INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
"COSTIN C. KIRIȚESCU"

TEZAUR

Volumul IV

Academia Română

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
"COSTIN C. KIRIȚESCU"

TEZAUR

1990

vol. IV

Centrul de Informare
şi Documentare Economică

Bucureşti, România

Editor: Valeriu IOAN-FRANC

Prezentare grafică, machetare şi tehnoredactare: Luminiţa LOGIN,
Victor PREDA, Nicolae LOGIN, Mihaela PINTICĂ

Redactori: Aida SARCHIZIAN, Anca CODIRLĂ, Mircea FÂŢĂ,
Paula NEACŞU, Adelina BIGICĂ

Coperta: Nicolae LOGIN

Culegere text: Ortansa CIUTACU, Carmen DIŢULESCU,
Tamara BĂILEŞTEANU, Mirela AGAPI, Daniela POENARU,
Alexandra PURCĂREA, Valerica NEACŞU Miruna MAYER

Toate drepturile asupra acestei ediţii aparţin Institutului Naţional de Cercetări Economice
“Costin C. Kiriţescu”. Reproducerea, fie şi parţială şi pe orice suport, este interzisă
fără acordul prealabil al editorului, fiind supusă prevederilor legii drepturilor de autor.

ISBN 978-973-159-136-0

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI
ECONOMICE “COSTIN C. KIRIȚESCU”

TEZAUR

1990

vol. IV

ACADEMIA ROMÂNĂ

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

SUMAR
volumul IV

PROBLEME ECONOMICE NR. 1/1990 _____ **1**

RECONSTRUCȚIA ŞI RESTRUCTURAREA ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Câteva sugestii de restructurare şi dezvoltare a economiei româneşti în prezent şi în perspectivă (Mihaela Otilia IONESCU) 5

Opinii privind restructurarea economiei româneşti (Valentina NICOLAE) 15

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Considerații asupra destinului economic al României (Florin BONCIU) 17

Destinele economiei româneşti 20

Perspectivele economiei româneşti (Ştefan TRIFĂNESCU) 24

Observând o nouă economie (dr. Napoleon POP) 27

RELAȚIA PLAN-PIAȚĂ

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Cu privire la planificarea economiei (Ionel DESMIREANU) 31

Considerații cu privire la planificare şi dirijism în economia românească (Valeria POP şi Julieta NĂSTASE) 35

INTEGRAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Direcții de acțiune pentru o integrare eficientă a economiei româneşti în economia mondială 39

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Situația actuală şi perspectivele sistemului economiei naționale a R.D. Germane (Maria POENARU, Elena PELINESCU, Roxana BOB, Teodor POPESCU) 41

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Inițiativa particulară şi activitatea cooperatistă în R.D. Germană (Marilena EVANGHELIU) 52

DEZBATERI ŞTIINȚIFICE

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Reuniunea de constituire a grupului pentru dialog economic, Bucureşti, 23.02.1990 54

PROBLEME ECONOMICE NR. 2/1990 55

RECONSTRUCȚIA ŞI RESTRUCTURAREA ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Cu privire la opțiunile macroeconomice (Georgiana TOMESCU) 59

Opinii privind restructurarea economiei româneşti (Lucreția ALEXANDRU) 62

RELAȚIA PLAN-PIAȚĂ

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Unele considerații despre planificare în condițiile economiei de piață (Miron BIJI şi Vladimir CALMUSCHI) 64

Cu privire la planificare (Marioara IORDAN) 69

RAMURI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE AGRARĂ

Probleme fundamentale ale restructurării agriculturii şi mediului rural 73

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Considerații privind restructurarea unor ramuri ale industriei prelucrătoare (Marin COMŞA, Ionel FLORESCU, Mădălina DOGARU) 83

INTEGRAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Poziția României în comerțul internațional cu feroaliaje şi metale neferoase speciale (Cristina BUMBAC) 89

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Principalele tendințe ale pieței internaționale a lucrărilor de construcții (Nicolae OS) 91

Probleme economice actuale în R.D. Germană (Romanița GÂDINCEANU) 99

PROBLEME ECONOMICE NR. 3/1990 _____ 103

RECONSTRUCȚIA ŞI RESTRUCTURAREA ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Restructurarea economiei naționale şi doctrina liberalismului economic (Victor STOICA, Veronica SIDOROV, Adina LUNGU) 107

RAMURI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE

INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII – CENTRUL DE CERCETĂRI TURISTICE

Pentru o sporire a încasărilor valutare din activitatea de turism (dr. Petre BARON) 119

FORȚA DE MUNCĂ

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Considerații cu privire la ocuparea forței de muncă şi şomaj (Maria SCARLAT, Dorin JULA) 121

Cu privire la evoluția populației şi resurselor de muncă în perioada următorilor 5 ani (Doina ŞTEFU, Gabriela FRENȚ) 124

INTEGRAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Aprecieri privind dezvoltarea relațiilor economice ale României cu statele latino-americane (Rodica Maria RĂDULESCU) 127

SISTEMATIZAREA TERITORIULUI ŞI AGRICULTURA ROMÂNEASCĂ

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Problematica satului românesc (Narciza NICA) 131

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Polonia: stare excepțională în economie. În acest an o creştere a prețurilor cu 620%! (Valeriu IOAN-FRANC, Romanița GÂDINCEANU)..... 137

CORESPONDENȚE INTERNAȚIONALE

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Convorbiri cu dl F. KERNSTOCK (Austria, specialist în arbitraj valutar şi consultanță economică), Ph.RIEGER (Austria, fost preşedinte al Băncii Naționale) şi J.M. SACHS (Austria, Ministerul Federal pentru Afaceri Economice) (consemnate de dr. dr. Napoleon POP) 137

DEZBATERI ŞTIINȚIFICE

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Reuniunea grupului pentru dialog economic (II)..... 143

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Dezbaterea temelor cuprinse în planul de cercetare ştiințifică pe anul 1990 (I)..... 146

PROBLEME ECONOMICE NR. 4/1990 _____ 149

ECONOMIA ROMÂNEASCĂ ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Cu privire la dezvoltarea sistemului rural (Pompilia LUPU, Silvia CARAGEA, Ileana DUMITRESCU, Şerban EPURE, Benone MURARIU)..... 153

RELAȚIA PLAN-PIAȚĂ

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Dezvoltarea liberei inițiative (Vasile UIFALEAN) 158

RAMURI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE

INSTITUTUL PENTRU CERCETARTEA CALITĂȚII VIEȚII – CENTRUL DE CERCETĂRI TURISTICE

Implicații ale reducerii săptămânii de lucru asupra turismului de week-end (dr. Ioan ISTRATE şi Ion IONESCU) 161

INTEGRAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Regimul tarifar aplicabil exporturilor româneşti în unele țări capitaliste (Radu TITIRCĂ şi Florin BONCIU) 164

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Dificultăți şi obstacole în practica societăților cu capital străin constituite în unele țări est-europene (Călin VASLAN) 169

Rolul restructurării organizatorice a unităților economice în integrarea eficientă a capitalului străin în economie. Opțiunea ungară (Anda MAZILU) 173

INSTITUTUL DE CERCETARE A RELAȚIILOR ÎNTRE RAMURI ŞI A STRUCTURILOR INDUSTRIALE

Aspecte privind restructurarea economiei bulgare (Constantin PANAITESCU) 177

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Dificultăți actuale cu care se confruntă economia sovietică (Mihaela JULEAN) 184

Prisunic-France la Moscova? (Valeriu IOAN-FRANC) 186

DEZBATERI ŞTIINȚIFICE

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Reuniunea grupului pentru dialog economic (III) 188

PROBLEME ECONOMICE NR. 5/1990 _____ 189

ECONOMIA ROMÂNEASCĂ ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

CENTRUL TERITORIAL DE CERCETĂRI ECONOMICE IAŞI

Dezvoltarea economică în profil teritorial 193

INTEGRAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

CAER-ul: Ce este şi ce ar putea deveni (Constantin EVANGHELIU) 200

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Rolul Maghrebului (Algeria, Maroc, Tunisia, Libia, Mauritania) în perspectiva dezvoltării relațiilor economice externe ale României (Marcel MOLDOVEANU) 205

Prețurile de export – instrument de asigurare a competitivității pe piețele externe (Florin BONCIU) 208

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Incidențe ale creării pieței unice asupra industriei constructoare de autoturisme din CEE 213

INSTITUTUL DE CERCETARE A RELAȚIILOR ÎNTRE RAMURI ŞI A STRUCTURILOR INDUSTRIALE

Probleme actuale privind derularea procesului de restructurare a economiei URSS (Daniel MĂRGUŞ) 218

LEGISLAȚIE ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ

INSTITUTUL DE FINANȚE, PREȚURI ŞI PROBLEME VALUTARE

Legea investițiilor străine în R.S.F. Iugoslavia (extrase din legislația R.S.F. Iugoslavia) 226

PROBLEME ECONOMICE NR. 6/1990 _____ 229

ECONOMIA ROMÂNEASCĂ ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII – CENTRUL DE CERCETARI TURISTICE

Probleme fundamentale ale restructurării turismului românesc 233

Capitolul I - Locul şi rolul turismului în economia națională 235

Capitolul II - Diagnoza turismului românesc 240

Capitolul III - Direcții de restructurare a turismului românesc 248

Capitolul IV - Efecte scontate 259

PROBLEME ECONOMICE NR. 7/1990 263

ECONOMIA DE PIAȚĂ CONTEMPORANĂ

INSTITUTUL DE ECONOMIE NAȚIONALĂ
(dr. Sorica SAVA, Eufrosina IONESCU)
I. Concept şi trăsături ... 267
II. Modele teoretice de economie de piață ... 278
III. Tipuri concrete de economie de piață ... 282

PROBLEME ECONOMICE NR. 8/1990 291

ECOMOND DATA - 3/1990

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
Evoluția cotațiilor de bursă şi a prețurilor de tranzacție pe piețele externe la principalele mărfuri ... 295
Tendințe demografice în anul 1990 (Florica TODIRAŞCU) ... 301

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ
Inflația în unele țări în curs de dezvoltare şi în țările mici membre ale OCDE ... 307
Tendințe pe piața internațională a covoarelor manuale (Emilia ALDEA, Ioana MISU, Ane-Maria DIMA, Ovidiu MĂLUREANU) ... 309

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
Credit francez de 2 miliarde franci pentru Ungaria (Aida SARCHIZIAN) ... 325
Problema satelor în Bulgaria (Romanița GÂDINCEANU) ... 327

PROBLEME ECONOMICE NR. 9/1990 331

RECONSTRUCȚIA ŞI RESTRUCTURAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ
Opțiuni pentru o structură economică mixtă (Emilia PUIANU) ... 335

INTEGRAREA ECONOMIEI ROMÂNEŞTI ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ
Opinii preliminare cu privire la definirea strategiei colaborării României cu țările est-europene (Georgeta MICU, Alexandrina POPA) ... 344

RELAȚII ECONOMICE BILATERALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Orientări privind dezvoltarea relațiilor bilaterale dintre România şi Cehoslovacia (Ana BAL) 354

Unele aspecte ale dezvoltării relațiilor economice româno-polone (Evdochia CRAIU) 356

FINANȚELE INTERNAȚIONALE – ÎNCOTRO?

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Banca Europeană pentru Reconstrucție şi Dezvoltare – o certitudine? (Aida SARCHIZIAN) 358

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Cooperarea economică şi financiară a URSS cu țările în curs de dezvoltare (Carmen ZAROFESCU) 359

DOCUMENTARE

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Din activitatea consiliului de miniştri al CEE în semestrul II 1989. Principalele hotărâri adoptate (Valeriu IOAN- FRANC, Aida SARCHIZIAN) 363

DEZBATERI ŞTIINȚIFICE

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Din activitatea grupului pentru dialog economic (IV) 369

PROBLEME ECONOMICE NR. 10-11/1990 _____ 371

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE, PRIVATIZAREA ŞI TRECEREA LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Revoluția privatizării (Sorin GUGONEA) 375

Elemente ale strategiei de trecere la o economie de piață în unele țări est-europene 384

INSTITUTUL DE ECONOMIE NAȚIONALĂ

Privatizarea şi piața bursieră: unele aspecte (Cristian POPA) 392

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Privire retrospectivă asupra evoluției cadrului juridic privind reglementarea regimului societăților cu capital străin constituite în Ungaria (Emilia PUIANU) 398

LEGISLAȚIE ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

R.D. Germană – Decretul din 25.I.1990, cu privire la înființarea şi activitatea întreprinderilor cu participare străină 404

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Legislația iugoslavă cu privire la regimul capitalului străin (Emilia PUIANU) 414

CONJUNCTURA ECONOMIEI MONDIALE, TRIM. I. 1990

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

America Latină (Rodica RĂDULESCU) 421

Asia (Ecaterina PATILEA, Mihail POPA, Romulus PALADE) 425

Orientul Mijlociu (Doina DANCIU, Marta ILIESCU, Mirela SIMION) 432

MANIFESTĂRI ŞTIINȚIFICE

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Din activitatea Grupului pentru dialog economic 440

PROBLEME ECONOMICE NR. 12/1990 _____ 441

TURISMUL ÎN ROMÂNIA
(dr. Petre BARON, dr. Ioan ISTRATE, dr. Vasile GLĂVAN, Stelian BORDEANU, Ion IONESCU) 445

De la regres la criză 445

O nouă strategie 446

Etapizări 447

Concluzii 448

TURISMUL MONDIAL
(dr. Ioan ISTRATE şi Maria STAN) 450
Cifre şi fapte din turismul mondial 450
Conferința internațională despre statisticile turismului 452
Dezvoltarea turismului în regiunea Potosi, Bolivia 453
Lupta contra eroziunii plajei de nisip din Malta 453
Formarea personalului în domeniul comercializării destinațiilor turistice 454
O „premieră" pentru turismul social internațional 454
Turismul alternativ 455
Institut Superior Internațional de Turism la Tanger 455
Anul european al turismului 456
Turismul în Japonia 456
Turismul în anii '90 456
Turismul şi mediul înconjurător în Europa Mediteraneeană: spre o strategie ecoturistică pentru anii '90 457

LA ORIZONT, TURISMUL VIITORULUI
(dr. Ioan ISTRATE, Marie-Jeanne STĂNESCU, Andreea Ileana DANIELESCU) 459
Statisticile turismului la orizontul anilor 2000 459
Estimări ale specialiştilor 461
Noi centre existente de turişti. Noi destinații 463
Influențe 465
Viitorul se clădeşte acum 467
Cine vor fi clienții hotelului în viitor 469
Forța de muncă 470
Noi tehnologii 472
Noi mecanisme 473

SĂ APLICĂM DIN EXPERIENȚA INTERNAȚIONALĂ
(dr. Ioan ISTRATE) 475
A cunoaşte, a gândi, a face 475

DEZBATERI ŞTIINȚIFICE. TÂRGURI. STUDII (Maria STAN) 478
Seminar privind inovațiile tehnologice şi impactul lor asupra turismului 478

Prima sesiune a comisiei de hotelărie, restaurație şi turism a Organizației Internaționale a Muncii 479
Târguri de turism 480
Studii de valorificare turistică în Venezuela 481

PROBLEME ECONOMICE NR. 13-14/1990 483

ECOMOND: CONJUNCTURA ECONOMIEI MONDIALE. TRIMESTRUL I 1990

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Bulgaria (Otilia NEGUȚ) 487
Cehoslovacia (Ana BAL) 492
R.D. Germană (Gabriel MUNTEANU) 498
Polonia (Evdochia CRAIU) 503
Ungaria (Nicoleta ISAR) 508
URSS (Alexandrina POPA) 512
R.S. Vietnam (Ioan Mihail STOIAN) 521
Iugoslavia (Marilena IVAN) 523
R.P. Chineză (Georgeta MICU) 528

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Indicele sintetic IEM al prețurilor internaționale, instrument de analiză a rezultatelor activității de comerț exterior (dr. Napoleon POP) 535

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Evoluția prețurilor internaționale ale produselor de bază în luna februarie 1990 545
Prognoza Băncii Mondiale asupra evoluției prețurilor la produse de bază până în anul 1995 (Zenovia-Doina PENEA) 553

PROBLEME ECONOMICE NR. 15-16/1990 563

ECOMOND: CONJUNCTURA ECONOMIEI MONDIALE. TRIMESTRUL I 1990

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Produse siderurgice, metale neferoase, metale prețioase (Octavian RĂDULESCU (coordonator), Liviu TIMIŞ, Cristina BUMBAC, Marian PETRESCU, Ştefan NICOLAE, Mariana PREDA, Dinu DINULESCU, Doina SĂVOIU, Eugen CURTAŞU) 567

1. Laminate din oțel 569
2. Feroaliaje 573
3. Metale neferoase 580
4. Metale prețioase 594
Produse agroalimentare şi materii prime agricole (Monica BĂLȚATU, Virginia CÂMPEANU, Ane-Maria DIMA, Lucia IORDACHE, Ioana MASU, Cornelia PĂUNESCU, Ovidiu MĂLUREANU, Ileana POPA) 597
1. Cereale 598
2. Carne 601
3. Zahăr 604
4. Uleiuri vegetale comestibile 606
5. Bumbac 609
6. Lână 611
7. Piei brute de bovine 614
8. Cherestea de răşinoase 616
Țiței, produse petroliere, cauciuc natural, uree (Petre PRISECARU (coordonator), Mariana PAPATULICĂ, Cornel CIOBANU, Laurențiu BĂLȚATU) 619

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 1/1990

- săptămânal de informare economică -

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

SUMAR

RECONSTRUCȚIA ŞI RESTRUCTURAREA ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Câteva sugestii de restructurare şi dezvoltare a economiei româneşti în prezent şi în perspectivă (Mihaela Otilia IONESCU) 5

Opinii privind restructurarea economiei româneşti (Valentina NICOLAE) 15

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Considerații asupra destinului economic al României (Florin BONCIU) 17

Destinele economiei româneşti 20

Perspectivele economiei româneşti (Ştefan TRIFĂNESCU) 24

Observând o nouă economie (dr. Napoleon POP) 27

RELAȚIA PLAN-PIAȚĂ

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Cu privire la planificarea economiei (Ionel DESMIREANU) 31

Considerații cu privire la planificare şi dirijism în economia românească (Valeria POP şi Julieta NĂSTASE) 35

INTEGRAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Direcții de acțiune pentru o integrare eficientă a economiei româneşti în economia mondială 39

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Situația actuală şi perspectivele sistemului economiei naționale a R.D. Germane (Maria POENARU, Elena PELINESCU, Roxana BOB, Teodor POPESCU) 41

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Inițiativa particulară şi activitatea cooperatistă în R.D. Germană (Marilena EVANGHELIU)..... 52

DEZBATERI ŞTIINȚIFICE

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Reuniunea de constituire a grupului pentru dialog economic, Bucureşti, 23.02.1990 54

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

CÂTEVA SUGESTII DE RESTRUCTURARE ŞI DEZVOLTARE A ECONOMIEI ROMÂNEŞTI ÎN PREZENT ŞI ÎN PERSPECTIVĂ

Mihaela Otilia IONESCU

Posibilitatea satisfacerii la cel mai înalt nivel a tuturor necesităților individuale şi sociale ale populației este condiționată de capacitatea economiei naționale de a acoperi cererea internă şi de a participa la circuitul mondial de valori. Competitivitatea şi contribuția specifică şi semnificativă a acesteia pe piața internațională depind de capacitatea sa de a desfăşura activități productive eficiente, impregnate de progres tehnic continuu perfecționat. De aceea, structura economiei naționale trebuie să reflecte tendințele generale de adaptare a nivelului şi compoziției ofertei la evoluția nevoilor interne şi externe.

În timp ce macrostructura (raportul dintre sectoarele economiei naționale) asigură creşterea economică, microstructura (raportul dintre diferitele ramuri şi subramuri ale aceluiaşi sector) dinamizează creşterea economică. În actualul stadiu de dezvoltare a economiei româneşti sunt necesare măsuri urgente şi eficiente de reorganizare atât a macrostructurii (creşterea ponderii sectoarelor secundar şi terțiar), cât şi a microstructurii (creşterea ponderii industriei uşoare şi alimentare în sectorul secundar, a turismului, transporturilor şi telecomunicațiilor în sectorul terțiar) pentru a se asigura în viitor o creştere economică reală.

În restructurarea economiei naționale trebuie avute în vedere numeroasele conexiuni directe şi inverse dintre diferitele ramuri şi subramuri, dar şi modalitățile de a facilita şi intensifica aceste legături.

Modernizarea structurii economice în țara noastră trebuie să țină seama şi de o serie de factori internaționali (tendințele inflaționiste, persistența dezechilibrelor structurale în economiile unor țări, deținerea unor piețe de desfacere sigure, posibilități diferite de aprovizionare cu materii prime, grad de înzestrare tehnică diferită etc.) şi de orientările generale ale lumii contemporane. Ea trebuie astfel realizată încât să permită adaptarea operativă la fluctuațiile pieței externe.

Restructurarea economiei naționale înseamnă, în fond, schimbarea modului de gestionare a resurselor economice, adică a elementelor potențiale

ale creşterii economice. De aceea, această problemă trebuie privită şi prin prisma formei de proprietate ce va fiinţa în viitor în ţara noastră.

Descătuşarea iniţiativei individuale sau de grup, ca şi amplificarea relaţiilor economice vor face posibilă existenţa concomitentă în economia naţională a mai multor forme de proprietate. Astfel, alături de proprietatea de stat şi cooperatistă, vor putea apărea proprietatea cu cote părţi a colectivelor de muncă din unităţile economice (în prezent aparţinând statului), proprietatea asociaţiilor de muncitori, dar şi proprietatea persoanelor străine (fizice sau juridice) ca parte la societăţile mixte.

Efectele pozitive ale multiplicării formelor de proprietate se vor concretiza, în principal, în apariţia concurenţei între producătorii aceleiaşi părţi, realizarea unei pieţe libere interne şi creşterea participării economiei româneşti la schimbul mondial de valori în condiţii de eficienţă economică. Pentru contracararea efectului negativ pe care privatizarea mijloacelor de producţie l-ar putea determina, statul poate lua o serie de măsuri, ca:

- frânarea interesului economic al întreprinzătorului la atingerea unei anumite cifre de afaceri prin sistemul de impozitare;
- limitarea numărului de angajaţi şi chiar a volumului de activitate.

Restructurarea economiei naţionale ridică, de asemenea, problema dimensionării unităţilor economice. Deoarece convieţuirea paralelă a unor întreprinderi mari care pot asigura producţie de masă în condiţii de eficienţă economică maximă (datorită mecanizării şi automatizării complexe) cu întreprinderile mici, ce se pot adapta rapid la fluctuaţiile pieţei şi pot servi ele însele drept colaboratori ai primelor, prezintă o serie de avantaje economice (creşterea gradului de ocupare a forţei de muncă, sporirea eficienţei utilizării materiilor prime, sporirea posibilităţii de acoperire a cererii interne, dar şi a celei externe etc.), se poate aprecia ca necesară introducerea acestui sistem dual al economiei.

Dimensionarea şi structurarea producţiei trebuie să se facă pornind de la cererea reală şi efectivă internă pe care unităţile producătoare s-o cunoască în mod direct.

a) Pentru producătorii de bunuri-mijloace de producţie, prin următoarele modalităţi:

- cataloage de produse cu largă circulaţie şi folosirea altor mijloace publicitare pentru lansarea ofertei de produse;
- colocvii şi sesiuni de comunicări ştiinţifice de popularizare a noilor realizări tehnice şi a cercetării în curs privind perfecţionări tehnologice şi obţinerea de produse noi; acestea oferă, de asemenea, şi cadrul realizării de contacte directe între furnizori şi beneficiari;
- orientările date de ministrul economiei naţionale privind cererea internă.

b) Pentru bunurile de larg consum, informarea producătorilor se va face prin:

- unitățile comerciale care vor avea obligativitatea comunicării către producători a rezultatelor sondajelor de opinie, pe care le vor efectua periodic, a sugestiilor cumpărătorilor, precum şi a situației stocurilor pe sortotipodimensiuni şi dreptul de a refuza mărfurile necorespunzătoare calitativ sau cu stocuri mari în magazine;
- magazinele proprii de desfacere, în special a produselor noi.

Nivelul şi structura producției trebuie, de asemenea, să țină seama de cererea externă, pe care producătorii o pot cunoaşte pe următoarele căi:

- crearea, în cadrul Ministerului Comerțului Exterior, a unui institut de marketing care să furnizeze informații la zi privind cererea şi prețul diferitelor produse;
- sondarea pieței externe prin proprii specialişti.

Pentru ca nivelul de trai să nu se degradeze ar trebui instituite măsuri de sancționare a întreprinderilor care, în mod deliberat şi repetat, neglijează piața internă în favoarea pieței externe prin transformarea în lei a valutei încasate şi preluarea la bugetul statului a eventualei diferențe în plus astfel rezultate.

Mai trebuie, de asemenea, subliniată necesitatea ca, în luarea deciziei de producție, să se aibă în vedere nivelul optim al acesteia, respectiv acel volum de producție care să se obțină la cost minim.

Factorii de creştere economică

I. Cel mai dinamizator factor al creşterii economice şi schimbărilor structurale este *progresul tehnic*, iar modalitatea concretă de introducere a sa în producție o reprezintă investițiile. Dat fiind posibilitățile reduse în prezent ale bugetului statului de a finanța în întregime investițiile, ca şi urgența impusă de relansarea economiei naționale, se poate aprecia că, în viitor, ar fi oportun să se folosească următoarele modalități:

a) *autorizarea investițiilor de capital străin*, în special în ramurile care înregistrează deficit de materii prime şi care concentrează un volum mare de forță de muncă şi (sau) care au nivel tehnic de dotare scăzut.

Pentru ca investițiile de capital străin să nu ducă la concesionări, trebuie luate o serie de măsuri, ca:

- contribuția la societățile de capital în acea proporție care să asigure părții române participarea la consiliul de conducere (dar care poate fi mai mică de 51%);
- în cazul societăților de capital integral străin este necesară prevederea unor condiții, ca: posibilitatea cumpărării treptate de acțiuni de către partea română, imposibilitatea înstrăinării sau ipotecării

obiectivului, posibilitatea ca după 15-20 de ani unitatea economică să revină părții române pe cale gratuită sau oneroasă;

- în condițiile în care mărfurile sunt desfăcute pe piața externă, dimensionarea salariilor angajaților şi a prețurilor materiilor prime româneşti să aibă valori apropiate de cele mondiale (fără obligativitatea achitării lor în valută);
- necesitatea protejării resurselor naturale deficitare, prin autorizarea prioritară a acelor investiții de capital străin care folosesc materii prime şi energie din import;
- aceeaşi prioritate ar trebui acordată şi întreprinzătorilor străini, care au piață de desfacere asigurată în condiții de eficiență maximă;
- investițiile de capital în agricultură să aibă ca obiect doar înzestrarea tehnică (îmbunătățiri funciare, irigații, maşini-tractoare), nu şi cumpărarea din fondul funciar.

b) *Continuarea finanțării investițiilor din veniturile bugetare* în ramurile strategice ale economiei naționale, accentul căzând la dotarea la nivelul tehnicii mondiale.

Rata acumulării, pentru care se va opta în viitor, trebuie să asigure o creştere substanțială a nivelului de trai şi acest lucru este posibil prin creşterea eficienței investițiilor.

Decizia de investiție va trebui să fie rodul unui studiu tehnico-economic aprofundat, făcut de o echipă de specialişti interdisciplinară. Opțiunea finală trebuie să aibă în vedere eficiența economică a investiției din resurse interne (avansate, nu doar utilizate) comparativ cu cea obținută din import şi implicațiile acesteia asupra mediului înconjurător.

c) *Investiții din mijloacele financiare proprii* ale întreprinderilor ce se vor privatiza în viitor.

II. Unul din factorii cei mai importanți ai creşterii economice este *productivitatea* privită sub dublul său aspect: al muncii şi al capitalului.

Reducerea ritmului de creştere a productivității a permis evitarea şomajului în masă, dar, contribuind la creşterea costurilor, a determinat reducerea competitivității produselor pe piața externă, dezechilibrarea balanței de plăți externe şi o serie de tendințe inflaționiste în economia națională.

Introducerea în producție a echipamentelor şi tehnologiilor moderne va determina creşterea productivității muncii prin reducerea duratei individuale a muncii, dar şi a numărului total de ore lucrate.

Îmbunătățirea productivității capitalului, care însoțeşte, de regulă, creşterea productivității muncii, va face posibilă menținerea salariilor (a puterii absolute de cumpărare a muncitorilor), în condițiile în care normele de timp de muncă se reduc (reducerea cheltuielilor cu munca trecută este atât de mare încât poate asigura, în condiții de eficiență, menținerea constantă a cheltuielilor cu munca vie).

Pentru ca reducerea numărului total de ore lucrate să nu determine apariția şomajului, se pot lua următoarele măsuri:

- *reducerea săptămânii de lucru*, care va avea ca efecte secundare:
  - creşterea capacității de muncă;
  - sporirea posibilităților de autoperfecționare profesională;
  - creşterea timpului ocupat în industria casnică;
  - descătuşarea inițiativei şi concretizarea ei în activități ale micii industrii sau serviciilor;
  - sporirea numărului de ore lucrate în agricultură:
- *introducerea sistemului de lucru parțial*, care, alături de efectele economice amintite, poate rezolva şi problemele de ordin social:
  - extinderea timpului acordat de mame creşterii şi educării copiilor;
  - sporirea perioadei de studiu a studenților seralişti;
  - reducerea cheltuielilor cu asigurările sociale, concomitent cu posibilitatea afirmării profesionale a handicapaților şi a persoanelor cu incapacitate temporară de lucru.

Pentru a contracara efectele negative pe care stagnarea (şi chiar reducerea) cererii interne de bunuri de consum, determinată de menținerea constantă a salariilor, le are asupra creşterii economice, este necesară o politică consecventă de investiții în echipamente şi tehnologii aflate la cel mai înalt nivel pe plan mondial.

Practica a dovedit că măsurile coercitive nu sunt în măsură să descătuşeze energiile creatoare, să determine o nouă atitudine a oamenilor față de muncă şi societate, ci doar stimulentele materiale şi morale pot face acest lucru.

III. Printre măsurile ce pot determina sporirea contribuției *forței de muncă* la creşterea economică se pot menționa următoarele:

- Asigurarea unui venit minim garantat în situația în care nerealizarea producției (sau neîndeplinirea normelor zilnice) s-a datorat unor cauze independente de atitudinea muncitorilor (care se vor reflecta în rezultatele financiare); venitul minim nu trebuie însă să fie asigurat când munca depusă nu a fost corespunzătoare cantitativ sau (şi) calitativ, pentru a menține interesul şi exigența muncitorilor față de propria activitate şi a nu stimula inactivitatea.
- Îmbunătățirea practicii actuale din unele ramuri ale economiei naționale (exemplu: industria alimentară) de determinare a normelor unitare de muncă în funcție de calitatea produselor.
- Îmbunătățirea sistemului de împărțire a beneficiului, în special în direcția reducerii participării statului şi creşterii participării salariaților, ca mijloc de stimulare materială suplimentară a acestora.

- Acordarea de avantaje materiale salariaților disponibilizați prin sistarea unor obiective industriale, pentru angajarea lor în acele domenii în care se manifestă lipsă de forță de muncă.
- Participarea specialiştilor (nu neapărat cu studii superioare) la colocvii şi mese rotunde, în străinătate (şi în țară), care, la anumite intervale de timp, să facă propuneri concrete de îmbunătățire a activității.
- Realizarea cu străinătatea a unor schimburi de specialişti pe termen relativ scurt (3-6 luni-1 an), care să lucreze efectiv la producție şi care să contribuie în mod concret la îmbunătățirea tehnologiilor de fabricație, a maşinilor şi instalațiilor.
- Nu împărtăşesc opinia ca forța de muncă devenită disponibilă să fie orientată în special spre activități neproductive, deoarece cheltuielile bugetare din perioada actuală trebuie să acopere cu precădere necesitățile de dotare şi modernizare a economiei naționale cu tehnică şi tehnologie de vârf.

IV. Un alt factor cu influență sporită asupra creşterii economice din lumea contemporană îl constituie *relațiile economice externe*.

Deschiderea frontierelor poate şi trebuie să fie transformată într-un instrument de mutații economice cu efecte pozitive multiple.

În acest scop pot fi luate următoarele măsuri:

1. Legiferarea liberei mişcări a capitalului în ambele sensuri.

- Importul de capital străin prezintă, în primul rând, avantajul dotării tehnice moderne de nivel național, fără cheltuieli bugetare (sau mai mici, în cazul societăților mixte) de susținere a procesului investițional imperios cerut de economia noastră națională pentru a ieşi din impasul economic actual.
- Exportul de capital românesc creează, pe lângă posibilitatea sporirii aportului valutar şi a obținerii de noi piețe de desfacere, şi avantajul creşterii calificării personalului (prin schimbul de experiență profesională internațională) care contribuie la apropierea productivității muncii naționale de ceea ce se obține pe plan mondial.

Destabilizarea monetară pe care exportul de capital românesc excesiv ar putea-o provoca într-un viitor îndepărtat poate fi contracarată printr-o serie de măsuri guvernamentale privind:

- elemente cu rol de autoechilibrare financiar-monetară;
- introducerea unei rezerve obligatorii în valută, care să poată fi activată la nevoie;
- menținerea monopolului asupra cambiilor de către banca centrală.

2. *Revitalizarea societăților mixte* existente atât în România, cât şi în străinătate şi sporirea numerică a acestora cu parteneri de prestigiu şi stabilitate economică consolidată.

3. *Legiferarea mişcării libere a forței de muncă*, cu efectele pozitive asupra aportului valutar, dar şi asupra nivelului de pregătire profesională a acestuia.

Pentru protejarea forței de muncă române şi contracararea unor eventuale efecte negative, pot fi luate următoarele măsuri:

- condiționarea angajării românilor în străinătate de asigurarea unui salariu cel puțin egal cu cel obținut în țară şi al prestării unei munci conform pregătirii profesionale a fiecăruia (nu inferioare);
- prestarea muncii în străinătate să se facă pe termen relativ limitat;
- introducerea unui sistem de impozitare a veniturilor obținute în străinătate conform principiului rezidenței;
- plata în lei a muncii prestate de străinii angajați în România.

4. Revizuirea condițiilor de cooperare în producție în următoarele direcții:

- condiționarea cooperării de participarea părții române cu un anumit procent la vânzarea produselor în străinătate;
- obligativitatea părții străine de a contribui cu tehnică de nivel mondial la procesul de producție sau (şi) de a procura materia primă şi (sau) energia necesară.

5. Continuarea activității de comerț exterior în cadrul CAER.

6. *Aderarea României la Comunitatea Economică Europeană*, măsură ce va permite vânzarea mărfurilor româneşti în condiții de eficiență sporită.

7. *Participarea României la „piața unică europeană”* care se va crea până în 1992 poate oferi forme eficace şi moderne de cooperare economică internațională, dar şi posibilitatea unei concordanțe cu celelalte țări pentru activarea liniei de credit.

8. *Alte măsuri* care pot contribui la sporirea eficienței comerțului exterior:

- autorizarea întreprinderilor de stat de a efectua în mod direct cu partenerii externi atât operațiuni de export, cât şi cele de import, paralel cu întărirea răspunderii materiale a factorilor decizionali şi a controlului bancar asupra eficienței acestor operațiuni;
- autorizarea specialiştilor de a lua decizii proprii la vânzarea la bursă, într-un moment prielnic, a unui anumit volum de marfă;
- creşterea vigilenței şi operativității în încheierea contractelor cu partenerii externi, în condițiile unei documentații cât mai amănunțite pe probleme;
- creşterea gradului de specializare a lucrătorilor din comerțul exterior;
- stimularea exportului prin acordarea creditelor guvernamentale în perioada actuală, măsură la care va trebui însă să se renunțe în viitorul apropiat, pentru a menține interesul producătorului pentru creşterea rentabilității produselor exportate;

- renunțarea, în perspectiva timpului, la creditele pentru import acordate de stat (nu intră în discuție situațiile de forță majoră), deoarece această măsură ar putea determina reducerea eforturilor întreprinderilor beneficiare pentru găsirea de soluții interne (prin cercetare-prospectare-proiectare); pot face excepție obiectivele de interes general (ca, de exemplu, aparatură şi medicamente) şi cele de ordin strategic;
- restructurarea ramurii turism, având în vedere rolul pe care acesta îl are în procesul de recreere şi dezvoltare spirituală a oamenilor, punând în valoare autenticitatea şi frumusețile naturale, istorice, tradiționale şi folclorice ale țării noastre.

V. Un alt factor ce influențează intensitatea creşterii economice, având rol activ şi modelator în restructurarea economiei naționale pe principiul eficienței, îl constituie *finanțele şi creditul*.

Trecerea la economia de piață se va face treptat şi relativ lent, fapt ce va determina menținerea caracterului centralizat al determinării prețurilor marii majorități a produselor industriale. În acest sens, este imperios necesară stabilirea unei metodologii optime de dimensionare a prețurilor (inclusiv a beneficiului cuprins în preț), pornind de la cheltuielile normale din punct de vedere social.

Fiind bazat pe elemente atât de mobile, cum sunt cererea şi oferta, şi având la baza determinării sale costul, de asemenea foarte mobil datorită progresului tehnic şi prețurilor materiilor prime (cerc vicios), prețul este în permanentă mişcare. Formarea spontană pe piața liberă a prețului în punctul dintre cerere şi ofertă suprapus punctului ce reprezintă costul optimal produce, după părerea autoarei, efecte negative imediate (nu de perspectivă) şi la scară mai mică decât cele ce apar în economiile planificate central.

Situația ar căpăta o rezolvare mulțumitoare, dacă:

- prețurile ar fi revizuite şi corelate la intervale de timp mai scurte (1-2 ani);
- indicele prețurilor s-ar urmări cu strictețe şi ar fi avut în vedere la planificarea puterii de cumpărare absolute a populației;
- modificarea prețurilor ar ține seama şi de tendințele manifestate pe plan mondial, putând să constituie în acest caz o pârghie de stimulare a producătorilor în reducerea costurilor şi creşterea competitivității;
- fundamentarea deciziei de preț ar avea la bază cercetarea elementelor structurale: cost, beneficiu, parametri tehnico-economici şi funcțiile produsului social.

Apreciez ca fiind necesară luarea următoarelor măsuri în domeniul prețurilor:

- stabilirea şi respectarea principiilor de determinare a prețurilor;

- revizuirea actualelor preţuri şi tarife şi a modalităţilor concrete de intervenţie a statului în cazul încălcării lor;
- stabilirea unor preţuri limită minime şi maxime în cadrul cărora pot varia pe grupe mari de produse;
- corelarea preţurilor produselor industriale cu preţurile produselor agricole;
- fundamentarea deciziilor de preţ în baza metodelor şi tehnicilor cunoscute pe plan mondial.

În ceea ce priveşte rolul creditului, trebuie precizată necesitatea sporirii acestuia atât ca volum, cât şi ca instrument de dinamizare a economiei naţionale.

Nivelul dobânzii pentru creditele acordate s-ar putea calcula şi ca o medie a ratei rentabilităţii din principalele ramuri industriale (considerată normală din punct de vedere social).

Un rol important în stimularea iniţiativei particulare îi revine creditului acordat persoanelor fizice pentru activităţi productive. Impozitarea veniturilor obţinute din aceste activităţi ar fi bine să se facă în cote proporţionale progresive pe tranşe astfel calculate încât să nu frâneze aceste iniţiative.

Sumele temporar disponibile ale populaţiei pot fi mobilizate prin:

- acordarea unei rate a dobânzii pentru sumele depuse egală cu cea practicată întreprinderilor;
- acordarea posibilităţii de a participa cu acţiuni (într-un număr limitat, totuşi) la înfiinţarea de întreprinderi şi instituţii şi chiar case de credit (cu volum de credite limitat şi controlat de Banca Naţională).

Şi bugetul statului ar urma să-şi modifice conţinutul şi rolul în actualele condiţii. Astfel, se consideră necesară îmbunătăţirea sistemului de impozitare prin renunţarea treptată la o serie de impozite percepute în prezent, în special vărsăminte din beneficii şi impozit pe circulaţia mărfurilor (în primă fază, reducerea cotelor acestuia) şi înlocuirea lor cu impozitul pe valoarea adăugată.

În cadrul cheltulelilor bugetare, în viitor este posibilă deplasarea centrului de greutate dinspre finanţarea economiei naţionale spre susţinerea învăţământului (şi cultură, artă) şi sectorului sanitar, ca urmare a restrângerii proprietăţii statului din sfera productivă.

Participarea bugetului de stat la susţinerea prin credite a întreprinderilor private trebuie făcută cu multă prudenţă, respectiv numai după ce o comisie tehnico-economico-financiară a analizat oportunitatea şi eficienţa economică a unei asemenea iniţiative, pentru a nu se ajunge la faliment acoperit din venituri bugetare.

Realizarea în practică a măsurilor economice, financiare şi de natură organizatorică va crea monedei naţionale condiţiile convertibilităţii.

*

* *

Mai trebuie adăugată necesitatea menținerii unui echilibru între gradul de dezvoltare, specializare şi automatizare a activităților economice şi nivelul de formare şi specializare a forței de muncă, pe de o parte, şi condițiile de viață ale populației, pe de altă parte, echilibru ce trebuie să stea permanent în atenția factorilor decizionali.

Aceloraşi factori le revine, de asemenea, răspunderea verificării tuturor implicațiilor în lanț şi conexe ale oricărei măsuri ce se ia într-un anumit domeniu pentru ca eficiența globală să garanteze națiunii creşterea nivelului de trai.

OPINII PRIVIND RESTRUCTURAREA ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

Valentina NICOLAE

Restructurarea economiei româneşti este un proces necesar; el a început deja, prin abrogarea unor reglementări şi adoptarea altora de către noua conducere a țării. Acest proces nu poate fi disociat de restructurarea întregii societăți româneşti, devenită posibilă în urma momentului istoric din decembrie 1989. Refacerea economiei, pentru a avea succes, trebuie: 1) concepută pe coordonatele sale teoretice şi de lungă durată (strategie), mergând apoi, în sens invers, spre măsuri practice, concrete (tactică), spre perioada de tranziție şi până în prezent şi 2) controlată – în măsura posibilului – în toate etapele sale. Conjunctura politică şi economică în care s-a declanşat restructurarea economiei româneşti este de natură să facă procesul destul de dificil - cel puțin în primele câteva etape. Întrucât primii paşi s-au făcut, totul trebuie gândit foarte temeinic şi totodată "din mers", în timp ce în țară încă nu se poate vorbi de stabilitate politică şi economică, cel puțin până la alegeri. Climatul politico-socio-economic este deosebit de efervescent; societatea românească a suferit un adevărat "şoc al liberalizării" (democratizării) şi încă nu se ştie ce perioadă de timp va fi necesară pentru "amortizarea" lui printr-un efort de adaptare şi care vor fi efectele (toți le dorim pozitive, dar încă nu se poate vorbi de o acțiune concertată pentru identificarea şi utilizarea factorilor de influență într-o direcție utilă pentru țară şi pentru popor). Impactul acestui şoc este resimțit în toate domeniile vieții politice, economice şi sociale.

Nu se poate vorbi de restructurarea economiei fără restructurarea gândirii economice. Cercetarea economică românească se găseşte într-un moment dificil, pentru depăşirea căruia sunt necesare acțiuni pe două planuri: 1) instituțional, prin modificarea structurilor în scopul creării unui cadru organizatoric (formal) care să permită desfăşurarea şi stimularea gândirii creatoare a cercetătorilor şi 2) individual, printr-un efort deosebit al fiecăruia de a-şi adapta atât pregătirea, cât şi modul de a gândi la noile cerințe ale economiei româneşti, în contextul transformărilor pe multiple planuri din Europa răsăriteană, din întreaga Europă şi din lume.

În ambele direcții este necesară o bază materială pentru aducerea la zi şi realizarea unei documentări la nivel mondial, concomitent cu o restructurare a conceptelor[1] (începând cu limbajul – forma pe care o îmbracă aceste concepte), o reconsiderare a modului de a gândi, în sensul descătuşării din vechile automatisme, al eliberării creativității şi inițiativei individuale. În cercetarea

[1] Eliberarea economiei de ideologie.

economică (de altfel, în întreaga activitate economică) este necesară aplicarea îndrăzneață şi hotărâtă a unor principii de conducere şi organizare (management) cu adevărat moderne, punerea accentului pe structuri informale şi pe utilizarea unor tehnici de stimulare a creativității, cu ajutorul cărora să poată fi utilizat factorul uman cu întregul său potențial.

În ceea ce priveşte economia românească în ansamblul ei, restructurarea sa este necesară din câteva puncte de vedere, şi anume: 1) forma de proprietate, 2) structura pe ramuri (domenii de activitate) şi, în cadrul acestora, pe subramuri, 3) tehnica şi tehnologia, 4) forța de muncă, 5) sistemul de pârghii economico-financiare (mecanismul de funcționare). Toate aceste structuri se intercondiționează, dar determinante sunt forma de proprietate şi mecanismul de funcționare. Este necesară o privatizare treptată în sectoare cum sunt: serviciile (cu excepția celor de importanță vitală, precum difuzarea energiei electrice), comerțul, agricultura, o parte a industriei. Opțiunea pentru mecanismul de piață (prin definiție "liberă") se poate completa prin intervenția statului – prin mijloace economice specifice - în domenii de interes general.

Economia românească are nevoie de: deschidere, modernizare, creşterea nivelului general de educație, eficientizare. Pentru creşterea eficienței economice există rezerve care se pot pune în valoare prin utilizarea prospectării pieței şi a celorlalte activități care compun marketingul (atât de marginalizat în ultima vreme); de asemenea, rezerve mari de creştere a productivității muncii se pot declanşa printr-o utilizare ştiințifică a factorilor motivaționali, ignorați sau greşit folosiți până acum (stimulare, cointeresare în sens pozitiv, şi nu punitiv, satisfacție în muncă, manifestarea liberă a inițiativei individuale). Cu aceasta am ajuns din nou la factorul esențial al oricărei dezvoltări: inteligența umană. El s-a dovedit în numeroase cazuri (pentru a exemplifica, este, cred, suficient cel al Japoniei) hotărâtor în evoluția spectaculoasă a unor economii naționale care nu dispuneau decât de modeste resurse naturale, materiale, financiare ş.a. Pentru punerea în valoare a acestei resurse este nevoie de timp, de crearea condițiilor de manifestare a inițiativei individuale şi colective, de asigurarea elementului motivațional, de ridicarea nivelului general de pregătire şi educație atât a forței de muncă, cât şi a celorlalte categorii ale populației (dezvoltarea învățământului şi culturii). O astfel de abordare duce la o fericită întâlnire între scopul final al dezvoltării economice – şi anume dezvoltarea liberă şi armonioasă a omului - şi mijloacele prin care se poate atinge acest scop – desfăşurarea de către fiecare cetățean a unei activități utile şi satisfăcătoare atât pentru el, cât şi pentru societate.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

CONSIDERAȚII ASUPRA DESTINULUI ECONOMIC AL ROMÂNIEI

Florin BONCIU

Orice încercare de definire a acestui destin trebuie să pornească de la existența unor tendințe pe termen lung şi foarte lung ce caracterizează intrinsec orice entitate națională, tendințe ce decurg din interacțiunea unor factori ținând de: dotarea cu resurse, caracterul etnic, elemente geopolitice.

Pornind de la aceste premise, putem spune că România va reprezenta o sinteză a trei factori:

- poziția geografică: situată la confluența Europei Centrale cu Balcanii şi cu URSS (în perspectivă cu Rusia, respectiv actuala RSFSR);
- influența spirituală (şi, în epoca noastră, probabil tehnico-organizatorică) a Franței;
- situarea în ceea ce pare a fi un spațiu economic german.

Influența acestor factori nu trebuie înțeleasă în sensul unui determinism absolut, ci, mai degrabă, în sensul unor elemente de influență potențiale care, folosite în mod conştient, pot avea consecințe favorabile pentru evoluția țării noastre.

Destinul economic al României poate fi, în aceste condiții, cel al unei Austrii balcanice, adică al unei țări cu o agricultură dezvoltată, cu un sector al serviciilor bine conturat (cu o serie de întreprinderi mici, institute şi activități academice de nivel european), precum şi cu un sector de stat bine reprezentat. Toate acestea în condițiile unui statut de neutralitate.

Considerăm că, în condiții de neutralitate, prin poziția sa geografică, România poate deveni, atât din punct de vedere economic (în sectorul producției şi în cel al comerțului), cât şi din punct de vedere politic şi spiritual, o adevărată placă turnantă între Orient şi Occident.

În favoarea ideii de neutralitate, care nu e doar o chestiune de politică, având şi importante consecințe economice, pledează şi faptul că Ungaria a anunțat deja unele intenții în sensul unui statut de neutralitate. În situația în care acest lucru s-ar materializa, s-ar putea crea o zonă neutră România, Ungaria, Austria care ar putea fi agreeată de superputeri şi care ar crea o afluire de mijloace financiare şi de factori de producție capabili să valorifice

facilitățile ce ar fi create şi posibilitățile de a constitui într-o astfel de zonă un fel de avanpost pentru penetrarea în Europa Occidentală.

România ar trebui să creeze condiții avantajoase pentru funcționarea pe teritoriul său a unei multitudini de firme, reprezentanțe, filiale, societăți mixte, în special în domenii legate de tehnologiile de vârf, circulația mărfurilor, servicii (din care o mențiune deosebită s-ar cuveni făcută turismului şi serviciilor financiar-bancare).

Economia mondială este caracterizată de o tendință tot mai pronunțată de globalizare, tendință pe care România ar trebui să o folosească, şi nu să o respingă în numele unei temeri de "vindere a țării", temere bazată exclusiv pe neînțelegerea fenomenelor actuale.

Referitor la numeroasele argumente care pledează în favoarea menținerii, în primul rând, a statutului de țară membră a CAER (sau, altfel spus, de cantonare a strategiei economice a României în estul Europei), trebuie precizate câteva dintre acestea. Este adevărat că în prezent România importă mari cantități de energie şi materii prime din URSS, ceea ce îi creează o anumită dependență. Dar nu trebuie uitat faptul că această dependență este strict determinată de actuala structură a economiei României (şi, în special, a industriei), structură apreciată în mod unanim drept necorespunzătoare. Desigur, structura unei economii nu se poate schimba de la o zi la alta, dar, de îndată ce există o unanimitate în ceea ce priveşte necesitatea schimbării şi, în perspectivă, că la un moment dat această schimbare se va fi realizat, rezultă că actuala dependență are un caracter temporar, şi nu endemic.

În ceea ce priveşte actuala industrie grea, care, evident, nu poate fi pur şi simplu abandonată, aceasta va trebui supusă unei gradate treceri spre produse superior prelucrate, concomitent cu o reducere a capacităților. În industria petrochimică, domeniu care dispune de capacități excedentare, se poate apela la cooperări cu țări arabe sau/şi vest-europene pentru închirierea, modernizarea şi ecologizarea acestor capacități.

În domeniul industriilor de vârf (electronică, telecomunicații, noile materiale, biotehnologie) ar trebui luată în considerație posibilitatea unei cooperări intense cu Japonia şi țările sud-est-asiatice (Coreea de Sud, Taiwan, Hong-Kong, Singapore). Este adevărat că o asemenea opțiune ar putea deranja țările vest-europene, dar nu trebuie uitate nici unele aspecte prezumționale. Țările sud-est-asiatice menționate au interesul creării unui cap de pod cu dublu obiectiv (piața est-europeană în formare şi piața vest-europeană) şi deci vor fi interesate în crearea unor capacități de producție moderne şi competitive. Pe de altă parte, țările vest-europene, în fața unei implicări majore a țărilor sud-est-asiatice în România, chiar dacă oficial ar putea protesta, nu-şi vor putea permite să se retragă din România, ci vor escalada, la rândul lor, implicarea în România. O asemenea concurență nu poate fi decât benefică pentru România, cu condiția existenței unui cadru juridic şi fiscal corespunzător, care să încurajeze participarea străină în

economia României, dar care să urmărească, totodată, şi maximizarea beneficiului economic şi social pentru poporul român.

Evident, cele de mai sus nu se constituie în nici un fel într-o strategie completă privind economia României, ci constituie nişte posibile ipoteze de lucru utile în procesul de cristalizare efectivă a unei astfel de strategii.

DESTINELE ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

Destinele economiei româneşti nu pot fi judecate pe baza unor criterii exclusiv economice: economia este şi trebuie să fie doar un mijloc, un instrument pentru atingerea unor obiective sociale, stabilite la nivel național. De aceea, evaluarea perspectivelor economiei româneşti trebuie să se facă ținând seama de câteva coordonate definitorii ale specificului național (economic, politic, cultural) al României şi ale inserării ei în lume.

(1) Economia națională a României are dimensiuni relativ mici şi un nivel de dezvoltare (din punct de vedele tehnologic) relativ scăzut. Ea nu numai că nu poate să constituie o entitate autosuficientă, dar nici măcar nu poate să pretindă (cel puțin în prezent şi în viitorul imediat previzibil) la o funcționare de sine stătătoare, prin structurarea unei maşini economice individualizate, naționale.

(2) Amorsarea procesului de creştere economică pe baze de eficiență se poate face pornind de la piața internă (vezi exemplul Japoniei). Există o importantă cerere solvabilă, în mare parte nesatisfăcută până acum, care ar putea stimula dezvoltarea rapidă a unor ramuri industriale orientate spre producția de bunuri de consum, care ar antrena, la rândul ei, modernizarea ansamblului economiei.

(3) Această situație trebuie coroborată cu tendința de globalizare, care se manifestă în prezent cu o deosebită pregnanță în economia mondială. În economia globală în curs de integrare, dinamica dezvoltării economice şi-a mutat centrul de greutate din economia națională în economia mondială (în spațiul relațiilor internaționale). Alocarea optimală a resurselor se face la nivelul global, şi nu pe spații restrânse (național sau regional). Granițele economice între țări se estompează în zilele noastre. Una din principalele frâne contemporane în calea tendinței de globalizare a economiei mondiale, a utilizării cu maximă eficiență a resurselor economice este menținerea "naționalismului economic", a suveranității (uneori absolute) a statului asupra spațiului economic național.

(4) În acest context, viziunea fundamentală asupra participării la diviziunea internațională a muncii trebuie răsturnată cu 180 de grade; această participare nu mai trebuia concepută ca o "ieşire pe piață", pentru valorificarea eventualelor avantaje comparative ale economiei naționale, ci, dimpotrivă, economia mondială trebuie "lăsată să intre" în mod liber. Forțele pieței, care acționează în spațiul mondial, nu trebuie să întâlnească niciun obstacol în calea acțiunii lor de optimizare a alocării resurselor. Numai în acest mod economia națională va putea să "internalizeze" actualul dinamism al creşterii

economice ce se manifestă pe plan internațional, dinamism care ar fi greu de realizat (poate chiar imposibil) din surse interne.

(5) Economia națională nu trebuie deci să se definească prin raportare la posibilitățile şi finalitățile (economice) interne, ci în funcție de economia mondială; economia românească trebuie concepută ca o parte integrantă, o piesă în angrenajul economiei globale.

(6) Acest lucru nu înseamnă o erodare a suveranității naționale a țării. Dar specificul național, obiectivele naționale trebuie să se regăsească la nivelul socio-politic, şi nu la cel economic. "Naționalismul economic" este contraproductiv, antieconomic în condițiile pieței globale. Economia, piața sunt instrumente neutre în sine (ca şi tehnologia); modul de utilizare a acestor instrumente, a rezultatelor funcționării acestora poate însă constitui un atribut al suveranității naționale. "Naționalismul economic" trebuie înlocuit cu un "naționalism social" (în genul socialismului scandinav), care să reprezinte opțiunea națională specifică fiecărei țări. Piața constituie cel mai eficient instrument inventat de om pentru a obține rezultate maxime cu un anumit volum de resurse date: orice guvern are datoria să utilizeze acest instrument în folosul națiunii, în condiții de maximă eficiență (care nu poate fi realizată în zilele noastre decât pe spațiu global). Integrarea în economia globală constituie mijlocul, iar utilizarea rezultatelor economice constituie scopul activității statului. Rolul statului trebuie să constea în crearea şi garantarea unui sistem de drept, care să încorporeze macroobiective şi reguli de funcționare clare, în cadrul cărora economia să funcționeze în mod liber.

(7) Orientarea socială constituie principala trăsătură specifică a politicii economice româneşti. Ea nu trebuie să se substituie însă criteriilor economice prin impunerea unor restricții *a priori* funcționării pieței, ci să corecteze *a posteriori* efectele sociale polarizante ale pieței. O astfel de corecție ar putea fi reprezentată, de exemplu, de organizarea unor programe naționale de reciclare şi recalificare, în condițiile unei utilizări incomplete a forței de muncă.

Având în vedere faptul că deschiderea față de piața mondială, integrarea într-o diviziune globală a muncii, în care maximizarea rezultatelor economice se face la scară mondială pot avea şi consecințe nedorite pe plan local (maximizarea globală nu implică o distribuire echitabilă a câştigurilor, echitatea nefiind o categorie de piață) şi ținând seama de faptul că creşterea economică în ritm rapid a României nu este un scop în sine, ci un mijloc care trebuie să satisfacă restricțiile fundamentale de ordin social (creşterea constantă a nivelului de trai, calitatea vieții) şi criteriile de echitate pe plan național, o anumită formă de participare a statului la activitatea economică în general (şi deci şi în ce priveşte comerțul exterior) trebuie să se mențină. Această participare nu trebuie să aibă, aşa cum arătam mai sus, un caracter "ex-ante", ceea ce ar duce la erodarea acțiunii de optimizare a activității economice prin mecanismul pieței, ci numai un caracter "ex-post", de corectare a efectelor nedorite ale polarizării veniturilor. Aceasta se poate realiza prin menținerea

unor subvenţii pentru anumite sectoare economice, subvenţii care nu trebuie să fie dirijate pe produse, ci pe utilizatori. De asemenea, cel puţin pentru perioada de tranziţie, se va menţine un sistem de stimulare a unor exporturi, pentru a nu crea dificultăţi majore unor ramuri industriale importante. În acest context, a nu se uita că obiectivul imediat al menţinerii în funcţiune (din considerente în primul rând politico-sociale) a capacităţilor de producţie existente trebuie subsumat obiectivului strategic prioritar de ajustare structurală pe principii de piaţă.

(8) Rezultă din cele de mai sus caracterul de necesitate necondiţionată şi imediată a adoptării mecanismelor de piaţă în economia naţională a României, ca singură posibilitate de a crea maximum de mijloace materiale în vederea satisfacerii priorităţilor sociale. Întârzierile în trecerea la mecanisme de piaţă, întârzieri motivate de pericolul unor rupturi în structurile sociale, nu vor uşura problemele existente, ci le vor agrava; amânarea reformelor radicale va duce la acumularea de costuri, reprezentând valoarea oportunităţilor pierdute, a mijloacelor materiale la a căror producţie se renunţă în mod conştient.

(9) Ca şi modalităţile de organizare a economiei la vederea atingerii obiectivelor naţionale proprii, inserarea României în economia globală are anumite specificităţi; trebuie să ţinem seama însă nu numai de datele economice, respectiv de avantajele comparative în baza cărora economia românească va participa la diviziunea internaţională a muncii (costuri mai reduse ale forţei de muncă în raport cu nivelul general relativ ridicat de pregătire, o rudimentară moştenire agricolă, având la bază tradiţii naturale dintre cele mai favorabile, cu o ţărănime încă dornică de a-şi menţine şi valorifica ocupaţiile tradiţionale, o intelectualitate cu înclinaţii spre speculaţia abstractă, deschisă spre orientările noi în ştiinţă şi tehnică), ci şi de tradiţiile socioculturale ale ţării noastre; românii se situează într-un spaţiu spiritual franco-latin.

(10) Astfel, integrarea României în economia mondială va trece, în mod necesar, printr-o etapă "europeană", în special în perspectiva creării unei confederaţii europene. Această etapă este în prezent cea care trebuie să orienteze strategia restructurării economiei României. Ca principiu, participarea la o forţă de integrare sau cooperare est-europeană (care ar putea înlocui actualul CAER) trebuie privită exclusiv prin prisma obiectivului de integrare în Europa, evitându-se crearea unor structuri care să producă o inerţie ce ar îngreuna atingerea acestui obiectiv, având în vedere ciclul de viaţă lung al infrastructurilor tehnico-economice, ce ar rezulta în urma încercărilor de optimizare la nivelul naţional sau regional.

(11) Ţinând seama de faptul că obiectivul prioritar pentru reconstrucţia economiei româneşti este crearea unei economii de piaţă, iar obiectivul final este integrarea în economia paneuropeană şi globală, pe baza criteriilor de eficienţă, în condiţiile în care în prezent alocarea optimală a resurselor se face la nivelul global (pe piaţa mondială), se impune concluzia că participarea la un "nou CAER" nu ar putea constitui un impuls pentru integrarea în economia

paneuropeană decât, cel mult, în condițiile în care acest “nou CAER” ar funcționa pe baza unor mecanisme de piață. În caz contrar, considerăm că semnalele pieței nu ar putea parveni până la unitățile economice, ceea ce ar stopa procesul de ajustare structurală dorit.

Dar, chiar dacă s-ar reuşi crearea unor mecanisme de piață în relațiile intra-CAER, aceasta ar avea ca efect apariția unui anumit tip de specializare (primul efect al pieței este diviziunea muncii prin specializare) la nivel subregional. Această specializare ar acționa în sensul menținerii unor structuri existente, îngreunând procesul de ajustare structurală în vederea apropierii de economia integrată pan-europeană. În acest context, integrarea est-europeană nu ar constitui deci un “amortizor” pentru intrarea în Europa, ci mai degrabă ar crea un zid protecționist care ar apăra structuri economice ineficiente.

(12) Destinele economiei româneşti sunt deci legate de vestul Europei şi de economia de piață. Tranziția trebuie făcută în timpul cel mai scurt (altfel costurile oportunităților pierdute cresc exponențial) şi prin măsuri hotărâte. Accentul trebuie să cadă asupra încurajării factorilor de producție, unde România are într-adevăr un avantaj comparativ; pentru structurile economice mari, create fără să se țină seama de criteriile de eficiență şi de avantaj comparativ, deschiderea largă pentru capitalul extern poate constitui o “piatră de încercare”: dacă ele vor putea intra în circuitul economic global, înseamnă că se verifică viabilitatea lor. În caz contrar, menținerea în funcțiune este prea costisitoare pe termen lung.

PERSPECTIVELE ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

Ştefan TIFĂNESCU

O serie de factori politici şi economico-sociali impun o perioadă relativ lungă de reorganizare, de minim 5-10 ani, pe plan intern, cu repercusiuni directe asupra relațiilor economice externe.

I. Pentru următorii 3-5 ani

Situația economiei şi a relațiilor economice externe va fi influențată puternic de următorii factori:

- instabilitatea politică, dificultățile inerente instaurării democrației, ale înlăturării centralismului excesiv, printre altele, vor frâna dezvoltarea economică, dar vor pregăti o perspectivă favorabilă, chiar îndepărtată;
- întârzierea ştiințifico-tehnică şi culturală, precum şi a învățământului de toate gradele, inclusiv formarea forței de muncă;
- situația dificilă a forței de muncă, din punct de vedere al calificării, disciplinei, atitudinii față de muncă şi, îndeosebi, al sănătății;
- migrațiunea spre exterior a cadrelor calificate va amplifica în primii ani dificultățile economice, îndeosebi ale relațiilor economice externe;
- insuficiența resurselor naturale, deteriorarea calității solului, apei şi a mediului înconjurător în ansamblu.

În pofida aparențelor, o politică economică subordonată obiectivelor refacerii şi dezvoltării calificării şi sănătății forței de muncă şi a întregii populații este optimală şi din punct de vedere economic, atât la nivelul societății în ansamblu, cât şi al individului.

Aceşti factori sociali-sanitari şi culturali au devenit hotărâtori pentru lichidarea decalajelor ce despart România de țările dezvoltate. Ignorarea lor ar însemna degradarea şi chiar dispariția națiunii.

Accelerarea dezvoltării economice se va putea realiza prin următoarele măsuri politico-economice:

- evitarea descentralizării totale, odată cu lichidarea necesară a centralismului excesiv;
- evitarea lichidării totale a proprietății de stat, a planificării, menținerea planificării orientative (nedirijate) prin pârghii economice, financiare de cointeresare a întreprinderilor, inclusiv în domeniul comerțului exterior şi cooperării economice internaționale;
- evitarea lichidării totale, fără discernământ, a mişcării cooperatiste din agricultură, industrie, servicii; menținerea şi dezvoltarea coope-

rativelor de aprovizionare şi desfacere, existente şi în Occident, inclusiv a celor de producție şi prelucrare, pe baze benevole, rentabile;

- asigurarea unei stabilități organizatorice a economiei pe plan intern şi a relațiilor economice externe, evitarea deselor reorganizări, având în vedere că o structură, chiar imperfectă, dar mai stabilă şi mai rodată, dă roade mai bune decât desele reorganizări (în orice orânduire).

În domeniul relațiilor economice cu străinătatea, ponderea acestora în economia națională se va menține redusă.

Ca structură, refacerea agriculturii, a industriei de prelucrare a produselor agricole şi a industriei uşoare va permite intensificarea exporturilor din aceste sectoare.

Aceasta, cu atât mai mult cu cât restructurarea industriei grele va înainta mai lent şi cu eforturi mai mari, inclusiv din cauza consecințelor sociale - şomajul de masă.

Ca orientare geografică se va impune un echilibru între țările occidentale şi cele răsăritene, învecinate.

Acest echilibru este impus atât de transformările politice şi economice din răsăritul Europei, cât şi de o posibilă tensionare a relațiilor între țările Europei apusene, în urma unificării Germaniei.

Acest factor plus o serie de complementarități cu țările est-europene fac necesară menținerea unei grupări de cooperare economică – eventual de genul CAER – radical reorganizate.

În cazul lichidării blocurilor militare - în următorul deceniu - această grupare ar putea fi treptat integrată în “casa comună europeană”.

În cazul menținerii acestei scindări politico-militare, gruparea răsăriteană ar putea fi lărgită prin atragerea unor țări neutre (Iugoslavia, Austria, Fialanda) şi chiar a Greciei şi a Turciei.

Eventualitatea menținerii blocurilor militare în Europa amplifică însemnătatea mare a raporturilor economice cu SUA şi cu Japonia, precum şi cu țările în curs de dezvoltare.

Indiferent de perspectivele grupărilor (regionale sau europene), raporturile economice strânse cu Uniunea Sovietică trebuie să rămână o constantă, atât în cazul demarajului nostru rapid, cât şi al întârzierii lui. Exemplul relațiilor Finlandei cu URSS este cel mal concludent. Aceasta nu înseamnă deloc izolarea de Occident.

II. În următorii 10 ani (1995-2005)

În economie şi în relațiile economice externe ale României se vor putea face simțite consecințele favorabile ale reorganizării vieții economice şi politice, concretizate într-un început de dezvoltare economică şi de ridicare a nivelului de trai.

România îşi va putea găsi calea sa specifică, „modelul său” de dezvoltare economică şi socială.

Aceasta, în măsura în care “modelul” românesc nu va fi un “mimetism” – copierea “modelului” occidental, ceea ce ar repeta greşelile copierii “modelului” sovietic.

Calea românească specifică de dezvoltare a economiei, îndeosebi a relațiilor economice cu străinătatea va trebui să țină seama atât de rezultatele, cât şi de eşecurile deceniilor trecute, fără însă a accepta sau a nega a priori întreaga experiență a țărilor occidentale.

În acelaşi timp va trebui să se țină seama că o copiere a unui model (occidental sau oriental) poartă în sine pericolul subordonării economice, politice şi social-culturale.

Atât pentru perioada imediat următoare, cât şi pentru perspectiva deceniului următor, dificultățile interne şi, mai ales, situația internațională, devenită foarte instabilă în Europa, impun politicii noastre economice multă prudență, atât în probleme interne, cât şi externe, spre a se garanta succesul şi a se evita greşelile care ar mări decalajul față de Occident.

OBSERVÂND O NOUĂ ECONOMIE

dr. Napoleon POP

1. Punctul de pornire

a) Prin caracterul net al revendicărilor revoluției din 22 decembrie 1989 s-a inițializat un proces care în toate planurile sale – politic, social şi economic – marchează o ruptură față de tot ce a existat înainte. Demolarea bruscă şi fără echivoc a tuturor structurilor politice demonstrează că acest proces trebuie să conducă spre un sistem politic şi economic, dacă nu diametral opus celui existent până la revoluție, în tot cazul, de o altă formă şi un alt conținut, care să nu mai permită reeditarea celui precedent, dovedit falimentar.

Opțiunile s-au formulat încă în toiul revoluției: pluralism politic, economie de piață implicând un pluralism de forme de proprietate şi reintegrarea politică, economică şi culturală a țării în Europa. Mai mult, privațiunile suferite la nivel de individ, din orice categorie socială, au dat sau au impus un plus de atribute acestor opțiuni, şi anume orientarea lor social-umană.

Consider, ca mulți alții, că aceste opțiuni definesc, tot fără echivoc, coordonatele viitorului spațiu de manifestare, în toată plenitudinea, a tuturor valorilor acestei țări, aflate în prezent, după revoluție, în stare latentă, potențială.

b) Obiectivele pe termen lung odată precizate, preocupările tuturor trebuie să se îndrepte spre "umplerea" spațiului dorit cu noile structuri politice şi economice, care să facă din ideile de libertate şi democrație manifestări perene.

c) Revoluția a impus ca demersul spre transformări radicale în toate domeniile să fie început cu garantarea pluralismului politic, care îl include pe cel de opinie. În acest fel, naşterea, creşterea şi consolidarea noilor structuri politice şi economice vor fi rodul contribuției de jos în sus, „josul" reprezentând multitudinea de idei creatoare, iar „susul" tendința spre consens național prin rațiune, prin legi obiective, prin mecanisme, prin experiment şi evaluare etc.

2. Parametrii de proces

a) Statuarea obiectivului realizării unei economii de piață cu orientare social- umană, ca proces, impune unele întrebări pertinente, cum sunt:

- cum se poate ajunge de la economia actuală excesiv centralizată şi monopolistă la economia de piață?
- ce caracteristici trebuie îndeplinite pentru a aprecia momentul manifestării ireversibile a economiei de piață?

- poate fi considerat acest moment ca atingere a obiectivului urmărit?
- care este natura şi mărimea costurilor implicate de atingerea obiectivului?

Pentru necesitățile acestei prezentări, nu răspunsurile la întrebările menționate contează, ci faptul că ele, pentru a fi date, necesită referirea la indicatori de măsurare pe care putem să-i numim *parametri de proces*: timpul necesar transformării; tipul de transformări (continue-discontinue); viteza transformărilor; succesiunea transformărilor; feedbackul etc.

b) Abordarea parametrilor de proces trebuie să fie sistematică, corelată între ei, pe de o parte, şi între aceştia şi caracteristicile revoluției, pe de altă parte. Caracteristicile revoluției consider că trebuie să-şi găsească reflectarea necesară în limitele de variabilitate admise fiecărui parametru în parte şi în totalitatea lor; cazul contrar ar însemna însăşi trădarea revoluției.

c) În mod explicit, declanşarea bruscă a revoluției impune declanşarea imediată a procesului spre o economie de piață; franchețea revoluției impune onestitatea față de realizarea obiectivului de economie de piață; violența îndreptată împotriva revoluției impune transformări radicale ale sistemului economic; caracterul demolator al revoluției față de vechile structuri politice impune crearea de noi structuri economice; impetuozitatea revoluției impune un ritm alert transformărilor din economie; suferințele care au generat revoluția impun o succesiune a transformărilor economice de o manieră care să minimizeze costurile lor sociale; corelațiile pot continua.

d) În fapt, dimensiunea parametrilor de proces trebuie să confere însuşi procesului spre o economie de piață un start fără echivocuri, dinamism, fermitate, capabilitate de reglare şi autoreglare, transparență la public. Parametrii de viteză şi timp ai transformărilor trebuie combinați în variante ale nivelului costurilor sociale, fără să se excludă exprimarea asupra acestora prin dialog social şi un eventual consens național.

3. Starea de spirit

a) Transformări radicale economice principial sunt dorite. Tonalitatea lor se manifestă într-un diapazon larg de păreri, de la conservatorism la liberalism. Reglementările economice de până acum, cu tendință liberală, se împiedică însă de aplicarea lor conservatoare. Spiritul inhibitor al vechii legislații încă planează, iar credibilitatea noilor reglementări economice este pusă la îndoială de cei care trebuie să beneficieze de ele.

b) Slabele cunoştințe economice ale ansamblului populației determină reacții negative tocmai la noțiuni care definesc sensul transformărilor principial dorite (privatizare, capital străin, piață liberă etc.). Acestea provoacă panică şi confuzie, ceea ce înseamnă paşi psihologici înapoi atât timp cât noul mecanism economic în formare sau premisele acestuia nu sunt explicate la un nivel

de înțelegere acceptabil de marea majoritate a populației. Presiunea străzii încă este hotărâtoare.

c) În acelaşi timp, se remarcă apariția unor contradicții stresante şi care pun sub semnul întrebării ritmul şi reuşita transformărilor. Printre acestea: contradicția dintre aspirațiile individului şi căile administrative de a şi le îndeplini; contradicția dintre spiritul reglementărilor şi modul de aplicare; contradicția dintre obiectivele economice de perspectivă şi tendința de menținere a unor structuri economice sclerozate în perioade imediate nedefinite tocmai de ministerele care le gestionează etc.

4. Monitorizarea transformărilor economice

a) Starea de spirit generală şi temerile (prea multe) ale specialiştilor, mulți încă racordați la sistemul vechi de pregătire, dar mai ales de acțiune, înclinația spre exagerarea riscurilor posibile, imprimă temporizare în măsurile menite să sprijine transformările spre un nou mecanism economic şi o structurare incompletă a lor pentru a descătuşa premise reale ale procesului.

b) Făcând abstracție de ritmul şi anvergura transformărilor ce se propun, starea de spirit trebuie să-şi găsească soluția, față de implementarea acestor transformări în viață, prin informare adecvată.

c) Această informare trebuie făcută în două planuri; (1) cel al noțiunilor, categoriilor economice şi indicatorilor care definesc procesul restructurării economice şi sensul mişcării lui; (2) cel al nivelului indicatorilor care cuantifică sau definesc locul în care au ajuns transformările la un moment dat. Prin acest ultim aspect înțelegem monitorizarea transformărilor în cadrul procesului de restructurare economică, acțiune care să permită cunoaşterea operativă şi periodică a stadiului evoluției economiei naționale, evaluarea rezultatelor față de obiectivele pe termen lung, aducerea corectivelor prin dezbateri şi dialog între specialişti, comunicarea soluțiilor intermediare – avantaje, dezavantaje – către populație, menținerea dialogului social pe fondul problemelor reale, şi nu mistificate, prin lipsă de transparență.

5. Ce este de făcut?

a) Perioada premergătoare monitorizării, în clar, a restructurării economice să fie una de intensă educație a populației în domeniul economic prin toate mijloacele masa-media (specialiştii INCE o pot face cu uşurință) şi de pregătire, de către specialişti (INCE, MEN, CNS etc.), a metodologiei indicatorilor de monitorizare a procesului.

b) INCE, în ansamblul său sau prin instituțiile sale specializate, să elaboreze conjunctura trimestrială a economiei româneşti pe baza informațiilor la care are acces în mod firesc. Principalii indicatori urmăriți să fie: produsul intern brut, producția, industrială netă, portofoliul de comenzi, politica economică (bugetară, fiscală, monetară), inflația, şomajul, calitatea vieții,

comerțul interior, comerțul exterior, balanțele externe, activitatea internațională, precum şi analiza tuturor factorilor de influență - cauză, efecte, incidențe - cu prefigurarea prognozei economice pe termen scurt.

c) Consider necesară urmărirea mişcării lunare a cel puțin trei indicatori sintetici de natură agregată:

- un indicator sintetic al principalilor indicatori ai economiei naționale (după modelul celui calculat de SUA) agregați într-o formulă de ponderare;
- indicatorul ratei inflației în variantele:
- prețurilor de gros/producție;
- prețurilor de consum;
- deflatorul produsului intern brut;
- indicele evoluției prețurilor internaționale (de tipul indicelui IEM restructurat după substanța actuală a importurilor şi exporturilor României.

d) Conjunctura şi indicatorii să fie publicați cu regularitatea întocmirii raportului şi efectuării calculelor în revista de specialitate şi ziarele de mare tiraj sub rubrica “STAREA ECONOMIEI NAȚIONALE”.

e) Raportarea să fie autonomă de sintezele elaborate de guvern.

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

CU PRIVIRE LA PLANIFICAREA ECONOMIEI

Ionel DESMIREANU

În continuarea considerentelor cu privire la noile caracteristici ale activității de planificare în cadrul unul mecanism economic complet restructurat, care să aibă ca trăsătură esențială formarea treptată a unei piețe concurențiale bazate pe un dirijism macroeconomic rațional, de natură să favorizeze dezvoltarea unei economii cu finalitate social-umană[1], supunem atenției şi câteva aspecte ale metodologiei de planificare. Examinarea acestora ar putea prezenta interes pentru fundamentarea direcțiilor de acțiune în perioada de tranziție de la o economie cu planificare excesiv de centralizată la o economie de piață organizată.

1) S-au arătat argumentele pentru care se apreciază ca necesară elaborarea unui plan al economiei naționale, conținutul şi funcțiile radical diferite ale acestuia față de aşa-zisul „plan național unic". În legătură cu un asemenea plan al economiei naționale, orientativ, se ridică problema celor trei profiluri ale acestuia – departamental, de ramură şi teritorial.

a) Profilul departamental, stabilind sarcini detaliate pe verigi organizatorice, pe titulari de plan (ministere şi organe locale-centrale-întreprinderi) a constituit în trecut instrumentul principal de exercitare a centralismului excesiv. Ca urmare, profilul departamental al planului trebuie substanțial simplificat, într-un termen cât mai scurt, astfel încât întreprinderile să poată acționa potrivit propriilor planuri. Este necesar însă ca acest proces să fie însoțit de elaborarea şi introducerea în practică a unor instrumente corespunzătoare de influențare indirectă, prin mijloace economice, a întreprinderilor pentru realizarea obiectivelor majore de interes social național.

Considerăm că, în condițiile unui mecanism economic complet restructurat, orientat spre piață, nu se justifică menținerea unui profil departamental al planului economiei naționale, prin care să se defalce sarcini obligatorii pe trepte organiza-torice. Dirijarea macroeconomică a întreprinderilor în direcțiile-cheie pentru desfăşurarea normală a activităților economice şi sociale (avem în vedere, îndeosebi, industria extractivă şi energetică, produsele de bază pentru consumul populației, sectorul de apărare a țării) ar

---

[1] Institutul Național de Cercetări Economice, Caiet de lucru nr. 2, Bucureşti, 1990, p. 170-179.

urma să se realizeze nu prin intermediul unor sarcini obligatorii înscrise într-un plan departamental, ci prin comenzi guvernamentale date întreprinderilor de stat, precum şi celor cooperatiste şi private, dacă acestea sunt interesate.

Existența mai multor forme de proprietate, a căror cuprindere în planul economiei naționale se va face, fireşte, ținând seama de particularitățile acestora, pune în discuție constituirea obiectivelor şi măsurilor care le vizează şi au întrunit un consens național, într-un profil sectorial al planului (după formele de proprietate – de stat, cooperatist, privat etc.).

b) Profilul de ramură al planului, deşi se afirma în trecut că este esențial pentru analiza şi dirijarea dezvoltării proporționale a economiei naționale, era dedus, după calcule sumare, din profilul departamental, practic nu avea funcționalitate. Semnificativ ni se pare faptul că metodele şi tehnicile de fundamentare a acestui profil al planului nu au progresat (tehnicile de analiză bazate pe utilizarea balanței legăturilor dintre ramuri constituie numai un exemplu).

Acuitatea problemelor privind restructurarea economiei, asigurarea funcționării optimale a acesteia, realizarea unei finalități social-umane maxime în condițiile concrete ale fiecărei etape impun, după părerea noastră, extinderea şi întărirea profilului de ramură al planului economiei naționale. Într-o asemenea concepție, obiectivele, direcțiile şi măsurile preconizate pentru dezvoltarea ramurilor, subramurilor şi principalelor sectoare ale vieții economice şi sociale ar reprezenta partea de bază a planului economiei naționale care va orienta întreprinderile în desfăşurarea autonomă a propriei activități.

c) Profilul teritorial al planului era, de asemenea, dominat de centralismul excesiv al profilului departamental al planului, fiind, de fapt, format prin însumarea sarcinilor transmise întreprinderilor care îşi desfăşoară activitatea în unitățile administrativ-teritoriale respective, ceea ce a limitat considerabil competențele organelor locale, a blocat în mare măsură inițiativele acestora, a condus la menținerea unor disproporții în dezvoltarea vieții economice şi sociale pe teritoriul țării. Eliminarea disfuncționalităților zonale existente, dezvoltarea economico-socială echilibrată a întregii țări fac necesară întărirea în viitor a profilului teritorial al planului într-o concepție nouă, la definirea căreia sugerăm să se aibă în vedere: buna desfăşurare în teritoriu a activităților economice şi sociale în strânsa lor unitate reprezintă o condiție importantă a funcționării optime a economiei, a coeziunii şi echilibrului complexului național; stimularea inițiativei şi creativității în scopul utilizării eficiente a tuturor resurselor şi, pe această bază, rezolvarea corespunzătoare a problemelor sociale; creşterea rolului deciziilor locale în procesul dezvoltării economice şi sociale a teritoriului; aplicarea unor programe zonale care nu sunt încorsetate de granițe administrativ-teritoriale, ca pârghii importante pentru rezolvarea, în primul rând, a marilor probleme privind dezvoltarea economico-socială a țării şi realizarea unor obiective importante ale infrastructurii; redresarea zonelor care

se confruntă cu probleme deosebite şi a căror rezolvare urgentă implică acțiuni concertate, colaborare şi sprijin la nivel național.

Profilul teritorial al planului economiei naționale ar urma că cuprindă: obiectivele generale ale amenajării economico-sociale a teritoriului; obiectivele programelor pe zone mari relativ omogene, care depăşesc granițele unităților administrativ-teritoriale; programele speciale pe zone care ridică probleme deosebite (zone ce vor fi afectate în viitor de măsurile privind restructurarea industriei, zone cu grad ridicat de poluare, zone de graniță cu țările vecine etc.). În completarea profilului teritorial al planului economiei naționale, organele locale pot întocmi programe proprii pentru activitățile specifice din competența lor, care vor avea, de asemenea, caracter orientativ pentru unitățile nemijlocit lucrative[1].

d) Desigur, amplele restructurări organizatorice ale cadrului instituțional – impuse de descentralizarea şi democratizarea vieții eeonomico-sociale, de crearea condițiilor pentru libera inițiativă a întreprinderilor – vor trebui să aibă în vedere şi asigurarea funcționării noilor forme ale configurației planului național al economiei.

2) O problemă care trebuie examinată este şi aceea a rolului şi funcțiilor balanțelor materiale, care în trecut au reprezentat o adevărată coloană vertebrală a planificării excesiv centralizate. Largul nomenclator al balanțelor materiale, conținutul nerealist al multora dintre acestea, sistemul de lucru "balanțe de plan-repartiții-contracte" au eliminat, practic, relațiile normale de piață, au încorsetat în decizii luate la nivel central activitatea de aprovizionare-desfacere, cu grave consecințe asupra producției.

În examinarea modalităților de acțiune pentru părăsirea acestui sistem de lucru, considerăm că ar trebui să se aibă în vedere şi:

a) Estimarea resurselor posibil de antrenat în circuitul economic şi fundamentarea de alternative privind domeniile de utilizare a acestora constituie un obiectiv esențial al planificării de tip orientativ. Asemenea estimări şi fundamentări ar fi însă necesare numai pentru principalele materii şi resurse energetice, precum şi pentru unele produse de bază.

b) Existența unor penurii cronice la o serie de materii prime, resurse energetice şi produse de bază impune, cu atât mai mult, stabilirea de priorități în destinația acestora, pentru a da în fiecare etapă finalitate socială cât mai ridicată activităților economice. Pentru aceasta pledează, de asemenea, existența – şi menținerea o anumită perioadă - a poziției de monopol a unor producători.

c) Eliminarea repartițiilor centrale ca formă administrativă de stabilire a părților care urmează să intre în relații contractuale în domeniul aprovizionării-desfacerii. Pentru produsele care impun dirijism macroeconomic, corelarea

[1] A se vedea şi: Institutul Național de Cercetări Economice, Caiet de lucru nr. 3/I, Bucureşti, 1990, p. 109-114.

“resurse disponibile-destinația acestora” s-ar putea realiza prin comenzi şi contracte guvernamentale aşezate pe principii economice.

d) Planificarea de tip orientativ face necesară creşterea substanțială a activității de analiză a evoluției economiei. În acest cadru, un loc important ar trebui să ocupe analiza sistematică a situației balanței “intrări-ieşiri de resurse materiale” şi, pe această bază, formularea unor modalități de acțiune – atât pe plan intern, cât şi în relațiile comerciale cu alte țări – pentru satisfacerea celor mai urgente necesități ale economiei naționale.

Considerăm că modul de funcționare a mecanismelor de formare şi utilizare a resurselor materiale este esențial pentru desfăşurarea eficientă a activităților economice, impunându-se aprofundarea în continuare a tuturor aspectelor din acest domeniu.

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA PLANIFICARE ŞI DIRIJISM ÎN ECONOMIA ROMÂNEASCĂ

Valeria POP
Julieta NĂSTASE

Rezultatele planificării excesiv centralizate sunt în mod evident un eşec în toate țările care au aplicat-o. Tarele unei astfel de planificări sunt cunoscute practic, iar teoretic au fost discutate şi analizate amplu.

Schimbarea sistemului politic produsă în România va avea urmări imediate şi radicale şi în concepția de conducere economică a țării.

Planificarea este forța principală prin care statul poate orienta dezvoltarea economico-socială a unei țări. Altfel spus, reprezintă capacitatea şi dorința acestuia de a dirija economia, de a controla strategia de dezvoltare a acesteia, de a o orienta într-o anumită direcție, de a rezolva problemele acute ale unei anumite perioade.

Intensitatea şi rezultatele acestui intervenționism depind, în primul rând, de formele anterioare ale intervenției publice şi chiar de tradițiile istorice.

În România, trecerea de la o planificare excesiv centralizată la o planificare descentralizată – corolar al democrației – împletită cu un proces de privatizare (pentru început, credem noi, moderat în sectoare industriale de mică importanță şi restrânse ca volum şi mai accentuat în agricultură şi servicii) pare a fi etapa imediat următoare pe care o va parcurge economia românească.

Necesitatea stabilizării economice şi a restructurării economiei pe criteriul rentabilității sunt obiective abordabile şi rezolvabile numai la nivel macroeconomic. De altfel, existența unor instituții administrative cu caracter de conducere macroeconomică, a căror desființare imediată ar produce haos (nu poți desființa decât ştiind precis ceea ce vei pune în loc, lucru extrem de dificil în acest moment), evidențiază că planificării îi revine, încă, un rol important. Desigur, va fi o planificare descentralizată (proces prin care are loc un partaj al puterilor între stat şi diverse colectivități, un transfer de competențe).

Guvernului, primului-ministru îi revine sarcina să lanseze comanda realizării planului.

Această comandă va fi preluată de Ministerul Economiei, în alcătuirea căruia va fi organizată o Comisie de Plan, cu caracter permanent. Pentru alcătuirea planului vor fi abordate şi Ministerul Finanțelor, Comisia Națională de Statistică (se va da posibilitatea analizelor retrospective), specialişti din Institutul Național de Cercetări Economice şi cadre universitare de renume (eventual, chiar studenți de frunte). În plus, în momentul în care vor apărea

firme particulare puternice, va fi necesară şi cooptarea unor reprezentanţi ai acestora.

Numărul celor ce vor participa la elaborarea planului este greu de sugerat chiar ca ordin de mărime (la japonezi sunt 3-4 sute, iar la francezi de aproape 10 ori mai mult).

După un număr de şedinţe de analiză şi propuneri, va putea fi înmânat guvernului proiectul de plan (eventual în variante) spre aprobare, iar varianta aprobată de guvern va fi supusă dezbaterii publice.

Destinaţiile principale ale planului ar putea fi:

- schiţarea strategiei economice şi sociale (un program adecvat de restructurare şi modernizare a economiei, mobilizarea mijloacelor economice pentru asigurarea unui anumit nivel de acumulare);
- stabilirea unul program de acţiune pentru stat şi instituţiile sale;
- în noua viziune, planul nu va mai putea să programeze ansamblul evoluţiei economice şi sociale, ci numai un număr redus de acţiuni prioritare pentru care să fie rezolvate sursele de finanţare care vor fi puse în aplicare (în special din partea statului).

Problemele importante vor reprezenta tot atâtea secţiuni de plan pentru care vor fi organizate comitete. În cadrul fiecărei secţiuni va fi urmărit un număr redus de indicatori (obiective), accentul fiind pus pe aspectele calitative. Prin urmare, va apărea o tendinţă de a “recomanda”, în locul practicii de ”a impune” obiective cantitative.

Având în vedere situaţia gravă în care se găseşte în prezent economia ţării, planurile nu vor avea un orizont temporal mai mare de 2-3 ani (de preferat fiind planurile anuale), cu scopul de a fi elaborate previziuni globale realiste.

Pentru întreprinderile publice, caracterul planului va fi imperativ (prin încheierea unor contracte cu statul). Pentru cele particulare însă, acesta va avea un caracter mai curând indicativ şi, după caz, incitativ. Caracterul incitativ al planului poate fi realizat prin folosirea unor pârghii economice specifice:

- măsuri fiscale şi monetare, inclusiv credite pe termen lung şi cu dobândă redusă, acordate de către instituţiile publice;
- sistemul reducerilor sau scutirilor de impozite, în scopul stimulării exportului, dezvoltării tehnologiilor noi;
- sistemul subvenţiilor de stat pentru anumite ramuri sau întreprinderi;
- investiţii directe de stat în anumite sectoare;
- dreptul guvernului de a acorda premise speciale de deschidere a unor întreprinderi, premise care fixează şi cadrul de activitate al acestora şi sunt folosite nu atât spre a frâna unele activităţi, cât pentru a stimula altele.

Propunând preponderenţa proprietăţii de stat, avem în vedere faptul că aceasta poate obliga, contractual, întreprinderile publice să contribuie la unele

obiective naționale mari, chiar dacă, pentru stat, acestea vor reprezenta tot atâtea constrângeri costisitoare:

- folosirea forței de muncă;
- lupta contra inflației (prin limitarea creşterii prețurilor);
- amenajarea teritoriului;
- dezvoltarea cercetării;
- promovarea exporturilor;
- echilibrarea financiară.

Întreprinderile private, în schimb, îşi vor elabora planurile de întreprindere sprijinindu-se pe planurile oficiale. Preluând orientările date de acestea sub forma "efectelor de anunțare", eventual reuşind distorsionarea acestora pe baza cunoaşterii mai bune a realității, pornind de la ipoteze mai realiste, planurile de întreprindere vor reuşi să realizeze o micşorare a ecartului dintre previziune şi realizare.

În România, crearea şi menținerea unui sistem de planificare şi existența unui puternic sector public (cu acțiuni sistematizate) sunt premise importante ce ar putea îndepărta pericolul (ignorat chiar de unii specialişti) trecerii bruşte la o economie de piață ale cărei neajunsuri sunt bine cunoscute.

La noi, mai ales în această fază, o economie de piață ar crea pericolul scăpării prețurilor de sub controlul statului, ceea ce ar duce la grave dezechilibre în economie şi alterarea nivelului de trai al populației.

Între stat şi întreprinderea publică se creează bazele unul acord negociat – ale unei politici a contractelor. Rezultă din aceasta o strategie relaționistă opusă strategiei concurențiale practicate de întreprinderile private.

Opoziția public-privată nu poate fi absolută. În practică se va realiza o convergență ce le va apropia politicile. Chiar dacă întreprinderile publice au garanția că în impas financiar vor primi credite pe termen lung şi diverse ajutoare directe şi indirecte de la stat (ca o compensație pentru constrângerile pe care acesta le impune), ele trebuie să caute să realizeze o cât mai mare eficiență în utilizarea veniturilor statului. La rândul lor, întreprinderile particulare nu pot face abstracție de responsabilități sociale în elaborarea strategiei lor.

Prin convergența acestor două situații spre un comportament unic, se poate ajunge (cel puțin ca formă de trecere, pentru o perioadă de timp limitată) la o economie de piață în mare măsură planificată.

Dacă planul (chiar descentralizat şi, pe cât posibil, realist) şi intervenționalismul (mai accentuat în primele faze ale restructurării economiei) împiedică desfăşurarea liberă, concurențială, a activității din țară, prin politica economică dusă de stat (cu precădere în întreprinderile publice) apar următoarele elemente salutare:

- stabilizarea locurilor de muncă (în Occident, naționalizarea unei întreprinderi este considerată de către sindicate ca o cucerire a luptei

lor şi o garanție a unor condiții de muncă superioare şi a unor salarii mai mari comparativ cu cele de la firmele particulare, bănuite că ar pune interesele acționarilor săi înaintea celor ale angajaților);

- garanția promovării de activități în ramuri care au nevoie de continuitate şi care sunt mai puțin rentabile (deci ocolite de firmele particulare), dar neapărat necesare bunului mers al economiei;
- dezvoltarea învățământului şi cercetării ştiințifice fundamentale, de rezultatele cărora să beneficieze gratuit toate instituțiile, indiferent de forma de proprietate. Un rol important îl au subvențiile acordate de stat, înlesnind efortul financiar al firmelor care pot porni de la cercetarea fundamentală finanțată de stat, spre a-şi dezvolta propriile cercetări aplicative;
- interzicerea, când este cazul, a încetării sau cesionării unor activități, prin asumarea de către stat a cheltuielilor suplimentare apărute în urma acestor măsuri;
- protecția economiei naționale (una dintre măsurile principale: comenzi publice naționalilor);
- în caz de privatizare, statul poate pune condiții contractuale foarte stricte: garanția financiară a contractantului, menținerea calității şi cantității producției, protejarea personalului.

Un stat dotat cu o puternică politică intervenționistă poate avea, prin decrete de lege adecvate, putere de decizie în ce priveşte împiedicarea vinderii unor firme private unor acționari străini (ceea ce poate avea ca urmare, la un moment dat, fie restructurări – şi deci, în primul rând, şomaj –, fie denaționalizarea întreprinderii respective. Acest lucru ar putea fi rezolvat fie prin preluarea de către stat a firmei respective, fie prin crearea unor condiții de realizare a unor societăți mixte, în care capitalul autohton să fie de minimum 51%.

De asemenea, având în vedere un orizont de timp mai îndepărtat, puterea statului se va putea manifesta şi în împiedicarea delocalizărilor, care în anumite condiții pot duce la grave prejudicii în economia națională.

Ca o concluzie, considerăm că în țară sunt condiții şi există necesitatea acută de adoptare a unei politici economice puternic intervenționiste, însoțite de un plan descentralizat, elastic, capabil să mențină stabilitate economică în țară şi un nivel de trai decent, cel puțin pentru faza de început, când trebuie să înțelegem să pretindem schimbări cu moderație şi înțelepciune.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

DIRECȚII DE ACȚIUNE PENTRU O INTEGRARE EFICIENTĂ A ECONOMIEI ROMÂNEŞTI ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

Restructurarea rapidă a economiei româneşti pe principii de eficiență economică presupune participarea la schimburile internaționale, prin utilizarea exclusivă a mecanismelor de piață. Aceasta implică:

- Diminuarea intervenției statului, eliminarea monopolului statului asupra schimburilor externe. Comerțul exterior nu este o activitate interstatală. În aceste condiții, orientarea geografică a schimburilor externe va fi determinată de considerente economice, ceea ce ar implica inclusiv reconsiderarea poziției față de țările sud-est asiatice şi alte zone geografice.
- Relațiile economice cu țările est-europene ar putea continua pe baza legăturilor bilaterale sau multilaterale, stabilite însă prioritar la nivel microeconomic (între întreprinderi). Aceasta ar permite introducerea mai uşoară a unor criterii de eficiență şi nu ar împiedica procesul de ajustare structurală în situația în care astfel de relații se dovedesc ineficiente.
- Derularea schimburilor externe direct de către întreprinderile producătoare şi firmele comerciale (fie că sunt publice sau private) exclusiv pe criterii comerciale, de eficiență.
- Dat fiind că rolul de canal prin care progresul tehnologic intră în circuitul economic mondial este deținut în principal de către societățile transnaționale, o încadrare eficientă în diviziunea internațională a muncii trebuie să aibă în vedere formele posibile de cooperare cu aceste mari entități economice, eventual prin atragerea de filiale ale acestora.
- Revitalizarea unor ramuri industriale importante, ca şi dezvoltarea unor ramuri dinamice (în domeniul tehnologiilor de vârf) se poate realiza prin atragerea de capital străin; în acest sens, se impune de urgență elaborarea unei legislații stimulative pentru partenerii străini şi avantajoase pentru partea română.
- Ministerul Comerțului Exterior va avea atribuții pe linia coordonării schimburilor comerciale internaționale, prin utilizarea unui singur instrument de politică comercială: autorizațiile (licențele) de import şi

export. De asemenea, ministerul îşi va menține atribuțiile pe linia încheierii acordurilor guvernamentale de cooperare economică, a participării la activitățile organizațiilor şi organismelor economice şi comerciale internaționale, la negocieri multilaterale, asigurarea transparenței procedurilor şi informațiilor economice externe etc.

- Ministerul Comerțului Exterior va avea un rol esențial în procesul de integrare a României în structurile instituționale ale economiei mondiale, care vor guverna în viitor funcționarea relațiilor internaționale. Un astfel de proces, în condițiile în care în prezent se caută un cadru de structurare pentru integrarea paneuropeană (eventual Helsinki II), s-ar putea desfăşura în contextul Conferinței pentru Securitate şi Cooperare în Europa, având ca obiectiv central pe termen lung crearea unei "confederații europene".
- Promovarea schimburilor comerciale internaționale va constitui atribuțiunea fundamentală a Camerei de Comerț, organism negu-vernamental cu caracter obştesc, independent de Ministerul Comerțului Exterior.
- Să se mențină statutul de țară în curs de dezvoltare în relațiile economice internaționale, ca şi cadrul organismelor internaționale.
- Politica comercială va evolua către o deschidere (liberalizare) treptată, prin reducerea şi apoi eliminarea restricțiilor (în primul rând a celor cu caracter extraeconomic) din calea schimburilor comerciale, într-o perioadă de timp rezonabilă.
- Studierea posibilităților (şi a implicațiilor în GATT) de înlocuire a tarifului vamal actual al României cu un tarif vamal construit pe baze realiste, ca instrument de protejare a economiei româneşti.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

SITUAȚIA ACTUALĂ ŞI PERSPECTIVELE SISTEMULUI ECONOMIEI NAȚIONALE A R.D. GERMANE

Maria POENARU, Elena PELINESCU,
Roxana BOB, Teodor POPESCU

Angajată plenar într-un proces de transformări economico-sociale, R.D. Germană îşi caută singură soluții pentru restructurarea economică viitoare, pornind de la realitățile existente, de la *necesitatea creării unei economii sociale de piață.* Mecanismul-economiei de piață ce încearcă să fie constituit în R.D. Germană se va baza, aşa cum se menționează în articolul "Reforma economică în RDG" din Neues Deutschland 13 din 14.01.1990, pe capacitate de inovare ridicată, eficiență şi competitivitate economică, pe *desființarea planificării birocratice*, deoarece realitățile economice şi sociale au demonstrat *eşecul economiei bazate pe sistemul planificat centralizat. În viitor, planificarea va presupune propria răspundere, descentralizată, a întreprinderilor,* pornind de la impulsurile şi strategiile pieței şi de la condițiile concrete ale economiei naționale.

1. În ceea ce priveşte *problema proprietății*, cu toate că specialiştii nu au putut argumenta necesitatea menținerii proprietății socialiste de stat, ei susțin coexistența mai multor forme de proprietate şi au acceptat drepturi egale pentru orice tip de proprietate.

În dezvoltarea formelor de proprietate se va avea în vedere următoarele aspecte:

- democratizarea tuturor formelor de proprietate şi asigurarea drepturilor de constituire ale lucrătorilor în asociații, în condițiile libertății de inițiativă şi de piață;
- poziția egală a întreprinderilor aparținând tuturor formelor de proprietate în calitate de participanți al pieței;
- asigurarea propriei răspunderi şi a autogospodăririi întreprinderilor din toate formele de proprietate, ca bază a spiritului de inițiativă şi a afirmării intereselor economice;
- diversificarea formelor de proprietate şi multitudinea intereselor economice în cadrul cărora, în toate domeniile-cheie ale economiei naționale care dispun de o socializare puternică, proprietatea

poporului să rămână preponderentă (energie, industrie grea, transporturi, comunicații, banca şi asigurările sociale).

Principalele forme de proprietate vor fi:

A. Propietate comună socială, cuprinzând:

- proprietatea comună a întreprinderilor, combinatelor şi uniunilor;
- proprietatea comună a statului;
- proprietatea comună a diferitelor sisteme de organizare teritorială (comune, sate etc.).

B. *Proprietatea cooperatistă*, bazată atât pe vechile forme, cât şi pe altele noi şi reglementată pe baza unei legi cooperatiste.

C. *Proprietatea privată* axată pe promovarea inițiativelor în domeniul meşteşugăresc, în condițiile protecției egale a meseriaşilor şi respectării tradițiilor acestora.

D. *Proprietatea personală* întărită prin participarea oamenilor muncii la veniturile obținute în cadrul întreprinderilor, construirea de case pe cont propriu, dobândirea de parcele de teren etc.

Se acceptă posibilitatea transformării întreprinderilor proprietate a întregului popor, care au fost până în 1972 private total sau parțial, în întreprinderi private cu participare internă sau externă, existând restricția ca participarea externă la capitalul de bază să nu depăşească 49%. Unii specialişti susțin necesitatea discutării limitei maxime de participare a capitalului străin de la o întreprindere la alta, în funcție de profilul acesteia, importanța națională, dimensiune etc. Totodată, s-a acceptat ideea întemeierii unor întreprinderi cu participare externă care să stimuleze interesul în rezultatele tehnico-ştiințifice.

Principalele reforme ce se consideră necesare pentru asigurarea trecerii la economia de piață vizează:

- construirea unui nou mecanism de planificare şi conducere;
- automatizarea întreprinderilor;
- refacerea sistemului de prețuri pe noi principii;
- modificarea politicii de credite şi monetare;
- convertibilitatea monedei;
- controlarea economiei prin legi şi metode juridice;
- asigurarea siguranței sociale în perioada de trecere la economia de piață.

Trebuie amintit faptul că, în prezent, în R.D. Germană, 75% din volumul producției realizate în domeniile micii industrii şi prestărilor de servicii se obținea în condițiile proprietății particulare, specialiştii insistând asupra necesității creării unor noi condiții pentru lărgirea proprietății particulare în aceste sectoare.

2. *Referitor la sistemul de planificare şi conducere*. Reformele ce urmează a fi înfăptuite în R.D. Germană urmăresc schimbarea concepției în sensul:

- diminuării rolului planului la nivelul economiei naționale prin creşterea răspunderii întreprinderilor în elaborarea propriilor lor planuri pe baza cunoaşterii cerințelor economiei naționale şi a tendințelor pieței mondiale;
- elaborării, în perioada de tranziție, a unor planuri anuale la nivelul economiei naționale, ce vizează stabilizarea economiei: aceste planuri se vor elabora de jos în sus, pe baza unor orientări transmise de camera populară, ce au doar rolul unor îndrumări pentru prelucrarea şi elaborarea responsabilă a planurilor la nivelul unităților şi al teritoriului.

În vederea reducerii rolului planului de stat în înfăptuirea politicii economice şi a sporirii caracterului lui orientativ, specialiştii din R.D. Germană au propus a se lua următoarele măsuri:

- reducerea însemnată a nomenclatorului balanțelor de materiale şi produse;
- elaborarea unor balanțe pe combinate şi ministere ca instrument de coordonare şi corelare responsabilă a întreprinderilor;
- trecerea treptată la relații comerciale pe baze contractuale, inclusiv prin contracte de investiții şi capital;
- elaborarea unor strategii pe termen lung şi a unor planuri pentru realizarea direcțiilor prestabilite de politică economică;
- întocmirea unor rapoarte anuale de activitate în scopul analizării perioadei parcurse şi al desprinderii liniilor directoare ale politicii economice pentru anul următor;
- formularea orientărilor de bază din politica economică prin consultarea unor comisii independente;
- implicarea institutelor economice în întocmirea analizelor şi prognozelor economice;
- desființarea monopolului statului asupra comerțului exterior.

Aplicarea acestor măsuri va determina o tendință de reducere a aparatului de planificare, supradimensionat în prezent, ca urmare a organizării lui în concepția veche de economie planificată centralizat.

În concepția nouă, de descentralizare a conducerii activității economico-sociale, influența statului asupra dezvoltării economico-sociale se va manifesta prin intermediul legilor şi altor reglementări juridice, al politicii de credite, dobânzi, taxe, impozite şi al comenzilor de stat.

3. În centrul reformei economice stă *întreprinderea* ce se prevede a funcționa pe *principiul deplinei autonomii*. Pentru stimularea inițiativei la nivelul întreprinderii, se consideră necesare următoarele măsuri:

- atribuirea drepturilor de a decide asupre propriei lor activități prin întocmirea atât a unor planuri strategice (inexistente în prezent), cât şi a planurilor curente, a unor normative proprii;
- utilizarea, în planificarea şi urmărirea eficienței întreprinderii, a următorilor indicatori: producție marfă vândută, produse finite pentru populație, volumul exportului – pe relații, venit net şi vărsăminte din venitul net;
- conceperea unor normative proprii pentru formarea independentă a fondului de retribuire şi premiere, menținând criteriul productivității în scopul atenuării tendințelor inflaționiste;
- luarea în considerare şi admiterea de credite exclusiv pe baza criteriilor de eficiență, a credibilității şi solvabilității prin contracte directe cu băncile;
- participarea oamenilor muncii pe bază de acțiuni la capitalul întreprinderilor;
- extinderea relațiilor externe directe şi a răspunderii derivate din acestea; posibilitatea de a-şi organiza unități proprii de comerț exterior cu gestiune proprie;
- acceptarea unor relații de partener cu statul pentru toate unitățile economice şi cu administrațiile locale;
- acceptarea falimentului în condițiile unei organizări şi gestionări necorespunzătoare a întreprinderilor;
- dezvoltarea unei democrații decizionale adevărate prin organizarea, alături de conducerea administrativă a întreprinderilor, a unor consilii de administrație al salariaților, care să apere salariații de eventualele abuzuri ale conducerii administrative. Consiliul de administrație al salariaților nu intervine în deciziile economice la nivelul întreprinderii, dar controlează anumite activități (programul de lucru, desfacerea contractelor de muncă etc.), înlocuind sindicatele care, nefiind suficient de bine organizate şi necuprinzând tot personalul muncitor, nu au forța necesară să combată eventualele abuzuri ale conducerii administrative (ideea consiliilor de administrație ale salariaților se află încă în discuția specialiştilor);
- influența statului numai în problemele fundamentale privind politica veniturilor şi salariilor;
- constituirea în uniunile de întreprinderi (combinate, concerne) a unor consilii de supraveghere.

4. *Referitor la problemele fundamentale ale restructurării ramurilor economiei*, discuțiile purtate cu domnii dr. Hubert GERHARD, dr. Helmut STECKLER, dr. Udo LUDWILG, prof. WALTER din Institutul Central de Ştiințe Economice al Academiei de Ştiințe a RDG au evidențiat ca premise majore următoarele:

- existența unor mari disproporții între:
- baza de energie şi materii prime şi dezvoltarea industriei prelucrătoare;
- producția de produse finale şi cea de produse intermediare;
- cheltuielile pentru tehnologii de vârf şi capacitatea economiei de a susține dezvoltarea microelectronicii, roboticii, deci a unor industrii bazate pe tehnologii de vârf, şi de a folosi eficient produsele acestor industrii;
- rămâneri în urmă în domeniul infrastructurii (mai ales tehnice);
- existența unei siguranțe sociale, ce are ca suport politica socială de subvenții practicată, cu repercusiuni negative asupra motivației atât a muncii personalului încadrat în activitățile economico-sociale, cât şi a întreprinderilor; se menționează că raportul dintre importul şi exportul de produse a crescut continuu, constituind condiția de menținere a nivelului de trai şi a politicii sociale la un nivel ridicat, ceea ce a condus la creşterea datoriilor externe;
- existența unei baze tehnice învechite, ca urmare a politicii în domeniul acumulării şi a structurii investițiilor; se remarcă ponderea scăzută a acumulărilor productive (16% din venitul național utilizat), în condițiile în care rata de creştere a acumulărilor productive a scăzut de la circa 16% în anii '70 la 8-9% în mijlocul actualului deceniu;
- baza energetică a fost dezvoltată pe ideea independenței de țiței; astfel, R.D. Germană îşi acoperă 70% din consumul energetic din resurse interne, 92% din energia primară exploatată provenind din lignit.

Pornind de la realitățile existente, specialiştii din R.D. Germană consideră ca principale măsuri în politica structurală următoarele:

- depăşirea disproporțiilor dintre creşterea producției industriilor de materii prime şi cea de produse finite;
- eliminarea hipertrofiei industriei de materii prime;
- modernizarea infrastructurilor subdezvoltate.

Deşi în ceea ce priveşte utilizarea energiei nucleare, punctele de vedere ale specialiştilor est-germani diferă, totuşi, din discuții, au rezultat ca tendințe de restructurare în domeniul energetic următoarele:

- reducerea drastică a producției de cărbune brun şi utilizarea altor surse de energie, în special a unor purtători de energie primară de calitate superioară, proveniți din import;
- ridicarea efortului de economisire a energiei, inclusiv prin promovarea unor structuri industriale ce solicită cantități mai mici de energie.

Probleme deosebite se întrevăd în reorientarea industriei metalurgice şi a construcțiilor de maşini. Potrivit opiniei domnului dr. Huber GERHARD,

specialiştii vor trebui să analizeze închiderea unor capacități de producție ce s-au dovedit ineficiente, militându-se pentru o largă cooperare şi colaborare economică, mai ales cu RF Germania, pentru a asigura modernizarea tehnologică şi realizarea unor produse competitive. Referitor la industriile de vârf şi, în primul rând, a microelectronicii, se consideră, ca o direcție posibilă, orientarea producției şi dezvoltarea acesteia în strânsă legătură cu nevoia de a acoperi cu prioritate cererile pieței interne şi posibilitatea de a livra semifabricate unor companii vest-europene.

De reținut este faptul că, potrivit primelor estimări ale specialiştilor, modernizarea economiei est-germane ar solicita un efort investițional de circa 100 miliarde mărci vest-germane pe o durată de circa 10 ani sau 480 miliarde mărci est-germane prevăzute eşalonat pe o durată de 5-6 ani.

5. *Referitor la problemele financiare, credit, buget şi prețuri,* specialiştii est-germani consideră necesare următoarele măsuri:

- *Reforma prețurilor* astfel încât să se aducă prețurile aproape de valoarea reală a produselor. Specialiştii consideră această măsură esențială pentru asigurarea stabilității monetare, dar sunt conştienți de teama pe care o provoacă în rândul populației şi al conducerii unităților economice şi, mai ales, de faptul că potențialul economic nu va mai putea permite aprovizionarea la prețuri care nu au la bază legea valorii.

Trecerea la un nou sistem de prețuri, care să înlăture discrepanțele existente în prezent între valoarea produselor şi prețul acestora şi care să asigure depăşirea destabilizărilor de pe piață implică:

- asigurarea unui sistem de informații pertinente;
- controlul statului asupra prețului unor produse de importanță majoră şi a unor servicii strategice, inclusiv prin fixarea unor limite maximale pentru aceste produse şi servicii;
- introducerea unor norme, reglementări juridice, legi care să împiedice formarea unor poziții de monopol (inclusiv prețuri de monopol);
- măsuri pentru asigurarea unei proporționalități între ofertă şi consum.

Reforma prețurilor se prevede a începe încă din anul 1990, prin regularizarea prețurilor unor produse industriale şi taxe pentru transport, urmând ca în anul 1991 să se modifice şi prețul pentru materii prime şi energie. Conform opiniei specialiştilor est-germani, reforma prețurilor trebuie corelată cu o reformă a impozitelor şi cu o nouă politică a veniturilor.

Economia de piață ce se preconizează a fi constituită în R.D. Germană presupune o *politică monetară modernă,* ceea ce implică o serie de măsuri pentru trecerea la *convertibilitatea monedei* naționale. Asigurarea convertibilității este de o stringentă necesitate, în condițiile în care există deja o convertibilitate parțială (în prezent se schimbă în cursul de 3:1 o sumă de 600 de mărci est-germane în 200 mărci vest-germane, o singură dată pe an pentru fiecare cetățean din R.D. Germană). Trecerea la convertibilitate face necesar

ca încă din anul 1990 să se asigure un echilibru între cerere şi ofertă, nu numai prin preţ, ci şi printr-o corectă politică a importurilor de produse. De asemenea, deşi există divergenţe de opinii, specialiştii discută şi *oportunitatea unei reforme monetare*, avându-se în vedere surplusul de bani polarizaţi la un grup restrâns de oameni, ca urmare a disproporţiilor dintre ofertă şi politica de venituri.

O importanţă deosebită se acordă politicii de credite atât interne, cât şi externe şi introducerii cursurilor unice de schimb.

6. *Politica privind protecţia mediului înconjurător* constituie o componentă, importantă a politicii economice a statului, deoarece R.D. Germană ocupă un loc important în poluarea mediului înconjurător prin nivelul emisiunilor de dioxid de sulf pe locuitor şi unitate de teren şi al suprafeţelor devastate prin exploatările miniere la suprafaţă (20% din teritoriul regiunii Cotbus a fost devastat de aceste exploatări).

Problemele privind protecţia mediului înconjurător constituie în prezent o preocupare atât a guvernului, cât şi a specialiştilor, generată de efectele negative asupra economiei, concretizate, după opinia domnului Peter PAROUBEK, în diminuarea în ultimii 30 de ani cu 7% a fondului forestier, ceea ce echivalează cu o pierdere de 7,6 miliarde mărci est-germane din avuţia naţională. De asemenea, se estimează că, în prezent, distrugerea fondului forestier este de circa 44%, cu o tendinţă de majorare, iar valoarea clădirilor se diminuează cu circa 9 miliarde mărci est-germane pe an, ca urmare a deteriorărilor provocate de poluare. Deşi nu s-au putut evalua total efectele poluării asupra solului, plantelor, a agriculturii în general, se cunoaşte că, anual, circa 4000 ha de teren (inclusiv arabil) se deteriorează ca urmare a exploatărilor de lignit. Specialiştii est-germani au evaluat costurile sociale ale poluării la 28-30 miliarde de mărci est-germane.

Specialiştii sunt unanimi în aprecierea că industria energetică din R.D. Germană este cea mai poluantă, anual emiţându-se în atmosferă un milion tone de dioxid de sulf şi un milion tone de oxid de azot.

Studiile întreprinse au scos în evidenţă necesitatea responsabilizării tuturor factorilor de decizie în asigurarea protecţiei mediului înconjurător, ajungându-se chiar la promovarea şi acceptarea unor măsuri de închidere a unor mici întreprinderi puternic poluante, de exemplu: unităţi producătoare de clor, cupru sau unele unităţi din industria metalurgică.

În perspectivă se urmăreşte ca modificările structurale în economia R.D. Germane să aibă în vedere şi reducerea gradului de poluare, măsurile ce se vor lua vizând protecţia preventivă. Potrivit estimărilor specialiştilor, reducerea cu 30% a emisiei de dioxid de sulf la nivelul anului 1993, comparativ cu nivelurile înregistrate în anul 1989, ar necesita un volum de investiţii de 8,9 miliarde de mărci est-germane.

Având în vedere problemele acute privind protecția mediului înconjurător, în R.D. Germană funcționează un minister pentru protecția mediului înconjurător şi a apelor care, neavând mijloace financiare, are doar atribuții de prescriere a unor măsuri, coordonează acțiunile în acest domeniu, decizia de aplicare a acestora rămânând la nivelul organelor care dispun de fonduri financiare. Totodată, în cadrul Academiei de Ştiințe a R.D. Germană funcționează un institut specializat pe probleme privind protecția mediului înconjurător. Principalele aspecte ce fac obiectul cercetărilor în cadrul acestui institut sunt următoarele:

- probleme internaționale ale protecției mediului înconjurător, inclusiv prin abordarea globală a acestor probleme;
- probleme fiscale de accelerare a sprijinirii noului în domeniul protecției mediului înconjurător;
- probleme de investiții pentru protecția mediului înconjurător;
- probleme privind costurile sociale;
- bazele economice ale politicii ecologice.

7. *Forța de muncă*

În prezent, RDG se confruntă cu o lipsă de forță de muncă, determinată, în timp, de două cauze importante: evoluția demografică (scăderea numerică a populației) şi emigrarea, îndeosebi în RFG, fenomen accentuat în ultima perioadă (în 1989 au emigrat 350000 de persoane). Aceste fenomene au avut drept consecință deteriorarea structurilor ocupaționale. În prezent se recurge la folosirea de forță de muncă provenită din alte țări (circa 100000 de persoane), îndeosebi din Vietnam.

La aceasta se adaugă distrugerea aparatului de partid şi de stat, al securității statului, prin care au fost eliberate 150-200 mii de persoane care nu găsesc de lucru, iar pentru 1991-l992 se estimează că reorganizările vor elibera circa 500-800 mii de persoane.

Unii specialişti apreciază că RDG nu se confruntă cu fenomenul de şomaj în sens clasic, în prezent şi mai ales în perspectivă prefigurându-se ca şomaj de tip structural, determinat de diferențele dintre existentul şi nevoile de forță de muncă pe niveluri de calificare. Cea mai dificilă situație se înregistrează în domeniile de activitate unde nu se cere calificare.

Alți specialişti, în schimb, nu consideră că şomajul este o problemă, deoarece o mare parte a populației emigrează. Această părere este considerată a fi greşită, exprimându-se opinia că este necesară oprirea fluxului de populație spre RFG prin crearea condițiilor de bază ca omul să nu fie degradat politic şi economic.

În condițiile trecerii la o economie de piață şi ale coexistenței mai multor forme de proprietate, apare necesitatea discutării şi clarificării întregii problematici a pieței muncii. În acest context, punctul central devine calificarea forței de muncă.

Pentru soluționarea problemelor legate de ocupare într-o perspectivă imediată, specialiştii apreciază ca posibile soluții următoarele: creşterea numărului salariaților proveniți din alte țări; utilizarea de tehnologii noi care eliberează forță de muncă (această soluție este însă costisitoare, cere investiții); mai buna organizare a proceselor de muncă, orientată spre reducerea cauzelor de neutilizare integrală a forței de muncă; o corectă normare a muncii, bazată pe analiza conținutului muncii, care să furnizeze obținerea de câştiguri în funcție de rezultate şi creativitate şi o diferențiere mai accentuată pe categorii de calificare. În legătură cu această ultimă problemă, a fost exprimată şi opinia potrivit căreia este necesară o creştere mai mare a salariilor mai scăzute, paralel cu stagnarea câştigurilor mari.

Specialiştii din RDG consideră că realizarea unui înalt nivel de siguranță socială nefundamentată pe rezultate economice proprii a îndepărtat motivația în muncă. Se apreciază că, în condițiile economiei de piață, principiul ocupării depline este singurul principiu al economiei socialiste care trebuie menținut. În acest context, pentru funcționarea viitoare a pieței muncii, se preconizează următoarele: educația şi pregătirea profesională pentru economia de piață; reconversiunea profesională prin sisteme care să modifice atitudinea individului față de propria calificare şi față de propria responsabilitate în muncă, care să creeze premisele pentru formarea unei noi gândiri despre muncă şi viața socială; orientarea procesului de învățare în învățământul superior care să favorizeze creativitatea şi asigurarea cu cadre a ramurilor bazate pe tehnologii de vârf; adoptarea în unitățile de învățământ a unor programe de pregătire din vest.

În condițiile dezvoltării de noi forme de proprietate şi ale coexistenței lor, soluționarea problemelor ocupării şi, în special, ale stimulării devine dependentă de creşterea rolului autofinanțării, inclusiv prin constituirea fondurilor de salarizare şi stimulare la nivel de unitate de producție.

8. În ceea ce *priveşte politica de venituri* în noile condiții, în cadrul căreia politica de salarii ocupă un loc important, se apreciază necesitatea reconsiderării principiului productivității, în contextul unității formate de principiile prețurilor, subvențiilor, veniturilor şi de principiul social.

Se consideră esențial ca în toate domeniile să fie eliberate forțele care concură la creşterea productivității, pentru a crea bazele siguranței sociale şi în condițiile economiei de piață. O premisă importantă este considerată deplasarea răspunderii pentru realizarea principiului productivității asupra unităților economiei. Paralel cu aceasta, se impun: acorduri concrete între conducerea întreprinderilor şi cei aleşi să reprezinte interesele salariaților; aplicarea în repartiție a principiilor: “realizări importante ale fiecărei întreprinderi conduc la creşterea veniturilor din muncă ale lucrătorilor”; “în cazul unei productivități scăzute, veniturile vor fi diminuate în consecință”; combaterea practicii potrivit căreia “fiecare este salarizat după muncă”, dar în care riscul este suportat de întreaga societate.

În aceste condiții, statul va influența politica veniturilor şi salariilor doar în problemele fundamentale. Astfel, se consideră că esențială este conceperea unor normative pentru formarea independentă a fondului de salarii şi premii, menținând criteriul productivității. Aceasta este importantă pentru echilibrul dintre fondul de mijloace băneşti şi fondul de marfă, în scopul atenuării tendințelor inflaționiste. De asemenea, se consideră necesar un nou sistem tarifar, bazat pe o mai puternică diferențiere a salariilor tarifare, diferențiere care să ia în considerație calificarea şi răspunderea.

9. Referitor la *problemele din sfera socială*, urmărite cu atenție în contextul reformei economice, specialiştii din RDG pornesc de la realitatea potrivit căreia populația are un nivel de trai ridicat (cel mai ridicat dintre țările foste socialiste). Se apreciază însă că acest nivel de trai s-a realizat nu pe un suport economic real, ci pe baza datoriilor externe (conform opiniei specialiştilor, populația din RDG a trăit peste posibilitățile economiei); creşterea soldului import/export a fost condiția menținerii nivelului de trai şi a politicii sociale a RDG.

În RDG, siguranța socială a fost foarte mare (învățământul şi alte servicii sociale gratuite, subvenționarea de produse, locuri de muncă garantate, locuințe etc.), ceea ce este apreciat că nu promovează eficiența şi productivitatea, ci, dimpotrivă, are un efect negativ. Specialiştii în domeniu apreciază că siguranța socială trebuie să fie rezultatul eficienței, şi nu invers.

Implicațiile unei asemenea situații în nivelul de trai al populației asupra funcționării economiei îşi au rădăcinile în câteva puncte de bază ale politicii sociale.

Pe de o parte, au crescut veniturile populației. Astfel, salariul brut a crescut de la 1080 mărci în 1980 la 1280 mărci în 1989. Venitul net pe gospodărie casnică a crescut de la 1500 mărci în 1980 la 1950 în 1988. Venitul mediu al unui pensionar reprezintă o treime din cel al unui salariat, raport cu tendință de scădere. Fondurile sociale de consum contribuie cu circa 40% la formarea veniturilor populației.

Pe de altă parte, dezvoltarea mărfurilor şi serviciilor a rămas în urma nevoilor. Se impune precizarea că problemele sunt diferite în ce priveşte nevoile alimentare, a căror satisfacere a atins (cantitativ) pragul de saturație (în 1986, consumul mediu pe locuitor a fost de 100 kg carne, 15 kg unt, 16 l băuturi spirtoase, 140 l bere etc.), şi celelalte categorii de nevoi, pentru care oferta de bunuri şi servicii este considerată nesatisfăcătoare. A apărut, astfel, fenomenul discrepanței dintre cererea solvabilă şi cea satisfăcută şi, în consecință, scăderea motivației de a munci (cu părăsirea țării) şi înregistrarea unui surplus mare de bani la populație. Referitor la acest din urmă aspect, s-a estimat că în 1988 economiile populației erau de 120 miliarde mărci, respectiv circa 9000 mărci pe locuitor. După estimările unor specialişti, circa 50% din salariu se economiseşte din cauza lipsei de marfă; s-a conturat o polarizare a economiilor, 18% din populație deține 80% din totalul economiilor.

Pentru diminuarea surplusului de bani de la populație s-au luat deja unele măsuri pentru stabilirea unor prețuri mai mari la produsele noi, în scopul acoperirii costurilor, cumpărarea de locuințe şi participarea la investiții prin intermediul acțiunilor.

Inflația, nerecunoscută oficial până în anul 1989, este apreciată în prezent ca fiind un fenomen real. Indicele mediu al inflației este apreciat diferit, evaluările converg spre nivelul de 3-4%. Una din cauzele acestui fenomen este menținerea stabilității prețurilor la consumatorul final, prin subvenții la bunuri şi servicii. Astfel, subvențiile au crescut de la 26 miliarde mărci în 1971 la 54 miliarde mărci în 1980 şi 110 miliarde mărci în 1988 (venitul național în 1988 era de 270 miliarde mărci). Subvențiile au fost direcționate spre produsele de uz curent (8,5 miliarde mărci în 1971, 17 miliarde mărci în 1980, 50 miliarde mărci în 1988, din care pentru alimente mai mult de jumătate), chirii, energie electrică. Accesul la cumpărare prin prețuri mai mici este considerată o cauză importantă a risipei de energie, a distribuției inechitabile a spațiului locativ etc.

Principiul fundamental de politică socială, vizat a fi luat în considerație în procesul de reformă economică, este acela *de trecere de la subvenționarea mărfurilor* la *subvenționarea persoanelor*, pentru menținerea gradului înalt de asigurare a populației. În această idee, s-a trecut deja la majorarea prețurilor la îmbrăcămintea pentru copii şi au fost mărite alocațiile. Costul vieții este considerat de către specialişti că devine problema esențială pentru această perioadă.

Specialiştii sunt, de asemenea, de părere că înfăptuirea reformei, în condițiile menținerii actualului nivel social, trebuie să aibă în vedere ca *unele aspecte ale condițiilor de viață să fie stabilite prin Constituție*, astfel încât orice partid care ar guverna să fie obligat s-o respecte, să permită exercitarea de către stat a controlului asupra unor prestări de servicii (cu caracter social).

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

INIȚIATIVA PARTICULARĂ ŞI ACTIVITATEA COOPERATISTĂ ÎN R.D. GERMANĂ

Marilena EVANGHELIU

În prezent, în sfera particulară a economiei naționale din R.D. Germană este ocupat 15% din totalul capacității de muncă a țării. Analizând nivelul dezvoltării şi perspectivele diferitelor firme, revista "Einheit" precizează că activitatea cooperatistă şi inițiativa particulară reprezintă una dintre cele mai însemnate caracteristici ale economiei actuale a R.D. Germane.

În industrie şi construcții lucrează 3,5 mii de întreprinderi autonome, reunite în 148 de combinate subordonate central şi 126 de combinate subordonate districtual. În acestea din urmă lucrează peste 3 milioane de oameni. În întreprinderi sunt create cele mai favorabile condiții pentru asigurarea unor investiții flexibile, pentru dezvoltarea tehnologiilor-cheie, folosirea metodelor moderne de gospodărire, stimularea materială şi morală etc. Concomitent creşte autonomia întreprinderilor de stat, se realizează trecerea lor pe o deplină autogestiune. Celor 16 combinate în care se realizează – în prezent – experimentul economic li se vor adăuga, anul viitor, încă 44.

Alături de dezvoltarea prioritară a sectorului de stat al economiei naționale a R.D. Germane, se creează în prezent condiții favorabile pentru dezvoltarea întreprinderilor particulare.

Conform ultimelor date statistice, în țară există aproximativ 450 mii de meşteşugari, ceea ce înseamnă 5% din totalul forței de muncă ocupate în economia națională. În industrie funcționează 2.732 de cooperative şi 80,6 mii de întreprinderi particulare mici.

În R.D. Germană există o serie de particularități în privința formării şi activității întreprinderilor cooperatiste.

Astfel, un specialist cu stagiu de l0-12 ani şi care a dat examenul de maistru se poate ocupa de o activitate particulară, dar producția obținută trebuie să fie cerută pe piață. Sectorul particular nu se substituie întreprinderilor de stat, ci le face concurență.

Independent de forma proprietății, în R.D. Germană acționează o politică unică a aprovizionării, prețurilor şi tarifelor la mărfuri şi servicii. Câteva cooperative sau întreprinderi particulare de acelaşi profil se unesc în "organizația de aprovizionare", care are cont propriu la bancă şi pune la dispoziția membrilor săi utilajele necesare, materia primă, materialele.

Impozitul pe cifra de afaceri, în sectorul particular, reprezintă 3%, plata pentru fonduri – 6%, impozitul pe venituri depinde de dimensiunea lor, calculat pe un lucrător. Veniturile sub 500 de mărci pe an sunt scutite de impozit; impozitul maxim - de la 45 la 60% – se pune pe veniturile care depăşesc 6 mii de mărci anual pe un lucrător.

După cum remarcă ziarul "Neues Deutschland", cele mai frumoase perspective pentru iniţiativa particulară şi de cooperativă se deschid în agricultura R.D. Germane. În prezent, cooperativele dispun de 87% din totalul bunurilor agricole.

În anul 1988, în gospodăriile particulare (numărul lor este de aproximativ 850 mii; 1,52 mil. de lucrători) au fost crescuţi şi vânduţi 1,6 mil. de porci, 140 mii de vite cornute mari, 4,5 mil. de păsări, 10 mil. de iepuri şi s-au obţinut 6 mii t de miere de albine, 3 mii t lână pură, 1,6 mld. de ouă. Aceasta reprezintă 9% din volumul total al producţiei obţinute.

Reforma, adoptată cu 5 ani în urmă, privind preţurile de cumpărare a creat condiţii mult mai favorabile pentru cooperativele agricole; cifra de afaceri a acestor gospodării a crescut, în această perioadă, cu 90%, ceea ce implică o creştere a producţiei cu 8 mil. mărci anual. Se lărgesc relaţiile directe dintre producătorii şi consumatorii produselor agricole. În acest scop, au fost înfiinţate 22 mii de puncte de cumpărare.

Iniţiativa particulară a cunoscut cea mai mare extindere în sfera comerţului, alimentaţiei publice şi a serviciilor către populaţie.

În comerţul cu amănuntul activează 94 mii de organizaţii, dintre care cele de stat reprezintă 23,2%, celelalte fiind particulare şi cooperatiste (ponderea celor particulare reprezintă 11,3% din volumul total de desfaceri). Din cele 26,5 mii de întreprinderi de alimentaţie publică, ponderea sectorului particular este de 60%.

În ultimul timp a început înfiinţarea cooperativelor care furnizează materii prime şi produse. Astfel, în sfera transporturilor au fost create 67 de cooperative (3,5 mii şoferi de taxi realizează 7-11% din volumul total al transporturilor).

Un rol important îl au cooperativele de construcţii, ele posedând circa 20% din fondul total de locuinţe din R.D. Germană.

Pentru stimularea creşterii producţiei particulare, în diferite sfere ale economiei naţionale, se introduc facilităţi suplimentare, o parte din cooperativele cu produse de patiserie şi brutăriile particulare sunt scutite de impozite în primii 2 ani; totodată, în condiţii favorabile pentru ele, le sunt oferite utilajele şi echipamentele necesare. (BIKI, URSS, nr. 10, 1989).

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

REUNIUNEA DE CONSTITUIRE A GRUPULUI PENTRU DIALOG ECONOMIC

Prezintă: Gheorghe MANEA

Joi, 22.02.1990, a avut loc reuniunea de constituire a *Grupului pentru dialog economic* din cadrul Institutului Național de Cercetări Economice.

Au fost dezbătute trei puncte:

1. – Definirea scopului grupului.

2. – Stabilirea modalităților de organizare a reuniunilor.

3. – Alegerea temei de dezbatere pentru sesiunea următoare.

1. La primul punct s-au stabilit, prin consens, următoarele elemente programatice: creşterea prestigiului economistului şi a raportului acestuia la rezolvarea noilor probleme cu care se confruntă economia românească în prezent; clarificarea unor concepte economice de larg interes în prezent şi redefinirea conținutului unor noțiuni şi categorii devalorizate în trecut; redescoperirea şi promovarea ideilor valoroase din gândirea economică modernă şi contemporană şi procesele economice şi elaborarea unor scenarii de reconstrucție a mecanismului economic, cultivând responsabilitatea economistului pentru marile probleme cu care se confruntă economia noastră în prezent.

Prin canalizarea activității sale în promovarea unor reflexii şi idei inedite, grupul se doreşte a deveni o reală şcoală a dialogului economic, atât între economişti, cât şi între aceştia şi alte categorii socioprofesionale.

2. Pentru buna derulare a reuniunilor se recomandă: prezentarea unui referat pe o temă anunțată, pentru care se acordă o durată de maxim 30 de minute; circumscrierea comentariilor la tematica prezentată şi limitarea duratei intervențiilor personale la maxim 10 minute. La terminarea reuniunilor sa va elabora o sinteză a referatului şi a dezbaterilor care va fi afişată în institutele din structura INCE şi publicată în buletinul “Probleme economice”, editat de CIDE.

3. A doua reuniune a grupului va avea loc joi, 1.03.1990, ora 15,30, la sediul INCE, et. III. şi va avea ca temă: “*Centralizare-decentralizare şi comportamentul sistemelor sociale de producție*”.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 2/1990

- săptămânal de informare economică -

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

SUMAR

RECONSTRUCȚIA ŞI RESTRUCTURAREA ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Cu privire la opțiunile macroeconomice (Georgiana TOMESCU) 59

Opinii privind restructurarea economiei româneşti (Lucreția ALEXANDRU) 62

RELAȚIA PLAN-PIAȚĂ

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Unele considerații despre planificare în condițiile economiei de piață (Miron BIJI şi Vladimir CALMUSCHI) 64

Cu privire la planificare (Marioara IORDAN) 69

RAMURI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE AGRARĂ

Probleme fundamentale ale restructurării agriculturii şi mediului rural 73

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Considerații privind restructurarea unor ramuri ale industriei prelucrătoare (Marin COMŞA, Ionel FLORESCU, Mădălina DOGARU) 83

INTEGRAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Poziția României în comerțul internațional cu feroaliaje şi metale neferoase speciale (Cristina BUMBAC) 89

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Principalele tendințe ale pieței internaționale a lucrărilor de construcții (Nicolae OS) 91

Probleme economice actuale în R.D. Germană (Romanița GÂDINCEANU) 99

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

CU PRIVIRE LA OPȚIUNILE MACROECONOMIICE

Georgiana TOMESCU

În condițiile actuale cred că trebuie reamintit faptul că „nici piața, nici planificarea în sine, nu sunt în stare să asigure reglarea sigură a sistemului economic modern, complex. Ambele – luate separat – reprezintă în sine, câte un reglator cu funcționare imperfectă. Pentru acest motiv, pe baza principiului multiplicării informațiilor este nevoie de funcționarea lor concomitentă, în vederea reglării satisfăcătoare a sistemului pentru creşterea randamentului acestuia”.

Nicăieri, reglarea economiei nu este lăsată numai pe seama factorilor pieței. Pretutindeni, statul şi întreprinderile se găsesc implicate în sistemele de producție. Ceea ce variază este doar forma instituțională: recurgerea la bugete militare, în SUA, MITI, în Japonia, sectorul public şi privat, în Europa.

Într-o țară de putere economică medie, statul acționar reprezintă un atu în politica de restructurare şi modernizare a industriei, vizând realizarea în principalele sectoare a unor întreprinderi de nivel internațional.

Numai statul poate depăşi logica rentabilității individuale şi realiza conceptul de rentabilitate colectivă. Deci, fără reglarea statală, fără păstrarea unor sectoare în proprietatea statului, nu se poate vorbi de o economie cu finalitate umană. Capitalul privat nu poate fi utilizat de întreprinzător decât cu finalitatea profitului individual. Deci, obiectivul planificării este de a coordona la nivel național, ceea ce piața nu poate realiza, pentru a asigura o coerență globală, acolo unde economia spontană creează dezechilibre.

Raporturile pe piață se modifică nu datorită descentralizării, ci datorită schimbărilor intervenite în politica de investiții, modificarea prețurilor şi a salariilor, în politica fiscală şi de credit. Deci, trebuie acționat pentru utilizarea cât mai eficientă a acestor pârghii.

Este, bineînțeles, necesară realizarea unor importante investiții pentru restructurare, pentru a produce corespunzător din punct de vedere calitativ şi cantitativ, atât pentru piața internă, cât şi pentru cea externă. Dar, nu trebuie vizate intenții de investiții prea mari față de posibilitățile tehnice; supradimensionarea intențiilor de investiție duce la prelungirea acțiunilor de investiție. În mâna lucrătorilor ce sunt angajați la executarea investiției ajung sume de bani, în timp ce, ca urmare a activității lor va apărea numai cu un anumit decalaj, un spor de producție şi, în ultimă instanță, un fond de marfă suplimentar. Aceasta este una din cauzele care favorizează creşterea inflaționistă a salariilor.

Cred că, cel puțin, pe termen scurt trebuie evitate măsurile ce suprasolicită economia şi măresc nejustificat disponibilul de numerar aflat la populație, eludând cerințele echilibrului între mărfuri şi bani. Deci, inversând prioritățile, ar trebui mai întâi asigurate cu mărfurile şi serviciile necesare, posibilitățile variate de atragere în circulație a disponibilului de bani aflat la populație şi apoi să se acționeze asupra prețurilor.

Baza progresului economic nu poate fi asigurată decât prin putere administrativă sau/şi printr-o monedă foarte puternică.

În acelaşi timp, o monedă puternică are la bază un echilibru economic general, ceea ce presupune: echilibrul pieței, adică tocmai echilibrul între mărfuri şi bani, între oferta de produse realizate în țară şi cererea solvabilă pentru ele; echilibrul finanțelor de stat, inexistența unui deficit al bugetului de stat sau menținerea în dimensiuni acceptabile ale acestuia; realizarea liberei convertibilități.

Deci, cel puțin până la realizarea acestor deziderate, consider ca necesară menținerea coordonării eforturilor concertate de către guvern, în vederea realizării interesului general, susținută de studierea opțiunilor pe termen lung.

Existența „cererii nesatisfăcute" stimulează creşterea volumului producției, se tinde spre utilizarea la maximum a capacităților, resurselor şi forței de muncă, iar marea majoritate a investițiilor serveşte direct lărgirii producției. Deci, această situație reprezintă un stimulent puternic pentru creşterea volumului producției. Dar, în perspectiva de lungă durată se manifestă şi dezavantajele ei, şi anume, că stimulează insuficient progresul tehnic şi are repercusiuni negative şi asupra creşterii volumului. Starea generală de penurie va duce la apariția multor locuri înguste în producție, la stagnări, la neutilizarea parțială a resurselor şi forței de muncă.

Evitarea sau măcar atenuarea unor stări de lucruri negative nu se poate face decât prin conturarea unei viziuni clare pe termen mediu şi lung. Aceasta nu reprezintă altceva decât scopul final al planificării în vederea realizării interesului general. 0 societate nu poate stabili imaginea viitoare pe termen lung decât dacă alegerea variantelor se face la nivelul puterii centrale. În ceea ce priveşte interesul general „mâna invizibilă" a pieței nu este altceva decât suma intereselor particulare. O asemenea însumare nu a coincis niciodată cu interesul general; doar statul se poate considera purtătorul de cuvânt al interesului general.

Bineînțeles, nu e vorba de o planificare caricaturală, dusă până la cele mai mici amănunte, ci o planificare care ținând cont de interesele generale, să stimuleze în acelaşi timp şi agenții economici.

În acest context trebuie să se facă trecerea de la planul central la scenariile de întreprindere.

Criza economică nu a făcut decât să scoată în evidență o dublă mişcare, mai profundă:

- declinul marilor organizații;

- nevoia de suplețe şi adaptare.

De aici, rezultă tendința actuală de a deplasa deciziile centrale spre întreprinderi, înlocuirea planurilor rigide prin scenarii strategice suple, care să dea posibilitatea administrării imprevizibilului.

Toate națiunile se îndreaptă către un tip de stat diferit, în funcție de opțiunea națională între prosperitate şi solidaritate.

Națiunile care pun accentul pe prosperitate vor evolua spre modelul japonez: un stat puternic şi foarte centralizat cu prelevări obligatorii scăzute. Puterea centrală deține pârghiile esențiale de acțiune asupra deciziilor de creştere: cercetare, tehnologie, consens între instanțele de decizie economică – şi intervine foarte puțin la punerea în practică a acestor decizii. Mijloacele sale economice sunt restrânse şi intervențiile sociale limitate.

Națiunile care pun mai curând accentul pe „solidaritate" vor evolua fără îndoială spre modelul democrației sociale a țărilor nord-europene – un „stat recentrat" care lasă pe seama forțelor pieței direcționarea creşterii, păstrându-şi răspunderea reglării sociale, pentru a evita scindarea națiunii.

Aşadar, nu trebuie pusă problema puterii statului deoarece lumea actuală impune un stat puternic al fiecărei națiuni, chiar dacă nu ar avea ca scop decât promovarea (înscrierea) națiunii în piața mondială, deoarece competitivitatea devine prioritatea economică absolută.

Deci, opțiunea este între statul axat pe prosperitate şi statul axat pe „solidaritate", şi cum nici un guvern nu va sacrifica, sau nu va recunoaşte că sacrifică unul din țeluri pentru celălalt, trebuie realizată o combinare a celor două forme în funcție de opțiunea națiunii.

Acest stat trebuie să conducă politica structurală națională şi în primul rând, să realizeze consensul social al națiunii şi, în acelaşi timp, şi politicile de conjunctură, de adaptare la problemele internaționale. Unicul rol al politicii economice conjuncturale al unei țări este de a se alinia realităților internaționale, abandonând încercările de a merge contra curentului. Politica conjuncturală națională trebuie să conducă la inserarea corectă a economiei în contextul internațional. Doar politica structurală poate să-şi fixeze obiective pur naționale.

În acest context, o economie modernă are nevoie atât de planuri de dezvoltare economico-socială – cu caracter indicativ, cât şi de planuri complexe ale dezvoltării naționale – cu caracter de lege. Acestea ar conduce la asigurarea bazei dezvoltării echilibrate a țării.

OPINII PRIVIND RESTRUCTURAREA ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

Lucreția ALEXANDRU

Măsuri pe termen scurt

În vederea elaborării planurilor de perspectivă se impune ca în lunile imediat următoare să se realizeze un fond de date reale privind:

- evaluarea resurselor materiale, financiare şi umane şi estimarea posibilităților de evoluție a acestor indicatori (pe total şi în structură);
- estimarea nevoilor de consum, atât social cât şi productiv, în mai multe variante;
- stabilirea necesarului de import;
- sistarea producției unităților economice care produc noxe ce periclitează sănătatea populației sau calitatea mediului înconjurător; organizarea de concursuri pentru realizarea de aparatură care să reducă sau să diminueze noxele;
- analizarea listelor de obiective de investiții şi reorientarea priorităților;
- analiza unităților nerentabile, cu consum energetic mare sau a căror producție se bazează pe importuri nerentabile;
- aprecierea posibilităților de realizare a colaborării externe, evidențierea formelor, a tipurilor de relații a țărilor etc.

Planurile şi prognozele pe perioadele următoare vor fi întocmite pe baza acestui fond minim de date. În paralel cu studiile ce vor asigura fondul de date arătate mai sus (la realizarea cărora să fie solicitate toate persoanele care au manevrat astfel de date în unități de producție, de cercetare, învățământ etc.) să se aibă grijă ca procesele vieții economice şi sociale să meargă înainte, făcând „reparații" din mers.

Măsuri pe termen lung

După opinia mea, planificarea la nivel macroeconomic va avea ca principală menire orientarea spre un echilibru general între cerințe şi resurse; în acest scop se impune elaborarea în mai multe variante a balanței legăturilor dintre ramuri, cu cele 3 cadrane.

Planificarea la nivel de întreprindere va căpăta rol prioritar, mai ales că la acest nivel se va dezvolta o economie deschisă spre relațiile cu unitățile din țară, dar şi din străinătate.

Un rol important în activitatea de planificare la nivel microeconomic, tot atât de important ca şi planificarea economică şi financiară, îl ocupă planificarea relațiilor unității economice cu mediul social în care îşi desfăşoară activitatea, respectiv: raporturi de bună vecinătate cu alte unități economice, înțelegere față de cerințele primăriei, relațiile cu şcolile din apropiere, grija pentru câştigarea de prestigiu.

Nu este suficientă combaterea tendințelor spre gigantism, ci, de la caz la caz, se poate gândi la detaşarea unor secții sau ateliere independente. În acest sens, s-ar putea avea în vedere chiar privatizarea parțială a unor părți din unitățile economice (de exemplu, atelierul de reparații, secția de forjă etc.).

Pe lângă obiectivele pe termen lung sugerate în caietele de lucru 1 şi 2*, ar mai fi de completat sugestia ca privatizarea să cunoască un volum de activitate în transporturi, inclusiv în transporturile navale şi aeriene, în special pentru realizarea de curse charter, care pot veni mai rapid în sprijinul noilor cerințe ale economiei de piață (export, import, tranzit).

Se poate chiar aprecia că, dacă experiența altor țări a condus la concluzia că aceasta ar fi ineficientă, strategia „pas cu pas" se potriveşte mai bine economiei româneşti în momentul de față (în comparație cu tranziția de tip „şoc", preconizată de unii autori).

Considerăm că este necesară o anumită precauție, atât în ce priveşte privatizarea, cât şi, în ce priveşte pătrunderea capitalului străin.

Pentru a evita riscul „transferului" în țară, de tehnici şi tehnologie, (din partea unor întreprinderi ori a unor monopoluri) ce poate prezenta riscuri (de explozie, de exemplu, pentru centrale atomice, de poluare pentru fabrici de cianuri etc.) ar putea să funcționeze o comisie la nivel național care să-şi ia răspunderea asupra riscurilor de acest gen, în cazul deschiderii de unități cu capital străin.

* Editate în ianuarie-februarie de Institutul Național de Cercetări Economice.

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

UNELE CONSIDERAȚII DESPRE PLANIFICARE ÎN CONDIȚIILE ECONOMIEI DE PIAȚĂ

Mihu-Miron BIJI
Vladimir CALMUSCHI

I. O primă problemă o constituie tipul de planificare ce poate fi considerat oportun, în condițiile unei economii de piață. Rezolvarea ei este intim legată de rolul pe care îl va juca în viitor statul în viața economică. Pornind de la premisa necesității intervenției statului în economie, considerăm că şi în viitor planul național va constitui un element important al mecanismului economic, în condițiile în care conținutul, funcțiile, modalitățile de realizare şi raportul lui cu alte subsisteme ale vieții economice şi sociale vor cunoaşte profunde transformări.

1. Principalele trăsături ale activității de planificare a Planului național, ar putea fi următoarele:

- Planul național va avea un caracter indicativ pentru agenții economici, el angajând în mod ferm organismele de stat; planul național va oferi unităților economice şi administrativ-teritoriale cadrul şi informațiile necesare propriei lor activități de planificare.
- În raport cu piața internă planul nu trebuie să-şi propună dominarea acesteia ci, corectarea şi suplinirea, în domeniile în care acțiunea ei nu se manifestă sau are efecte negative asupra ansamblului societății. Atât în elaborarea, cât şi în realizarea planului național se va porni de la cerințele şi instrumentele specifice pieței. În raport cu piața externă planul poate să asigure medierea legăturii dintre economia națională şi cea mondială.
- Planul național trebuie să fixeze cu claritate obiectivele în ce priveşte dezvoltarea socială şi, pornind de la ansamblul interdependențelor dintre economic şi social să orienteze mijloacele de care dispune statul către obiectivele urmărite. În domeniul social, planul nu trebuie să aibă o acțiune reparatoare, ex-post, menirea lui fiind de a asigura integrarea permanentă a economicului cu socialul. O atenție deosebită trebuie acordată domeniilor care în totalitate sau într-o mare măsură nu intră în sfera pieței, şi în primul rând, ocrotirii sănătății, învățământului, cercetării ştiințifice şi protecției mediului.

Probabil că, într-o perioadă mai îndepărtată, ponderea obiectivelor sociale în plan va fi predominantă, prevederile economice constituind doar condițiile realizării acestora.

- Activitatea de planificare trebuie să conducă la formarea unui consens, materializat în Planul național, privind obiectivele dezvoltării; realizarea unui consens real presupune o descentralizare a întregii activități de elaborare a planului.
- Unitățile economice trebuie să fie autonome în raport cu statul, indiferent de forma de proprietate (dar, cu particularități specifice); acestea îşi elaborează planuri proprii în mod liber, neîncorsetate de nici o intervenție administrativă; în elaborarea planului trebuie atrase şi organizațiile fără scop lucrativ şi sindicatele, ca parteneri egali în stabilirea opțiunilor privind dezvoltarea economiei.
- O importanță deosebită o va căpăta planificarea regională, care îşi va modifica substanțial conținutul; pe de o parte, strategia dezvoltării regionale va constitui o componentă importantă a planului național, pe de altă parte, planificarea regională va adânci planificarea națională, mai ales în ceea ce priveşte latura sa socială, demografică şi ecologică.

2. În ce priveşte mijloacele de realizare a obiectivelor planului național, trebuie arătat că prevederile lui au funcția de a orienta şi oferi criterii de apreciere a activității tuturor organismelor de stat. Totodată printre cele mai importante instrumente de realizare se numără bugetul de stat, creditul, reglementările privind salariile, impozitele, beneficiile, prețurile (mod de formare şi, în anumite cazuri, nivelul lor), taxele vamale. Un rol major trebuie să-l joace comenzile de stat.

3. În condițiile unei astfel de planificări, o importanță deosebită capătă întreprinderea (centrala), care devine principala veriga a planificării economice. În condițiile în care centralele sunt aşezate pe baze reale, pe o comunitate de interese economice ale întreprinderilor componente, acestea pot deveni verigile de bază ale planificării. În ce priveşte ministerele de ramură, în viitor funcțiile lor trebuie să se apropie mai mult de cele ale unei uniuni de producători, decât de cele ale unui organism de stat cu drept de dispoziție asupra întreprinderilor economice; în acest mod poate fi asigurată legătura necesară între planificarea la nivelul întreprinderii (centralelor) şi organismul național de planificare.

4. O astfel de planificare poate fi privită ca o decupare a planului la două niveluri:

- o planificare micro şi mezoeconomică, predominant orientată spre probleme economice şi cerințele pieței, cu orizont pe termen scurt şi mediu;
- o planificare națională orientată spre domeniul social, echilibrarea forțelor pieței şi creşterea economică, cu orizont mediu şi îndepărtat.

II. Trecerea da la actualul mecanism de planificare la cel schițat anterior, constituie o problemă deosebit de complexă, care se circumscrie procesului general de creare a unei noi economii.

1. Punctul de pornire îl constituie trecutul apropiat şi prezentul, care se caracterizează prin;

- Un sistem de conducere excesiv de centralizat, birocratic, al cărui nucleu îl constituie planul directivă. Resursele materiale, valutare şi parțial, cele financiare, sunt la dispoziția organelor centrale, fiind atribuite, după criterii mai mult sau mai puțin economice, întreprinderilor.
- La nivelul întreprinderilor activitatea de planificare este rudimentară, obiectivele pe termen lung fiind stabilite de sus, iar activitatea proprie fiind orientată preponderent spre problemele curente. Multe din programele şi planurile întocmite nu au un suport în potențialul real al unităților.
- O continuă oscilare a competențelor în elaborarea planului între organul central de specialitate, ministere şi centrale.
- Toate acestea sunt agravate de situația de criză a economiei naționale.
- Penuria de produse alimentare şi anumite bunuri de consum, de materii prime şi energie; capacități de producție foarte mari şi supraproducție în anumite domenii.
- Un sistem de prețuri care nu asigură o corectă orientare a deciziilor economice şi stimularea producătorilor.
- O puternică presiune, după Revoluția din Decembrie, pentru creşterea veniturilor, satisfacerea unor revendicări de natură socială, fără a se lua în considerare posibilitățile economiei.
- Stabilirea unor obiective şi luarea unor măsuri în ultimul timp, incompatibile între ele (de exemplu: menținerea şi chiar creşterea gradului de ocupare a forței de muncă, stabilitatea şi reducerea unor prețuri, pe de o parte, şi creşterea salariilor, reducerea investițiilor, oprirea unor capacități de producție poluante, pe de altă parte).

2. Există, după părerea noastră, şi elemente pozitive în economia națională.

- Un real potențial agricol care poate, prin măsuri adecvate, fi activat într-un timp relativ scurt.
- Un nivel tehnic corespunzător cerințelor în anumite subramuri şi întreprinderi industriale; o industrie alimentară şi uşoară, relativ dezvoltată.
- Economia națională are un potențial de export care, în condiții normale, considerăm că ar putea asigura, cel puțin în parte, resursele valutare necesare relansării economiei prin mijloace proprii.

- În multe domenii forța de muncă are calificarea cerută de o activitate eficientă din punct de vedere al cerințelor actuale ale pieței interne.

3. Neexistând până acum nici un exemplu viabil de trecere de la o economie excesiv de centralizată la o economie de piață, problema poate fi abordată numai în termenii teoriei economice. Din acest punct de vedere există două variante. În ambele variante punctul final îl constituie descentralizarea economiei prin asigurarea unei independențe totale a întreprinderilor economice, ceea ce presupune: libertatea de contractare, prețuri libere de contract, dreptul de a dispune de beneficiile obținute, dreptul de asociere şi de creare de noi întreprinderi.

Cadrul legal ar urma să asigure formarea resurselor la bugetul de stat, să apere interesele statului în cazul întreprinderilor ce le are în proprietate, să reglementeze comerțul exterior, regimul prețurilor, al salariilor şi impozitelor pe veniturile persoanelor şi unităților economice.

a) Descentralizarea treptată a economiei, prin lărgirea în etape a competenței unităților economice. Principalele argumente pentru susținerea unei asemenea treceri sunt:

- descentralizarea brutală a deciziilor economice, în condițiile lipsei de materii prime şi a bunurilor de consum, a monopolului producătorilor în multe cazuri, ar duce la o inflație de proporții;
- menținerea gradului de ocupare a forței de muncă şi a nivelului veniturilor nominale presupune repartizarea centralizată a materiilor prime şi energiei;
- necesitatea de a asigura echilibrul general al economiei şi mai ales, de a nu bloca anumite întreprinderi-cheie pentru întreaga activitate economică;
- existența timpului necesar pentru pregătirea măsurilor organizatorice, a cadrului legislativ şi introducerii noilor pârghii în viața economică.

Argumentul principal în sprijinul acestei concepții îl constituie necesitatea unei perioade de stabilizare a vieții economice şi numai apoi trecerea treptată spre un nou mecanism.

În aceste condiții planul național îşi pierde numai în parte caracterul imperativ, la început îmbunătățindu-se mai ales modul de elaborare, prin luarea în mai mare măsură în considerare a opiniilor întreprinderilor. Piața joacă un rol redus – care creşte ulterior –, reglarea făcându-se în mare măsură prin reglementări ce vizează latura materială a activității, şi numai în secundar şi ulterior şi prin intermediul pârghiilor economice.

Contra acestei modalități de evoluție se pot invoca:

- Imposibilitatea stabilizării economiei; presiunile ce se manifestă în economie se vor accentua în pofida efortului statului la inflație, în condițiile în care producătorii nu vor fi mobilizați şi stimulați să-şi reorienteze propria lor activitate.
- Experiența altor țări. Încercările repetate de descentralizare a economiei în URSS nu au dus, nici pe departe, la rezultatele scontate, în

mare măsură datorită caracterului lor parțial şi marginalizat la anumite sectoare ale economiei.

b) Descentralizarea rapidă a economiei prin acordarea unei independențe totale întreprinderilor şi unităților economice, încă din acest an. Avantajele unei astfel de treceri ar fi:

- stimularea directă a producătorilor; diferențele rezultate din creşterea prețurilor nu se mai opresc, ca până acum, în verigile comerciale (inclusiv sub forma veniturilor personale ale lucrătorilor din comerț), ele fiind încasate de către producători;
- mutarea centrului de greutate în găsirea soluțiilor în întreprinderi, singurele care pot rezolva în mod real dificultățile cu care se confruntă;
- o mai rapidă restructurare a economiei naționale, a ramurilor şi subramurilor acesteia;
- mecanismul economic ce va rezulta şi reflectarea sa în legislația economică nu va avea un caracter experimental, legislația însoțind mişcarea reală a economiei.

Principalele dezavantaje sunt un fenomen inflaționist de proporții (posibila apariție a şomajului); dezechilibrarea balanțelor sintetice ale economiei naționale; blocarea anumitor întreprinderi datorită lipsei de materii prime şi a piețelor de desfacere.

Diferența esențială dintre cele două variante nu constă în orizontul de timp pe care îl stabilesc înfăptuirii unui nou mecanism economic. Trecerea treptată se bazează pe o dirijare conştientă a procesului, pe construirea mecanismului propus, pas cu pas. Cea de-a doua cale presupune o liberă aşezare a acestui mecanism, la început într-un cadru legal limitat, care urmează să se dezvolte odată cu formarea structurilor şi legăturilor dintre unitățile economice.

Considerăm necesară aprofundarea cercetării în această problemă, depăşirea abordării teoretice şi încercarea de a evalua, în cel mai scurt timp, pierderile şi inconvenientele pe care le presupun cele două variante.

CU PRIVIRE LA PLANIFICARE

Marioara IORDAN

Autentica democraţie presupune libertatea deplină a potenţialului creativ al societăţii, libertate ce repune în adevăratele sale drepturi conceptul de „calitate a vieţii". Măsura calităţii vieţii este dată de modul de satisfacere cantitativă şi calitativă a ansamblului de factori de mediu în care trăieşte individul.

Reconstrucţia societăţii româneşti pornind de la aceste coordonate, necesită o reconsiderare a mecanismului economic. Mecanismul de funcţionare a economiei trebuie astfel reconceput încât să fie subordonat volumului şi structurii nevoilor sociale, volumului şi structurii resurselor de muncă.

Prezenţa omului în societate, aspiraţia necontenită spre progres şi civilizaţie se lărgeşte, se amplifică ca rezultat imediat al cuceririlor din domeniul producţiei.

Nevoia socială depinde de numeroşi factori economici, biologici şi sociali. Nevoia socială potenţială poate fi satisfăcută numai în măsura în care există un nivel anume al resurselor cât şi forţa socială productivă. Nevoile sociale sunt parte componentă a nevoilor de consum. Pot fi nevoi specifice individului (de hrană, îmbrăcăminte, instruire) sau nevoi specifice sociale (protecţia mediului înconjurător, administraţie socială).

Nevoile de consum sunt permanent cu un pas înaintea capacităţii societăţii de a le satisface prin rezultatele producţiei. Consumul efectiv al populaţiei nu este decât echivalentul unei părţi a nevoilor, respectiv a nevoilor solvabile. Astfel, deoarece consumul are limite precise, poate fi riguros determinat cantitativ.

Permanent între consum şi nevoi se va păstra un decalaj ce contribuie la progresul societăţii, în general.

Complexitatea acestor categorii economice nu permit o delimitare strictă a lor. Astfel:

- cererea de consum are dimensiuni măsurabile în unităţi valorice;
- nevoia de consum nu poate fi măsurată cu instrumentarul specific fenomenelor economice, nevoia raţională de consum are o accepţiune diferită de la o etapă la alta, fiind determinată de factori ce nu pot fi măsuraţi calitativ.

Cererea populaţiei deci, nu se poate suprapune nevoii de consum, acoperind doar parţial nevoia de consum.

Subordonarea mecanismului economic nevoii sociale, ca volum şi structură pune într-o nouă lumină şi noțiunea de planificare.

Reconstrucția economică presupune dezvoltarea economică. Dezvoltarea economică nu exclude proporționalitatea, echilibrul la nivel macroeconomic şi deci, nu exclude planificarea. Dar este necesară transformarea planificării centralizate într-o planificare democratică, care să aibă drept țel optimul dezvoltării societății, a resortului uman care dă adevărata dimensiune a societății.

Perioada de tranziție trebuie să asigure prin eforturi maxime, rezultate maxime, de o calitate deosebită care să servească întrutotul intereselor oamenilor, perioadă care trebuie să fie cât mai scurtă şi să asigure trecerea la o economie de piață, în care abundența de produse să ofere teren de desfăşurare jocului dintre cerere şi ofertă. Planul va rămâne pentru perioada de tranziție o componentă a strategiei politice, fiind transformat treptat în componentă subordonată strategiei de piață.

Teza conform căreia cu efort minim să se obțină un efect maxim a demonstrat că nu s-a obținut decât distrugerea efectivă a calității eficienței. Eficiența maximă cu orice preț, cu o economicitate dusă la extrem a condus la dezastrul economic cunoscut deja.

Trebuie acceptată ideea că nu întotdeauna efectul pozitiv, câştigul, apare imediat. Riscurile sunt inerente, efectele pozitive apar mai târziu, dar apar sigur (creşterea prețurilor în perioada de tranziție la producător îl va stimula numai pe el direct, consumatorul va pierde; dar în următoarea fază, prin stimularea producătorului nu va avea decât de câştigat. Nu este posibil ca întotdeauna să câştige toți şi să nu piardă nimeni. Este o lege obiectivă, necesară dezvoltării economice).

La nivel macroeconomic planificarea va avea un rol orientativ şi de corelare pe termen mediu şi de prognozare pe termen lung, va permite cunoaşterea din timp a unor dezechilibre posibile, oferind soluții de echilibrare.

La nivel microeconomic, la nivelul unității de bază, un rol deosebit trebuie să aibă planificarea structurii producției. Acesta va trebui să contribuie activ la bunul mers al activității economice.

Planificarea structurii producției precizează obiectivele de ansamblu ale unității economice, oferă linia generală de orientare.

Planificarea structurii producției trebuie să fie flexibilă şi constructivă, să identifice cerințele pieței pe care le poate satisface în condițiile cele mai avantajoase, cele mai competitive.

Planificarea structurii producției trebuie să identifice cerințele de dezvoltare ale economiei care nu sunt în prezent satisfăcute, dar într-un viitor apropiat, trebuie avute în vedere (activități noi, produse noi). Planificarea, într-o întreprindere, trebuie să devină un catalizator care să stimuleze şi să focalizeze toate forțele ce pot contribui la desfăşurarea competitivă a noii activități.

În măsura în care se consideră oportună noua activitate (riscurile au fost evaluate) planul se transformă într-un plan director. Acest plan director va cuprinde:

- etapele succesive în realizarea lucrării;
- estimarea cheltuielilor;
- timpul afectat fiecărei etape.

Planul director va:

- coordona proiectul;
- orienta toate capacitățile pentru finalizarea proiectului.

Există posibilitatea ca efectuându-se după fiecare etapă reverificări, proiectul să nu se finalizeze, să fie abandonat – face parte din riscurile economiei de piață.

Planificarea la nivel microeconomic este eficientă în măsura în care obiectivele şi profilul organizației sunt clar precizate şi când se cunosc foarte bine preferințele beneficiarilor.

Planificarea la nivel microeconomic trebuie să dezvolte şi să valorifice potențialul de producție şi capacitățile de concepție, astfel încât noile produse, noile linii de fabricație să conducă la o creştere corespunzătoare a rentabilității, la satisfacerea ansamblului nevoilor umane (aceasta include satisfacerea cerințelor de ordin material şi de forță de muncă legate de producția socială şi trebuințele de natură materială şi spirituală ale fiecărui individ în parte).

Planificarea la nivelul unității de bază să fie o prognoză pa termen scurt, să fie cu un pas înaintea cererii, s-o preîntâmpine, s-o anticipeze.

Cu privire la organizarea industriei

Pentru restructurarea industriei ar fi necesar ca la nivelul centralelor să fie constituite colective de specialişti pe domenii care să inventarieze întreprinderile nerentabile şi să propună pachete de soluții imediate şi de perspectivă privind rentabilizarea marilor giganți şi a celorlalte întreprinderi care în acest moment frânează dezvoltarea economiei.

Grefată pe structura actuală a centralelor, ar fi binevenită şi necesară organizarea activității de marketing, având ca puncte de plecare următoarele:

- La baza organizării şi desfăşurării activității economice să fie pusă concepția potrivit căreia scopul producției este satisfacerea cerințelor efective şi potențiale ale consumatorilor, în condiții de eficiență economică şi socială maximă.
- Marketingul trebuie abordat ca un mod concret de acțiune, de activitate practică de conducere, de coordonare a unor forțe sinergetice pentru realizarea unui scop precis.

El presupune ca desfăşurarea activității economice să se realizeze prin adoptarea unui sistem de conducere bazat pe utilizarea unui instrumentar adecvat de fundamentare a strategiei de piață.

Pornind de la aceste considerente elementele care trebuie să intre în strategia de piață a centralei se referă la:

- definirea domeniului de activitate în care operează şi va opera în viitor întreprinderea şi caracterizarea poziției globale, a finalității şi naturii întreprinderii;
- stabilirea unor indicatori de performanță ai întreprinderii pe o perioadă lungă de timp;
- stabilirea unei relații între microobiective şi macroobiective;
- elaborarea strategiilor de dezvoltare care să conducă la realizarea obiectivelor stabilite.

O strategie de piață adecvată presupune o selecție corectă a segmentelor spre care se concentrează eforturi de marketing, pe baza unui program judicios elaborat.

Cu privire la renaşterea satului

Menținerea în continuare a ideii de soluționare a contradicțiilor dintre sat şi oraş prin accelerarea procesului de urbanizare cu orice preț a satului, constituie un motiv de neîncredere pentru locuitorii satelor. Cu cât se vor păstra mai neîntinate elementele tradiționale, cu atât câştigul va fi mai mare. Accentul trebuie să se pună pe perpetuarea tradițiilor prin transmiterea lor generațiilor tinere. Acțiunea de renaştere a satelor nu trebuie să se transforme într-o acțiune de poluare a satului românesc. Modernizarea nu trebuie să pătrundă în intimitatea țăranului, el trebuie lăsat să-şi organizeze cum va dori locuința şi mediul social.

Satul românesc trebuie să rămână în continuare un element important al echilibrului ecologic. Ceea ce se distruge inevitabil prin degradarea activității urbane, să se refacă prin renaşterea adecvată a satelor.

Cu privire la dezvoltarea comerțului interior, a serviciilor pentru populație şi a construcțiilor de locuințe

S-a formulat opinia conform căreia privatizarea în sectorul serviciilor pentru populație să se facă numai pentru acele servicii cu cerere rară şi ocazională, pentru cele de primă necesitate fiind indicat să se păstreze sistemul proprietății statului. Această propunere are ca punct de plecare nivelul de trai precar al marii majorități a populației. O privatizare excesivă nu ar contribui decât la accentuarea decalajului dintre veniturile mari şi mici.

S-a arătat că serviciile trebuie să asigure locuri pentru cei eliberați din giganții industriali şi să asigure cu adevărat misiunea de refacere a forței de muncă, să contribuie din plin la creşterea reală a productivității muncii.

INSTITUTUL DE ECONOMIE AGRARĂ

PROBLEME FUNDAMENTALE ALE RESTRUCTURĂRII AGRICULTURII ŞI MEDIULUI RURAL

Introducere

Pentru a elabora o concepție privind restructurarea agriculturii şi a mediului rural trebuie pornit de la stadiul actual, de la fenomenele economice şi sociale obiective, de la tendințele previzibile ale acestor fenomene pe termen scurt, mediu şi în perspectivă mai îndelungată.

Restructurarea agriculturii trebuie să asigure depăşirea crizei actuale, soluționarea contradicțiilor dintre agricultură şi industrie, dintre oraş şi sat, aşezarea agriculturii pe baze moderne, de mare productivitate şi înscrierea ei în strategia dezvoltării unei economii optimale, subordonate realizării obiectivelor sociale.

Pornind de la faptul că agricultura se dezvoltă într-o strânsă interdependență cu celelalte componente ale economiei naționale, dezvoltarea acesteia trebuie să se integreze organic în strategia dezvoltării economico-sociale.

O primă problemă care trebuie clarificată este aceea a „timpului" sau a caracterului fundamental al economiei naționale viitoare. Împărtăşim punctul de vedere potrivit căruia urmărim să edificăm o economie optimală, caracterizată prin obținerea maximului de efect economic la resursele de care dispune țara noastră. Cum definim această economie, dacă o numim optimală sau altfel, este mai puțin important. Important este deci, ca această economie să se bazeze pe factori calitativi, intensivi de dezvoltare, care să excludă risipa existentă în economia noastră, determinată nu atât de cauze obiective, cât mai ales de împrejurări subiective, de necorelări între diferite compartimente ale economiei, de tendințe de gigantism, de orientări autarhice etc.

Importantă este, de asemenea, clarificarea obiectivului fundamental căruia îi este subordonată dezvoltarea economiei, funcția-scop a acestei dezvoltări. Ce fel de efecte trebuie maximizate în raport cu resursele existente? Fiecare din economiile naționale de astăzi urmăreşte, cu deosebire, un anumit obiectiv fundamental. Considerăm că ceea ce trebuie să se urmărească în dezvoltarea economiei noastre este înainte de toate *rezolvarea problemelor sociale*. Prin aceasta se înlătură una dintre cele mai mari neajunsuri ale politicii economice din perioada ceauşistă, care a redus omul numai la starea de forță de muncă, şi aceasta înțeleasă simplist. De la aceste probleme trebuie să pornească judecățile noastre şi opțiunile care vizează viitorul economiei româneşti. Mai concret, aceasta presupune o economie fără exploatare, o

economie în care diferitele categorii de nevoi ale populației să fie satisfăcute la cel mai înalt nivel.

Aceasta înseamnă că nevoile oamenilor, ale societății în ansamblu, trebuie considerate ca punct de pornire, respectiv forță motrice determinantă şi hotărâtoare a activității economice şi ca punct final al acțiunii oamenilor, al producției şi reproducției sociale.

Ierarhizarea şi nivelul satisfacerii nevoilor sociale, a trebuințelor constituie un obiectiv central al cercetării economice şi al activității de orientare şi dirijare a activităților sociale pentru realizarea unei economii puse în slujba oamenilor. Fără asemenea clarificări în acest domeniu, dezvoltarea economică poate aluneca în direcții şi îmbrăca forme mai puțin dorite.

Desigur, satisfacerea trebuințelor trebuie abordată stadial, de fiecare dată în raport de resursele de care dispune economia națională. Întrucât resursele au caracter tot mai restrictiv, un alt obiectiv al cercetării economice trebuie să-l constituie creşterea gradului de conversie al acestora în valori de întrebuințare utile, de calitate înaltă şi competitive. Restructurarea ramurilor economiei naționale, inclusiv a agriculturii, trebuie să aibă în vedere acțiunea legii entropiei în desfăşurarea proceselor economice, urmărindu-se obținerea maximului de produs final pe unitate de resursă consumată. Aceasta este valabil nu numai pentru resursele interne, ci şi pentru cele importate, atât pentru produsele destinate pieței interne, cât şi pentru cele destinate pieței externe. Realizarea produselor cu entropia cea mai joasă trebuie să constituie criterii de bază în dirijarea producției sociale, în integrarea economiei naționale în economia mondială.

Legea entropiei trebuie avută în vedere nu numai în orientarea ramurilor şi subramurilor economiei naționale, ci şi în alegerea tipurilor de progres tehnico-ştiințific care vor fi promovate.

Întrucât agricultura reprezintă o ramură care se întemeiază în mare măsură pe resurse reînnoibile, se constituie o bază pentru relansarea imediată a economiei naționale şi o sursă permanentă, inepuizabilă a creşterii economice pe termen lung.

În viitor, agricultura trebuie să se caracterizeze prin obținerea unui efect economic maxim cu resursele naturale, materiale şi umane date, preponderența contribuției factorilor calitativi, intensivi ai dezvoltării, corelarea direcțiilor dezvoltării pe termen scurt şi mediu cu obiectivele strategice pe termen lung, armonizarea dezvoltării agriculturii cu mediul înconjurător, asigurarea echilibrului activității economice în profil teritorial în raport cu condițiile pedoclimatice, îmbinarea rațională în zonele rurale a activității din agricultură, industrie şi servicii, instituirea unui mecanism profund democratic pentru adoptarea deciziilor la toate nivelurile; stimularea creativității umane, creşterea nivelului de trai şi a calității vieții în mediul rural.

1. Amplificarea funcțiilor agriculturii în dezvoltarea economico-socială a țării

Stabilirea locului şi rolului agriculturii în strategia dezvoltării economice şi sociale a țării noastre necesită investigații ştiințifice privind amplificarea funcțiilor acestei ramuri.

O primă problemă o constituie evaluarea corectă a resurselor de care dispune agricultura, a nivelului actual al producției, a participării agriculturii la crearea venitului național. Pe această bază şi în strânsă corelare cu prognozele dezvoltării celorlalte ramuri, ale necesarului de produse agroalimentare, se vor putea stabili proiecțiile privind dezvoltarea agriculturii pe termen mediu şi lung.

Agricultura noastră dispune de condiții potențiale pentru producerea aproape a tuturor produselor necesare asigurării unei alimentații corespunzătoare a populației, unor materii prime pentru industrie, precum şi unor disponibilități pentru lărgirea schimburilor economice internaționale. Astfel, agricultura deține peste 65% din fondul funciar al țării, caracterizat printr-o mare varietate de condiții pedoclimatice favorabile, populația ocupată în agricultură se ridică la circa 3 milioane persoane (aproape 30% din totalul populației active), fondurile fixe (exclusiv fondul funciar) reprezintă aproximativ 17-18% din fondurile fixe ale economiei naționale. Valorificarea deplină şi cu maximă eficiență a acestor resurse constituie condiția esențială pentru producerea materiilor prime necesare satisfacerii trebuințelor vitale ala societății, pentru sporirea contribuției la formarea venitului național, la progresul general al societății.

2. Formarea unei noi structuri agrare

Restructurarea agriculturii presupune schimbări în zona economică, înainte de toate în relațiile de proprietate. Va avea loc un proces de diversificare a tipurilor şi formelor de proprietate care, la rândul său, va determina o mare varietate de tipuri şi forme de organizare socială a producției şi, în final, o nouă structură agrară.

a) Pluralismul tipurilor şi formelor de proprietate.

În cadrul agriculturii vor coexista diferite tipuri şi forme de proprietate:

- Proprietatea socială cu următoarele forme:
  - proprietatea de stat, formată din unitățile agricole de stat, stațiunile pentru mecanizarea agriculturii, institutele şi stațiunile de cercetări agricole, unități ale organelor locale ale puterii de stat;
  - proprietatea cooperatistă, formată din proprietatea cooperativelor agricole de producție, a asociațiilor economice intercooperatiste şi a altor organizații cooperatiste;
  - proprietatea mixtă – de stat şi cooperatistă, formată din asociațiile economice de stat şi cooperatiste;

- alte forme de proprietate socială aparţinând unor ministere, organizaţii obşteşti etc.

- Proprietatea privată asupra pământului şi altor mijloace de producţie, formată din gospodăriile ţărăneşti şi ale altor categorii ale populaţiei.
- Proprietatea mixtă socială şi privată, rezultată din arendarea (închirierea) sau darea în folosinţă pe termen lung a unor suprafeţe de teren proprietate de stat sau cooperatistă, din asocierea producătorilor individuali cu organizaţiile de stat sau cooperatiste etc.

Diversificarea tipurilor şi formelor de proprietate trebuie să asigure dezvoltarea iniţiativei producătorilor agricoli în valorificarea deplină şi eficientă a resurselor de care dispune agricultura şi să nu permită stratificarea socială bazată pe exploatare.

b) Pluralismul tipurilor şi formelor de organizare socială.

Tipurile şi formele de organizare socială a producţiei pot fi clasificate după mai multe criterii.

După criteriul tipurilor şi formelor de proprietate, în agricultură se vor dezvolta: unităţi agricole de stat, unităţi agricole cooperatiste, unităţi economice intercooperatiste, unităţi mixte de stat şi cooperatiste; unităţi ale ministerelor şi unor organizaţii obşteşti, unităţi mixte bazate pe cooperarea sau asocierea micilor producători cu unităţile de stat sau cooperatiste, exploataţii ale producătorilor particulari, unităţi bazate pe acţiuni.

După criteriul orientării producţiei: unităţi în care producţia este destinată vânzării, unităţi în care producţia este destinată autoconsumului (de subzistenţă), unităţi în care producţia este destinată atât pentru vânzare cât şi pentru autoconsum.

După criteriul naturii activităţii: unităţi de producţie agricolă propriu-zisă, unităţi de servicii pentru producţia agricolă.

După criteriul integrării: unităţi de producţie agroindustriale (de producţie agricolă şi de prelucrare industrială a acestora), unităţi de producţie şi comercializare a produselor agricole, unităţi specializate, integrate vertical pe bază de contract, unităţi complexe organizate pe baza integrării orizontale.

Ţinând seama de tendinţa care se manifestă în perioada contemporană în legătură cu dimensiunile exploataţiilor agricole în ţările cu agricultură dezvoltată, considerăm că şi în ţara noastră dominantă va fi marea producţie realizată pe baza integrării pe verticală şi pe orizontală.

În vederea realizării unei noi structuri agrare, cercetarea ştiinţifică trebuie să elaboreze studii privind: evoluţia tipurilor şi formelor de proprietate, organizarea unor exploataţii agricole stabile şi rentabile; organizarea activităţii economice din agricultură pe baza integrării agroindustriale şi a eficienţei economico-sociale, opţiunile producătorilor agricoli pentru diferite tipuri şi forme de proprietate şi organizare socială a producţiei.

3. Creşterea producţiei pe baza modernizării agriculturii, concomitent cu utilizarea deplină a populaţiei agricole, a altor resurse de muncă din mediul rural şi din alte sectoare de activitate

a) Dezvoltarea multilaterală a agriculturii, concentrarea şi specializarea producţiei agricole.

Pe baza condiţiilor de care dispune ţara noastră, agricultura se va dezvolta multilateral. Aceasta va permite punerea în valoare a resurselor naturale, de forţă de muncă, economice şi financiare. O asemenea agricultură poate atenua influenţele negative ale unor factori naturali sau ale pieţei externe, asigurând o contribuţie relativ stabilă a acestei ramuri la dezvoltarea de ansamblu a economiei naţionale. Se vor dezvolta toate ramurile producţiei vegetale şi ale creşterii animalelor. În cadrul producţiei vegetale, un loc preponderent îl va avea producţia de cereale. Concomitent se vor dezvolta, în funcţie de nevoile interne şi cerinţele favorabile ale pieţei externe, producţia plantelor tehnice, legumicultura, pomicultura şi viticultura. În creşterea animalelor se vor dezvolta toate cele patru specii de bază – bovinele, ovinele, porcinele şi păsările -, precum şi apicultura, sericicultura, piscicultura.

Varietatea condiţiilor naturale şi economico-sociale impun structuri diferite ale producţiei agricole în profil teritorial, care să asigure valorificarea deplină şi eficientă a resurselor diferitelor zone.

La nivelul unităţilor agricole va avea loc un proces de concentrare şi specializare a producţiei. Se vor dezvolta, în funcţie de condiţii, unităţi mari, cu o activitate complexă, atât din producţia vegetală cât şi din cea animală. Acest profil va caracteriza majoritatea marilor unităţi. Se vor dezvolta, de asemenea, mari unităţi specializate, de tip intensiv. Şi într-un caz şi în celălalt se va renunţa la gigantism. Exploataţiile ţărăneşti vor avea o dezvoltare complexă sau specializată, în funcţie de destinaţia produselor pentru piaţă sau autoconsum, precum şi de alte împrejurări.

b) Modernizarea agriculturii pe baza introducerii progresului tehnico-ştiinţific.

Orientarea fundamentală a dezvoltării agriculturii o va constitui trecerea de la sistemul extensiv la cel intensiv pe baza principalelor direcţii ale progresului tehnic contemporan:

- Ridicarea potenţialului de producţie a pământului, îndeosebi prin irigaţii, lucrări de prevenire şi combatere a eroziunii solului şi a excesului de umiditate. Se impune revederea programelor actuale privind extinderea irigaţiilor în funcţie de resursele disponibile de apă, energie electrică, combustibili şi cerinţele păstrării echilibrului ecologic. Modernizarea sistemelor de irigaţii trebuie să aibă în vedere reducerea consumurilor specifice de apă, energie, forţă de muncă, sporirea producţiilor şi reducerea costurilor pe unitatea de produs.

- Creşterea producţiei şi a productivităţii muncii pe baza mecanizării şi electrificării proceselor de producţie. Este necesar să crească nivelul tehnic al dotării agriculturii prin livrarea unor tractoare, maşini şi utilaje cu fiabilitate ridicată, multifuncţionale şi cu preţuri accesibile producătorilor agricoli. Sistema de maşini trebuie astfel perfecţionată, încât să corespundă condiţiilor pedoclimatice, dimensiunii unităţilor, să evite poluarea şi distrugerea structurii solului, să conducă, la reducerea consumului specific de energie şi combustibili şi la diminuarea costului de producţie.
- Creşterea producţiei agricole pe baza chimizării şi a folosirii unor substanţe nepoluante. Concomitent cu asigurarea unor cantităţi sporite de substanţe chimice, este necesară îmbunătăţirea calităţii acestora atât în privinţa atingerii efectelor tehnologice, cât şi în privinţa reducerii efectelor poluante asupra produselor agricole şi a mediului înconjurător. Totodată, vor trebui extinse metodele clasice nepoluante, cum sunt combaterea bolilor şi dăunătorilor prin asolamente, rotaţia culturilor, extinderea metodelor biologice, utilizarea metodelor integrate de luptă împotriva bolilor şi dăunătorilor etc.
- Creşterea producţiei agricole pe baza introducerii pe scară largă a rezultatelor cercetărilor din domeniul biologiei, îndeosebi al geneticii, nutriţiei, bioingineriei şi biotehnologiilor. Pe lângă livrarea către unităţile agricole a unor soiuri, hibrizi şi animale de rasă obţinute prin metodele clasice de ameliorare, creşterea producţiei agricole va trebui să se realizeze în viitor prin introducerea în producţie a rezultatelor unor cercetări de vârf în domeniul nutriţiei plantelor şi animalelor care să asigure o conversie superioară a consumurilor de factori de producţie în producţia finală.
- Creşterea producţiei agricole şi a productivităţii muncii pe baza ridicării nivelului de pregătire şi utilizare a forţei de muncă. Modernizarea agriculturii necesită forţă de muncă policalificată, atât pentru tehnologiile tradiţionale cât şi, mai ales, pentru cele moderne. Sistemul de învăţământ trebuie să asigure o pregătire a diferitelor categorii de forţă de muncă, corespunzător cerinţelor proceselor de producţie şi ale unei activităţi economice rentabile, eficiente. Întrucât fenomenul de timp parţial va continua să existe, mai ales în producţia vegetală, utilizarea deplină a timpului de muncă poate avea loc printr-o policalificare în activităţi productive neagricole din sfera producţiei şi a serviciilor. Se impune, de asemenea, îmbunătăţirea structurii forţei de muncă din agricultură prin întinerirea acesteia şi echilibrarea pe sexe. O problemă majoră o va constitui, în continuare, asigurarea forţei de muncă în perioadele de vârf ale campaniilor agricole. Este necesară, în unele zone, repopularea acestora cu forţă de muncă.

- Creşterea producţiei şi a eficienţei economice depinde, într-o măsură hotărâtoare, de modernizarea organizării producţiei şi a muncii, a gestiunii economice a exploatațiilor agricole, în condițiile trecerii la o economie de piață.

Mutarea centrului decizional la nivelul exploatației agricole impune adoptarea de programe de producție convenabile, în funcție de orientarea producției spre piață sau autoconsum. În adoptarea deciziilor trebuie să primeze îmbunătățirea raportului cost-beneficiu şi asigurarea unor astfel de venituri din activitatea economică, care să permită formarea surselor necesare dezvoltării proprii şi achitării obligațiilor către societate. Toate acestea sunt condiționate de introducerea şi utilizarea unui sistem informațional modern, adecvat proceselor de producție din agricultură, raporturilor unităților agricole cu piața, cu organizațiile economice şi financiar-bancare.

Cercetarea ştiințifică în domeniul economiei agrare trebuie să se materializeze în studii privind efectele economice şi sociale ale introducerii progresului tehnic, orientarea ramurilor şi subramurilor agriculturii, stabilirea structurilor de producție în profil teritorial, concentrarea şi profilarea unităților, dimensionarea acestora, metode moderne de organizare şi gestiune a exploatațiilor agricole.

4. Trecerea de la metodele administrative de conducere la conducerea pe baza folosirii pârghiilor economico-financiare

O economie optimală presupune un asemenea mecanism economic capabil să stimuleze obținerea efectelor maxime la resursele disponibile. Experiența noastră arată că planificarea excesiv centralizată în care conducerea administrativă ce a avut rolul hotărâtor nu poate asigura o economie optimală. O asemenea economie nu poate fi edificată nici pe baza aşa-zisei piețe „libere” (din perioada copilăriei capitalismului) sau aşa-zisei concurențe „loiale” între giganții care domină producția şi piața. O economie optimală presupune dirijarea proceselor economice, aceasta realizându-se pe baza armonizării intereselor economiei naționale cu cele ale agenților economici prin folosirea pârghiilor economico-financiare.

Integrarea agriculturii în procesul formării unei economii optimale necesită:

a) Descentralizarea elaborării planurilor unităților din agricultură. Unitățile agricole de stat îşi vor elabora planurile pe baza condițiilor proprii, producția marfă fiind destinată organizațiilor economice de stat sau vânzării prin magazine proprii. Unitățile agricole cooperatiste îşi vor elabora planurile proprii de producție atât pentru producția destinată vânzării, cât şi pentru cea destinată autoconsumului. Producția marfă se poate realiza pe bază de contract cu organizațiile de stat sau cooperatiste, precum şi direct pe piață. Integrarea producătorilor particulari cu organizațiile economice de stat sau

cooperatiste se poate realiza prin livrarea pe bază de contract a unei părți din producția marfă.

b) Reaşezarea prețurilor mijloacelor de producție furnizate agriculturii şi a prețurilor produselor agricole. Noile prețuri trebuie să contribuie la stabilirea pe temelii noi a reporturilor economice dintre agricultură şi celelalte sectoare ale economiei naționale, stimularea creşterii producției agricole, reducerea cheltuielilor şi sporirea rentabilității producției, ridicarea calității produselor, asigurarea stabilității monetare, ridicarea nivelului de trai, atât al producătorilor agricoli cât şi al consumatorilor de produse agroalimentare; noile prețuri vor trebui să țină seama de costurile reale de producție, de cerere şi ofertă, iar stabilitatea lor să fie asigurată printr-un sistem de susținere.

c) Susținerea dezvoltării agriculturii prin investiții efectuate de la bugetul statului pentru obiectivele de interes național, credite, subvenții şi impozite.

d) Finanțarea de le bugetul de stat a lucrărilor de investiții de interes național în domeniul îmbunătățirilor funciare, a acțiunilor fitosanitare şi zooveterinare, a subvențiilor pentru exploatarea sistemelor de irigații, a plății specialiştilor care îşi desfăşoară activitatea în unitățile cooperatiste.

e) Acordarea de credite pe termen scurt, corelate cu fondurile proprii ale unităților, astfel încât să se asigure desfăşurarea normală a proceselor de producție şi activității economice.

f) Constituirea la nivel central a unui fond special de asigurare contra riscului (datorat calamităților naturale), alimentat din contribuția unităților de stat şi cooperatiste, precum şi a statului.

g) Asigurarea unor măsuri de securitate socială în unitățile cooperatiste, similare cu cele din mediul urban: alocații pentru copii, concedii de maternitate, asistență medicală etc.

h) Reaşezarea tarifelor de plată a serviciilor prestate de stațiunile pentru mecanizarea agriculturii, care să asigure cointeresarea atât a cooperativelor agricole cât şi a unităților de mecanizare (tarifele să fie unice pe țară, iar compensarea cheltuielilor mai mari din zonele cu condiții mai grele să se realizeze prin redistribuirea beneficiilor obținute de unitățile de mecanizare în zonele cu condiții mai bune).

Toate aceste direcții de perfecționare a mecanismului economico-financiar trebuie să constituie obiective prioritare ale cercetării ştiințifice în domeniul economiei agrare. În funcție de complexitatea lor, aceste cercetări vor angaja cercetători şi de la alte institute din cadrul Institutului Național de Cercetări Economice.

5. Restructurarea organizațională şi instituțională

Întrucât în activitatea economică rolul principal îl vor avea agenții economici de bază: unitățile agricole de producție, organizațiile economice agroindustriale şi organizațiile comerciale care vor funcționa pe principiile autonomiei şi rentabilității se impun modificări în rolul şi atribuțiile organizațiilor şi instituțiilor guvernamentale şi neguvernamentale.

a) Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, precum şi organele teritoriale în subordine trebuie să aibă funcții de coordonare, de inspecție şi urmărire a aplicării legilor şi de elaborare de propuneri de acte normative referitoare la activitatea producătorilor de produse agroalimentare.

b) Crearea de organisme sociale speciale cu sarcini de dezvoltare a activității rurale, alcătuite din reprezentanți ai guvernului, organizațiilor politice şi sociale, unor organizații economice, unor instituții ştiințifice şi ai unor organizații neguvernamentale.

c) Crearea în parlament a unei comisii de agricultură şi dezvoltare rurală compusă din membrii parlamentului şi din reprezentanți ai organismelor neguvernamentale.

d) Organizarea de instituții neguvernamentale: uniuni cooperatiste, asociații ale producătorilor agricoli (crescători de albine, de animale, sindicate agricole etc.) şi consumatorilor de produse agricole etc.

6. Modernizarea ruralului

Țara noastră dispune de aproape 13.000 de localități rurale amplasate pe întreg teritoriul țării, populația rurală ridicându-se la peste 11 milioane locuitori, ceea ce reprezintă aproape 50% din totalul populației.

Modernizarea ruralului trebuie să se realizeze prin introducerea componentelor de civilizație urbană cu păstrarea caracteristicilor de bază ale activităților productive, în care principala ramură o constituie agricultura.

Pentru folosirea resurselor naturale şi de forță de muncă de care dispun localitățile rurale, este necesar să se dezvolte şi alte activități din sfera producției neagricole, serviciilor productive şi a turismului. Totodată este necesară dezvoltarea infrastructurii economice în zonele rurale (modernizarea satelor, a telecomunicațiilor, a drumurilor) şi a unei infrastructuri sociale (şcoli, spitale, aşezăminte de cultură, obiective turistice, de petrecere a timpului liber etc.). Aceasta presupune modernizarea întregului habitat şi crearea condițiilor necesare pentru dezvoltarea trăsăturilor specifice fiecărei comunități rurale. În politica de dezvoltare rurală se va urmări:

- frânarea exodului rural prin susținerea veniturilor producătorilor agricoli, acordarea de credite şi subvenții pentru tineretul rural, pentru persoanele care se reîntorc în localitățile rurale, măsuri de securitate socială a producătorilor agricoli etc.;

- armonizarea dezvoltării agriculturii şi a localităţilor rurale cu mediul înconjurător (prevenirea poluării solului, apelor şi aerului etc.).

*

Pornind de la problematica expusă mai sus, investigaţiile ştiinţifice în cadrul Institutului Naţional de Cercetări Economice trebuie să cuprindă:

- economia agrară, respectiv problemele economice ale producţiei de materii prime agricole;
- economia agroalimentară, respectiv problemele economice ale lanţului agroalimentar – producţia de mijloace de producţie pentru agricultură – producţia agricolă propriu-zisă – prelucrarea produselor agricole – comercializarea acestora şi economia casnică;
- economia rurală, respectiv problemele economice ale amenajării activităţilor din mediul rural.

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

CONSIDERAŢII PRIVIND RESTRUCTURAREA UNOR RAMURI ALE INDUSTRIEI PRELUCRĂTOARE

Marin COMŞA
Ionel FLORESCU
Mădălina DOGARU

1. La definirea unor direcţii prioritare ale restructurării industriei, ca ramură ce va continua să deţină o pondere importantă în economia românească şi în perioada viitoare, va trebui şi să ţină seamă de următoarele:

- necesitatea construirii unei economii cu finalitate socială, satisfacerea necesităţilor populaţiei cu bunuri şi servicii constituind scopul principal al producţiei; pornind de la situaţia actuală în domeniul serviciilor pentru populaţie, a învăţământului şi culturii, a asistenţei sociale şi gospodăriei comunale, se va acorda o atenţie deosebită dezvoltării acestor sectoare;
- realizarea în perioada viitoare a unei ridicări reale a nivelului de dezvoltare economico-socială a zonelor rămase în urmă;
- necesitatea sporirii participării ţării noastre la diviziunea internaţională a muncii în condiţiile creşterii accentuate a competitivităţii produselor româneşti;
- existenţa unei economii de piaţă şi a mai multor forme de proprietate, în care rolul proprietăţii private va fi în continuă creştere şi va conduce la sporirea liberei iniţiative;
- necesitatea realizării unei economii eficiente, bazată în primul rând pe resursele interne de materii prime şi materiale, pe forţa de muncă disponibilă, pe tradiţiile existente şi pe capacităţile aflate în funcţiune.

Având în vedere că într-o serie de ramuri importante ale industriei, maşinile şi utilajele existente prezintă un grad ridicat de uzură fizică şi morală, este necesar ca investiţiile să fie utilizate în perioada imediat următoare şi în cea de tranziţie, cu precădere pentru înnoirea aparatului de producţie, pentru modernizarea şi asimilarea de tehnologii la nivel mondial, urmărind creşterea productivităţii muncii, a calităţii produselor, a eficienţei economice. În acest domeniu, paralel cu investiţiile din fondurile de stat, este necesar să crească rolul celor din sectorul particular, îndeosebi la nivelul unităţilor industriale mici şi mijlocii, precum şi a celor din societăţile mixte. După părerea noastră, rolul

investițiilor de stat va fi preponderent în sectoarele extractiv şi energetic şi al unor obiective de anvergură şi de importanță strategică, precum şi în domenii evitate de inițiativa privată, dar necesare funcționării în condiții bune a economiei naționale.

O problemă deosebită care va apărea în procesul restructurării şi căreia îi va trebui acordată o atenție deosebită o va constitui calificarea şi recalificarea forței de muncă, ridicarea nivelului de cunoştințe profesionale, redistribuirea între ramuri şi sectoare a forței de muncă, evitarea apariției şi extinderii şomajului.

2. Pornind de la experiența şi rezultatele obținute de alte țări în procesul restructurării economiei, ținând seama şi de situația deosebit de grea în care se găseşte industria românească în momentul de față, considerăm că într-o primă etapă atenția va trebui îndreptată spre sectoare aflate în criză, dar care sunt vitale pentru funcționarea economiei şi asigurarea unui nivel de trai corespunzător, în continuare urmărindu-se şi restructurarea celorlalte ramuri. Va trebui să se pornească de la o analiză corectă şi exactă a situației actuale pe baza recalculării datelor statistice, cel puțin pentru anul 1989, de la evaluarea capacităților de producție, a potențialului energetic, a resurselor interne de materii prime şi materiale.

O atenție deosebită va trebui acordată privatizării întreprinderilor mici şi mijlocii, care pot ieşi rapid din criză, îşi pot adapta uşor producția la necesitățile interne şi externe. Aceasta se poate realiza şi prin atragerea capitalului străin, prin crearea de societăți mixte şi prin extinderea cooperării cu firme recunoscute pe plan mondial.

3. În domeniul *siderurgiei*, urmând tendințele manifestate pe plan mondial, va fi necesară, în primul rând, restructurarea tehnologiilor de elaborare a oțelului. Dacă în țările dezvoltate procedeul Martin este pe cale de dispariție, în țara noastră el deține încă o pondere importantă (peste 27% din producția de oțel din 1988 a fost obținută prin acest procedeu). Eliminarea acestui procedeu va conduce atât la creşterea eficienței economice, cât şi a competitivității produselor siderurgice româneşti.

În domeniul produselor de prelucrare siderurgică va trebui să crească ponderea produselor cu grad superior de prelucrare şi cu caracteristici sporite de rezistență la utilizarea în condiții speciale. În acest context trebuie să se extindă procedeul turnării continue şi al altora care vor conduce la reducerea consumurilor materiale şi energetice, la creşterea coeficientului de scoatere din metal. Automatizarea proceselor tehnologice la cuptoarele electrice cu arc, concomitent cu reducerea duratei de elaborare a şarjei conduc şi la o diminuare a consumurilor energetice şi de electrozi.

Utilizarea procedeelor de turnare continuă, orizontală şi rotativă, permit creşterea de circa 3 ori a vitezei de turnare şi reducerea substanțială a consumurilor energetice.

Considerăm că mutații importante sunt necesare în domeniul producției de laminate şi țevi din oțel, în sensul diminuării produselor cu conținut mare de metal şi grad redus de prelucrare, respectiv creşterea ponderii țevilor sudate, în primul rând al celor cu diametru mare şi al celor pentru foraj şi exploatare. Şi în acest domeniu este necesar să se extindă tehnologiile avansate, cum sunt cele de laminare controlată a profilelor din oțel, acoperirea unor laminate cu substanțe anorganice, tratarea oțelurilor calibrate în atmosferă controlată, care permit obținerea unor produse de calitate superioară. Utilizarea calculatoarelor de proces se impune cu necesitate.

Pentru susținerea dezvoltării unor subramuri de vârf din cadrul construcțiilor de maşini va fi necesară creşterea producției de table şi benzi laminate la rece, tratate special pentru astfel de utilizări, în special în electrotehnică.

Pentru realizarea unor produse simple, mai ieftine, în cantități mici, necesare unor ramuri sau domenii, într-o serie de țări au apărut şi s-au extins miniuzinele siderurgice, cale ce considerăm că ar putea fi urmată şi în țara noastră, atât pentru asigurarea necesarului economiei, cât şi pentru utilizarea forței de muncă eliberată din marile combinate siderurgice.

În domeniul *industriei construcțiilor de maşini şi prelucrării metalelor* restructurarea va trebui să țină seama, după părerea noastră, de:

- necesitatea creşterii cu prioritate a producției de maşini şi aparate electrice de uz casnic (maşini de spălat, frigidere, congelatoare, radioreceptoare, aparate video, televizoare etc.), ridicarea calității acestora şi diversificarea gamei sortimentale, eliminarea diferențelor dintre produsele pentru export şi cele pentru piața internă;
- introducerea în fabricație şi extinderea producției de maşini şi utilaje cu performanțe ridicate pentru dotarea ramurilor producătoare de bunuri de consum (maşini şi utilaje pentru industria alimentară, textilă, confecții etc.);
- restructurarea producției ramurilor de vârf prin realizarea unor produse necesare atât dotării altor ramuri, cât şi a celor solicitate la export (motoare electrice, aparataj electric, mijloace de automatizare, echipamente de electronică industrială şi profesională, componente electronice, mijloace ale tehnicii de calcul, o serie de produse de mecanică fină şi optică, aparate de măsură şi control);
- modificarea radicală a structurii sortimentale şi îmbunătățirea performanțelor maşinilor, utilajelor şi instalațiilor tehnologice (pentru prelucrarea metalelor, pentru foraj şi exploatarea sondelor, celor energetice, pentru construcții şi lucrări rutiere etc.); în acest cadru, un loc aparte considerăm că trebuie să-l ocupe industria maşinilor şi utilajelor pentru agricultură şi silvicultură şi a tractoarelor, modificările din această ramură urmând să țină seama de noile cerințe ale

agriculturii (realizarea de tractoare de puteri mici, adaptarea gamei de alte utilaje agricole);

- în domeniul producției de mijloace de transport (rutier, feroviar, naval şi aerian), considerăm că, în general, producția trebuie limitată la actualele capacități, urmărind adaptarea la tendințele existente pe plan mondial, prin extinderea colaborărilor cu firme cu tradiție, având ca scop atât satisfacerea nevoilor interne, cât şi realizarea de exporturi;
- va trebui diminuată producția de vagoane de marfă şi de alte produse cu consumuri mari de metal şi cu grad redus de valorificare a materiilor prime şi materialelor;
- dezvoltarea industriei construcțiilor metalice şi a produselor din metal, care până în prezent a deținut ponderea cea mai mare în producția marfă industrială, considerăm că va trebui să țină seama de gradul redus de valorificare a metalului, limitându-se producția la strictul necesar sectorului de construcții şi la fabricarea organelor de asamblare solicitate de alte subramuri.

Ca o concluzie generală, valabilă şi pentru alte domenii, dar în special, pentru această ramură industrială, considerăm necesară reducerea nomenclatorului de fabricație, ridicarea performanțelor produselor, extinderea colaborărilor cu partenerii străini, constituirea unor societăți mixte.

Restructurări importante sunt necesare, după părerea noastră, şi în domeniul *chimiei şi petrochimiei* acestea fiind strâns legate de: capacitățile de producție existente, gradul ridicat de energointensivitate, dependența de importurile de țiței, caracterul deosebit de poluant al majorității subramurilor.

Preocupările vor trebui orientate în direcția perfecționării tehnologiilor utilizate, determinării strictului necesar unei bune funcționări a celorlalte ramuri ale economiei, limitării exporturilor, găsirii de procedee care să asigure protecția mediului înconjurător.

În domeniul îngrăşămintelor chimice este necesar să se accentueze cercetările pentru precizarea cantităților necesare la intern, optime din punct de vedere agrochimic, cât mai puțin toxice şi cu o mai mare concentrație de substanță activă.

O altă subramură care considerăm că va trebui să-şi limiteze producția la strictul necesar şi să-şi perfecționeze tehnologiile, o constituie industria fibrelor şi firelor chimice, urmărindu-se obținerea de fibre şi fire cu proprietăți speciale, în concordanță cu tendințele de pe plan mondial.

Dintre subramurile cărora va trebui să le acordăm o atenție deosebită în viitor, având în vedere gradul ridicat de valorificare a materiilor prime şi materialelor indigene, menționăm industria de medicamente şi produse farmaceutice şi cea de săpunuri şi detergenți, care sunt capabile să asigure satisfacerea atât a necesarului intern, cât şi să creeze disponibilități pentru

export. În aceeaşi categorie putem include şi industria coloranților, pigmenților organici, lacurilor şi vopselelor.

Industria prelucrării cauciucului, a materialelor plastice şi a azbestului va trebui să-şi adapteze producția la nevoile celorlalte ramuri, având în vedere că produsele sale sunt solicitate în domenii foarte variate, de la industria extractivă, mijloace de transport, până la bunuri de consum.

În domeniul *materialelor de construcții şi refractare* atenția va trebui îndreptată spre perfecționarea procedeelor de obținere a cimentului, produs puternic energointensiv, şi a prefabricatelor din beton armat, precum şi spre utilizarea unor subproduse din alte procese de fabricație (cenuşă, zguri etc.). Având în vedere situația deosebit de grea în domeniul construcției de locuințe, dar şi oprirea construirii unor obiective în care consumul de ciment şi prefabricate era ridicat, considerăm că producția celor două produse de bază din această ramură va cunoaşte o uşoară scădere. Este necesară îmbunătățirea calităților fono, hidro şi termoizolatoare a produselor fabricate, precum şi sporirea producției şi diversificarea sortimentală a porțelanului, faianței şi ceramicii fine pentru construcții, având în vedere necesitatea sporirii gradului de finisaj şi îmbunătățire a condițiilor de locuit. Producția de geamuri, un alt produs puternic energointensiv, se va limita după opinia noastră, la strictul necesar. Preocupările vor trebui orientate spre aplicarea unor procedee mai puțin energointensive, geamurile trase urmând să fie înlocuite cu cele laminate şi turnate. Pornind de la necesitățile altor ramuri industriale, considerăm că este necesară creşterea producției de sticlărie tehnică.

Având în vedere că producția de cărămizi refractare, şamote şi mase refractare nu este de calitate corespunzătoare nevoilor metalurgiei şi sticlăriei, la toate tipurile solicitate, considerăm că trebuie evitată dezvoltarea producției respective, urmând ca necesarul să fie acoperit din import.

O ramură cu vechi tradiții, dar a cărei producție va trebui şi ea restructurată o constituie *prelucrarea lemnului*. În cadrul acestei ramuri atenția principală se va acorda diversificării gamei sortimentale a mobilierului din lemn, îmbunătățirii calității şi a finisajelor, creşterii ponderii mobilierului tapițat, a celui care utilizează material plastic şi a celui cu destinații speciale (pentru mijloace de transport, medico-chirurgical). Produsele care nu valorifică corespunzător masa lemnoasă (lăzi, traverse etc.) considerăm că vor trebui să cunoască, în continuare, diminuări de producție.

În cadrul procesului de restructurare a ramurilor industriale, o atenție deosebită, având în vedere destinația produselor sale, va trebui acordată *industriei uşoare*, ramură care poate valorifica la un nivel ridicat o serie de materii prime şi materiale indigene şi poate contribui la realizarea unor produse competitive pe piețele externe. Pentru aceasta este necesară creşterea contribuției creației la realizarea, în domeniul confecțiilor, a unor game sortimentale corespunzătoare cerințelor interne şi externe, în concordanță cu exigențele modei, cu grad înalt de finisaj, varietate coloristică, comodă etc. Industria

textilă va trebui să asigure utilizarea şi valorificarea superioară a firelor naturale din țară, realizarea de țesături fine şi foarte fine şi de produse tricotate, solicitate atât pe piața internă cât şi externă.

O atenție deosebită va trebui acordată înlocuirii rapide a sistemelor de maşini şi utilaje uzate moral şi fizic, introducerii şi extinderii automatizării în aceste ramuri, aplicării unor procedee moderne de croire, reducerii consumurilor materiale şi energetice.

În industria pielăriei, blănăriei şi încălțămintei este necesar să se valorifice complex pieile naturale, să crească calitatea produselor, evitându-se, după părerea noastră, utilizarea excesivă, ca până acum, a înlocuitorilor. Având în vedere că, cel puțin în prezent şi în perioada imediat următoare, necesarul de piei naturale nu va putea fi acoperit integral din țară, se impune suplimentarea importului de piei.

Considerăm că, mai ales în industria uşoară, întreprinderile mici şi mijlocii, pot avea un rol deosebit în revitalizarea economică, inițiativa particulară având câmp larg de manifestare.

Totodată, această ramură poate absorbi o parte importantă a forței de muncă, mai ales femei, disponibilizate din alte ramuri.

Având în vedere necesitatea obținerii unor produse de calitate superioară, competitive pe piața externă, credem că este util să se renunțe la utilizarea „celebrelor” m.r.r.-uri, urmând ca acestea să fie utilizate corespunzător în alte domenii.

Prin introducerea unor tehnologii avansate de fabricare, considerăm că producția subramurii porțelan, faianță şi ceramică fină pentru menaj, se poate păstra la nivelul actual, având în vedere şi baza proprie de materii prime, precum şi posibilitățile de plasare pe piețele externe.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

POZIȚIA ROMÂNIEI ÎN COMERȚUL INTERNAȚIONAL CU FEROALIAJE ŞI METALE NEFEROASE SPECIALE

Cristina BUMBAC

România dispune de o capacitate de producție de circa 280.000 tone feroaliaje la Combinatul Metalurgic Tulcea, din care: 147.000 tone feromangan, 104.000 tone ferocrom, 27.000 tone ferosiliciu şi 4.700 tone siliciu metalic. Aceste cantități acoperă parțial necesarul intern, mai ales în ceea ce priveşte feroaliajele pe bază de mangan şi siliciu. În plus, România importă anual aproximativ 150.000 tone feroaliaje de bază şi speciale, principala sursă de aprovizionare fiind URSS.

În prezent, condițiile tehnologice şi prețurile obtenabile pe piața externă pentru feroaliaje nu permit României un export eficient de feroaliaje; un alt factor de restricție în acest sens este şi necesarul intern, care se situează la un nivel destul de mare, după cum rezultă şi din importul realizat anual de România. În condițiile actuale, când prețurile feroaliajelor speciale (feromolibden, ferowolfram, ferotitan, ferovanadiu, ferosilicozirconiu etc.) se situează la niveluri relativ scăzute, este mai avantajos din punct de vedere economic pentru România să importe cantitățile necesare economiei naționale, deoarece producerea acestora în țară ar însemna investiții importante, atât în utilaje, cât şi în domeniul calificării forței de muncă. De menționat, că s-a încercat la CM Tulcea obținerea unor cantități de ferowolfram şi feromolibden, pentru care s-a importat materia primă (concentratele de wolfram şi de molibden) din RP Chineză.

România importă, de asemenea, unele cantități de metale neferoase speciale necesare diferitelor domenii ale economiei naționale: cadmiu, cobalt, crom, antimoniu, mercur, magneziu, vanadiu, wolfram, titan etc. Cu excepția bismutului (din care România exportă anual 75-85 tone sub formă de minereu) practic, țara noastră nu deține rezerve exploatabile eficient din punct de vedere economic pentru celelalte metale speciale. În aceste condiții, importul de astfel de metale şi minereuri pentru metale speciale apare ca singura posibilitate de acoperire a necesarului intern. De menționat, de asemenea, faptul că metalele rare de mare puritate (necesare chimiei, electrotehnicii, electronicii etc.) necesită tehnologii de fabricație deosebite, de care, în general, dispun țările

capitaliste dezvoltate; acestea importă minereurile necesare şi exportă metalul de mare puritate obținut din acestea.

În ceea ce priveşte modul de realizare a importurilor, este necesară o mai mare flexibilitate a tehnicilor de comerț exterior, bazată pe studierea atentă şi permanentă a conjuncturii pieței internaționale. Renunțarea la stabilirea unor plafoane de preț şi la planificarea strictă a cantităților de materiale importate, ar putea permite întreprinderilor noastre de comerț exterior (respectiv Metaloexportimport) să achiziționeze cantitățile necesare economiei naționale în perioadele caracterizate prin prețuri scăzute pe piața externă, fără a fi nevoite să cumpere atunci când prețurile sunt ridicate (chiar dacă în acest fel s-ar crea în țară unele stocuri de metale rare).

Pentru importurile de minereuri de metale speciale necesare economiei naționale (minereu de crom, mangan, wolfram, molibden) sunt de preferat acorduri pe termen lung, care să asigure stabilitatea aprovizionării, posibilitatea de livrare în contrapartidă a unor mărfuri româneşti, precum şi obținerea unor condiții mai favorabile privind nivelul de preț, condiții de transport şi modalități de plată, ceea ce în final s-ar concretiza printr-o creştere a eficienței importurilor acestor materii prime. Astfel de acorduri ar putea fi asigurate în perioadele când pe piața internațională conjunctura este favorabilă cumpărătorilor, respectiv când prețurile de comercializare sunt mici.

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

PRINCIPALELE TENDINȚE ALE PIEȚEI INTERNAȚIONALE A LUCRĂRILOR DE CONSTRUCȚII

Nicolae OS

1. Perspectivele activității de construcții pe plan mondial

Pe baza analizei proiectelor specifice din domeniul construcțiilor în diferite țări şi zone, precum şi a cadrului economic general în care ar urma să se concretizeze asemenea proiecte, apreciem că printre principalele tendințe ale evoluției activității de construcții pe plan mondial în perioada 1990 – 1995 se vor înscrie şi următoarele:*

- Activitatea de construcții va continua să se dezvolte pe ansamblu mondial, dar va marca o încetinire față de deceniul actual. Un ritm mediu anual de creştere a activității mondiale de construcții de 1,5% (în termeni reali) pare demn de reținut. Ca urmare, la sfârşitul perioadei menționate, construcțiile ar putea contribui la formarea produsului mondial brut cu circa 6,0 – 6,5%, pondere uşor inferioară celei înregistrate în perioada 1985 – 1990.
- Din punct de vedere al repartiției geografice, cele mai active piețe în domeniul construcțiilor vor fi cele ale țărilor dezvoltate cu economie de piață, în principal SUA şi Piața comună unică. SUA va continua să fie cea mai mare piață națională pentru lucrări de construcții, iar în țările Pieței comune sunt prevăzute proiecte de mare amploare.
- În țările în curs de dezvoltare nu se prevede o înviorare semnificativă a activității de construcții datorită în principal constrângerilor generate de situația financiar-valutară a acestor state şi de evoluția nesatisfăcătoare a economiilor lor naționale. Există relativ puține proiecte noi în aceste state şi este de prevăzut ca în zone mari ale lumii a treia (în principal din Africa şi America Latină), activitatea de construcții să se restrângă în anii viitori.

---

* Studiu realizat în anul 1989 de un colectiv format din MIRON Mihaela, PENEA Zenovia, NEGESCU Rodica, CONSTANTINESCU Marilena, NEACŞU Liliana şi OS Nicolae; coordonator: OS Nicolae. Beneficiarul studiului: Institutul Central de Cercetări, Proiectări şi Directivare în construcții (ICCPDC).

- Orientul Mijlociu va continua să fie zona în curs de dezvoltare cu cererea potențială de construcții cea mai importantă. În principal ca urmare a:
  a) existenței în această zonă a unor țări cu resurse financiar-valutare semnificative şi care vor continua programele de modernizare economică (țările petroliere din Consiliul de Cooperare a Golfului);
  b) existenței unui uriaş necesar de refacere a economiilor Iranului, Irakului şi Libanului, grav afectate de conflictele militare.

Măsura în care cererea potențială de construcții din Orientul Mijlociu se va transforma într-o cerere efectivă depinde de o multitudine de factori, dintre care cei politici pot fi determinanți:

- Dintre zonele în curs de dezvoltare, Asia de Sud-Est se va caracteriza, de asemenea, printr-o cerere semnificativă de construcții. Datorită distanței geografice, această regiune prezintă însă un interes mai mic pentru țara noastră.
- O componentă tot mai importantă a activității de construcții, atât în statele dezvoltate, cât şi în cele în curs de dezvoltare tinde să devină întreținerea, repararea şi modernizarea obiectivelor economice existente (în principal infrastructura transporturilor şi clădirile), dar şi unele obiective productive din industria extractivă şi prelucrătoare.

2. Tendințe ale cererii internaționale pentru lucrări de construcții – dinamică, repartiție geografică

- Cererea externă pentru lucrări de construcții va manifesta o tendință de creştere absolută foarte lentă şi de scădere în raport cu volumul total al activității de construcții.
- Unele încercări de estimare a volumului valoric al cererii internaționale pentru lucrări de construcții conduc la concluzia că acesta s-ar putea situa în anul 1995 la circa 960-990 miliarde dolari (în prețuri 1985), fiind mai mare cu numai 6-7% decât în 1990 şi cu numai 12-13% decât în 1985.
- Tendința de creştere lentă a cererii internaționale pentru lucrări de construcții va rezulta din acțiunea complexă şi conjugată a unor factori ca:
  a) diminuarea numărului de proiecte noi de anvergură în țările în curs de dezvoltare, datorită dificultăților economice cu care se confruntă;
  b) tendința acestor state de a apela în mai mică măsură decât în trecut la importul de lucrări, datorită aceloraşi dificultăți menționate, paralel cu:
  c) creşterea capacității tehnice şi organizatorice a proiectanților şi antreprenorilor din țările în curs de dezvoltare, capabili să preia în

măsură sporită executarea unor părți importante din proiecte sau chiar unele proiecte întregi de mai mici dimensiuni;

d) replierea, în aceste condiții, şi mai puternică a firmelor de construcții din țările dezvoltate asupra propriilor piețe, pentru compensarea deficitului de cereri externe.

Legat de acest ultim aspect, se profilează tendința ca plata lucrărilor de construcții din țările dezvoltate cu economie de piață să devină în viitorii ani o piață practic închisă pentru concurența din țările în curs de dezvoltare. Astfel:

a) Pe piața SUA, care va continua să fie cea mai mare piață pentru lucrări de construcții, activează cele mai mari firme din acest domeniu, concurența străină fiind şi în prezent redusă. În condițiile restrângerii cererii externe, firmele nord-americane vor tinde să acopere integral cererea internă, eliminând orice concurență străină semnificativă.

b) În Europa Occidentală, crearea Pieței comune unice până în anul 1992 va conduce la o situație principial nouă pentru terți. În noile condiții, firmele din țările membre ale Pieței comune unice vor avea posibilitatea să acționeze nestingherite pe oricare din piețele naționale şi, protejate puternic față de terți (în principal prin norme tehnice, calitative de protecție a muncii şi mediului, alte obstacole netarifare, dar şi unele tarifare), să acopere integral (sau aproape integral) cererea în creştere pentru lucrări de construcții. Este de presupus că numai întâmplător firme din țări în curs de dezvoltare ar putea să-şi adjudece contracte în țările Pieței comune şi că, concurența străină, va fi eventual reprezentată de marile firme nord-americane sau de firme de înaltă specializare pe domenii înguste în țări europene nemembre ale Pieței comune.

- Cererea de lucrări de construcții a țărilor vest-europene membre ale Pieței comune, deşi în uşoară creştere, va rămâne sensibil inferioară ca volum şi diversitate celei din Piața comună. Dar, şi în aceste state activează firme de construcții cu potențial remarcabil, care presate de îngustarea pieței țărilor în curs de dezvoltare şi de limitarea severă a accesului în Piața comună, vor depune eforturi sporite pentru acoperirea cererii interne.
- Pe piața Japoniei, este posibil ca în continuare unele firme din țările în curs de dezvoltare învecinate (Coreea de Sud, Taiwan, China) să obțină anumite contracte, în principal prin asociere cu firme japoneze, în timp ce Australia rămâne o piață prea îndepărtată şi cu o cerere prea puțin importantă pentru a putea fi luată în considerare.

3. Tendințe în structura cererii externe pentru construcții în țările în curs de dezvoltare

În privința structurii viitoare a cererii de lucrări de construcții în statele în curs de dezvoltare (piețele cele mai de interes pentru firmele româneşti), situația diferă desigur de la țară la țară. Încercarea de delimitare a unor

tendințe de ansamblu pe aceste piețe, pune în evidență în principal următoarele aspecte:

a) Unul din segmentele cele mai active ale cererii de lucrări de construcții îl va reprezenta extinderea, refacerea, modernizarea şi întreținerea infrastructurii transporturilor şi, în primul rând, a infrastructurii rutiere.

b) Numeroase proiecte vor continua să fie lansate în domeniul captării, aducțiunii şi distribuției apei, precum şi în domeniul colectării, canalizării şi tratării apelor menajere. Noile proiecte se vor referi atât la modernizarea şi extinderea rețelelor existente, cât şi la construirea de sisteme şi rețele noi: se va lărgi probabil practica de a include asemenea proiecte în programe complexe, realizate pe perioade mai îndelungate (aşa-numitele "sanitation programs"), finanțate din credite ale unor instituții internaționale specializate (în principal Banca Mondială, băncile regionale şi subregionale de dezvoltare, ş.a.);

c) În domeniul energetic, cererea viitoare se va orienta cu prioritate în două direcții:

- extinderea sistemelor de transport şi distribuție;
- modernizări şi extinderi de capacități productive existente, paralel cu construirea de capacități noi (în special termocentrale şi grupuri Diesel).

Cererea pentru construirea de linii electrice aeriene, stații şi substații de transformare şi sisteme de distribuție la micii consumatori va rămâne în continuare activă în numeroase țări în curs de dezvoltare.

d) Cererea pentru construirea de şcoli, spitale şi clădiri administrative va continua să fie relativ activă. Spre deosebire de trecut însă, această cerere va apărea mai puțin ca o cerere „directă” şi mai mult ca o componentă a unor „programe” (de îmbunătățire a asistenței sanitare, de îmbunătățire a învățământului de diferite grade etc.) finanțate parțial din credite ale unor instituții internaționale specializate.

e) Cererea pentru construirea de obiective industriale noi de dimensiuni mari va fi în continuare slabă. Mai degrabă vor apărea cereri pentru modernizări, modificări şi extinderi la obiectivele existente în principal în rafinarea țițeiului, petrochimie şi industria materialelor de construcții.

Capacitatea firmelor de construcții de a asigura aranjamente financiare pentru acoperirea unor proporții tot mai importante din costul proiectelor va tinde să devină un factor hotărâtor pentru obținerea de contracte în țările în curs de dezvoltare. Este semnificativ în acest sens faptul că, ultimii ani au marcat înmulțirea cazurilor în care, în domeniul construcțiilor se face apel la anumite forme de contrapartidă pentru rambursarea creditelor externe. Se recurge în principal la contractele tip BOT (built-operate-transfer), buy-back şi off-set. Deosebit de interesante şi atractive pentru firmele străine par a fi contractele BOT, în cadrul cărora, firmele străine construiesc un anumit

obiectiv economic creditându-l integral sau parțial, după care îl exploatează (îl „operează”) o perioadă de timp (de ex. 10 ani), în calitate de proprietar sau coproprietar (după caz), perioadă în care îşi recuperează din beneficii creditul şi la sfârşitul căreia, transferă obiectivul în proprietatea beneficiarului din țara respectivă.

4. Măsuri privind participarea firmelor române de stat la lucrări în străinătate

Pentru reglementarea unitară şi îmbunătățirea participării firmelor româneşti de stat la „lucrări în străinătate”, în acest domeniu ar trebui incluse următoarele activități specifice:

a) *prestarea de servicii pentru executarea de studii* proiecte, inginerie, consultanță, asistență tehnică şi pregătirea cadrelor legate de realizarea, extinderea, modernizarea şi funcționarea unor obiective economice din străinătate;

b) *livrarea de instalații şi echipamente complexe integrate*, părți de instalații şi echipamente complexe, maşini şi echipamente de serie sau executate la comandă care urmează să fie înglobate în instalații şi echipamente complexe la obiective economice din străinătate;

c) *livrarea altor produse industriale* (conducte, fitinguri, cabluri, confecții metalice, elemente de construcție prefabricate etc.), care urmează să fie înglobate în obiective economice din străinătate, la a căror realizare participă şi firme româneşti;

d) *executarea de lucrări sub contract* în străinătate cu forță de muncă națională şi utilaje proprii;

e) *închirierea de utilaje* pentru executarea de lucrări în străinătate cu forță de muncă națională şi/sau extranațională;

f) *alte activități* legate de realizarea unor obiective economice în străinătate.

Astfel definită, executarea de lucrări în străinătate va trebui să beneficieze de un *sistem de avantaje şi stimulente* cum sunt: credite avantajoase, garantarea creditelor, adaosuri de salarii, cote-părți din încasările valutare etc.

Producătorii, proiectanții, antreprenorii şi exportatorii români ar urma să poată participa la una sau mai multe din activitățile specifice menționate mai sus, fără să fie obligați sau condiționați să participe şi la alte sau la toate activitățile.

Ar fi preferabil ca producătorii, proiectanții, antreprenorii şi exportatorii români să poată încheia *contracte direct cu furnizorii generali şi/sau antreprenorii generali străini*, fără a mai fi obligați să recurgă la mijlocirea unor întreprinderi româneşti „specializate”. Totodată, producătorii, proiectanții şi antreprenorii români ar trebui să aibă dreptul să-şi constituie (dacă consideră

oportun), individual sau colectiv, birouri şi firme proprii de export atât în țară cât şi în străinătate.

Contractele aşa-zis guvernamentale sau orice alte înțelegeri guvernamentale cu caracter de obligativitate pentru firmele româneşti privind executarea de lucrări în străinătate, vor trebui excluse din practică. Guvernul îşi va putea manifesta interesul de principiu pentru participarea părții române la executarea anumitor lucrări din străinătate şi se va angaja, eventual, să faciliteze şi să stimuleze participarea firmelor româneşti la aceste lucrări.

Firmele româneşti vor fi obligate ca, în cadrul contractelor pentru lucrări în străinătate, să asigure o *cotă-parte minimă obligatorie de valoare națională*. Statul va controla respectarea acestei prevederi prin intermediul autorizațiilor de export, autorizării plăților salariilor în valută națională şi străină, a transferurilor bancare şi altor operațiuni decurgând din executarea contractelor. Cota-parte se va considera pe ansamblul contractului şi nu pentru fiecare lot, partidă, transfer, operațiune în parte.

La stabilirea cotei părți minime obligatorii de valoare națională pot fi avute în vedere două variante, şi anume:

a) *o cotă globală*, care să nu țină cont de specificul fiecărei activități, dar să stimuleze totuşi desfăşurarea fiecăreia;

b) *un sistem de cote-părți*, care stimulând desfăşurarea diferitelor activități, să țină cont de specificul fiecăreia, după următorul model:

- 90% pentru exportul de produse industriale;
- 85% pentru studii, proiecte, servicii inginereşti şi asistență tehnică;
- 75% pentru maşinile şi echipamentele de serie şi pentru părțile de instalații complexe;
- 60% pentru instalații şi echipamente complexe integrale;
- 55% pentru executarea de lucrări sub contract;
- 30-40% pentru închirierea de utilaje etc.

Pentru evitarea pierderilor din trecut şi ținând cont de potențialul financiar, capacitatea tehnico-economică şi experiența externă reală a firmelor româneşti, acestea ar trebui să fie mult mai prudente în a se constitui în furnizori generali şi/sau antreprenori generali ai unor obiective de mare anvergură sau complexitate. Este mai avantajos ca firmele româneşti să acționeze în calitate de subfurnizori şi/sau subcontractanți ai unor firme, de prestigiu, cu potențial financiar, capacitate tehnico-economică şi experiență recunoscute pe piața internațională, putând, de asemenea, să constituie cu asemenea firme asociații sau consorții de furnizori şi/sau antreprenori.

Firmele româneşti se vor putea constitui în furnizori generali şi/sau antreprenori generali numai pentru obiective cu valoare medie sau mică la care satisfacem exigențele tehnico-calitative, cu durată redusă de execuție (de ex. până la 24 de luni) şi situate geografic relativ aproape. În acest sens, se cer definite criterii practice de selectare a unor asemenea obiective.

O atenție deosebită trebuie acordată rentabilității contractului de executare de lucrări în străinătate şi răspunderii materiale. Prin rentabilitate ar trebui înțeles recuperarea din plata contractului a tuturor cheltuielilor în monedă națională şi străină şi asigurarea unui beneficiu rezonabil (7-15%). În principiu, autoritățile române ar urma să controleze rentabilitatea contractului pe următoarele căi:

- *indirect* – prin sistemul de cote-părți obligatorii de valoare națională şi prin cursurile de schimb;
- *direct – numai în cazurile* în care executantul solicită credite interne, garantarea creditelor externe sau alte forme de garanții sau când neexecutarea sau proasta executare a contractului ar putea implica răspunderea materială a statului.

În rest, problema rentabilității şi cea a răspunderii materiale, ar constitui *chestiuni exclusive* ale părților contractante.

Executantul contractului ar trebui să fie *liber să-şi aleagă sursele* pentru procurarea maşinilor, echipamentelor, materialelor şi forței de muncă necesare realizării contractului, atâta timp cât se asigură cota-parte de valoare rațională obligatorie şi rentabilitatea contractului.

Probleme deosebit de complexe ridică *salarizarea, cazarea, hrana, asistența medicală şi asigurările sociale pentru personalul român ocupat* în executarea de lucrări în străinătate. Firmele româneşti vor trebui să rămână competitive şi, în acelaşi timp, să asigure personalului românesc condiții comparabile cu cele de care beneficiază personalul de alte naționalități. O primă direcție concretă de acțiune ar putea fi limitarea şi, în viitor, chiar renunțarea la utilizarea forței de muncă româneşti slab calificată sau necalificată, pe seama atragerii acesteia de pe piețele locale. Economiile astfel realizate ar putea fi folosite, alături de alte fonduri, pentru a asigura lucrătorilor români cu calificare înaltă condiții comparabile cu cele oferite de concurență.

Având în vedere specificul pieței internaționale a lucrărilor, îmbunătățirea participării firmelor româneşti la această activitate presupune un program complex de măsuri adiacente dintre care menționăm:

a) Constituirea unei *Agenții guvernamentale de asistență pentru țările în curs de dezvoltare*. Aceasta ar avea rolul de a acorda credite sau donații în lei statelor în curs de dezvoltare, din care acestea să poată plăti inginerii, cercetătorii şi proiectanții români pentru efectuarea de studii de prefezabilitate şi fezabilitate, elaborarea caietelor de sarcini, pentru alte activități similare destinate fundamentării unor obiective economice din țări în curs de dezvoltare.

b) *Întărirea potențialului institutelor româneşti de cercetare-proiectare* (prin dotări, documentație etc.) şi alocarea fondurilor valutare necesare implicării lor, în mai mare măsură, în activitatea de fundamentare a obiectivelor

din străinătate, ştiut fiind că activitatea de elaborare a studiilor generează de regulă livrări materiale ulterioare.

c) Întărirea prezenței românești în instituții, organizații şi organisme internaționale, în principal în cele care creditează sau promovează obiective economice de interes pentru noi (ca de ex. Banca Mondială, ONUDI, PNUD, FAO etc.) prin completarea posturilor libere de funcționari internaționali, obținerea de noi posturi şi participarea activă la reuniunile regionale de promovare a proiectelor industriale.

d) *Simplificarea reglementărilor privind participarea firmelor românești la licitațiile internaționale* (principala procedură de contractare a lucrărilor în străinătate), astfel încât decizia şi condițiile de participare să fie stabilite la nivelul acestora.

e) *Încurajarea şi îmbunătățirea actualului sistem național de urmărire şi informare* în domeniul licitațiilor internaționale, prin dotări materiale, documentație, fonduri valutare etc.

PROBLEME ECONOMICE ACTUALE ÎN R.D. GERMANĂ

Romanița GÂDINCEANU

Sub aspectul eficienței producției şi a nivelului de trai, în rândul țărilor socialiste, R.D. Germană se situează pe unul din primele locuri. S-ar părea că această țară se află destul de departe de ideile reformatoare, care constituie numitorul comun în Uniunea Sovietică, Polonia şi Ungaria, în speranța însănătoşirii economiei prin activizarea mecanismului de piață. Mulți sunt acei economişti conservatori, care afirmă că, în economie, ar trebui să existe o ordine asemănătoare cu cea pe care o au est-germanii, şi nu va mai fi nevoie de nici un fel de piață. „Fenomenul RDG" este însă foarte complex şi nu are un caracter uniform. Planificarea centralizată se întrepătrunde cu independența economică a producătorilor şi, mai ales, cu condițiile impuse de comerțul interior.

În anul 1971, la puțin timp după ce R.D. Germană a înregistrat o serie de insuccese, s-a instaurat o nouă conducere. Au luat sfârşit oscilațiile bruşte în politica economică, care marcaseră etapele precedente, dar nu s-a intenționat să se întoarcă la birocratizarea economiei, fenomen care exista în mai toate țările socialiste. De aceea, s-a hotărât să se realizeze un sistem, care să permită să se unească centralizarea deciziei economice cu o anumită independență a întreprinderii.

Baza acestui sistem a format structura propriu-zisă – combinatul. De mai multe ori această formă a fost comparată cu uniunile de producție sovietică, ceea ce însă, după părerea autorului articolului, Andrej Nesterenko, este o greşeală. Această formă de organizare nu există în nici una din țările socialiste.

Combinatul este un complex de întreprinderi de producție şi comerciale, care conțin un „ciclu de producție" întreg, care începe cu cercetarea ştiințifică fundamentală şi se termină cu desfacerea produselor pe piața internă şi în străinătate. Combinatul se compune de obicei din 20-30 întreprinderi cu 60-70 mii lucrători. Şi la aceste proporții, directorul combinatului – chiar în cazul în care combinatul lucrează conform unui plan de stat – este autonom în ceea ce priveşte şi problemele sale interne.

Se presupune că, în țările mici, cum este RD Germania, organele centrale pot conduce cu uşurință fiecare combinat, pot controla intrările şi ieşirile acestui sistem economic închis, fără a se amesteca în detaliile conducerii operative.

Combinatele au câteva particularități. Fiecare dintre ele corespunde satisfacerii necesităților pentru anumite produse în economia națională şi pentru populație. Dacă apare un deficit, combinatul are posibilitatea de a cere

organelor de planificare o aprobare în vederea majorării producției. În afară de acest aspect, orice fel de activitate a combinatului este supusă dezideratului de a produce bunuri cu un înalt nivel calitativ, competitive. Organele de stat urmăresc cu foarte multă severitate, dacă noul produs corespunde cerințelor respective. De aceea, în combinate se concentrează 90% din potențialul ştiințific existent în R.D. Germană. Din totalul de 13,6 miliarde mărci alocate în 1988 pentru finanțarea cercetării ştiințifice, 10 miliarde au fost destinate combinatelor.

În conformitate cu principalele tendințe ale progresului tehnico-ştiințific din lume, cea mai mare atenție se acordă tehnologiilor-cheie – microelectronicii, tehnicii de calcul, biotehnologiei şi liniilor de producție elastice. Este interesant că, în ultimii ani, combinatele şi-au creat materii prime proprii şi întreprinderi auxiliare. La prima vedere s-ar părea că este neeconomic, pentru că ar fi în contradicție cu principiile specializării. Dar, la fel se procedează şi în țările capitaliste – materiile prime şi utilajele proprii sunt cele mai eficiente pentru tehnologia utilizată. În ceea ce priveşte exportul, toate combinatele au compartimente de export şi multe dintre ele au dreptul de a se prezenta pe piața externă. Ca volum al livrărilor de produse tehnice, pe devize libere, RDG depăşeşte celelalte state socialiste.

Se subliniază de către autorul articolului de față faptul că economia din RD Germania s-a dezvoltat pe o bază puternică, deja creată. A existat o bază de producție, o infrastructură solidă şi o disciplină a muncii. Se respectă tradițiile de producție, care sunt în legătură cu inovația şi inițiativa. În urmă cu o sută de ani, în Germania s-au înființat uzinele Carl-ZEISS, specializate în articole optice de calitate superioară. Unul dintre fondatorii firmei, Erbst Abbe, şi-a denumit produsele „un instrument de percepție exactă”, noțiune prin care a caracterizat importanța controalelor optice şi a instrumentelor de măsură pentru producție, întreprinderea națională, şi apoi combinatul Carl-ZEISS JENA din R.D. Germană s-a străduit să-şi păstreze tradiția şi renumele mondial al produselor sale.

În timp ce „nivelul superior” al economiei R.D. Germane situează unele produse pe poziții de vârf pe pista țărilor socialiste, în producția de mărfuri destinate populației, în comerț şi agricultură, situația este alta. Întreprinderile cooperatiste şi organizațiile particulare din R.D. Germană îşi desfăşoară activitatea în concordanță cu întreprinderile de stat şi concurează reciproc.

În agricultură, producătorilor particulari şi gospodăriilor particulare le revin 9% din volumul total al producției (de exemplu, aproape tot ceea ce înseamnă miere, agrişe, coacăze şi usturoi). În oraşe, 20% din unitățile cu amănuntul aparțin particularilor şi aproape jumătate din cafenele şi restaurante (majoritatea sunt unități familiale, în care lucrează şi trei generații) 60% din mărfurile nealimentare se vând în magazine particulare.

Nu este vorba numai despre ponderea producției particulare sau a cooperației şi a serviciilor, ci mai curând este vorba despre atmosfera economică şi psihologică care se creează pentru desfăşurarea acestei

activități. Statul îi ajută pe particulari şi pe cooperatori nu numai prin cuvinte, dar şi real. Individul care intenționează să-şi deschidă o întreprindere proprie, poate obține un credit avantajos, pe o perioadă de opt ani. Instalațiile pentru brutării, pentru atelierele foto, pentru atelierele de coafură şi frizerie, pentru reparații şi confecționare de încălțăminte pot fi comandate întreprinderilor de stat. Cu sprijinul Camerei meseriaşilor în R.D. Germană, 250 de centre de consulting (prin popularizarea celor mai bune rezultate) ajută la dezvoltarea acestor ramuri.

Statul vine în întâmpinarea particularilor şi a cooperatorilor şi prin pregătirea cadrelor. După terminarea cursurilor şcolare obligatorii, în fiecare an 25.000 de tineri, fete şi băieți, sunt orientați către sectorul particular. De două ori pe săptămână tinerii participă la pregătirea de specialitate în cadrul unor forme de şcolarizare profesionale, unde li se predau şi cursuri de cultură generală. Astfel, ucenicii pot obține o bursă, la început de 120 de mărci, mai târziu ajungând la suma de 1200 mărci lunar. Cu şase luni înainte de terminarea pregătirii profesionale, tânărul meseriaş semnează un contract cu meşterul particular sau cu cooperativa unde va lucra.

Vizitatorii din alte țări sunt surprinşi de faptul că în R.D. Germană particularii şi cooperatorii lucrează conform tarifelor de stat. La multe mărfuri şi servicii prețurile sunt limitate, dar, important pentru particulari, rămâne elementul economic. Oricine doreşte poate presta o activitate particulară sau cooperatistă.

Cu toate succesele obținute, rezultatele înregistrate au arătat că sarcinile trasate economiei naționale s-au îndeplinit numai cu foarte multă greutate. Entuziasmul care a determinat dezvoltarea intensivă şi dinamică a industriei din R.D. Germană, a început treptat să scadă. Lipsurile unui centralism strict, care la început au putut fi depăşite, au apărut din nou. Treptat combinatele au căpătat un puternic caracter birocratic, şi-au pierdut în mare măsură elasticitatea pe care o aveau în adaptarea la cerere, iar activitatea ştiințifică şi tehnică, precum şi cea de producție, au fost frânate. Se manifestă tendințele monopoliste, care duc la majorarea prețurilor, fenomen cu care organele de stat luptă din ce în ce mai greu. În teama lor de a frâna inițiativa, conducătorii compartimentelor economice sunt împotriva ridicării nivelului tehnic şi reduc capacitatea de concurență a produselor. Chiar şi exportul avantajos în RF Germania, conține numai 15% din totalul produselor tehnice finite realizate în R.D. Germană. Restul cantității de mărfuri exportate în RF Germania este reprezentat de materii prime, piese realizate în colaborare şi semifabricate. În domeniul producției bunurilor de consum se folosesc metode tehnologice învechite.

S-a constatat, de asemenea, după spusele conducerii guvernului est-german, că – de obicei – întreprinderile se gândesc numai la producție, dar evită de a aborda şi subiectul eficienței sale. Se înrăutățeşte disciplina, care întotdeauna a fost mândria lucrătorilor germani. Conform unor precizări din ziarul Berlinez Zeitung, în anul 1988 fiecare lucrător din capitala R.D. Germană a fost obligat să lucreze peste program, în medie, peste 40 de ore. Aşa cum menționează ziarul, acest caz a fost determinat de lipsurile existente în organizarea producției şi a „incapacității de a lucra la parametri optimi”. În

întreprinderile berlineze, mai ales în cele din construcții, se ajunge la astfel de situații din cauza lipsei de materiale.

Există o serie de probleme şi în domeniul consumului. Se înrăutățeşte calitatea şi sortimentul bunurilor de consum. Locuitorii R.D. Germane cumpără de multe ori din magazinele cu mărfuri de lux şi delicatese, unde se poate procura orice, dar la prețuri mult mai mari decât cele obişnuite. Politica prețurilor stabile, prin alocații mari de la stat, duce la consumul nerațional de mărfuri (un exemplu îl constituie hrănirea animalelor cu pâine).

În intenția de a revigora activitatea în industrie, guvernul din R.D. Germană a încercat, în anul 1989 să extindă independența economică a combinatelor. În anii ’60 a fost inițiat un experiment economic care avea la bază principiul autofinanțării. Combinatele au posibilitatea de a obține o parte din beneficiul care le rămâne după ce au făcut vărsămintele obligatorii la bugetul statului şi după ce au investit pentru propria modernizare.

Rezultatele experimentului vor fi generalizate. Se intenționează ca, din anul 1990, acesta să fie extins în toată economia.

În vederea unei mai bune aprovizionări a populației a fost aprobată o lege care vine în sprijinul activității cooperatiste şi particulare. Chiar dacă şi înainte existau condiții favorabile, în prezent autorizația se eliberează mai repede şi mai simplu. Se sprijină mica producție şi activitatea de comerț, ca fiind o a doua sursă de venituri, pe lângă activitatea de bază prestată. Există obligativitatea organelor locale de a acorda sprijin cooperativelor şi particularilor care cultivă şi vând legume şi fructe. În oraşe au apărut din nou multe magazine mici şi ateliere, în spații până în acel moment nefolosite. În anul 1988 s-au luat o serie de măsuri privind introducerea unor condiții avantajoase pentru cei care intenționează să preia loturi de cultură.

Au fost abordate, la nivelul conducerii țării, probleme referitoare la aspectele planului şi ale pieței. Se recunoaşte existența pieței libere în socialism, dar se refuză posibilitatea întocmirii planificării centralizate, prin piață, ca fiind o utopie inutilă. În R.D. Germană un ecou deosebit l-a avut publicația economistului Jürgen KUCZYNSKY, privind problema prețurilor. Argumentele împotriva stabilității prețurilor cu amănuntul sunt logice şi corecte. Autorul lucrării consideră că este mai bine să se trăiască cu prețuri „inimaginabile”, pentru că aceste prețuri asigură totuşi un minim de viață şi păturilor sociale cu venituri mai mici.

Un alt articol, pe aceeaşi temă, publicat în Neues Deutschland recunoaşte, de asemenea, că argumentele în avantajul reformei prețurilor conțin un grăunte de rațional, dar, în acelaşi timp, menționează că, practic, trecerea la prețurile de piață duce la reducerea nivelului de trai şi la inflație.

(Text prelucrat din articolul apărut în revista "Echo planety" la Moscova în anul 1989, articolul fiind semnat de ziaristul Andrej NESTERENKO, tradus R. GÂDINCEANU).

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 3/1990

- săptămânal de informare economică -

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

SUMAR

RECONSTRUCȚIA ŞI RESTRUCTURAREA ECONOMIEI ROMÂNEŞTI

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Restructurarea economiei naționale şi doctrina liberalismului economic (Victor STOICA, Veronica SIDOROV, Adina LUNGU) 107

RAMURI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE

INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII – CENTRUL DE CERCETARI TURISTICE

Pentru o sporire a încasărilor valutare din activitatea de turism (dr. Petre BARON) 119

FORȚA DE MUNCĂ

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Considerații cu privire la ocuparea forței de muncă şi şomaj (Maria SCARLAT, Dorin JULA) 121

Cu privire la evoluția populației şi resurselor de muncă în perioada următorilor 5 ani (Doina ŞTEFU, Gabriela FRENȚ) 124

INTEGRAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Aprecieri privind dezvoltarea relațiilor economice ale României cu statele latino-americane (Rodica Maria RĂDULESCU) 127

SISTEMATIZAREA TERITORIULUI ŞI AGRICULTURA ROMÂNEASCĂ

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Problematica satului românesc (Narciza NICA) 131

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Polonia: stare excepțională în economie. În acest an o creştere a prețurilor cu 620%! (Valeriu IOAN-FRANC, Romanița GÂDINCEANU)..... 137

CORESPONDENȚE INTERNAȚIONALE

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Convorbiri cu dl F. KERNSTOCK (Austria, specialist în arbitraj valutar şi consultanță economică), Ph.RIEGER (Austria, fost preşedinte al Băncii Naționale) şi J.M. SACHS (Austria, Ministerul Federal pentru Afaceri Economice) (consemnate de dr. dr. Napoleon POP) 137

DEZBATERI ŞTIINȚIFICE

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Reuniunea grupului pentru dialog economic (II) 143

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Dezbaterea temelor cuprinse în planul de cercetare ştiințifică pe anul 1990 (I) 146

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

RESTRUCTURAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ŞI DOCTRINA LIBERALISMULUI ECONOMIC

Victor STOICA,
Veronica SIDOROV,
Adina LUNGU

Liberalismul economic este un principiu de viață, un crez pentru om şi societate, o metodă de organizare şi conducere a economiei, care se bazează pe ideea că omul însuşi trebuie să-şi hotărască singur destinul. Lumea este omul şi omul este lumea. În concepția liberalismului, a face practic omul măsura tuturor lucrurilor înseamnă a-i crea cadrul propice de a se manifesta, de a acționa dintr-o pornire interioară spre a atinge un scop dorit de el, adică de a avea posibilitatea şi atracția liberei inițiative de a întreprinde ceva în folosul său însuşi şi, indirect, al societății în care trăieşte. Baza teoretică a liberalismului este individul, acțiunea pesonală, acordându-se valoare priomordială libertății ca atare. Este imperativul libertarian a lăsa cât mai mult lucrurile să meargă singure, de la sine (laissez-faire), dar după ce ai creat cadrul adecvat, instituțiile, structurile, agenții, regulile de joc.

Principiul central al acestei doctrine este deci cel al realității unei coordonări spontane a ansamblului economic; în urma acțiunilor libere ale oamenilor, în economie se manifestă tendințe diferite, chiar contrare, care garantează stabilitatea acesteia. Societatea însăşi se defineşte prin aceste inițiative ale indivizilor şi grupurilor, care nu trebuie îngrădite de nici o alegere predeterminată. În consecință, o economie îşi poate avea singură de grijă, fiind respinsă, totodată, exercitarea controlului unei puteri străine asupra comportamentului omului.

Acreditând ideea că nu sistemele economice sunt în criză, ci metodele de conducere a acestora, liberalismul recomandă revitalizarea societății prin introducerea şi respectarea proprietății individuale şi revenirea la întreprinderi de dimensiuni mai reduse ai căror proprietari şi conducători sunt preocupați în măsură sporită de soarta lor şi mai puțin de veniturile obținute.

Doctrina liberală susține şi promovează necesitatea introducerii în economie a ordinii de piață, modalitatea unică a realizării unei lumi a calculului rațional şi eficienței. Piața, cu atributele sale, libertatea concurenței, libertatea alegerii consumatorului, libertatea proprietății, libertatea de contract, libertatea venitului, libertatea descoperirilor etc., realizează eliberarea omului față de controlul politic prin disperarea şi limitarea puterii. Piața liberă, prin structura sa

funcțională specifică - mecanismele producției şi consumului de bunuri materiale, mecanismul monetar, ansamblul de comportamente umane şi de decizii care le sunt asociate -, poate conduce spre cele mai mari succese economice şi sociale.

În consecință, măsurile de liberalizare a economiei au în vedere faptul că limitarea acțiunii statului determină dezvoltarea pieței. Statul, prin acțiuni care, de cele mai multe ori, duc la o risipă nejustificată de resurse, are tendința de a aduce prejudicii stabilității economice. De aceea, el trebuie controlat, îngrădit şi restrâns să creeze condițiile favorabile liberei inițiative a omului, funcționării libere a piețelor mijloacelor de producție, bunurilor de consum, forței de muncă şi monedei.

RESTRUCTURAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

1. Reperele unei economii liberale şi democrate

Organizarea statală democrată a României, bazată pe existența mai multor partide politice şi alternarea lor la conducerea țării, capabilă să satisfacă năzuințele sociale de libertate, ordine şi bunăstare, exprimate în timpul Revoluției, impune dezvoltarea şi modernizarea economiei naționale într-un nou cadru de relații de producție, creat prin prefacerea din temelii a celui existent, pe calea unor reforme vaste şi profunde. Proces complex, a cărui finalitate o vedem concretizată în construirea unei economii democratice avansate, aptă să realizeze libertatea economică individuală deplină, drept sacru, rezultat din natura umană şi din lupta omului cu el însuşi. Garantarea reală, permanentă a acestei libertăți nu este uşoară şi numai construirea unei economii puternice o va putea face.

În munca de reconstrucție, care ne stă acum în față, dosarul economic post- ceauşist apasă greu: un nivel de trai redus, în primul rând la țară; centralizarea excesivă a economiei naționale; starea de criză generală în care se află economia românească (criza industriei, criza producției agricole, criza energiei, criza productivității muncii, criza ocupării forței de muncă, criza calității mărfurilor, criza locuințelor etc.).

Procesul reconstrucției economice se va desfăşura în paralel cu democratizarea suprastructurii şi infrastructurii societății. Premisa fundamentală în construirea unei economii naționale noi o reprezintă schimbarea naturii, deci structurii proprietății asupra mijloacelor de producție. Criza istorică în care se găseau țările subdezvoltate şi în curs de dezvoltare față de opțiunea pentru capitalism sau pentru socialism a devenit mai acută şi mai amplă odată cu mişcarea spre reforme din țările Europei de Est. Iată deci că şi gândirea economică românească a intrat în această criză, la a cărei soluționare credem că nu trebuie să se pornească de la contrapunerea celor două moduri de producție, ci de la opțiunea pentru un tip specific optimal de economie şi mecanismul lui de funcționare: „Nu accept – afirma cândva J.K. GALBRAITH – dilema capitalism-socialism; cred că ne putem cruța de traumatismul unei revoluții, ajungând la

ceva care să fie mai satisfăcător decât capitalismul şi socialismul" (*L'Observateur,* februarie 1971).

Reforma în domeniul proprietății asupra mijloacelor de producție priveşte atât formele de proprietate care trebuie diversificate şi nuanțate, cât şi, evident, raportul dintre cele care există deja şi dintre acestea şi cele noi, a cărui schimbare va fi, cu siguranță, alături de investiții şi repartiția veniturilor, una din sursele fundamentale ale noului dinamism economic. În această privință, avem în vedere următoarele:

- reducerea substanțială a proprietății de stat în favoarea altor tipuri de proprietate;
- creşterea proprietății private până la limita maxim posibilă determinată de inițiativa şi munca individuală, fără nici un fel de îngrădiri extraeconomice.

Proprietatea nouă asupra mijloacelor de producție poate fi realizată, deşi, la rândul ei, înlesneşte alte tipuri de relații ale edificiului piramidal al mecanismului economic:

- **relații politice** legate de raporturile dintre partidele politice şi clasele şi păturile societății;
- **relații politico-economice** legate de raporturile generate de intervenția statului în economie;
- **relații tehnico-economice** legate de relațiile cantitative şi calitative create de acțiunea reciprocă a legilor şi categoriilor economice.

În economia democrației avansate, considerăm necesară prezența următoarelor instituții şi agenți economici:

- **piețele** mijloacelor de producție, bunurilor de consum, forței de muncă şi monedei;
- investitori:
  1. întreprinzătorii particulari;
  2. societățile anonime (pe acțiuni);
- statul;
- băncile;
- consumatorii particulari.

Întreprinzătorii particulari au nevoie de un cadru democratic de manifestare care trebuie întreținut prin respectarea proprietății individuale şi a libertății de a contracta.

Intervenția directă şi indirectă a statului în economie poate fi preconizată astfel:

a) prin legislație, credite, comenzi de stat, subvenții, facilități fiscale ş.a., să ducă o politică generală de încurajare a vieții economice, în primul rând a inițiativei private;
b) statul să desfăşoare o activitate proprie, la început precumpănitoare, apoi tot mai redusă față de a celorlalți agenți economici şi situată deasupra prevederilor din programele economice viitoare ale partidelor de

guvernământ; ea se va desfăşura prin intermediul titularilor integrali de plan şi a titularilor parţiali de plan, ambele categorii de titulari fiind reprezentate prin unităţi economice de stat în diferite ramuri ale economiei naţionale (titularii integrali de plan primesc un plan de stat care acoperă maximum 85-90% din capacitatea de producţie proprie; titularii parţiali de plan primesc un plan care acoperă maximum 50% din capacitatea de producţie proprie);

c) statul desfăşoară activităţi de îndrumare (inclusiv prin elaborarea de prognoze economice) şi control al tuturor activităţilor economice.

O nouă structură a proprietăţii care să corespundă instituţiilor şi agenţilor economici arătaţi mai sus presupune o funcţionare a economiei naţionale într-o structură bisectorială: 1. subsistemul de piaţă, creator al unui mediu propice de acţiune pentru investitori şi bănci; 2. subsistemul cu planificare centrală, cuprinzând unităţile economice de stat titulare integral şi parţial de plan.

Caracterul democratic (pe care punem mereu accent) al funcţionalităţii subsistemului cu planificare centrală ar trebui asigurat şi de natura şi structura indicatorilor de plan. Aceştia ar urma să aibă atât niveluri obligatorii, într-un număr mult redus faţă de prezent, cât şi, în proporţie sporită, niveluri orientative stabilite de stat şi instituţii specializate. În acelaşi timp, în subsistemul de piaţă ar trebui să circule numai indicatori de plan de stat având niveluri orientative, neobligatorii.

Cu titlul de exemplu, precizăm că, în industrie, la început, subsistemul cu planificare centrală ar urma să cuprindă întreprinderile selecţionate după două criterii alternative:

1. au un număr mare de personal (peste 3000 persoane);
2. au fonduri fixe cu o valoare ridicată (peste 500.000 mii lei).

Situaţia acestor mari întreprinderi se prezenta în 1985 astfel:

Numărul personalului muncitor	**Fonduri fixe mii lei valoare iniţială**		
	Total	**Până la 500.000 mii lei**	**Peste 500.000 mii lei**
Total	1913	1416	497
Până la 3000 persoane	1587	1328	259
Peste 3000 persoane	326	88	236

Dificultăţile de a realiza planificarea şi conducerea la două niveluri (ansamblul industriei; întreprinderi industriale componente) a 326 + 259 mari întreprinderi pot fi micşorate prin introducerea unui nivel intermediar de organizare creat prin unirea întreprinderilor pe verticală sau pe orizontală.

Celelalte 1328 întreprinderi mici ar urma să îşi desfăşoare activitatea productivă prin raportarea lor directă la mediul intern şi internaţional, fără nici

un fel de coordonare exterioară, adică supunându-se de la început legilor pieței.

Datele disponibile nu au permis determinarea contribuției celor două sectoare (cu şi fără planificare centrală) la realizarea produsului social şi a venitului național în industrie, pentru a vedea dacă statul ar deține supremația în situația imediată şi ar oferi stabilitatea necesară economiei naționale.

Din cele 1328 de întreprinderi mici, o parte ar urma să devină treptat societăți pe acțiuni, o parte întreprinderi particulare.

În aceste condiții, planul de stat în industrie ar urma să includă, pe de o parte, planul pe marile întreprinderi, iar pe de altă parte, planul pe produsele de bază ale economiei naționale. Diferența dintre planul total pe produsele de bază şi cel ce urmează a fi realizat în întreprinderile mari se va acoperi prin comenzi de stat adresate întreprinzătorilor particulari şi societăților pe acțiuni.

În paralel se va iniția şi procesul de privatizare treptată a industriei.

Măsurile ce urmează a fi aplicate cât mai curând – unele s-au şi luat deja – pot fi clasificate după momentul în care se aşteaptă efectele lor, în măsuri imediate, pe termen mediu şi pe termen lung. Distincția aceasta temporală este doar relativă, deoarece între cele trei tipuri de măsuri trebuie să se realizeze o armonie şi o continuitate care să permită potențarea lor reciprocă în cadrul efectelor concrete ale unei politici economice coerente, unitare, pe o perioadă lungă de timp, menită să realizeze o restructurare specific românească a economiei naționale. În acest scop trebuie respectate o serie de principii.

2. Principiile restructurării economiei

Alegerea principiilor restructurării economiei naționale, cu respectarea a ceea ce este în sine un principiu, s-a făcut astfel încât ele să contureze:

I. Imaginea viitoare a economiei naționale, modul cum este ea concepută;
II. Modul de funcționare a economiei naționale;
III. Căile de realizare a tipului preconizat de economie națională.

Obiectivul creării unei noi structuri a economiei naționale devine criteriu de apreciere a realizării lui. În consecință, principiile restructurării economiei naționale au fost ordonate după cum urmează:

I. Imaginea viitoare a economiei naționale, modul cum este ea concepută, comportă principiile:

1. **Principiul pluralismului proprietății asupra mijloacelor de producție:** mijloacele de producție se vor găsi atât în proprietate de stat, cât şi în alte forme; aceasta va conduce la existența unei piețe a mijloacelor de producție, alături de piața bunurilor de consum, a forței de muncă şi a monedei. În concordanță cu acest principiu, preconizăm:

- reducerea substanțială, dar treptată, a proprietății de stat asupra mijloacelor de producție;

- extinderea progresivă a proprietății private asupra mijloacelor de producție până la limita maxim posibilă determinată de inițiativa şi munca individuală, fără nici un fel de îngrădire extraeconomică.

2. **Principiul echilibrului acțiunii şi reacțiunii economice:** subiecții economici trebuie să prezinte o structură echilibrată după două coordonate:

- agenții economici de talie mare, dar puțin numeroşi, trebuie să se afle în echilibru (sub aspectele potențial şi activism economic) cu agenții economici de talie mică, dar foarte numeroşi;
- particularii trebuie să se afle în echilibru cu statul – inițiativa particulară şi inițiativa publică trebuie să se echilibreze şi să se completeze reciproc.

II. Modul de funcționare a economiei naționale comportă principiile:

1. **Principiul liberei inițiative:** realizarea în spațiul economic a următoarelor deziderate:

- libertate de contract şi inițiativă în domeniul de activitate şi în locul preferat de fiecare om care are deci dreptul de a-şi schimba profesia;
- dreptul direct şi indirect la produsul integral al muncii proprii;
- interzicerea muncii forțate.

2. **Principiul inițiativei publice democrate presupune:**

- preponderența şi chiar monopolul sectorului de stat în domeniile-cheie ale economiei naționale;
- reducerea treptată a veniturilor bugetului de stat până la maximum 25% din PNB;
- democratizarea actului decizional în sectorul de stat şi controlul asupra aparatului birocratic;
- subordonarea activităților sectorului de stat imperativelor eficienței economice şi rentabilității;
- adaptarea permanentă a structurilor statale la nivelul de dezvoltare a forțelor de producție;
- controlul activităților economice din sectorul de stat de către partidele politice şi popor.

3. **Principiul concurenței limitate:** aşezarea economiei naționale pe principiul imposibilității influențării prețului produselor de către niciun subiect economic, în niciun sector de activitate, cu excepția domeniilor publice în care există monopolul statului asupra prețului.

4. **Principiul eficienței economice şi rentabilității:** în orice structură economică, selectarea ramurilor, subramurilor economice şi produselor se va face în funcție de eficiența lor economică imediată (la producător; la consumator) şi în perspectivă.

5. **Principiul garantării bazei energetice a dezvoltării economice:** fiecare obiectiv economic trebuie să aibă asigurat, de la înființare, necesarul de energie pentru exploatarea lui eficientă şi rentabilă;

6. **Principiul fundamentării efectelor de propagare:** antrenarea întregii economii naționale pe traiectoria unei creşteri economice susținute şi stabile, prin dezvoltarea prioritară a producției destinate satisfacerii cantitative şi calitative a cererii solvabile de bunuri de consum de folosință îndelungată: automobile, congelatoare, televizoare color etc.

7. **Principiul asigurării locurilor de muncă şi limitării şomajului:** respectarea principiului eficienței economice şi rentabilității trebuie să se facă astfel încât forța de muncă să fie substituită numai în ultimă instanță de ceilalți factori de producție.

8. **Principiul libertății venitului şi consumului:** libertatea omului de a da orice destinație doreşte venitului său şi de a-şi structura consumul după bunul său plac.

III. Căile de realizare a tipului preconizat de economie națională comportă principiile:

1. **Principiul circulației libere a forței de muncă şi a bunurilor:** libertatea deplină de aşezare a oamenilor şi de trecere neîngrădită a bunurilor de la un proprietar la altul.

2. **Principiul conversiunii organice, unitare a ramurilor economice:** adaptarea structurii economice se va face la resursele de materii prime şi de forță de muncă (sub dublu aspect: cantitativ şi calitativ), precum şi la aparatul de producție existent, dar întărindu-se coeziunea economiei naționale, unicitatea acesteia.

3. **Principul specializării economiei naționale:** selectarea ramurilor, subramurilor şi produselor pentru care există sau se poate obține un avantaj comparativ în schimburile internaționale. Crearea cadrului necesar participării țării la diviziunea internațională a muncii.

4. **Principiul protejării mediului înconjurător:** selectarea ramurilor, subramurilor şi produselor care deteriorează în cea mai mică măsură mediul înconjurător, atât în prezent, cât şi în perspectivă.

Valabilitatea măsurilor concrete ce urmează să se ia nu poate fi apreciată decât în legătură cu obiectivele politicii economice pe termen scurt, mediu şi lung. Aşadar, este necesară formularea acestor macrobiective:

- pe termen scurt: realizarea stabilității economice;
- pe termen mediu: relansarea economiei naționale;
- pe termen lung: dezvoltarea, modernizarea economiei naționale şi creşterea nivelului de trai.

Macroobiectivele trebuie detaliate prin stabilirea microobiectivelor strategice ale perioadei de tranziție (perioada pe termen scurt şi mediu) şi ale perioadei de perspectivă.

3. Complex de microobiective strategice ale perioadei de tranziție

Cuprindem în acest cadru următoarele categorii de microobiective:

I. Obiective economice:

1. un ritm stabil de creştere economică de 2-3-4%;
2. creşterea, menținerea la un nivel ridicat şi unificarea calității produselor;
3. reprofilarea sau închiderea întreprinderilor nerentabile;
4. ocuparea maximală a forței de muncă.

II. Obiective monetare şi financiare:

1. stabilitatea încăpățânată a prețurilor;
2. stabilitatea relativă a veniturilor oamenilor muncii, cu excepția acelora provenite din libera inițiativă. Respectarea corelației venituri-productivitatea muncii în sectorul de stat;
3. schimbarea sistemului de impunere fiscală în favoarea liberei inițiative.

III. Obiective sociale:

1. bunăstarea sporită a tuturor cetățenilor țării;
2. prezența numerică minimală a cetățenilor trăind sub limita de sărăcie;
3. restructurarea sistemului de asistență socială pe baze echitabile.

IV. Obiective tehnice:

1. modernizarea aparatului tehnic productiv;
2. expansiunea mişcării de invenții, inovații şi raționalizări.

V. Obiective politice:

1. stabilitatea politică a guvernanților.
2. satisfacția şi încrederea guvernanților în cei care îi reprezintă.

VI. Obiective ideologice:

1. modificarea comportamentului uman al cetățeanului;
2. modificarea comportamentului profesional al lucrătorilor din administrația de stat;
3. pregătirea populației pentru acceptarea formării unei clase sociale cu venituri mari provenite din munca şi inițiativa proprie;
4. acreditarea convingerii fiecărui om că este productivă orice muncă ducând la creşterea proprietății.

VII. Obiective organizatorice (mijloace):

A. Obiective manageriale:

1. Descentralizarea şi dereglementarea economiei naționale. Trecerea la dirijismul de stat.
2. Inițierea procesului de privatizare agricolă, industrială, comercială, meşteşugărească etc.
3. Restructurarea ocupării forței de muncă pe ramurile economiei naționale în funcție de cerințele unei economii moderne (optimizarea raporturilor industrie-agricultură, industrie-servicii etc.).

4. Extinderea concurenței prin crearea pieţelor mijloacelor de producție, forței de muncă şi creditului.
5. Inițierea concurenței străine pe pieţele româneşti de mijloace de producție şi bunuri de consum.
6. Perfecționarea conducerii microeconomice prin introducerea planificării microeconomice pe baza marketingului, a utilizării unor metode mai bune de gestionare a resurselor şi folosirea publicității.
7. Elaborarea şi publicarea de programe macroeconomice.

B. Obiective juridice:

1. Elaborarea şi adoptarea unei legislații care să decorseteze inițiativa individuală.
2. Abrogarea actelor normative care contravin punctului B.1.
3. Elaborarea şi adoptarea unei legislații favorabile reformelor agrare, proprietăților veniturilor monetare.

Formularea corespunzătoare a măsurilor ce urmează a fi luate trebuie să se întemeieze pe cunoaşterea riguroasă a punctelor slabe ale economiei naționale, cunoaştere care cade în sarcina oamenilor de ştiință, în timp ce înlăturarea lor va cădea în sarcina partidului politic ce va deține puterea. Dar, fără asigurarea condițiilor ridicării nivelului de trai în viitor, actuala creştere a acestuia nu este decât o poleială. Se înțelege, ea este acum rezultanta unui imperativ moral, de legitimitate. În general, măsurilor imediate nu trebuie să li se exagereze importanța, dimpotrivă, ele trebuie aplicate cu circumspecție pentru ca să nu contravină celorlalte tipuri de măsuri şi să nu acapareze preocupările destinate să implementeze noua strategie de dezvoltare pe termen lung a economiei naționale.

Apreciem că este necesară adoptarea unei măsuri „critice” apte să relanseze economia națională prin conjugarea intervenției statului în economie cu mecanismul pieței într-un raport modificat treptat – prin tatonare - până când cei doi factori reglatori cooperează optimal. Relansarea trebuie să vizeze trecerea în viitor de la economia penuriei la economia ofertei.

Sensul restructurării economiei naționale poate fi imprimat de calculele de eficiență pregnant microeconomice la producători, la utilizatori şi în perspectivă. În general, trebuie stimulată introducerea şi sporirea producției produselor cu productivitatea muncii peste media națională şi eliminarea produselor cu productivitatea muncii sub această medie.

4. Argumentele istorice ale unei strategii de „salt spre autodezvoltare”

Analizele care au privit izbucnirea revoluției industriale din Anglia, dacă nu au elucidat pe deplin cauzele ei, cel puțin pot fi mărturie a unor circumstanțe care au favorizat-o. Rostul investigației succinte ce urmează este de a lupta

împotriva unor prejudecăți, a unor credințe în ceea ce priveşte cauzele reale şi condițiile care au determinat izbucnirea primei revoluții industriale.

Întreprindem o astfel de analiză pentru a arăta că stimulentele revoluției industriale au apărut în condiții generale tehnice, sociale şi economice. Ideea este de a sugera, pe un fundal istoric, argumentele formulării unei strategii de dezvoltare economică, capabilă să declanşeze un „salt spre autodezvoltare" românesc la originea unei perioade viitoare în care „într-un deceniu sau două atât structura fundamentală a economiei, cât şi structura socială şi politică a societății se transformă încât este posibil să se creeze resursele unui ritm continuu de dezvoltare".

În acest scop, expunerea se întreprinde în trei etape:

I. **Prejudecăți:** ce condiții se intuieşte că au favorizat declanşarea revoluției industriale din Anglia, dar care, de fapt, nu au fost favorabile sau specifice ei:

- o tehnică de producție avansată şi o ştiință înaintată; de fapt, tehnica şi ştiința aplicate de revoluția industrială erau disponibile încă din deceniul 1690-1700;
- o legislație corespunzătoare;
- structuri industriale avansate, când, de fapt, ele au fost arhaice;
- spiritul întreprinzător. Acesta exista încă din 1660;
- un sistem de învățământ bine pus la punct, când, în realitate, el era caracterizat de slăbiciune, fiind mult inferior celui de pe continent;
- dezvoltarea manufacturii în industria bumbacului se presupunea că s-a datorat reducerii costurilor şi creşterii cererii nu numai din partea celor bogați şi a statului, dar chiar şi din partea populației de rând. Atunci de ce nu a avut loc revoluția industrială în domeniul cuțitoriei?

- specializarea tehnică avansată, când ea a fost redusă;
- nivelul tehnic ridicat în industria navală, care, de fapt, era redus;
- creşterea bruscă a investițiilor în domeniul căilor ferate, care a fost unul din stimulentele dezvoltării producției mijloacelor de producție, nu a fost determinată de anticiparea unor profituri enorme în construcții şi exploatarea lor sau de cererea mare, ca în cazul bumbacului, nici de nevoia de transporturi feroviare care nu fusese conştientizată încă şi nici de acțiunile speculative de tipul „maniilor feroviare" din perioada 1830-1850.

II. Raționamente: care ar fi putut fi condițiile declanşării revoluției industriale din Anglia:

- progresul tehnic: o tehnică şi ştiință avansată şi o difuzare corespunzătoare a lor prin intermediul metodelor de producție;
- o cerere de bunuri de consum şi apoi de mijloace de producție foarte mare, fie prin debuşeele interne, fie externe şi o concordanță a momentelor în care se oferă produsele cu cele în care sunt cerute;

- spirit întreprinzător larg răspândit;
- un sistem de învățământ avansat;
- structuri industriale progresiste, adecvate stadiului dezvoltării relațiilor de producție;
- specializarea în producție;
- putere de cumpărare ridicată şi răspândită;
- o forță de muncă relativ excedentară gata să migreze spre sectoarele economice în dezvoltare, pregătite pentru a le face față;
- costuri de producție punitive în anumite domenii de activitate;
- metode adecvate şi niveluri ridicate de acumulare a capitalului, cu investiții raționale, care să le corespundă, deci un excedent de capital la dispoziția „investitorilor";
- principii elastice de funcționare a pieței şi legislație economică aptă să protejeze spiritul întreprinzător;
- o coordonare a dezvoltării sectoarelor economice interdependente;
- metode de muncă de productivitate ridicată şi un interes stimulat al muncitorilor pentru aplicarea lor;
- un regim corespunzător al proprietății solului, subsolului, altor bunuri imobiliare şi mobiliare.

III. Realități: ce factori au favorizat efectiv declanşarea revoluției industriale din Anglia?

- transformări tehnologice şi organizatorice, deşi ele s-au produs într-un sector restrâns al economiei (industria bumbacului). Astfel, dezvoltarea manufacturii în industria bumbacului a fost mijlocită şi de reducerea costurilor şi de creşterea cererii de textile în toate clasele şi păturile sociale;
- acumularea „materialelor" necesare pentru:
  - dezvoltarea populației;
  - extinderea comerțului;
  - acumularea capitalistă;
  - progresul tehnic;
  - un cadru social corespunzător;
- condițiile capitaliste de desfăşurare a revoluției industriale, care puneau profitul pe prim plan. Importanța acestui factor rezultă din corelația dintre profitul încasat şi accelerarea ratei acumulării capitalului; în al doilea rând, activitatea unei burghezii pline de inițiativă şi pricepere care urmărea realizarea supremației Angliei pe plan mondial;
- urbanizarea țării, care a stat la baza dezvoltării industriei cărbunelui, prin crearea cererii de cărbune pentru încălzirea locuințelor;
- adoptarea necondiționată a liberalismului economic;
- spiritul întreprinzător, larg răspândit;
- politica protecționistă şi războaiele economice de agresiune;

- interdependența agricultură-industrie, cu efectele favorabile ale avântului agriculturii asupra dezvoltării industriei, cu efectele favorabile ale prețurilor agricole stagnante sau în scădere de la începutul secolului al XVIII-lea asupra stimulării inovațiilor agricole;
- în condițiile inițiativei particulare existente în Anglia a avut loc dezvoltarea sectorului mijloacelor de producție;
- un nivel ridicat al îndemânării muncitorilor, mult superior aceluia de pe continent;
- condiții specifice care au făcut din dezvoltarea industriei textile primul „salt" al industrializării: necesitatea de a depăşi limitele impuse de condiții nefavorabile ale extinderii producției (insuficiența forței de muncă, costul ridicat al transportului materiei prime sau textilelor realizate); cererea mare pentru producția realizată (o piață mondială considerabilă) care furniza materia primă indispensabilă ce absorbea o foarte mare parte din producția de textile a anului. De altfel, industria bumbacului s-a dezvoltat ca un sector subordonata pieței mondiale care justifică, mai degrabă, revoluționarea metodelor de producție decât extinderea şi îmbunătățirea metodelor de producție aflate în uz; noile metode de producție nu puteau depăşi în repeziciunea apariției şi răspândirii lor viteza de îmbunătățire şi răspândire a vechilor metode de producție;
- breşele existente în oferta indiană de textile - crenele temporare ale ofertei - permiteau pătrunderea pe piața mondială şi stimulau invențiile tehnice;
- mecanismul dezvoltării industriei mijloacelor de producție nu este explicat. El ar trebui căutat, mai degrabă, în modul de acumulare a capitalului de pe urma dezvoltării industriei bumbacului, care, de altfel, a fost şi calea de a depăşi criza manifestată prin scăderea prețurilor şi a ratei profitului, care periclita existența însăşi a capitalismului în perioada dintre sfârşitul războaielor napoleoniene şi „boom-ul" feroviar; industria de oțel s-a dezvoltat după 50-70 ani după „saltul" textilelor. Baza producției mijloacelor de producție a constituit-o construirea căilor ferate în deceniile 1830-1850 şi, în special, în deceniul 1840-1850, când s-a manifestat cel mai acut „mania feroviară". În acest interval de timp, producția de fier a Angliei a crescut de la 600.000–700.000 tone în 1830 la 2.000.000 tone în 1847-1848. Impulsul care a stat la baza dezvoltării uriaşe a căilor ferate se pare că a fost absorbția (sau presiunea) excedentului britanic anual de 60.000.000 de lire sterline în căutare de investiții, care a fost cu mult superioară absorbției de capital a industriei textilelor.

**INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII –
CENTRUL DE CERCETĂRI TURISTICE**

PENTRU O SPORIRE A ÎNCASĂRILOR VALUTARE DIN ACTIVITATEA DE TURISM

dr. Petre BARON

În etapa actuală, **România are nevoie de cât mai multă valută (convertibilă).** Aceasta ar putea fi obținută – repede şi cu eforturi relativ mici – **prin turism.** Dar nu cu turismul realizat până în prezent, ci cu un **turism calitativ, competitiv, eficient.**

Din studiile realizate de Centrul de Cercetări Turistice a rezultat că:

- Politica, în domeniul turismului internațional, practicată (chiar şi în prezent) este îndreptată spre **un turism de masă,** caracterizat printr-un **număr mare de turişti sosiți** în România, dar proveniți din rândurile populației **cu venituri sub medie** (mulți dintre aceştia plătind contravaloarea serviciilor turistice cu ajutorul de şomaj).
- În schimb, în marea lor majoritate, sunt extrem de pretențioşi şi „mici consumatori" de servicii suplimentare.
- Ca atare, la eforturile mari făcute de organizatorii de turism (cu transportul, cazarea, masa, tratamentul ş.a.) se obțin încasări mici pe zi/turist (o medie de circa 30 dolari SUA).

Având în vedere cele de mai sus, propunem:

1. Orientarea politicii de turism internațional din țara noastră spre un turism cu încasări pe turist (sau pe zi/turist) mult superioare celui practicat până în prezent (de circa 2-3 ori mai mari).

2. Formele de turism care se înscriu în această categorie sunt:

a) **turismul pe cont propriu (în special cel automobilistic),** practicat într-o proporție ridicată – de peste 70% - în țările cu turism dezvoltat;

b) **turismul scump** (de lux), în care pot fi incluse programele speciale de vânătoare, de congrese, de vizitare a Deltei Dunării sau/şi a unor obiective speciale (fostele proprietăți deținute de familia şi clanul Ceauşescu).

3. Întrucât dezvoltarea turismului automobilistic necesită o infrastructură corespunzătoare (autostrăzi, drumuri modernizate ş.a.) şi o bază materială (de

cazare, în special) adecvată, care reclamă eforturi investiționale şi timp de realizare, se recomandă ca, **în această etapă,** să ne orientăm, **cu precădere,** spre varianta **turismului scump (de lux)** a cărei încasare pe zi/turist este de minimum 100 dolari SUA.

Pledează pentru aceasta următoarele:

a) existența în țara noastră a **condițiilor realizării** sale: mijloace de transport (navale, aeriene şi pe calea ferată) care să corespundă acestei forme de turism; capacități de cazare de lux; multe zone de vânătoare, cu case de vânătoare şi vânat abundent; posibilitatea realizării unor congrese internaționale de mare amploare (pe teme medicale, economice etc.); ecoul, de mare răsunet internațional, pe care l-a avut Revoluția din decembrie 1989, în întreaga lume;
b) eforturi minime (în special financiare) pentru realizarea acestor programe turistice; ele însă necesită **o organizare foarte atentă şi extrem de operativă** (fiecare zi de întârziere reprezintă pierdere de valută);
c) reducerea substanțială a cheltuielilor necesitate de hrană, transportul şi cazarea turiştilor străini;
d) posibilitatea de a beneficia, în schimb, de servicii turistice un număr sporit de turişti din țară, reducând astfel nemulțumirile create în rândul acestora de „tratamentul preferențial al turiştilor străini”.

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ ŞI ŞOMAJ

Maria SCARLAT,
Dorin JULA

Ocuparea forței de muncă reprezintă o problemă economică, socială şi politică de maximă importanță. În condițiile unei economii de piață concurențiale, cerința folosirii cu eficiență maximă a forței de muncă atrase în procesul de producție duce, inevitabil, la apariția unor tensiuni pe piața muncii, a unui segment al populației active neutilizat.

Proiectarea unei politici de ocupare a forței de muncă trebuie să țină seama nu numai de nivelul şomajului înregistrat la un moment dat, ci de întreaga dimensiune a populației potențial utilizabile în activitatea economico-socială. Aceasta deoarece, de obicei, crearea unor posibilități de ocupare – în special oferta unor locuri de muncă ce nu necesită o calificare înaltă – are ca efect apariția unor noi solicitări şi, cel puțin local, o redimensionare a numărului şi ratei şomajului. În acest context, asigurarea locurilor de muncă, la un nivel cât mai apropiat de solicitările directe (şomaj), şi a celor previzibile pentru perioada următoare trebuie să pornească de la analiza principalelor cauze care pot să ducă la apariția şi/sau agravarea acestui fenomen.

Restructurarea previzibilă a economiei naționale, având ca una dintre consecințe reducerea cererii pentru anumite produse, va avea ca efect o diminuare a numărului locurilor de muncă din domeniile respective de activitate. Măsurile ce trebuie luate pentru atenuarea efectelor unor asemenea procese privesc extinderea programelor de lucru cu timp parțial, reducerea duratei muncii, promovarea unui regim flexibil al pensionărilor, asigurarea şi stimularea mobilității profesionale.

Lipsa unor materii prime sau a unor utilaje corespunzătoare nu permite întreprinderilor să-şi extindă producția, deci să creeze noi locuri de muncă. De asemenea, prelungirea perioadei de instabilitate economică şi politică, de lipsă a unei concepții unitare privind evoluția societății, care face ca întreprinderile, desfăşurându-şi activitatea într-un climat general de nesiguranță, să nu accepte riscul unei dezvoltări şi promovarea unor inițiative care să ducă la extinderea producției. Chiar dacă prin aceasta nu se determină direct creşterea ratei şomajului, va duce la o persistență a acestuia, la limitarea posibilităților de creare a unor noi locuri de muncă.

Inerția indusă în structura ofertei forței de muncă de către strategia adoptată, într-o anumită perioadă, în domeniul pregătirii profesionale limitează posibilitățile de ocupare şi adaptare a unor categorii ale mâinii de lucru la condițiile concrete ale cererii de pe piața muncii. Atenuarea efectelor unor asemenea fenomene se poate face prin promovarea unei concepții corespunzătoare privind formarea şi pregătirea noilor cadre, susținerea financiară a unor programe de ridicare a pregătirii profesionale, reorientarea profesională – atunci când este cazul -, în general, ridicarea mobilității profesionale.

Condițiile grele de muncă sau păstrarea unui nivel scăzut al salariului oferit în unele ramuri comparativ cu altele sunt de natură să îngreuneze ocuparea locurilor de muncă din domeniile respective. Crearea unor condiții care să faciliteze dezvoltarea unor asemenea ramuri, în anumite limite, nu va avea efecte importante asupra ratei şomajului.

Lipsa unei mobilități geografice (pe lângă cea profesională) este de natură să îngreuneze ocuparea forței de muncă. Acest fapt – mobilitatea forței de muncă – trebuie să fie facilitat prin măsuri economice şi de legislație a muncii.

Reducerea veniturilor reale, pe o familie, datorită inflației va face să apară noi solicitanți pe piața muncii, deci va duce la o redimensionare a ratei şomajului. Este posibil ca, între anumite limite, o creştere a ratei şomajului să determine solicitanții de pe piața muncii să fie tentați să ocupe un loc de muncă pe termen limitat sau cu timp parțial. Acest lucru necesită o reflectare corespunzătoare în legislația muncii.

Pe lângă măsurile speciale care trebuie promovate pentru fiecare situație specifică, apariția şi agravara problemei şomajului necesită adoptarea unor măsuri cu caracter general, menite să atenueze efectele economice şi sociale ale existenței pe piața muncii a unei suprapopulații relative.

Reglarea, între anumite limite, a ofertei de forță de muncă cu cererea se poate realiza prin micşorarea duratei activității, în primul rând, pe baza prelungirii duratei de şcolarizare şi a reducerii vârstei de pensionare. Asemenea măsuri pot avea efecte importante pe termen scurt. O altă manieră de diminuare a duratei muncii, care poate fi luată în considerare în acelaşi scop, este variația numărului de zile de muncă pe an, în special prin stabilirea dimensiunii concediului plătit şi a altor forme de întrerupere a activității pe termen limitat. Un al treilea mod de reglare a ofertei forței de muncă îl reprezintă dimensionarea duratei săptămânii de lucru.

În esență, problema ocupării forței de muncă şi, în special, aspectul acut al acestei probleme – şomajul – implică adoptarea unor măsuri corespunzătoare:

1. O primă reacție este aceea de a diminua numărul persoanelor care solicită un loc de muncă prin: scăderea duratei muncii, reducerea vârstei de pensionare, dezvoltarea ocupării cu timp parțial, crearea

condițiilor economice şi sociale pentru ca femeile şi alte categorii de lucrători să poată să întrerupă activitatea pe termen limitat, prelungirea duratei şcolarizării. Asemenea măsuri sunt eficiente pe termen scurt, aplicabile într-o situație conjuncturală nefavorabilă, dar unele presupun un cost direct sau indirect important, care trebuie comparat cu alocațiile pentru şomaj.

2. Un alt grup de măsuri vizând armonizarea cererii cu oferta forței de muncă privesc crearea condițiilor unei adaptări corespunzătoare a mâinii de lucru la situațiile apărute pe piața muncii. Aceste măsuri trebuie promovate, în primul rând, prin sistemul educațional şi sistemul de pregătire profesională.
3. O altă politică, discutată pe plan mondial, este aceea a negocierilor veniturilor: presupune nu atât o controlare a veniturilor la nivel național, ci, mai ales, o politică de salarii la nivelul întreprinderilor. Ca obiectiv, aceasta urmăreşte menținerea atât a profitului, cât şi a ocupării, printr-un mecanism, în esență, simplu: când vânzările scad, salariile sunt aliniate imediat; în cazul opus, salariile cresc proporțional. Încetinirea creşterii economice nu obligă astfel întreprinderile să apeleze la concedierea angajaților.
4. În măsura în care este imposibilă evitarea şomajului prin alt tip de acțiuni, poate fi vizată soluția facilitării creării unei economii cu două sectoare – unul cu o înaltă productivitate şi altul cu o productivitate mai slabă, care să ofere locuri de muncă, evident, cu venituri mai reduse. Această dualitate nu poate fi decât o soluție de tranziție, aplicabilă pe termen scurt sau mediu.

Trebuie avut în vedere faptul că, depăşind abordările specifice anumitor situații conjuncturale, principala cale de ocupare a forței de muncă o reprezintă promovarea investițiiilor.

Coordonarea unei politici unitare în domeniul ocupării presupune crearea unui cadru instituțional şi juridic corespunzător de evidență şi corelare a cererii şi ofertei de pe piața muncii. De asemenea, presupune stabilirea de drept a statutului de şomer, cu toate consecințele ce decurg din aceasta, inclusiv în privința stabilirii cuantumului îndemnizațiilor.

CU PRIVIRE LA EVOLUȚIA POPULAȚIEI ŞI RESURSELOR DE MUNCĂ ÎN PERIOADA URMĂTORILOR 5 ANI

Dorina STEFU,
Gabriela FRENT

Din analizele întreprinse, pe baza datelor statistice disponibile şi estimărilor realizate pe ansamblul țării şi la județe, ale mărimii şi structurii populației şi forței de muncă, se desprind câteva aspecte şi tendințe pentru perioada următoare, legate de structura demografică a resurselor de muncă şi personalului muncitor.

În ceea ce priveşte evoluția populației țării, estimările efectuate au avut în vedere sporurile naturale pozitive tradiționale ale României şi, în consecință, au indicat o tendință de creştere a populației totale a țării.

Este posibil ca în decursul următorilor 2 ani acest spor natural să rămână la nivelul înregistrat în anii anteriori, adică relativ mic, ca urmare a măsurilor de liberalizare a avorturilor, pe fondul existenței unei anumite instabilități economice şi social-politice.

În condițiile stabilizării politice şi restructurării economiei țării, concomitent cu îmbunătățirea condițiilor de viață, a asistenței medicale pentru toate categoriile de populație, precum şi acordarea unor serii întregi de facilități familiilor cu copii, este de aşteptat o diminuare apreciabilă a mortalității generale şi îndeosebi a celei infantile, totodată, se aşteaptă o creştere a indicilor de natalitate, ca urmare a intrării în perioada cea mai fertilă (20-24 ani) a contingentelor numeroase născute în perioada 1967-1971. Aceste două tendințe se vor concretiza în creşterea sporului natural al populației la toate județele comparativ cu perioadele anterioare.

Pe medii, se constată că populația din municipii şi oraşe este aproximativ egală cu cea din comune suburbane şi comune. Pentru viitor însă, date fiind structurile demografice interne ale celor două medii, perspectivele de evoluție sunt diferite. Sporul natural, care este rezultatul acțiunii contrare a natalității şi mortalității, este de 3 ori mai mare în municipii şi oraşe decât în comune. Acest rezultat nu se datorează diferențelor de natalitate, în ambele medii înregistrându-se cam acelaşi număr de născuți vii, ci diferențelor privind mortalitatea, aceasta fiind de 1,5 ori mai mare în comune. Situația este reflectată şi de indicele sporului natural, care este, de asemenea, de 3 ori mai mare în municipii şi oraşe, datorită indicelui mortalității sensibil mai mare în comune.

Aceste stări de lucruri sunt total nefavorabile unor evoluții demografice corespunzătoare în comune. Mortalitatea ridicată, ca urmare a unei structuri demografice îmbătrânite, şi natalitatea relativ scăzută (față de tradițiile mediului rural de la noi) conduc nu numai la existența multor localități cu sporuri naturale mici, dar şi la situații de comune şi mai ales sate cu spor natural negativ. De aceea, repopularea satelor apare ca o necesitate nu numai din punct de vedere economic, dar şi demografic-social, pentru salvarea satelor, revitalizarea acestora.

Între județe există un puternic proces migratoriu ce conduce, pe de o parte, la aglomerarea mare a populației în unele județe şi, pe de altă parte, la instalarea unei tendințe de limitare a creşterii populației sau chiar o reducere a acesteia, în județele în care totuşi, din punct de vedere demografic, există premise pentru o creştere normală sau chiar superioară a populației.

Fluxurile interjudețene au loc mai ales în grupurile de vârstă tinere, între 15-29 ani, prelungindu-se în unele județe până la vârsta de 34 ani şi chiar 39, fapt cu influențe hotărâtoare asupra resurselor de muncă, a structurii pe vârste a acestor resurse.

În cursul studiilor ne-am ocupat cu analiza şi prognoza resurselor de muncă disponibile la nivelul țării şi pe județe. Acestea ne permit unele considerații pentru evoluția viitoare a acestor categorii de populație.

Hotărâtoare pentru mărimea resurselor de muncă disponibile este mărimea populației totale în vârstă de muncă, cu componenta ei principală, populația în vârstă legală de muncă. Efectul mişcării migratorii interjudețene apare foarte clar şi în legătură cu mărimea pe județe a populației în vârstă legală de muncă. Astfel, se anihilează rolul factorilor demografici, existând județe cu natalități foarte ridicate, care însă au pondere mică a populației în vârstă legală de muncă în ansamblul populației lor (datorită emigrației), după cum sunt şi județe cu natalități mici, dar cu pondere ridicată a populației în vârstă de muncă, de peste 70% (datorită imigrației).

Repartiția pe grupe de vârstă a populației în vârstă de muncă are o importanță particulară din punct de vedere socioeconomic, datorită gradului de participare la activitățile economice, productivității muncii, mobilității profesionale, sociale etc., probleme acute ce se cer cunoscute la nivel național, de județ, oraş, comună.

O primă categorie o reprezintă tinerii între 16-24 ani (în viitor cu o pondere de circa 25-30% din totalul populației în vârstă legală de muncă), contingent numeros în perioada 1991-1995 necesar a fi calificat şi încadrat corespunzător.

O altă categorie este populația matură în vârstă de muncă, cuprinsă între 25-49 de ani, cu proces de formare şi calificare încheiat; totuşi, în contextul restructurărilor economice viitoare, având în vedere ponderea însemnată, de 60-65%, pe care această categorie o va deține în totalul populației în vârstă legală de muncă, devine necesară cunoaşterea detaliată a structurii

profesionale a acesteia şi adaptarea personalului respectiv, prin recalificări şi specializări, la cerințele economiei.

O a treia grupă de populație o constituie populația între 50-54 ani femei şi 50-59 ani bărbați, premergătoare pensionării. Noile reglementări privind pensionarea vor conduce la scăderea ponderii acestei categorii de populație spre aproximativ 10% din totalul populației în vârstă legală de muncă.

Este interesant de remarcat faptul că ponderile cele mai mari ale populației tinere nu se află în județele cu natalitate mare, ci, aşa cum s-a mai arătat, în județe care constituie puncte de atracție pentru populația în vârstă de muncă.

Se estimează că în perioada următoare presiunea demografică asupra populației potențial active exercitată de grupele inactive (tineri având până la 16 ani, estimați la circa 25% din populație, şi vârstnici peste vârsta de pensionare, estimați la aproximativ 20-25%) va creşte. Vor fi necesare măsuri de restructurare economică în vederea eficientizării maxime a muncii, respectându-se cu strictețe criteriul competenței profesionale, precum şi implementarea unor stimulente puternice care să mobilizeze categorii largi de populație să slăbească această presiune prin satisfacerea independentă a unor nevoi primare, alimentare etc. (acordarea de terenuri în folosință, credite pentru stabilirea în mediul rural etc.).

Prin diminuarea resurselor de muncă disponibile cu două categorii de resurse, şi anume elevi şi studenți în vârstă de muncă şi populația casnică şi alte categorii de persoane în vârstă de muncă ce nu lucrează, se obțin resursele de muncă utilizabile.

Pentru viitor, am estimat că elevii şi studenții în pregătire vor avea o pondere mare în contingentul de tineri de 16-24 de ani, datorită diversificării formelor de învățământ, precum şi nevoii de specializare, calificare, policalificare. De aceea, se estimează că în perioada imediat următoare, din cei peste 3,5 milioane de tineri din această grupă, peste 30% vor fi elevi şi studenți.

În ceea ce priveşte populația casnică ce diminuează resursele de muncă disponibile, având în vedere nivelurile atinse până în prezent de acest indicator şi cerințele economice, pe de o parte, iar pe de altă parte, funcțiile deosebite ale femeii în societate ce nu permit utilizarea completă a forței de muncă feminine în vârstă de muncă, aceasta s-a estimat la circa 12% din populația în vârstă de muncă.

Este deci de presupus că, în viitorul apropiat cel puțin, nu vor fi probleme majore de şomaj în România, datorită, în principal, factorilor amintiți, respectiv reglementărilor privind pensionarea şi continuarea şcolarizării tinerilor.

Rămâne în studiu problema structurii de calificare a personalului. Ocuparea resurselor de muncă utilizabile existente şi estimate trebuie să constituie în continuare teme de cercetare, avându-se în vedere prognozele dezvoltării economiei, concepute pe cu totul alte baze şi coordonate decât până în prezent.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

APRECIERI PRIVIND DEZVOLTAREA RELAȚIILOR ECONOMICE ALE ROMÂNIEI CU STATELE LATINO-AMERICANE

Rodica Maria RĂDULESCU

România are vechi tradiții în promovarea relațiilor cu țările latino-americane, de care ne leagă afinități de origine, cultură, limbă şi idealuri.

Pentru România, dezvoltarea relațiilor cu țările latino-americane are un puternic **fundament politic.** Apartenența României la Grupul latino-american în cadrul Grupului celor 77 reprezintă în acest sens o recunoaştere de facto a incidenței de idei şi interese existente între poporul român şi popoarele latino-americane.

Dezvoltarea relațiilor cu țările latino-americane se bazează însă şi pe o serie de **interese economice reciproce,** aceste state reprezentând o zonă cu importante resurse naturale şi cu posibilități economice în domeniu, ceea ce face din ele parteneri de interes economic real pentru România.

Analiza critică a evoluției din ultimele două decenii a schimburilor economice dintre România şi statele Americii Latine pune în evidență faptul că **acestea nu corespund potențialului partenerilor, nereflectând interesul acestora.**

Principalele aspecte negative manifestate în cadrul relațiilor reciproce dintre România şi partenerii săi latino-americani constau în structura necorespunzătoare a schimburilor, îndeosebi în ceea ce priveşte procentul redus pe care manufacturatele îl dețin în importul României şi slaba atenție acordată promovării acestui flux. De asemenea, schimburile reciproce de mărfuri se caracterizează prin instabilitate, oscilații puternice de la un an la altul şi de la o țară la alta, aceasta în condițiile obținerii unor dezechilibre între export şi import. De asemenea, relațiile României cu țările latino-americane în cadrul Grupului celor 77 nu au fost folosite îndeajuns pentru promovarea mai activă a raporturilor bilaterale şi a cooperării cu aceste țări în cadrul organismelor economice regionale.

Factorii care au contribuit la această stare de lucruri țin, pe de o parte, de dificultățile economice şi financiare întâmpinate de țările latino-americane în ultimii ani, de instabilitatea politică din unele din aceste state, de puternica concurență existentă, iar pe de altă parte, de o serie de neajunsuri legate de

politica economică promovată de România şi de lipsa de competitivitate a produselor româneşti, oferite la export. Absența unei rețele proprii de comercializare, nerecurgerea la credite, lipsa de flexibilitate în luarea deciziilor, precum şi alte neajunsuri de ordin conceptual şi organizatoric nu au permis adaptarea exportatorului român la condițiile specifice pieței latino-americane, ceea ce s-a reflectat negativ în evoluția schimburilor reciproce.

Analiza critică a relațiilor economice dintre România şi statele Americii Latine pune în evidență faptul că acestea, în ciuda existenței unor interese comune şi a unor condiții favorabile de dezvoltare, nu corespund potențialului partenerilor, ceea ce impune **necesitatea de a găsi noi forme şi modalități şi de a da un nou impuls colaborării reciproce.**

În găsirea de noi domenii, forme şi modalități de colaborare trebuie pornit de la **mutațiile ce se produc în prezent în structura economiei româneşti** (deschiderea către lume produsă pe plan internațional, accentuarea laturilor calitative prin promovarea progresului tehnico-ştiințific, modernizarea bazei tehnico-materiale, creşterea eficienței economice, în toate ramurile economice, cât şi de la tendințele manifestate în cadrul economiilor latino-americane (creşterea importanței sectorului particular, politica de promovare a exporturilor şi de raționalizare selectivă a importurilor, tendința de diversificare a schimburilor comerciale, având în vedere necesitatea asigurării importurilor necesare în condițiile unei situații financiare precare şi dificultățile întâmpinate pe unele piețe de desfacere tradiționale).

Nu trebuie uitat că America Latină reprezintă o vastă zonă cu importante resurse naturale, precum şi cu o capacitate de absorbție ridicată (la nivelul anului 1987, importurile de produse manufacturate se ridicau la aproximativ 40 miliarde dolari, din care importurile de maşini şi utilaje reprezentau jumătate, iar cele de produse chimice 8 miliarde dolari). În acest sens, importantele resurse de materii prime şi produse nefinite, ca şi produsele prelucrate de calitate oferite la export de țările latino-americane, dar mai ales strategiile de valorificare ale acestora la export constituie premise favorabile pentru dezvoltarea pe multiple planuri a relațiilor cu aceste state.

Situația din România, produsă în urma revoluției, creează condiții favorabile intensificării relațiilor cu statele din America Latină. Creşterea rolului instrumentelor de gestiune de natură economică (prețuri, impozite, taxe vamale etc.), lărgirea responsabilității acordate întreprinderilor productive, care vor putea stabili raporturi directe cu partenerii externi, precum şi crearea unui cadru favorabil extinderii acțiunilor de cooperare, inclusiv prin crearea de societăți mixte, sunt de natură să genereze **un grad sporit de adaptabilitate la condițiile specifice pieței externe, conducând în felul acesta la dinamizarea schimburilor reciproce.**

Având în vedere aceste aspecte, pentru promovarea în continuare a schimburilor României cu statele latino-americane, se impun atenției următoarele direcții de acțiune:

- intensificarea conlucrării cu organismele şi organizațiile economice existente în America Latină, inclusiv consolidarea relațiilor în cadrul Grupului celor 77;
- abordarea selectivă a relațiilor cu țările latino-americane în funcție de situația politică şi economică a acestora, o atenție particulară trebuind acordată principalelor trei state din regiune – Brazilia, Mexic, Argentina - şi țărilor andine (Chile, Columbia, Peru, Venezuela etc.);
- îmbunătățirea structurii schimburilor prin trecerea de la schimburi interramură la schimburi intraramură, România putând prelua din regiune o serie de produse cu grad ridicat de prelucrare. De asemenea, trebuie ținut sema de tendința manifestată pe piața latino-americană în ultimii ani de reducere a importurilor de maşini şi utilaje gata asamblate în favoarea celor de subansamble, componente, piese de schimb;
- creşterea ponderii serviciilor în cadrul fluxurilor de export către țările latino-americane, prin promovarea activităților de acordare de asistență tehnică şi postvânzare, inclusiv furnizarea pieselor de schimb cerute, depărtarea geografică impunând găsirea unor soluții care să sporească operativitatea în acest domeniu, cum sunt crearea de depozite în regiune, amplasate eventual în zonele libere existente;
- intensificarea cooperării şi specializării în producție în cadrul unor ramuri sau subramuri de interes pentru România, inclusiv sub formă de societăți mixte, această modalitate de cooperare având un efect de antrenare a unor exporturi de maşini şi utilaje, tehnologie, acordarea unor servicii etc.

Acțiunile de cooperare pot fi realizate cu parteneri latino-americani şi/sau cu firme din țările industrializate bine implementate pe piața latino-americană sau cu parteneri din țări est-europene, beneficiind, în aceste cazuri, de o forță competitivă superioară pe plan financiar, tehnologic şi al comercializării. De asemenea, având în vedere potențialul industrial şi tehnologic ridicat al unor state latino-americane şi în principal al Braziliei, pot fi avute în vedere şi acțiuni de cooperare tripartită, respectiv realizarea de obiective de către întreprinderi din România şi Brazilia, fie pe piețe terțe latino-americane, fie în alte regiuni geografice.

Poate fi avută în vedere şi posibilitatea creării unor societăți mixte cu participare latino-americană pe teritoriul țării noastre, în domenii de interes reciproce, inclusiv prin includerea unui partener occidental, exemple în acest sens existând deja în unele țări est-europene:

- intensificarea colaborării tehnico-ştiințifice, potențialul actual şi de perspectivă al României şi al statelor latino-americane oferind posibilitatea realizării unor fluxuri în ambele sensuri;

- intensificarea cooperării în domeniul financiar prin crearea unei rețele bancare şi de reprezentanțe corespunzătoare, până la înființarea de societăți mixte în domeniul bancar;
- intensificarea participării întreprinderilor româneşti la licitațiile internaționale organizate în zonă: în acest sens, considerăm oportună studierea posibilității aderării României la Banca Interamericană de Dezvoltare (BID), care ar crea cadrul necesar participării țării noastre la licitațiile organizate pentru achiziționarea de bunuri şi servicii în cadrul unor proiecte finanțate de această bancă regională;
- sporirea componentei de promovare a exporturilor româneşti pe piața latino-americană (finanțare, transport, inclusiv prin crearea unei linii permanente de transport maritim; distribuție şi comercializare, reclamă etc.);
- creşterea operativității şi flexibilității pe filiera tuturor factorilor economici implicați în luarea deciziilor şi finalizarea operațiunilor comerciale cu țările latino-americane.

Toate acestea presupun o susținută activitate de prospectare a piețelor latino-americane şi organizarea unei ample campanii promoționale pentru fiecare categorie de produse româneşti exportate şi pentru fiecare piață latino-americană în parte.

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

PROBLEMATICA SATULUI ROMÂNESC

Narcisa NICA

România a fost şi continuă să fie o țară în care populația care locuieşte în mediul rural deține o pondere importantă în totalul populației țării. Faptul că aproape jumătate din populație continuă să trăiască în mediul rural justifică necesitatea ca satul românesc – sub multiplele aspecte pe care le ridică – să ocupe unul din cele mai importante locuri în strategia dezvoltării viitoare a țării. Aceasta cu atât mai mult cu cât satul şi economia rurală au fost cele mai afectate de politica economică nefastă din trecut.

Problemele grave pe care le ridică în prezent mediul rural necesită o abordare complexă, în care trebuie regândite toate interconexiunile dintre rețeaua de aşezări rurale, oamenii care locuiesc în aceste aşezări şi resursele de toate genurile din teritoriu.

Dintre măsurile ce ar putea fi întreprinse, câteva considerăm a fi mai importante:

1. Refacerea rețelei localităților rurale prin reconstruirea unora din localitățile distruse ca urmare a politicii iraționale de sistematizare.

Pentru susținerea acestui punct de vedere trebuie arătat că distrugerea prin demolare a unora din satele țării în acțiunea de aşa-zisă sistematizare constituie o sursă de tensiune din mai multe motive:

- pierderea gospodăriei familiale şi dezrădăcinarea oamenilor din mediul cunoscut de viață le-a pricinuit un puternic traumatism psihic: familiile țărăneşti au fost instalate într-un spațiu de locuit tip citadin, care este străin stilului lor de viață, iar în cele mai multe cazuri, condițiile de locuit se situează la un nivel inferior celor din gospodăria proprie;
- mutarea forțată a agricultorilor în locuințe tip bloc a însemnat privarea lucrătorului agricol de anexele gospodăreşti, indispensabile unei autentice vieți agricole (grajduri, magazii, fânare, cotețe); aceasta înseamnă, de fapt, a lipsi țăranii de o parte din mijloacele lor de muncă, iar prin inexistența unei curți şi a unei grădini a gospodăriei, au fost lipsiți de o parte din obiectivele muncii agricultorilor.

Nu se va putea vorbi de relansarea agriculturii româneşti, dacă, în continuare, se vor menține aceste puncte tensionale din peisajul rural. De

aceea, considerăm ca o problemă prioritară – care să facă obiectul unui program special – reconstruirea acelor localități a căror refacere este cerută de un complex de fenomene disfuncționale.

2. Refacerea unor aşezări sau a unei întregi rețele de aşezări din zonele nepopulate, ca urmare a unei politici lipsite de interes față de proprietatea individuală şi inițiativa personală. Ne referim aici în special la zona montană, cea mai grav afectată de emigrația populației spre alte zone sau spre oraşe. Ca urmare, o resursă importantă şi multivalentă a economiei naționale – zona montană – a ieşit parțial din circuitul resurselor ce pot fi valorificate pentru agricultură şi turism. Un program special îndreptat spre remedierea imediată a acestei situații ar trebui să antreneze un ajutor important din partea statului, care ar trebui să realizeze mai întâi infrastructura necesară (drumuri, amenajări) şi apoi să găsească mijloace pentru încurajarea stabilirii de gospodării noi în zonele vizate (eventual prin acordarea de credite pe termen lung pentru care să se perceapă dobânzi mici). Promovarea unor activități intense agroturistice în zona montană, cu acordarea atenției cuvenite raportului între om şi natură, poate constitui, în scurt timp, sursă importantă de venituri pentru economia națională, prin care statul şi-ar recupera investițiile avansate.

Nu sunt mai puțin lipsite de importanță problemele pe care le ridică satele depopulate prin emigrarea unui mare număr de etnici germani şi maghiari; importanța acestei probleme este sporită de faptul că asemenea cazuri sunt concentrate în anumite zone ale țării (Banat, zona Sibiului) şi refacerea agriculturii acestor zone va trebui neapărat să ia în discuție aceste aspecte.

3. Consolidarea acelor puncte nodale ale rețelei de localități care focalizează în mod natural relațiile de interes ale locuitorilor şi aşezărilor din zonă.

Rețeua localităților rurale din țara noastră – foarte numeroasă, numărând circa 13.000 de aşezări – nu trebuie privită ca fiind amorfă, nediferențiată; unele dintre localități se disting prin activități economice a căror sferă de interes depăşeşte perimetrul aşezării, dispun de o infrastructură socială şi culturală ce satisface necesitățile locuitorilor unor zone întinse. Politica de sistematizare promovată de regimul dictatorial îşi propusese, într-adevăr, ca obiectiv să încurajeze consolidarea unor centre nodale ale rețelei de localități rurale ca puncte de convergență a intereselor populației din jur. Dar declararea unor localități rurale ca centre de interes major în zonă nu s-a făcut în toate cazurile plecând de la rolul real pe care aceste lcoalități le îndeplinesc în zonă şi nici de la nivelul de dezvoltare economică şi socială pe care o presupune o astfel de localitate în susținerea funcțiilor ei. Astfel se explică faptul că pe lista localităților ce ar fi urmat să devină, în circa 5 ani, centre agroindustriale de tip urban figurează comune care au o structură demografică acceptabilă, un volum important şi diversificat al activității economice desfăşurate în unități agricole sau industriale bine organizate, dispun de o solidă rețea de unități de

servire a populației, de instituții sanitare, educative, culturale, de un început de bază locativă de tip urban, dar, în acelaşi timp, figurează şi comune a căror activitate economică neagricolă este aproape inexistentă, zestrea edilitară este la cel mai scăzut nivel (nu dispun nici măcar de clădire proprie şi adecvată pentru sediul Consiliului Comunal), condițiile de acordare a asistenței sanitare sunt dintre cele mai precare (dispensar medical improvizat în clădiri neadecvate).

Ca urmare, se impune revizuirea concepției privind realizarea unor centre agroindustriale de tip urban prin punerea în discuție dacă aceste centre ar trebui să devină neapărat „industriale" şi „urbane" sau este vorba ca centrele rurale care trebuie sprijinite în dezvoltare pentru a deveni centre reprezentative în zonă să îşi păstreze personalitatea. Stabilirea unor criterii unice şi arbitrare în conferirea statutului de centru de interes unei comune comportă pericolul depersonalizării şi uniformizării structurilor economice şi sociale ale localităților rurale. Or, ceea ce trebuie să primeze în strategia de dezvoltare a acestor localități este păstrarea, pe cât posibil, a identității fiecărei localități, a specificului zonei în care este amplasată.

Se poate spune că nu este nici posibil şi nici necesar ca toate localitățile de interes din mediul rural să devină obligatoriu şi centre industriale dacă nu vrem să introducem artificialul şi arbitrarul în dezvoltarea acestor localități. Sunt localități care se pot dezvolta atât economic, cât şi social, prin interesul major pe care îl reprezintă pentru turism (cazul unor localități care dispun de resurse de ape minerale, de monumente şi case memoriale, care se impun prin manifestări folclorice), după cum sunt altele care pot contribui la ridicarea standardului de viață a locuitorilor lor ca urmare a poziției geografice care favorizează relațiile comerciale. Aceste centre vor putea oferi locuri de muncă pentru populația proprie sau chiar pentru cei din zonă, vor putea satisface cererea de servicii pentru populație fără a dispune totuşi de sector industrial puternic. Existența unor unități de industrie mică în aceste localități, ca de altfel şi în celelalte, trebuie privită numai ca un mijloc de valorificare a resurselor locale (de orice tip) şi ca mijloc de satisfacere pe plan local a nevoilor imediate ale populației, şi nu ca un scop în sine, aşa cum a fost privită până acum, când se stabileau normative unice pentru toate tipurile de localități, care veneau uneori în contradicție cu posibilitățile reale şi resursele locale.

De asemenea, se poate susține că nici urbanizarea tuturor localităților mari din zona rurală nu este dezirabilă. Este de preferat a se prelua de la oraşe numai ceea ce este adecvat unei comunități a cărei notă dominantă rămâne munca în agricultură. Ar fi potrivit să se vorbească de „civilizarea" localităților rurale, şi nu de „urbanizarea" lor.

În reconsiderarea acestei concepții trebuie însă pornit de la faptul că acțiunea de consolidare a localităților de interes zonal este în curs de desfăşurare. În multe localități ce fuseseră desemnate a deveni centre de tip urban, există deja conturat un nucleu al infrastructurii edilitare, sociale,

culturale; în unele s-a acționat deja în mod concret pentru delimitarea sau construirea unui centru civic bine conturat. Pentru continuarea acestei acțiuni, dar în spirit nou, vor trebui regândite şi redimensionate dotările pe măsura perspectivelor economice şi demografice ce se prevăd pentru fiecare localitate.

4. Refacerea potențialului demografic şi restaurarea valențelor spirituale ale tuturor localităților rurale.

Refacerea rețelei de localități rurale, precum şi afirmarea unora dintre ele ca centre de convergență a intereselor zonale nu poate să-şi găsească finalitate practică dacă nu se acționează energic şi neîntârziat pentru restaurarea echilibrului demografic pe sexe şi vârste, grav afectat în momentul de față. În multe comune, populația este îmbătrânită, fiind în proporție de peste 50% trecută de vârsta de 45 de ani. Ca urmare, natalitatea, este scăzută, iar mortalitatea foarte ridicată. În multe cazuri, sporul natural al localităților este aproape de zero sau chiar negativ; există comune a căror populație se diminuează cu circa 50-80 de persoane pe an, ca urmare a soldului natural sau migratoriu.

În aceste condiții demografice, este greu de presupus că se vor putea realiza proiectele de relansare a agriculturii de care depinde în mare măsură redresarea întregii economii. Ca urmare, problemele demografice ale satului românesc trebuie să atragă atenția tuturor factorilor ştiințifici, decizionali, culturali, făcând necesară elaborarea unor programe complexe de politică familială, în care să-şi găseasacă loc atât măsurile de stimulare a stabilizării familiilor în mediul rural, de încurajare a natalității, cât şi măsurile privind persoanele vârstnice, care constituie o masă atât de numeroasă în prezent.

Măsurile de politică familială vor trebui să fie însoțite de o reînnoire a vieții spirituale a satelor, care în momentul de față se face practic prezentă numai prin existența unei baze materiale din domeniul culturii, extrem de redusă, constând dintr-o clădire a căminului cultural şi una sau două şcoli şi grădinițe.

Recunoscând că printre cauzele părăsirii satului de către tineri se numără şi lipsa unei vieți spirituale şi culturale autentice, va trebui ca acest domeniu să fie considerat la fel de important în ansamblul acțiunilor ce trebuie întreprinse pentru redescoperirea şi reconstruirea mediului rural de viață.

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

POLONIA: STARE EXCEPȚIONALĂ ÎN ECONOMIE. ÎN ACEST AN O CREŞTERE A PREȚURILOR CU 620%!

Valeriu IOAN-FRANC,
Romanița GÂDINCEANU

Despre anul care a început nu demult, polonezii spun că ar fi fost mai bucuroşi să-l fi sărit. De fapt, nimeni nu ştie ce va aduce anul 1990. Nici autorii programului care susțin **orientarea totală a economiei către principiile pieței libere,** nici deputații Seimului, care au aprobat programul în ultimele zile ale anului care a trecut nu ştiau cu mai multă precizie mai multe.

Când autorul principal al acestei propuneri de restructurare economică atât de importantă, vicepreşedintele guvernului, L. BALCEROWICZ, a fost întrebat de membrii parlamentului asupra aspectelor sociale ale liberalizării pieței, el a menționat că este greu de dat un răspuns la această întrebare. Nu trebuie să planeze nici un fel de îndoială asupra sincerității cuvintelor lui. Polonia încearcă pe propria sa piele un experiment inedit, fără asemănare în lume. A început transformarea societății socialiste în societate capitalistă, în condiții deosebit de complicate, când în numai câteva luni a scăzut producția, inflația s-a transformaat în hiperinflație, iar majorarea continuă a prețurilor într-o adevărată nebunie a lor. La opt ani după decretarea stării de necesitate şi la patru luni de guvernare a cabinetului MAZOWIECKY, guvernul declară din nou **stare excepțională, dar de această dată în economie.** Este greu de prevăzut cum va reacționa economia poloneză bolnavă la tratamentul drastic de vindecare, aplicat conform cerințelor impuse de Fondul Monetar Internațional.

Prognozele sunt diferite, de la un optimism prudent până la prevederea celor mai negre catastrofe. Un cunoscut economist al „Solidarității", deputatul R. BUGAY, îi dă programului o şansă de cca 10% succes. Alți economişti cunoscuți afirmă că programul este fără nici un fel de ancorare în realitate, rupt de viață şi îi prevăd un eşec de 100%. WALESA afirmă că, în atari perspective, în măsura în care membrii guvernului nu îndeplinesc aşteptările societății, vor fi schimbați.

Programul economic propriu-zis se compune din două părți. Prima parte – **din ianuarie până în iunie - trebuie să frâneze inflația puternică.** Este partea cea mai dureroasă a programului, care necesită mari privațiuni. A doua

parte – **perioada din iunie până în decembrie - va atrage după sine o reducere treptată a presiunii inflaționiste** şi este legată de o reînviorare a economiei. Dar, ceea ce este mai dificil s-a petrecut în perioada din primele trei luni ale anului 1990; conform planurilor curente, în anul 1990, în Polonia prețurile se vor majora cu 620%, în timp ce în luna ianuarie s-a înregistrat o majorare a prețurilor de cca 50%, iar unii economişti afirmă că, în domeniul prețurilor, la unele produse majorarea a fost chiar de 100%.

Apoi, ar trebui să se înregistreze o reducere treptată a prețurilor cu câteva procente lunar. Totul se poate face numai prin înghețarea salariilor. Întreprinderea care va depăşi fondul de salarizare cu trei procente va trebui să plătească un impozit cu 200% mai mare. Acele întreprinderi care au depăşit şi mai mult fondul alocat vor fi penalizate cu un impozit cu 500% mai mare, ceea ce, conform celor afirmate de reprezentanții Ministerului Finanțelor, ar însemna falimentul. Aceste limitări nu se referă la întreprinderile cu capital străin.

Vor fi limitate, în mod evident, dotările de la stat şi se va introduce o politică severă în asigurarea împrumuturilor, dobânda lunară fiind de 35-40%. De exemplu, pentru un milion de zloți împrumutați la începutul anului, la sfârşitul lunii ianuarie dobânda va fi de 400.000 zloți. Se aşteaptă ca aceste dobânzi să reducă substanțial inițiativa de acțiune în țară. Scăderea inflației se va face cu prețul unei reduceri în continuare a producției, deci cu urmări în domeniul venitului național, al nivelului de trai, al falimentului întreprinderilor şi al şomajului.

Se propune ca, în primul trimestru al acestui an, veniturile reale ale populației să se reducă cu 30-40%. Dacă la aceasta se mai adaugă faptul că, în ultimele trei luni ale anului 1989, în condițiile unei inflații puternice, veniturile au scăzut cu peste 20%, poate fi justificată afirmația că **majorității absolute a populației îi lipsesc sau (în viitorul apropiat) îi vor lipsi banii necesari pentru un nivel minim de trai.**

Neacademic spus, în Polonia, se va strânge serios cureaua. Toate guvernele care au fost la conducere din anul 1980 au prezentat programe economice de austeritate ca fiind singura ieşire din criză. Dar, sub presiunea inflaționistă, a tensiunii opiniei publice şi a exploziilor de nemulțumire în societate, cureaua a fost degajată treptat şi ocrotirea nivelului de trai a celor care muncesc s-a avut în vedere de către guvernanți. În mod automat s-a urmărit impunerea creşterii veniturilor, astfel că țara a ajuns într-o situație fără ieşire.

Acum însă trebuie ca guvernul actual, în care „Solidaritatea” are majoritatea portofoliilor, să recunoască că, deocamdată, numai cu un astfel de program pot fi şterse, după câteva săptămâni, câte ceva din urmele nechibzuinței. Cu toate acestea, în presă şi în opinia publică, se înmulțesc glasurile care spun că programul (care duce la reducerea producției) este nereal, iar faptul că el corespunde condițiilor impuse de Fondul Monetar Internațional nu este o reflectare a realității şi cerințelor cetățeanului de rând.

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

CORESPONDENȚE INTERNAȚIONALE

CONVORBIRI CU dl F. KERNSTOCK (Austria, specialist în arbitraj valutar şi consultanță economică), Ph.RIEGER (Austria, fost preşedinte al Băncii Naționale) şi J.M. SACHS (Austria, Ministerul Federal pentru Afaceri Economice)

Convorbiri consemnate de
dr. dr. Napoleon POP

CONVORBIREA CU DOMNUL F. KERNSTOCK

I. Obiectul realizării unei piețe libere în România poate fi atins pe mai multe căi, în funcție de unde se începe restructurarea propriu-zisă din punct de vedere al agenților economici. În toate cazurile trebuie să predomine o concepție de internaționalizare reală a economiei, ceea ce înseamnă asigurarea accesului capitalului străin şi, în aceeaşi măsură, promovarea intereselor cercurilor de afaceri româneşti în afară. Investițiile de capital în dublu sens trebuie neapărat relaxate, întrucât numai în acest fel se poate câştiga încrederea reciprocă a oamenilor de afaceri. Nu trebuie să uităm că RF Germania deține circa 20% din terenurile din Canada, că Japonia a cumpărat numeroase proprietăți imobiliare (terenuri, uzine, canale de distribuție etc.) în SUA şi exemplele pot continua.

În cazul concret al României, dincolo de preocupările privind modalitatea de privatizare a marilor uzine, reprezentând de fapt mari proprietăți ale statului, se poate recomanda urmarea în linii generale a modelului Austriei de imediat după război, confruntată la data respectivă cu o slabă structură economică şi cu o monedă neconvertibilă. În această situație, principalele premise ar fi următoarele:

a) accentul deosebit pe inițiativa particulară în domeniul micii industrii, al firmelor comerciale şi de servicii de mărime mică şi medie;

b) stimularea inițiativei particulare printr-o infrastructură adecvată şi care să asigure cu maximă promptitudine:

- locul desfăşurării activității propriu-zise (clădiri, terenuri, alte construcții);

- ofertă generoasă de astfel de locuri în zonele considerate „vaduri” pentru activitatea respectivă;
- acces la capital prin credite acordate în condiții avantajoase (dobânzi mici, perioade de grație şi de rambursare elastice);
- acces la utilități în condiții avantajoase (energie, apă, comunicații telefonice);

c) sprijinul unei infrastructuri de tip concurențial în special în domeniul aprovizionării tehnico-materiale, transporturilor, materiilor prime şi bunurilor finite, asigurări, gestiunea conturilor, infrastructură nebazată pe corupție, dar în schimb extrem de operativă, astfel încât să satisfacă caracteristicile cererii (timp, viteză, localizare, costuri etc.);

d) asigurarea prin reglementări a unui nivel de retribuire şi impozitare care să stimuleze şi să consolideze activitatea inițiativei particulare în domeniul ales, iar experiențele să poată fi multiplicate, şi nu desființate.

Aceste firme mici şi mijlocii de producție, de comercializare, de servicii etc. se vor constitui într-un element important de preluare şi gestionare a acelor raporturi de cerere-ofertă care implică o mare flexibilitate şi adaptabilitate, răspuns prompt la reacțiile pieței. Asigurarea bunei dezvoltări va avea un efect social benefic în crearea aşa-zisei ”clase de mijloc” mulțumită de ceea ce face, de ceea ce câştigă şi cu interes continuu de a investi pentru perfecționarea activităților în care se implică. O astfel de stratificare socială prin concentrarea la mijloc a intereselor – şi aici poate să intre şi țărănimea, prin noile forme de fructificare a proprietăților rurale sau a dreptului de utilizare a pământului – reduce la minimum tensiunile sociale şi ajută la instaurarea unui climat de democrație, al oportunităților egale, evident cu rezultate diferite în funcție de abilitățile reale ale fiecărui întreprinzător (vezi Austria, Elveția, RF Germania).

Finanțarea întreprinzătorilor, în cazul Austriei de imediat de după război, s-a făcut şi prin efectele Planului Marshall, respectiv creditul SUA acordat în dolari, niciodată returnat, fiind constituit într-un fond național de ajutorare a dezvoltării economice, la care au avut acces pe bază de credite cu o dobândă de 3% cu predilecție micii întreprinzători din toate domeniile. Creditul în dolari se acordă în monedă națională la o paritate (când încă nu exista convertibilitate) fixată de banca centrală (a fair exchange rate), care să stimuleze atât operațiile de preluare, cât şi de returnare a creditului. Fondul a fost şi este de tip revolving, el funcționând practic şi azi şi continuând să stimuleze mica industrie, atât de caracteristică economiei austriece.

În perioadele de început s-a recomandat ca numai banca centrală să facă operațiuni de schimbare a monedelor şi s-a evitat obținerea de valută pe alte căi (licitații, piața neagră etc.) care ar fi creat inegalități în accesul la credite străine.

II. În legătură cu capacitățile de producție din industria siderurgică şi a prelucrării oțelului se recomandă societăți mixte sau vânzări de proprietate către firme japoneze producătoare de autoturisme şi care ar putea, prin infuzia de tehnologie, know-how şi management, să dezvolte o industrie națională (românească) de autoturisme capabilă să satisfacă cererea, în continuă creştere, pentru acest produs în Europa de Est. Există informații că în prezent numai în R.D. Germană există o cerere de 10 milioane autoturisme nesolvabilă prin importuri din vest din lipsă de devize şi chiar capacitate productivă. Soluționarea acestei cereri ar determina şi restructurarea ciclului de viață pentru produsul respectiv în Europa de Est, în sensul scurtării acestuia, dezvoltării cererii pentru autoturisme noi şi a producției rentabile de piese de schimb.

III. Referitor la România ca partener comercial, imaginea ei pentru Vest este extrem de deteriorată, principala cauză nefiind inexistența produsului, ci nerespectarea clauzelor contractuale şi lipsa totală de flexibilitate a ofertei la cerere. Va fi greu ca poziția ei să se restabilească repede, chiar dacă deficiențele vor fi lichidate, atât timp cât nu vor apărea noi parteneri, cu relații externe directe, cu capacitate de încheiere de contracte şi de reacție la modificările pieței apropiate de firmele occidentale. La aceasta, o contribuție trebuie să şi-o aducă firmele mici şi mijlocii.

IV. Referitor la convertibilitatea leului, dl F. KERNSTOCK a oferit un recent articol în limba germană, cuprinzând idei de convertibilizare a rublei şi care ar putea fi asociate convertibilizării leului[1].

CONVORBIREA CU DOMNUL PHILIP RIEGER

1. Convertibilitatea leului trebuie privită ca un obiectiv pe termen lung, dar care nu exclude abordări teoretice imediate. Realizarea acestui obiectiv ar necesita 10-15 ani după experiența țărilor vest-europene care, imediat după război, s-au confrutat cu probleme similare. De exemplu, Austriei i-au trebuit 15 ani până când a reuşit să satisfacă cerințele articolului 8 din statutul FMI, respectiv asigurarea convertibilității pentru operațiuni comerciale de mărfuri şi servicii cu străinătatea, iar apoi convertibilitatea tranzacțiilor de capital.

2. Ca obiectiv pe termen mediu este ca leul să asigure funcția de mijloc de plată a tuturor mărfurilor şi serviciilor din țară, inclusiv cele exportabile, într-un sistem de piață liberă. După opinia interlocutorului însă, trecerea la un sistem de piață liberă pare să fie complicată pentru România, pornind de la actuala centralizare a controlului producției şi distribuției a peste 400 produse de bază (față de 2000 în trecut, asigurată de CSP). Acest lucru va determina un proces lent al privatizării, iar în acest domeniu nu poate exista o rețetă unică, ci este

[1] Articolul este în curs de traducere.

necesar experiment după experiment, evaluarea erorilor, întoarceri din drum spre corective şi apoi un alt experiment.

3. Țările vecine est-europene angajate în procese similare de trecere la o economie de piață sunt confruntate cu costuri sociale – inflație şi şomaj – iar soluțiile se impun în condițiile particulare ale fiecărei țări.

4. Referitor la libera inițiativă, interlocutorul are dubii că actuala lege a micii industrii este un punct de plecare deosebit de stimulativ, având în vedere atât lipsa de experiență (a celor care vor să utilizeze facilitățile acestei legi), cât şi accesul precar la credite pentru finanțarea activităților productive. Sorți de izbândă mai mari ar fi pentru cei care se vor orienta, aplicând prevederile legii, spre domeniul serviciilor, sector extrem de ineficace, în prezent, în România.

5. Referitor la marea industrie, şi ea ar trebui să urmeze parțial căile privatizării, mai ales a capacităților nerentabile în structura actuală. Se pune aceeaşi problemă a fondurilor de a le cumpăra, dar o primă cale ar fi emiterea de acțiuni cumpărabile atât de lucrători, cât şi de alți conaționali, dar acest lucru înseamnă stabilirea unei credibilități în ceea ce priveşte asigurarea unui dividend. De asemenea, aceste acțiuni să fie negociabile într-un sistem organizat de piață, ajutat de o transparență financiară a respectivelor capacități de producție, demonstrând abilitatea administarției în gestiune şi realizarea de beneficii.

6. Referitor la sistemul bancar, Austria are oarecum o experiență unică, în sensul unei mari participări a statului – 50-51 – iar restul sunt participații nu atât ale particularilor, cât mai ales ale diferitelor asociații sindicale, cooperatiste (în agricultură), telecomunicații etc. Capitalul băncilor are un grad ridicat de socializare, dar gestiunea lui este absolut independentă, însă în cadrul legal existent. Controlul activității băncilor comerciale se referă numai la respectarea cadrului legal al operațiunilor lor şi nicidecum asupra deciziilor prin care capitalul este circulat şi fructificat.

7. Banca federală austriacă îşi menține rolul clasic de bancă centrală – emisiunea şi controlul masei monetare, politica monetară, controlul mişcării capitalurilor spre şi din Austria, regimul cursurilor de schimb, crearea rezervelor etc. Important de reținut este că structura „proprietății" asupra băncii centrale reflectă caracterul mixt al economiei, şi anume 50% aparține guvernului federal, 50% altor instituții reflectând 25% interese de stânga şi 25% interese de dreapta.

CONVORBIREA CU DOMNUL JOHANS M. SACHS

1. Ministerul menționat gestionează activități economice şi de comerț exterior după cum urmează: industrie, construcții, brevete/invenții, energie, turism, comerț interior etc. Relațiile externe sunt abordate atât bilateral, cât şi multilateral (cu Piața Comună, AELS, GATT), în acest sens fiind create direcții pe profil.

2. Piața austriacă este de dimensiuni mici, iar politica liberală de import determină o mare concurență din partea celor care vor să vândă. Nu există restricții cantitative la import față de nici o țară, excepție făcând produsele agricole. În sarcina unui exportator care vrea să intre pe piața austriacă este important să-şi găsească un cumpărător care, la rândul său, devine client permanent numai în măsura în are oferta corespunde cantitativ, calitativ şi mai ales din punct de vedere al prețului şi respectării termenelor de livrare. Flexibilitatea în livrări (cantități şi termene) este, de asemenea, foarte importantă.

3. Importul produselor agricole este restricționat numai din punct de vedere al sezonului pentru diferite produse în Austria, astfel putând fi protejați producătorii (de exemplu, se pot vinde roşii de seră în extrasezon etc.).

4. Comerțul exterior românesc cu Austria a înregistrat scăderi relative, per ansamblu, în ultimul deceniu, dar balanța comercială a fost permanent excedentară pentru România. Guvernul austriac nu a considerat acest lucru supărător, din contră, a considerat că, acceptând această situație, a putut să contribuie la efortul economic al României de a-şi lichida datoria externă.

În general, nu sunt de semnalat dificultăți deosebite în relațiile bilaterale, iar diferite probleme apărute, referitoare la comerțul în contrapartidă şi practicarea unor prețuri de dumping din partea exportatorilor români (caz recent – îngrăşăminte chimice) au fost soluționate amiabil. Totuşi, având în vedere că se manifestă o tendință de creştere a comerțului în contrapartidă la nivelul comerțului internațional, fenomen reflectând lipsa de lichiditate în devize libere, se recomandă ca, din partea României, gama produselor oferite să crească, iar acestea să devină mai competitive. Un pas înainte l-ar constitui asigurarea autonomiei întreprinderilor româneşti de comerț exterior şi posibilitatea de a dispune de o finanțare corespunzătoare, ceea ce le-ar permite o mai mare operativitate de decizie şi acțiune.

5. Perspectivele comerțului reciproc şi mai ales ale exporturilor româneşti sunt bune: se beneficiază, în continuare de SGP, au fost operate unele reduceri de taxe vamale fie unilateral, la diferite categorii de produse, ca cele de artizanat, fie reducerile generale multilaterale din cadrul ultimei runde GATT, pe care Austria le-a pus în vigoare deja la 1 ianuarie 1990.

6. Austria a dispus pentru România un ajutor de 20 milioane şilingi, din care 6 pentru ajutoare umanitare imediate, iar restul pentru livrări de alimente şi furaje.

7. Austria doreşte sincer să sprijine refacerea economiei româneşti şi propune în acest sens stimularea oamenilor de afaceri locali în revitalizarea unor sectoare care dispun în țară de o anumită bază: industria alimentară, turismul în general şi exploatarea bazelor balneo-climaterice dotate cu factori naturali reprezentați de ape minerale normale sau medicinale.

Oferta Austriei constă din specialişti, pregătire profesională asigurată la fața locului şi management, utilaje şi echipamente. Există o experiență bună, în

acest sens, cu Polonia, Cehoslovacia şi URSS, eventualele investiții de capital urmând să fie recuperate prin activități de tip societăți mixte, iar apoi retragerea partenerului străin când costurile au fost acoperite. Interesul imediat al Austriei este de a ajuta România, în sensul că nu este prioritar de a scoate beneficiile din această participare, ci de a întări partenerul român, de a-l face competitiv şi de a-i rentabiliza activitățile, după care se pune problema recuperărilor investițiilor făcute de fiecare parte.

8. Procesul de restructurare spre o economie de piață trebuie supravegheat şi el trebuie să ducă la creşterea reputației partenerului român, în aceeaşi persoană, calificată şi cu responsabilități sporite, ceea ce inspiră, alături de un cadru juridic adecvat, stimulator, şi încrederea reciprocă.

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

REUNIUNEA GRUPULUI PENTRU DIALOG ECONOMIC (II)

În zilele de 1 şi 8 martie 1990 a avut loc reuniunea a doua şi, respectiv, a treia a Grupului pentru dialog economic din cadrul Institutului Național de Cercetări Economice. Prezentăm, în continuare, sinteza celor două dezbateri. În a doua reuniune a fost prezentat referatul „**Centralizare-descentralizare şi comportamentul sistemelor sociale de producție”** elaborat de Gheorghe MANEA.

Din concluziile dezbaterii, am desprins următoarele elemente definitorii pentru starea actuală a economiei în perspectiva descentralizării. Trecerea la o economie de piață este considerată în prezent, în România, o acțiune absolut necesară pentru redresarea şi dezvoltarea în perspectivă a economiei naționale. Tranziția de la actualul tip totalitar de conducere către cel ce promovează libera inițiativă (de la care se aşteaptă creşterea eficienței şi amplificarea activității economice, creşterea gradului de competitivitate a produselor etc.) presupune un proces în timp.

Pe graficul realizării acestei tranziții intervin factori favorizanți (sistemul politic, de exemplu) şi restrictivi care trebuie luați în seamă la elaborarea complexului de măsuri de concretizare a autonomiei conducerii unităților economice. Dintre factorii restrictivi, evidențiem structura sistemului de fabricație, descentralizarea conducerii fiind privită din interiorul unităților de producție. Abordând sistemic unitățile de producție, prezentându-le caracteristicile în funcție de comportamentul lor, identificăm sistemul de fabricație cu comportament rigid (cel ce caracterizează în prezent economia din țara noastră) şi sistemul de producție cu comportament adaptiv – tipic țărilor cu economie de piață. Se constată că primele nu pot fi conduse decât centralizat, în timp ce sistemele de producție cu comportament adaptiv nu pot fi conduse decât autonom (descentralizat).

Descentralizarea conducerii are în vedere, printre altele, modificări profunde în structura sistemelor de fabricație şi producție, din care informatizarea acestora se înscrie printre cele mai importante acțiuni menite să modifice comportamentul sistemelor. Aceasta presupune organizarea – pendinte de unitatea productivă – a informațiilor din amonte şi aval de procesul de fabricație, a canalelor de tranziție (în timp util), a prelucrării acestora (baze de date, set de specialişti) şi utilizării lor ca feed-back al procesului de producție pentru perfecționarea sa continuă.

Sistemele statice se caracterizează printr-o inerție foarte mare atât la nivelul structurilor organizatorice, dar mai ales la cel al individului. Este necesară o acțiune concertată pe ansamblul economiei de conştientizare a rolului activ pe care trebuie să-l aibă fiecare individ în schimbarea atitudinii față de rigiditatea actualelor structuri organizatorice şi de conducere a vieții economice. În acest context, în primul rând, trebuie să acționăm asupra stării de apatie care încă se mai manifestă la o serie de oameni. Astfel, un rol deosebit îl are crearea unui sistem complex de motivații care să asigure o corelare activă între eforturile depuse şi rezultatele obținute.

În agricultură, datorită neconcordanței dintre timpul de muncă şi timpul de producție, ca urmare a intervenției proceselor biologice, multe dintre ele regenerabile de resurse, sistemele de producție statice se suprapun monoculturii, ca structură inelastică şi slab performantă, iar sistemele de producție adaptive corespund combinărilor de activități care, în concordanță cu potențialul natural-economic specific şi diferențiat zonal al pământului, valorifică pe deplin resursele biologice, umane şi materiale antrenate.

Din punct de vedere al autonomiei decizionale, sistemele statice se caracterizează printr-o rigiditate excesivă față de cele adaptive cărora le sunt proprii spații largi de manifestare a inițiativei. Este evident că, pentru întreprinderile ce îşi desfăşoară activitatea într-un context economic de piață, o condiție sine qua non a supraviețuirii eficiente o constituie o autonomie decizională în toate funcțiunile şi activitățile sale. Menținerea actualelor structuri rigid-birocratice de conducere a economiei nu poate decât să frâneze procesul de descătuşare a energiilor creatoare declanşat de revoluție.

*

* *

În a treia reuniune a fost prezentat referatul „Autonomia decizională a întreprinderii – condiție esențială în perspectiva trecerii la economia de piață” elaborat de Daniel MĂRGUŞ.

Redăm succint principalele concluzii ale dezbaterii. Este momentul ca experiența conducerii totalitare până la cele mai mici amănunte a vieții economice să ia sfârşit, dovedindu-şi cu prisosință ineficiența. Devine tot mai actuală necesitatea acordării întreprinderilor unei autonomii decizionale, diferențiată, din punct de vedere al gradului de extindere a competențelor, în funcție de importanța pe care o deține în strategia de ansamblu a dezvoltării economiei naționale. O nouă „lege a întreprinderii” se impune cu stringență, prin care să se stipuleze drepturile întreprinderilor privind: libera asociere, stabilirea prețurilor, alegerea furnizorilor şi beneficiarilor, retehnologizarea fabricației, evaluarea necesarului de personal şi a fondului de salarii, utilizarea fondurilor de producție şi de circulație etc. În aceste condiții, rolul statului se va axa cu precădere spre dimensionarea pârghiilor macroeconomice de dirijare a economiei (credite, taxe, impozite, contribuții, subvenții etc.).

Autonomia nu se referă numai la întreprinderi, ci la totalitatea agenților economici existenți în economie, respectiv la stat, colective şi persoane individuale, ceea ce particularizează autonomia decizională, în funcție de setul de restricții economico-sociale care acționează asupra fiecăruia.

Libertatea de decizie a tuturor agenților economici şi mecanismele pieței interne şi externe se află într-o interdependență biunivocă, astfel încât o bună decizie adoptată de întreprinzător nu poate fi în mod real verificată decât în cadrul relațiilor de piață, al concurenței şi competiției, care, în mod inevitabil, validează eficiența economico-socială.

Autonomia este o condiție necesară, dar nu şi suficientă pentru realizarea unei economii de piață. Ea reprezintă un prim pas spre cele două caracteristici definitorii pentru acțiunea agenților economici în economia de piață, independența şi, ulterior, interdependența acestora.

Nu trebuie uitat şi faptul că autonomia decizională a întreprinderilor va conduce la creşterea procentului de risc specific întreprinzătorului, ceea ce presupune un context economico-legislativ favorabil, incluzând, pe fondul pluralismului formelor de proprietate şi al economiei de piață, o democratizare mai accentuată a vieții economice. Avem în vedere, în primul rând, asigurarea şanselor egale de manifestare a inițiativei pentru toți întreprinzătorii.

Următoarea reuniune va avea loc joi 22 martie 1990, ora 15,30, la sediul Institutului Național de Cercetări Economice din bd. Magheru nr. 28-30 şi va dezbate tema: „Transferul internațional de tehnologie într-un viitor context al economiei de piață în țara noastră”.

19 martie 1990

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

DEZBATEREA TEMELOR CUPRINSE ÎN PLANUL DE CERCETARE ŞTIINȚIFICĂ PE ANUL 1990 (I)

Nr. crt.	Tema dezbaterii Sectorul	Data dezbaterii	Prezintă
	I. SECTOR MATERII PRIME		
1	Perspective ale evoluției prețurilor pe piața internațională de aluminiu şi alte metale neferoase de bursă, în trimestrul I 1990 şi perspective pentru trimestrul II. a.c.	22 martie 1990	M. Petrescu M. Preda
2	Aspecte ale evoluției conjuncturii şi prețurilor principalelor materii prime siderurgice (minereu de fier, cărbuni cocsificabili etc.). Orientări în vederea optimizării importului României	29 martie 1990	L. Timiş O. Rădulescu E. Curtaşu
3	Tendințe în procesul de restructurare în industria siderurgică pe plan mondial. Problema finanțării industriei de către stat în țările occidentale.	12 aprilie 1990	O. Rădulescu D. Dinulescu
4	Tendințe noi şi în evoluția conjuncturii pieței laminatelor din oțel (modificări în structura exporturilor, evoluția prețurilor). Perspective.	26 aprilie 1990	L. Timiş
	II. SECTOR PETROL-CHIMIE		
5	Mutații pe piața mondială a lacurilor şi vopselelor sub impactul factorilor ecologici şi tehnologici	28 martie 1990	E. Tătar-Moisescu
6	Conjunctura pieței internaționale în trimestrul I şi perspective pentru trimestrul II a.c.: - țiței şi produse petroliere; - cauciuc natural; - uree.	11 aprilie 1990	M. Papatulică C. Ciobanu L. Bălțatu
7	Preocupări recente ale marilor firme farmaceutice în domeniul activității de cercetare-dezvoltare şi al lansării de noi produse.	25 aprilie 1990	M. Tudorache
8	Strategii aplicate de marile firme chimice în domeniul restructurării în deceniul IX.	9 mai 1990	L. Bălțatu C. Ciobanu

Nr. crt.	Tema dezbaterii Sectorul	Data dezbaterii	Prezintă
9	Tendințe în restructurarea industriei de rafinare a țițeiului pe plan mondial.	23 mai 1990	M. Papatulică
III. SECTOR CONSTRUCȚII DE MAŞINI			
10	Tendințe pe piața internațională a maşinilor şi utilajelor.	26 martie 1990	M. Cartas
11	Tendințe pe piața internațională a autoturismelor.	9 aprilie 1990	T. Gălățeanu
12	Tendințe pe piața internațională a autovehiculelor autoutilitare.	23 aprilie 1990	O.L. Olaru
13	Tendințe pe piața internațională a materialului rulant de cale ferată.	7 mai 1990	S. Petre
14	Tendințe pe piața internațională a navelor comerciale.	21 mai 1990	Gh. Matei
IV. SECTOR BUNURI DE CONSUM			
15	Încercări de definire a economiei de piață; influența asupra comerțului exterior.	28 martie 1990	A. Molnar
16	Forme de proprietate în agricultură şi mărimea fermelor.	11 aprilie 1990	V. Câmpeanu
17	Criterii de competitivitate în industriile uşoară şi de prelucrare a lemnului.	25 aprilie 1990	E. Aldea D. Suciu
18	Perspectiva fenomenului de inflație în România şi căi de frânare a acestei.	9 mai 1990	
19	Strategii folosite de producători pe piața confecțiilor în Franța.	23 mai 1990	I. Mâşu

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 4/1990

- săptămânal de informare economică -

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

SUMAR

ECONOMIA ROMÂNEASCĂ ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Cu privire la dezvoltarea sistemului rural (Pompilia LUPU, Silvia CARAGEA, Ileana DUMITRESCU, Şerban EPURE, Benone MURARIU)..... 153

RELAȚIA PLAN-PIAȚĂ

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

Dezvoltarea liberei inițiative (Vasile UIFALEAN) 158

RAMURI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE

INSTITUTUL PENTRU CERCETARTEA CALITĂȚII VIEȚII – CENTRUL DE CERCETĂRI TURISTICE

Implicații ale reducerii săptămânii de lucru asupra turismului de week-end (Ioan ISTRATE şi Ion IONESCU) 161

INTEGRAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Regimul tarifar aplicabil exporturilor româneşti în unele țări capitaliste (Radu TITIRCĂ şi Florin BONCIU) 164

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Dificultăți şi obstacole în practica societăților cu capital străin constituite în unele țări est-europene (Călin VASLAN)..... 169

Rolul restructurării organizatorice a unităților economice în integrarea eficientă a capitalului străin în economie. Opțiunea ungară (Anda MAZILU) 173

INSTITUTUL DE CERCETARE A RELAȚIILOR ÎNTRE RAMURI ŞI A STRUCTURILOR INDUSTRIALE

Aspecte privind restructurarea economiei bulgare (Constantin PANAITESCU) 177

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Dificultăți actuale cu care se confruntă economia sovietică (Mihaela JULEAN) 184

Prisunic-France la Moscova? (Valeriu IOAN-FRANC) 186

DEZBATERI ŞTIINȚIFICE

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Reuniunea grupului pentru dialog economic (III) 188

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

CU PRIVIRE LA DEZVOLTAREA SISTEMULUI RURAL

Pompilia LUPU,
Silvia CARAGEA, Ileana DUMITRESCU,
Şerban EPURE, Benoni MURARIU

Politica de sistematizare a localităţilor rurale, precum şi dezvoltarea extensivă a industriei au condus la o migrare masivă a populaţiei, în special tinere, de la sat la oraş şi, în consecinţă, la distrugerea unui număr de sate. Aceasta a determinat situaţia actuală din mediul rural, unde ţărănimea a fost slăbită numericeşte şi unde majoritatea forţei de muncă este îmbătrânită, predominând cea feminină. Nivelul veniturilor, al condiţiilor social-culturale, al dotării tehnico-edilitare, mult inferioare în localităţile rurale, comparativ cu cele urbane, reprezintă o altă cauză a migraţiei populaţiei de la sat la oraş.

Prin sistematizarea comunelor şi satelor se urmărea realizarea unor centre rurale mai dezvoltate din punct de vedere economic, dotate edilitar, sanitar, cultural şi comercial, în detrimentul celorlalte localităţi rurale care nu intrau în raza lor de influenţă, localităţi care au dispărut sau urmau, într-un timp cât mai scurt, să dispară. Astfel, a fost stabilit, în mod arbitrar, în fiecare judeţ, un număr de comune ce urmau să devină centre de tip urban. În aceste comune erau sau urmau să se amplaseze cu precădere unităţi economice ale industriei mici, unităţi economice ale cooperaţiei meşteşugăreşti şi de consum, alte obiective industrial-agrare sau secţii ale unor întreprinderi republicane, fără corelare cu resursele de materii prime locale.

Deşi politica rurală pretindea că urmăreşte ridicarea întregii activităţi economico-sociale şi culturale a comunelor şi satelor, îmbunătăţirea treptată a infrastructurii, ea a dus, de fapt, la adâncirea decalajelor în raportul sat-oraş.

Pentru întărirea sistemului rural al teritoriului ţării noastre este necesară crearea unor condiţii reale de muncă şi viaţă a celor din mediul rural cât mai apropiate de cele din mediul urban, condiţie esenţială pentru atragerea forţei de muncă, limitarea navetismului şi a altor fenomene socio-demografice negative.

În primul rând, considerăm că trebuie să fie luat în consideraţie, în continuare, rolul destul de însemnat pe care l-au jucat comunele dotate cu un potenţial de comunicaţie (drumuri, căi ferate) şi economic mai dezvoltat, ultimul

fiind reprezentat prin unități de mică industrie ce valorifică resursele locale existente, comune care sunt dotate cu unități comerciale şi prestatoare de servicii.

Ca ramură de bază a mediului sătesc, agricultura trebuie să aibă o contribuție importantă la dezvoltarea localităților rurale. Principală sursă de materii prime, agricultura urmează să fie sprijinită de stat prin acordarea de credite unităților agricole şi producătorilor individuali, în vederea realizării producțiilor vegetale şi animale, prin încheierea unor contracte avantajoase pentru ambele părți (stat şi producător) şi prin acordarea de credite pentru mecanizarea lucrărilor agricole, urmărindu-se uşurarea muncii producătorilor şi obținerea unui randament sporit.

Prin încheierea unor contracte de muncă pe durată nedeterminată privind angajarea muncitorilor din sectorul zootehnic, se va stimula atât dezvoltarea acestui sector, cât şi atragerea forței de muncă.

În vederea valorificării integrale şi eficiente a resurselor de materii prime şi materiale, a produselor secundare din agricultură, a materialelor recuperabile şi refolosibile, recondiționarea pieselor de schimb, precum şi utilizarea forței de muncă, se impune dezvoltarea mai accelerată a micii industrii, atât în unitățile agricole cooperatiste, cât şi în unitățile cooperației de consum şi meşteşugăreşti. Pe lângă prelucrarea unor produse agricole – vegetale şi animale – pe care le oferă agricultura, dezvoltarea activităților industriale în toate unitățile agricole va contribui atât la realizarea unor venituri suplimentare, cât şi la obținerea unor beneficii care pot fi destinate dezvoltării bazei materiale a agriculturii.

În procesul complex de dezvoltare economică a localităților rurale, un rol aparte revine cooperării intercomunale şi interzonale, atât în valorificarea superioară a produselor secundare din agricultură, cât şi în utilizarea completă a capacităților de producție.

Cooperarea în producție cu unitățile industriei republicane pentru realizarea unor produse destinate fondului pieței şi exportului va contribui, de asemenea, la folosirea şi stabilitatea forței de muncă în comune.

O atenție deosebită trebuie acordată, în continuare, prelucrării unor cantități sporite de legume şi fructe proaspete, fructe de pădure şi a unor produse ale industriei mici (ca artizanat, covoare manuale, împletituri din răchită) pentru piața internă şi, mai ales, pentru export.

Este necesară dezvoltarea activităților de prestări servicii pentru poulație – domeniu destul de deficitar – prin adaptarea structurii serviciilor pentru satisfacerea la timp şi în bune condiții a nevoilor sociale şi individuale ale locuitorilor din mediul rural.

Intensificarea şi modernizarea comerțului, atât sub aspectul dezvoltării bazei sale materiale, al lărgirii şi diversificării rețelei unităților de desfacere, cât şi al volumului de mărfuri, vor fi preocupări permanente, menite să răspundă într-o măsură tot mai mare veniturilor în creştere continuă ale populației.

Dotarea tehnico-edilitară a comunelor, în general, este deficitară. Comunele nu au creată rețeaua stradală, rețelele de distribuire a apei potabile sunt insuficiente, conductele de canalizare sunt aproape inexistente. De aceea, procesul de echipare edilitară va trebui să cunoască o dezvoltare mai intensă odată cu consolidarea fiecărei localități rurale.

Infrastructura trebuie astfel orientată încât să contribuie la lichidarea decalajelor mari şi să asigure o echilibrare a condițiilor de viață în toate localitățile rurale.

Abordarea problemelor privind crearea infrastructurii de bază să se facă din două puncte de vedere: în primul rând, aceasta trebuie să existe în toate localitățile rurale, iar în al doilea rând, localitățile cu acelaşi nivel de dezvoltare trebuie să dispună de acelaşi grad de infrastructură, indiferent de locul unde sunt amplasate.

Politica zonală a statului nostru se va putea concretiza prin întocmirea unor programe orientative de amenajare a satelor şi comunelor, de care să țină seama organele locale în elaborarea propriei strategii de dezvoltare.

Programele de dezvoltare zonală trebuie să fie clare, adaptate la diversitatea zonelor, un efort special în acest sens trebuind să fie angajat pentru susținerea zonelor defavorizate. De asemenea, ele trebuie să țină seama de legăturile şi influențele reciproce dintre localitățile din zonă, de necesitatea corelării dezvoltării fiecărei comune atât cu celelalte localități rurale, cât şi cu oraşele din zonă.

Considerăm că ar fi utilă continuarea acțiunii de înfrățire a satelor româneşti cu sate din vestul Europei, diversificarea structurii relațiilor de colaborare dintre acestea, fapt cu implicații benefice în viitorul rețelei rurale din țara noastră.

Rolul investițiilor în dezvoltarea sistemului rural

În ansamblul reconstrucției economiei româneşti, un accent deosebit va trebui pus pe reconstrucția satului românesc, pe modernizarea localităților rurale, în general.

Revigorarea mediului rural este necesară în toate sferele de activitate specifice acestuia, şi anume: agricultură, industrie mică şi prestări servicii, social-culturală. Măsuri deosebite în acest sens se impun a fi luate, în special, pentru aşezămintele rurale cu un nivel scăzut de dezvoltare.

Pe lângă măsurile cu caracter economico-financiar, prevăzute în actele normative elaborate, în scopul stimulării creşterii producției agricole şi a dezvoltării activității industriei mici şi a prestărilor de servicii, un rol deosebit îl poate avea şi modul de alocare a fondurilor de investiții.

Măsurile ce vizează revitalizarea economică şi social-culturală din mediul rural, prin intermediul investițiilor, s-ar putea etapiza în:

1. măsuri pentru perioada de tranziție;

2. măsuri pe termen lung.

1. **În perioada de tranziție** (până la alegeri), aceste măsuri se impun a fi luate cu prioritate în agricultură (activitatea de bază a satelor), pentru:

- stimularea producătorilor agricoli individuali prin acordarea de credite pentru investiții (maşini şi utilaje specifice etc.);
- înnoirea bazei materiale a unităților cooperatiste şi de stat prin alocarea de fonduri de investiții din bugetul de stat;
- alocarea unor fonduri de investiții din bugetul statului pentru lucrările de îmbunătățiri funciare, pentru activitățile din domeniul fitosanitar şi zooveterinar şi exploatarea sistemelor de irigații etc.

2. **În etapa următoare,** când se va constitui un nou model economic, dezvoltarea localităților de tip rural se va încadra, implicit, în noile opțiuni şi principii ce vor caracteriza acest model. În acest sens, printre pârghiile economice importante ce vor fi utilizate, investițiile vor ocupa un rol important.

La elaborarea programelor de reconstrucție a aşezămintelor rurale ar fi necesar să se aibă în vedere: nivelul de dezvoltare economică şi social-culturală; relațiile de intercondiționare cu localitățile rurale învecinate; influența oraşelor etc. În această etapă, cea mai mare parte a fondurilor de investiții va continua să fie alocată agriculturii. Principalele direcții de acțiune pot fi:

- întărirea bazei tehnico-materiale a unităților de stat şi cooperatiste şi a producătorilor individuali (dotări cu maşini şi utilaje, la nivelul tehnicii avansate şi adaptate noilor restructurări din agricultură, construcții agrozooveterinare etc.);
- lucrări pentru refacerea fertilității şi conservării solului;
- combaterea poluării apei şi a aerului.

O atenție deosebită trebuie acordată aşezărilor rurale din zonele de deal şi de munte, unde potențialul productiv al pământului este mai redus. În aceste zone, un rol însemnat îl au producătorii agricoli particulari, cu precădere crescătorii de animale. De aceea, ar fi necesar ca aceştia să fie stimulați pentru dezvoltarea zootehniei, prin acordarea de credite în condiții avantajoase.

Producătorii individuali din zonele de munte ar putea contribui şi la extinderea agroturismului montan, prin investițiile ce urmează să fie făcute cu sprijinul statului, pentru realizarea unor construcții turistice mai mici, cu dotările necesare, destinate acestui scop.

În celelalte domenii de activitate, fondurile de investiții pot fi utilizate pentru:

- construirea sau dezvoltarea unor unități industriale autonome sau în cooperare cu unități republicane;
- crearea unor unități mixte, de stat, cooperatiste sau particulare, de industrie mică, prestări servicii şi desfacere a produselor;

- dezvoltarea bazei materiale din infrastructura economică (amenajări şi consolidări de drumuri şi sisteme rutiere, construcții de poduri, extinderea şi sistematizarea rețelelor electrice, modernizarea telecomunicațiilor);
- extinderea rețelei de unități pentru ocrotirea sănătății (spitale, policlinici, dispensare, creşe) şi dezvoltarea învățământului (şcoli generale, licee, grădinițe);
- crearea sau modernizarea unor aşezări culturale şi obiective destinate petrecerii timpului liber (biblioteci, cinematografe, săli şi terenuri de sport etc.).

INSTITUTUL DE PROGNOZĂ ECONOMICĂ

DEZVOLTAREA LIBEREI INIȚIATIVE

Vasile UIFĂLEAN

În ceea ce priveşte organizarea şi desfăşurarea unor activități economice pe baza liberei inițiative, se impune asigurarea unui cadru legal necesar inițierii şi dezvoltării industriei mici şi a serviciilor. În acelaşi timp, această problemă se pune în condițiile unei noii planificări, şi anume a unei planificări descentralizate. Inițierea acțiunii de planificare descentralizată face necesară găsirea unor instrumente noi, care să răspundă acestei noi politici.

Alegerea unui model de dezvoltare pe baza liberei inițiative sau a unei economii libere poate să ducă, pe de o parte, la un impas politic, în măsura în care are loc o accentuare a decalajelor între sectoarele de vârf (cele cu o productivitate înaltă) şi activitățile tradiționale care au la bază numai mâna de lucru, iar pe de altă parte, la un impas economic, deoarece acest mod de dezvoltare ar putea duce în economia noastră, dependentă față de diviziunea internațională a muncii, la şomaj, depopularea satelor, suprapopulare urbană, poluare etc.

La nivel regional, departamental şi microregional, extinderea competențelor trebuie să permită mobilizarea tuturor energiilor şi asocierea tuturor proiectelor elaborate în acest sens. Asigurând o legătură între deciziile naționale şi posibilitățile de acțiune locale, adică fundamentarea planului național în funcție de factorii reali de dezvoltare economică şi de schimb local, planificarea descentralizată constituie un proiect care asociază eficacitatea economică şi democrația politică.

Se pune problema asigurării unui cadru care să permită armonizarea planificării şi a descentralizării. În acest sens, se stabilesc relații contractuale între stat şi regiuni, acestea pentru stabilirea obiectivelor de interes național, precum şi a celor de interes local.

Decretul-lege privind organizarea şi desfăşurarea unor activități economice pe baza liberei inițiative prevede că asociațiile familiale, asociațiile cu scop lucrativ pot să-şi procure materiile prime, materialele etc. de la persoane fizice, persoane juridice şi de la unitățile de stat. Problema care se pune este dacă aceste asociații îşi pot procura aceste materii prime, materiale, combustibil etc. la prețuri de producție, prețuri la care se aprovizionează şi unitățile de stat.

Aceasta, deoarece se impune ca atât unitățile de stat, cât şi cele particulare să funcționeze pe principiul eficienței economice. În acelaşi timp, în acest decret-lege nu se menționează nici dacă se va asigura această bază materială (indiferent la ce preț) pentru asociațiile cu scop lucrativ şi pentru asociațiile familiale, iar pentru întreprinderile mici se menționează că Ministerul Economiei Naționale, împreună cu Comisia Națională pentru Industrie Mică şi Servicii, va stabili condițiile şi cazurile în care unele materii prime, materiale, combustibili şi energie vor putea fi puse la dispoziția acestor asociații.

În acest sens, se pune problema continuității activității în aceste unități mici şi asociații.

Având în vedere cele mai sus arătate, reiese că unitățile de stat au o serie de avantaje, cum ar fi: garanția stabilității activităților desfăşurate, a asigurărilor sociale pentru personalul angajat, precum şi a aprovizionării tehnico-materiale şi desfacerii etc.

O problemă deosebit de importantă în dezvoltarea inițiativei personale o reprezintă modul de stabilire a impozitului. Decretul-lege arată că acesta va fi stimulativ şi progresiv. În acest sens, există unele rezerve că pentru întreprinzător un impozit progresiv poate fi şi stimulativ, dar, în anumite limite, consider că elementul progresiv nu poate lipsi. Important este ca, pentru dezvoltarea, eficiența şi rentabilizarea acestor activități, impozitul să stimuleze investițiile.

Având în vedere faptul că nu se asigură baza materială (materii prime, materiale, combustibil, energie etc.) pentru întreprinderile mici şi pentru asociațiile cu scop lucrativ şi cele familiale, nu ar trebui să se impună nici categoriile de activități ce urmează a fi realizate (aşa cum se prevede în Decretul-lege pentru întreprinderile mici care urmează să desfăşoare numai activitățile stabilite de guvern). În acest sens, ar trebui să se stimuleze inițiativa particulară pentru desfăşurarea anumitor activități şi servicii în mediul rural, unde spiritul de inițiativă este mai redus, datorită unei cereri mai reduse, cheltuielilor de transport mai mari etc.

Deoarece salariații întreprinderilor mici pot fi salariați ai întreprinderilor de stat ori cooperatiste sau cooperatori beneficiind în această activitate de drepturile de asigurări sociale, este necesar să se stabilească modul în care se vor calcula vechimea în muncă, plata concediilor medicale, a pensiilor etc. În acelaşi timp, trebuie stabilit dacă salariații unităților de stat, cooperatiste sau cooperatorii pot fi şi întreprinzători în afara programului de lucru.

O altă problemă deosebit de importantă în dezvoltarea inițiativei personale o reprezintă modul cum se acordă creditele, deoarece, pe de o parte, băncile vor acorda numai credite pe bază de garanții asiguratorii, iar pe de altă parte, întreprinzătorul va fi în permanență inhibat în luarea unor credite mari, care să-i asigure desfăşurarea activității, a înnoirii tehnologiilor şi a unor investiții. Tot în acest sens, pentru înviorarea inițiativei personale, aceste bănci trebuie să acorde creditele cu dobânzi mici şi pe termene mai lungi.

Lăsând la o parte libera inițiativă de a întreprinde şi de a inova, se impune necesitatea unei planificări asigurând o coerență între programele regionale şi locale şi limitând pe cât posibil riscul anarhiei. Fără o planificare, descentralizarea ar risca să fie doar un mod de antrenare la dezordine, şi nu la o concurență loială, iar planul fără descentralizare nu ar fi decât un mijloc birocratic de evaluare a posibilităților reale ale economiei.

INSTITUTUL PENTRU CERCETARTEA CALITĂȚII VIEȚII – CENTRUL DE CERCETĂRI TURISTICE

IMPLICAȚII ALE REDUCERII SĂPTĂMÂNII DE LUCRU ASUPRA TURISMULUI DE WEEK-END

Ioan ISTRATE,
Ion IONESCU

1. Din cercetările efectuate de Centrul de Cercetări Turistice din cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții rezultă că, paralel cu sporirea timpului liber, a gradului şi vârstei de urbanizare (ca mediu poluat), a nivelului de instruire generală şi a creşterii complexității muncii prin sporirea consumului de energie psihică şi nervoasă, creşte şi nevoia de odihnă şi recreere specifice, cu caracter coparticipativ, dinamic pentru un număr din ce în ce mai mare de oameni ai muncii. În acest context, sarcina organizatorilor de turism devine mai complexă şi se amplifică, cantitativ, cu repercusiuni multiplicatoare asupra structurii sau structurilor organizatorice, a dezvoltării şi modernizării ofertei, precum şi în legătură cu îmbunătățirea radicală a acțiunilor de informare şi promovare specifice.

2. Turismul, ca fenomen social-economic, în general, se amplifică odată cu dezvoltarea de ansamblu a societății, modernizarea căilor de acces şi a mijloacelor de transport, cu intensificarea mimetismului social, turistic, ca efect al învățării şi satisfacerii unei nevoi sociale şi biologice. Specializarea profesiilor creează nevoie specifică de recreere la intervale mai scurte, într-o perspectivă culturală demnă de luat în seamă. „Specialiştii" simt nevoia să-şi lărgescă orizontul cultural şi timpul în care pot face acest lucru este timpul liber cotidian, dar mai ales cel de la sfârşit de săptămână. Iată de ce problema turismului de week-end este şi trebuie să fie în centrul atenției societății în etapa actuală.

3. Amploarea turismului de week-end este notabilă, acesta antrenând circa 80% din totalul turiştilor români care călătoresc în interiorul țării (circa 8 milioane persoane), cu frecvențe diferite în funcție de mediul de rezidență (urban sau rural), mărimea centrelor urbane, structura socio-ocupațională, pe grupe de vârstă etc. În condițiile actuale (cu două zile libere la sfârşit de săptămână), se preconizează dublarea cererii pentru turismul de week-end, aceasta însumând cel puțin o înnoptare în plus, la o deplasare, într-o unitate de cazare (de stat sau particulară), în comparație cu situația de până acum. În acelaşi timp se întrevede dublarea frecvenței practicării turismului de week-

end, având în vedere şi noile reglementări în procurarea carburanților şi sporirea continuă a numărului de automobile proprietate personală.

4. Dată fiind orientarea tradițională a fluxurilor turistice de week-end către stațiuni, zone şi localități de mare notorietate turistică (Valea Prahovei, Poiana Braşov şi Braşov, Vidraru etc.) şi pericolul deteriorării cadrului natural, dar şi a serviciilor turistice, se impun **măsuri ferme** în vederea respectării cu strictețe a unei capacități optime de primire, pentru fiecare destinație a turismului de week-end. De altfel, cercetările ştiințifice în acest domeniu au avut în vedere corelarea dezvoltării activității de turism cu protecția şi conservarea resurselor turistice, în special, a mediului înconjurător, în general. În acest context, capacitatea de primire, ca indicator conceptualizat deosebit de important pentru dimensionarea şi repartizarea bazei materiale şi a circulației turistice în teritoriu, reprezintă frecventarea turistică pe care un sistem socioeconomic regional o poate suporta în mod permanent, fără a se produce schimbări ireparabile ale structurilor sale economice, sociale şi de mediu.

5. Odată stabilită, capacitatea de primire se cere a fi respectată prin dirijarea fluxurilor turistice, acțiune ce o vedem realizabilă – într-o primă etapă – prin intermediul Centrului de Calcul al Ministerului Turismului, cu terminale în principalele puncte de plecare din Bucureşti (Gara de Nord, porțile de ieşire auto din oraş, Ministerul Turismului etc.) sau în marile centre urbane emitente din țară, acestea aflându-se într-un „dialog” electronic permanent cu locurile de destinație. Ulterior, sistemul va deveni mult mai complex, cu instrumente operaționale în întreg teritoriul țării (în Franța, de exemplu, traficul turistic la sfârşit de săptămână este urmărit prin intermediul elicopterelor, iar în Elveția, un sistem electronic informează, prin simpla apăsare de buton, gradul de ocupare a unităților turistice în diverse destinații ale turismului de sfârşit de săptămână).

6. Pentru satisfacerea unei cereri în continuă creştere pentru turismul de week-end sunt necesare unele **măsuri imediate**:

- asigurarea – la unitățile de turism, în întreprinderi, în locuri publice – a unei informări reale şi operative privind principalele destinații, acțiuni, locuri, prețuri şi tarife pentru petrecerea prin turism a celor 2 zile şi jumătate de la sfârşit de săptămână;
- dezvoltarea şi perfecționarea continuă a rețelei de comercializare a acțiunilor turistice, în profil teritorial şi la nivelul marilor colective de oameni ai muncii;
- amenajarea şi extinderea bazei tehnico-materiale turistice (de cazare, alimentație publică, agrement, sport etc.) pentru primirea în cele mai bune condiții a turiştilor la sfârşit de săptămână;
- diversificarea mijloacelor de transport al turiştilor spre destinațiile turistice (trenuri speciale, autocare, autobuze, microbuze etc.);
- descongestionarea stațiunilor turistice montane (de odihnă) şi balneare pentru reconsiderarea, amenajarea şi dotarea zonelor

turistice periurbane ale capitalei (Snagov, Cernica-Pasărea, Pustnicul, Căldăruşani, Mihăileşti, Mogoşoaia, Străuleşti ş.a.), ale marilor centre urbane, ale altor centre urbane sau prin dotarea unor noi zone de agrement (Lunca Dunării, acumulările hidroenergetice, unele zone montane, cabanele de creastă etc.);

- asigurarea unei rețele comerciale specifice (chioşcuri) şi de prestări servicii cu activitate sezonieră, bine aprovizionate cu mărfurile şi produsele solicitate, de calitate şi în cantități suficiente;
- diversificarea excursiilor la sfârşit de săptămână (pentru vizitarea unor obiective naturale, cultural-istorice etc.) şi popularizarea lor în marile unități economico-sociale, în şcoli sau institute de învățământ superior;
- asigurarea condițiilor pentru satisfacerea unor hobby-uri la sfârşit de săptămână: pescuit sportiv, vânătoare, echitație, ciclism, jocuri sportive colective etc.;
- extinderea, diversificarea şi modernizarea dotărilor de sport şi agrement, de destindere în aer liber: terenuri de sport, ştranduri, piscine acoperite şi în aer liber;
- organizarea unor manifestări cultural-artistice şi sportive de înaltă ținută şi popularizarea lor;
- încurajarea construirii de locuințe în stațiunile turistice sau în localități cu valențe turistice (a doua reşedință) pentru petrecerea sfârşitului de săptămână;
- testarea periodică a frecvenței practicării turismului de week-end, a gradului de satisfacere a preferințelor, precum şi în legătură cu mărfurile şi serviciile oferite (calitate, cantitate, diversitate etc.).

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

REGIMUL TARIFAR APLICABIL EXPORTURILOR ROMÂNEŞTI ÎN UNELE ȚĂRI CAPITALISTE

dr. Radu TITIRCĂ
Florin BONCIU

Toate exporturile româneşti în țările capitaliste dezvoltate sunt supuse, la intrarea pe teritoriul vamal al țării importatoare, unor proceduri de vămuire, în conformitate cu legislația din fiecare țară şi cu prevederile relevante ale acordurilor internaționale în vigoare (în primul rând, GATT).

În procesul de vămuire, mărfurile sunt încadrate pe poziții tarifare, în vederea aplicării regimului tarifar corespunzător. Regimul tarifar aplicabil diferă în funcție de țara importatoare, de categoria în care se încadrează fiecare produs, precum şi de existența şi natura preferințelor vamale care pot fi acordate anumitor produse importate din România.

În final, regimul tarifar aplicabil exporturilor româneşti în principalele țări capitaliste dezvoltate se concretizează în perceperea unei taxe vamale care, deşi este legal cerută de autoritățile fiscale de la importatorul local, este recuperată de către acesta din urmă de la exportatorul român. Totalul taxelor vamale percepute la importul de produse româneşti într-o anumită țară, raportat la valoarea totală a importurilor din România ale țării respective, exprimă, ca urmare, într-o manieră sintetică, incidența regimului tarifar aplicabil exporturilor româneşti.

În vederea evaluării acestei incidențe asupra exporturilor româneşti în principalele țări capitaliste dezvoltate, au fost luate în considerație importurile din România ale următoarelor țări sau grupuri economice: Australia, Austria, Canada, Comunitatea Economică Europeană (CEE), Finlanda, Norvegia, Suedia şi Statele Unite ale Americii (SUA).

Exporturile româneşti în aceste țări pot fi supuse unuia dintre următoarele trei tipuri de regimuri tarifare:

a) regim tarifar în baza clauzei națiunii celei mai favorizate (denumit pe scurt „regim MFN”). Acest regim se acordă, în principiu, pe o bază multilaterală, de către țările-părți contractante ale GATT la importul din celelalte țări-părți contractante, în baza prevederilor Acordului General pentru Tarife Vamale şi Comerț. Ca parte contractantă a GATT, România beneficiază de

regim MFN din partea tuturor țărilor menționate mai sus, cu excepția SUA. Taxele vamale în regim MFN sunt, de regulă, mult mai reduse decât taxele vamale aplicabile la importul din țările care nu beneficiază de acest regim.

b) regim preferențial în baza Sistemului Generalizat de Preferințe (denumit pe scurt „regim SGP"). Acest regim se acordă în mod unilateral de către țările capitaliste dezvoltate la importul unor produse din unele țări în curs de dezvoltare. Ca țară în curs de dezvoltare, România beneficiază de regim SGP din partea tuturor țărilor menționate mai sus, cu excepția SUA. Regimul SGP constă în acordarea de scutiri totale sau parțiale de taxe vamale la importul anumitor produse incluse pe listele (schemele) de preferințe ale fiecărei țări. Aceste liste diferă de la țară la țară, sub aspectul cuprinderii sau excluderii produselor sau a proporției de reducere a taxei vamale, în baza SGP. Pentru cea mai mare parte a exporturilor româneşti în țările menționate, regimul SGP constă în scutirea totală de taxe vamale la import.

Nu în toate cazurile, exporturile româneşti de produse incluse în schemele de preferințe beneficiază de preferințe vamale în mod nelimitat sub aspect cantitativ (sau valoric). Astfel, la anumite produse, CEE acordă preferințe vamale în cadrul unor plafoane tarifare, al unor contingente tarifare sau în limita unor sume fixe la import, stabilite pentru fiecare categorie de produs în parte. Dacă aceste limite sunt depăşite, importurile la produsul respectiv sunt supuse în continuare regimului MFN, nemaibeneficiind de SGP.

c) Dintre țările menționate mai sus, SUA aplică importurilor din România un regim tarifar autonom. Taxele vamale în regim autonom sunt cu mult mai ridicate decât cele în regim MFN şi, de asemenea, şi mai ridicate decât cele în SGP.

Pentru determinarea incidenței generale a regimului tarifar aplicabil exporturilor româneşti în țările menționate, au fost luate în calcul ultimele date statistice disponibile (din statisticile de import ale țărilor capitaliste dezvoltate) privind exportul în fiecare țară în parte.

Datele privind exportul au fost încadrate pe poziții tarifare potrivit nomenclatorului vamal al fiecărei țări în parte. În cazul CEE, SUA, Australiei şi Norvegiei, încadrarea s-a făcut potrivit clasificării adoptate prin Convenția Internațională asupra Sistemului Armonizat de identificare şi codificare a mărfurilor.

O primă observație se referă la regimul tarifar aplicabil exporturilor româneşti. Din acest punct de vedere, se constată că 70,1% din exporturile româneşti beneficiază de regim SGP (tabelul 1). Practic, toate exporturile româneşti în regim SGP sunt scutite de plata taxelor vamale (nivelul mediu al taxei vamale în regim SGP este de 0,1%). Volumul taxelor vamale de a căror plată exporturile româneşti sunt scutite în baza SGP este de 189.192 mii dolari, ceea ce echivalează cu o marjă preferențială de 8,7%. Cu alte cuvinte, dacă România ar beneficia numai de regimul MFN, s-ar aplica o taxă vamală de 8,7% asupra valorii acestor exporturi.

Tabelul 1

Regimul tarifar aplicabil exporturilor României

Țara	Total export '86 mii $ %	Export MFN mii $ %	Export SGP mii $ %	Regim autonom mii $ %	Taxa MFN mii $ %	Taxa SGP mii $ %	Marja SGP mii $ %	Taxa autonomă mii $ %
SUA	384436	-	-	384436	-	-	-	105820
	100,0	-	-	100,0	-	-	-	27,5*
Austria	15607	5134	10473	-	2171	239	367	-
	100,0	32,9	67,1	-	42,3	2,3	3,5	-
Australia	4031	329	3702	-	0	1069	227	-
	100,0	8,2	91,8	-	0	26,5	5,6	-
Canada	24451	17276	7175	-	3632	227	439	-
	100,0	70,7	29,3	-	21,0	3,2	6,1	-
CEE**	2651734	504488	2147246	-	31422	393	188000	-
	100,0	19,0	81,0	-	6,2	...	8,8	-
Finlanda	3536	2814	722	-	392	0	37	-
	100,0	79,6	20,4	-	13,9	0	5,1	-
Norvegia	4009	1993	2016	-	285	0	122	-
	100,0	49,7	50,3	-	14,3	0	6,0	-
Suedia	9480	9480	-	-	583	-	-	-
	100,0	100,0	-	-	6,2	-	-	-
TOTAL	3097284	541514	2171334	384436	38485	1928	189192	105820
	100,0	17,5	70,1	12,5	7,1	0,1	8,7	27,5

* Dacă se iau în considerare exporturile de produse petroliere, taxa medie este de 53,5%.

** Datele pentru CEE se referă la anul 1987.

Exporturile în regim MFN, reprezentând 17,5% din totalul exportului, sunt supuse unei taxe vamale medii de 7,1%.

A doua observație se referă la repartizarea pe niveluri ale taxelor vamale ale importurilor din România (tabelul 2). Menționăm că s-au avut în vedere taxele vamale efectiv aplicate (SGP, MFN sau autonome, după caz).

Tabelul 2

Repartizarea exporturilor pe niveluri ale taxelor vamale efective

în mii $ şi procente

0%	0-9,9%	10-19,9%	20-29,9%	30-39,9%	peste 40%
SUA: 384436					
0	208936	76	40753	11196	121473
0	54,3	...	10,6	2,9	31,6*
Austria: 15607					
3115	8146	842	921	1069	1514
19,9	52,2	5,4	5,9	6,8	9,7
Australia: 4031					
669	-	158	204	2962	38
16,7	-	3,9	5,1	73,5	0,9
Canada: 24451					
5585	3464	1541	13455	-	-
22,8	14,2	6,3	55,0	-	-
CEE: 2651733**					
2204552	332581	62909	16231	-	1561
83,1	12,5	2,4	0,6	-	0,1
Finlanda: 3536					
2259	169	1	112	988	-
63,9	4,8	...	3,2	27,9	-
Norvegia: 4009					
2166	11	1712	120	-	-
54,0	0,3	42,7	3,0	-	-
Suedia: 9480					
4125	1595	3760	-	-	-
43,5	16,8	39,7	-	-	-
TOTAL: 3063483					
2222471	554902	71999	71796	16215	124586
71,8	17,9	2,3	2,3	0,5	4,0

* Dacă nu se iau în considerare produsele petroliere, acest procent este de 66,7%.
** Cifrele se referă la anul 1987. Nu a fost repartizată o sumă de 33899 mii $, reprezentând exporturi supuse prelevărilor în cadrul politicii agricole comunitare.

După cum se constată din tabelul 2, aproape trei sferturi din exporturile româneşti (71,8%) în țările menționate beneficiază de scutire de plata taxelor vamale, în principal ca urmare a acordării tratamentului SGP, dacă avem în vedere faptul că 17,9% din exporturile româneşti sunt supuse unor taxe vamale efective mai mici de 10%.

A treia observaţie se referă la protecţia tarifară. Acest indicator, cel mai sintetic, permite efectuarea de comparaţii între ţări, oferind o evaluare globală (cu valoare, desigur, indicativă) a incidenţei regimului tarifar aplicabil exporturilor româneşti.

Nivelul mediu de protecţie tarifară la importul din România al ţărilor capitaliste dezvoltate (totalul taxelor vamale efective, raportat la valoarea totală a exporturilor) este de 4,7%; acest nivel diferă de la ţară la ţară, fiind cel mai scăzut în cazul CEE şi cel mai ridicat pentru SUA (tabelul 3).

Menţionăm că, pentru SUA, dacă nu se iau în consideraţie exporturile de produse petroliere, nivelul mediu de protecţie efectivă este de 53,5%.

Tabelul 3

Nivelul mediu de protecţie tarifară la importul din România

Ţara	Taxa vamală medie efectivă %
SUA	27,5
Austria	15,4
Australia	26,5
Canada	15,7
CEE	1,2
Finlanda	11,1
Norvegia	7,1
Suedia	6,2
TOTAL	4,7

Menţionăm că, în contextul negocierilor comerciale multilaterale ale Rundei Uruguay, care se desfăşoară în prezent sub egida GATT, se urmăreşte o reducere generală a nivelului taxelor vamale, în medie cu circa 30%. În funcţie de structura exporturilor româneşti, în relaţiile bilaterale cu diferite ţări, reducerile de care ar putea beneficia ţara noastră pot să fie mai mari sau mai mici decât reducerea generală preconizată în plan multilateral. În acelaşi timp, reducerile de taxe vamale ar putea duce la o oarecare erodare a marjei preferenţiale de care beneficiază ţara noastră în baza SGP.

Pe măsura obţinerii de date statistice mai recente, ca şi în funcţie de evoluţia negocierilor comerciale multilaterale, evaluările privind incidenţa regimului tarifar aplicabil exporturilor româneşti vor fi aduse la zi în mod operativ.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

DIFICULTĂȚI ŞI OBSTACOLE ÎN PRACTICA SOCIETĂȚILOR CU CAPITAL STRĂIN CONSTITUITE ÎN UNELE ȚĂRI EST-EUROPENE

Călin VÂSLAN

Analiza sistematică a dificultăților şi obstacolelor în practica societăților cu participarea capitalului străin relevă două aspecte principale: primul ține de natura relațiilor de producție şi de specificul suprastructurii, concretizându-se în influența mecanismului politico-economic; al doilea aspect se referă la stadiul atins în dezvoltarea economică generală a țărilor analizate şi la structura economică ce corespunde fiecărui stadiu.

1. **Dficultățile generate de mecanismul politico-economic** se manifestă prin centralizarea excesivă şi lipsa de flexibilitate a principalelor pârghii economice şi administrative.

a) În sfera luării deciziilor de constituire şi funcționare a societăților mixte:

- criteriile care au stat la baza alegerii domeniului de activitate nu au avut întotdeauna o fundamentare economică riguroasă (în unele cazuri au prevalat criteriile politico-strategice – vezi cazul URSS);
- nu a existat un sistem informațional eficient care să permită cunoaşterea temeinică a partenerilor şi alegerea celor mai bine plasați în raport cu obiectivele alese;
- în marea majoritate a cazurilor, cota de participare a capitalului străin la societățile cu sediul în țările analizate este minoritară. În aceste condiții, deciziile privind constituirea şi funcționarea societăților de acest tip sunt luate de statul respectiv, limitând autonomia şi adaptabilitatea firmei. Neacceptarea riscurilor care decurg din activitatea societăților, mai ales pe piețele externe, este o consecință firească a controlului centralizaat de stat, înscriindu-se în logica economică a sistemelor planificate şi centralizate (astfel se explică dimensiunile modeste ale investițiilor străine făcute într-o serie de țări şi talia mică şi mijlocie a întreprinderilor rezultate). În perioada 1972-1988, în Ungaria, volumul investițiilor străine s-a ridicat la circa 300 milioane dolari, concretizate în 135 societăți mixte;
- absența unor instituții sau societăți cu rol de impulsionare, creditare, mediere şi orientare a investițiilor (excepție face Ungaria în care există

INTERCOOPERATION CO.LTD şi INVESTCENTER – cu rol de orientare şi mediere, INTERNATIONAL BANK şi o societate bancară creată împreună cu CHASE MANHATTAN CORPORATION – cu rol de finanțare şi creditare). Lipsa instituțiilor de creditare şi finanțare reprezintă un obstacol-cheie. Aceste instituții îşi aduc o contribuție hotărâtoare atât la înființarea societăților mixte, cât şi la extinderea ulterioară a activității lor. Orice investitor străin este interesat în utilizarea capitalului său acolo unde există promisiunea unor profituri ridicate şi, nu în ultimul rând, perspectiva lărgirii activității sale.

b) În sfera reglementărilor fiscale:

- impunerea profiturilor în urma activității societăților mixte s-a făcut şi se face într-un ritm destul de ridicat (în Bulgaria – 30%, în Cehoslovacia – 40%). În condițiile în care o mare parte a activității acestor societăți urmăreşte obținerea de resurse valutare, statul respectiv încearcă, prin sistemul de impunere practicat, să rețină la dispoziția sa o cât mai mare parte din aceste resurse;
- condiționarea şi restricționarea repatrierii profiturilor; foarte frecvent, statul condiționează acordarea autorizației de a investi în societăți mixte de utilizarea profiturilor rezultate, într-un timp prestabilit – achiziționarea de produse de pe piața țării respective sau reinvestirea lor într-un anumit domeniu;
- persistența unui grad ridicat de nesiguranță în ceea ce priveşte protejarea şi garantarea investițiilor de către statul gazdă. Invocând prerogativele suveranității sale, statul îşi rezervă în multe cazuri dreptul de naționalizare, achiziționare, lichidare etc. a investițiilor cu capital străin, fapt care nu poate avea decât un efect descurajator pentru investitori.

c) Sistemul de prețuri practicat s-a dovedit a fi lipsit de o minimă flexibilitate, din cel puțin două motive:

- ținând seama de faptul că activitatea societăților vizează în mare parte piața externă, prețurile planificate permit destul de greu o adaptare rapidă şi eficientă la fluctuațiile conjuncturale internaționale;
- - descurajează din capul locului, extinderea şi dezvoltarea societății pe seama pieței interne, între dinamica prețurilor şi cea a productivității muncii neexistând o corelare economică reală.

2. **Dificultăți determinate de nivelul general al dezvoltării economice şi de structura economiei.** Nivelul productivității muncii este cea mai sintetică formă de exprimare a gradului de progres economic. În țările cu economie centralizată, nivelul acestui indicator este scăzut în raport cu nivelul caracteristic țărilor occidentale dezvoltate. Faptul se datoreşte atât nivelului scăzut al productivității muncii pe fiecare sector de activitate luat în parte, cât şi structurii economice de ansamblu. În cadrul acestor structuri nu predomină

ramurile cu un nivel tehnic şi tehnologic extrem de ridicat şi deci purtătoare ale unui nivel ridicat de productivitate. Principalele repercusiuni sunt următoarele:

- investitorii străini se orientează, în principiu, spre țările în care raportul productivitate/salariu este cât mai mare, adică mai mult spre țările Asiei de Sud-Est decât spre țările est-europene;
- structura şi calitatea ofertei de mărfuri sunt destul de puțin competitive în țările cu economie centralizată şi planificată; consecința imediată este lipsa convertibilității monedelor naționale, însemnând cursuri de schimb, convertibilitate stabilită unilateral şi nerealist, restricționând fluxurile financiare, de mărfuri şi de servicii (relevant este faptul că forintul maghiar tinde mai rapid către convertibilitate decât marca est-germană sau coroana cehoslovacă; cu toate că R.D. Germană şi Cehoslovacia cunosc un nivel mai ridicat de dezvoltare economică, economia R. Ungare are o structură mai apropiată de cea a țărilor capitaliste dezvoltate).

3. Considerentele de până acum impun, pe cale de consecință, câteva **concluzii**:

- în istoricul atragerii capitalului străin în societăți mixte s-au conturat două perioade: prima perioadă s-a încheiat în anii 1986-1988 şi s-a caracterizat prin rezultate destul de modeste. S-a urmărit, în primul rând, promovarea exporturilor proprii şi mai puțin modernizarea şi dinamizarea economiei pe baza efectului de antrenare pe care l-ar fi putut dezvolta asemenea întreprinderi (prin intermediul societățior mixte, mai ales al celor cu sediul în străinătate, s-au derulat 30% din exporturile bulgare, 35% din exporturile cehoslovace, 16% din exporturile sovietice etc.). Începând cu anii 1987-1988, **s-a conturat o nouă tendință, în care capitalului străin i se rezervă o importanță deosebită în procesul restructurării economice;**
- făcând abstracție, în măsura posibilităților, de diferențele dintre țările analizate în ceea ce priveşte nivelul dezvoltării economice, se constată că **tipologia obstacolelor şi dificultăților în calea atragerii resurselor externe de capital este asemănătoare;** diferențele rezultate nu sunt relevante, fiind vorba, în esență, de acelaşi tip de mecanism economic;
- mecanismul politico-economic, împreună cu structurile economice existente în diferite țări şi etape, a generat în majoritatea cazurilor un sindrom de neintegrare coerentă şi funcțională a societăților cu capital străin în fluxurile economiei naționale. Pentru investitorii străini, acest lucru s-a concretizat în bararea căilor de extindere a activităților şi creştere a capitalurilor lor pe seama pieței țării-gazdă. Din capul locului au fost atraşi doar acei investitori care vizau (aproape) în mod exclusiv penetrarea şi extinderea pe terțe piețe sau pe propria piață;

- având în vedere faptul că, la un anumit moment, structurile economice şi nivelul de dezvoltare reprezintă situații date, rezultatul unor procese complexe şi îndelungate, **singurul element care poate fi modelat este mecanismul politico-economic.** Pentru a putea beneficia de avantajele atragerii capitalului străin şi, mai ales, pentru a putea clădi o strategie a restructurării, în vederea propulsării acestor ramuri care cunosc un nivel ridicat de productivitate a muncii, având la bază (şi) acest capital, **se impune o reformă radicală şi sistematică a mecanismului economic** (incluzând şi reconceptualizarea societății mixte, care, în actuala formulă, promite rezultate limitate);
- ținând seama de capacitatea de absorbție, relativ redusă (deocamdată), a piețelor interne ale acestor țări, fundamentarea unei politici de atragere a investitorilor străini, cu impact exclusiv asupra acestor piețe, se poate dovedi ineficientă şi nerealistă. Utilizarea eficientă a investițiilor străine trebuie să aibă obligatoriu în vedere atât piața internă, cât şi cea externă.

ROLUL RESTRUCTURĂRII ORGANIZATORICE A UNITĂȚILOR ECONOMICE ÎN INTEGRAREA EFICIENTĂ A CAPITALULUI STRĂIN ÎN ECONOMIE. OPȚIUNEA UNGARĂ

Anda MAZILU

1. Acceptarea faptului că economia de piață reprezintă starea de normalitate a unei economii conduce la ideea că obiectivul strategic fundamental al politicii economice în țările est-europene trebuie să îl constituie tocmai crearea unei astfel de economii. Or, aceasta presupune inițierea a cel puțin două procese necesare, corelate:

a) **modernizarea structurii unităților economice** care să permită orientarea/deschiderea spre piață a acestora, renunțarea la caracterul dominant şi închistat al formei de stat a proprietății, precum şi modificarea fundamentală a rolului, comportamentului subiecților la actul productiv;

b) **crearea unui flux liber al capitalurilor şi a unei piețe a capitalurilor.** Acest al doilea proces este înlesnit în mare măsură de cel dintâi, prin faptul că restructurarea verigilor de bază ale economiei permite:

- deschiderea de noi posibilități pentru colaborarea organizatorică a diferitelor forme de proprietate şi, prin aceasta, activizarea resurselor existente şi neutilizate sau a celor utilizate ineficient, precum şi mobilizarea şi investirea liberă a fondurilor cetățenilor;
- ca investițiile externe de capital să fie posibile, nu numai prin intermediul societăților mixte create în acest scop, ci să poată fi implantate, în forma cea mai nemijlocită, în noile structuri economice. Se crează, astfel, **condițiile pentru o integrare reală a capitalului străin în aceste structuri, investițiile externe constituindu-se în sursă suplimentară de capital, dar, mai ales, într-un instrument de promovare a schimbărilor structural-organizatorice în economie[1].** Tocmai datorită acestei ultime funcții, **investițiile externe trebuie să reprezintă o alternativă preferabilă împrumuturilor externe.**

[1] Mobilizarea capitalurilor străine ca mijloc de extindere a unei piețe ungare a capitalului este încurajată atât prin Legea firmei, cât şi prin legislația vizând efectiv crearea unui regim favorabil pentru investițiile externe.

În concepția maghiară, demararea unei astfel de secvențe logice a înscrierii pe coordonatele economiei de piață a fost susținută în mod legislativ prin emiterea Legii cu privire la asociațiile economice (Legea VI/1988).

2. Pentru realizarea obiectivului de modernizare a structurii unităților economice în vederea integrării orientate spre piață a acestora, legea urmăreşte asigurarea concentrării necesare a capitalului şi a celorlalte mijloace de producție, în paralel cu stimularea concurenței, prin reglementarea următoarelor forme de asociații economice[1] (în terminologia maghiară)/societăți comerciale (în terminologia românească):

- societate în nume colectiv;
- societate în comandită simplă;
- uniune;
- întreprindere comună;
- societate cu răspundere limitată;
- societate pe acțiuni.

Este realizată, astfel, o reglementare unitară a tuturor acestor forme de asociații economice, în condițiile în care unele nu au cunoscut anterior nici un statut aplicabil (societatea în nume colectiv şi societatea în comandită simplă), alte două (societatea cu răspundere limitată şi cea pe acțiuni) erau supuse unor norme juridice depăşite (din 1930 şi, respectiv, 1875), iar reglementarea uniunii şi a întreprinderii comune (expresie a unor încercări, de după 1960, de a pune în aplicare o lege socialistă a firmei) era complet ruptă de reglementarea formelor clasice.

O serie de caracteristici juridice conferă suplețe în aplicarea Legii firmei, şi anume:

- cu excepția secțiunilor referitoare la societatea pe acțiuni, **natura reglementărilor este dispozitivă** (acționează principiul „este permis tot ceea ce nu este interzis”) sau, cu alte cuvinte, părțile pot să-şi formuleze liber asocierea şi pot să se abată de la lege, cu excepția situațiilor în care legea interzice în mod expres abaterea. În ceea ce priveşte societățile pe acțiuni, din motive de siguranță a comerțului şi de protecție a intereselor acționarilor, abaterea de la lege este posibilă numai în situațiile expres prevăzute de statut;
- **legea cuprinde normele privind asocierea în totalitatea lor,** astfel încât este înlăturat pericolul emiterii unor instrucțiuni sau ordine de implementare deformatoare, de către administrația de stat;

[1] În partea I, capitolul I al Legii VI/1988, se precizează că o asociație economică – în afara excepțiilor prevăzute de lege – poate fi înființată de stat, de persoane juridice, de asociații economice care nu au personalitate juridică, precum şi de persoane fizice (atât ungare, cât şi străine) pentru desfăşurarea unei activități economice comune.

- **legea promovează principiul unității de reglementare,** nefăcând distincție între persoanele particulare şi entitățile economice sau între cetățenii unguri şi cei străini, ceea ce constituie o schimbare fundamentală, prin comparație cu situația precedentă;
- supravegherea şi controlul funcționării asociațiilor constituie atribuții ale Curții de Înregistrare, fiind astfel eliminat rolul deținut anterior de organizațiile de stat, de ramură sau teritoriale.

În baza unor astfel de caracteristici juridice generale, promovând deschiderea structurală a entităților economice către piață şi eliminând îngrădirile emanând de la aparatul de stat, legea înlesneşte înviorarea circulației capitalului. Este întărită cointeresarea organizațiilor economice şi a cetățenilor pentru utilizarea comună, eficientă a fondurilor.

Un efort previzibil al legii îl constituie creşterea numărului de participanți/actori pe piață, ceea ce conduce – în condițiile autonomiei acestora – la ascuțirea concurenței şi eliminarea treptată a monopolurilor. Ca o consecință, sporesc şi fluxurile directe de capital între protagoniştii vieții economice, diminuându-se riscurile ce revin bugetului de stat şi băncilor. De asemenea, prin funcționarea societăților pe acțiuni devine posibilă dezvoltarea unei burse de valori.

De menționat că, prin susținerea noilor tipuri de asociații economice, nu este vizată - şi, de altfel, acest fapt nici nu este de dorit - transformarea forțată, sub presiune, a întreprinderilor de stat existente (în perioada 1985-1987, ¾ din întreprinderile de stat au fost transformate în întreprinderi de stat cu autoconducere). Totuşi, se arată în preambulul legii, nu va trebui împiedicată transformarea spontană, bazată pe propiile decizii, a acestor întreprinderi în asociații economice.

3. Prin însăşi reglementarea formelor de asociații economice, precum şi printr-o serie de prevederi exprese vizând participarea la acestea a investitorilor străini – fără a intra totuşi în detalii cu privire la stimulentele de politică comercială adresate acestora, care sunt prevăzute într-un act legislativ distinct, Legea cu privire la asociațiile economice **creează premisele integrării mai masive şi mai eficiente a capitalului străin în structurile economice ungare.** În elaborarea legii s-a pornit de la concepția înlăturării restricțiilor care îngreunau participarea străinilor în organizațiile economice ungare, fiind necesară asigurarea aceloraşi drepturi pentru cetățenii străini şi pentru cei unguri. În esență, prevederile menite să înlesnească investițiile de capital extern constau în următoarele:

- asociațiile economice cu participare străină pot să fie înființate în conformitate cu regulile generale, într-un sistem normativ; numai în cazurile în care partea străină deține 100% sau majoritatea capitalului asociației este necesară obținerea unei autorizații, care se acordă pe o bază discreționară atât de către Ministerul de Finanțe, cât şi de

Ministerul Comerțului şi care încorporează, totodată, acordul autorității valutare. Lipsa unui răspuns din partea organelor de autorizare, respectiv lipsa unei decizii contrare în termen de 90 de zile va fi interpretată ca un acord tacit şi ca o autorizare a acțiunii. Devine, astfel, posibilă crearea unor asociații economice exclusiv de către străini. Totodată, se pune capăt sistemului complicat care îngreuna substanțial crearea societăților mixte;

- toate formele de asociere economică sunt deschise participării străinilor, chiar şi asociațiile fără personalitate juridică (societatea în nume colectiv şi societatea în comandită simplă). De asemenea, a fost creată posibilitatea asocierii cu persoane fizice ungare;
- partea de capital deținută de străini se bucură de siguranță şi protecție deplină. Este asigurat transferul în străinătate al dividendelor, precum şi al cotei din fondurile companiei, datorate la desființarea acesteia. Pentru astfel de transferuri nu este necesară obținerea autorizației din partea autorității valutare.

Condiția pusă, prin Legea VI/1988, străinilor care doresc să participe în asociații economice ungare se referă la obligația acestora de a avea o firmă înregistrată în propria țară. Scopul unei astfel de prevederi este acela de a permite obținerea de informații cu privire la partea străină. Regula nu se aplică deținătorilor străini de acțiuni sau, cu alte cuvinte, persoanele particulare străine au dreptul de a cumpăra acțiuni. Cu scopul protejării intereselor ungare, numai acțiunile nominale pot fi achiziționate de către străini.

INSTITUTUL DE CERCETARE A RELAŢIILOR ÎNTRE RAMURI ŞI A STRUCTURILOR INDUSTRIALE

ASPECTE PRIVIND RESTRUCTURAREA ECONOMIEI BULGARE

Constantin PANAITESCU

Problemele abordate vizează, în special, restructurarea mecanismului economic, şi anume acele aspecte legate de îmbunătăţirea acestuia în vederea stimulării dezvoltării economice. În prezent există o serie de probleme grave care au apărut în cadrul activităţii economice, generate, în special, de mecanismul economic utilizat. În perioada anterioară, dezvoltarea economiei bulgare a avut un puternic caracter extensiv, utilizându-se o centralizare excesivă.

S-au construit sute de capacităţi de producţie foarte scumpe, cu eficienţă economică şi o calitate a producţiei mediocre. În momentul de faţă trebuie luate decizii de corecţie în scopul eliminării perturbaţiilor apărute. Existenţa unui normativ complex şi relativ static prin care era condusă economia a favorizat, de asemenea, apariţia acestor distorsiuni în cadrul sistemului economic.

În prezent există o nouă metodologie care contribuie la conturarea dezvoltării economice şi prin care se prezintă o nouă opinie asupra procesului investiţional. Aceasta are un cracter logic, raţional, în concordanţă cu noile aspecte privind reorganizarea economică. Principala direcţie o constituie simplificarea mecanismului investiţional prin eliminarea normativelor care frânează procesul de investiţii, simplificarea relaţiilor dintre investitor şi beneficiar, creşterea interesului în procesul de investiţii.

În Bulgaria, problema reconstrucţiei economice s-a pus pentru prima dată în anul 1987. Până în prezent au fost elaborate 10 variante de reforme, ultima fiind aşezată pe câteva principii: autoconducere, competenţă, creşterea interesului între participanţi în legătură cu rezultatele finale, competiţie. Acest ultim principiu prezintă o serie de avantaje în cadrul economiei de piaţă în stimularea creşterii calităţii şi diversificării producţiei, în introducerea noilor tehnologii etc. Nu se poate aprecia însă modalitatea concretă de eliminare a influenţelor negative ale concurenţei. Din acest punct de vedere, există o gamă foarte largă de opinii. Totuşi, în practică, se menţine, în mod covârşitor, vechiul mecanism economic şi, în aceste condiţii, nu se poate vorbi de competiţie. Există câteva domenii unde au pătruns totuşi unele elemente ale noilor idei

privind procesul de reorganizare a activității economice (transport, servicii, agricultură). În opinia cercetătorilor, se consideră extinderea în practică a restructurărilor economice prin realizarea unui paralelism între organizațiile de stat şi cele particulare, în scopul stimulării competiției. Se mențin încă neconcordanțe din punct de vedere ideologic şi psihologic, care trebuie eliminate pentru ca acest proces de restructurare să poată fi continuat. În legătură cu acest aspect, mulți economişti consideră că procesul istoric de dezvoltare economică este construit pe reforme de organisme economice, de relații, de procese care trebuie utilizate cu eficiență sporită în condițiile actuale. Din acest punct de vedere, există opinii că importantă nu este comparația între sistemul economiei capitaliste şi socialiste, ci modalitatea cea mai adecvată de dezvoltare şi eficientizare a economiei naționale. Referitor la elementele conturate în cadrul mecanismului economic actual, aceste idei sunt reflectate în practică în mod diferit. Există, în prezent, metode centralizate pentru guvernarea dezvoltării economice. Spre exemplificare (referitor la normative), acestea trebuie să definească 30% din totalul producției unei întreprinderi; în practică, producția este planificată centralizat în proporție de 100%. Principala parte a beneficiului ar trebui să rămână la întreprinderi; în practică, cea mai mare parte este preluată de stat. Din discuțiile purtate, a rezultat existența multor exemple de acest gen, eliminarea lor depinzând în mare măsură de abilitatea guvernului de a traduce în practică elementele noului mecanism. În ultima vreme, toate aceste neajunsuri sunt considerate evidente, iar pentru eliminarea lor trebuie promovată o politică reală de reconsiderare a dezvoltării economice, bazată pe uniuni individuale ce reprezintă formele de bază ale organizării producției.

Unele aspecte referitoare la accelerarea introducerii progresului tehnic

În prezent nu se poate vorbi de un proces real de restructurare, existând numai anumite schimbări organizaționale, fără a avea un corespondent real în cadrul schimbărilor structurale, în procesul administrativ. Pentru a se realiza acest proces, se consideră necesară o restructurare globală în toate sferele de activitate economică, politică, socială, inclusiv în cadrul activității ştiințifice. Toate aceste procese se află la început, atât în teorie, cât şi în practică. Nu pot exista numai schimbări în anumite domenii particulare de activitate, principala problemă fiind însă cea referitoare la relațiile de producție şi, implicit, la formele de proprietate.

Structura formelor de proprietate nu corespunde, în acest moment, cu forțele de producție. Astfel, forma de proprietate în cadrul cooperației este similară cu cea de stat. De asemenea, firmele particulare reprezintă în prezent, în cadrul industriei, un procent nesemnificativ. Existența distorsiunilor care deformează mecanismul economic, datorate centralizării excesive, nu permite dezvoltarea în mod real a unei politici de piață. Şi în cadrul diviziunii

internaționale a muncii, datorită existenței comenzii sistemului centralizat, se manifestă încă multe restricții în cadrul relațiilor economice. Prin prisma acestui sistem de comerț, se consideră că în numeroase cazuri este dezavantajat comerțul propriu şi datorită faptului că, între criteriile internaționale referitoare la produse (calitate, design, performanțe) şi cele interne, există discrepanțe mari. Din aceste considerente, producția este de foarte slabă calitate, ineficientă şi necompetitivă. În condițiile menținerii acestor criterii, ce prezintă un nivel foarte scăzut al performanțelor tehnico-economice ale produselor, colectivele de muncă nu sunt interesate în introducerea progresului tehnic. Un alt motiv care favorizează dezinteresul forței de muncă în obținerea unei producții diversificate şi de calitate înaltă îl reprezintă prețurile, care, în modul cum se formează, stimulează creşterea producției fără un efort şi o cointeresare directă din partea forței de muncă. Retribuțiile nu sunt legate de o producție de o înaltă calitate, eficientă; ele nu depind de un sistem real de competitivitate a producției, deoarece, în general, producătorul dictează nivelul prețului. Pe primul plan este pusă problema realizării valorice a planului şi, în acest sens, nu există o corelație cu necesitățile consumatorului din punct de vedere al calității şi performanțelor produselor. Aceasta se datoreşte existenței unui monopol al producției, ceea ce se reflectă şi în modul de introducere a progresului tehnic. Din toate aceste motive, producătorul nu este interesat să introducă progresul tehnic, ci numai să îndeplinească planul în scopul asigurării retribuției şi a unor eventuale premii. După cum se ştie, progresul tehnic, prin introducerea sa, implică şi anumite riscuri, iar, în prezent, în sistemul administrativ de comandă, nimeni nu-şi asumă riscul de a introduce progresul tehnic. Stimularea introducerii mai rapide a progresului tehnic este frânată de sistemul de conducere centralizat, care se interpune între acesta şi procesul de producție, acesta din urmă dictând, pe baze administrative, introducerea progresului tehnic. În aceste condiții, introducerea progresului tehnic nu este un proces natural, care să fie inclus organic în procesul de producție. În teorie există diverse opinii şi elemente metodologice în legătură cu această problemă, dar rezultatele obținute sunt nesemnificative, deoarece, în practică, este menținută o politică de producție de tip extensiv.

Procesul investițional

Modul de direcționare a investițiilor în cadrul procesului investițional şi mecanismul prin care acesta se realizează s-au reflectat, până în prezent, prin numeroase perturbații în cadrul diferitelor ramuri industriale, în interdependențele dintre acestea, precum şi între activitatea economică şi cea socială. În structură, se observă un dezechilibru în interiorul ramurilor, din punct de vedre al nivelurilor tehnologiilor, precum şi intersectorial. Ca o regulă, cea mai mare parte a volumului de investiții a fost şi este alocată în sfera producției materiale, iar în cadrul acesteia, ponderea covârşitoare o reprezintă sectoarele de prelucrare primară. Astfel, în industria uşoară, fondurile fixe s-au

amortizat rapid, iar datorită faptului că dezvoltarea industriei grele a acumulat majoritatea resurselor investiționale, nu s-a putut realiza înlocuirea mijloacelor de muncă din industria uşoară, cu repercusiuni asupra nivelului şi calității producției şi deci şi a veniturilor forței de muncă din acest sector. O altă caracteristică care a generat aceste distorsiuni o reprezintă faptul că majoritatea covârşitoare a fondurilor fixe au o vechime între 12-15 ani, ciclul pentru reproducția lor fiind de peste 30 ani. În aceste condiții, procentul de scoatere din uz a fondurilor fixe cu durată normată de serviciu expirată este cuprins între 0 şi 2%. Altă caracteristică o reprezintă existența unui volum mare de investiții în continuare şi din această cauză nu există resurse investiționale pentru modernizări şi investiții în obiective noi, purtătoare de progres tehnic. De asemenea, amortizarea, care reprezintă aproximativ 15% din resursele investiționale, este utilizată pentru dezvoltări şi doar o parte neînsemnată pentru înlocuiri. Toate acestea fac ca inerția prezentă în cadrul procesului investițional de modernizare a structurilor tehnice să fie foarte mare. În ultimii trei ani se constată câteva încercări de schimbare a cadrului mecanismului investițional, şi anume al caracterului acestuia, reflectat prin tendința către tipul de investiție de piață. Aceasta înseamnă deci descentralizarea deciziilor privind procesul investițional, care reprezintă o primă fază şi care se va continua şi amplifica în perspectivă. De asemenea, a fost simplificată schema decizională în cadrul procesului de investiții, prin limitarea deciziilor gurvernului în cadrul acestui proces, concomitent cu tendința de investire direct în firme. În principiu, aceste decizii se pot divide în două grupe: prima grupă de decizii o constituie cele luate de guvern; cea de-a doua grupă de decizii este luată de firme, în funcție de posibilitățile economice ale acestora (aceste posibilități fiind limitate de taxele de profit impuse de guvern). Din punct de vedere al deciziilor luate de firme, aceasta nu reprezintă o problemă simplă, deoarece ele trebuie să estimeze situația pieței, care include şi riscul investiției suportat de acestea. În cadrul unor investiții majore, guvernul participă la acestea, creditând firmele respective, neexistând obligativitate din partea acestora de rambursare a creditelor. Există, de asemenea, posibilitatea unirii mai multor firme în realizarea unui obiectiv de investiții, de cele mai multe ori, aceasta făcându-se pe baza creditului acordat de bănci. În ultimul caz, banca estimează posibilitatea cea mai neavantajoasă de rambursare a creditelor de către firme în cadrul investiției respective. În principiu, decizia de investiții este luată de firmă, aceasta apelând, în prealabil, la un grup de experți care propun varianta cea mai rațională de investire. Banca acordă credit firmelor care dețin minimum 30% din suma necesară investiției respective.

Din punct de vedere al normativelor de investiții, acestea au suferit schimbări substanțiale, în sensul că guvernarea procesului de investiții are la bază legile economice. Acest proces este dirijat prin aşa-numiții regulatori economici:

- sistemul de taxe, în care taxele de profit sunt cele mai importante;

- norma de amortizare: în trecut, în mecanismul economic era introdus sistemul de amortizare pe baza unor acte normative, care prevedeau utilizarea sistemului liniar. În prezent, se introduce sistemul regresiv, durata de funcționare a fondului fix fiind determinată de „nivelul tehnologic" (această durată se preconizează a nu depăşi 10 ani);
- ratele de schimb (acestea sunt independente de politica de investiții a guvernului);
- taxe asupra salariilor.

Sfera specială de investiții în Bulgaria o reprezintă investirea de capital străin, fiind reglementată printr-un cadru juridic ce oferă posibilitatea atât a importului, cât şi a exportului de profit. În prezent, acest mecanism care prevedea redistribuirea autorității decizionale în domeniul investițiilor către firme a fost stopat de administrația sistemului centralizat, afectând în mod negativ activitatea economică a firmelor. În țară există o situație deosebit de complexă, rezultatele fiind sub aşteptări, posibilitățile de investire ale firmelor sunt diminuate considerabil, aceasta reprezentând, în general, primele elemente de inflație şi alte fenomene economice majore negative. Principala problemă o reprezintă realizarea unor schimbări importante în sistemul instituțional şi politic, deoarece nu se pot face restructurări de esență în cadrul sistemului economic fără a se modifica şi celelalte sisteme cu care se interrelează. Se apreciză că procesul reformelor nu este static, ci dinamic şi că acesta se va îmbunătăți continuu.

Câteva trăsături care definesc reformele în cadrul procesului de reorganizare a activității economice şi a activității de investiții:

- întreprinderile se transformă în firme economice (pe acțiuni), dezvoltându-se, de asemenea, sistemul bancar, prin apariția băncilor pe profil de activitate. Se va realiza o legătură directă între activitatea firmelor şi cea bancară, în sensul că băncile devin principalii finanțatori ai acestor firme în cadrul procesului investițional. O altă formă de stimulare a procesului investițional este considerată investiția de capital străin, care se realizează între firmele bulgare şi străine;
- constituirea de consorții, existând, în acest sens, două modalități de realizare a lor:
  a) firmele străine investesc în cele bulgare tehnologii moderne, plata acestor investiții făcându-se prin producția realizată. În acest caz, riscul investiției este suportat în întregime de firmele bulgare, iar după plata cotei părți către investitorul străin, tot profitul rămas este utilizat de firmă pentru dezvoltarea activității economice;
  b) firmele străine participă cu tehnologii moderne, specialişti şi muncitori de înaltă calificare în cadrul procesului de conducere şi de producție. În acest caz, riscul se împarte între cele două părți componente ale firmei, profitul realizat urmând acelaşi regim.

În afară de aceste forme, există câteva regiuni în Bulgaria care sunt definite prin lege ca zone fără bariere, în sensul că guvernul nu percepe taxe pentru aceste zone speciale. Aceasta stimulează firmele să importe bunuri sau investiții sub formă de tehnologii, fără să plătească taxă guvernului.

O altă formă de investiție o reprezintă investiția de piață, care, prin intermediul bursei, realizează legătura dintre investitor şi constructor, prin perfectarea unui contract între cele două părți. De asemenea, pot fi realizate contracte între investitori şi grupuri de cercetare, care oferă investitorilor soluții concrete de realizare a investiției. În Bulgaria sunt separate raporturile dintre investitor şi constructor, pe de o parte, şi specialiştii în probleme de investiții care lucrează în firme speciale (profesioanle) şi care oferă soluțiile pentru obiectivul de investiții, pe de altă parte. Aceşti specialişti participă pe întreaga durată de realizare a investiției: proiectare, organizarea şi controlul activității de investiții, faza de probe tehnologice.

Firmele de acest tip pot fi constituite de municipalitate sau pot fi particulare.

Din punct de vedere al tipului de acțiuni pe baza căruia se constituie şi îşi desfăşoară activitatea firmele, există în prezent numai normative care prevăd două tipuri:

- acțiuni personale care pot fi cumpărate numai de salariații care îşi desfăşoară activitatea în cadrul firmei respective. Părțile ce pot fi achiziționate de o persoană sunt reglementate prin intermediul normativelor;
- societăți anonime (acțiunea respectivă conține numai valoarea, nefiind declarat şi numele proprietarului). Fiecare întreprindere tipăreşte aceste acțiuni care sunt cumpărate la bursă. Firma trebuie să dețină partea principală a pachetului de acțiuni. În cazul în care poziția economică a firmei este deficitară, aceasta poate emite alte acțiuni sau pachetul de acțiuni poate fi cumpărat de altă firmă, în ultimul caz controlul activității fiind preluat de firma respectivă.

În prezent, pentru realizarea acestor tipuri de investiții sunt foarte multe probleme, cea mai importantă fiind cea a resurselor investiționale. Echipamentul din întreprinderi este foarte uzat, atât fizic, cât şi moral (peste 86% la nivelul industriei), iar din lipsa resurselor investiționale ele nu pot să-şi reînnoiască utilajele şi tehnologiile. În principiu, ar exista două posibilități de eliminare a acestui impediment:

- prin cumpărarea de la bancă de către cetățeni a acțiunilor care să le asigure un câştig suplimentar față de situația în care sumele băneşti respective ar fi depuse. În acest caz, se asigură o circulație a stocului monetar existent la populație către stimularea procesului de investiție;
- prin tipărire de acțiuni anonime şi crearea cadrului juridic adecvat ca acestea să poată fi cumpărate şi de firmele străine.

În prezent, prima formă a consorțiului există în câteva domenii de activitate cu rezultate economice foarte bune.

Liniile generale ale întregii restructurări economice şi deci şi ale procesului investițional se bazează pe faptul că în acest moment politica administrativă practicată în economie începe să fie eliminată treptat, nefiind posibilă o reîntoarcere la vechiul sistem. Dacă va fi acceptată total politica de piață sau dacă va rămâne o parte din sistemul actual, aceasta va influența puternic dezvoltarea economică în perspectivă.

DIFICULTĂȚI ACTUALE CU CARE SE CONFRUNTĂ ECONOMIA SOVIETICĂ

Mihaela JULEAN

Responsabilii moscoviți cu aprovizionarea recunosc gravele carențe în acest domeniu, care fac ca în special aprovizionarea cu alimente a populației să fie insuficientă. Cozile de aşteptare cresc la cele 6.000 magazine de stat care asigură 90% din necesitățile capitalei URSS, având un volum de vânzări de 28,5 miliarde ruble. Factorii de răspundere apreciază la 7-10 miliarde ruble valoarea cererii nesatisfăcute la produse lactate, legume, carne şi aparate electrocasnice.

De reținut totuşi că, pentru prima dată, sovieticii dezvăluie lacunele şi carențele sistemului, ce e drept, în scopul de a solicita concursul patronilor francezi de supermagazine, pentru a umple magazinele existente şi a crea altele noi.

Frigul şi foamea amenință, mai ales iarna, afirmă „Le Point", pe sovietici, punând la grea încercare conducerea URSS. Penuriei de produse alimentare riscă să i se adauge aceea de cărbune şi petrol, datorită reluării grevei minerilor şi blocării trenurilor între Armenia şi Azerbaidjan.

În acest context, li s-a propus patronilor francezi construirea a 20 de supermagazine şi trei centre comerciale. Totuşi, există dificultăți deosebite în domeniul importului de alimente pe devize convertibile, acestea fiind comercializate în pierdere, la prețuri joase, fixate arbitrar în urmă cu peste 40 de ani.

Problema esențială va fi aceea a capacității de plată a magazinelor şi produselor alimentare importate, în lipsa devizelor necesare sau a unor produse interesante pentru Occident. În acest scop, s-a demarat crearea a peste 400 de societăți mixte, pentru a relansa producția de bunuri de consum în afara planului. Japonezii efectuează deja investiții considerate de experții occidentali drept riscante, mizând pe interesele lor comerciale pe termen lung: astfel, Toshiba va construi la Moscova o uzină de televizoare a cărei producție va fi destinată parțial penetrării pe căi ocolite pe piața vest-europeană.

Dată fiind gravitatea situației economice a țării, a început reconversiunea a 250 de uzine de armament şi a 200 de centre de cercetare ale Ministerului Apărării, în scopul ameliorării ofertei de produse de consum. Mai mult, armata va vinde stocurile din depozitele sale.

Responsabilii sovietici apreciază că va fi nevoie de trei până la cinci ani pentru a se ajunge la o situație economică normală. Va avea populația răbdare, întreabă „Le Point”, să mai aştepte sau este deja prea târziu? Problemele strict legate de alimentație ar urma totuşi, se precizează, să se rezolve mai devreme, în circa un an şi jumătate.

Acest obiectiv pare însă foarte greu de atins, în condițiile în care unele republici, cum este Lituania, refuză să exporte produse alimentare conform planului, iar magazinele străine vând mărfurile doar pe devize străinilor de la Moscova şi nomenclaturii.

Penuria din magazinele de stat este însoțită de o abundență în cooperativele recent create şi pe piața colhoznică. Prețurile însă diferă esențial în cadrul acestor sisteme (de la o rublă în magazinele de stat la 15 ruble pe piețele colhoznice în cazul cărnii şi de cinci ori în cazul legumelor). Această situație este insuportabilă pentru 30% din populație, reprezentând pensionarii, care au venituri doar de 70 ruble pe lună, precum şi pentru ¾ din populație care au un salariu mediu de 200 de ruble, apreciază ministrul adjunct al culturii din URSS.

Sporirea recentă a salariilor medii cu circa 20 ruble nu a avut efectele scontate, întrucât masa monetară creşte mult mai rapid (+17,3%) decât producția industrială, care a scăzut în 1989 în mai multe republici. Niciodată sovieticii nu au economisit atât (400 miliarde ruble), neputând cumpăra ceea ce doresc. Când mărfurile ajung în magazine, unii cumpărători accentuează penuria prin urmărirea creării de stocuri, datorită riscurilor legate de inflație (+10%), devalorizarea rublei şi eventualele limitări ale vânzărilor.

Cum s-a putut ajunge într-o astfel de situație după patru ani de „perestroika”, întreabă „Le Point”. Un factor de răspundere, rămas anonim, răspunde la această întrebare, apreciind că „perestroika” a avut efecte „perverse”. Odată cu reîntoarcerea libertăților şi dispariția fricii, s-a creat o asemenea relaxare şi indisciplină încât toată lumea, pe întreg parcursul scării sociale, fură sau trafichează mărfuri, astfel încât la magazinele de stat ajung mai puține produse decât erau destinate. Responsabilii acestor magazine, la rândul lor, vând la dublu unele mărfuri pe piața neagră. Este denunțată activitatea Mafiei din URSS, iar problemele sabotajului se pun din nou în legătură cu forțele conservatoare şi birocratice şi cu traficanții din economia paralelă. Peste un milion de tone de mărfuri se deteriorează sau sunt furate pe căile ferate, unde mii de trenuri nedescărcate sunt paralizate, iar „tradiționalele” pierderi de 30% la recoltele de legume şi fructe s-au dublat în 1989.

În aceste condiții, încep să apară măsuri de control al situației, printre care interzicerea recunoaşterii recente a dreptului la grevă în sectoarele strategice şi al transporturilor, desființarea cooperativelor de distribuție considerate speculative, reforma Codului penal pentru a frâna actele de vandalism şi deturnările de mărfuri, impunerea întreprinderilor mixte de a nu vinde decât ce produc etc. („Le Point”, Franța, nr. 896/26.11.1989, p. 64).

PRISUNIC-FRANCE LA MOSCOVA?

Valeriu IOAN-FRANC

După Grecia, Abu-Dhabi în Golful Persic, Portugalia şi Turcia, magazinele Prisunic îşi vor găsi locul şi în Uniunea Sovietică? Iată o întrebare pe care şi-o pun de câteva luni (dacă nu de aproape un an) deținătorii cunoscutei (şi recunoscutei) firme de comerț cu amănuntul franceze şi, alături de ei, chiar consumatorii moscoviți. Posibilitatea unei asemenea expansiuni şi implantări de capital nu poate fi înlăturată, susțin observatorii revistei Institutului Francez al Autoservirii (LSA). Iar argumentul principal în favoarea unei abordări pozitive a problemei îl constituie succesul repurtat de standul francez PRISUNIC la ediția inaugurală a primei expoziții internaționale de bunuri de consum pe teritoriul sovietic. Salonul Consumexpo din primăvara lui 1989 a reunit un număr impresionant de firme producătoare occidentale, din Franța fiind remarcate Moulinex, Thomson, L'Oreal, Yves Rocher, Chanel, Naf-Naf, Chaussures de France, Albert ş.a. Prisunic a fost însă singura firmă franceză de distribuție prezentă în standurile de la complexul expozițional de lângă turnul televiziunii moscovite.

Prima „apariție pe pământ sovietic" – cum o apreciază comentatorii participanți la Consumexpo – a lui PRISUNIC a avut ca scop să demonstreze cetățeanului sovietic largile posibilități de acoperire a necesităților de aprovizionare cu mărfuri curente printr-o centrală comercială integrată.

Standul PRISUNIC a cuprins mai multe eşantioane de mărfuri textile (colecții complete de îmbrăcăminte prêté-à-porter), accesorii casnice, produse mărunte, articole de igienă şi îngrijire personală, aparate electrocasnice, sortiment integral comercializat sub marca firmei comerciale PRISUNIC.

Cu toate că interesul manifestat de vizitatorul de rând a fost imens, expectativa firmei franceze în sensul analizării imediate a posibilităților reale de implantare a magazinelor sale la Moscova a fost vizibilă, notează, de asemenea, comentatorii (nu numai francezi) prezenți la Ostankino. De fapt, scopul declarat (amintit şi mai sus) al prezenței distribuitorilor francezi la Consumexpo a fost de a sonda în cel mai direct mod realele deschideri ale perestroikăi sovietice în a ameliora viața cotidiană a poporului prin cooperare şi introducere de capital străin în domeniul distribuției (sau şi al distribuției), al ofertei de bunuri de consum. Prima constatare a fost aceea că dialogul se înfiripă greu, iar negocierile par a fi mult prea lungi pentru un magazin ce poate fi predat la cheie, cu avantaje incontestabile pentru ambele părți. Toate acestea şi ca urmare a unor piedici de natură în principal economică.

Pozitivă este, consemnează sursa citată, deschiderea către descentralizare şi posibilitatea de a stabili relații directe, întreprindere cu întreprindere, ceea ce poate constitui o bază certă a unor relații elaborate pe sisteme economice flexibile, duplex.

Pragul de netrecut încă în a începe o negociere cu privire la implantarea unei rețele PRISUNIC în URSS îl constituie imposibilitatea de a transfera beneficiul ce s-ar obține de partea franceză, slabele disponibilități financiar-valutare ale economiei sovietice nepermițând un asemenea procedeu imediat. Iar trocul practicat în schimburile comerciale sovietice cu alte țări nu poate constitui un punct de interes pentru recunoscuta firmă franceză de comerț cu amănuntul. Iată de ce afirmația reprezentanților acesteia, potrivit căreia „PRISUNIC a contat mai degrabă să se facă întâi cunoscută în URSS decât să trăiască în URSS”, ne întoarce la întrebarea din debutul acestor câteva comentarii.

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

REUNIUNEA GRUPULUI PENTRU DIALOG ECONOMIC (III)

Joi, 15 martie 1990, a avut loc cea de-a patra reuniune a Grupului pentru dialog economic, în cadrul căreia a fost dezbătută tema „Creşterea prestigiului şi aportului economistului în rezolvarea problemelor cu care se confruntă economia românească în prezent".

Din problematica ridicată în timpul dezbaterilor, am reținut o serie de elemente definitorii pentru statutul prezent şi de perspectivă al economistului în țara noastră. În primul rând, s-a desprins ideea perfecționării procesului de învățământ economic, în sensul adaptării programei la cerințele ridicate de economia de piață, ceea ce pune în centrul preocupării cadrelor didactice reorientarea cunoştințelor spre acest domeniu. Astfel, economistul va putea fi utilizat nu numai ca agent în procesul fundamentării deciziilor, ci şi, cu precădere, ca decident cu o largă competență. Un rol deosebit în complexul de cunoştințe asimilate de viitorii economişti şi chiar de cei ce lucrează în prezent în această profesie va trebui să-l dețină cele emanate din gândirea marilor economişti ai secolului nostru, laureați ai Premiului Nobel.

Următoarea reuniune va avea loc joi, 29 martie 1990, ora 15,30, la sediul Institutului Național de Cercetări Economice din bd. Magheru nr. 28-30, în care va fi prezentată „Metoda de precizie în rezolvarea problemelor" ce a primit premiul Norbert Wienner la Amsterdam în 1978.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 5/1990

- săptămânal de informare economică -

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

SUMAR

ECONOMIA ROMÂNEASCĂ ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

CENTRUL TERITORIAL DE CERCETĂRI ECONOMICE IAŞI

Dezvoltarea economică în profil teritorial 193

INTEGRAREA ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

CAER-ul: Ce este şi ce ar putea deveni (Constantin EVANGHELIU) 200

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Rolul Maghrebului (Algeria, Maroc, Tunisia, Libia, Mauritania) în perspectiva dezvoltării relațiilor economice externe ale României (Marcel MOLDOVEANU) 205

Prețurile de export – instrument de asigurare a competitivității pe piețele externe (Florin BONCIU)..... 208

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Incidențe ale creării pieței unice asupra industriei constructoare de autoturisme din CEE 213

INSTITUTUL DE CERCETARE A RELAȚIILOR ÎNTRE RAMURI ŞI A STRUCTURILOR INDUSTRIALE

Probleme actuale privind derularea procesului de restructurare a economiei URSS (Daniel MĂRGUŞ) 218

LEGISLAȚIE ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ

INSTITUTUL DE FINANȚE, PREȚURI ŞI PROBLEME VALUTARE

Legea investițiilor străine în R.S.F. Iugoslavia (extrase din legislația R.S.F. Iugoslavia) 226

CENTRUL TERITORIAL DE CERCETĂRI ECONOMICE IAŞI

DEZVOLTAREA ECONOMICĂ ÎN PROFIL TERITORIAL

1. Considerații generale

Restructurarea mecanismului de funcționare a economiei româneşti pentru asigurarea unei eficiențe ridicate impune, în perspectivă, trecerea la economia de piață. Aceasta presupune un pluralism al sectoarelor economice, al formelor şi metodelor de organizare şi conducere, grefat şi susținut pe un pluralism al formelor de proprietate. Concurența şi libera circulație a produselor , serviciilor şi ideilor vor constitui dimensionarea şi trăsătura dominantă a tabloului economic în viitor. Deschiderea economiei româneşti spre lume şi, în special spre Europa, trebuie să se facă în condițiile păstrării specificului şi interesului național.

În strategia dezvoltării economice a țării, în condițiile unei democrații reale, repartizarea teritorială optimă a forțelor de producție este unul din principiile de bază care are menirea folosirii eficiente a resurselor materiale şi umane ale țării. Are importanță covârşitoare în asigurarea dezvoltării echilibrate a economiei – în corelație cu nevoile de consum individual şi productiv, asigură satisfacerea superioară a cerințelor de ridicare a nivelului de trai material şi cultural al națiunii noastre.

Dezvoltarea economică în profil teritorial trebuie privită ca o componentă principală a dezvoltării echilibrate a întregii economii naționale. Ea este influențată, în mare măsură, de politica economică promovată la un moment dat, iar coordonatele de principiu ale acestei politici se fixează la nivel național. Ea este influențată, în societățile democratice, şi de acțiunea factorilor locali ai conducerii cu mai multă mobilitate şi spirit întreprinzător, datorită cunoaşterii mai profunde a specificului local, a resurselor şi pieței locale.

Corelația necesară a fi realizată între dezvoltarea economică locală şi cea a întregii economii naționale se cere a fi abordată într-un context larg social-economic, din perspectiva interferenței factorilor economici, tehnici, sociali şi politici. În teoria economică se fac unele aprecieri în legătură cu aspectul pus în discuție. Tendința recentă a gândirii economice s-a dezvoltat în legătură cu elaborarea teoriei creşterii economice şi scoate în relief dezechilibrele care apar. Depăşirea dezechilibrelor dă sens şi finalitate pentru atingerea scopului privind realizarea echilibrului economic.

Subscriem părerii potrivit căreia realizarea echilibrului economic este, în teorie şi practică, funcția scop. Acest obiectiv îl urmăreşte şi creşterea economică. Orice echilibru economic are un caracter relativ, comparativ cu alte

variante posibile ale sale, determinate de diferite modalităţi de conjugare a factorilor şi condiţiilor obiective şi subiective.

Asigurarea echilibrului dezvoltării teritoriale este o necesitate a economiei statelor libere şi democratice ce decurge din etica şi echitatea ce se realizează în cadrul acestora.

Dezvoltarea economică în profil teritorial, după aprecierea noastră, nu trebuie judecată exclusiv prin prisma împărţirii administrativ-teritoriale a ţării. Ea poate să cuprindă mai multe judeţe sau numai o parte dintr-un judeţ sau altul. Se au în vedere aici, în primul rând, rezervele de resurse materiale şi umane, căile de comunicaţii şi mediul înconjurător. Fiind o problemă de politică economică, asigurarea dezvoltării teritoriale este un proces ce are la bază anumite principii, care dau expresie ideilor fundamentale ce călăuzesc teoria şi practica dezvoltării în profil teritorial. Ele oglindesc, în plan teoretic, coordonatele ce jalonează întreaga activitate practică a dezvoltării economico-sociale în profil teritorial.

Sunt jalonate două grupe mari de principii:

a) una, polarizând principiile de natură economică;

b) alta, grupând principii de ordin social. Cele două grupe de principii se întrepătrund , ele se cer conjugate judicios, încât să se obţină cea mai înaltă finalitate economico-socială a întregului proces.

Principiile procesului dezvoltării în profil teritorial sunt traduse în viaţă printr-un sistem complex de criterii. Aici se îmbină criteriile de eficienţă economică cu cele de eficienţă social-politică şi cu criteriile de eficienţă ecologică. În dezvoltarea economică în profil teritorial trebuie exclusă absolutizarea unui principiu sau a altuia.

Un alt principiu, deosebit de important, chiar esenţial, este pe cât posibil, acela al omogenizării dezvoltării economico-sociale a zonelor şi localităţilor ţării. Aceasta pentru a asigura condiţii optime de viaţă pentru întreaga populaţie, indiferent în ce parte a ţării locuieşte sau dacă îşi desfăşoară activitatea în mediul urban ori rural. Acest principiu nu trebuie înţeles, totuşi, ca o nivelare şi nici ca uniformizare a dezvoltării componentelor teritoriale.

O atenţie deosebită se va acorda apropierii unităţilor economice productive de sursele de materii prime ca şi de cele privind forţa de muncă. Se asigură, în acest fel, o eficienţă sporită, în sensul reducerii costurilor de transport pe distanţe lungi ale materiilor prime voluminoase şi, în acelaşi timp, al eliminării, pe cât posibil, a navetismului şi migraţiei forţei de muncă.

2. Imaginea de perspectivă în condiţiile economiei de piaţă

Un sector important în economie, chiar şi în perspectivă, va continua să rămână industria. Structura acesteia însă va fi radical modificată faţă de cea actuală, având în vedere şi tendinţele pe plan mondial. Ramurile de vârf (electronică, mecanică fină etc.) vor deţine o pondere mai ridicată, în schimb

ramurile industriale energointensive şi mari consumatoare de materii prime deficitare îşi vor diminua aportul la realizarea venitului național.

Criteriul eficienței, al adaptabilității rapide la cerințele pieței, va impune creşterea ponderii producției industriale realizate în întreprinderile mici şi mijlocii.

În viitor va exista un pluralism al formelor de proprietate a mijloacelor de producție, concretizat în coexistența proprietății particulare, cooperatiste şi de stat, într-o împletire armonioasă a acestor forme. Unele întreprinderi vor fi privatizate total sau parțial prin emiterea şi vânzarea de acțiuni în țară şi străinătate. În proprietatea statului vor rămâne cu siguranță acele întreprinderi care prezintă importanță deosebită, cum ar fi cele din industria extractivă, siderurgie, producerea şi distribuirea energiei electrice, transporturi feroviare etc., precum şi unele sectoare care necesită supravegherea puterii politice şi obținerea unor importante venituri bugetare. Vor exista largi forme de cooperare directă în producție între întreprinderile româneşti şi întreprinderi şi firme străine. De asemenea, participarea capitalului autohton va coexista cu anumite forme de participare a capitalului străin (îndeosebi sub forma societăților mixte).

Un rol important în asigurarea unei activități eficiente, în întreaga economie, îl va avea sistemul de conducere, cu schimbări esențiale în ceea ce priveşte structurile organizatorice, sistemul informatic adiacent, fundamentarea şi luarea deciziilor, metodele de conducere şi îndeosebi selectarea şi formarea conducătorilor (managerilor).

Un alt sector de bază al economiei viitorului va fi agricultura, dezvoltată în cadrul unui sistem integrat. Actualele forme de proprietate (de stat, cooperatistă şi individuală) se vor menține în agricultură, dar cu modificări substanțiale în ceea ce priveşte ponderea şi rolul lor. Statul va continua să fie un important proprietar în agricultură. Unitățile agricole de stat, atât în zootehnie, cât şi în cultura vegetală, vor fi unități de producție sau unități de cercetare şi producție cu rol de bază în promovarea progresului tehnic şi difuzarea acestuia în exploatările agricole bazate pe celelalte forme de proprietate. Unitățile agricole cooperatiste vor fi, după caz, fie unități de producție agricolă, fie, mai ales, unități de realizare a unor servicii şi lucrări agricole sau de desfacere a produselor agricole.

Exploatările agricole bazate pe proprietatea privată (individuală sau familială) vor deține o pondere însemnată în producția agricolă, îndeosebi în sectoare ca legumicultura şi zootehnia.

Unitățile din cele trei forme de proprietate vor intra într-un sistem larg de cooperare. Astfel, exploatările agricole bazate pe proprietatea privată se vor sprijini, în mare măsură, pe serviciile oferite de cooperativele specializate sau de către unitățile agricole de stat.

Viitorul nostru sistem de producție în agricultură va fi original, comparativ cu alte unități din Europa (Franța, RFG, Italia), în sensul că se va porni de la o altă bază. Noi pornim de la unități mari, ale căror dimensiuni trebuie reduse

până la un optim, spre deosebire de celelalte țări, în care se manifestă o relativă tendință de concentrare.

Localitatea rurală va fi o aşezare umană complexă şi viabilă. Aici vor exista, alături de unități economice cu activitate specific agricolă, mici întreprinderi industriale de prelucrare a produselor agricole şi unități prestatoare de servicii pentru populație.

Considerăm că principala sferă de manifestare a liberei inițiative în economie o vor constitui activitățile din domeniul comerțului şi serviciilor.

Întreprinderile comerciale de stat şi cooperatiste, cu ridicata şi amănuntul, vor coexista cu întreprinderi particulare de comerț mic - gros şi cu amănuntul, activitatea acestora fiind aşezată pe principiul rentabilității şi eficienței.

Statul va sprijini mica industrie, unități din domeniul serviciilor pentru populație pe baza proprietății particulare, a celei cooperatiste şi a micii gospodării agricole prin intermediul pârghiilor financiar-bancare (reduceri şi scutiri de impozite, subsidii, acordarea de credite cu dobânzi reduse). Are loc, de asemenea, consolidarea treptată a pieței financiare şi a investițiilor corespunzătoare pentru susținerea unei activități investiționale suple şi eficiente, cu eforturi minime din partea statului . Astfel, o pondere hotărâtoare revine finanțării din veniturile proprii ale unităților economice, precum şi finanțării investițiilor pe bază de credite acordate unor cooperative sau persoane particulare, precum şi pe calea emiterii de acțiuni care pot fi cumpărate şi vândute în mod liber la bursele de acțiuni. Alături de acestea, bugetul statului continuă alocarea investițiilor în obiective noi, limitate ca număr şi volum, cu caracter strategic sau importante din punct de vedere social.

3. Măsuri economice în perioada imediată şi de tranziție

Trecerea de la economia de piață presupune parcurgerea unei perioade de tranziție, în care se impune cu necesitate luarea unor măsuri economice cu efecte imediate şi de perspectivă.

Mai întâi trebuie efectuată o inventariere a tuturor unităților economice şi gruparea acestora din mai multe puncte de vedere:

- după gradul de eficiență a activității desfăşurate; trebuie identificate unitățile rentabile şi cele cu activitate nerentabilă;
- după proveniența resurselor materiale prelucrate, trebuie evidențiate unitățile bazate pe resurse interne şi cele bazate pe prelucrarea resurselor din import;
- după gradul de dotare tehnică, trebuie diferențiate unitățile înzestrate cu utilaj modern de cele înzestrate cu utilaje uzate fizic şi/sau moral. În acelaşi timp, se impune evaluarea în mod realist a resurselor disponibile la nivelul tuturor sectoarelor din economie în ceea ce priveşte producția materială, stocurile, rezervele şi capacitățile.

În acest sens, este necesar să se stabilească echipe de lucru pe domenii, formate din cei mai buni specialişti (remunerați stimulativ), care să facă un bilanț la zi al situației economico-sociale a României şi, în acelaşi timp, să sugereze, pe baza unei temeinice analize, măsurile şi soluțiile ce se impun.

În cadrul măsurilor imediate, considerăm că trebuie amintită şi oportunitatea efectuării de traduceri din tot ceea ce este mai valoros pe plan mondial în domeniul tehnic, economic, social-cultural; este o măsură pe care au aplicat-o cu rezultate foarte bune multe țări în faza demarajului.

În vederea evitării eventualelor dezechilibre, frământări sociale sau nemulțumiri, rezolvarea problemelor se va realiza treptat, iar ca regulă generală, nici o măsură nu trebuie să se aplice fără a se ține seama de toate efectele acesteia în ansamblul economiei.

Între măsurile economice şi organizatorice ale etapei imediate, considerăm că se înscriu următoarele:

- asigurarea prioritară cu materii prime, combustibil şi energie a unităților economice producătoare de bunuri de consum necesare populației şi a celorlalte unități economice cu activitate rentabilă;
- trecerea în conservare a investițiilor terminate care n-au intrat încă în funcțiune şi la care încercările de a le pune în funcțiune s-au dovedit ineficiente din diverse motive (conceptuale, tehnologice, energetice etc.);
- sistarea obiectivelor de investiții în execuție, care în perioada următoare nu sunt neapărat necesare, mijloacele materiale şi umane disponibile, urmând să fie dirijate pentru finalizarea unor lucrări de investiții economice şi sociale de importanță imediată;
- este necesară o reevaluare cât mai exactă a producției realizate la toate culturile şi a stocurilor de produse agricole de care dispune fiecare unitate agricolă, calculate la standarde de stat;
- o măsură urgentă este salvarea efectivelor de animale, prin recalcularea balanțelor furajere şi stabilirea unor posibilități reale de echilibrare a acestora până la următoarea recoltă, prin transfer interzonal de nutrețuri, prin transfer intersectoare economice, importuri de nutrețuri bogate în proteine;
- renunțarea la unele culturi, restrângerea suprafeței cultivate cu acele culturi care se pretează mai puțin la condițiile țării noastre (bumbac, orez, bob, linte); favorizarea celor pentru care sunt condiții naturale optime, cu randamente şi rentabilitate de necontestat;
- de actualitate se bucură revigorarea gospodăriilor populației, redarea siguranței fiecărui producător pentru investițiile productive pe care le face;
- desființarea sau reorganizarea unor CAP-uri care au terenuri dispersate şi realizează producții mici;

- înlesnirea posibilității de cumpărare a tractoarelor şi maşinilor agricole de către CAP şi populație;
- stimularea prin prețuri diferențiate pentru încurajarea de către stat a producerii unor mărfuri de strictă necesitate;
- aşezarea pe baze noi a sistemului de salarizare, pentru a-l face mai stimulativ;
- repartizarea stimulativă a beneficiilor în toate sectoarele de activitate;
- simplificarea legislației privind circulația bunurilor materiale între producători, între producători şi consumatori, între piața internă şi piața externă;
- elaborarea cadrului legislativ de stimulare a activității economice pe baza liberei inițiative, în scopul satisfacerii cerințelor de bunuri şi servicii ale populației, precum şi a folosirii eficiente a resurselor de materii prime şi materiale;
- anularea sau modificarea, în continuare, a actelor normative care afectează nivelul de trai sau blochează circuitele economice, precum şi elaborarea de noi acte normative în acest sens.

În ce priveşte perioada de tranziție, considerăm că, pe baza formelor de proprietate asupra mijloacelor de producție existente, este necesar ca, în mod treptat, pe baza unor studii temeinice, să se acționeze în direcția lărgirii proprietății private, în special în domeniul agriculturii, micii producții de mărfuri şi servicii, a comerțului şi al altor activități unde inițiativa particulară se va impune. Treptat s-ar putea trece şi la privatizarea unor unități ale industriei de mai mică importanță pentru economia națională şi care în sistemul actual s-au dovedit a fi neeficiente. Se va realiza, în acest fel, o împletire a conducerii pe bază de plan cu piața.

Pentru etapa de trecere este necesar să se aplice o serie de măsuri care să conducă la întărirea economică a țării şi creşterea eficienței economice.

Ca o primă măsură, considerăm că se impune efectuarea unor studii de eficiență a folosirii resurselor, de organizare optimă a economiei şi de folosire superioară a inteligenței umane.

Accentul, în condițiile specifice ale țării noastre, trebuie pus pe valorificarea superioară a tuturor substanțelor minerale şi energetice cu obținerea unor produse de calitate înaltă, care să satisfacă necesitățile, în continuă creştere, de consum individual şi productiv, precum şi a producției pentru export. Această creştere se va face în conformitate cu nevoile curente şi de perspectivă, evidențiate prin studii profunde, cu respectarea cerințelor de conservare şi apărare a naturii şi a mediului ambiant, ceea ce va conduce la creşterea nivelului de civilizație materială a poporului.

Stimularea inteligenței şi a creației tehnico-ştiințifice va contribui la: obținerea de produse de calitate, bazate pe tehnologii de vârf care încorporează mai multă inteligență umană şi valorifică superior substanțele

minerale şi energetice; creşterea gradului de prelucrare a produsului principal, concomitent cu reconvertirea, în cadrul aceluiaşi proces sau al altora, a tuturor substanțelor derivate şi a reziduurilor, imperativ deosebit de actual pentru țara noastră; perfecționarea structurilor economiei naționale; îmbunătățirea sistemului de conducere şi organizare a producției şi a muncii; stabilirea pragului de rentabilitate pentru toate produsele şi întreprinderile, în scopul rentabilizării tuturor activităților; dimensionarea sistemelor de producție etc.

Realizarea obiectivelor de mai sus se poate face prin cercetări profunde şi permanente, tehnice şi economice. Cercetarea economică are menirea de a găsi criterii concrete de evaluare şi comparare a progreselor înregistrate, atât pe plan intern, cât şi în raporturile internaționale. Va fi aprofundat studiul unor categorii economice, cum sunt cele legate de proprietate, piață, valoare costuri, prețuri, rentabilitate etc., prin care să se dea sensul real al acestora.

Având în vedere starea economiei româneşti în momentul de față, economia de piață trebuie să rămână un scop şi nu un mijloc. A schimba logica înseamnă: inflație, şomaj, presiuni sociale, instabilitate politică; o politică economică axată aproape exclusiv pe stimularea ofertei (nesatisfăcută atât ca nivel cât şi ca structură) şi stabilizarea cererii, deja expansionistă, pentru a atinge punctele fierbinți de natură inflaționistă; revendicările în planul veniturilor vor trebui satisfăcute, pe cât posibil, prin modalități compensatorii.

Este necesară reconversiunea, redimensionarea şi modernizarea capacităților de producție existente şi nu distrugerea sau înstrăinarea lor. Corelativ, vor fi construite noi capacități de producție, de mici dimensiuni – industrii satelit – care să asigure mobilitatea şi suplețea giganților industriali existenți. În condiții bine determinate, va fi necesară o infuzie de capital străin, obligat însă pe cale legislativă să se comporte ca un capital de investiție.

În etapa de tranziție de la economia centralizată la cea pe piață se impune, şi în viitor, găsirea tuturor modalităților pentru ocuparea forței de muncă, care să asigure pacea socială.

Este necesară o schimbare de optică, o modificare a elementelor matricei de gândire: dezideologizarea concepțiilor despre evoluția vieții economice, înlăturarea miturilor, admiterea riscului, aşezarea relațiilor dintre indivizi pe baze noi, cultivarea sentimentului de încredere – toate acestea printr-un nou sistem de învățământ şi educație.

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

CAER-UL: CE ESTE ŞI CE AR PUTEA DEVENI

Constantin EVAGHELIU

Pe linia relațiilor economice externe, țările membre ale CAER se află în fața unei mari dileme: ce formă ar trebui să îmbrace aceste relații în viitor, în noile condiții sociale, apărute în ultimul timp. Un rol de primă importanță, în cadrul acestora, revine CAER-ului care, în mod hotărât, nu mai corespunde, sub nici un aspect noilor forme instaurate în țările membre.

O sumară analiză a condițiilor în care se desfăşura, în ultimele decenii, colaborarea dintre țările membre ale CAER, ne poate conduce la concluzia că, în cadrul acestuia, se ducea o luptă acerbă între vechile forme, staliniste, în care acesta a fost conceput, şi principiile economice de derulare a relațiilor reciproce. În această perioadă, țările membre au reuşit să organizeze o serie de acțiuni complexe de colaborare, îndreptate spre soluționarea unor probleme majore ale economiilor naționale, de obținere a unor surse de materii prime, energie şi combustibili, de realizare a unor maşini şi utilaje, de creare a unei baze tehnico-materiale a industriilor naționale, care, deşi poartă amprenta principiului dezvoltării extensive, a permis realizarea producției sociale necesare. Au fost obținute realizări pe linia cercetărilor tehnico-ştiințifice comune, creându-se, astfel, premisele inaugurării unei sfere noi de colaborare, şi anume, colaborarea în producția de serie a rezultatelor acestor cercetări comune.

Cu toate acestea, colaborarea în CAER a constituit în permanență rezultatul luptei puternice dintre colosul greoi, construit imediat după război, îmbâcsit până la maximum de proceduri şi mecanisme politico-birocratice, pe de o parte, şi necesitățile țărilor de a rezolva, ca obiectiv minim, unele din problemele vitale ce stau în fața lor, pe de altă parte.

Una dintre cauzele structurale, care a dăunat bunului mers al colaborării, a fost structura deosebit de greoaie a mecanismului de colaborare. Inițiativa unei țări, de a organiza o colaborare, trebuia să treacă prin organele de ramură ale CAER-ului, apoi în structurile inferioare ale acestora, convenirea paralelă cu organele interne în fiecare țară, apoi, din nou, pe aceeaşi filieră, la organul central CAER, pentru ca, în sfârşit, să se semneze convenția de colaborare. Dacă pe parcurs apăreau corecturi în concepția sau devizul inițial al colaborării (şi, acestea erau deosebit de frecvente), lucrările îşi reluau acelaşi traseu,

astfel că, în cazul cel mai fericit, pregătirea unei convenții de colaborare dura între un an şi un an şi jumătate. Cel mai frecvent, pregătirea convențiilor dura mai mulți ani. Sigur, această lipsă, totală, de operativitate a condus la pierderea momentului optim de realizare a numeroaselor acțiuni de colaborare.

Au fost multe cazuri când importante inițiative de colaborare nu au putut fi valorificate din cauză că țările organizatoare căutau să obțină maximum de avantaje, inclusiv economice, omițând faptul că legile economice limitează, totuşi, participarea celorlalte țări interesate în realizarea acțiunilor respective.

O altă categorie de cauze, care au determinat o deteriorare a colaborării în cadrul CAER, era legată de poziția țărilor față de anumite teze rupte de realitate, cum ar fi: „planificarea comună", „convenirea politicii economice de dezvoltare internă", „convenirea politicii față de terțe țări" etc. Aceste teze tindeau să aducă cele zece țări sub aceleaşi reguli de comportare. În schimb, se omitea faptul că, pe de o parte, această practică este în contradicție totală cu aspirația popoarelor pentru libertate şi independență, iar, pe de altă parte, stadiul – deosebit de diferențiat – de dezvoltare economico-socială a fiecăruia dintre ele nu constituia o bază reală de realizare a acestor idei, ceea ce în realitate nu însemna o unitate în activitatea de colaborare, ci o dezbinare a activității acestor țări.

La schițarea viitoarei structuri principale a organizației comune a țărilor membre ale CAER, după părerea noastră, trebuie pornit, în primul rând, de la obiectivele majore pe care aceasta le are de rezolvat. Astfel, călăuzindu-ne după principiul de bază, potrivit căruia organizația comună ar trebuie să rezolve acele probleme economice, care nu se pot înfăptui decât cu forțe comune, în cele ce urmează vom încerca o sistematizare a acestor obiective pentru a ne ajuta la înțelegerea mai bună a viitoarei forme constitutive a acestei organizații.

De primă importanță ni se par problemele legate de cercetarea comună în care sunt angrenate țările membre în cadrul aşa-zisului Program Complex pentru Progres Tehnico-Ştiințific al țărilor membre ale CAER până în anul 2000. Acest program, care cuprinde sute de teme din tehnologia de vârf modernă, ar trebui continuat cu mai multă fermitate şi, pe măsura obținerii de rezultate concrete, să se treacă operativ la colaborarea în producția de serie în țările membre. Acest domeniu constituie o cale deosebit de valoroasă pentru creşterea nivelului tehnic al țărilor membre şi se impune cu toată tăria ca acesta să fie valorificat deoarece, pe de o parte, nici o țară nu poate obține singură, într-un termen relativ scurt, rezultatele dorite, iar, pe de altă parte, nici valorificarea acestora numai într-o singură țară nu este eficientă.

Un alt domeniu de amploare, în care organizația ar putea să-şi dovedească din plin utilitatea, este cel al valorificării, cu eforturi comune şi în interes reciproc, a unor surse potențiale de materii prime, materiale şi energie, repartizate geografic deosebit de disproporționat şi a căror exploatare nu se poate realiza, tot ca urmare a insuficienței mijloacelor materiale şi financiare de

care ar dispune una sau două țări. Ca variantă a acestui domeniu este şi prelucrarea primară a acestor materiale la locul de extracție, livrarea lor în țările participante sub formă de semiproduse şi finalizarea lor de către acestea, pentru ca o parte din produsele astfel obținute să fie returnate țărilor de origine. Această formă modernă de colaborare, nu numai că reduce cu mult prețul de cost, dar descongestionează simțitor baza materială angrenată în aceste operațiuni (mijloace de transport, sursele de energie etc.), măreşte operativitatea şi permite folosirea din plin a capacităților de producție şi a forței de muncă deja formate.

O organizație economică, de tipul celei preconizate, poate contribui cu mult succes la perfecționarea diviziunii internaționale a muncii în industria prelucrătoare şi, în special, în domeniul construcțiilor de maşini, în primul rând în țările membre. Aşa cum am arătat mai sus, în anii precedenți, țările membre ale CAER au încercat realizarea unor operațiuni de specializare şi cooperare în producție, dar rezultatele înregistrate s-au situat cu mult sub posibilitățile şi necesitățile reale. În prezent, există o serie de grupe de maşini şi utilaje, care se produc în toate țările membre, din care câteva , cu precădere în una sau două țări, iar altele nu se produc deloc. Această stare de lucruri a dus, practic, la blocarea schimburilor şi, implicit, la anularea eficienței operațiunilor de schimburi economice externe.

Pentru revitalizarea colaborării, pe linia cooperării şi specializării în producție, este necesar ca țările să convină o readaptare echitabilă a structurii producției lor, astfel încât, locul producției paralele şi ineficiente să fie luat de fabricația altor produse deficitare, în prezent, inclusiv pe plan mondial . În această nouă orientare, de o atenție prioritară ar trebui să se bucure acele grupe de maşini şi utilaje, care se caracterizează printr-o gamă sortimentală deosebit de largă sau prin gradul de complexitate. Pentru exemplificare, este suficient să menționăm utilajul atomo-energetic, metalurgia, maşinile şi uneltele prelucrătoare, rulmenții, industria radiotehnică şi electronică etc. Organizația economică preconizată poate avea un rol de primă importanță în această acțiune, ea fiind în măsură să constituie un centru activ de lucru, în care țările să convină, cu rezultatul final, pe baze strict comerciale, o structură optimă a producției pe ansamblul comunității şi avantajoasă pentru fiecare dintre ele.

Pe lângă îmbunătățirea actualului tablou al specializării țărilor membre, prin readaptarea structurilor economice existente, ea poate fi ridicată la un nivel superior prin preluarea în producția de masă a rezultatelor cercetărilor comune, desfăşurate în cadrul Programului Complex amintit. Numeroase dintre temele existente pe rol pot constitui obiectul organizării unor largi cooperări şi specializări în producție pentru țările participante. Să luăm, spre exemplificare, tema privind acoperirile cu straturi de protecție termică, anticorozive şi dure. Acest domeniu, de înaltă tehnicitate şi mare perspectivă a economiilor viitoare, necesită materiale speciale, utilaje speciale de aplicare a straturilor protectoare şi o industrie producătoare a utilajelor specifice pentru tehnologia respectivă.

Nici una dintre țări nu va putea să realizeze, pe cont propriu, toate condițiile cerute de acest proces tehnic. Numai unirea eforturilor mai multor țări poate să facă viabilă funcționarea unei asemenea ramuri industriale spre folosul, în primul rând, al țărilor membre ale organizației.

În sfârşit, organizația poate iniția acțiuni de colaborare directă, bilaterală sau între mai multe țări membre, în domenii în care țările singulare nu pot face față.

Pornind de la aceste obiective majore, pe care ar putea să le realizeze o organizație internațională pentru țările membre, se pune problema: care ar trebui să fie schema organizatorică a acesteia pentru a putea asigura îndeplinirea, în condiții de maximă eficiență, a acestor sarcini majore.

Pe plan organizatoric, după părerea noastră, viitoarea organizație trebuie să dispună de un puternic organ economic de sinteză, menit să inițieze acțiunile de colaborare, care prezintă interes pentru țările membre. În acest organ trebuie să fie reprezentat organul economic de sinteză din fiecare țară, care cunoaşte cel mai bine atât părțile „slabe” interne a căror soluționare ar putea fi găsită printr-o colaborare multilaterală, cât şi mijloacele materiale de care dispune țara pe care organul economic de sinteză care inițiază acțiunea o reprezintă, pentru a participa la asemenea colaborări.

În cadrul acestui organ economic comun, pe măsura stabilirii interesului de participare a țărilor, s-ar putea organiza lucrări practice de concretizare a acțiunilor de colaborare care au întrunit interesul mai multor țări. Aceste lucrări ar trebui să se desfăşoare operativ, la nivelul unităților producătoare din țările participante (întreprinderi, centrale, organizații), şi să trateze şi să încheie documentele corespunzătoare, începând cu convențiile şi terminând cu contractele. În cadrul acestei scheme, se elimină verigile intermediare birocratice, se evită termenele procedurale ale şedințelor ordinare ale grupelor componente ale organizației comune, având ca principal scop mărirea la maximum a operativității în încheierea afacerilor.

Pe lângă acest organ economic de sinteză, organizația comună ar mai putea cuprinde şi câteva organe de specialitate în domeniul relațiilor economice externe, al problemelor valutar-financiare, al ştiinței şi tehnicii, juridic, standardelor, precum şi bănci generale sau specializate pentru diferite operațiuni bancare. Aceste organe de specialitate au menirea ca, fiecare în domeniul său de activitate, să acorde asistență de competență, astfel încât, colaborarea să se încadreze în normele economice şi juridice corespunzătoare atât fiecărei țări participante, cât şi normelor pieței mondiale. Ele vor trebui, de exemplu, să convină normele financiar-valutare, politica standardelor ce se va aplica în relațiile reciproce etc.

De asemenea, foarte utilă pentru o bună colaborare în cadrul organizației comune, apreciem că ar fi modificarea sistemului de finalizare a lucrărilor şi, respectiv, a deciziilor ce ar urma să fie luate în consecință. Este vorba de trecerea de la principiul „recomandărilor”, la principiul „consensului”. În

condițiile în care, sistemul „recomandărilor”, factorul dinamizator al îndeplinirii hotărârilor luate purta în sine caracterul impunerii „de sus” a unor decizii, în sistemul „consensului” factorul dinamizator ar urma să fie interesul de participare la acțiunile inițiate, pentru a putea soluționa o serie de probleme importante. Un asemenea procedeu considerăm că poate fi cotat printre pârghiile de mare eficiență în desfăşurarea cu succes a colaborării în cadrul organizației.

În încheiere, considerăm că trebuie abordată şi problema caracterului organizației economice comune față de celelalte țări, nemembre. După părerea noastră, viitoarea organizație comună de colaborare multilaterală trebuie să aibă un caracter deschis față de toate celelalte țări sau organe economice. În primul rând, este în interesul propriu şi în cel al țărilor membre, ca potențialul de care dispune să-l folosească împreună şi cu alte forțe economice care doresc să participe, prin diverse forme de colaborare, în vederea realizării de obiective care necesită eforturi deosebite sub forma tehnologiilor, mijloacelor tehnice, resurselor materiale, umane, valutar-financiare ş.a.m.d. Prin aceasta, atât organizația comună, cât şi fiecare dintre țările membre, nu numai că îşi lărgesc posibilitățile de soluționare a diferitelor probleme economice care apar pe parcurs, dar îşi aduc şi contribuția la formarea unei diviziuni internaționale moderne a muncii, corespunzătoare cerințelor impuse de actualele etape de dezvoltare în care se află istoria întregii omeniri.

*

Considerentele prezentate mai sus cu privire la viitoarea organizație comună de colaborare multilaterală constituie o schemă principială, succintă, care are în vedere numai elementele „cheie” ale structurii sale, fiind necesare pentru elucidarea completă a structurii şi funcționării acestui organism internațional, studii de profunzime şi precizări.

Țările participante vor trebui să examineze cu multă răspundere în ce măsură un element sau altul reprezintă un mijloc de obținere a avantajelor dorite şi, în funcție de concluzii, să treacă la definitivarea lor şi la elaborarea celorlalte elemente, de amănunt, astfel ca, explorând toate posibilitățile, să se ajungă la crearea acelui optim al mecanismului de colaborare, care să asigure maximum de eficiență în funcționarea acestuia. Acesta este şi principalul obiectiv al activității ce urmează a fi desfăşurată de Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, începând cu etapa imediat următoare şi continuând prin măsuri pe termen lung.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

ROLUL MAGHREBULUI (ALGERIA, MAROC, TUNISIA, LIBIA, MAURITANIA) ÎN PERSPECTIVA DEZVOLTĂRII RELAȚIILOR ECONOMICE EXTERNE ALE ROMÂNIEI

Marcel MOLDOVEANU

Noua Strategie privind dezvoltarea relațiilor economice ale României cu țările africane ar trebui să aibă drept coordonate:

1. Restructurarea relațiilor economice bilaterale prin intensificarea colaborării cu acele țări africane, care s-au dovedit parteneri viabili în cadrul schimburilor comerciale şi al relațiilor de cooperare.

2. Interesul părții române privind asigurarea cu materii prime minerale sau agricole imperios necesare economiei naționale, precum şi cu alte produse – semifinite şi finite – ce fac obiectul exportului acestor țări (majoritatea statelor africane condiționează exportul unor materii prime feroase, neferoase şi agricole – considerate drept surse principale de devize – de importul altor produse efectuate de către terți).

3. Evitarea riscului, prin orientarea cu prioritate a părții române spre țările ce prezintă stabilitate politică, o structură economică relativ diversificată şi care se bucură de audiență pe piața internațională a creditului. Recesiunea mondială a avut un puternic impact asupra evoluției economiei țărilor africane, traducându-se prin amplificarea dificultăților pe linia realizării programelor de dezvoltare, accentuarea deficitelor balanțelor comerciale şi de plăți, creşterea datoriei externe, reducerea importurilor (îndeosebi de tehnologie) şi redimensionarea exporturilor (în condițiile intensificării barierelor protecționiste), precum şi prin sporirea presiunilor inflaționiste.

4. Consider că un important partener în cadrul relațiilor economice externe ale României va trebui să fie Maghrebul (Algeria, Maroc, Tunisia) – în perspectivă „Marele Maghreb" (Algeria, Maroc, Tunisia, Libia, Mauritania) care va juca rolul de placă turnantă pe planul relațiilor economice şi politice la scara continentului african.

Analiza evoluției şi a priorităților de dezvoltare a economiei țărilor maghrebiene reliefează posibilități sporite de participare a întreprinderilor româneşti specializate la executarea de lucrări în diferite sectoare ale economiei acestor țări (infrastructură, industrie extractivă, agricultură), ceea ce va facilita promovarea şi diversificarea exportului românesc şi stabilitatea pe

termen lung a importului de materii prime minerale, precum şi a unor produse semifinite şi finite, care fac obiectul exportului țărilor maghrebiene şi sunt necesare economiei noastre naționale.

Având în vedere interesul părții române de creare a unor disponibilități sporite de plată pentru importul de materii prime – îndeosebi minerale (al căror import a creat un puternic dezechilibru în cadrul schimburilor comerciale bilaterale) -, precum şi de evidențiere a noi căi şi modalități de creştere şi diversificare a exportului de maşini, utilaje şi mijloace de transport, considerăm că se impune a se acționa pentru:

a) participarea, în continuare, a întreprinderilor româneşti la unele lucrări de construcții şi amenajări ale rețelei de transport rutiere, feroviare şi portuare, îndeosebi la acele proiecte legate de punerea în valoare a unor resurse minerale sau de realizarea altor obiective de dezvoltare. Realizarea proiectelor în domeniul infrastructurii va genera un volum sporit al importului acestor țări de echipamente pentru construcții şi transport.

b) realizarea, în cadrul posibilităților potențiale de participare, a unor lucrări şi în domeniul telecomunicațiilor (ce va concentra un important volum de investiții) prin dezvoltarea centralelor telefonice şi telex, instalarea de teleimprimatoare, extinderea sistemului de automatizare.

c) participarea la programul de cercetări şi prospecțiuni pentru minereuri feroase şi neferoase, precum şi pentru identificarea şi punerea în valoare a unor zăcăminte de hidrocarburi (Maghrebul dispune de un important potențial minier – fosfați, cupru, zinc, cobalt, fier, fluorină, şisturi bituminoase, antimoniu – a cărui valorificare face obiectul unor importante proiecte).

d) apreciem că ar putea face obiectul cooperării într-o măsură specială şi alte sectoare ale economiei marocane, respectiv industria prelucrătoare, sectorul energetic, agricultura şi turismul.

e) ramurile prioritare în industria prelucrătoare vor fi industria chimică şi petrochimică, industria construcțiilor de maşini şi a materialelor de construcție.

f) agricultura (sector prioritar al economiei) va oferi – prin programul de lucrări hidrotehnice – importante perspective de participare, atât la construcția de baraje, cât şi la alte lucrări hidrotehnice (astfel, în intervalul 1987 – 2000 Marocul şi-a propus drept obiectiv construcția unui baraj în fiecare an. În acest scop, Marocul va beneficia de finanțare din partea Băncii Mondiale şi a Fondului Arab pentru Dezvoltare Economică şi Socială).

g) organismele specializate vor intensifica programele de realizare a unor centrale nucleare şi de mobilizare sporită a resurselor hidroenergetice şi de hidrocarburi. Se relevă, totodată, programele de construcție şi modernizare a instalațiilor de distribuție a energiei electrice.

h) țările maghrebiene au lansat importante programe de dezvoltare a sectorului de turism (principala sursă de devize, prezentă şi potențială), acestea vizând construcția unor complexe cultural-sportive.

Considerăm că participarea mai intensă a întreprinderilor române la realizarea unora dintre proiectele şi programele de dezvoltare economică în

aceste țări va crea noi posibilități pentru creşterea şi diversificarea exportului românesc de: maşini şi utilaje pentru industria minieră, subansamble şi părți componente pentru construcții rutiere şi feroviare, material rulant de cale ferată, nave şi ambarcațiuni, autovehicule de teren, echipament energetic, tractoare agricole, maşini şi utilaje pentru construcții civile, maşini-unelte de prelucrare a metalelor, produse pe care aceste țări le importă în prezent, în cea mai mare parte, din țările membre CEE, SUA şi Japonia.

De altfel, țările membre ale Pieței comune dețin o pondere importantă (cca 50%) în volumul total al comerțului exterior al acestor țări. Relațiile economice dintre statele maghrebiene şi Piața comună se desfăşoară în cadrul mai larg al „Acordului de cooperare" din anul 1976. Acest acord conține clauze referitoare la cooperarea tehnică şi financiară, schimburi comerciale etc. şi este orientat spre o cooperare complexă între țările maghrebiene (Maroc, Algeria, Tunisia), CEE şi unele țări arabe producătoare de țiței.

În funcție de cererea maghrebiană de import şi de oferta românească de export, vor putea face obiectul exportului României şi alte produse, precum: aparate electrice, produse chimice şi metalurgice, produse din lemn, fire şi fibre sintetice, conducte din fontă, fier şi oțel, pompe şi compresoare, aparatură telefonică, receptoare radio şi de televiziune, maşini pentru industria textilă, produse din ceramică.

Gradul ridicat al concurenței pe piața Maghrebului impune părții române o exigență sporită față de calitatea produselor, respectarea termenelor de livrare şi o bună organizare a rețelei de export-distribuție. Pentru importul de materii prime ar trebui negociată într-o măsură sporită forma de schimburi în contrapartidă, modalitate de plată agreată în anumite condiții de către aceste țări (de exemplu, plata prin livrări de fosfați , a lucrărilor de construcții portuare, executate în Maroc de către Contransimex).

De evidențiat faptul că, o serie de obiective economice ce urmează a fi realizate în aceste țări beneficiază de asistență financiară externă bi şi multilaterală (Banca Mondială, Banca Arabă pentru Dezvoltare Economică în Africa, Banca Africană de Dezvoltare etc.).

Consider că participarea întreprinderilor române la realizarea de acțiuni de cooperare în condiții de eficiență sporită incumbă, însă, cunoaşterea în detaliu a unor aspecte legate de: natura şi amploarea proiectului; termene şi condiții specifice de realizare; investiții; surse şi modalități de finanțare.

PREȚURILE DE EXPORT – INSTRUMENT DE ASIGURARE A COMPETITIVITĂȚII PE PIEȚELE EXTERNE

Florin BONCIU

Obiectivul principal al mixului de marketing în cazul exporturilor îl constituie asigurarea oferirii produsului potrivit, pe piața potrivită, la timpul potrivit şi la prețul potrivit. Care este însă prețul de export potrivit, cu alte cuvinte prețul care asigură recuperarea costurilor de producție, un beneficiu normal, precum şi competitivitatea produselor? În stabilirea acestui preț factorii de decizie trebuie să aibă în vedere atât faptul că flexibilitatea constituie un element esențial în orice operație de stabilire a prețurilor de export, cât şi pe acela că nu toți factorii care concură la stabilirea prețului sunt controlabili de întreprindere.

Stabilirea prețurilor de export nu se limitează la calcularea costurilor de producție şi de desfacere, la care se adaugă un beneficiu, ci implică şi o evaluare a situației specifice pe piața produsului respectiv. Această dublă evaluare – a costurilor şi a situației de pe piață – este esențială pentru stabilirea corespunzătoare a prețurilor de export.

După părerea lui Alan Roberts*, consultant al Centrului de comerț internațional UNCTAD/GATT, din Geneva, stabilirea prețurilor optime de export presupune o anume metodologie.

1) Definirea obiectivelor politicii de prețuri a întreprinderii. Primul pas în stabilirea prețurilor de export îl constituie definirea obiectivelor globale ale politicii de prețuri ale întreprinderii. Astfel, dacă obiectivul principal îl reprezintă utilizarea capacităților de producție aflate în exces, atunci deciziile cu privire la stabilirea prețurilor de export se vor baza pe costurile marginale ale operației de export. Dacă obiectivul principal îl constituie determinarea asocierii imaginii întreprinderii, cu ideea de înaltă calitate, atunci, în stabilirea prețurilor de export vor prevala elementele promoționale.

O altă cerință de marketing o constituie stabilirea obiectivelor globale ale politicii de prețuri a întreprinderii pentru perioade date de timp şi nu accidental sau individual, ca reacție la primirea unei comenzi pentru export. Evident, dat fiind faptul că acest domeniu priveşte un aspect esențial al activității unei întreprinderi, deciziile vor fi luate de conducerea superioară a acesteia.

---

* Alan Roberts – Setting Export Prices To Sell Competitively, in International Trade Forum, July/September 1988.

2) Analizarea situației de piață. După stabilirea obiectivelor politicii de prețuri întreprinderea va evalua situația de piață pentru a putea face o previzionare a desfacerii produselor sale. Funcția analizei de marketing în domeniul stabilirii prețurilor de export constă în stabilirea unei limite superioare a nivelului prețurilor pe baza studierii cererii pentru produsul respectiv şi a caracterului concurenței manifestate pe piața acestuia. Pentru exportatorii din țări în curs de dezvoltare, de regulă, situația existentă pe piață este cea care determină marja posibilităților de stabilire a prețurilor de export.

În cadrul acestei etape analiza de marketing implică mai multe acțiuni şi anume:

a) Studierea dimensiunilor pieței:

În primul rând, trebuie obținute informații (prin cercetări de birou şi pe teren) cu privire la capacitatea totală de absorbție a pieței, precum şi cu privire la factorii (inclusiv prețul) care ar putea limita penetrarea, menținerea sau extinderea cotei de piață a exportatorului respectiv. Cercetarea va cuprinde nu numai analizarea situației curente, dar şi o evaluare a evoluțiilor previzibile. În studierea dimensiunilor pieței se va avea în vedere şi faptul că, cu cât informațiile obținute cu privire la piață sunt mai specifice şi mai detaliate, cu atât ele sunt mai valoroase. De aceea nu vor fi neglijate aspecte precum variațiile sezoniere sau regionale ale cererii, profilul socio-economic al consumatorilor, utilizatorilor produsului respectiv.

b) Evaluarea concurenței:

Evaluarea concurenței prezintă importanță deoarece în multe cazuri tipul şi intensitatea concurenței au un rol hotărâtor în stabilirea prețurilor de export.

Concurența poate fi directă sau indirectă. Un concurent direct este cel care vinde pe piața respectivă un produs similar, pe când un concurent indirect vinde un produs substanțial diferit, dar care satisface aceleaşi nevoi şi implicit aceiaşi consumatori. În luarea deciziilor de stabilire a prețurilor de export se vor lua în considerare atât concurenții direcți, cât şi cei indirecți.

Marja pe care exportatorul o are la dispoziție în stabilirea prețurilor depinde, totodată, de natura concurenței cu care este confruntat. Astfel, dacă piața este dominată de un număr redus de producători puternici, exportatorul va dispune de o flexibilitate redusă în stabilirea prețului şi va fi nevoit să se alinieze prețurilor producătorilor dominanți. În acest caz, asigurarea competitivității se va face prin punerea accentului pe alte elemente de natură a diferenția produsul de cele ale concurenței (design, stil, calitate, servicii promoționale şi de desfacere etc.). Pe de altă parte, dacă piața este caracterizată de o multitudine de vânzători care oferă produse cu grad înalt de substituire, concurența va fi viguroasă, ceea ce va face ca nici unul dintre vânzători să nu poată influența în mod substanțial nivelul prețurilor. În acest caz, este greu de implementat o modificare a prețurilor, deoarece, dacă o întreprindere creşte prețul produselor sale, consumatorii se vor îndrepta spre produsele similare sau de substituție ale concurenților. Drept urmare,

concurența determină un nivel al prețurilor care trebuie respectat în stabilirea prețurilor de export, pentru a putea fi competitiv.

c) Studierea prețurilor:

În stabilirea prețului de export întreprinderea va avea nevoie de informații detaliate cu privire la prețurile specifice practicate pentru produsele din domeniul său. Prețul unui produs cuprinde un număr de elemente referitoare la vânzarea acestuia, cum ar fi: condițiile de plată, rabaturi, cote aferente distribuitorilor etc. Exportatorul va trebui să analizeze situația de pe piața produsului său şi din acest punct de vedere; el va trebui, totodată, să se informeze asupra legilor şi reglementărilor care pot influența stabilirea prețurilor (legislația cu privire la controlul prețurilor, sistemul de impozite existent în țara respectivă, condiții de vânzare tradiționale pe piața respectivă etc.).

Informațiile cu privire la nivelul prețurilor şi condițiilor de livrare practicate de concurență nu sunt, în general, uşor de obținut. De aceea, este recomandabil ca exportatorul să aibă o evidență permanentă a acestui domeniu pe care să o actualizeze ori de câte ori este posibil.

3) Determinarea costurilor. În paralel cu analiza de piață, întreprinderea trebuie să-şi analizeze costurile de producție şi de desfacere pentru a-şi putea fundamenta prețurile de export. Cheltuielile de desfacere ocazionale de export vor fi analizate distinct față de cheltuielile de desfacere interne, dat fiind faptul că cele două grupe de cheltuieli diferă în multe privințe.

Principalele elemente care vor fi luate în considerare la fundamentarea prețurilor de export vor fi:

- costurile de producție directe, respectiv cheltuielile materiale, umane şi de altă natură ocazionate de producerea mărfurilor;
- costurile de producție indirecte, respectiv acele cheltuieli ocazionate de activități ce concură la realizarea produselor;
- costurile de marketing şi distribuție, respectiv acele cheltuieli ocazionate de primirea şi executarea comenzilor, ambalarea mărfurilor, expedierea lor către consumatori etc.

Analiza costurilor şi împărțirea acestora în elemente fixe şi variabile nu are rolul de a determina propriu-zis prețurile de export, ci de a permite stabilirea unor obiective referitoare la structura prețurilor, în lumina condițiilor specifice de pe o piață dată. Mulți exportatori utilizează încă următoarea metodă de stabilire a prețurilor: la costurile de producție se adaugă un beneficiu şi se obține prețul de export. Această metodă poate conduce la prețuri de export necompetitive şi nu ia în considerare condițiile reale existente pe piața produsului.

Dintre elementele ce trebuie avute în vedere în stabilirea structurii prețurilor de export rolul cel mai important revine condițiilor de livrare sau de comercializare pe baza cărora se încheie contractul de export. Multe dintre aceste condiții de livrare utilizate în comerțul internațional au fost sistematizate

de Camera Internațională de Comerț şi sunt cunoscute sub numele de Incoterms. Aceste condiții indică modul de împărțire a costurilor şi responsabilităților între exportator şi importator. Caracterul piețelor, al produselor, al canalelor de desfacere şi al uzanțelor de comercializare influențează alegerea condițiilor de livrare şi, prin aceasta, structura prețurilor de export.

Fiecare condiție Incoterms prevede un set specific de avantaje şi dezavantaje pentru exportator şi importator. De exemplu, un importator poate prefera condiția FOB (free on board – încărcat la bord), în cazul în care este un cumpărător important sau are sediul în zona unor centre portuare, ceea ce îi permite să negocieze navluri şi prime de asigurare avantajoase. Un alt caz poate fi cel al unui importator are solicită condiția CIF (cost, insurance and freight – cost, asigurare şi navlu) pentru a putea compara cotațiile de preț oferite de diverse țări sau pentru a se proteja împotriva pierderilor determinate de fluctuațiile ce pot apărea în nivelul navlurilor sau al primelor de asigurare. De aceea, pentru ca exportatorul să poată negocia cu posibilul importator condițiile de livrare ce vor sta la baza cotației sale de preț, el trebuie să aibă o structură bine definită a prețului său de export.

Alături de condițiile de livrare, printre factorii care trebuie avuți în vedere la stabilirea structurii prețurilor de export se numără şi:

- comisionul agenților comerciali. Acest factor trebuie inclus în structura prețurilor de export în funcție de piața, produsul şi canalele de marketing alese. Acest comision se calculează, de regulă, ca un procent din prețul ex-works (franco fabrica producătoare) al mărfii ambalate pentru export. În unele cazuri procentul se poate determina pornind de la prețul FOB sau CIF;
- restituiri de taxe vamale. Dacă mărfurile importate sunt încorporate în produse destinate exportului, atunci exportatorul poate beneficia de anumite restituiri din taxele vamale de import, plătite conform nivelurilor prestabilite. În determinarea structurii prețurilor de export se va lua în calcul existența sau nonexistența restituirilor de taxe vamale de import;
- costuri aferente dobânzilor. Un element important de cost care adesea nu este luat în calcul la stabilirea structurii costurilor de export este pierderea de dobândă care decurge din faptul că exportatorul încasează contravaloarea mărfurilor vândute, după un anumit interval de timp.

4) Stabilirea obiectivelor referitoare la structura prețurilor de export. După efectuarea analizei costurilor şi a analizei de piață, următoarea etapă în stabilirea prețurilor de export constă în precizarea obiectivelor referitoare la structura prețurilor de export. În acest sens, exportatorul va estima beneficiile pe care le-ar putea obține din export, prin efectuarea simultană a unei duble operații: pe de o parte, va scădea din nivelul prețurilor, posibil de obținut pe

piața dată, componentele de cost pe care urmează să le suporte (aşa-numita metodă de evaluare descrescătoare a prețurilor), iar pe de altă parte, va cumula elementele costului de producție. Diferența dintre cele două componente reflectă beneficiul posibil al exportatorului. Dacă acesta este suficient de mare exportatorul va avea o marjă mai mare de flexibilitate în negocierea prețului de vânzare. Dacă acest lucru este eficient el ar putea chiar să ofere o cotație de preț sub nivelul curent al prețurilor pe piață la produsul considerat. Înainte de a face o asemenea ofertă exportatorul trebuie să răspundă la o serie de întrebări:

- cum va reacționa concurența?
- prețul existent pe piață este crescut în mod artificial?
- ar fi posibil ca un preț mai redus să sugereze cumpărătorilor un produs de calitate mai redusă?
- dacă prețurile oferite sunt la nivelul concurenței va ajuta aceasta la accesul pe noi piețe?
- au fost luate în calcul toate costurile implicate?
- cât de dificilă va fi o creştere ulterioară a prețului?

Pe de altă parte, dacă diferența dintre prețul pieței şi costurile suportate de exportator este foarte mică sau chiar negativă atunci exportul va trebui să analizeze următoarele aspecte:

- va accepta piața un preț mai ridicat la produsul considerat?
- pot fi negociate adaosurile la prețul de import, impuse în țara importatoare?
- există posibilități de reducere a impactului taxelor vamale?
- ce alternative există pentru transport? Pot fi costurile de ambalare, reduse?
- cât de mult pot fi reduse costurile de producție?

Desigur, în această situație o alternativă ar consta în respingerea pieței respective şi analizarea posibilității de vânzare pe alte piețe.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

INCIDENȚE ALE CREĂRII PIEȚEI UNICE ASUPRA INDUSTRIEI CONSTRUCTOARE DE AUTOTURISME DIN CEE

În anul 1987, Comunitatea vest-europeană a devenit cea mai mare piață a autoturismelor din lume, nivelul înmatriculărilor situându-se la peste 12 mil. unități, din cele aproximativ 34 mil. unități înregistrate la nivel mondial.

După scurgerea primei jumătăți a actualului deceniu, caracterizată printr-o putere de absorbție scăzută a pieței, fapt ce a condus la înregistrarea de pierderi în rândul tuturor producătorilor vest-europeni de autoturisme, anul 1986 marchează un reviriment al acestui sector industrial, resimțit imediat pe piață.

Această schimbare a situației n-a fost determinată de o creştere a cererii, cu efectele ei binecunoscute de antrenare în sfera producției, ci de programele de restructurare adoptate de marii producători vest-europeni, ce s-au făcut simțite în sfera desfacerii produsului final. Aceste programe au vizat diminuarea capacităților de producție, concedieri de personal (peste 250.000 persoane), achiziții, fuziuni şi, în general, un ansamblu de măsuri menite să conducă la o reducere simțitoare a costurilor de producție.

Eforturile producătorilor au fost conjugate cu politica de sprijinire a acestui sector de către CEE, datorită importanței economice pe care o degajă (peste 2 mil. lucrători efectivi, cca 12 mil. lucrători dependenți, reprezentând 10% din totalul populației active din CEE, peste 10% din valoarea exporturilor CEE şi o contribuție de cca 20 mrd. ECU la excedentul balanței comerciale). Totodată, sprijinul acordat de organismele Comunității vest-europene acestui sector este direcționat spre consolidarea lui în fața concurenței crescânde a firmelor constructoare japoneze şi a celor din țările în curs de dezvoltare.

Problema majoră a firmelor vest-europene constructoare de autoturisme o constituie expansiunea firmelor japoneze. Fie că este vorba de constructorii propriu-zişi sau de furnizorii de piese de schimb şi componente, aceştia şi-au reorientat exporturile, în ultima perioadă, către Europa Occidentală, ca urmare a scăderii puterii de absorbție a pieței SUA sub incidența, în special, a deprecierii dolarului american.

În anul 1988, firmele constructoare din această țară au deținut 11,2% din totalul vânzărilor de autoturisme din Europa de Vest şi 9,2% din cele realizate

în Piața comună. Ponderea vânzărilor japoneze de autoturisme, în diferitele țări comunitare, diferă însă, de la o țară la alta. Astfel, ele reprezintă peste 40% în Grecia şi Irlanda şi numai 3% şi, respectiv, 1% în Franța şi Italia.

Producătorii vest-europeni au sesizat organismele comunitare în legătură cu pericolul pe care-l reprezintă, pentru sectorul construcțiilor de autoturisme, importurile de proveniență japoneză, determinându-le pe acestea să-şi reconsidere politica comercială față de Japonia. Dată fiind ponderea mică deținută de firmele comunitare pe piața japoneză a autoturismelor, comparativ cu cea deținută de firmele din această țară în Piața comună, politica comercială a CEE vizează aplicarea conceptului de reciprocitate şi în desfăşurarea comerțului cu autoturisme.

Acest concept constituie o piatră unghiulară a relațiilor comerciale ale CEE în perspectiva creării Pieței unice, urmând a fi aplicabilă la viitoarea liberalizare comunitară, în general, acelor domenii industriale, considerate sensibile.

Principalele măsuri îi vizează, în special, pe marii producători şi exportatori (Japonia, Coreea de Sud şi Taiwanul), dar au în vedere şi țările socialiste producătoare de autoturisme. În schimburile comerciale efectuate cu acest grup de țări, se manifestă un grav dezechilibru (în sensul creşterii exportului de autoturisme al țărilor socialiste şi al diminuării importurilor) conform celor evidențiate de autoritățile comunitare. Ca măsură protecționistă, nu trebuie exclusă posibilitatea introducerii de către Comunitate a unor contingente globale de import, unice față de toți terții sau numai față de țările socialiste.

Față de Japonia, CEE urmăreşte, într-o primă etapă, acapararea unui segment din piața japoneză a autoturismelor reprezentând jumătate din ponderea deținută de firmele nipone pe piața vest-europeană, solicitând acestei țări eliminarea barierelor netarifare şi revizuirea măsurilor de impozitare aplicate importatorilor naționali.

La rândul ei, Piața comună consideră că în Europa Occidentală, după 1992, odată cu crearea Pieței unice, nu mai pot fi acceptate contingentările naționale la importul de autoturisme japoneze, problema trebuind a fi reconsiderată pentru ansamblul țărilor CEE. Abordarea globală a problemei contingentelor de import este impusă de faptul că, oricum, după 1992 barierele comerciale intracomunitare vor dispărea şi va fi, practic, imposibil de a localiza destinația finală a importurilor efectuate de o țară comunitară.

Strâns corelată cu problema contingentelor de import, în noua optică a Comisiei CEE se pune problema liberalizării accesului pe piața internă a CEE a autoturismelor japoneze, într-un interval de timp definit. Realizarea acestei propuneri, cunoscută sub denumirea de „planul Bangemann” ar necesita parcurgerea mai multor etape:

- până la sfârşitul anului 1992, eliminarea contingentărilor bilaterale la importurile de autoturisme ce limitează vânzările reciproce. Astfel, începând cu 1992 Japoniei i se va permite exportul a cca 9,6% din volumul înmatriculărilor totale efectuate în CEE în anul anterior; aceasta – pe o perioadă de timp limitată. După această perioadă, accesul pe piața CEE a autoturismelor japoneze se va liberaliza în întregime. Această liberalizare nu va însemna, însă, abdicarea de la principiile GATT privind practicarea unui comerț sănătos sub incidența reglementărilor antidumping;
- eliberarea unei autorizații tehnice unice pentru toate autoturismele folosite în CEE. Acest proces, declanşat în 1970, urmărea definirea şi armonizarea, la nivelul întregii Comunități, a 44 de caracteristici tehnice ale autoturismelor, astfel încât ele deveneau compatibile cu orice reglementare tehnică națională existentă într-o țară CEE. Procesul a fost blocat în Franța în urmă cu 12 ani, după adoptarea a 40 de norme, sub pretextul că autoturismele japoneze vor fi strict avantajate de eliberarea unei astfel de autorizații. Conform actualului plan al Comisiei CEE, cele 3 norme rămase în suspensie (privind parbrizele, anvelopele şi greutatea remorcilor) vor fi definitivate în prima parte a anului 1990, astfel încât setul de reglementări instituind cerințele tehnice comunitare pentru autoturisme va fi complet şi va exclude existența unor reglementări naționale paralele în domeniu;
- reducerea disparităților între țările CEE privind TVA (taxa asupra valorii adăugate) impusă autoturismelor. Spre exemplu, nivelul acesteia în Grecia şi Luxemburg este de 12%, iar în Danemarca de 260%;
- renunțarea la formularea unor reglementări care să statueze asamblarea autoturismelor japoneze în interiorul Comunității. Inițial, aceste reglementări urmau să se înscrie pe linia celorlalte măsuri protecționiste, pe care CEE intenționa să le interpună accesului autoturismelor japoneze pe piața vest-europeană;
- instituirea unui control strict al nivelului subvențiilor guvernamentale acordate marilor firme japoneze producătoare de autoturisme.

În schimbul acestor măsuri comunitare, după liberalizarea accesului pe piață, va accepta o limitare voluntară a exporturilor în CEE, cel puțin o perioadă de tranziție, pentru a nu periclita sectoarele constructoare de autoturisme din unele țări vest-europene şi a le permite, astfel, adaptarea la noile condiții de piață.

Noua orientare a Comisiei CEE ar conduce la amplificarea tensiunilor în rândul producătorilor comunitari de autoturisme. În prezent, aceştia sunt scindați în 2 grupări de interese, diametral opuse față de viitoarea politică comunitară în domeniu. Franța, Italia şi Spania, ale căror sectoare

constructoare de autoturisme se consideră că vor fi cele mai afectate de viitoarea liberalizare, susțin necesitatea unei perioade mai îndelungate de tranziție, în care să-şi consolideze poziția pe piața vest-europeană şi să întreprindă măsuri menite să conducă la creşterea productivității muncii, în timp ce RF Germania, Marea Britanie, Danemarca şi Olanda se pronunță pentru o liberalizare imediată.

Până în prezent, însă, nefiind adoptată propunerea sus-menționată, rămâne certă, în perspectiva 1992, existența unei singure şi posibile bariere comerciale la frontiera comunității: certificarea tehnică a autoturismelor.

În baza „noi abordări" statuate prin „Actul Unic European", necesitatea de conformitate cu cerințele esențiale privind securitatea şi siguranța utilizatorilor va constitui o piedică în calea exportatorilor de autoturisme din afara Comunității.

Pentru producătorii extracomunitari, realizarea unor autoturisme în baza normelor tehnice şi standardelor comunitare va permite exportul nestingherit în CEE (în condițiile inexistenței unor reglementări de contingentare), depăşindu-se, astfel, costurile ocazionate de diferitele proceduri de certificare.

Principalele direcții ale armonizării normelor tehnice, standardelor şi cerințelor de securitate, identificabile până în prezent, reglementate prin directive comunitare, vizează: poluarea atmosferică, poluarea sonoră, adâncimea minimă admisă a pneurilor, plăcile şi inscripțiile de pe autoturisme, procedura de determinare a puterii motoarelor, recepția autoturismelor şi remorcilor aferente, programe privind creşterea siguranței şi eficienței „Drive" şi „Prometheus" etc.

Piața comună depune eforturi serioase pentru obținerea recunoaşterii reciproce a standardelor şi normelor tehnice cu țările membre ale AELS, dată fiind interdependența economiilor naționale ale celor două grupări integraționiste. Pe această linie, obstacole semnificative se manifestă în domeniul emisiilor poluante. Țările AELS impun reglementări naționale ce sunt aproape identice cu cele în vigoare în SUA. La rândul ei, CEE nu intenționează să copieze standardele SUA, în acest domeniu, dar în cadrul „noii abordări" încearcă atingerea unei echivalențe din punctul de vedere al impactului emisiilor poluante asupra mediului înconjurător.

Ca o coordonată directoare în acest domeniu, CEE consideră că industria autovehiculelor trebuie să joace un rol important în reducerea poluării, dar în condițiile menținerii unui nivel acceptabil al costurilor de producție şi a nivelului tehnic de fabricație existent.

Dată fiind evoluția procesului de formare a Pieței unice, de la declanşarea lui şi până în prezent, se poate aprecia că el va continua şi după 1992, iar în privința reglementărilor privind normele tehnice, standardele şi cerințele de securitate şi siguranță în exploatare emise de organismele comunitare, că ele vor continua a fi perfecționate şi vor cuprinde şi alte domenii decât cele aflate în prezent în dezbatere.

În sectorul construcțiilor de autoturisme, aceste probabile domenii de armonizare la nivel comunitar, vor fi: perfecționările tehnice privind antiblocarea sistemului de frânare, injecția electronică, convertizoarele catalitice pe 3 căi, sistemele de telecomunicații adaptate autoturismelor, iar în perspectiva mai îndepărtată – sistemele de ghidare electronică.

Firmele producătoare din Coreea de Sud, din Taiwan şi în special din Japonia, în paralel cu eforturile pe care le întreprind pentru alinierea producției la standardele şi normele tehnice comunitare, îşi amplifică activitatea investițională în Europa Occidentală, urmărind construirea unor uzine producătoare de autoturisme sau de părți componente şi piese de schimb.

Comisia CEE nu şi-a propus să plafoneze sau să interzică aceste investiții, dar urmăreşte integrarea lor în cadrul industriei constructoare vest-europene. Această cerință este determinată de faptul că aceste firme intenționează numai crearea infrastructurilor de producție, bazele tehnologiei de vârf şi ale activității de cercetare-dezvoltare, rămânând în țările de origine.

Totodată, în privința Coreei de Sud şi a Taiwanului, CEE va înceta să mai considere aceste țări ca fiind în curs de dezvoltare, din punctul de vedere al nivelului industriei construcțiilor de autoturisme, urmărind, astfel, diminuarea cotei importurilor în sistem „duty-free”.

Crearea Pieței unice, în opinia specialiştilor comunitari, nu va conduce la restrângerea pieței autoturismelor în CEE, ritmul mediu anual de creştere al acesteia pe termen lung fiind de cca 1-2%.

Cererea comunitară de autoturisme va fi direcționată către înlocuirea parcului existent şi, mai puțin, către lărgirea acestuia, deoarece se consideră că în majoritatea țărilor CEE s-a atins un oarecare nivel de saturare (cca 330 autoturisme/1000 locuitori).

INSTITUTUL DE CERCETARE A RELAȚIILOR ÎNTRE RAMURI ŞI A STRUCTURILOR INDUSTRIALE

PROBLEME ACTUALE PRIVIND DERULAREA PROCESULUI DE RESTRUCTURARE A ECONOMIEI URSS

Daniel MARCUS

Economia sovietică se află, în prezent, la ora unor bilanțuri parțiale în care se validează sau se infirmă o serie de măsuri economice şi politice specifice perioadei de tranziție de la o economie totalitară la una descentralizată, cu vădite tendințe spre o economie de piață, de tip socialist. Varietatea deosebit de mare a laturilor mecanismului economic ce au fost demontate din mecanismul de ansamblu şi readaptate noilor condiții economice şi politice face imposibilă o prezentare exhaustivă a problematicii implicate. În vederea constituirii unei imagini adecvate asupra fenomenelor în mişcare vom realiza o abordare din două unghiuri: macroeconomic, al problemelor globale şi microeconomic, al problemelor specifice întreprinderilor.

A. Probleme globale ale trecerii de la sistemul administrativ de conducere a economiei la cel economic

1. Manifestarea unei contradicții acute între:

- prevederile cadrului legal care liberalizează activitatea întreprinderilor;
- instrucțiunile organelor centrale (GOSPLAN şi GOSNAB) şi ale ministerelor care limitează competențele de acțiune ale întreprinderilor.

2. Existența unui puternic deficit de produse pe piață (atât la mijloacele de producție, dar, mai ales, la bunurile de consum).

De remarcat că, la o serie de produse, cu toate că există o cantitate excedentară pe piață, totuşi, datorită calității necorespunzătoare, acestea nu sunt cumpărate.

Cauzele majore ar fi:

2.1. Monopolismul unor întreprinderi;

2.2. Surplusul de monedă existent pe piață.

2.1. Monopolismul unor întreprinderi se manifestă prin:

- în țară sunt peste 2000 de întreprinderi ce acționează ca unici producători ai unor produse (monopolism absolut). La acestea se adaugă alte câteva sute care produc două produse;
- practici monopoliste, constatate în activitatea unor întreprinderi:
  - solicită marfă pentru marfă sau chiar valută;
  - cresc prețurile prin schimbarea sortimentelor (acelaşi produs cu mici modificări);
  - reduc calitatea, în condițiile menținerii neschimbate a prețurilor;
  - micşorează volumul producției şi obțin acelaşi beneficiu (prin creşterea prețurilor);
  - livrează produse incomplete.
- un studiu asupra gradului de monopolizare al economiei (luându-se în calcul numai întreprinderile care au trecut la relații contractuale directe) arată ponderea masivă a produselor fabricate de către o singură întreprindere (Tabelul 1).

Tabelul 1

Repartizarea pe întreprinderi a produselor fabricate pe baza liberei contractări

Numărul de producători pentru un produs	**Partea din numărul total de poziții aferentă categoriilor de producători (%)**				
	Ramurile economiei naționale				
	construc-ții de maşini	**metalur-gie**	**chimie şi prelucrarea lemnului**	**construc-ții**	**sfera soci-ală**
între 1-3 întreprinderi	94,8	56,3	74,3	58,9	65,6
între 4-6 întreprinderi	2,7	20,7	13,1	12,2	12,9
peste 7 întreprinderi	2,5	23,0	12,6	28,9	21,5
Total%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Numărul de poziții de de produse lua-te în calcul	5885	208	1225	90	256

Măsuri de redresare

Dintre măsurile preconizate în vederea reducerii sau eliminării acțiunilor de tip monopolist menționăm:

- transformarea uniunilor administrative impuse de către stat (de tipul centralelor, trusturilor etc.) în uniuni economice benevole între întreprinderi;
- desfiinţarea ministerelor şi a unităţilor industriale şi transformarea lor în concerne puternice înfiinţate pe principii economice;
- eliminarea canalelor de circulaţie a mărfurilor iniţiate şi coordonate de către GOSPLAN şi GOSNAB şi liberalizarea circulaţiei bunurilor materiale, prin înfiinţarea unor uniuni comerciale şi instituţionalizarea relaţiilor contractuale directe.

2.2. Surplusul de monedă existent pe piaţă:

- are drept cauză majoră introducerea în circuitul economic a unor cantităţi mari de bani sub formă de monedă, care au circulat până în prezent doar ca bani scriptici, de cont, în relaţiile dintre întreprinderi. Aceasta s-a făcut fără să se realizeze o creştere corespunzătoare a volumului de mărfuri în compensaţie;
- placa turnantă a transferului banilor din conturi pe piaţă au reprezentat-o cooperativele şi asociaţiile economice înfiinţate, care, transformând capitalul formal în capital efectiv, au crescut salariile acordate, obiectivul activităţii nereprezentându-l, în principal, producţia de mărfuri, ci prestările de servicii.

Măsuri de redresare

Pentru eliminarea surplusului de hârtie monedă existent pe piaţă şi eliminarea tendinţelor inflaţioniste s-au iniţiat o serie de măsuri economice (încă timide, de altfel):

- desfacerea unor mijloace de producţie către populaţie şi cooperativele (asociaţiile) economice, în vederea creşterii producţiei de bunuri de consum;
- construirea de locuinţe din fonduri particulare sau vânzarea lor din fondul locativ de stat;
- stimularea producţiei de bunuri de consum de folosinţă îndelungată din profilul de fabricaţie al întreprinderilor de stat sau particulare;
- dezvoltarea micii producţii din atelierele meşteşugăreşti.

3. Formarea unei **pieţe** adevărate este împiedicată de: o reţea neadecvată de asigurări de stat; o politică nesigură în sfera ocupării forţei de muncă; arbitrarul şi interdicţiile administrative; barierele departamentale; monopolul producătorilor; preţurile supradimensionate; paralizia sistemului de finanţe şi credit etc.

Tipurile de piaţă ce se cer a fi operaţionalizate sunt:

- piaţa mijloacelor de producţie;

- piața cunoştințelor tehnico-ştiințifice;
- piața mărfurilor de consum şi a serviciilor;
- piața investițională;
- piața banilor;
- piața creditelor;
- piața valutară;
- piața forței de muncă.

4. Controlul centralizat al **prețurilor** devine o activitate destul de laborioasă având în vedere cele peste 25 milioane de genuri de produse existente în fabricație în prezent.

Se propune:

- înlăturarea abaterilor dirijate ale prețurilor de la valoare;
- anularea subvențiilor acordate de către stat pentru produsele nerentabile.

B. Probleme specifice întreprinderilor

1. Conducerea întreprinderilor (sistemul economic)

- Alegerea conducătorilor la toate nivelurile structurii organizatorice ale întreprinderii se face liber, direct şi prin vot secret sau deschis, după cum hotărăşte adunarea generală.
- În cazul în care ministerul sau uniunea din care face parte întreprinderea nu validează hotărârea adunării generale, aceste organe aduc argumente şi se procedează, după caz, la altă alegere.
- Adunarea generală poate hotărî eliberarea conducătorului de unitate.

- Directorii adjuncți, contabilii şefi, şefii compartimentelor funcționale şi juridice şi şefii compartimentelor de CTC sunt numiți şi eliberați de către directori.
- Răspunderea pentru întreaga activitate a întreprinderii revine directorului.
- Adunarea generală se întruneşte de câte ori este necesar, dar nu mai puțin de două ori pe an. Principalele sale atribuții se referă la: alegerea directorului şi a consiliului de conducere; analiza activității desfăşurate de acestea; avizarea planului de dezvoltare a întreprinderii etc.
- Consiliul de conducere are atribuții asemănătoare cu cele prevăzute în legea nr. 5/1978 din țara noastră.

2. Formarea şi conducerea asociațiilor economice

- Asociațiile economice se constituie prin uniunea benevolă a mai multor întreprinderi, instituții sau a altor tipuri de unități economice, în

scopul producerii unor bunuri materiale, dezvoltării cercetării ştiinţifice, comercializării produselor etc., în vederea rezolvării problemelor de interes general pentru toţi componenţii.

- Conducerea asociaţiilor economice se realizează de către Adunarea generală a reprezentanţilor unităţilor componente.
- Adunarea reprezentanţilor alege consiliul directorilor şi preşedintele asociaţiei.
- Fiecare întreprindere contribuie cu o cotă din valoarea activităţii sale de bază, restul rămânând ca obiect propriu de activitate.

3. Cercetarea ştiinţifică şi dezvoltarea întreprinderii

Sistemul administrativ

- Înfiinţarea unei întreprinderi este rezultatul unei decizii la nivel central.
- Este mai „comodă" înfiinţarea unei întreprinderi, decât modernizarea şi reutilarea unei întreprinderi existente, deoarece la sarcina de creştere a producţiei întreprinderile preferă calea extensivă, bazându-se pe posibilitatea utilizării fondurilor centralizate la nivel de minister.
- Întreprinderile nou înfiinţate au avantajul că primesc în întregime baza materială de la stat.
- Fondul de cercetare ştiinţifică se află centralizat şi se alocă pentru realizarea unor obiective la care participă în comun întreprinderile şi institutele, pe baza unei comenzi de stat.
- Întreprinderile nu sunt cointeresate de activitatea de cercetare-dezvoltare, deoarece principala lor preocupare o reprezintă realizarea planului curent.
- Cu toate că preţul forţei de muncă este relativ scăzut, totuşi preţul de livrare al utilajelor noi şi modernizate este foarte ridicat datorită:
  - cheltuielilor mari de asimiliare şi realizare a prototipurilor;
  - productivitatea scăzută a muncii;
  - lipsa de cointeresare a întreprinderilor ce deţin monopolul unor produse în creşterea calităţii şi reducerea costurilor, având oricum desfacerea asigurată;
  - tehnologiile de fabricaţie neadecvate ce conduc la pierderi mari de materii prime şi materiale;
  - deficitul de produse care permite întreprinderilor producătoare să impună preţuri de vânzare supraevaluate.

Sistemul economic

- Întreprinderile au la dispoziţie o cotă din amortizare şi beneficii pentru desfăşurarea propriilor activităţi de cercetare-dezvoltare.

- Institutele de proiectare lucrează, în sistem contractual, pe baza unei comenzi de piață, ce poate veni de la stat sau direct de la întreprindere.

4. Planificarea (sistemul economic)

Elaborarea planului anual şi cincinal este de competența întreprinderii, dar are la bază următoarele elemente:

- cifrele de control primite de la organul ierarhic superior privind: indicii de creştere valorică a producției, beneficiului, veniturilor în valută etc.; introducerea progresului tehnic; dezvoltarea socială;
- comanda de stat primită direct prin GOSNAB sau de la alte întreprinderi din sistemul comenzilor de stat;
- normativele economico-financiare privind: impozitul ce trebuie vărsat la bugetul statului; formarea fondului de retribuire şi de stimulare a muncitorilor etc.;
- comanda directă a consumatorilor independenți de comanda de stat.

Organul central de planificare GOSPLAN nu poate cunoaşte întreaga gamă a cererii, atât din punct de vedere cantitativ, dar mai ales calitativ.

Într-un sistem centralizat de planificare scade interesul întreprinderii pentru producție:

- întreprinderea îşi realizează sarcinile cantitative, dar nu este cointeresată pentru creşterea calității.

În literatura economică a URSS există două curente:

1. Conservatorii – care pledează pentru păstrarea sistemului centralizat totalitar de conducerea a economiei.

2. Radicalii – care promovează liberalizarea activității economice, în primul rând prin liberalizarea pieței – urmăresc creşterea rolului valorilor fundamentale ale societății moderne, arată că sistemul administrativ-birocratic nu poate favoriza dezvoltarea rapidă şi introducerea progresului tehnic, pentru că acesta urmăreşte, preponderent, interesul prezentului şi nu al viitorului.

Metodele economice de planificare sunt bazate pe:

- comanda de stat acordată prin concurs şi contract, ca formă principală de planificare;
- stabilirea prețurilor de către stat, pentru produsele comandate de către acesta;
- la produsele introduse în fabricație prin contract direct între întreprinderi, prețurile se stabilesc prin înțelegere bilaterală.

Se constată, de asemenea, tendința întreprinderilor de a se orienta cu precădere spre o producției bazată pe comandă de stat, datorită:

- siguranței în încărcarea capacităților şi desfacerea produselor;
- asigurării preferențiale a bazei de materii prime şi materiale necesară;

- posibilității de a ieşi de sub influența monopolistă a marilor întreprinderi sau a producătorilor mici.

La întreprinderile ce funcționează în sistem mixt, pe bază de comandă de stat şi libertate la contractare are loc o scădere a producției sub capacitate, în condițiile realizării integrale a planului valoric. Aceasta se explică prin existența, pentru aceleaşi produse a două niveluri de preț: un preț fix pentru prima categorie de produse şi un preț variabil, de obicei nu mult mai mare, pentru produsele libere la contractare. În acest mod, cu o cantitate de produse mai mică se obține o valoare, corespunzător mai mare.

5. Activitatea comercială

Sistemul administrativ

Produsele (mărfurile) trec în mod automat de la producători la organizațiile comerciale (bazele de aprovizionare-desfacere şi întreprinderile comerciale).

Fondurile rezultate din vânzarea produselor se dirijează centralizat prin intermediul structurilor guvernamentale şi administrative.

Fluxurile de materii prime şi materiale parcurg distanțe foarte mari datorită arondării întreprinderilor furnizoare pe lângă cele beneficiare pe principii politice şi administrative.

Sistemul economic

În prezent se constată o tendință de descentralizare a comenzilor economice, existând concomitent, atât comanda de stat, cât şi cea directă între unitățile economice.

Întreprinderile care lucrează pe baza comenzii de stat au o serie de avantaje:

- baza materială este asigurată şi preluată la prețuri de stat (mai ieftină);
- desfacerea produselor este asigurată;
- impozitul pe venit este mai mic.

Întreprinderile care stabilesc relații libere, directe, plătesc un impozit mai mare la stat deoarece folosesc prețuri de învoială care sunt, de regulă, mai mari.

Statul, în relațiile directe cu întreprinderile, poate propune prețuri mai mici de achiziție, dar acordă facilități la sistemul de impozite.

Trecerea, la unele produse, la relații directe şi deficitul de mijloace de producție a determinat practica unor întreprinderi de a efectua schimburi naturale: se oferă materii prime şi materiale contra utilaje sau a altor materiale aflate în stoc în una dintre întreprinderi.

6. Activitatea financiară

Sistemul administrativ

Banii nu îndeplinesc, în principal, decât funcțiile de control şi evidență a activității economice din întreprinderi. Practic, ei reprezintă un capitol formal (scriptic).

Singura însemnătate care se acordă banilor apare în momentul în care aceştia există ca fond de salariu.

Băncile nu pot hotărî singure acordarea de credite, deoarece trebuie să se integreze în opțiunile macroeconomice stabilite de către stat.

Întreaga activitate financiară a întreprinderilor, cu excepția plății salariilor, este realizată centralizat prin intermediul organelor de stat.

Sistemul economic

Principala formă de autogestiune ce se încearcă a fi promovată în prezent este ARENDA.

- Ministerul sau unitatea dă în arendă unui colectiv de oameni ai muncii mijloacele de producție şi se obligă să-i asigure baza tehnico-materială.
- Plata arendei datorată de întreprindere constă în: vărsăminte din amortizare pentru reînnoire; o cotă de vărsământ calculată la valoarea fondurilor fixe (între 3 şi 15%); plata pentru întreținerea organelor superioare.
- După acoperirea acestor cheltuieli, întreprinderile rețin restul de venituri pentru gestiune proprie.

Băncile nu mai sunt doar un simplu depozit al banilor statului, ci şi o placă turnată între deținătorii de bani (capital) şi producători. În acest sens ea trebuie să contribuie la:

- formarea pieței de capital;
- acumularea banilor ce apar ca surplus la populație;
- accelerarea reproducției lărgite;
- asigurarea creditelor pentru întreprinderile rentabile.

Întreprinderile pot reține la dispoziția lor următoarele fonduri pentru gestiune proprie:

- fondul de retribuire;
- fondul de dezvoltare a producției, ştiinței şi tehnicii (având ca surse: amortizarea, fondurilor circulante, o parte din beneficii, creditele şi subvențiile de stat);
- fondul de dezvoltare socială (din beneficii).

Sistemul de cointeresare a muncitorilor din întreprinderi nu a dat rezultate deosebite, deoarece creşterea salariilor nu este corelată cu sporirea volumului de mărfuri şi servicii oferite pe piață.

**INSTITUTUL DE FINANȚE,
PREȚURI ŞI PROBLEME VALUTARE**

LEGEA INVESTIȚIILOR STRĂINE ÎN RSF IUGOSLAVIA (EXTRASE DIN LEGISLAȚIA RSF IUGOSLAVIA)

I. Prevederi generale

Persoanele străine pot investi resurse, în vederea desfăşurării de activități economico-sociale, pe teritoriul R.S.F. Iugoslavia, dacă legea federală nu prevede altfel.

În baza acestei legi, termenul de investitor străin vizează orice persoană juridică cu sediul în străinătate. Investitorul străin este considerat, în acest sens, orice iugoslav, a cărui reşedință este în străinătate, ca şi orice persoană străină care deține o întreprindere în RSFI.

Investitorul intern (autohton), în accepțiunea acestei legi, este considerat orice întreprindere, cu excepția celor în proprietatea persoanelor străine, orice organizație de muncă angajată în servicii sociale, orice comunitate social-politică, orice bancă, orice altă organizație financiară, orice organizație socială de asigurări şi orice persoană fizică.

Investiția investitorului intern poate consta în dinari, bunuri şi drepturi, în timp ce investiția persoanei străine poate consta în valori, bunuri, drepturi şi dinari.

Partenerii pot transforma (direct) datoriile externe în investiții într-o întreprindere sau bancă existentă.

II. Drepturile investitorilor străini şi protecția acestor drepturi

Investitorul străin va beneficia de drepturile prevăzute în acord, cu referire specială la următoarele:

- să conducă şi să ia parte la conducerea întreprinderii, proporțional cu resursele investite;
- să stabilească drepturile şi obligațiile sale în raport cu alți investitori interni şi străini;
- să împartă profitul proporțional cu resursele investite şi să poată transfera sau reinvesti acest profit;
- să i se restituie resursele investite într-o întreprindere cu proprietate socială;

- să repatrieze o parte din valoarea rămasă (netă) a bunurilor, în urma încetării activității întreprinderii, dacă investiția a fost făcută într-o întreprindere mixtă.

Drepturile investitorului străin, prevăzute în această lege, vor fi protejate prin aceasta şi nu vor fi diminuate de prevederile nici unei alte legi.

Orice întreprindere în care s-a investit capital străin va avea acelaşi statut, drepturi şi obligații pe piața unificată iugoslavă, ca şi cele ale unei întreprinderi în proprietate socială.

Investitorii străini vor fi încurajați, prin măsuri de politică economică, să investească şi să reinvestească în RSFI. Ei vor beneficia de reduceri de taxe în perioada inițială de activitate şi pentru veniturile reinvestite sau depuse în RSFI.

III. Formele de investiții străine

Orice investitor străin poate investi în:

- întreprinderi în proprietate socială;
- întreprinderi mixte;
- întreprinderi sau magazine private;
- bănci sau alte organizații financiare;
- cooperative;
- organizații de asigurări;
- orice altă formă de cooperare sau asociere prevăzută de lege.

Orice persoană străină poate înființa o întreprindere în proprietate exclusivă, în baza acestei legi.

IV. Acordul de investire şi acordul de integrare

Fiecare investiție străină va fi reglementată de un acord de investire sau de integrare, făcut în scris şi raportat către Agenția Federală cu probleme de relații economice externe.

Acordul poate fi întocmit astfel ca să aibă validitate limitată sau nelimitată.

Băncile străine, alte organizații financiare şi investitorii străini, în general, pot investi în societăți de asigurare, bănci, alte organizații financiare existente sau pot înființa bănci mixte, societăți de asigurări şi alte organizații financiare în care să investească în comun.

V. Forme speciale de investiții

Orice investitor străin poate participa la exploatarea de resurse naturale regenerabile sau a unui bun de folosință comună.

Acordurile referitoare la resurse neregenerabile sau la anumite bunuri de folosință comună vor fi reglementate de legi federale.

Organele competente ale comunităţilor socio-politice din republicile socialiste şi din provinciile autohtone pot acorda permisiunea oricărei persoane străine să construiască, să conducă şi să exploateze pe o anumită perioadă limitată de timp anumite bunuri, utilaje sau instalaţii, ca întreprindere în proprietate exclusivă. La expirarea perioadei stipulate acestea devin proprietate socială şi se constituie ca întreprindere în proprietate socială.

VI. Întreprinderi în proprietate exclusiv străină

Orice investitor străin poate înfiinţa o întreprindere în proprietate exclusiv străină pe teritoriul RSFI, în modul şi în condiţiile în care persoane autohtone pot înfiinţa întreprinderi private. Fac excepţie: întreprinderi de producere şi distribuire a armamentului şi echipamentului militar; întreprinderi din domeniul transportului aerian şi feroviar, al comunicaţiilor şi telecomunicaţiilor; edituri; mass-media.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 6/1990

- săptămânal de informare economică -

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

SUMAR

ECONOMIA ROMÂNEASCĂ ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE

INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII –
CENTRUL DE CERCETARI TURISTICE

Probleme fundamentale ale restructurării turismului românesc 233
Capitolul I - Locul şi rolul turismului în economia națională 235
Capitolul II - Diagnoza turismului românesc 240
Capitolul III - Direcții de restructurare a turismului românesc 248
Capitolul IV - Efecte scontate 259

**INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII –
CENTRUL DE CERCETĂRI TURISTICE**

PROBLEME FUNDAMENTALE ALE RESTRUCTURĂRII TURISMULUI ROMÂNESC

Ca ramură economică în plină afirmare, prioritară în dezvoltarea ei actuală şi de perspectivă, activitatea turistică din țara noastră se cere a fi atent studiată, în scopul înlăturării efectelor factorilor restrictivi, accelerării ritmului de evoluție, sporirii contribuției sale la creşterea economică de ansamblu şi la ridicarea calității vieții.

Problema se pune cu atât mai presant cu cât, în ultimele decenii, în lume, turismul s-a constituit deja ca o activitate umană lucrativă, devenind o componentă esențială a calității vieții. Privit prin prisma laturii sale cantitative, se apreciază că, anual, peste 1,5 miliarde persoane, reprezentând aproape o treime din populația globului, efectuează călătorii în scopuri turistice, cheltuind circa 2000 miliarde dolari SUA, din care peste 10% pentru călătorii turistice în străinătate. Turismul internațional reprezintă 25-30% din comerțul modial de servicii. Atenția acordată turismului se justifică, în toate țările, prin faptul că, pe plan economic, el creează venit național, participă la echilibrarea balanței de plăți externe, iar pe plan social, prin crearea de noi locuri de muncă, contribuie la diminuarea şomajului. Economiile moderne, civilizate, se caracterizează tocmai prin explozia sectorului terțiar, prin amplificarea şi diversificarea serviciilor, în care turismul ocupă un loc important.

Reintegrarea turismului românesc în competiția turismului internațional pe continent şi pe glob, în condițiile existenței unui potențial turistic deosebit de valoros, la nivelul exigențelor piețelor europene şi mondiale, este, în momentul de față, o problemă de acțiune fermă şi nu o opțiune lansată la diferite niveluri. Viziunea sistemică a strategiei dezvoltării turismului românesc, în contextul strategiei globale a economiei naționale, a impus atenției faptul că turismul va deveni o ramură economică prioritară în dezvoltarea ei, în interdependență organică cu celelalte ramuri şi sectoare economico-sociale. Dar, pentru ca acest proces să fie viabil sunt necesare atât însuşirea concepției privind rolul şi locul turismului în activitatea social-economică din țara noastră, cât şi aplicarea unor măsuri, soluții, etapizate, fundamentate ştiințific, în toate subsistemele turismului. Iar rezultatele se vor resimți pe linia creşterii continue a rolului turismului în ridicarea calității vieții, în sporirea efectelor economice şi a ponderii turismului românesc în produsul național brut şi în ansamblul

economiei naționale, în protecția şi conservarea calității mediului înconjurător şi a resurselor turistice.

Problemele fundamentale ale turismului românesc, dar mai ales măsurile practice şi soluțiile, imediate ori de perspectivă, se cer a fi transferate de pe masa de lucru a cercetării ştiințifice la nivelul organelor de decizie şi grabnic implementate în activitatea practică, într-un echilibru dinamic cu toate ramurile şi sectoarele social-economice.

Lucrarea de față, pornind de la rezultatele cercetărilor întreprinse în institutul nostru, de la experiența internațională, de la o analiză-diagnostic a turismului românesc, supune atenției specialiştilor concepția restructurării activității turistice din țara noastră, evidențiind atât căile şi mijloacele de acțiune, prin seturi de măsuri etapizate, cât şi efectele lor economice, sociale, ecologice scontate. Obținerea unor astfel de efecte este condiționată, între altele, de aplicarea şi acțiunea concertată a tuturor măsurilor preconizate. Detalieri, pe subsisteme ale activității turistice, s-au făcut şi se vor face prin cercetări amănunțite, atât la nivel central, cât şi în profil teritorial.

CAPITOLUL I
LOCUL ŞI ROLUL TURISMULUI ÎN ECONOMIA NAȚIONALĂ

1. Deoarece conceptul de turism subsumează atât o modalitate de petrecere a timpului liber, cât şi genurile de activități care satisfac cererea oamenilor aflați în postura de turişti, înseamnă că ambele laturi îşi au o poziție şi un rol aparte în sferele din care fac parte.

2. Ca formă de petrecere, în mod plăcut, a unei părți din timpul liber, care presupune însă şi utilizarea a diverse servicii şi produse alimentare, turismul a ajuns să reprezinte o componentă a nivelului de trai şi, în consecință, a calității vieții unui număr mare de oameni din țările având un anumit nivel de dezvoltare economică.

3. Referitor la turismul intern al țării noastre este de arătat că, în prezent, o parte însemnată din populație (peste jumătate) recurge la călătorii (de mai multe zile) cu caracter „pur" turistic de cel puțin o dată pe an, alegând cele mai diferite destinații din țară şi din străinătate şi la una sau mai multe deplasări în scop recreativ, la sfârşit de săptămână; prin reducerea săptămânii de lucru la cinci zile, turismul de week-end (aşa cum este denumit, în majoritatea țărilor lumii, turismul practicat la sfârşit de săptămână) va cunoaşte o expansiune puternică; acest proces este favorizat şi de înlăturarea dificultăților şi restricțiilor referitoare la circulația cu autoturismele proprietate personală.

4. Cererea pentru călătorii turistice face parte din capitolele sensibile ale cererii populației autohtone, *coeficientul său de elasticitate* înscriindu-se, în prezent, printre coeficienții cei mai ridicați. Este de subliniat că această cerere nu a ajuns să aibă un caracter general, nu a cuprins toată populația țării şi este mai puternică la unele categorii socio-profesionale din marile centre urbane.

5. Întrucât nu se referă la nevoi umane fundamentale, cererea turistică este influențată, mai ales în faza inițială, de expansiune rapidă, de modificările care au loc în economie; avântul economic stimulează cererea turistică atât ca efect al creşterii veniturilor păturilor largi ale populației, cât şi ca rezultat al stării de spirit generată de o asemenea situație, şi invers. O mare influență exercită, de asemenea, condițiile climatice, cele favorabile amplificând-o, iar celelalte diminuând-o.

6. Pe planul nivelului de trai şi al calității vieții, turismul se înscrie cu o contribuție variată, de mare importanță pentru omul zilelor noastre. În primul rând, participă – într-o măsură hotărâtoare – *la recrearea, reconfortarea şi refacerea capacității de muncă*. Oferind posibilitatea petrecerii unei părți din timpul liber într-un mediu bogat în vegetație, nepoluat, de cele mai multe ori aflat în afara aglomerărilor urbane, şi permițând oamenilor să beneficieze de

factorii naturali cu rol curativ, turismul constituie una din modalitățile cele mai potrivite pentru atingerea scopului menționat. În al doilea rând, vizitarea de obiective de interes istoric, cultural, geografic, economic etc. permite oamenilor *să-şi îmbogățească informațiile* într-un mod ce nu poate fi asigurat de alte sisteme de informare; în acest fel, turismul contribuie *la ridicarea nivelului de cultură*, iar, pe plan afectiv, pentru populația internă, la *dezvoltarea unui autentic sentiment patriotic*.

7. Călătoriile turistice în afara granițelor țării au, asupra celor ce beneficiază de ele, pe lângă rolul de a contribui la *dezvoltarea spiritualității fiecăruia*, un efect important şi durabil în direcția *statornicirii unui climat de pace*; contactele directe dintre oamenii aparținând unor popoare diferite permit o cunoaştere reciprocă mai bună, creşterea stimei unora față de ceilalți şi, în consecință, mărirea încrederii între națiunile lumii.

8. În afara celor arătate înainte, turismul se dovedeşte a fi şi una din căile de *cultivare a gustului estetic*; acest efect este posibil ca urmare a faptului că obiectivele vizitate se impun atenției printr-o serie de caracteristici, între care: echilibru, armonie, măreție, culoare, arhitectură etc. Însăşi baza materială turistică şi serviciile turistice oferite presupun, din partea celor ce le asigură, eleganță, gust, farmec.

9. Totodată, turismul este pentru cei ce îl practică, în special când se realizează sub forma drumețiilor în grup, mijloc pentru *o mai bună autocunoaştere, pentru cultivarea de sentimente umane, de altruism etc.*

10. Calitatea mare a turismului în realizarea efectelor enumerate constă în aceea că toate acestea sunt urmarea firească, normală, a actului turistic, ele nepresupunând eforturi şi măsuri speciale; în plus, cele mai multe dintre efecte cunosc valori superioare, greu de obținut pe alte căi. Trebuie subliniat însă că îndeplinirea de către turism, în condiții superioare, a menirii sale este posibilă numai în măsura în care întreaga activitate turistică se desfăşoară la un nivel calitativ ridicat.

11. Privit ca *activitate economică*, turismul include o gamă variată de servicii, şi anume: servicii de informare, vânzare de călătorii turistice, transport, cazare, servire de preparate culinare, de răcoritoare, de băuturi alcoolice, tratamente în stațiuni balneare, acțiuni cu rol de agrement şi divertisment ş.a.

12. Activitatea turistică, la nivelul impus de rolul şi funcțiile sale, rezultă din efectul conjugat şi combinat al mai multor ramuri. Unele din acestea – cum sunt construcțiile, industria energiei electrice şi termice, industriile construcțiilor de maşini, electrotehnică şi electronică, industria lemnului şi cea textilă, agricultura, industria alimentară ş.a. – se află în situația de ramuri furnizoare, iar furniturile lor se înglobează fie în baza materială a turismului, fie în producția oferită de unitățile de alimentație publică. Altele, ca, de exemplu, transporturile, circulația mărfurilor (în principal comerțul cu amănuntul), comunicațiile, cultura, asistența medicală şi gospodăria comunală concură independent la satisfacerea diverselor părți ale cererii turiştilor.

13. Numărul mare de ramuri care îşi dau concursul la efectuarea de prestații turistice arată că „produsul” turistic nu poate fi de calitate superioară decât în măsura în care toate elementele, care concură la crearea sau intră în structura sa, sunt de calitate ridicată.

14. Fiind una din formele de activitate care satisfac cerințe personale, turismul este o verigă premergătoare consumului final, dar are efecte economice însemnate ce nu trebuie ignorate.

15. Este de arătat că, prin rolul pe care îl are – de a răpunde unor nevoi umane, în special de a participa la refacerea capacității de muncă – turismul contribuie *la producerea de venit național*. Creatoare de venit național sunt nu numai alimentația publică şi transporturile turistice, ci şi activitățile desfăşurate de colectivele din unitățile de cazare şi din bazele de tratament.

Ca şi în alte ramuri prestatoare de servicii, în turism munca vie deține o pondere mare în cadrul tarifului, ceea ce înseamnă că orice contribuție a sa la sporirea venitului național antrenează creşterea într-o măsură redusă a muncii materializate, trecute.

16. Activitatea de turism internațional se dovedeşte a fi deosebit de favorabilă pentru creşterea venitului național. În cazul țării noastre (ca şi al altora), această situație se datorează, între altele, practicării de prețuri şi tarife mai ridicate în relațiile cu turiştii străini, comparativ cu cele utilizate la turismul intern. O asemenea practică decurge din faptul că, pe piața internațională, acțiunea legilor economice care reglementează prețurile şi tarifele duce la apariția unor diferențe în plus sau în minus față de prețurile şi tarifele întâlnite în raporturile cu cererea internă[1]. În mod concret, diferențele pozitive reprezintă un aport de venit național sub formă valorică.

17. Privită pe un alt plan, contribuția turismului la crearea de venit național se impune atenției şi prin faptul că activitățile specifice nu epuizează „materia primă” pe baza căreia se dezvoltă; totodată, una din virtuțile sale constă în aceea că are în vedere valorificarea de resurse naturale nevalorificabile altfel (ape minerale, mofete, peşteri, apa mării, pante montane, peisaje ş.a.), exploatarea suplimentară a unora din cele care intră în câmpul de acțiune şi al altor domenii (pădurile, nisipul de pe plajă, soarele etc.), precum şi valorificarea anumitor creații realizate în alte scopuri (monumente istorice, de artă şi arhitectură, muzee, castele, elemente etnografice şi folclorice, lacuri de acumulare ş.a.).

---

[1] Nivelul superior al tarifelor la care sunt comercializate prestațiile turistice româneşti pe piața externă se explică prin aceea că, cheltuielile pe baza cărora se formează tarifele internaționale sunt cele specifice țărilor cu poziție dominantă în ansamblul ofertei modiale, acestea fiind – în general – țări puternic dezvoltate din punct de vedere economic; or, în asemenea țări, unele elemente de cheltuieli şi înainte de toate salariile (cu pondere mare în ansamblul costurilor din activitatea turistică), sunt mai ridicate decât cele din România şi din alte țări cu nivel de dezvoltare economică mai scăzut.

18. De mare importanță pentru economia țării, în special în ceea ce priveşte *aportul de valută*, este turismul internațional; dacă, în balanța turistică, între încasările şi plățile externe se respectă un raport rațional, acesta constituie o cale, şi încă una foarte importantă, *de echilibrare şi chiar de creare a unui sold activ în balanța de plăți a țării.*

Este de subliniat, totodată, că aportul valutar al turismului la balanța de plăți este mult mai convenabil decât cel al comerțului exterior. Realizându-se ca export în interiorul țării, produsele care sunt utilizate la preparatele culinare consumate de turiştii străini sau mărfurile care sunt cumpărate de aceştia din unitățile comerciale nu se mai încarcă cu cheltuieli mari de transport, de ambalare şi de asigurare, nu sunt grevate de taxe vamale şi de alte taxe. Ca urmare, valorificarea resurselor materiale şi a muncii interne prin turismul internațional este mult mai avantajoasă decât prin exportul de mărfuri.

19. Pe lângă contribuția la crearea de venit național, la echilibrarea balanței de plăți şi la valorificarea superioară a unor posibilități interne, activitatea turistică joacă un rol mare în *dezvoltarea anumitor județe, zone şi localități din țară*; prin amenajările şi condițiile pe care le presupune, această activitate contribuie *la ridicarea economică şi culturală a perimetrelor respective* şi, în consecință, la crearea de condiții mai bune de viață pentru populația locală; între efectele inevitabile ale acestei dezvoltări se înscriu *stabilizarea forței de muncă*, eliminarea fenomenelor de migrare a acesteia, cu toate consecințele ce decurg de aici pentru nivelul de trai.

20. În etapa pe care o parcuge țara noastră, ca urmare a existenței de resurse încă neexploatate sau insuficient puse în valoare, turismul constituie o ramură cu posibilități însemnate de creştere şi, ca urmare, reprezintă o sferă de activitate *care poate să absoarbă o parte din forța de muncă* ce va deveni disponibilă prin restructurarea economiei.

21. Efectele economice ale activității turistice cunosc şi alte forme de maifestare. Între altele, o asemenea activitate, prin cererea adresată altor ramuri, *stimulează dezvoltarea cantitativă şi calitativă a acestora*. Totodată, contribuind în mod substanțial la refacerea capacității de muncă şi la îmbogățirea cunoştințelor personale, turismul participă la creşterea capacității creative a celor ocupați în diverse ramuri ale economiei naționale, cu consecințe *pozitive pe planul eficienței economice în toate ramurile de activitate.*

22. În completarea efectelor economice şi neeconomice ale activității turistice trebuie adăugată şi contribuția sa *la menținerea unei circulații băneşti normale.* Antrenând cheltuieli băneşti, din partea populației interne, cheltuieli care în țara noastră au ajuns la câteva zeci de miliarde de lei, activitatea respectivă redă circulației o parte însemnată din veniturile acestei populații, reprezentând astfel una din modalitățile de realizare a echilibrului atât de necesar între cererea şi oferta de mărfuri şi servicii interne şi, ca urmare, o cale de evitare sau atenuare a fenomenelor inflaționiste. Pentru viitor, ca urmare a

creşterii cererii de servicii turistice şi ca rezultat al solicitării, într-o măsură sporită, a unor servicii şi produse mai rafinate, se întrevede mărirea acestui rol al turismului. De altfel, o serie de particularități ce-i sunt proprii îl recomandă ca o soluție deosebit de avantajoasă. Astfel, în primul rând, „produsul" specific include multe servicii şi mai puține bunuri materiale; în al doilea rând, la unele din elementele materiale care intră în consumul turistic, cum ar fi produsele alimentare, energia electrică pentru iluminatul spațiilor de cazare şi altele, cantitativ, consumul pe turist diferă puțin sau deloc (în cazul energiei electrice) față de ceea ce consumă oamenii la domiciliu, în postura de naturişti. În plus, la energia utilizată pentru preparatul hranei, prin turism se realizează o economie față de situațiile în care fiecare familie îşi prepară hrana separat, în gospodăria proprie; şi la alte consumuri (cum ar fi resursele energetice pentru încălzitul spațiilor construite) turismul poate fi avantajos pentru economia națională[1]. Aşadar, preluarea unei părți din veniturile populației sub forma cheltuielilor pentru turism *nu înseamnă creşterea în aceeaşi măsură a consumului intern* de resurse regenerabile sau neregenerabile.

23. Revenind la turismul internațional, trebuie adăugat că dezvoltarea turismului activ constituie, între altele, şi unul din mijloacele cu rol major în procesul trecerii, în perspectivă, la libera convertibilitate a monedei naționale; în acelaşi timp, prin realizarea acestui salt în ceea ce priveşte poziția leului în raport cu alte monede va apărea încă un element de simplificare a tranzacțiilor dintre deținătorii de ofertă şi clienții externi şi, în consecință, va fi stimulată afluența de turişti străini din țara noastră.

[1] Această situație este evidentă mai ales în cazul petrecerii unor perioade din sezonul rece, de către familii care au domicilii încălzite cu lemne sau cu gaze, în capacități de cazare turistică cu încălzire centrală.

CAPITOLUL II
DIAGNOZA TURISMULUI ROMÂNESC

2.1. Cererea turistică

24. Începând cu anul 1970, an în care turiştii străini înregistrați în unități de cazare au depăşit cifra de 1 milion (1,085 milioane) şi până în anul 1975, *circulația turistică internațională* din țara noastră a atins nivelul cel mai ridicat (9,681 milioane înnoptări efectuate de 2,114 milioane turişti numărul vizitatorilor înregistrați la frontieră fiind de 3,736 milioane), turismul românesc – în general – cunoscând o puternică ascensiune (anexa nr. 1). În această perioadă, în care ritmul mediu de creştere a numărului de turişti străini a fost de 14,3%, *România s-a înscris în rândul principalelor destinații turistice din Europa.*

25. Tot în acest interval de timp, şi *turismul intern* a crescut rapid, ritmul mediu anual la număr turişti cazați fiind de 11,25% (de la 4,707 milioane la 8,021 milioane).

26. Este semnificativ faptul că, deşi *capacitatea de cazare* a crescut cu 33,6% (de la 209.196 la 279.405 locuri), circulația turistică totală (exprimată prin număr nopți cazare) s-a mărit mult mai mult (cu 61,8%, de la 23.346 mii la 37.785 mii nopți cazare).

27. Pe *forme de turism*, creşterile consemnate la indicatorul „număr turişti", au fost de 79,0% în stațiunile de litoral (59,9% la turiştii străini), 41,7% în stațiunile montane (72,2% la turiştii străini), 56,6% în stațiunile balneare (140,1% la turiştii străini) şi 81,3% în alte localități (121,1% la turiştii străini).

28. *Începând cu anul 1976, turismul românesc, în special cel internațional, cunoaşte un declin permanent* (cu oscilații nesemnificative de la un an la altul), care se accentuează în ultimii cinci ani. Astfel, în intervalul 1975-1988, circulația turistică internațională se reduce cu 36,4% la indicatorul „număr turişti înregistrați în unități de cazare" şi cu 46,9% la „număr înnoptări" (anexa nr. 2). Deşi numărul vizitatorilor înregistrați la frontieră[1] creşte în prima parte a perioadei analizate, atingând un maximum în anul 1981 (peste 7 milioane), şi numărul acestora începe să se reducă, treptat, ajungând la cifra de aproximativ 5,5 milioane, în anul 1988.

29. Ritmul de creştere a circulației turistice totale are valori mult mai scăzute față de perioada precedentă, creşterile relative datorându-se, în principal, sporurilor semnalate la capacitatea de cazare atât la nivelul întregii țări, cât şi pe forme de turism. Dacă pe total țară, în acest interval, numărul turiştilor a

---

[1] Această categorie cuprinde, pe lângă turişti, şi cetățeni străini aflați în tranzit sau înregistrați în micul trafic de frontieră, care au o contribuție nesemnificativă la aportul valutar.

crescut cu 25,5% şi al înnoptărilor cu 34,7%, capacitatea de cazare a înregistrat un spor de 21,5%. În acelaşi timp, în stațiunile montane, indicatorii circulației turistice prezentați mai sus, au fost 59,1% şi respectiv 56,5% inferiori, ca nivel de creştere, față de capacitatea de cazare (62,3%). În stațiunile balneare, care au beneficiat de o atenție mai mare din partea vechiului regim, a avut loc o dublare a numărului locurilor de cazare şi o creştere de peste 9 ori a capacității hoteliere, în timp ce numărul înnoptărilor s-a mărit cu 77,1%, în condițiile creşterii cu 146,3% a numărului de turişti.

30. În contextul reducerii cererii turistice externe, *cele mai importante pierderi de clientelă, s-au înregistrat în stațiunile de pe litoral* (cu 53,6% la număr de turişti şi cu 62,2% la număr înnoptări). Prestigiul de care se bucura litoralul românesc pe plan internațional s-a deteriorat treptat şi s-a materializat şi prin încetarea colaborării cu firme străine de mare prestigiu cum sunt "Club 33" din Suedia, TUI şi Neckerman din RF Germania etc. şi culminând cu anularea, în 1988, a contractului încheiat cu „Club Mediterranée" din Franța.

31. Pentru a nu se pierde definitiv realizarea de încasări în DLC (de fapt principalul suport pentru înființarea şi ființarea Ministerului Turismului) s-a acceptat, *orientarea turismului internațional spre un segment de piață cu venituri reduse* determinând diminuarea, în perioada 1980-1985, a încasărilor valutare la mai puțin de jumătate (de la 273 mil. $ la 128,5 mil. $ SUA).

2.2. Principalele cauze care au condus la deteriorarea turismului românesc

2.2.1. Probleme de conducere şi organizare

32. Activitatea de turism a fost grefată pe aceleaşi principii generale, de conducere şi organizare, după care s-au condus toate celelalte ramuri economice, politică ce a reprezentat un „fiasco" total pe întreaga economie.

33. *Centralismul excesiv* a anulat, practic, libera inițiativă într-un domeniu în care se putea manifesta cu rezultate benefice, în principal, prin valorificarea integrală şi eficientă, pe plan local, a potențialului turistic. În turismul internațional ONT „Carpați" Bucureşti a concentrat întreaga activitate de comercializare, pe piața externă a produsului turistic românesc, în condițiile imposibilității de cuprindere şi cunoaştere a întregii baze materiale contractate şi a problemelor specifice fiecărei zone, stațiuni sau obiectiv. Centralizarea, la nivelul ministerului, a informațiilor aferente activității de turism a diferitelor niveluri de organizare (din țară), a condus la deformarea realității cu consecințe negative în estimarea realistă a realizărilor.

34. *Conducerea unitară* caracterizată prin adoptarea, fără discernământ, a unor acte normative, demobilizatoare, cu efect restrictiv pentru dezvoltarea turismului, care nu aveau în vedere elemente caracteristice proprii activității de profil ca: sezonalitate, specific zonal, formă de turism, particularități ale diferitelor segmente de turişti ş.a.

35. *Planificarea centralizată* rigidă şi nerealistă, caracterizată prin: utilizarea unui mare număr de indicatori, care a condus la o lipsă de corelare a acestora, nu a stimulat desfăşurarea normală a activității şi a creat un sistem birocratic de evidență; menținerea planului inițial în condițiile adoptării, în cursul anului, a unor acte decizionale restrictive, cu efecte negative în salarizarea şi stimularea lucrătorilor; planificarea activității de turism avea ca principal suport, nefundamentat ştiințific, ocuparea bazei materiale, cu un procent, în permanență crescător, cu turişti străini.

36. *Dubla subordonare*, la nivel de OJT-uri, cu rezultate nesatisfăcătoare în: realizarea de obiective noi (capacități de cazare, amenajări etc.), pe baza unor acte decizionale adoptate în mod arbitrar, ale organeloer locale de conducere administrative sau politice, care, ulterior, şi-au demonstrat inoportunitatea şi ineficiența; aprovizionarea nesatisfăcătoare cu produse agroalimentare, prioritățile acordându-se ICSAP, necesitățile pentru activitățile turistice din județ fiind trecute pe un plan secundar; utilizarea de către Consiliile Populare locale a taxelor de stațiune în alte scopuri decât cele pentru care erau destinate (întreținerea plajelor, spațiilor verzi, modernizarea infrastructurii generale etc.) ş.a.

37. *Conducere autarhică şi incompetentă* determinată de numirea în posturi de conducere a unor persoane nepregătite pentru activitatea de turism (provenite din rândul activiştilor de partid, organelor de securitate, miliție etc.), care au adus mari daune dezvoltării turismului românesc.

2.2.2. Dezvoltarea şi derularea activității de turism

38. *Volumul redus de fonduri alocate* pentru dezvoltarea turismului şi reducerea lor de la un cincinal la altul, a condus la marginalizarea acestui sector în cadrul economiei naționale, nepermițând o dezvoltare complexă, pe măsura patrimoniului existent şi la nivelul standardelor internaționale.

39. *Scăderea permanentă a competitivității* turismului românesc şi degradarea evolutivă a calității ofertei s-a materializat atât prin creşterea decalajului între oferta turistică românească şi a țărilor concurente, cât şi prin reducerea substanțială a încasărilor valutare[1].

40. *Necorelarea capacităților de cazare şi alimentație publică* din stațiuni cu dotările de agrement care a creat multe insatisfacții în rândul vacanțierilor.

41. *Exploatarea intensivă, nerațională a substanțelor şi resurselor minerale* din stațiunile balneare care a condus la degradarea şi reducerea

[1] Deşi dispun de un potențial turistic similar sau inferior celui românesc, țările vecine (Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria), au făcut eforturi deosebite pentru creşterea permanentă a competitivității, care au fost urmate de rezultate economice superioare. Astfel, încă din anul 1985, Bulgaria încasa, pe relația DLC, 343 mil. $, Ungaria 512 mil. $, Iugoslavia 1050 mil. $, în timp ce România realiza 128,5 mil. $.

calităților curative ale acestora (ex. lacul Amara, resursele hidrominerale de la Borsec, lacul Ursu – Sovata ş.a.).

42. *Uzura fizică şi morală a aparaturii medicale*, lipsa pieselor de schimb şi a unei aparaturi moderne, numărul insuficient al personalului medical (cu preponderență a celui auxiliar) din stațiunile balneare a redus calitatea, eficiența, numărul de proceduri posibil de efectuat, a determinat o valorificare ineficientă a factorilor naturali de cură din zonă etc.

43. *Starea de degradare a terenurilor de sport şi agrement în aer liber* din stațiuni, lipsa de echipamente, dotări (cabine, grupuri sanitare etc.), a determinat neutilizarea acestora, creând falsa impresie a ineficienței acestor tipuri de amenajări.

44. *Restrângerea sau reducerea totală a practicării unor forme de turism eficiente* şi solicitate în turismul internațional (vânătoare, congrese-reuniuni, turism pe cont propriu, în special cel automobilistic etc.), care au determinat limitarea ofertei turistice şi mari pierderi de valută.

45. *Restricții în valorificarea prin turism* a unor obiective sau zone de mare interes (multe cu caracter de unicat), care au contribuit la reducerea atractivității ofertei noastre şi chiar la anularea unor intenții de călătorie, care vizau în exclusivitate aceste destinații (rezervații naturale, monumente istorice de arhitectură şi artă – ex. castele din România -, zone turistice ş.a.

46. Oferta redusă de prestații suplimentare a limitat realizarea încasărilor.

47. *Slaba diversificare a tipurilor de unități de alimentație publică*, funcționarea acestora în cadrul unui program limitat, care nu permitea desfăşurarea unor activități de agrement nocturn şi existența unui fond de marfă redus, au condus la rezultate economice nesatisfăcătoare.

48. *Reducerea sortimentelor din fondul de marfă provenită din import*, valorificat în rețeaua „Comturist", înlocuirea acestora cu mărfuri indigene nereprezentative, precum şi lipsa principalelor produse care intră în obişnuințele de consum ale turiştilor străini (băuturi alcoolice şi răcoritoare, țigări, cosmetice şi produse de igienă personală, alimente, presă etc.), a slăbit interesul pentru efectuarea de cumpărături în aceste magazine, înregistrându-se şi pierderi valutare (în condițiile de achiziționare, deosebit de avantajoase, a mărfurilor din import în sistem de consignație).

49. *Rețeaua comercială slab reprezentată* prin calitatea, cantitatea şi diversitatea fondului de marfă, nu exercită o atractivitate specifică stațiunilor din țările concurente, contribuind la reducerea competitivității ofertei noastre turistice.

50. *Izolarea la care erau supuşi turiştii străini* dornici de a realiza contacte umane cu populația țării aleasă ca destinație turistică, precum şi unele discriminări practicate față de turiştii români (în conținutul meniurilor, accesul la

unele obiective de agrement etc.) le-au creat un sentiment de claustrare şi o imagine neplăcută privind situaţia politică şi economică din ţara noastră.

51. *Comportamentul brutal şi birocratic al organelor vamale* la intrarea şi plecarea turiştilor străini, existenţa în hoteluri şi unităţi de alimentaţie publică a aparaturii de ascultat convorbirile, precum şi prezenţa în staţiuni şi unităţi a unui numeros personal de miliţie şi securitate (ce nu-şi justifica prezenţa nici măcar pentru apărarea bunurilor şi integrităţii personale a turiştilor sau pentru înlăturarea unor persoane dubioase care practicau bişniţa, traficul de valută ş.a.) au constituit mijloace de antipropagandă turistică, creând numeroase nemulţumiri atât în rândul cetăţenilor străini cât şi români.

52. *Impunerea forţată şi neraţională a unui regim de economii* (ca indicator de plan) a avut efecte negative prin: suprimarea unor produse de toaletă indispensabile; prelungirea duratei de folosinţă a lenjeriei şi nerespectarea termenelor de primenire a acesteia; reducerea iluminatului interior şi exterior; limitarea intervalului de furnizare a apei calde; dotări cu mobilier uzat şi de calitate inferioară; creşterea artificială a normelor pentru prestări de servicii (ex.: număr de camere la o cameristă ş.a.), în condiţiile nedotării cu mijloace tehnice moderne ş.a.

2.2.3. Infrastructura generală

53. *Lipsa de preocupare pentru dezvoltarea, modernizarea şi echiparea reţelei turistice*, a plasat România pe ultimul loc în rândul ţărilor est-europene, la acest capitol[1].

54. *Uzura avansată (fizică şi morală) a aparatelor de zbor*, ca şi capacitatea limitată a aeroporturilor din ţară, îngreunează circulaţia turistică aeriană şi determină evitarea, de către vizitatorii externi a utilizării acestora.

55. *Disconfortul creat de lipsa energiei electrice şi termice*, a apei calde şi gradul redus de iluminare a staţiunilor şi oraşelor, caz nemaiîntâlnit într-o

[1] **Lungimea drumurilor publice şi densitatea acestora în unele ţări est-europene, în anul 1985**

Ţara	Drumuri publice (mii Km)	d.c. modernizate	Densitate la 1000 kmp teritoriu	d.c. modernizate
Bulgaria	36,5	33,4	329	301
Cehoslovacia	73,9	73,9	578	578
Iugoslavia	115,0	96,5	450	377
Ungaria	29,6	29,1	318	313
România	72,8	63,7	307	268

Sursa: Anuarul Statistic CAER, 1986.

Este de sublinat că, după 1985, în timp ce în celelalte ţări cuprinse în tabelul de mai sus, construcţia acestor şosele a continuat (în unele chiar s-a intensificat), în ţara noastră a rămas practic la nivelul existent în anul 1985.

țară cu deschidere turistică internațională, a constituit un element hotărâtor în scăderea interesului cererii turistice externe, răsfrângându-se şi asupra celui intern, în principal în perioadele reci ale anului.

2.2.4. Politica de promovare şi contractare

56. *Politica de promovare a produsului turistic românesc a fost necorespunzător susținută pe plan extern* prin: reducerea permanentă a fondurilor destinate activității promoționale; irosirea fondurilor repartizate prin apelarea, în scopuri publicitare, la publicații nereprezentative; reducerea permanentă (pentru economii valutare) a spațiului destinat perpetuării ofertei turistice româneşti în cataloagele de specialitate externe; slaba reprezentare a produsului nostru turistic în cadrul agențiilor noastre de profil din străinătate, numărul tot mai redus al acestora, existența unei singure persoane, în cadrul agenției, cu atribuții multiple; neparticiparea pe motive economice şi politice la principalele manifestări internaționale cu caracter publicitar; restrângerea facilităților acordate reprezentanților agențiilor străine de turism, liderilor de opinie din diverse țări emitente etc.

57. *Încheierea de contracte formale cu partenerii externi*, cu urmări negative în ocuparea bazei de cazare în perioadele de vârf de sezon (crearea de goluri în caz de nerespectare a numărului de sosiri contractate sau de supraaglomerări în anumite intervale, în care s-au înregistrat depăşiri ale numărului de turişti prevăzuți în contract).

58. *Lipsa de evidență* în comercializarea, pe plan intern, a biletelor de odihnă către OJT-uri care a condus la nerespectarea unităților hoteliere şi a categoriei de confort cumpărate şi, uneori chiar a stațiunilor (de litoral) pentrru care au optat beneficiarii.

59. *Dezinformarea partenerului străin* în privința modului de desfăşurare a activității de turism în România (programe, grad de confort, dotări şi servicii hoteliere ş.a.).

2.2.5. Probleme financiar-valutare

60. *Menținerea schimbului valutar obligatoriu* pentru turiştii străini (vestici), în condițiile abrogării acestei decizii în toate țările est-europene.

61. *Stabilirea artificială a unui curs de schimb a valutelor liber convertibile*, redus față de cel practicat de țările CAER, a încurajat schimbul de valută la „bursa neagră” în special cu turişti din țări estice.

62. *Stabilirea unor tarife şi prețuri mari* (peste nivelul practicat în țările europene) la o serie de prestații suplimentare (ex. Rent-à-car) şi la mărfurile valorificate prin „shop”-uri.

63. *Omogenizarea forțată a tarifelor de cazare* (în lei), pe baza unei clasificări nerealiste (în condițiile nealinierii capacităților de cazare la normele

internaționale de clasificare), care a condus la o rentabilitate redusă a unor unități.

64. *Egalizarea prețurilor biletelor de odihnă*, fără o departajare impusă de importanța şi confortul stațiunii, calitatea serviciilor (cazare, masă etc.) oferite, a determinat aglomerarări excesive (în perioade de vârf de sezon) ale unor stațiuni de prestigiu (cu urmări nefaste în calitatea prestațiilor) şi evitarea altora, mai puțin cunoscute pe plan național, dar cu valențe deosebite.

65. *Gama restrânsă a facilităților acordate în perioadele de extrasezon*, diminuarea calității serviciilor de bază (urmare a diferenței de prețuri, care nu reprezintă, în realitate, o reducere de tarif) şi limitarea posibilităților de petrecere agreabilă a timpului liber au determinat o slăbire a interesului populației pentru vacanțe turistice, în aceste perioade.

66. *Contractarea, în turismul internațional, a camerelor single*, în condițiile inexistenței acestora în unitățile hoteliere din stațiuni, a impus oferirea camerelor duble, la un tarif mai redus generând pierderi valutare şi de capacitate de cazare.

2.2.6. Probleme de personal

67. *Reducerea permanentă a personalului ocupat în turism* (în cadrul măsurilor generale de creştere a productivității muncii) nefundamentată în cazul activității acestui sector de activitate, în condițiile neasigurării contitative şi calitative cu maşini şi echipamente moderne a prestațiilor de profil, a generat o scădere atât a calității serviciilor cât şi a competitivității ofertei turistice[1].

68. *Numărul restrâns al unităților de învățământ* care asigură formarea şi perfecționarea cadrelor pentru turism (situație agravată şi prin desființarea formei de învățământ postliceal) şi nivelul scăzut de desfăşurare a cursurilor de calificare şi reciclare a personalului în cadrul unităților locale de turism, nu a permis atingerea unui nivel de pregătire comparabil cu cerințele pe plan internațional.

69. *Inexistența unor prevederi legale ferme* de recrutare, stimulare şi asigurare a condițiilor de muncă şi viață a personalului sezonier (nerespectarea contractelor privind numărul şi calificarea personalului ce trebuia asigurat de către unitățile teritoriale ale diferitelor rețele de profil, lipsa de

[1] Față de România, în alte țări cu turism dezvoltat, numărul personalului de specialitate se prezintă astfel:

Țara	Personal ocupat în turism	Nr. lucrători la 1000 locuitori
Bulgaria	137.000	14,7
Austria	300.000[x]	38,5
Grecia	335,000[x]	33,5
România	100.000	4,3

[x] inclusiv personalul ocupat în ramuri conexe.
Sursa: Date prelucrate după statisticile OMT.

interes pentru detaşare a personalului de înaltă calificare, munca intensivă prestată de populația angajată pe plan local fără a fi stimulată corespunzător ş.a.), au afectat, în mod deosebit, calitatea prestațiilor din stațiunile de litoral.

70. *Prestarea suplimentară a unor activități, neprevăzute în statutul de funcțiuni*, a altor categorii de persoane s-a efectuat în detrimentul calității serviciilor (ex. întreținerea spațiilor verzi din jurul hotelurilor, a terenurilor de sport afiliate acestora, a dotărilor de agrement etc.).

71. *Inexistența, în nomenclatorul de funcțiuni al Ministerului Turismului* a unor posturi de care depinde buna desfăşurare a activităților de profil (ca animatori, monitori, parteneri de joc etc.) a privat activitatea de turism de anumite servicii, cu contribuție decisivă în alegerea destinațiilor de vacanță şi în realizarea de încasări suplimentare.

72. *Condițiile de viață necorespunzătoare oferite personalului sezonier* (în principal în stațiunile de litoral) a determinat o reducere a numărului şi calității lucrătorilor, favorizându-se astfel utilizarea unor persoane neinteresate în practicarea unei activități, de profil, de calitate, ci în satisfacerea, pe diverse căi necinstite, a unor interese personale.

CAPITOLUL III
DIRECȚII DE RESTRUCTURARE A TURISMULUI ROMÂNESC

73. Din diagnoza turismului românesc rezultă necesitatea obiectivă a adoptării unui set minimal de măsuri care să conducă la transformarea radicală a acestui important domeniu de activitate, avându-se în vedere rolul deosebit pe care îl poate avea atât în cadrul economiei naționale, cât şi în satisfacerea unor trebuințe ale oamenilor, în creşterea calității vieții.

74. Obiectivul general al transformării turismului îl reprezintă crearea şi reglementarea funcționării acelor structuri apte să asigure atât *dezvoltarea extensivă* (prin antrenarea în circuitul turistic a unor noi resurse, practicarea unor forme de turism inexistente sau foarte slab reprezentate în trecut, extinderea cooperării internaționale, lansarea şi promovarea ofertei româneşti pe alte piețe turistice etc.) cât şi *intensivă* (valorificarea superioară a întregului potențial turistic, diversificarea şi creşterea calității ofertei turistice româneşti, amplificarea şi diversificarea formelor de cooperare internațională etc.).

75. La baza restructurării activității de turism stau următoarele principii:

- pluralitatea organismelor deținătoare de bază materială turistică şi care participă, într-o măsură mai mare sau mai mică la activitatea de turism din România (Ministerul Turismului, Biroul de Turism pentru Tineret, Ministerul Comerțului Interior, UNCAP, CENTROCOOP, Ministerul Învățământului), rolul predominant avându-l, în continuare, Ministerul Turismului;
- descentralizarea şi autonomizarea unităților de bază, creşterea competențelor acestora în valorificarea resurselor locale, în promovarea şi comercializarea ofertei proprii, în cooperarea cu firme din țară şi din străinătate;
- integrarea internațională atât la nivelul organismelor centrale, cât şi al unităților teritoriale, prin afilierea la diverse asociații şi organisme de profil din străinătate, cooperare şi exploatare în comun a unor unități turistice etc.;
- pluralitatea formelor de proprietate: de stat, cooperatistă, particulară şi mixtă.

76. Principiile de organizare şi funcționare ale noilor structuri din activitatea de turism vizează stabilirea unor raporturi concurențiale între ofertanții de produse şi servicii turistice, bazate pe legile obiective ale pieței.

În condițiile unui mecanism concurențial şi ale pluralității formelor de proprietate, dirijarea de la centru se va baza cel mult pe utilizarea unor

indicatori –simpli sau agregați; rolul planului se va modifica substanțial, caracterul său imperativ fiind înlocuit cu cel orientativ.

77. Restructurarea turismului românesc reprezintă un proces amplu care presupune parcurgerea mai multor etape, distincte din punct de vedere al conținutului. Delimitarea strictă a duratei fiecărei etape nu este posibilă, aceasta fiind determinată de dinamica transformărilor ce vor avea loc. Se poate aprecia însă faptul că o parte din aceste transformări poate avea loc într-un timp mai scurt, în măsura în care condițiile o vor permite.

78. O *primă etapă*, cea actuală, a procesului de restructurare a turismului se caracterizează prin eliberarea, deja demarată, a acestei activități de oricare din cauzele care au determinat declinul şi degradarea turismului în țara noastră.

79. A *doua etapă* (de tranziție) va necesita o perioadă de aproximativ 3-5 ani. Această etapă se va caracteriza prin crearea condițiilor funcționării optimale a economiei turismului prin: dezvoltarea formelor de proprietate (de stat, cooperatistă, particulară şi mixtă), acentuarea mecanismului concurențial între acestea, valorificarea superioară a întregului potențial turistic, dezvoltarea şi modernizarea bazei materiale, diversificarea şi ridicarea calității serviciilor, crearea unei oferte turistice competitive, lansarea şi promovarea sa pe diverse piețe, integrarea turismului românesc în cel internațional, diversificarea şi dezvoltarea formelor de turism. Corespunzător acestor obiective, va creşte rolul cercetării ştiințifice din domeniul turismului.

În procesul restructurării activității de turism, această etapă, de tranziție, va fi deosebit de complexă datorită multiplelor aspecte avute în vedere.

80. Realizarea acestor obiective va permite trecerea turismului românesc la o *a treia etapă*, de perspectivă, care va asigura funcționarea optimală a acestui domeniu de activitate. Alături de proprietatea de stat şi cooperatistă va exista un puternic sector al proprietății particulare şi mixte, iar mecanismul concurențial va acționa din plin.

81. Unul dintre aspectele esențiale ale restructurării turismului românesc este acela al *legislației*. În acest sens, *în etapa actuală* trebuie să se pregătească condițiile pentru cea de tranziție, prin instituirea unui cadru juridic permisiv, stimulator şi adecvat restructurării activității de turism, impunându-se, astfel, următoarele măsuri:

- elaborarea unei legi a turismului care să prevadă, printre altele:
  - nominalizarea tuturor organismelor deținătoare de bază materială specifică şi care participă la realizarea activității de turism;
  - recunoaşterea sectorului particular şi mixt în activitatea de turism;
  - obligațiile prestatorilor de servicii turistice, indiferent de forma de proprietate pe care o reprezintă;
  - drepturile consumatorului de servicii şi produse turistice ş.a.

- folosirea celor mai adecvate modalități de încurajare a inițiativei particulare (individuală şi de grup) în domeniul turismului;
- elaborarea unor acte normative care să încurajeze inițiativa unor persoane sau firme din străinătate de a colabora cu organe centrale, teritoriale sau cu întreprinderi din domeniul turismului;
- instituirea unor norme severe de protecție şi conservare a resurselor turistice naturale şi antropice;
- crearea cadrului legal pentru reglementarea raporturilor dintre unitățile turistice (de stat, cooperatiste, particulare şi mixte) față de bănci şi instituțiile financiare;
- elaborarea unor acte normative care să permită crearea de asociații profesionale cu atribuții de coordonare, îndrumare, formare etc. în unele sectoare ale activității de turism (asociații ale hotelierilor, restauratorilor, ghizilor, agenților de turism etc.) şi afilierea acestora la asociații similare internaționale;
- instituirea unui cadru legal care să încurajeze şi să reglementeze activitatea unor firme turoperatoare româneşti.

Adoptarea unor asemenea acte normative favorabile creării şi funcționării de noi structuri, asemănătoare celor existente în țările dezvoltate trebuie să fie dublată de o serie întreagă de măsuri, eşalonate în timp, măsuri care să vizeze oferte (potențialul turistic, baza materială specifică, serviciile), forța de muncă, formele de turism, promovarea, comercializarea şi cooperarea internațională în acest domeniu.

82. În ceea ce priveşte *potențialul turistic*, în prima etapă se impun următoarele măsuri:

- reevaluarea tuturor resurselor naturale şi antropice, a calității acestora şi a gradului actual de valorificare prin turism;
- sistarea unor lucrări sau activități care afectează elemente ale potențialului turistic, degradându-l;
- inițierea unor lucrări de conservare a resurselor turistice naturale şi de restaurare şi conservare a obiectivelor turistice antropice degradate;
- atragerea în circuitul turistic a acelor resurse nevalorificate până în prezent.

În a doua etapă a procesului de restructurare a turismului românesc se vor avea în vedere:

- continuarea procesului de atragere în circuitul turistic şi valorificarea superioară a resurselor naturale şi antropice;
- identificarea resurselor naturale balneare neregenerabile în vederea dimensionării optime a consumurilor;

- acțiuni de prospectări geologice în vederea depistării de noi resurse hidrominerale sau de alți factori naturali de cură;
- continuarea lucrărilor de restaurare şi conservare a resurselor turistice antropice;
- măsuri de salvare şi ocrotire a unor monumente ale naturii;
- amenajarea corespunzătoare în vederea valorificării prin turism a parcurilor şi rezervațiilor naturale;
- valorificarea superioară a domeniului schiabil din unele stațiuni montane (de exemplu: Păltiniş, Rânca, Arieşeni, Borşa, Semenic, Vatra Dornei, Durău, Capra, Stâna de Vale etc.).

În perspectivă se impune identificarea de noi resurse care să fie valorificate prin turism.

83. Principalele măsuri ce se impun a fi luate, în etapa actuală, în privința *bazei materiale* sunt:

- inventarierea întregii baze materiale aferente activității de turism;
- modernizarea unităților de cazare, alimentație publică, transport, tratament balnear, agrement;
- alinierea la standardele internaționale prin reclasificarea şi introducerea sistemului „pe stele" a unităților de cazare;
- încurajarea, prin credite a construirii de către populația urbană, de reşedințe secundare (a doua locuință) în zone de interes turistic;
- extinderea cazării la particulari;
- introducerea în circuitul turistic a unor elemente de bază materială aparținând fostului dictator (case de vânătoare, baze sportive şi de agrement etc.).

În următoarea etapă va trebui rezolvată o serie de alte aspecte ale bazei materiale, prin:

- asigurarea unei dispersii corespunzătoare a bazei materiale turistice în teritoriu, în conformitate cu potențialul turistic existent şi cererea turistică;
- diversificarea şi dezvoltarea ofertei de cazare care să răspundă tuturor segmentelor de clientelă;
- restructurarea şi amenajarea unor monumente de arhitectură (castele, conacuri, locuințe particulare ş.a.) în vederea valorificării lor prin turism;
- integrarea în circuitul turistic a unor palate, vile şi cabane aparținând vechiului regim;
- crearea de lanțuri hoteliere româneşti şi introducerea în rețelele internaționale a unora din hotelurile existente în țara noastră;

- construirea, în cooperare cu firme renumite din străinătate, a unor hoteluri de categorie superioară (cinci stele) care să fie integrate lanțurilor hoteliere respective;
- dezvoltarea, diversificarea şi înnoirea permanentă a dotărilor şi mijloacelor de agrement specifice tuturor formelor de turism;
- crearea unei rețele diversificate şi moderne de alimentație publică şi comerț specific (inclusiv prin atragerea unor firme străine);
- diversificarea şi dezvoltarea unor mijloace moderne de transport turistic (autobuze, turisme, nave, trenuri, avioane etc.);
- organizarea şi funcționarea unei rețele de sate turistice şi a unor sate de vacanță;
- extinderea capacității de cazare în stațiuni şi oraşe prin folosirea mai amplă a spațiilor la particulari;
- amenajarea şi dotarea la nivel internațional a unor baze de tratament specializate, în stațiunile balneare;
- realizarea unei infrastructuri tehnice moderne (căi de comunicații, mijloace de transport, alimentare cu energie electrică, căldură, apă etc.) în colaborare cu ministerele de resort;
- dotarea corespunzătoare cu moteluri, popasuri, stații PECO, autoservice etc. a principalelor artere rutiere.

Procesul de modernizare a întregii baze materiale turistice (unități de cazare, alimentație publică, agrement, transport, tratament balnear) va fi un proces continuu, concomitent cu modernizarea infrastructurii tehnice generale (căi şi mijloace de transport, în special), extinderea şi diversificarea dotărilor acesteia.

84. În strânsă corelație cu baza materială, *serviciile* turistice necesită, într-o primă etapă: creşterea ponderii serviciilor suplimentare în totalul prestațiilor turistice (de exemplu, extinderea „room-service”-ului pe valută în hotelurile de categorie superioară, în stațiunile de pe litoral, în unele stațiuni montane şi balneare); extinderea sistemului de rezervare automată a locurilor de cazare ş.a.

În etapa a doua, se vor urmări:

- diversificarea serviciilor turistice (cu plată sau gratuite) şi ridicarea calității acestora;
- instituirea unui set de servicii obligatorii şi de un anumit nivel calitativ-comparabil cu cele prestate în străinătate – ca un criteriu important în clasificare a unităților turistice;
- integrarea marilor unități hoteliere în sistemul internațional de rezervare a locurilor de cazare, inclusiv a călătoriilor turistice realizate cu avionul.

În perspectivă, rolul serviciilor va spori prin individualizarea ofertei şi prin crearea unor produse turistice de marcă.

Valorificarea superioară a potențialului turistic, dezvoltarea şi modernizarea bazei materiale, diversificarea şi creşterea calității serviciilor vor conduce la crearea unei oferte turistice competitive pe plan internațional. În acest scop, se impun şi alte măsuri care să vizeze:

- alcătuirea unor programe (de exemplu „oraşe-martir ale Revoluției" care pot prezenta interes pe piețele turistice externe;
- reevaluarea întregii oferte turistice româneşti şi reintroducerea unor programe (castele medievale din Transilvania, biserici din Transilvania, vizitarea parcurilor naționale – Retezat, M. Apuseni);
- constituirea unor oferte noi, cu mare aderență în rândul turiştilor străini (de exemplu sate de vacanță, sate turistice, turism rural etc.);
- consolidarea ofertei tradiționale în stațiunile de litoral, balneare şi montane.

Dezvoltarea şi diversificarea ofertei turistice se va continua şi în etapa următoare, prin:

- crearea de noi oferte pentru odihnă, recreere, sporturi de iarnă, drumeție prin realizarea unei rețele de stațiuni, microstațiuni, cabane în zonele montane;
- modernizarea, diversificarea şi alinierea ofertei de litoral la cerințele turismului internațional;
- mărirea capacității de primire a litoralului românesc prin extinderea plajei din zonele Tuzla – 23 August, 2 Mai (cu cazare la particulari) şi a sectorului de litoral situat la nord de Capul Midia (grindurile Chituc, Lupilor şi Portița);
- dezvoltarea corespunzătoare a stațiunilor de interes național, regional şi local, precum şi a localităților cu funcție balneară;
- amplificarea funcției turistice a principalelor centre urbane cu vocație şi tradiție turistică şi a zonelor periurbane adiacente;
- constituirea unei oferte specifice şi competitive pentru turismul de congrese, reuniuni interne şi internaționale, de afaceri etc.;
- constituirea parcului național „Delta Dunării" şi valorificarea prioritară a acestuia, prin turism;
- valorificarea prin turism a fondului cinegetic excedentar şi crearea unei oferte în acest sens pentru turismul internațional;
- creşterea ofertei de excursii cu turiştii români în străinătate în condițiile asigurării unei balanțe valutare excedentare;
- dezvoltarea ofertei privind turismul rural (noi sate turistice şi sate de vacanță);
- constituirea unei oferte importante pentru organizarea turismului de afaceri, de reuniuni internaționale etc.

85. Ca urmare a diminuării (posibile) a cererii pentru unele produse turistice, se va urmări *crearea de noi oferte turistice*, în paralel cu consolidarea aceleia pentru care va exista o cerere potențială ridicată.

86. Mutațiile importante care vor avea loc în cadrul ofertei turistice vor determina amplificarea şi diversificarea *formelor de turism* practicabile în România. În acest sens, în prima etapă sunt necesare şi unele măsuri suplimentare, ca, de exemplu:

- stimularea desfăşurării turismului automobilistic internațional;
- asigurarea condițiilor de extindere a turismului de lux (scump) şi a celui de reuniuni internaționale (congrese, simpozioane etc.) în Bucureşti şi în alte mari oraşe ale țării, în colaborare cu marile foruri ştiințifice, culturale şi artistice;
- reintroducerea în turismul internațional a unor forme de turism cu mare eficiență economică (vânătoare, alpinism etc.);
- extinderea posibilităților de petrecere a timpului liber al populației în condițiile reducerii duratei săptămânii de lucru (turism de week-end) prin:
  - asigurarea posibilităților de transport civilizat spre zonele de odihnă, recreere şi agrement la sfârşitul săptămânii (modernizarea şi întreținerea drumurilor, suplimentarea mijloacelor de transport, sporirea securității şi confortul călătorilor etc.);
  - amenajarea zonelor turistice periurbane ale Capitalei şi ale marilor oraşe.
- dezvoltarea turismului balnear (profilactic, curativ şi recuperator) prin îmbunătățirea condițiilor de practicare a acestuia;
- stimularea turismului în zonele de frontieră (mic trafic) şi a circulației turistice internaționale prin deschiderea de noi puncte la Turnu Măgurele, Zimnicea, Ştefăneşti-Costeşti, Porțile de Fier II etc.
- Etapa a doua necesită:
- impulsionarea practicării tuturor formelor de turism posibile în România;
- dezvoltarea turismului de litoral prin crearea unei oferte competitive pe piața externă;
- amplificarea turismului balnear, solicitat de importante segmente ale cererii turistice interne şi internaționale;
- extinderea practicării turismului montan, vara şi iarna;
- dezvoltarea turismului de lux, de afaceri, de reuniuni şi congrese internaționale, festivaluri şi manifestări cultural-ştiințifice, sportive etc.;
- intensificarea practicării turismului de circulație (excursii, circuite, tururi ale țării etc.);
- creşterea importanței turismului de vânătoare, pescuit, echitație;
- apariția şi dezvoltarea turismului rural („sate turistice”);
- stimularea cererii interne pentru practicarea turismului la sfârşit de săptămână (week-end).

87. În domeniul *promovării* turismului românesc se impun, în prima etapă:

- organizarea unor acțiuni promoționale pentru relansarea ofertei româneşti (tratament balnear, turism montan, cultural, de reuniuni internaționale etc.) pe piața europeană şi nord americană;
- modernizarea şi diversificarea mijloacelor promoționale;
- actualizarea şi îmbunătățirea conținutului mesajelor publicitare;
- creşterea numărului birourilor româneşti din străinătate şi a personalului acestora şi sporirea atribuțiilor birourilor respective;
- intensificarea informării turistice privind posibilitățile de practicare a diverselor forme de turism (odihnă-tratament, practicarea sporturilor de iarnă, cultural, ştiințific, sportiv, de week-end etc.) în rândul celor mai diferite clase şi pături sociale prin toate canelele mass-media.

Promovarea turismului românesc va presupune, în etapa următoare:

- declanşarea unor acțiuni promoționale de amploare, prin includerea ofertei turistice româneşti în cataloagele marilor firme turoperatoare;
- prezentarea ofertei turistice la manifestările internaționale specifice: reuniuni, congrese, expoziții etc.;
- lansarea ofertei turistice pe piețe netradiționale: japoneză, latino-americană şi australiană;
- perfecționarea şi modernizarea mijloacelor şi tehnicilor de promovare; utilizarea tuturor canalelor mass-media;
- individualizarea produselor turistice şi folosirea de însemne pe diferite articole care pot fi oferite drept suveniruri promoționale;
- adaptarea permanentă – în formă şi în conținut – a materialelor publicitare: pliante, prospecte, ghiduri etc.;
- diversificarea publicațiilor turistice editate în mai multe limbi de circulație internațională şi distribuirea lor în țară şi străinătate.

Acțiunile de promovare se vor intensifica şi în perspectivă, prin utilizarea unor forme noi, moderne şi eficiente, acțiuni ce vor viza lansarea şi promovarea produselor turistice pe noi piețe.

88. În noile condiții, *comercializarea* produselor turistice româneşti capătă o importanță deosebită, fapt pentru care sunt necesare, în etapa actuală:

- alinierea, la nivelul pieței internaționale a facilităților oferite la cazare, rent-à-car, tarife de parcare, bonuri de benzină etc.;
- asigurarea unui sistem elastic de prețuri şi tarife în funcție de sezon, condiții climatice etc.;
- extinderea competențelor unităților turistice teritoriale în domeniul contractării pe piața externă şi al fixării unor tarife şi prețuri competitive.

În etapa a doua, se vor avea în vedere:

- crearea unor agenții comerciale de turism pe principalele piețe tradiționale şi de reprezentanțe de profil, pe alte piețe emitente;
- extinderea cooperării, în vederea comercializării unor produse turistice româneşti;
- elaborarea, la începutul fiecărui sezon turistic, a unor cataloage cu oferta turistică a României, destinate pieței interne.

89. Unul dintre domeniile care vor cunoaşte o dezvoltare impetuoasă va fi şi cel al *cooperării* internaționale. În perioada actuală se vor asigura:

- contactarea unor firme turoperatoare de prestigiu şi a unor cluburi în vederea reluării de către acestea a acțiunilor de acroşare a turiştilor străini pentru destinația România;
- continuarea colaborării cu firma austriacă *dr. Luftner* în vederea efectuării de croaziere pe Dunăre;
- inițierea de tratative privind cooperarea cu firme străine specializate la construirea şi echiparea unor stațiuni montane (de sporturi de iarnă).

Următoarea etapă va presupune:

- diversificarea formelor de colaborare cu firmele turoperatoare în vederea comercializării unor produse turistice combinate (ex. munte-mare) şi unele realizate cu țările vecine sau cu cele dunărene;
- înființarea de societăți mixte (prin participarea statului român şi a unor firme străine) în cazul unor hoteluri mari şi a unor complexe balneare;
- integrarea unor hoteluri, construite cu participarea unor firme străine renumite, în lanțuri hoteliere internaționale;
- cooperarea cu firme străine renumite în vederea dotării unor cazinouri, night-cluburi, parcuri de distracții etc.;
- extinderea cooperării în vederea integrării în sistemele de rezervare internaționale a unui număr mare de hoteluri româneşti;
- afilierea României la principalele organisme şi asociații internaționale de turism (guvernamentale şi neguvernamentale).

Realizarea integrării turismului românesc în cel internațional va impune, şi în perspectivă, lărgirea cooperării şi diversificarea permanentă a formelor şi metodelor de realizare a acesteia.

90. Problemele legate de *forța de muncă* din turism sunt deosebit de importante în contextul profundelor transformări care vor avea loc. În acest scop, în prima etapă se vor urmări:

- stabilirea unor criterii ştiințifice de recrutare, selecționare, formare şi perfecționare a tuturor lucrătorilor din turism (inclusiv prin instruiri în străinătate);
- instituirea unui sistem eficient de stimulare şi cointeresare a personalului din turism;

- asigurarea unor condiții civilizate de muncă şi viață atât pentru personalul permanent din turism, cât şi pentru cel sezonier;
- inițierea unor cursuri de formare şi perfecționare a monitorilor şi animatorilor, statuarea acestor activități în cadrul categoriilor profesionale din turism.

În etapa a doua şi în perspectivă, vor fi necesare următoarele măsuri:

- crearea unui cadru adecvat pentru formarea şi perfecționarea personalului în țară: şcoli profesionale şi postliceale, cursuri de reciclare, învățământ superior (economic sau de altă formație), asociații profesionale de turism etc.;
- perfecționarea şi specializarea personalului în străinătate prin cursuri, burse, schimburi de experiență în cadrul organismelor de specialitate ale OMT sau ale altor organisme şi asociații de turism;
- extinderea cursurilor intensive de învățare a limbilor străine de largă circulație internațională (inclusiv prin perfecționarea în străinătate);
- stabilirea unor modalități adecvate de cointeresare a personalului pentru asigurarea stabilității acestuia şi prestarea unei activități eficiente şi de calitate;
- intensificarea pregătirii ghizilor, monitorilor şi animatorilor;

91. Rezolvarea diferitelor aspecte ale activității de turism trebuie să aibă la bază rezultatele *cercetării ştiințifice*, menită să asigure, într-o primă etapă:

- actualizarea unor propuneri făcute în studii mai vechi, care se pot aplica în noile condiții şi care vizează utilizarea eficientă a unor resurse turistice;
- întocmirea de proiecte pentru noi zone turistice destinate turismului de week-end;
- realizarea unor studii privind aspectele calitative ale unor resurse turistice (zăcăminte hidro-minerale şi alți factori naturali de cură) şi ale căror concluzii vor fundamenta decizii ulterioare privind valorificarea lor prin turismul balnear;
- analiza riguroasă a sistemului de indicatori folosiți în trecut în domeniul turismului şi elaborarea unui sistem nou, adecvat unei organizări descentralizate şi cu pluralitate a formelor de proprietate în turism.

Sarcinile cercetării ştiințifice pentru următoarele etape vor fi:

- efectuarea unor cercetări ştiințifice interdisciplinare pentru stabilirea unor corelații între resursele turistice (volum şi calitate) ale unui teritoriu (stațiune) şi capacitatea de primire, dotările pentru cazare, agrement, transport pe cablu, pârtii de schi, plaje, bază de tratament, infrastructură tehnică, precum şi între toate aceste elemente de echipare turistică;

- zonarea turistică a teritoriului ca instrument de bază în strategia dezvoltării unitare, armonioase şi prioritare (după caz) a turismului în teritoriu, în corelație cu celelalte activități economice;
- cartarea domeniului montan şi stabilirea unei concepții unitare şi a priorităților de amenajare şi dezvoltare optimă a turismului de munte în toate componentele sale şi în întreg arcul carpatic;
- elaborarea unui program complex de exploatare optimă a factorilor naturali de cură prin cercetări de specialitate;
- stabilirea unor contacte permanente cu instituții de cercetare de profil din alte țări, realizarea unor schimburi de experiență, documentare şi perfecționare a pregătirii în colaborare cu Organizația Mondială a Turismului sau cu alte organisme internaționale.

92. Restructurarea activității de turism din România are un caracter procesual, determinat de condițiile specifice din țara noastră. Măsurile propuse sunt minimale, însă imperative pentru transformarea turismului într-o activitate cu rol însemnat în economia românească şi în condițiile de viață ale populației interne.

CAPITOLUL IV
EFECTE SCONTATE

93. Înfăptuirea propunerilor privind restructurarea turismului românesc, menționate în capitolul III, va determina schimbări esențiale în cadrul acestuia, cu efecte pozitive importante pe plan economic, social şi ecologic.

94. Printre efectele *social-economice* previzibile pot fi menționate următoarele:

94.1. *Circulația turistică internă* va creşte substanțial. Acest proces se va manifesta încă în cursul anului 1990, ca rezultat al eliminării restricțiilor şi dificultăților referitoare la circulația autoturismelor proprietate personală, al abrogării unor legi ale căror prevederi diminuau veniturile populației, precum şi al noilor reglementări privind regimul paşapoartelor. Măsurile menționate vor determina sporirea, cu precădere, a cererii pentru turismul de sfârşit de săptămână (îndeosebi în zonele de munte şi de deal, în tot timpul anului şi vara, pe litoral), pentru odihnă şi cură balneară profilactică, precum şi pentru excursii externe individuale şi în grup (mai ales în țările din estul Europei).

În anii următori, numărul turiştilor interni va spori considerabil, apreciindu-se că la nivelul anului 1995, numărul călătoriilor turistice ce vor fi efectuate de populația României va depăşi 20 milioane. Se presupune că, în cadrul călătoriilor turistice ale populației interne, o pondere crescândă o vor avea excursiile în străinătate.

Creşterea cererii turistice interne va fi susținută între altele de o serie de factori de durată cum sunt: creşterea numărului populației, sporirea veniturilor personale şi familiale, mărirea ponderii populației urbane şi a populației de vârsta a treia, apariția unor categorii sociale cu venituri mari (patroni, liber profesionişti etc.).

Tendințele care se vor manifesta până la jumătatea deceniului al zecelea al secolului actual se vor amplifica în continuare. Pornind de la situația prezentă în țările dezvoltate economic, se poate aprecia că, în România, în jurul anului 2000, peste 2/3 din populație va efectua cel puțin o călătorie turistică şi mai mult de jumătate îşi va petrece o parte din concediul de odihnă (vacanță) în afara localității de reşedință (în țară şi în străinătate).

Urmare a intensificării cererii turistice interne se estimează şi *o creştere substanțială a încasărilor* în lei care, față de cele realizate în prezent, se *vor dubla până în anul 1995 şi tripla în perspectiva anilor 2000.*

Încasările vor cunoaşte o evoluție mai rapidă comparativ cu călătoriile turistice în principal, datorită creşterii cheltuielilor medii pe turist-zi, între altele ca rezultat al apariției unei categorii de clienți cu venituri ridicate (patroni, liber profesionişti etc.).

94.2. Ecoul internațional al Revoluției din decembrie 1989, măsurile de deschidere largă a României față de lumea exterioară, precum şi acțiunile ce vor fi întreprinse pentru asigurarea unei oferte turistice competitive, sancțiuni prezentate pe larg în capitolul III, vor contribui efectiv la sporirea considerabilă a numărului de *turişti străini* care vor vizita țara noastră. Această creştere se va înregistra încă din anul 1990, când se estimează un număr de vizitatori apropiat de cel realizat la începutul anilor ’80, ani considerați favorabili din acest punct de vedere (circa 7 milioane vizitatori). În acelaşi timp vor avea loc modificări importante în structura turiştilor străini, în sensul creşterii ponderii celor ce vor călători pe cont propriu (necontractual). O asemenea modificare, creşterea numărului oamenilor politici, a celor de afaceri care vor veni în țara noastră şi mărirea volumului de turist-zile ce se vor înregistra în turismul internațional, vor determina creşterea încasărilor valutare din această activitate, astfel că, la finele acestui an se va putea conta pe *încasări ce vor depăşi 400 mil. dolari SUA*.

În anii următori, în condițiile în care oferta turistică îşi va spori atractivitatea ca urmare a înfăptuirii obiectivelor menționate în capitolul anterior se va manifesta o creştere continuă a numărului de turişti străini în România; la nivelul anului 1995 este posibil să se ajungă la peste 10 mil. vizitatori (circa 30 turişti pe un loc cazare, similar situației existente, în prezent, în Cehoslovacia şi Ungaria). În structura acestora se întrevede o creştere a ponderii numărului oamenilor de afaceri, a numărului participanților la reuniuni internaționale şi a altor categorii de turişti cu venituri ridicate. Ca urmare, încasările valutare vor putea ajunge la 800-900 mil. dolari SUA.

Ținând seama de perspectiva dezvoltării turismului internațional la nivel mondial până în anul 2000, dezvoltare care se va concretiza, potrivit estimărilor, într-o dublare a fluxurilor turistice internaționale față de situația actuală, România, ca țară europeană, cu resurse turistice valoroase, se va număra indubitabil printre țările ce vor atrage un însemnat număr de vizitatori străini, evaluat, la nivelul anilor 2000, la peste 15 milioane.

Ca urmare a continuării tendințelor ce se vor manifesta la începutul deceniului al zecelea, în ceea ce priveşte structura turiştilor sosiți în România, se apreciază că *încasările valutare din turism vor ajunge la peste 1,5 miliarde dolari SUA.*

94.3. Dezvoltarea turismului va contribui la *creşterea aportului său la balanța de plăți a României*, încasările din turism internațional putând reprezenta mult peste media mondială care, în prezent, este de 5% din încasările valutare realizate prin exportul de mărfuri.

Dezvoltarea turismului în România va mai acționa în sensul:

- stimulării dezvoltării altor ramuri ale economiei naționale (agricultura, transporturile, industria alimentară, industria uşoară, construcțiile de maşini etc.);

- stimulării dezvoltării meşteşugurilor şi artizanatului în vederea diversificării comerțului specific (de amintiri), component al produselor turistice;
- revitalizării tradițiilor şi obiceiurilor populare;
- lărgirii gamei activităților cu caracter cultural-educativ.

95. Activitatea de turism intern se va resimți în mod favorabil şi pe planul *îmbunătățirii stării de sănătate a populației*, al diminuării concediilor de boală, contribuind, şi pe această cale, la creşterea productivității muncii şi a volumului producției. Totodată, ca rezultat al diminuării concediilor de boală se va reduce volumul fondurilor sociale cheltuite în acest scop. Pentru viitorii ani, se întrevede micşorarea cu peste 1/3 a cheltuielilor efectuate din fondurile sociale alocate concediilor medicale (în prezent, acestea sunt de circa 21 milioane lei).

96. Dezvoltarea turismului va contribui la crearea de noi locuri de muncă atât direct (prin producerea şi distribuția de servicii turistice), cât şi indirect (prin efectul asupra ramurilor conexe).

Ținând seama de situația din alte țări în ceea ce priveşte numărul persoanelor ocupate în activitatea turistică (la 1000 km^2 şi la 1000 locuitori), se poate aprecia că, prin dezvoltarea turismului în țara noastră, numărul celor ce vor lucra în unități de profil va spori de cel puțin 2 ori până în 1995 şi de circa 3 ori până la finele secolului actual.

97. Pe *plan ecologic*, dezvoltarea turismului se înscrie în primul rând cu efecte pozitive, prin aceea că necesită:

- protejarea şi conservarea mediului înconjurător pentru a se menține şi spori atractivitatea şi funcționalitatea unor situri sau resurse turistice;
- prevenirea degradării „materiei prime" proprii, respectiv a mediului ambiant sau al unor resurse turistice naturale sau antropice; în acest sens, un rol important îl are conservarea şi restaurarea monumentelor istorice, de artă şi arhitectură;
- sporirea atractivității unora dintre zone cu resurse turistice bogate, prin realizarea de dotări sau lucrări de artă inginereşti, integrate armonios în peisaj, realizarea de drumuri, amenajarea plajelor pe litoral etc.;
- dezvoltarea conştiinței ecologice a populației şi a sentimentului de dragoste şi respect pentru natura şi istoria patriei.

98. Efectele negative ale dezvoltării turismului asupra mediului înconjurător pot fi mult diminuate printr-o valorificare ştiințifică şi rațională a potențialului turistic. Astfel, prin măsuri şi dotări adecvate, se poate evita afectarea echilibrului ecologic a unor situri sau resurse turistice prin împiedicarea presiunii şi circulației turistice necontrolate şi a valorificării lor necorespunzătoare sub aspect estetic sau funcțional.

99. În afara efectelor menționate, se poate avea în vedere faptul că, dezvoltarea turismului are o contribuție însemnată în armonizarea intereselor diferitelor ramuri ale economiei țării, acesta fiind domeniul care stimulează preocupările pentru păstrarea permanentă a unei naturi „pure", capabilă să asigure condiții favorabile de viață pe pământul țării noastre.

Anexa nr. 1

Evoluția unor indicatori turistici din România în perioada 1970 - 1975

Indicator	An	Um	Total țară	din care:			
				Litoral	Munte	Stațiuni balneo	Alte localități
Nr. total turişti	1970	mii	5792	630	616	439	4107
	1975	”	10135	1127	873	688	7447
	-	%	175,0	179,0	141,7	156,5	181,3
din care: străini	1970	mii	1085	365	104	221	594
	1975	”	2114	569	179	53	1313
	-	%	194,8	155,9	172,2	240,1	221,1
Nr. total nopți cazare	1970	mii	23346	7065	2696	5548	8037
	1975	”	37785	12187	3327	8005	14266
	-	%	161,8	172,5	123,4	144,3	177,5
din care: străini	1970	mii	6068	4489	282	51	1246
	1975	”	9681	6463	550	364	2304
	-	%	159,6	144,0	195,0	710,7	185,0
Nr. locuri cazare	1970	unit.	209196	98975	14634	25230	70375
	1975	”	279405	145268	15115	31609	87413
	-	%	133,6	146,8	103,2	125,3	124,2
din care: în hoteluri	1970	unit.	72692	48096	3136	421	21039
	1975	”	120785	79278	3675	3117	34715
	-	%	166,2	164,8	117,2	740,4	165,0

Anexa nr. 2

Evoluția unor indicatori turistici din România în perioada 1975 – 1988

Indicator	An	UM	Total țară	din care:			
				Litoral	Munte	Stațiuni balneo	Alte localități
Nr. total turişti	1975	mii	10135	1127	873	688	7447
	1988	”	12720	1681	1389	1694	7956
	-	%	125,5	149,2	159,1	246,3	106,8
din care: - străini	1975	mii	2114	569	179	53	1313
	1988	”	1344	264	147	34	899
	-	%	63,6	46,4	81,9	63,6	68,5
Nr. nopți cazare	1975	mii	37785	12187	3327	8005	14266
	1988	”	50878	14262	5206	14177	17233
	-	%	134,7	117,0	156,5	177,1	120,8
din care: - străini	1975	mii	9681	6463	551	364	2304
	1988	”	5137	2443	536	265	1893
	-	%	53,1	37,8	97,3	72,9	82,1
Nr. locuri cazare	1975	mii	279405	145268	15115	31609	87413
	1988	”	339486	152624	24527	63682	98653
	-	%	121,5	105,1	162,3	201,5	112,9
din care: - în hoteluri	1975	mii	120785	79278	3675	3117	34715
	1988	”	167254	78070	9249	28317	51618
	-	%	138,5	98,5	251,7	908,5	148,7

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 7/1990

- săptămânal de informare economică -

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

SUMAR

ECONOMIA DE PIAȚĂ CONTEMPORANĂ

INSTITUTUL DE ECONOMIE NAȚIONALĂ
(dr. Sorica SAVA, Eufrosina IONESCU)

I. Concept şi trăsături 267
II. Modele teoretice de economie de piață 278
III. Tipuri concrete de economie de piață 282

INSTITUTUL DE ECONOMIE NAȚIONALĂ

I. CONCEPT ŞI TRĂSĂTURI

dr. Sorica SAVA
Eufrosina IONESCU

– *Economia de piață contemporană* se poate defini ca o economie a cărei organizare şi funcționare se realizează prin mecanismele pieței în cadrul unui regim liberal (legislativ, instituțional, politic etc.) bazat pe proprietatea privată şi fără acțiuni constrictive ale statului.

Ca urmare, producția, schimbul, repartiția şi consumul nu sunt limitate din punct de vedere legislativ decât de unele reguli generale – ordinea publică, norme sanitare etc.

Fiecare individ este liber să cheltuiască, să utilizeze, să producă, să economisească cât şi cum crede de cuviință şi să-şi urmărească propriile sale interese economice în contextul general al armonizării acestora cu interesele societății.

– Piața reprezintă dimensiunea cardinală a acestui tip de economie, iar mecanismul pieței – fundamentul funcționării ei. Acest mecanism constă în fond în mecanismul prețurilor ce operează prin jocul ofertei şi al cererii pe piața concurențială.

Aşadar, într-o economie de piață, prin jocul liber al ofertei şi cererii (într-un climat în care se manifestă concurența mai mult sau mai puțin perfectă) şi ajustarea permanentă a prețurilor, se confruntă liber producătorii şi cumpărătorii, ofertanții şi solicitanții de resurse economice, fără a fi simțite, cel puțin în principiu, acțiunile statului. În consecință, structurile economice şi comportamentele se bazează pe mecanismul pieței, al prețurilor, confruntarea comportamentelor permițând funcționarea economiei.

Cu cât aceste mecanisme acționează liber, cu atât tipul de economie de piață este mai pur. Deci absența completă sau prezența minimă a reglementării guvernamentale a economiei este o cerință a economiei libere de piață.

Sintetic, economia de piață înglobează trei mari categorii de mărfuri: bunuri şi servicii realizate de firme; factorii de producție (forța de muncă, capitalul, pământul), dintre care o importanță mare o are forța de muncă – marfă omogenă, dar inelastică la cererea menajelor –, şi moneda – marfă stocabilă creată de stat şi neproductivă pentru agenții privați.

– În aceste condiții, activitatea economică cuprinde un flux de bunuri şi servicii de la firme către consumatori – compensat de un flux monetar de la consumatori la firme – şi un flux de servicii oferite de posesorii factorilor de producție – component şi el de un flux monetar reprezentând veniturile celor ce îşi vând firmelor serviciile lor productive.

În acest fel se constituie circuitele economice: producția creează venituri, veniturile dau naştere la cheltuieli, cheltuielile suscită producția ş.a.m.d.

Tipul actual de economie de piață se defineşte cel puțin prin următoarele trăsături:

– *Este o economie multipolară,* în sensul că ea este constituită dintr-o pluralitate de centre distincte de decizie, activitate economică şi gestiune. Aceste centre reprezintă agenți de producție, de ofertă de factori productivi şi de consum, legați între ei prin numeroase rețele de schimb – de vânzare şi cumpărare – care se inserează în raporturile dintre forțele economice. În acest sistem, fiecare agent economic este liber în circumstanțele pe care le întâlneşte să aibă un comportament propriu. Întrucât fiecare comportament reflectă o funcție (de producție, consum, monetară etc.) şi se finalizează într-o cerere şi ofertă ce se confruntă pe piață, funcționarea economiei rezidă în derularea operațiunilor de piață. Actualmente, aceste centre economice distincte nu reprezintă entități individuale, economiile de piață contemporane sunt „economii ale agenților de grup“, economii ale grupurilor, ale „grupurilor de forță, de presiune“ care, în condițiile producției moderne, modifică din interior sistemul economic, ca rezultat al acțiunii unor factori economici, tehnici, psihologici etc. Legăturile dintre acestea se caracterizează în acelaşi timp prin raporturi de forță în cadrul concurenței şi pe o solidaritate funcțională datorită necesității de a-şi da concursul pentru realizarea activității economice.

– *Este o economie descentralizată,* adică deciziile sunt luate de către agenții economici independenți, acțiunile acestora fiind coordonate spontan şi automat prin intermediul pieței, al fluxurilor monetare, unitățile economice fiind legate între ele prin schimburile de activități.

Economia descentralizată de piață este opusă economiei centralizate (dirijate) prin raționalitate, natura mecanismelor, sistemul de decizii, întrucât, în cadrul acesteia din urmă, organizarea şi funcționarea economiei naționale se înfăptuiesc prin mecanisme dirijate, stabilite de un centru unic de decizie conform atât unor scopuri economice, cât şi paraeconormice.

Funcționarea economiei descentralizate nu este consecința doar a inițiativelor, opțiunilor şi deciziilor micro, ci şi a unor macrodecizii ce privesc legăturile dintre multiplele centre de microdecizii, cadrul activității economice (reguli privind concurența, relații patron-angajat), problemele de vocație națională, problemele globale care depăşesc orizontul şi posibilitățile centrelor micro.

– *Este o economie de întreprindere*, spațiul microeconomic fiind fundamental pentru desfăşurarea activității. Întreprinderea este unitatea

economică de producție care asigură legătura între piețele de bunuri şi servicii (cererea de consum final) şi piețele factorilor de producție (forța de muncă şi capitalul). Întreprinzătorul combină cantitățile de factori şi compară prețurile acestora (prețurile relative), ghidându-se în activitatea sa de raportul dintre prețul de cost şi prețul de vânzare. În consecință, întreprinzătorul reprezintă figura centrală a economiei chiar în condițiile în care, pe măsura trecerii de la mica la marea întreprindere, activitatea acesteia este emanația voinței şi deciziei nu a întreprinzătorului–individ, ci a întreprinzătorului–echipă. Întreprinderea apare ca un microsubiect care dispune de puterea economică necesară pentru a avea autonomie de decizie, inclusiv în ceea ce priveşte utilizarea rezultatelor activității; îşi elaborează un program de acțiune vizând folosirea resurselor (a patrimoniului) în scopul obținerii unui venit net (venitul propriu zis al firmei) cât mai mare.

– *Este o economie de calcul în expresie monetară*. Moneda realizează „legătura dintre trecut, prezent şi viitor“ şi serveşte drept numitor comun al activității agenților economici, răspunzând cerinței de evaluare şi cuantificare a costurilor şi rezultatelor. Prețurile, ca raporturi între bunuri şi monedă, exprimă şi măsoară atât tensiunile provocate de raritatea resurselor, cât şi necesitățile şi cerințele vieții economice, tinzând să instaureze un echilibru economic între resurse şi nevoi.

– *Este o economie în care statul exercită o intervenție indirectă şi globală*. Prin aceasta, statul nu desființează piața şi nici nu îndeplineşte funcțiile ei, ci vine să o susțină şi să înlăture insuficiențele şi consecințele negative ale funcționării ei.

Asemenea intervenție este indirectă, întrucât respectă libertatea de decizie a agenților economici şi libertatea de formare a prețurilor, dar poate influența aceste libertăți prin politica financiară, monetară sau socială. Libertatea de decizie a subiecților nefiind eliminată, economia este numai orientată.

Ea este deopotrivă globală, căci nu pătrunde în mecanismul economic la nivel micro, ci acționează asupra „direcțiilor mari“ ale activității economice: repartiția veniturilor, nivelul cererii globale, regulile concurenței perfecte ş.a.

Respectând logica internă a economiei de piață şi a întreprinderii, intervenția statului vine în sprijinul economiei private şi nu poate subzista decât prin ea.

– *Este o economie în care profitul este mobilul agenților economici şi obiectivul central al întreprinderii*, respectiv motivația întregii activități economice a întreprinderii. Pentru realizarea lui, agenții economici nu sunt limitați decât de propriile lor capacități şi competențe şi de respectarea drepturilor celorlalți agenți economici.

Exprimând diferența dintre încasările brute provenite din vânzarea bunurilor şi serviciilor şi cheltuielile ocazionate de producerea acestora, profitul – spre deosebire de veniturile posesorilor factorilor de producție (salariul,

dobânda şi renta) – este aleatoriu şi depinde esenţial de piaţă, care determină condiţiile şi preţurile de vânzare. Justificat ca fiind remunerarea capacităţii de întreprindere, a spiritului de iniţiativă şi de inovaţie, a riscului etc., profitul apare ca un venit rezidual al întreprinzătorului, rezultat din necoincidenţa dintre preţul de piaţă şi preţul de cost, şi îndeplineşte un dublu rol de recompensă şi sancţiune a întreprinzătorului. Locul central al profitului în activitatea întreprinderilor se concretizează în maximizarea profitului pe termen lung, întrucât unele obiective pe termen scurt pot afecta sporirea masei veniturilor nete, ca în cazul urmăririi supremaţiei pe o piaţă, pătrunderea pe alte pieţe, mărirea proporţiilor activităţii şi a patrimoniului etc.

– Aceste trăsături ale economiei de piaţă derivă şi-şi găsesc suportul în *predominanţa proprietăţii private* (asupra bunurilor şi serviciilor, asupra factorilor de producţie ş.a.), în *respectarea dreptului individului–proprietar* de a folosi şi de a dispune în mod absolut şi exclusiv de ceea ce-i aparţine în limita legislaţiei în vigoare. Însuşi posesorul forţei de muncă dispune liber de forţa sa de muncă, putând să o vândă pe piaţa factorilor la preţul pieţei.

Din punct de vedere juridic, inviolabilitatea proprietăţii private şi libertatea individului sunt consfinţite prin lege, proprietatea privată fiind recunoscută drept sacrosanctă. Astfel, economia de piaţă, în pofida unor mutaţii în ceea ce priveşte formele de proprietate şi funcţionarea mecanismului economic, a fost şi rămâne în fond o economie a intereselor private.

Faptul că proprietatea privată este dominantă nu exclude existenţa şi a altui tip de proprietate, proprietatea publică. Proprietatea publică este înţeleasă ca proprietate a poporului, şi nu a statului, care nu este proprietar, ci administrator şi gestionar al proprietăţii publice (prin instituţii guvernamentale şi neguvernamentale – perene la schimbările politice). Mai există şi o proprietate mixtă, rezultată din combinarea acestor două tipuri de proprietate care rămân tipurile fundamentale de proprietate din punct de vedere economic.

Aceste tipuri de proprietate din economia de piaţă nu se confundă cu pluralitatea formelor constituirii şi funcţionării firmelor, respectiv cu tipul juridic al acestora: întreprinderea individuală, societăţi anonime, societăţi în nume colectiv (peste doi asociaţi), societăţi cu responsabilitate limitată, asociaţii cooperatiste ş.a. În diferitele forme de firme organizate juridic ca societăţi, numai capitalul fizic se află în indiviziune, în timp ce capitalul scriptic se află în proprietate individuală (ca acţiunile, de exemplu).

– *Este cunoscut că între structurile economice, sociale şi politice ale unei societăţi există o strânsă corelaţie,* în sensul selecţionării scopurilor prin prisma mijloacelor disponibile realizării lor, selecţionării valorilor compatibile şi ierarhizării acestora, întrucât un sistem, în general, este un ansamblu coerent şi specific de diverse structuri şi comportamente – economice, tehnice, politice, sociale, juridice, etice ş.a. – legate între ele prin relaţii relativ stabile. Supremaţia, în acest sistem, revine structurilor economice.

În această optică, sistemul economic de piață care generează libertatea economică favorizează libertatea politică şi separă relativ puterea economică de puterea politică, permițând în acest fel existența uneia în afara celeilalte. Economia de piață s-a dezvoltat în strânsă legătură cu instituțiile politice democratice, reflectând modalitatea de a gândi prin prisma valorii şi independenței fiecărui individ. Ea difuzează puterea economică, deşi această difuziune a puterii nu este egalitară; concentrarea bogățiilor în mâinile unor indivizi şi corporații conferă evident o anumită influență politică şi socială. Ea separă puterea economică de puterea politică şi de alte forme de putere, deşi această separare nu este completă. Dar difuzarea puterii economice, ca şi separarea ei de politică sunt realizate de către economia de piață într-o măsură mult mai mare față de orice alt sistem economic cunoscut. Şi, în măsura în care se realizează, ea apără individul de structura politică. Aceasta nu înseamnă că trebuie să fie acceptată manifestarea injustiției, ci, întrucât sistemul economic de piață este cel ce fundamentează sistemul democratic, politic, numai în cadrul acestui sistem economic pot fi găsite corective.

Dacă distingem liberalismul ca trăsătură a economiei de piață de liberalismul politic şi social (comportamental, pe planul mentalităților ş.a.), atunci se observă că pe plan economic, în statale occidentale, aplicarea principiilor liberalismului nu este deplină, în sensul că economia nu funcționează exclusiv pe baza mecanismului autoreglator al prețurilor. Pe plan politic, în pofida „personalizării“ regimului – sistemul parlamentar acționând tot mai mult alături de sistemul prezidențial – liberalismul este puternic afirmat, constituind fundamentul democrației de tip occidental. În ceea ce priveşte liberalismul pe planul moravurilor, mentalităților, atitudinilor individului în şi față de societate, se constată un „liberalism avansat“, în sensul unor exagerări ale libertăților individuale sub influența subiectivismului şi existențialismului. Este astfel vorba de nerecunoaşterea anumitor reguli sociale (inclusiv a unor reguli economice – stabilitate monetară, supralicitarea unor drepturi salariale, a unor ajutoare sociale ş.a.), de nerespectarea libertății celorlalți membri ai societății, de respingerea oricărei intervenții a unei autorități legale ca fiind „represivă“ şi, în general, de confundarea unei societăți liberale cu o societate „permisivă“.

Caracterul relativ ai relațiilor de determinare dintre liberalismul economic şi cel politic este dovedit de faptul că au existat şi mai există – îndeosebi în țările lumii a treia din America Latină, Africa, Asia – situații în care economia de piață nu a încetat să funcționeze în regimuri mai mult sau mai puțin totalitare.

– Economia de piață, din punctul de vedere al mecanismului de funcționare, se caracterizează prin *dominația mecanismelor pieței convenționale*. Aceasta nu semnifică absența factorului conştient la nivel micro şi macroeconomic; el se manifestă prin strategiile şi planurile firmelor, care sunt elaborate pe baza informațiilor pieței, restricțiilor economice, anticipațiilor, riscului etc., ca şi prin acțiunile statului.

Prin această optică, putem aprecia că economiile occidentale, din punctul de vedere al funcționării lor, sunt „economii mixte“ în care mecanismele obiective ale pieței se interpenetrează cu unele mecanisme ce sunt concepute de agenții economici şi în care statul, devenit el însuşi un agent economic independent, apare ca un element al realizării reproducției sociale.

– Mecanismul pieței este, într-o economie de piață, supremul arbitru al deciziilor economice, în accepțiunea clasică acea mână invizibilă care reglementează viața economică, acea „forță impersonală“ care acționează dincolo de capacitatea de intervenție a participanților la schimbul de activitate şi care face ca interesele acestora să se armonizeze cu interesul societății. Prin concurență, prețuri şi raportul cerere-ofertă, piața se constituie într-un mecanism ce determină deciziile şi comportamentul agenților economici (menaje, firme, stat) şi asigură funcționarea şi reglarea activității economice. „Libera inițiativă“ a întreprinzătorului, ca şi „suveranitatea cumpărătorului“ care se consideră a caracteriza economia de piață sunt privite în strânsă legătură cu piața şi semnifică atât libertatea întreprinzătorului de a decide ce şi cum să producă în virtutea considerațiilor de preț şi rentabilitate, de profituri şi pierderi, cât şi libertatea consumatorului de a decide cât să cheltuiască şi ce să cumpere din veniturile sale pentru a-şi procura cea mai mare satisfacție. Ele reflectă deci atât libertatea de acțiune a participanților la schimb, respectiv a vânzătorilor (producători de bunuri şi servicii sau deținători de factori de producție) şi cumpărătorilor, cât şi principiul maximizării profitului şi maximizării satisfacției utilizării ca mobil esențial al noțiunii producătorului şi consumatorului.

Piața, ca mecanism automat de reglare a funcționării economiei, are funcția de a determina alocarea şi utilizarea eficientă a resurselor economice (materiale, umane, financiare) prin deciziile libere şi autonome ale agenților economici cu privire la producție, repartiție şi consum.

Prin prisma naturii şi corelării funcțiilor agenților economici, apar mai multe tipuri de piețe interdependente între ele. Pentru explicarea mecanismelor, multitudinea de operațiuni economice se grupează pe mai multe piețe: piața bunurilor şi serviciilor, piața factorilor de producție – a forței de muncă şi a capitalurilor, piața titlurilor de valoare şi piața monetară.

Pentru ca piața să poată să funcționeze ca un mecanism de alocare şi utilizare eficientă a resurselor, de organizare, gestionare şi reglare a economiei, sunt necesare existența şi funcționarea simultană a acestor tipuri de piață. Altfel, economia poate ajunge, prin dezechilibre, disfuncții şi blocaje, la un impas. Mecanismul pieței, în fond mecanismul prețurilor ce operează prin acțiunile cererii şi ofertei trebuie să acționeze simultan pe toate aceste piețe, diverse, dar interdependente ca elemente constitutive ale reproducției sociale.

Realizarea funcțiilor pieței de reglare a activității economice, de alocare şi utilizare eficientă a resurselor materiale, umane şi financiare şi de distribuire a veniturilor depinde esențial de sistemul de prețuri. Sistemul de prețuri, ca

sistem de semnale recepționate de agenții economici în funcție de care îşi elaborează deciziile şi-şi modelează comportamentele şi reacțiile, asigură în ultimă instanță coordonarea şi coerența deciziilor agenților economici; piața, prin ajustarea automată şi permanentă a prețurilor la modificarea raportului dintre cerere şi ofertă, conduce la realizarea echilibrului economic pe termen lung între producție (ofertă) şi consum (cerere).

Caracteristica definitorie a pieței este concurența, considerată drept „cuvânt de ordine“ al economiei de piață, o transpunere pe plan economic a principiului libertății individuale şi al „liberei inițiative“. Concurența apare ca un model de comportament al agenților economici în sistemul de piață, care implică un antagonism, o rivalitate între participanții la schimb, dar exprimă şi o situație de piață. Concurența, fiind şi o stare de spirit a producătorilor, respectiv a vânzătorilor pe piață, apare şi ca o permanentă amenințare la adresa acestora, determinându-i la acțiuni de creştere a taliei întreprinderii, de acaparare a unei părți mari din piață, la perfecționarea tehnicilor şi tehnologiilor de producție şi altele; mobilul la „inovație“ în această optică îşi are rădăcini adânci în concurență.

Concurența se caracterizează – când este „perfectă“ sau „pură“ – prin: atomizarea participanților – număr suficient de mare de vânzători şi cumpărători pe piață, astfel încât fiecare să aibă un rol minim, niciunul să nu dispună de o asemenea talie sau putere pe piață pentru a exercita vreo influență asupra producției sau prețului; omogenitatea produselor – produsele să fie identice într-o ramură astfel încât celor ce cumpără să le fie indiferent de la ce vânzător le procură; libera intrare în ramură a noilor vânzători şi cumpărători; perfecta transparență a pieței; perfecta mobilitate a factorilor de producție. De asemenea, situația de piață „de concurență perfectă“ este considerată a reprezenta acel tip de concurență care permite funcționarea cu cea mai mare eficiență posibilă a sistemului de piață, corolarul suveranității consumatorului şi al producției ideale, pentru că, în condițiile acestei concurențe, întreprinzătorul, urmărind profitul, se va supune voinței consumatorului.

Economia de piață, aşa cum există ea în realitate, nu mai prezintă însă trăsăturile „pieței perfect concurențiale“ din gândirea clasică şi neoclasică; ea se caracterizează printr-o „concurență imperfectă“ ce presupune dominația unui număr redus de firme mari (indiferent cui aparțin ele, proprietarilor individuali asociați sau altor categorii de proprietari individuali sau se află în proprietate publică) care duc o „politică de piață“ de diferențiere a produsului (modificarea acestuia formală sau reală), controlează mai mult sau mai puțin prețurile, ridică bariere diverse la intrarea în domeniul lor de activitate a noilor concurenți – potențiali sau reali –, influențează permanent, rafinat sau agresiv cererea consumatorilor, apreciază informația economică ş.a.

– Funcționarea economiei de piață aşa cum există în realitate scoate în evidență atât unele slăbiciuni şi eşecuri ale mecanismelor autoreglatoare ale

pieței de a asigura în orice condiții şi în mod durabil echilibrul economic, alocarea şi utilizarea eficientă a resurselor, distribuirea optimă a veniturilor, cât şi incapacitatea lor de a răspunde unor cerințe noi economice şi sociale ale vieții contemporane.

Mecanismele prețurilor, concurenței şi raportul cerere-ofertă generează, prin ele însele, în mod inerent, unele dezechilibre globale şi fluctuații în economie (subocuparea forței de muncă, încetinirea şi chiar stagnarea creşterii economice şi deci subutilizarea şi irosirea unor resurse economice, externalități – poluarea mediului ş.a.), disfuncționalități şi distorsiuni sectoriale, regionale, pe plan social etc. Prețul însuşi, prin compromisul pe care-l realizează între acțiunile diverşilor agenți economici care-şi urmăresc propriul lor interes, se dovedeşte a fi un semnal nu totdeauna corect pentru organizarea activității. Rezultatele răspunsurilor deplin automate ale prețurilor nu sunt total satisfăcătoare şi trebuie modificate în multe detalii. Transparența pieței este, de asemenea, compromisă, deoarece informația economică cu privire la preț, veniturile agenților, rentabilitate, reacțiile concurenților, cerințele şi dorințele consumatorilor, mişcarea dobânzii, a creditului etc. lipseşte uneori, este incompletă şi denaturată. De aici şi apariția şi chiar accentuarea unor rigidități în ajustarea prețurilor, în reechilibrarea raportului cerere-ofertă, a unor inelasticități sau diminuarea elasticității prețurilor, venitului, consumului ş.a. Concurența însăşi, ca o „condiție prealabilă a inovației şi progresului tehnic“, nu are numai urmări benefice pentru toți agenții economici şi pentru societate în general, ci duce şi la pierderi de resurse materiale şi de muncă, nu mai stimulează în orice condiții inovația, libera inițiativă şi spiritul întreprinzător.

În acelaşi timp, complexitatea crescândă a vieții economice şi sociale în sensul multiplicării şi diversificării raporturilor dintre activități şi dintre diferiții agenți economici (crearea unor grupuri de presiune, înțelegeri monopoliste discreționare; intensificarea urbanizării; dezvoltarea puternică a transportului în comun, a telecomunicațiilor şi a serviciilor publice; apariția unor noi forme de conexiuni între procesele productive, sociale şi politice; extinderea dimensiunilor activităților economice şi implicit a investițiilor de capital; dezvoltarea interdependențelor, intensificarea relațiilor economice şi necesitatea asumării unor imperative de securitate economică națională; cerințele de cercetare a viitorului şi de micşorare a incertitudinilor şi altele) a generat situații şi probleme în societate pe care piața şi mecanismele ei sunt incapabile să le rezolve. În plus, mecanismele pieței, având un scop special, pur economic, nu pot produce justiție socială şi nici fericire şi nici nu sunt menite pentru aceasta. Pentru asemenea scopuri există alte mecanisme în societate, ca sistemul educațional, cultura, religia, intervenția guvernelor ş.a. Însăşi „democrația economică“ într-o economie de piață este o democrație a proprietarilor care, acceptând egalitatea şanselor şi a drepturilor, promovează suprimarea oricăror injustiții, cu excepția celor provenite dintr-o repartiție inegală a bogăției în societate.

– În economia de piață, statul constituie o componentă a mecanismului de funcționare a economiei, deşi forțele pieței şi centrele private de decizie rămân hotărâtoare. În această calitate, statul nu se substituie pieței, ci o completează, tinde să-i corecteze disfuncțiile şi să asigure funcționarea ei în general. Astfel, intervenția statului în economie derivă inerent din eşecurile şi slăbiciunile mecanismelor, din imposibilitatea acestora de a satisface cerințele funcționării echilibrate şi eficiente a complexului economic național.

Aria, limitele şi efectele acțiunilor economice ale statului în realizarea unor obiective de interes general, ca şi a unor obiective economice specifice decurg din semnificația statului în economie. Astfel, acesta reprezintă:

- un centru autonom de decizie pentru realizarea unor obiective de interes general. Este vorba de faptul, demonstrat în practică, că piața este un instrument ineficient de aprovizionare a societății cu bunuri şi servicii care nu îmbracă forma de marfă, cum ar fi: educația, asistența medicală, serviciile publice etc.;
- un agent economic independent şi partener al capitalului privat, având la bază acțiuni directe şi indirecte, ca producător sau consumator, ca vânzător sau cumpărător. Îndeplinirea acestui rol implică şi operațiuni bancare şi financiare, ca şi crearea unor agenții, comitete tehnice, bugetare etc., menite să promoveze unele programe ale întreprinderilor private de interes economic național;
- o componentă a mecanismului de funcționare al economiei, putând interveni fie de partea ofertei, fie de partea cererii, completând şi asigurând desfăşurarea operațiunilor de piață. În acest scop, statul poate influența din punct de vedere cantitativ şi structural cererea şi oferta prin direcționarea şi sprijinirea dezvoltării diferențiate a unor ramuri economice, prin influențarea investițiilor şi a distribuirii factorilor de producție, prin promovarea consumului privat ş.a. Acțiunile statului ca factor de corectare şi susținere a cadrului funcționării pieței se pot concretiza în fixarea unor „reguli de joc economic“ (procedura convențiilor colective, stabilirea duratei legale a muncii), intervenția indirectă asupra nivelului activității economice prin impozite şi cheltuieli publice, controlul emisiunii monetare, distribuirea creditelor şi a subvențiilor, finanțarea unor investiții, acoperirea unor cerințe ale concurenței internaționale ş.a.;
- un factor de mare incidență asupra circuitului economic național, în principal prin asumarea rolului de suport logistic ai economiei. În acest context, se au în vedere crearea şi dezvoltarea infrastructurii (transporturi, telecomunicații), aprovizionarea cu materii prime, materiale şi combustibili, chiar din zone mai îndepărtate, crearea şi transformarea informației într-un factor determinant al economiei, modificarea mecanismelor de formare şi repartiție a veniturilor mai

ales în condițiile introducerii de către sindicate şi unele asociații a unor rigidități ce pot deregla legăturile dintre venit şi contribuția adusă la producție;

- un agent major de reorganizare tehnică şi tehnologică a activităților, operațiuni care, în condițiile maturizării şi internaționalizării unor industrii de vârf, ridică numeroase probleme tehnice, comerciale, financiare pe care întreprinderile private singure nu le pot rezolva. În acest context, pot fi evocate o serie de probleme, ca promovarea cercetării fundamentale şi aplicative, asigurarea formării profesionale, modernizarea tehnologică etc.;
- un factor de depăşire a unor fenomene economice depresive: inflația, şomajul, deficitul cronic bugetar, al balanței de plăți, disfuncțiile monetare, încetinirea creşterii, scăderea puterii de cumpărare a nivelului de trai, amplificarea externalităților şi a problemelor ecologice ş.a.

Modalitățile de intervenție a statului în economia de piață, pe cât de numeroase, pe atât de diverse, decurg din mediul economico-social național şi sunt adaptate circumstanțelor economice interne şi internaționale. Dar, în esență, ele se concretizează în următoarele:

- crearea unor întreprinderi de stat, naționalizările şi reprivatizările;
- subvențiile directe, avansul rambursabil şi creditele în beneficiul sectorului privat;
- instituirea unor organisme de stat – agenții, oficii, comitete – menite să promoveze şi să faciliteze realizarea unor programe ale firmelor private;
- participarea financiară la unele societăți mixte;
- intervenția în domeniul bancar prin intermediul unor bănci aflate sub controlul direct al statului în coabitare cu investitorii privați etc.

Numeroasele acțiuni ale statului în domeniul economic sunt concepute în economiile de piață dezvoltate în vederea îndeplinirii unor funcții precis determinate, depăşindu-se practica de limitare a rolului statului numai la folosirea adecvată conjuncturii a unor pârghii fiscale şi bugetare, financiare şi monetare. Principalele funcții care se au în vedere sunt:

- reglarea evoluției economice (masuri anticonjuncturale şi de frânare sau de accelerare a unor tendințe);
- asigurarea creşterii economice şi a dezvoltării economiei (politici de dezvoltare, politici industriale, agricole, regionale, promovarea unor modificări structurale, crearea sau consolidarea unor sectoare prioritare, restructurarea unor ramuri nerentabile şi, după caz, modernizarea unora aflate în întârziere tehnologică ş.a.);

- efectuarea repartiției globale şi a redistribuirii veniturilor, fiind ştiut şi demonstrat faptul că raporturile de piață constituie în esență un instrument al creării şi menținerii inegalităților economice (politici salariale, de venituri pentru celelalte categorii socioprofesionale, politici sociale etc.);
- stabilirea cadrului juridic şi instituțional al funcționării economiei (definirea politicilor de concurență şi a cadrului de acțiune al inițiativelor private şi al relațiilor dintre salariați şi conducerile întreprinderilor, fixarea unor reguli de funcționare a unităților economice, a instituțiilor şi a altor organizații, delimitarea atribuțiilor economice ale organelor centrale şi locale ale puterii, definirea coordonatelor economice instituționale ale funcționării pieței interne şi ale desfăşurării relațiilor economice externe);
- pe planul relațiilor externe, statul poate interveni pentru facilitarea accesului firmelor naționale pe piețele mondiale, pentru stabilirea unor politici comerciale care să avantajeze aceste întreprinderi în concurența cu firmele străine, pentru încurajarea ofensivei exporturilor şi de garantare a intrării şi ieşirii capitalurilor etc.;
- producția de bunuri şi servicii, ce poate merge de la o poziție minoritară şi până la dominarea unor sectoare. Această funcție derivă din oportunitatea preluării la nivel național a unor sectoare ce reprezintă o suprastructură generală a economiei naționale (căile ferate, sursele de energie, transporturile maritime şi aerian, autostrăzile şi drumurile publice etc.), a limitării puterii economice deținute de sectorul privat în sectoare determinante pentru economie (industria carboniferă, producerea de energie şi de materii prime, bănci de depozit ş.a.), precum şi a deținerii şi controlării activității unor întreprinderi din anumite sectoare economice cheie (metalurgie, siderurgie, construcții navale, unele ramuri constructoare de maşini sau din industriile ce acoperii principalele nevoi de consum ale populației ş.a.);
- programarea, planificarea şi previziunea economică, ca mijloc de orientare şi mai ales de influențare ex-ante a funcționării economiei de piață.

În ultimele decenii, intervenția statului în diversele economii de piață a avut unele componente comune, nucleul lor de bază constituindu-l politica bugetară, politica monetară şi politica valutară. Alături de politica veniturilor şi a investițiilor, prin aceste trei blocuri de măsuri s-a încercat să se intervină pentru corijarea unor dezechilibre macro, redresarea şi relansarea economiei şi, în general, pentru asigurarea funcționării economiilor conform unei selectivități naționale în cadrul mediului concurențial internațional.

II. MODELE TEORETICE DE ECONOMIE DE PIAȚĂ

Putem desprinde mai multe modele teoretice de economie de piață: modelul neoclasic, modelul keynesist, modelul dezechilibrelor inerente, modelul instituționalist, modelul libertarian, modelul cu mecanisme de ajustare şi corectare, altele decât mecaniemele pieței ş.a.

Existența mai multor sisteme conceptuale (teoretice) de economie de piață reflectă în fond marile orientări din gândirea economică contemporană şi divizarea economiştilor între cei ce susțin eficiența mecanismului pieței şi cei ce insistă asupra eşecurilor funcționării lui.

Totodată, diferențierea acestor modele s-a produs pe fondul evoluției concepțiilor de la semnalarea unor imperfecțiuni în funcționarea pieței ca reglator automat şi eficient al economiei la admiterea falimentului acestuia, de la excluderea absolutizantă a oricărei intervenții a autorității publice în viața economică la acceptarea ei, în sensul reabilitării pieței şi eliminării obstacolelor din calea funcționării ei.

În ciuda faptului că există concepții diferite, adesea opuse, privind oportunitatea, natura şi implicațiile intervenției statului pe plan economic, în toate tipurile de economie de piață se reflectă realizarea unui consens între economişti cu privire la acceptarea unei „intervenții conforme“, adică respectând logica internă a economiei de piață şi libera inițiativă.

Modelul neoclasic de economie de piață se bazează pe ideea că mecanismul pieței, respectiv al prețurilor şi concurenței, reprezintă un mijloc obiectiv de coordonare şi autoreglare ce conferă o anumită ordine şi regularitate pe plan economic, făcând posibilă funcționarea echilibrată a economiei chiar şi în absența oricărei intervenții.

Acest model se caracterizează prin:

- posibilitatea dezvoltării echilibrate cu folosirea deplină a resurselor, inclusiv a forței de muncă, prin mecanismul automat al pieței competitive şi prin aportul prioritar al ofertei;
- afirmarea efectului destabilizator al intervenței statului cu ajutorul unor mecanisme de ajustare, cum sunt redistribuirea veniturilor, variația cheltuielilor sociale, extinderea sectorului public ş.a.;
- respectarea strictă a proprietății private şi a liberei inițiative;
- ajustarea automată a prețurilor şi cantităților permanent şi perfect, întrucât prețurile sunt considerate complet flexibile, iar factorii de producție complet substituibili;
- acceptarea unei intervenții selective a statului, prin acordarea priorității mecanismelor ofertei şi monedei, ca şi prin reglarea paralelă

a masei monetare, a salariului şi a dobânzii şi, în general, optimizarea intervenţiei guvernului în economie;
- admiterea unor politici macroeconomice adaptate strict problemelor şi raţionamentelor micro;
- influenţarea comportamentului raţional al agenţilor economici, prin perfecţionarea informaţiei şi lichidarea asimetriei transmiterii informaţiei economice;
- aprecierea şomajului şi a inflaţiei drept fenomene naturale, inerente economiei de piaţă în tendinţa spre echilibrare a cererii şi ofertei pe pieţele concurenţiale şi deci nerecunoaşterea caracterului pernicios al acestor fenomene (şomaj voluntar, rata naturală a şomajului);
- producţia variază şi este limitată de evoluţia resurselor disponibile şi oferta îşi creează propria sa cerere.

Modelul kaynesist de economie de piaţă se bazează pe ideea că, mecanismele clasice ale pieţei fiind incapabile să asigure automat echilibrul economiei cu folosirea deplină a resurselor, este necesară intervenţia statului de partea cererii, oferta fiind supusă unor factori limitativi.

Acest model se caracterizează prin:
- includerea statului în mecanismul funcţional ca factor major atât ca agent economic, cât şi ca centru da decizie – în calitate de autoritate publică – nu neapărat prin intermediul proprietăţii de stat;
- echilibrul economic global (ca sumum al echilibrelor pe diverse pieţe) apare ca efect al unor funcţii comportamentale (înclinaţie spre consum, investiţii şi economisire);
- există mai multe echilibre posibile la diverse niveluri de utilizare a resurselor, chiar şi prin subocuparea forţei de muncă;
- recunoaşterea caracterului imanent al dezechilibrelor economice datorate imperfecţiunilor crescânde ale pieţei şi insuficienţei cererii efective;
- afirmarea efectului reglator al repartiţiei veniturilor şi de aici utilizarea prioritară a politicii veniturilor ca instrument de intervenţie de partea cererii;
- stimularea cererii şi a investiţiilor ca obiectiv al politicilor macroeconomice de ocupare deplină a forţei de muncă, al politicii fiscal-bugetare şi al politicii monetar-valutare;
- primordialitatea acordată cererii prin afirmarea rolului incitativ sau restrictiv al cererii viitoare, insuficienţei cererii ca factor de instabilitate şi dezechilibru pe diversele pieţe şi calităţilor reglatoare ale cererii guvernamentale;
- atribuirea priorităţilor reglării conjuncturale a pieţei paralel cu elaborarea unei politici de dezvoltare pe termen lung;

- aprecierea inflației ca fenomen economic nu pur monetar şi a şomajului ca fenomen inerent şi cu consecințe grave pentru societate (şomaj structural);
- creşterea ponderii bunurilor şi serviciilor publice oferite de stat, ce nu îmbracă formă de marfă (educația, asistența sanitară, utilități publice etc.);
- recunoaşterea caracterului inflexibil al prețurilor şi complementaritatea factorilor de producție şi, de aici, insuficiențele calității autoreglatoare a pieței şi concurenței.

Modelul dezechilibrelor inerente are la bază ideea rigidității prețurilor – mai ales a salariului şi a dobânzii – şi a incapacității lor de a asigura adaptarea ofertei la cerere pe diversele piețe, abdicând de la teza flexibilității şi, în consecință, admițând dezechilibrele ca inerente funcționării economiei de piață. În „teoria dezechilibrelor“ care fundamentează acest model, ipoteza concurenței şi eficienței mecanismelor pieței este înlocuită cu cea a distorsiunilor şi dezechilibrelor în economie. Ajustarea dezechilibrelor în economia de piață presupune anumite „costuri de ajustare“, concretizate tocmai în creşterea rigidității prețurilor. În această optică, rigiditatea nu este o anomalie sau o manifestare a disfuncțiilor economiei de piață, ci un mod de funcționare a acesteia în condițiile actuale.

Aceste postulate apar cu evidență în tezele inadvertenței salariului ca preț al forței de muncă cu starea pieței muncii, rigidității la scădere a salariilor, dereglării relației prețuri–productivitate, efectului destabilizator al unor mecanisme de ajustare (redistribuirea venitului, variația cuantumului cheltuielilor sociale) slăbirii procesului acumulării de capital etc.

– Modelul instituționalist de economie de piață este teoretizat de grupul economiştilor instituționalişti pentru care „marile ipoteze“ ale teoriei economice clasice – concurența pură şi perfectă, hegemonia consumatorului, legea randamentelor descrescânde ş.a. – sunt dezmințite de realități. Apreciind că actualmente economia de piață occidentală se caracterizează prin concurență imperfectă şi prin dominarea gestiunii şi organizării de către manageri ce alcătuiesc „tehnostructura“, aceşti economişti adoptă o poziție critică față de economia de piață a liberei întreprinderi concurențiale. În optica lor, reducerea dinamicii economice la simplul joc al ofertei şi al cererii şi la maximizarea profitului nu mai corespunde fenomenelor şi proceselor economice reale din țările dezvoltate şi aceasta cu atât mai mult cu cât are loc o deschidere a frontierelor economice naționale, iar difuziunea generalizată a informației îl împinge pe om într-un câmp de influențe sociale care depăşeşte cadrul pieței, al sistemului de puteri.

În consecință, un control strict al prețurilor şi al veniturilor sau o planificare suplă la scară mondială ar reprezenta soluții eficiente în situația de astăzi a economiilor de piață naționale şi a economiei mondiale.

Modelul libertarian de economie de piață este emanația unui grup de tineri economişti americani consideraţi ca „libertarieni“ de orientare mai radicală, în sensul situării pe o poziție de critică vehementă a oricărei încercări de dirijare a economiei de piață. Trăsătura marcantă a economiei de piață libertariene derivă din credința în capacitatea pieței libere de a îndeplini normal şi perfect funcțiile de reglare automată a economiei, de alocare şi utilizare eficientă a resurselor şi de a face aproape tot în economie. Susținându-se eficiența mecanismelor concurențiale ale ofertei şi cererii, se preconizează extinderea acestora şi în domenii care în mod tradițional rămâneau în afara lor, cum ar fi: serviciile publice, viața politică etc. Deci economia de piață libertariană apare ca o economie în care se generalizează liberalizarea vieții economice şi sociale, orice intervenție a statului determinând o reducere a libertății – de inițiativă, decizie şi acțiune.

Modelul economic de piață cu mecanisme de ajustare şi corectare altele decât mecanismele pieței, acționând paralel cu acestea. Pornind de la faptul că ajustările dintre diversele procese economice prin intermediul mecanismelor pieței sunt din ce în ce mai puțin automate şi instantanee, iar atunci când au loc ele survin după un proces de difuziune complicat, se fundamentează necesitatea implementării unor mecanisme de ajustare şi corectare elaborate la nivel micro, mezzo şi macroeconomic. Aceste mecanisme elaborate reprezintă în fond strategiile firmei, strategiile şi practicile instituționale ale grupurilor de agenți economici şi politicile economice ale statului, inclusiv planificarea (programare, prospectivă), şi ele sunt concepute pe baza unor evaluări ex-ante ale efectelor economice şi sociale ale mecanismelor obiective ale pieței, urmărindu-se modificarea lor corespunzătoare unor cerințe sociale. Aceste mecanisme răspund necesității de orientare a comportamentului agenților economici, de asigurare a coerenței deciziilor în fața incertitudinilor viitorului.

Pe plan teoretic şi metodologic, în acest model găsim unele variabile complementare, prin includerea unor ipoteze privind factorul timp, rolul şi efectele mecanismelor elaborate şi prioritatea celor trei componente ale aparatului economic reglator: prețurile, rata dobânzii şi salariile. Ceea ce este caracteristic acestui model de economie de piață este că mecanismele de ajustare şi corectare nu se substituie mecanismelor pieței, ci sunt menite să favorizeze realizarea funcțiilor acestora, economia funcționează deopotrivă prin piață şi prin reguli şi mecanisme determinate. În consecință, piața nu reprezintă decât unul din elementele de echilibru global, „regulile colective“ jucând un rol esențial în domeniile cu impact asupra funcționării economiei, cum ar fi: raportul salarial (reguli, reglementări care acționează asupra nivelului şi evoluției salariilor şi utilizării forței de muncă), forma şi intensitatea concurenței, gestiunea monetară, inserția în diviziunea internațională a muncii.

III. TIPURI CONCRETE DE ECONOMIE DE PIAȚĂ

Realitățile contemporane dovedesc existența unor diferențe între economiile de piață cunoscute în practică, generate nu atât de localizările geografice şi de o serie de factori extraeconomici (trăsături psihice, morale, etnice, istorice, concepții, mentalități şi obiceiuri, experiențe dobândite într-o perioadă mai mult sau mai puțin îndepărtată, factori politici ş.a.), cât de rolul pieței şi al statului în asigurarea funcționării echilibrate şi eficiente a economiei naționale – în funcție de condiții, restricții şi priorități specifice. De aceea, în această diferențiere îşi pune în mod esențial amprenta natura şi proporțiile în care statul intervine în mecanismele pieței, adică alături, pe seama sau în favoarea sectorului privat. Măsura în care statul se interferează cu agenți privați în ceea ce priveşte inițiativa, deciziile şi acțiunile economice reflectă, în afară de o discrepanță de ordin general între teoria pieței şi practică, influența primordială a unui curent din gândirea economică asupra politicii guvernamentale, a neoclasicismului sau keynesismului cu diversele lor variante moderne. De altfel, acestea se constituie în doctrine economice ale celor două mari orientări politico-conservatoare sau social-democratice din statele occidentale.

Din multitudinea de experiențe naționale, am putea desprinde unele tipuri concrete de economie de piață: tipul anglo-saxon, tipul vest-european, economia socială de piață, tipul nordic, economia paternalistă, economia de piață puternic orientată spre exterior.

Tipul anglo-saxon cuprinde economiile de piață cele mai liberale şi cel mai puțin înclinate spre dirijism, cele mai reticente la intervenția economică a statului – în special sub forma întreprinderilor publice – adepte ale ideii de superioritate a întreprinderilor private şi fidele liberei inițiative. Aceste caracteristici pot fi întâlnite în SUA, Anglia, Canada ş.a.

Economiile din acest tip sunt economii concurențiale şi flexibile, mecanismele pieței fiind cele care reglementează deciziile agenților economici – firme şi menaje –, promovându-se, chiar şi prin intervenția statului, concurența drept condiție a funcționării eficiente a economiei.

Pe planul structurilor economico-organizatorice, predomină sectorul privat, concentrând aproximativ 90% din populația ocupată; marile companii sunt cele ce dețin o poziție dominantă, având cea mai mare pondere în producția industrială, inclusiv în ramurile-cheie şi strategice, în cercetarea ştiințifică, în fluxurile investiționale şi în comerțul exterior; ele au un rol important şi în relațiile economice internaționale, numărându-se printre cele mai mari companii din lume. Această poziție a marilor companii nu exclude existența întreprinderilor mici şi mijlocii într-un număr şi o varietate organi-

zatorică foarte mare, subordonate direct, dar mai ales indirect față de marile grupuri monopoliste (prin prețuri, sistemul de contractare şi subcontractare).

Statul (la nivelul administrației guvernamentale) inițiază şi aplică o politică economică caracteristică unui „intervenționism suplu şi liberal“, menit să creeze un mediu economic favorabil expansiunii întreprinderilor private.

Sectorul public – întreprinderi productive şi de servicii – ocupă un loc neglijabil în economie, deținând cea mai mică pondere în comparație cu celelalte state occidentale. Din acest punct de vedere, oscilațiile între naționalizări, reprivatizări, concesionări ale unor servicii publice, deregle-mentări pe unele piețe evidențiază subordonarea acțiunilor statului intereselor private în aspirațiile consolidării economiei de piață.

În acelaşi spirit, intervenția statului se realizează în mod prioritar prin instrumentele politicilor fiscal-bugetare, monetare şi de credit (în SUA, la nivelul statelor se manipulează astfel 40% din finanțele publice americane). Dar aceste modalități de intervenție nu exclud elaborarea de către administrațiile guvernamentale a unor programe de politică economică (programm planning), ca şi a unor prognoze economice pe termen mediu şi lung cu privire la evoluția economică.

Reflectând o aplicare în practică a concepțiilor neoliberalismului, monetarismului şi „economiei ofertei“, economiile de piață incluse în acest tip pot fi apreciate drept „patria neoliberalismului“ .

Tipul vest-european cuprinde economiile de piață cu pronunțată tentă dirijistă, de altfel variabilă după coloratura politică a guvernului, adepte ale intervenției active a statului în economie atât prin sectorul public, cât şi prin planificare ca instrument de reglementare ex-ante a funcționării economiei, ceea ce le conferă mai mult decât altor țări trăsătura de economii mixte. Aceste caracteristici se întâlnesc într-o serie de țări vest-europene ca, de exemplu, Italia, Franța – această din urmă țară având o contribuție determinantă pe plan conceptual şi al implementării acestei economii.

Economiile din acest tip sunt concurențiale, dar flexibilitatea meca-nismelor lor de piață este mai mult sau mai puțin afectată de intervenția statului, care introduce anumite rigidități în funcționarea economiei.

Pe planul structurilor economico-organizatorice, alături de sectorul privat, există un puternic sector public şi un sector mixt care nu este deloc neglijabil.

În sectorul privat, numeroase întreprinderi mici şi mijlocii coexistă cu marile companii şi se bucură de o protecție specială din partea statului, care, chiar când urmăreşte extinderea sectorului public prin naționalizare, nu vizează această categorie de firme, considerate, datorită calităților lor (operativitate, capacitate de adaptare şi inovație ş.a.), necesare funcționării echilibrate a economiei.

Semnificația sectorului public în aceste economii îl caracterizează ca fiind un „sector public unic în lume“, comparativ cu alte țări occidentale, prin dimensiune, structura lui sectorială şi rolul pe care-l joacă în funcționarea şi

dezvoltarea economiei. Astfel, întreprinderile şi instituțiile de stat, ca şi cele aflate sub controlul direct al statului au o poziție dominantă sau majoritară în sectoare-cheie, în sectoare determinante prin efectul lor de antrenare ("poli ai creşterii"), în sectoare dependente de aprovizionarea din exterior, în sectoare de interes general; aşa se întâmplă, de exemplu, în Franța şi Italia, în energetică, informatică, electronică, industria farmaceutică, băncile de depozit, unele bănci comerciale etc.

Intervenția statului se distinge prin caracterul ei de concentrare şi concertare, statul intervenind ca un „stat gestionar" de partea cererii şi a ofertei în distribuirea factorilor de producție, în promovarea creşterii economice şi în orientarea dezvoltării ei în general. În acest scop, în cadrul utilizării diferențiate a instrumentelor clasice de intervenție, un loc deosebit se acordă creditului, în ideea necesității ajungerii din urmă a economiilor partenere din punctul de vedere al nivelului economic general, al standardului industrial, al competitivității, al stăpânirii pieței interne. Statul influențează astfel întreprinderile private, în sensul participării la procesul dezvoltării, responsabilitățile şi interesele private fiind astfel asociate la realizarea unor țeluri macroecomomice, în cadrul unei economii apreciate din această cauză ca un gen de economie contractuală.

În acest context, planificarea, programarea şi prognoza economică reprezintă o modalitate de intervenție a statului în încercarea de diminuare a insuficiențelor şi eşecurilor mecanismelor pieței, ca şi a gravității repercusiunilor pe care acestea le-ar putea avea asupra economiei şi vieții sociale în general. Concepută ca instrument de informare şi de reflecție asupra viitorului prin analiza relațiilor funcționale şi cauzale ale reproducției sociale, planificarea publică contribuie la clarificarea deciziilor strategice, atât la nivelul unităților economice, cât şi pe plan național. În plus, ea este ajustată în funcție de factorii interni şi externi, incluzând o pluralitate de proiecții alternative şi de previziuni glisante în funcție de un orizont mobil.

Toate acestea conferă acestui instrument de intervenție a statului în economie un caracter strategic şi suplu deopotrivă, mobilizator şi convingător.

Această coexistență şi combinare a elementelor private şi etatiste în structura economică şi în funcționarea unei economii în care forțele pieței reprezintă fundamentul constituie o aplicare mai mult sau mai puțin ortodoxă a teoriilor de inspirație keynesistă.

Economia socială de piață este tipul de economie de piață care tinde spre reunirea pieței cu armonia socială. Funcționarea acestui tip de economie de piață presupune nu pur şi simplu o expansiune liberă a producției şi schimbului de mărfuri, ci o asemenea expansiune nestânjenită care să se constituie într-o soluție pentru problemele de ordin social, economic şi chiar politic. Atributul „social" exprimă obiectivul realizării, în condițiile funcționării libere a pieței, a unei armonii între interesele, opțiunile şi acțiunile diverselor categorii sociale, ca impuls al dezvoltării societății. Înfăptuirea acestui obiectiv

neputând avea loc spontan, presupune intervenția activă a statului în vederea canalizării şi controlului activității tuturor membrilor societății şi obținerea unui consens social; prin aceasta nu este diminuat rolul predominant al pieței, economia funcționând pe baza mecanismelor pieței libere nereglementate.

Trăsăturile de bază ale acestei economii de piață se regăsesc în RFG, ca prototip al acestui model, şi, întrucâtva, şi în Austria şi Olanda.

Teoretic, economia socială de piață reprezintă o „ordo-totalitate societală“ în cadrul căreia se disting ordo-formele economice şi ordo-formele neeconomice. În practică, ordo-formele economice includ piața, mecanismul prețurilor şi concurenței, formele de organizare a întreprinderilor, instrumentele monetare şi financiare şi au menirea de a face convergente deciziile agenților economici individuali independenți. În acest context, intervenția statului se desfăşoară după formula „acordarea unei cât mai mari posibile libertăți şi statuarea unei îngrădiri atât cât este necesară“. Deci statul intervine pentru a asigura buna funcționare a pieței, pentru a elimina abuzurile şi a corija disfuncțiile inevitabile generate de jocul pieței în domeniul concurenței şi al protecției sociale. Şi aceasta se realizează printr-o cooperare între puterea publică şi între întreprinderile private, printr-un contact permanent între administrația publică şi firme.

În contextul libertății depline a pieței, specificitatea intervenției statului constă în accentul deosebit pus pe:

- îmbunătățirea formelor de organizare şi conducere la nivel micro-economic;
- introducerea generalizată a sistemului „codeciziei“ şi “cogestiunii“;
- folosirea cu predilecție a pârghiilor financiare prin intermediul instituției bancare centrale.

Acceptându-se un anumit gen de intervenție a statului în economie, aceasta este în principal emanația puterii legislative şi mai puțin a puterii executive. Aşa se explică modicitatea sectorului public şi ponderea cea mai redusă a întreprinderilor mici şi mijlocii în economia vest-germană comparativ cu celelalte state occidentale.

Privită în relație cu teoria economică, economia socială de piață se situează între neoliberalism şi neokeynesism.

Tipul nordic de economie de plată reprezintă o economie de piață contractuală în sensul unei cooperări între sectorul privat şi de stat cu angajamente reciproce în vederea satisfacerii unor cerințe de ordin economico-social, ca: repartiție echitabilă a veniturilor, asistență socială tuturor membrilor societății, accesul echitabil la toate serviciile sociale (inclusiv gratuitatea unora dintre ele).

Acest gen de economie de piață este specific Suediei, Norvegiei, Danemarcei, denumite adeseori „blocul nordic socializant“ sau „țări ale socialismului democratic“. În aceste economii care în esență sunt economii de

piață şi de inițiativă privată, statul desfăşoară o intervenție care este înainte de toate o intervenție pe plan social, îndeplinind astfel un rol de „stat protector“.

Acționând mai puțin prin intermediul sectorului public propriu-zis (naționalizări limitate şi pondere foarte mică a întreprinderilor publice), statul intervine în mecanismele de repartiție şi în relațiile sindicate–uniuni patronale, favorizând o limitare a concentrării bogăției şi, respectiv, a polarizării societății. De aici, deşi intervenția sa este deosebit de pronunțată în economie, ea are un caracter „negativ“, apelând în special la instrumente fiscale (impozite progresive mari) şi bugetare, promovând multiplicarea serviciilor sociale.

Dacă din punct de vedere politic aceste economii sunt o reflectare a reformismului social promovat de îndelungatele guvernări social-democratice, din punctul de vedere al doctrinei economice ele reprezintă o implementare a celei mai radicale orientări keynesiste.

Economia paternalistă de piață este o economie de piață cu puternice elemente tradiționale şi naționale, care favorizează dezvoltarea competenței şi spiritului de liberă inițiativă şi de competitivitate al agenților economici, în care rolul statului de catalizator în economie şi societate se înfăptuieşte prin modalitățile ce reflectă o transpunere la nivel macro a sistemului paternalist de la nivel microsocial. Economia Japoniei este un exemplu tipic de asemenea economie de piață, paternalismul generând originalitatea vieții economice în această țară.

Performanțele pe planul eficienței, flexibilității şi competitivității acestui model aparte de funcționare a economiei, care are adânci rădăcini în condiționări şi tradiții istorice, politice, instituționale, economice (inclusiv resurse materiale limitate şi presiune demografică), culturale ş.a., sunt în mare măsură legate de: promovarea liberei inițiative, conducerea meritocratică – la nivel micro şi macro („drumul către vârf trece prin cea mai înaltă competență şi capacitate, cea mai bogată experiență şi cel mai lung serviciu“), intervenția guvernamentală care veghează asupra dezvoltării economiei şi o controlează prin îmbinarea inițiativei locale şi a conducerii centrate competente, înalta calitate a instrucției generale şi a pregătirii profesionale, importanța supremă a informației (înlocuirea capitalului cu cunoaşterea, devenită resursa fundamentală a societății japoneze). Pe acest fond, principiul care guvernează economia este respectarea activităților libere şi voluntare ale agenților şi a competiției între firme. Piața liberă şi concurența îndârjită, paralel şi combinate cu capacitatea de adaptare la mediul (inclusiv la piață) aflat în continuă schimbare constituie norma acestui tip de economie.

Predominanța sectorului privat ca o caracteristică a economiei se concretizează în existența marilor companii, ca şi a marilor grupuri financiare (inclusiv tradiționalele zaibatsu – cu o bază familială) care favorizează creşterea investițiilor şi care au trăsături net diferite față de întreprinderea privată clasică; sectorul micilor întreprinderi, oarecum întârziat tehnico-economic, fiind integrat forțat în ramurile moderne, dar subzistând, are un rol

foarte important de jucat în funcționarea economiei prin mecanismele pieței datorită supleței sale ca şi a caracterului atomist specific concurenței perfecte. Această coexistență imprimă economiei japoneze un caracter dual.

Marile companii, ca şi micile întreprinderi sunt grupate fie pe orizontală (cele specializate într-un domeniu), fie pe verticală (din diverse domenii), fie axial (în jurul unei bănci), fapt ce dezvoltă „spiritul de grup“, alături de spiritul de firmă. De remarcat că politica marilor companii reflectă o dublă mişcare: o expansiune continuă pe baza unei severe concurențe în exterior şi un proces de raționalizare şi consolidare a fiecărui grup în interior.

Sectorul public sub forma întreprinderilor publice este foarte puțin dezvoltat. Statul însă are o funcție deosebită în economie, veghind asupra echilibrului economic şi favorizând o creştere economică fără distorsiuni în funcționarea tuturor piețelor, stimulând capacitatea firmei de cucerire a pieților interne şi externe, concentrând cercetarea şi punând rezultatele ei la dispoziția firmelor, ghidând agenții economici prin estimări asupra creşterii şi investițiilor, pentru evitarea poluării şi accentuarea competitivității pe plan internațional, precum şi pentru satisfacerea cerințelor unui trai modern şi civilizat.

În acest scop, guvernul şi organismele de stat (o elită birocratică cu un puternic simț al responsabilității misiunii pe care o au) folosesc intens, alături de pârghiile clasice bancare (loc privilegiat), bugetare şi financiare, şi planul. Planificarea japoneză are unele trăsături specifice, ea fiind neautoritară şi indirectă, flexibilă şi de perspectivă, dar mai ales glisantă şi mobilizatoare prin promovarea unui pronunțat optimism economic. Această caracteristică a planificării a făcut ca planurile–program japoneze să fie întotdeauna depăşite.

Astfel, planul prezintă la nivel guvernamental variante de evoluție pe termen lung, specifică şi estimează ceea ce este necesar pentru creşterea şi dezvoltarea echilibrată a economiei ş.a.; de asemenea, el oferă informații importante, necesare elaborării strategiilor şi programelor firmelor, orientându-le activitatea şi asigurând astfel o concertare a viziunilor de ansamblu, pe plan local şi individual.

Multe dintre particularitățile acestei economii de piață de tip paternalist îşi găsesc explicații într-o serie de aspecte tradiționale din viața socială şi din comportamentele oamenilor, firmelor şi ale statului, care au facilitat funcționarea economică într-un cadru social integrat printr-o „îndepărtare“ de la mecanismul clasic al pieței.

În acest sens este semnificativă aplicarea principiului paternalismului la toate nivelurile economice, micro, mezzo şi macro, central şi local. Adică națiunea însăşi, firma şi menajele se consideră a fi o familie şi se călăuzesc după principiul solidarității familiale, care implică disciplină, responsabilitate, participare loială, coeziune, respect față de competență, experiență, vârstă.

Sistemul ocupării forței de muncă este un sistem prin excelență paternalist, atât în ceea ce priveşte repartiția resurselor umane la nivel macro, cât şi salarizarea şi condițiile de muncă şi de viață ale salariaților la nivelul

firmei. Presiunea demografică şi limitarea posibilităţilor de ocupare în industrie şi în agricultură provoacă o îndreptare a populaţiei apte spre sectorul terţiar (debuşee permanent extensibile, servicii ingenioase, neimplicând importuri ş.a.) şi apariţia unei pletore de efective în acest domeniu. Statul ocroteşte şi favorizează această orientare a forţei de muncă prin legislaţie şi alte genuri de reglementări (acordări de licenţe, autorizaţii, simplificarea procedurilor etc.) şi influenţează astfel procesul redistribuirii veniturilor populaţiei.

La nivelul firmei se face o distincţie între salariaţii permanenţi şi cei temporari: salariaţii permanenţi sunt angajaţi pe viaţă, avansează continuu, beneficiază de gratificaţii, de servicii gratuite, utilităţi şi facilităţi de toate genurile, oferite de firme (pentru petrecerea timpului liber, asistenţă familială, asistenţă sanitară, burse pentru învăţământ ş.a.); salariaţii temporari sunt angajaţi conform principiilor pieţei muncii. Chiar la nivelul familiei are loc o redistribuire a veniturilor, întrucât în societatea japoneză se menţine încă familia extinsă la mai multe generaţii şi, în consecinţă, se practică un menaj extins, obligaţia familiei de a-i ajuta pe cei în vârstă etc.

Coeziunea şi solidaritatea, ca o expresie a paternalismului, se manifestă la nivelul statului, ca şi al firmelor şi marilor companii. Prin sistemul instituţional şi legislativ, statul urmăreşte să salvgardeze originalitatea societăţii japoneze, care ar putea fi considerată drept o „economie avansată de tip asiatic“. Statul îşi asumă responsabilitatea costurilor creşterii economice fără a impune întreprinderilor vreo restricţie şi lăsând cvasiliberă formarea preţurilor. În acelaşi timp, se înfăptuieşte o solidaritate între stat şi agenţii economici în protejarea economiei naţionale, în ciuda dependenţei covârşitoare a acesteia faţă de aprovizionarea cu resurse din exterior şi a competitivităţii economice ridicate (adoptarea unei legislaţii proteguitoare faţă de capitalul străin, a unei politici comerciale protecţioniste, de ex.). Aceeaşi solidaritate se observă şi în surmontarea dificultăţilor generate de dependenţa faţă de exterior în privinţa surselor, statul asumându-şi şi în acest domeniu o mare responsabilitate.

Este de evidenţiat, de asemenea, că firmele japoneze, chiar dacă se concurează pe piaţa internă, nu se concurează pe pieţele externe, unde intră în competiţie în principal cu firmele străine, în timp ce alte firme se concurează atât pe pieţele interne, cât şi pe cele externe. În plus, firmele japoneze manifestă o solidaritate în poziţia lor comună faţă de capitalul străin, faţă de protecţionismul comercial, faţă de protejarea monedei naţionale, faţă de excedentul balanţei de plăţi etc.

Tipul paternalist de economie de piaţă, rezultat dintr-o interacţiune originală a tradiţionalismului şi modernismului, apare pe plan teoretic ca o formă de împletire a unor elemente din gândirea neoliberală şi keynesistă, iar pe plan politic ca o manifestare sui-generis a social-democraţiei în condiţiile specifice din Extremul Orient.

Economia de piaţă orientată şi dependentă de exterior este un tip specific de economie de piaţă pentru care au optat cu deosebire unele state

mici, independente sau foste colonii, dezvoltate sau subdezvoltate, acestea din urmă în ideea depăşirii într-o perioadă relativ scurtă a situației lor de subdezvoltare prin valorizarea pe plan internațional a unor resurse naturale proprii. Un exemplu în acest sens l-ar putea constitui Coasta de Fildeş, cel mai mare producător şi exportator de ulei de palmier, importantă materie primă strategică.

Opțiunea către un asemenea tip de economie izvorăşte din realitățile naționale – fostă colonie, economie îndreptată către exterior, țară insuficient populată, insuficiența cronică de capital ş.a. – ca şi din caracteristicile societății moderne. Pornind de la acestea, ca şi de la obiectivul general de înlăturare rapidă a înapoierii economice şi crearea în final a unei „societăți prospere, echilibrate şi solidare“, economia ivoriană se bazează pe două principii fundamentale: liberalismul economic şi deschiderea spre exterior.

Liberalismul economic implică libertatea de stabilire, mişcare şi transfer al capitalului şi forței de muncă, promovarea inițiativei private naționale, dar mai ales străine, conjugarea inițiativei private naționale cu a celei străine, în condițiile în care întreprinderile private constituie baza activității din toate sectoarele, iar economia funcționează prin mecanismele pieței.

Orientarea spre exterior presupune extinderea relațiilor economice externe, mai ales a exportului, ca singura soluție la problemele dezvoltării. În acest context, prioritate capătă acele ramuri din agricultură, industrie, turism ş.a. capabile să furnizeze resurse financiare necesare creşterii economice şi înfăptuirii unor proiecte economico-sociale. Întreprinderile private străine joacă un rol deosebit în dezvoltarea şi modernizarea unor ramuri industriale şi agricole, a comerțului etc. ca bază a „ivorizării“ în viitor a economiei.

În aceste condiții, statului îi revine un rol important – el influențează mecanismele pieței, promovând inițiativa privată liberă, şi urmăreşte realizarea unei creşteri economice cu scopul înlăturării, într-un viitor previzibil, a înapoierii economice şi sociale. Statul îndeplineşte astfel un rol de catalizator al dezvoltării, exercitând un intervenționism suplu, eficient şi selectiv. Acționând preponderent în activități comerciale, statul creează infrastructura economică şi socială, are participații la societăți private industriale, agricole şi comerciale atât ivoriene, cât şi străine, mobilizează prin pârghii economice economisirea internă şi sprijină şi stimulează înființarea şi dezvoltarea întreprinderilor private naționale,

Astfel, investițiile de stat reprezintă două treimi din totalul investițiilor, iar cheltuielile publice o treime din produsul intern brut. Sursele financiare ale statului provin direct din participațiile sale şi indirect din utilizarea unor instrumente bugetare şi fiscale, ca, de exemplu, practicarea unui riguros sistem de impunere atât față de întreprinderile naționale, cât şi față de cele străine.

Politica economică a statalul implică şi planificarea, planul reprezentând un instrument principal de orientare şi dirijare a dezvoltării economice şi sociale. Concretizând strategia globală a dezvoltării, planificarea este puternic

incitativă, uneori chiar imperativă. De aceea, economia ivoriană este uneori caracterizată drept o „economie a liberalismului planificat";

Instrumentele de implementare a planului sunt multiple şi variate, mergând de la legi–program până la programe sectoriale detaliate, cu cuantificări precise referitoare la creşterea producției, volumul investițiilor, sursele de finanțare, nivelul şi modalitățile de export, locurile de muncă, mărimea salariului ş.a., în funcție de care se utilizează diferențiat clasicele pârghii economico-financiare.

Această economie de piață puternic orientată spre exterior, caracterizată prin liberalismul economic cu particularitățile prezentate, constituie baza făuririi unei societăți moderne, ce întruchipează idealurile de unitate şi coeziune națională şi promovează pe plan individual şi colectiv o serie de valori fundamentale: fraternitate, dialog şi toleranță, libertate, justiție socială şi fericire individuală.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 8/1990

- săptămânal de informare economică -

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

SUMAR

ECOMOND DATA - 3/1990

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Evoluția cotațiilor de bursă şi a prețurilor de tranzacție pe piețele externe la principalele mărfuri 295

Tendințe demografice în anul 1990 (Florica TODIRAŞCU) 301

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Inflația în unele țări în curs de dezvoltare şi în țările mici membre ale OCDE 307

Tendințe pe piața internațională a covoarelor manuale (Emilia ALDEA, Ioana MISU, Ane-Maria DIMA, Ovidiu MĂLUREANU) 309

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Credit francez de 2 miliarde franci pentru Ungaria (Aida SARCHIZIAN) 325

Problema satelor în Bulgaria (Romanița GÂDINCEANU) 327

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

EVOLUȚIA COTAȚIILOR DE BURSĂ ŞI A PREȚURILOR DE TRANZACȚIE PE PIEȚELE EXTERNE LA PRINCIPALELE MĂRFURI

Denumire produs		Feb. 1990 Feb. 1990	Mar. 1990 Mar. 1990	Varia-ție%
C02A COSITOR 99,75% MIN	$/tona	6262,85	6424,68	+2,58
C02G PLUMB 99,97% MIN	$/tonă	780,05	1060,86	+35,99
C02C CUPRU GRAD A	$/tonă	2360,53	2624,01	+11,16
C025 NICHEL	$/tonă	6988,25	9282,05	+32,82
CM2R ARGINT	$/kg	170,06	163,23	-4,02
C02M AUR LINGOURI	$/kg	13400,86	12637,24	-5,70
C030 OȚEL BETON	$/tonă	297,37	302,25	+1,64
C031 OȚEL COMERCIAL	$/tonă	346,12	346,12	+0,00
C033 PROFILE IPN SECȚIUNE 600 mm	$/tonă	394,87	385,12	-2,47
C034 TABLĂ GROASĂ PESTE 10 mm	$/tonă	424,12	424,12	+0,00
C035 TABLĂ MEDIE 3-10 mm	$/tonă	414,37	414,37	+0,00
C036 TABLĂ SUBȚIRE LAMINATĂ LA RECE	$/tonă	477,75	477,75	+0,00
C038 BANDĂ LAMINATĂ LA CALD, RULOURI	$/tonă	365,62	364,00	-0,45
C037 TABLĂ ZINCATĂ 17-20 gr. ÎN RULOURI	$/tonă	630,00	630,000	+0,00
C00M BENZINĂ CO 98/99	$/tonă	190,19	0,00	
C00F NAFTA	$/tonă	189,55	172,06	-9,23
C008 MOTORINĂ 53-57 ID	$/tonă	171,38	165,02	-3,72
C00B PĂCURĂ 1% SULF	$/tonă	114,95	95,13	-17,25
C00D PĂCURĂ 3,5% SULF	$/tonă	89,04	81,97	-7,95
C012 CAUCIUC NATURAL RSS NR. 1	$/tonă	857,41	847,95	-1,11
C017 CAUCIUC NATURAL RSS NR. 5	$/tonă	750,69	738,68	-1,60
C040 PIEI BRUTE DE BOVINE INDIGENE 26,3 kg/buc. şi peste	$/tonă	2035,33	2072,70	+1,83
C043 PIEI BRUTE DE BOVINE	$/tonă	2013,33	2072,70	+2,94

Denumire produs		Feb. 1990 Feb. 1990	Mar. 1990 Mar. 1990	Varia-ție%
INDIGENE 24 kg/buc şi peste				
C064 PORUMB AMERICAN GALBEN NR. 3	$/tonă	125,86	128,87	+2,39
P060 LÂNĂ SPĂLATĂ MERINOS FIN 19 microni	$/tonă	12839,76	13700,25	+6,70
P063 LÂNĂ SPĂLATĂ COMEBACK 25 microni	$/tonă	5533,84	5509,12	-0,45
C050 LÂNĂ TOPSURI MERINOS 70'S MEDIU	$/tonă	12002,19	11928,12	-0,62
C053 LÂNĂ TOPSURI CROSSBRED 58'S SUPER	$/tonă	7013,89	6955,36	-0,84
C055 BUMBAC AMERICAN MEMPHIS M 1 3/32 INCH	$/tonă	1701,72	1772,02	+4,13
C060 GRÂU AMERICAN ROŞU DE IARNĂ NR. 2	$/tonă	141,94	138,64	-2,33
C063 PORUMB AMERICAN GALBEN NR. 2	$/tonă	95,11	98,65	+3,72
C090 ZAHĂR DIN TRESTIE, BRUT	$/tonă	356,69	370,91	+3,98
C092 ZAHĂR RAFINAT	$/tonă	430,60	441,41	+2,51
C101 CAFEA ROBUSTA	$/tonă	1012,83	1115,92	+10,17
C103 CACAO ACCRA GHANA	$/tonă	1061,12	1159,99	+9,31
C072 ULEI FL. SOARELUI 2% ACIZI GRAŞI, ORICE ORIGINE	$/tonă	496,65	498,18	+0,30

Sursa: Banca de date IEM = OIDCE, fişier PREX.

EVOLUȚIA INDICILOR PREȚURILOR DE EXPORT AI RFG

A. Produse din domeniul industriei construcțiilor de maşini

Denumire produs	Oct. 1989	Nov. 1989	Variație%
I003 Maşini unelte pentru prelucrarea metalelor prin aşchiere	118,20	118,30	+0,08
I004 Strunguri şi strunguri automate	119,10	119,10	+0,00
I005 Maşini de frezat	113,20	113,20	+0,00
I128 Maşini de şlefuit, lacuit şi polizat	121,40	121,80	+0,32
I022 Pompe hidraulice	111,00	112,10	+0,99
I029 Maşini agricole	106,40	107,10	+0,65
I030 Tractoare	106,50	107,70	+1,12

Denumire produs	Oct. 1989	Nov. 1989	Variație%
I056 Armături	106,50	106,50	+0,00
I062 Autoturisme	107,00	106,10	-0,85
I063 Autoturisme până la 1,5 l capacitate cilindrică	104,20	103,50	-0,68
I064 Autoturisme peste 1,5 l capacitate cilindrică	107,40	106,50	-0,84
I066 Autocamioane furgonete	112,20	112,20	+0,00
I073 Motoare şi generatoare electrice	112,60	112,60	+0,00
I079 Cabluri	116,90	115,70	-1,03
I088 Frigidere	100,80	100,60	-0,20
I097 Aparate radio	96,30	96,30	+0,00
I098 Televizoare	86,00	86,10	+0,11
I091 Corpuri electrice de iluminat	113,50	113,50	+0,00
I093 Lămpi de descărcare	95,00	95,00	+0,00

B. Produse din domeniul industriei chimice

C. Produse din domeniul industriei textile şi confecțiilor

Denumire produs	Oct. 1989	Nov. 1989	Variație %
I546 FIRE TEXTILE	95,30	95,30	+0,00
I547 Filamente celulozice şi sintetice	95,60	95,70	+0,10
I549 Fire de lână	104,30	103,60	-0,68
I550 Fire de bumbac	86,60	86,30	-0,35
I553 Țesături din fibre chimice	103,10	103,10	+0,00
I554 Țesături din fire filament sintetice şi celulozice	102,70	102,90	+0,19
I555 Țesături din lână	106,70	106,70	+0,00
I556 Țesături din bumbac	109,50	109,80	+0,27
I558 Tricouri din fibre şi filamente sintetice	101,90	101,90	+0,00
I559 Tricouri din bumbac şi lână	103,60	103,60	+0,00
I566 Îmbrăcăminte exterioară, din tricot	111,40	111,60	+0,17
I567 Îmbrăcăminte ext., tricot, din fibre chimice	109,60	109,60	+0,00
I569 Îmbrăcăminte est., tricot din bumbac	113,10	113,50	+0,35
I572 Lenjerie tricotată	107,60	107,60	+0,00
I573 Covoare şi acoperitori textile	96,30	96,00	-0,32

D. Produse din domeniul pielăriei şi încălțămintei

Denumire produs	Oct. 1989	Nov. 1989	Variație %
I537 Piei finite	97,40	98,30	+0,92
I538 Articole din piele, incl. confecții din piele şi încălțăminte	105,50	105,50	+0,00
I539 Articole din piele, exclusiv confecții din piele	108,70	109,20	+0,45
I540 Încălțăminte	104,10	104,00	-0,10

E. Produse din domeniul industriei lemnului

Denumire produs	Oct. 1989	Nov. 1989	Variație %
I577 Cherestea	108,80	110,70	+1,74
I579 Celuloza din lemn	114,20	114,20	+0,00
I583 Hârtie brută sau neînnobilată	102,50	101,80	-0,69
I584 Hârtie de scris şi tipar	101,50	100,60	-0,89
I585 Hârtie kraft şi pentru ambalaje	100,80	100,60	-0,20
I586 Carton brut sau neînnobilat	92,80	92,80	+0,00
I587 Hârtie şi carton cretat, hârtie pergaminată	95,60	95,60	+0,00
I588 Confecții din hârtie şi carton, tipărituri	104,10	104,40	+0,28

F. Produse din domeniul industriei materialelor de construcții

Denumire produs	Oct. 1989	Nov. 1989	Variație%
I609 Ciment şi var	103,60	103,60	+0,00
I610 Ceramica tehnică şi sanitară	108,50	108,50	+0,00
I611 Plăci ceramice şi ceramică de construcții	106,00	106,00	+0,00
I612 Sticlă plană	116,00	116,00	+0,00

G. Produse din domeniul agroalimentar

Denumire produs	Oct. 1989	Nov. 1989	Variație %
I509 ANIMALE VII	105,30	102,10	-3,04
I510 CARNE ŞI PRODUSE DIN CARNE	101,60	98,30	-3,25
I511 Carne de vită, inclusiv preparate	98,60	94,80	-3,86
I512 Carne de porc, inclusiv preparate	104,80	101,50	-3,15
I513 Preparate din peşte	108,20	105,80	-2,22

Denumire produs	Oct. 1989	Nov. 1989	Variație %
I514 LAPTE, PRODUSE LACTATE, OUĂ	105,80	105,80	+0,00
I515 Lapte lichid şi praf	109,20	108,30	-0,83
I516 Brânzeturi	105,20	105,30	+0,09
I521 Sroturi	91,30	89,20	-2,31
I522 Preparate furajere	96,50	96,50	+0,00
I526 LEGUME ŞI FRUCTE PROASPETE ŞI CONSERVATE	103,00	103,30	+0,29
I527 ZAHĂR ŞI DULCIURI	111,00	110,90	-0,10
I528 BĂUTURI ALCOOLICE	94,80	94,90	+0,10
I531 Vin	84,80	85,00	+0,23
I534 PRODUSE DIN TUTUN	117,60	116,80	-0,69

Notă: Având în vedere că indicii sunt calculați pe baza prețurilor exprimate în mărci vest-germane, variația prețurilor în dolari SUA se va determina cu ajutorul coeficientului de apreciere sau depreciere a mărcii față de dolar în perioada respectivă.

Sursa: Banca de date IEM = OIDCE, fişier PREX; date preluate după publicația PREISE, Fachserie 17, Statistische Bundesamt Wiesbaden.

EVOLUȚIA MĂRCII VEST-GERMANE FAȚĂ DE DOLARUL SUA

Denumire valută	Oct. 1989	Nov. 1989	Variație %
DMK0 MARCA VEST GERMANĂ	1,8659	1,8284	-2,00

Sursa: Banca de date IEM = OIDCE, fişier VALEX.

OIDCE – PREDIF

EVOLUȚIA CURSURILOR VALUTARE
(medii lunare)

Bursa valutară de la Londra

COTAȚII: 1 dolar = n unități naționale			
Denumire valută	**Feb 1990**	**Mar 1990**	**Variație %**
STG0 LIRA STERLINĂ <a>	1,6960	1,6239	+4,25
DMK0 MARCA VEST GERMANĂ	1,6755	1,7046	+1,73
SFR0 FRANC ELVEȚIAN	1,4865	1,5118	+1,70
DFL0 GULDEN OLANDEZ	1,8885	1,9190	+1,61
BFRC FRANC BELGIAN C <b>	34,9824	35,3427	+1,02
BFRF FRANC BELGIAN F <c>	35,0093	35,4588	+1,28

COTAȚII: 1 dolar = n unități naționale			
Denumire valută	**Feb 1990**	**Mar 1990**	**Variație %**
FFR0 FRANC FRANCEZ	5,6878	5,7475	+,1,04
LIT0 LIRA ITALIANĂ	1243,2381	1255,9545	+1,02
YEN0 YEN JAPONEZ	145,7257	153,1986	+5,12
DKR0 COROANA DANEZĂ	6,4577	6,5218	+0,99
NKR0 COROANA NORVEGIANĂ	6,4674	6,5802	+1,74
SKR0 COROANA SUEDEZĂ	6,1067	6,1565	+0,81
SCHA ŞILING AUSTRIAC	11,7940	11,9912	+1,67
PORT ESCUDO PORTUGHEZ	147,3877	150,1971	+1,90
SPAI PESETA SPANIOLĂ	102,6086	109,1069	+6,33
FINL MARCA FINLANDEZĂ	3,9349	4,0183	+2,11
GREE DRAHMA GRECEASCĂ	157,6573	162,0204	+2,76
CAN0 DOLAR CANADIAN	1,1956	1,1792	-1,37
AUST DOLAR AUSTRALIAN	1,3173	1,3243	+0,53
NEWZ DOLAR NOUA ZEELANDĂ	1,6831	1,7070	+1,41
LIBL LIRA LIBANEZĂ	0,0000	0,0000	
SAAR RYAL ARABIA SAUDITĂ	3,7456	3,7491	+0,09
SING DOLAR SINGAPOREZ	1,8603	1,8759	+0,83
MALL RINGGIT MALAYEZIAN	2,6979	2,7146	+0,61
DHK0 DOLAR HONG KONG	7,8089	7,8114	+0,03
US0I INDICE DOLAR SUA	0,0000	89,9000	

Bursa valutară de la New York

ARGE AUSTRAL ARGENTINIAN	3366,5789	4819,0909	+43,14
VENE BOLIVAR VENEZUELAN	42,4789	42,4332	-0,10
KUWA DINAR KUWAITIAN	0,2889	0,2921	+1,10
INDI RUPIA INDIANĂ	16,9142	17,0864	+1,01

Cotații la Moscova

ROUB RUBLA	0,6006	0,6100	+1,56

Unități monetare

DST0 DREPTURI SPECIALE TRAGERE <a>	1,3268	1,3014	+1,91
UC00 UNITATE DE CONT <a>	1,2183	1,2314	-1,07

Nota: VARIAȚIA se referă la dolarul SUA

a> Cotație inversă; b> Curs comercial; c> Curs financiar

Sursa: Banca de date IEM-OIDCE, fişier VALEX.

TENDINȚE DEMOGRAFICE ÎN ANUL 1990

Florica TODIRAŞCU

Conform metodologiei Oficiul Statistic ONU, se admite, în general, existența unei legături – semnificativă dar nu neapărat simplă sau directă – între mutațiile din domeniul demografic şi dezvoltarea economică. Conform acestei relații, pentru mijlocul anului 1989 populația globului a fost estimată la 5.200 milioane locuitori, din care în țările în curs de dezvoltare 4.000 milioane locuitori. În general, populația globului creşte anual cu 89 milioane, din care în țările în curs de dezvoltare creşterea este de 83 milioane. După o perioadă de slăbire a creşterii demografice (cu 20% pe an) la sfârşitul anilor '60, rata de creştere a populației a ajuns la 1,7% pe an şi se consideră că va continua să se mențină la acest nivel până la sfârşitul acestui deceniu.

Se estimează ca populația trăind în mediul urban să atingă 2.260 milioane în anul 1990. În fiecare an, numărul locuitorilor în mediul urban creşte cu aproximativ 50 milioane, respectiv cu 2,5% pe an, în timp ce rata creşterii numărului locuitorilor din mediul rural este de aproximativ 1,25% pe an.

Estimările cuprinse în tabelul următor sunt puse de acord cu datele deținute de compartimentul Populație al Secretariatului Națiunilor Unite, care îşi revizuieşte datele respective la fiecare doi ani. În general, în ultimul timp, s-a îmbunătățit simțitor sistemul de informare demografică. În cursul anilor '80 un număr de 191 țări şi zone raportează date privind populația, gradul de acoperire a evidenței fenomenului demografic fiind de 95% din populația globului. Totuşi, datele demografice continuă să resimtă – atât cantitativ cât şi calitativ – nevoia unei mai mari precizii.

Populația şi creşterea acesteia î n perioada 1975-1990, varianta medie

Regiuni şi țări sau zone	Populație 1990, mii locuitori	Rata anuală de creştere		
		1975-1990	1980-1985	1985-1990
Total mondial	5.286.714	2,23	2,30	2,35
	(5.292.178)	(1,74)	(1,74)	(1,73)
Țări în curs de dezvoltare	4.071.001	2,53	2,59	2,64
Africa	611.901	2,93	2,95	2,95
Algeria	23.364	3,06	3,01	3,12
Angola	10.020	3,39	2,51	2,70

Regiuni şi ţări sau zone	Populaţie 1990, mii locuitori	Rata anuală de creştere		
		1975-1990	1980-1985	1985-1990
Benin	4.741	2,77	2,96	3,15
Botswana	1.285	3,55	3,58	3,51
Burkina Faso	9.007	2,30	2,49	2,67
Burundi	5.451	1,80	2,82	2,88
Camerun	11.245	2,57	2,71	2,60
Insulele Capului Verde	379	0,87	2,17	2,81
Republica Africa Centrală	2.913	2,22	2,28	2,46
Ciad	5.678	2,10	2,28	2,47
Comore	519	3,40	3,05	3,11
Congo	1.994	2,46	2,59	2,73
Coasta de Fildeş	12.596	4,19	4,16	4,12
Djibuti	406	4,48	3,09	2,96
Egipt	54.059	2,69	2,72	2,55
Guineea Ecuatorială	440	1,99	2,15	2,34
Etiopia	46.743	2,43	1,74	2,01
Gabon	1.171	4,70	4,01	3,45
Gambia	858	3,15	3,01	2,83
Ghana	15.020	1,76	3,58	3,14
Guineea	6.876	2,17	2,33	2,48
Guineea Bissau	987	5,04	1,91	2,08
Keniya	25.130	3,82	4,04	4,22
Lesotho	1.774	2,41	2,78	2,85
Liberia	2.554	3,09	3,21	3,18
Jamaheria Arabă Libiană Socialistă	4.544	4,37	4,37	3,65
Madagascar	11.980	2,90	3,05	3,18
Malawi	8.428	3,00	3,18	3,31
Mali	9.362	2,19	2,81	2,94
Mauritania	2.024	2,46	2,60	2,73
Mauritius	1.103	1,91	1,60	1,25
Maroc	25.139	2,27	2,64	2,56
Mozambic	15.663	2,83	2,51	2,65
Namibia	1.876	2,97	3,08	3,19
Niger	7.109	2,59	2,82	3,01
Nigeria	113.016	3,49	3,34	3,43
Insulele Réunion	595	0,95	1,45	1,72
Ruanda	7.232	3,27	3,34	3,40
Senegal	7.369	3,46	2,55	2,69

Regiuni şi ţări sau zone	Populaţie 1990, mii locuitori	Rata anuală de creştere		
		1975-1990	1980-1985	1985-1990
Sierra Leone	4.151	2,15	2,32	2,49
Somalia	7.555	5,06	3,57	3,32
Sudan	25.195	3,08	3,11	2,88
Swaziland	789	3,12	3,30	3,43
Togo	3.455	2,52	2,95	3,09
Tunisia	8.169	2,58	2,57	2,36
Uganda	18.442	3,19	3,32	3,49
Republica Unită Tanzania	27.328	3,42	3,74	3,67
Zair	35.990	3,27	3,04	3,17
Zambia	8.456	3,40	3,99	3,76
Zimbabwe	9.721	2,96	3,03	3,15
Asia de Sud şi de Est	2.801.466	2,13	2,23	2,24
Afganistan	16.557	0,87	-2,02	2,63
Bangladesh	115.593	2,83	2,73	2,67
Birmania	1.516	1,70	1,80	2,15
Burma	41.675	2,11	2,09	2,09
China	1.135.496	1,43	1,23	1,39
Campuchia	8.246	-2,07	2,59	2,48
Timorul de Est	737	-2,91	2,50	2,24
Insulele Fiji	749	1,77	1,87	1,60
Hong Kong	5.841	2,73	1,59	1,36
India	853.373	2,08	2,21	2,08
Indonezia	180.514	2,14	1,96	1,62
RPD Coreeană	22.937	2,57	2,46	2,36
Coreea de Sud	43.582	1,55	1,48	1,19
Republica Populară Democratică Laos	4.071	1,16	2,29	2,49
Malaysia	17.339	2,32	2,31	2,31
Mongolia	2.227	2,82	2,75	3,09
Nepal	19.143	2,67	2,59	2,47
Pakistan	122.666	2,64	3,82	3,45
Noua-Guinee	4.011	2,70	2,58	2,66
Filipine	62.409	2,53	2,63	2,48
Singapore	2.702	1,30	1,16	1,09
Sri Lanka	17.209	1,71	1,67	1,32
Thailanda	55.702	2,44	1,99	1,53
Vietnam	67.171	2,23	2,24	2,24
Asia de Vest	130.489	3,56	3,85	3,47

Regiuni şi ţări sau zone	Populaţie 1990, mii locuitori	Rata anuală de creştere		
		1975-1990	1980-1985	1985-1990
Bahrain	515	4,87	4,27	3,64
RPD Yemen	2.491	2,36	2,76	3,07
Iran	56.585	3,08	4,05	3,45
Irac	18.920	3,75	3,58	3,48
Israel	4.581	2,31	1,75	1,58
Iordania	4.270	2,34	3,64	3,94
Kuweit	2.090	6,24	4,36	4,02
Liban	2.965	-0,72	-0,01	2,11
Oman	1.468	5,01	4,67	3,34
Qatar	367	5,84	5,29	4,15
Arabia Saudită	14.131	5,13	4,26	3,96
Siria	12.501	3,36	3,45	3,57
Emiratele Arabe Unite	1.588	13,97	5,69	3,26
Yemen	8.017	2,53	2,78	3,04
Zona Mediteraneeană	80.519	1,48	0,92	0,83
Cipru	701	0,65	1,11	1,04
Malta	353	2,09	-1,11	0,49
Turcia	55.616	2,09	2,50	1,99
Iugoslavia	23.849	0,87	0,72	0,62
Emisfera vestică	446.626	2,11	2,05	1,99
Argentina	32.322	1,61	1,43	1,27
Barbados	261	0,28	0,31	0,62
Bolivia	7.314	2,59	2,69	2,76
Brazilia	150.368	2,31	2,23	2,07
Chile	13.173	1,48	1,68	1,66
Columbia	31.819	2,14	2,14	2,05
Costa Rica	3.015	2,98	2,91	2,64
Cuba	10.324	0,84	0,44	0,75
Republica Dominicană	7.170	2,42	2,38	2,22
Ecuador	10.782	2,88	2,87	2,79
Salvador	10.782	2,05	1,04	1,93
Guadelupa	340	-0,12	0,47	0,34
Guatemala	9.197	2,77	2,82	2,88
Guyana	1.040	2,07	1,95	1,74
Haiti	6.504	1,76	1,80	1,88
Honduras	5.138	3,46	3,59	3,18
Jamaica	2.521	1,24	1,45	1,52
Martinica	331	-0,14	0,12	0,18

Regiuni şi ţări sau zone	Populaţie 1990, mii locuitori	Rata anuală de creştere		
		1975-1990	1980-1985	1985-1990
Mexic	88.598	2,57	2,40	2,20
Nicaragua	3.871	2,81	3,32	3,36
Panama	2.418	2,26	2,17	2,07
Paraguay	4.277	3,20	3,20	2,93
Peru	22.332	2,63	2,60	2,51
Porto Rico	3.709	1,33	1,51	1,44
Surinam	403	-0,54	1,10	1,46
Trinidad-Tobago	1.283	1,64	1,58	1,59
Uruguay	3.128	0,56	0,70	0,76
Venezuela	19.736	3,42	2,84	2,61
Ţări cu economie de piaţă	810.904	0,42	0,49	0,29
Australia	16.746	1,51	1,40	1,22
Canada	26.525	1,04	1,17	0,88
Japonia	123.457	0,93	0,66	0,44
Noua Zeelandă	3.379	0,17	0,84	0,79
Africa de Sud	35.248	2,22	2,21	2,19
SUA	249.235	1,06	0,99	0,81
Europa	356.314	0,33	0,39	0,19
Austria	7.492	0,08	-0,13	-0,03
Belgia	9.938	0,11	0,10	0,07
Danemarca	5.120	0,25	0,00	-0,01
Finlanda	4.975	0,29	0,51	0,29
Franţa	56.173	0,44	0,47	0,36
RF Germania	60.539	-0,09	-0,18	-0,16
Grecia	10.047	1,28	0,60	0,23
Islanda	253	0,91	1,13	0,97
Irlanda	3.720	1,18	0,87	0,92
Italia	57.322	0,36	0,24	0,07
Luxemburg	367	0,09	0,15	0,04
Olanda	14.752	0,70	0,47	0,37
Norvegia	4.212	0,39	0,32	0,28
Portugalia	10.285	1,43	0,78	0,25
Spania	39.333	1,06	0,56	0,38
Suedia	8.339	0,29	0,10	-0,03
Elveţia	6.521	-0,25	0,45	0,15
Marea Britanie	56.926	0,04	0,10	0,11
Ţări socialiste	404.809	0,75	0,36	0,35
Albania	3.245	1,94	2,07	1,83

Regiuni şi ţări sau zone	Populaţie 1990, mii locuitori	Rata anuală de creştere		
		1975-1990	1980-1985	1985-1990
Bulgaria	9.010	0,32	0,22	0,11
Cehoslovacia	15.667	0,68	0,25	0,21
R.D. Germană	16.649	-0,13	-0,11	0,01
Ungaria	10.552	0,32	-0,12	-0,18
Polonia	38.423	0,89	0,90	0,65
România	23.272	0,88	0,47	0,48
URSS	287.991	0,82	0,84	0,78

Sursa: World Population Prospects, 1988, publicaţie ONU.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

INFLAȚIA ÎN UNELE ȚĂRI ÎN CURS DE DEZVOLTARE

I. Orientul Mijlociu

1. Egipt – rata inflației în 1989 (în ritmuri anuale de creştere): 25,8%
2. Sudan: 100% (ritm anual)
3. Iran: 30-40% (estimări)
4. Israel: 10,6% pe ansamblul anului 1989 (19% în perioada iunie 1988 – iunie 1989)

II. Asia

1. India – rata anuală a inflației (măsurată prin indicele prețurilor cu ridicata) este sub 6%
2. Sri-Lanka – septembrie 1988 – sept. 1989: cca 14%
3. Malaysia – 5% la finele anului 1989 față de 3,9% în 1988
4. Filipine – august 1988 – nivel record de 11,7%, putând ajunge la finele anului 1989 la 12,5%
5. Coreea de Sud – sept. 1988 – sept. 1989 – 6,2%
6. Taiwan – estimată în 1989 la 2,8%

III. America Latină

A. Țări confruntate cu un proces hiperinflaționist

1. Peru: ianuarie-august 1989 - 800% (în 1988 rata anuală a fost de 1307%)
2. Brazilia: ianuarie-iunie 1989 - 255% (în 1988 rata anuală a fost de 816%)
3. Argentina: ianuarie-iunie 1989 - 226% (în 1988 rata anuală a fost de 372%)

B. Țări confruntate cu procese inflaționiste mai moderate

1. Bolivia: ianuarie-iulie 1989 – 2,9% (în 1988 rata anuală a fost de 20,9%)
2. Mexic: ianuarie-iunie 1989 – 9,3% (în 1988 rata anuală a fost de 70,5%)
3. Chile: ianuarie-august 1989 – 18,4% (în 1988 rata anuală a fost de 10,9%)

Sursa: Evidențe IEM

RATA INFLAȚIEI ÎN ȚĂRILE MICI OCDE
Estimări pentru întreg anul 1989

- în procente -

Țara	Rata inflației
Austria	3,0
Belgia	3,0
Danemarca	4,25
Finlanda	5,5
Grecia	14,5
Islanda	20,0
Irlanda	3,75
Luxemburg	2,75
Țările de Jos	2,0
Norvegia	4,25
Portugalia	10,25
Spania	6,0
Suedia	7,25
Elveția	3,25
Turcia	50,0
Australia	6,5
Noua Zeelandă	6,0

Sursa: Perspectivele economice ale OCDE nr. 45, iunie 1989

TENDINȚE PE PIAȚA INTERNAȚIONALĂ A COVOARELOR MANUALE*

Emilia ALDEA, Ioana MIŞU,
Ane-Maria DIMA, Ovidiu MALUREANU

Tabelul 1

Dinamica importului de covoare manuale a RFG

- mil.dol. -

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
- covoare înnodate	469,8	487,4	400,7	330,3	499,6	644,9
- covoare țesute	7,8	8,2	7,8	4,7	6,5	9,1
Total covoare manuale	477,5	495,6	408,5	335,0	506,1	654,0

Sursa: UN International Trade Statistics 1989, vol. II, NIMEXE – Imports vol. F – 1987.

Piața vest-germană îşi datorează această poziție de leader în comerțul internațional cu covoare dezvoltării unui comerț prosper cu covoare orientale de către cei peste 6.000 de iranieni emigranți în RFG după al doilea război mondial şi amplasați în jurul Hamburgului. Ei continuă şi în prezent să domine în întregime rețeaua de distribuție pentru covoare înnodate, cu o reprezentare de peste 2/3 în Asociația importatorilor de covoare orientale din Hamburg.

RFG se înscrie în acelaşi timp printre țările exportatoare de covoare manuale, cu un volum valoric de export de 65-70 mil. dol. anual (10-11% din valoarea importului), fiind de fapt un redistribuitor al unei părți din covoarele importate, datorită tocmai faptului că Hamburgul este unul din centrele internaționale de comercializare a covoarelor.

Importul vest-german de covoare orientale este dominat de țările în curs de dezvoltare care deținеau o pondere de cca. 85% din totalul cantității importate în 1987.

Importul de covoare țesute manual[1] se acoperă, de asemenea, în principal de către țările în curs de dezvoltare. În anul 1987 acestea acopereau 77% din totalul valorii importului, urmate de țările socialiste cu cca 17% şi țările capitaliste dezvoltate cu o pondere de 18%.

[1] Întrucât volumul importului de covoare țesute se exprimă în statisticile de comerț exterior numai în tone nu şi în m^2, din lipsă de comparabilitate cu cele orientale vom releva numai importul valoric.

Tabelul 2

Sursele de aprovizionare cu covoare manuale ale RFG în 1987

	Covoare înnodate		Covoare țesute
	mii m^2	mil. dol.	mil. dol.
Total din care:	6.670,8	644,90	9,10
- țări capitaliste dezvoltate	371,2	11,02	0,59
- țări în curs de dezvoltare	5.652,5	560,24	6,98
- țări socialiste	647,2	73,85	1,58

Sursa: NIMEXE – imports vol. F – 1987

În întreaga perioadă 1982-1987 importul vest-german de covoare înnodate a fost dominat de 4 țări: Iran, India, Pakistan şi Maroc, cărora le-a revenit constant în jur de 70% din totalul importului. Se constată o creştere dinamică a livrărilor RP Chineze, care în perioada analizată şi-a majorat de peste 3,2 ori exportul pe piața vest-germană, depăşind în prezent ca volumul valoric livrările Marocului şi Pakistanului.

Un furnizor de importanță crescândă se anunță a fi şi Nepalul, care şi-a majorat de peste 7 ori valoarea exportului în perioada analizată.

Dintre țările socialiste se remarcă ca furnizor în primul rând URSS, cu un volum de export de peste 15 mil. dol. anual (şi aprox. 100 mii m^2) şi Albania.

Tabelul 3

Repartizarea geografică pe țări furnizoare a importului de covoare înnodate al RFG

	1982		1986		1987		1987	
	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mil. dol.	%	m^2	%
Total din care:	469,8	100,0	499,6	100,0	645,0	100,0	6.671	100,0
Iran	124,9	26,6	180,0	36,0	223,6	34,7	1.100	16,5
India	114,9	24,5	103,2	20,7	124,6	19,3	1.661	24,7
Pakistan	52,4	11,1	44,9	9,0	50,1	7,8	570	8,5
Maroc	41,2	8,8	41,3	8,3	50,6	7,6	1.384	20,7
RP Chineză	16,3	3,5	32,5	6,5	52,0	8,1	346	5,6
Turcia	45,6	9,7	23,0	4,6	34,2	5,3	152	2,2
Nepal	7,6	1,6	22,9	4,6	39,1	6,1	344	5,2
Afganistan	21,2	4,5	19,4	3,9	25,6	4,0	423	6,3
URSS	21,5	4,6	11,9	2,4	14,5	2,2	93	1,4
Tunisia	8,8	1,8	6,1	1,2	10,2	1,6	51	0,8

	1982		1986		1987		1987	
	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mil. dol.	%	m^2	%
Elveția	6,9	1,5	4,5	0,9	10,2	1,6	23	0,3
Albania	1,5	0,3	4,4	0,9	3,4	0,5	30	0,4
Bulgaria	0,7	0,1	1,6	0,3	1,6	0,3	13	0,2
Vietnam	-	-	0,7	0,14	1,0	0,14	11	0,2
Egipt	2,2	0,5	0,3	0,06	0,3	0,05	10	0,2

Sursa: Banca de date OIDCE-IEM fişier fluxuri internaționale; Comodity Trade Statistics FRG 1987; NIMEXE import 1987

În ceea ce priveşte importul vest-german de covoare țesute manual este acoperit în special prin livrările Indiei şi Egiptului, cărora le revenea în 1987 cca. 40% din volumul valoric al importului. În creştere sunt în ultimii ani livrările Iranului, Afganistanului, Greciei. Dintre țările socialiste, poziție însemnată ca furnizor deține în special Ungaria, cu o cotă de peste 12% din totalul importului vest-german de astfel de covoare. Se remarcă scăderea livrărilor şi implicit pierderea din importanță a poziției Marocului şi URSS. În 1987 principalele țări furnizoare ilustrate în tabelul de mai jos acopereau aproape 95% din totalul importului vest-german de covoare țesute manual.

Tabelul 4

Orientarea geografică a importului de covoare țesute manual al RFG

	1982	1986	1987	1982	1986	1987
	mil. dol.			în% din valoare		
Total din care:	7,77	6,50	9,10	100,0	100,0	100,0
India	1,28	2,19	3,25	16,5	33,7	35,7
Egipt	2,29	1,05	1,32	29,4	16,1	14,5
RP Ungară	0,37	0,77	1,10	4,8	11,8	12,1
Turcia	0,66	0,51	0,62	8,5	7,8	6,8
Iran	0,24	0,38	0,66	3,1	5,9	7,3
Afganistan	0,30	0,38	0,43	3,9	5,9	4,3
Grecia	0,20	0,37	0,31	2,6	5,8	3,4
Maroc	1,31	0,20	0,58	16,9	3,0	6,4
URSS	0,31	0,16	0,21	4,0	2,4	2,3
Portugalia	...	0,14	0,12	...	2,1	1,3

Sursa: Banca de date OIDCE-IEM, Comodity Trade Statistics-FRG 1987

1. SUA

SUA se înscrie printre țările cu un potențial de absorbție în creştere în special pentru covoarele înnodate. În perioada 1982-1987 importul lor de covoare înnodate s-a majorat de 1,5 ori SUA situându-se la finele intervalului pe locul 2 în lume între țările importatoare cu o cotă de participare de 18,5% (11,1% în 1982).

În ceea ce priveşte covoarele țesute, importul SUA, după un maxim atins în 1983, a stagnat în ultimii ani în jurul a 33 mil. dol; chiar şi în aceste condiții SUA se situează pe primul loc între țările importatoare cu o pondere de peste 40% în importul acestor țări.

Tabelul 5

Dinamica importului de covoare manuale în SUA

- mil. dol. -

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Covoare înnodate	142,0	159,1	223,0	249,0	297,0	344,0
Covoare țesute	39,7	47,0	36,2	32,3	33,2	33,0
Total covoare manuale	181,7	206,1	259,2	281,3	330,2	377,0

Sursa: UN International Trade Statistics vol. II – 1989;Commodity Trade Statistics – United States 1987

Potrivit datelor furnizate de statistica de comerț exterior a SUA în 1988 volumul cantitativ al importului pentru consum de covoare înnodate s-a ridicat la 4.531,4 mii m^2 marcând o creştere de 12,4% față de anul precedent. În ceea ce priveşte sezonalitatea importurilor, ele se regăsesc pe tot parcursul anului cu un maxim în lunile de toamnă şi o încetinire în lunile ianuarie-februarie.

Principalele țări furnizoare care domină piața SUA la acest produs sunt țările în curs de dezvoltare, care acoperă 66-68% din totalul importului de covoare înnodate; dintre acestea se remarcă India, Iran şi Pakistan, care împreună furnizează 58-60% din totalul importului SUA şi peste 85% din importul din țările în curs de dezvoltare.

Țările socialiste ocupă de asemenea o poziție importantă cu furnizori de pe piața SUA (26-28% din valoarea totală a importului de covoare înnodate), dar această poziție se datorează în special Chinei, ale cărei livrări s-au dublat în perioada 1982-1988. În prezent China exportă în SUA peste 10,6 mil. m^2 covoare înnodate în valoare de peste 80 mil. dol. situându-se pe locul doi ca furnizor după India în ceea ce priveşte cantitatea exportată (33% în 1988), dar pe primul loc ca pondere valorică (peste 23%). Totodată China acoperă peste 90% din importul din țările socialiste.

Importul din țările capitaliste dezvoltate reprezintă numai 3-4% din totalul importului SUA şi constă în livrări efectuate în special de RF Germania, Japonia şi Marea Britanie.

Tabelul 6

Orientarea geografică a importului SUA de covoare înnodate

	1982	1986	1988	1988	1982	1986	1988	
	mil. dol.		mil. dol.	mii m^2	în% din valoare		Val.	Cant.
	1	2	3	4	5	6	7	8
Total din care din:	142,0	296,7	354,5	4.531,4	100	100	100	100
India	39,0	75,1	75,2	1.150,9	27,9	25,3	21,2	35,6
China	41,7	75,0	82,6	1.066,3	29,4	25,3	23,3	32,9
Iran	19,3	54,7	70,6	835,0	13,6	18,4	19,9	25,8
Pakistan	19,6	42,8	53,5	481,0	13,7	14,4	15,1	14,9
Turcia	4,9	9,1	11,3	88,0	3,5	3,1	3,2	2,7
Hong-Kong	0,6	5,6	1,8	22,5	...	1,9	0,5	0,7
Coreea de Sud	1,2	4,5	3,3	12,2	0,8	4,5	1,0	0,4
RFG	1,0	3,4	0,8	15,7	0,7	1,1	0,3	0,5
Japonia	1,1	2,3	3,0	33,5	0,7	0,8	0,8	1,0
Marea Britanie	0,4	1,11	1,6	20,8	...	0,4	0,5	0,6
Thailanda	1,77	1,0	1,5	...	1,2	0,4	0,4	...
Maroc	0,2	0,9	0,6	18,3	...	0,3	0,2	0,6
Belgia-Luxemburg	0,3	0,7	0,7	26,3	...	0,2	0,3	0,8
Afganistan	2,8	0,7	0,6	16,5	2,0	0,2	0,2	0,5
Nepal	1,2	0,7	2,5	31,5	0,8	0,2	0,7	1,0

Sursa: UN International Trade Statistics 1989, vol. II; US – Import for Consumption 1988

Importul SUA de covoare țesute manual se cifra în 1988 la 19.485 mii m^2 în valoare de 33,3 mil. dol. Principalii furnizori sunt: India (peste 3/4 din totalul importului cantitativ şi aproape 62% din importul valoric), Mexic (6,6% şi respectiv 3,2%, RP Chineză (5,2% şi respectiv 9,2%) şi Turcia (5,4% şi respectiv 10%); împreună aceste patru țări acoperă prin livrările lor peste 92% din totalul cantității de covoare țesute importate şi cca. 85% din valoarea importului. Dintre ceilalți furnizori se semnalează cu ponderi de 2-3% din valoarea importului țări ca Austria, Portugalia, Pakistan şi Egipt.

2. Marea Britanie

Marea Britanie constituie al treilea mare debuşeu pentru covoarele înnodate, cu o cotă parte de aproape 7% din importul mondial, şi un volum cantitativ de import de peste 1 mil. m^2 anual şi valoric de aproape 130 mil. dol. Deşi se situează în prezent pe locul 3 între țările importatoare ca volum de import, Marea Britanie se menține pe primul loc în lume în privința reexportului de covoare manuale orientale, dat fiind puternicul centru de comercializare aflat la Londra. În 1987 reexportul de covoare înnodate era echivalent cu cca. 2/3 din volumul cantitativ şi cu 80% din volumul valoric al importului.

Poziția Marii Britanii ca redistribuitor de covoare înnodate se explică atât prin legăturile tradiționale cu țările furnizoare din Asia aflate în sfera engleză de influență economică cât şi reputației comercianților englezi de a face o selecție a produselor de calitate, fără defecte din toate țările furnizoare, eliminându-se astfel eventualele reclamații de calitate în cazul importului direct din țările în curs de dezvoltare.

Importul de covoare țesute manual a oscilat în jurul a 3,6 – 4,0 mil. dol. anual, situând şi la această poziție Marea Britanie pe locul patru între țările mari importatoare, după SUA, RFG şi Australia.

Tabelul 7

Dinamica importului de covoare manuale al Marii Britanii

- mil. dol. -

	1982	**1983**	**1984**	**1985**	**1986**	**1987**
- Covoare înnodate	85,8	93,8	97,1	85,2	94,2	128,0
- Covoare țesute	1,9	3,4	3,8	2,5	3,8	6,7
Total covoare manuale	87,7	97,2	100,9	87,7	98,0	134,7

Sursa: International Trade Statistics 1989, vol. II; NIMEXE – Imports vol. I – 1987

Importul britanic de covoare înnodate a înregistrat în ultimii ani o puternică schimbare în sursele de aprovizionare, în sensul creşterii considerabile a importului din țările în curs de dezvoltare şi implicit a ponderii acestora în totalul valorii importului (de la 36,8% în 1982 la 55,8% în 1987), pe seama importului din țările capitaliste dezvoltate (RFG, Elveția, SUA) a căror pondere s-a redus la cca. 20% față de peste 38% în 1982; importul din țările socialiste deşi a crescut în perioada analizată cu 43% a marcat o scădere uşoară a cotei lor de participare (de la 24,8% la 23,9%) atât datorită ritmului rapid de majorare a importului din țările în curs de dezvoltare, cât şi faptului că dintre țările socialiste numai China şi-a majorat livrările.

Tendința de deplasare a surselor de aprovizionare direct spre țările în curs de dezvoltare este şi mai accentuată în cazul covoarelor țesute manual. Ponderea acestui grup de țări în valoarea importului a crescut de la 75,6 în

1982 la 91,2% în 1987, scăzând considerabil importanța ca furnizori a țărilor socialiste şi țărilor capitaliste dezvoltate.

La nivelul anului 1987 repartizarea pe grupe de țări a importului britanic de covoare manuale prezintă următoarea configurație:

Tabelul 8

Sursele de aprovizionare cu covoare manuale ale Marii Britanii în 1987

	Covoare înnodate		Covoare țesute
	mii m^2	mil. dol.	mil. dol.
	1	2	3
Total din care din:	1.112,0	128,05	6,72
- țări capitaliste dezvoltate	151,7	25,9	0,58
- țări în curs de dezvoltare	663,5	71,5	6,13
- țări socialiste	296,8	71,5	0,01

Sursa: NIMEXE – Imports – Vol. F 1987

Peste 75% din importul britanic de covoare înnodate este acoperit de 6 țări: China, Iran, RFG, India, Nepal, Pakistan, remarcându-se îndeosebi creşterea importului din Iran (după 1986), China şi Nepal. De remarcat faptul că India deşi deține primul loc ca furnizor prin cantitatea exportată, se situează abia pe locul 6 sub raport valoric, dat fiind prețul scăzut al covoarelor oferite. Importul din RFG a stagnat în jurul valorii de 13 mil. dol. Dintre țările capitaliste dezvoltate se mai remarcă ca furnizori Elveția, SUA (ale căror livrări s-au redus puternic în ultimii ani) şi Belgia-Luxemburg.

Dintre țările socialiste, în afara Chinei se remarcă ca furnizor mai important, URSS, al cărei volum de livrări a prezentat oscilații puternice în perioada analizată.

Tabelul 9

Repartizarea geografică pe principalele țări furnizoare a importului de covoare înnodate al Marii Britanii

	1982		1986		1987		1987	
	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mii m^2	%
	1	2	3	4	5	6	7	8
Total	85,75		94,23		128,0		1.112,0	100
China	18,05	21,0	20,98	22,3	28,14	22,0	244,1	22,0
Pakistan	8,67	10,1	10,9	11,6	11,0	8,6	101,3	9,1
Iran	2,03	2,4	10,8	11,5	25,33	19,8	187,6	16,9

	1982		1986		1987		1987	
	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mii m^2	%
	1	2	3	4	5	6	7	8
RFG	18,8	16,1	10,2	16,9	12,93	10,0	33,8	3,0
India	9,0	10,5	7,9	8,4	9,22	7,2	284,6	25,6
Nepal	2,26	2,7	7,0	7,4	12,0	9,4	139,2	12,5
Elveția	5,22	6,1	4,46	4,7	5,40	4,2	...	...
EAU	2,18	3,9	4,13	4,4	5,76	4,5	...	...
Turcia	4,01	4,7	3,37	3,6	4,42	3,5	...	...
SUA	5,45	6,4	2,16	2,3	1,89	1,5	...	...
URSS	2,70	3,10	1,15	1,2	2,30	1,80	...	...
Afganistan	2,16	2,5	0,87	0,9	2,26	1,8	44,9	4,0
UZBL	1,28	1,5	0,94	1,0	1,06	0,8	...	...

Surse: Banca de date OIDCE-IEM; Commodity Trade Statistics – Great Britain 1987, NIMEXE – Imports vol. F, 1987

Importul de covoare țesute manual este dominat de 3 țări: Iran, Turcia şi Afganistan, care acopereau prin livrările lor 90% din totalul importului britanic în 1987. Afganistanul care acoperea în 1982 peste 1/5 din totalul importului a pierdut teren, fiind înlocuit în ultimii ani de Iran.

Tabelul 10

Orientarea geografică a importului de covoare țesute al Marii Britanii

	1982		1986		1987	
	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mil. dol.	%
Total din care din:	1,85	100	3,85	100	6,72	
Iran	0,10	5,5	0,66	17,2	3,56	53,0
Turcia	0,16	8,6	1,44	37,5	1,25	18,6
India	0,75	40,5	1,16	30,2	1,18	17,6
Afganistan	0,39	21,1	0,18	4,7	...	...

Sursa: Banca de date OIDCE – IEM; Commodity Trade Statistics – Great Britain 1987

3. Franța

Cu un volum de import cantitativ actual de 945 mii m^2 şi valoric de aproape 96 mil. dol. Franța se situează pe locul 5 în importul mondial de covoare înnodate. Comparativ cu 1982 importul său de covoare înnodate a marcat pe ansamblul perioadei o creştere cantitativă de 12,5% şi valorică de 37%.

Importul francez de covoare țesute manual marchează în perioada analizată o uşoară scădere, fapt care a dus la situarea Franței în 1987 pe locul

6-7 în importul mondial de astfel de covoare, în timp ce în 1982 ocupa locul 3 după SUA şi Australia.

Tabelul 11

Dinamica importului francez de covoare manuale

- mil. dol. -

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
- covoare înnodate	69,9	53,6	49,8	50,5	76,8	95,6
- covoare țesute manual	2,2	1,9	1,4	1,4	1,2	1,3
Total covoare manuale	72,1	55,5	51,2	51,9	78,0	96,9

Sursa: UN – International Trade Statistics 1989 vol. II; Banca de date OIDCE IEM

Franța este net importatoare de covoare manuale, valoarea exportului fiind în scădere în ultimii ani; în 1987 volumul valoric al exportului francez de covoare înnodate se ridica la 9,0 mil. dol. (cca. 10% din valoarea importului), iar de covoare țesute manual la 1,5 mil. dol. (incluzând în mare parte reexport din țările nordafricane).

Principala sursă de aprovizionare a pieței franceze atât pentru covoare înnodate, cât şi pentru cele țesute manual o constituie țările în curs de dezvoltare, a căror cotă parte în totalul importului valoric este în creştere constantă şi se situa în 1987 la peste 80% şi respectiv 73%. În expresie cantitativă țările în curs de dezvoltare deținеau în 1987 cca. 54% din totalul importului de covoare înnodate.

Tabelul 12

Sursele de aprovizionare cu covoare manuale ale Franței în 1987

	Covoare înnodate		Covoare țesute manual
	mii m^2	mil. dol.	mil. dol.
Total din care:	945,2	95,57	1,29
- Țări capitaliste dezvoltate	356,0	42,7	0,18
- Țări în curs de dezvoltare	512,6	46,67	0,94
- Țări socialiste	76,6	6,83	0,13

Sursa: NIMEXE – imports vol F 1987

Cererea franceză de covoare înnodate a fost acoperită în mod constant în principal de 4 țări: Iran, Pakistan, Turcia şi China, caracterizate prin livrarea de covoare de calitate superioară. Ponderea acestora în totalul importului valoric a crescut de la 68,6% în 1982 la 76,7% în 1987. Au avut loc însă unele

modificări în sensul creşterii livrărilor şi ponderii ca furnizori a Iranului şi Turciei, şi scăderii ca importanță a Pakistanului. Dacă la aceste 4 țări se adaugă livrările Indiei şi Afganistanului rezultă o dominare a pieței franceze în proporție de peste 87% de 6 țări furnizoare. Țările nord-africane sunt furnizori de mai mică importanță, cota lor de participare fiind în scădere. Dintre țările socialiste europene se remarcă ca un furnizor relativ important URSS, care în 1987 a livrat pe piața franceză 26,1 mii m^2 covoare înnodate în valoare de 4,3 mil. dol.

Din țările industrializate, Franța importă covoare înnodate din RFG şi Marea Britanie, provenite de fapt tot din țările în curs de dezvoltare.

Tabelul 13

Repartizarea geografică pe țări furnizoare a importului Franței de covoare înnodate

	1982		1986		1987		1987	
	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mii m^2	%
Total din care:	69,9	100	76,8	100	95,6	100	945,2	100
Iran	10,3	14,8	15,1	19,7	23,5	24,6	149,4	15,8
Turcia	8,8	12,6	14,2	18,6	17,0	17,8	109,8	11,6
Pakistan	19,4	27,8	18,6	24,3	20,3	21,2	88,9	9,4
RP Chineză	9,3	13,2	9,0	11,7	12,5	13,1	53,3	5,6
India	7,7	11,0	7,4	9,6	7,5	7,8	46,1	4,9
Afganistan	2,9	4,2	1,8	2,4	2,4	2,5	97,5	10,3
Maroc	2,0	2,8	1,5	1,9	1,9	2,0	28,2	3,0
Tunisia	1,6	2,2	0,9	1,2	1,2	1,2	6,9	0,7
Nepal	0,9	1,2	1,9	2,5	2,6	2,7	...	...
RFG	0,2	0,2	0,2	0,2	...	...	47,6	5,0
Marea Britanie	0,2	0,2	0,1	0,1	...	...	89,0	9,4
URSS	4,5	6,3	3,4	5,2	4,3	4,5	26,1	2,8
Albania	-	-	1,0	1,3	0,8	0,8	1,4	0,2

Sursa: Banca de date OIDCE-IEM, fişier fluxuri internaționale; Commodity Trade Statistics FRG 1987, NIMEXE imports vol. F 1987

Importul de covoare țesute manual este şi mai concentrat, realizându-se în proporție de peste 60% din 2 țări: Turcia şi India. Acestora li se adaugă ca furnizori mai însemnați România şi Belgia-Luxemburg.

Tabelul 14

Repartiția geografică pe principalele țări furnizoare a importului francez de covoare țesute manual

	1982		1986		1987	
	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mil. dol.	%
Total din care:	1,41	100	1,24	100	1,29	100
Turcia	0,22	25,7	0,38	30,5	0,43	33,3
India	0,83	59,1	0,40	31,4	0,34	26,4
Belgia-Luxemburg	0,02	1,4	0,07	5,6	0,13	10,0

Sursa: Banca de date OIDCE-IEM; Commodity Trade Statistics 1987

4. Elveția

Elveția se înscrie pe locul patru între țările importatoare de covoare înnodate, cu un volum de import în creştere în perioada analizată. Elveția a importat covoare înnodate în valoare de peste 140 mil. dol. (+52,7% față de 1982) şi a exportat în valoare de cca. 5 mil. dol. Prin zona liberă Zurich – al treilea mare centru de comercializare după Londra şi Hamburg – se vehiculează însă în tranzit covoare orientale în valoare de 350-400 mil. dol. anual, livrate de țările în curs de dezvoltate. Aceste covoare sunt supuse tratamentului de spălare şi adesea de curățire cu solvenți, precum şi de reambalare după transport îndelungat.

Țările în curs de dezvoltare domină ca furnizori pe piața elvețiană cu livrări în creştere. Între 1982-1987 volumul valoric al livrărilor lor a sporit cu peste 50%, iar cota lor de participare în importul Elveției a crescut de la 81,3% la 85,1%.

Țările socialiste deşi au marcat o creştere uşoară a volumului livrărilor lor, depăşind în 1987 un volum de 12 mil. dol., cota lor de participare s-a redus tocmai datorită livrărilor sporite în ritm dinamic de către unele țări în curs de dezvoltare. O situație similară se întâlneşte şi în ceea ce priveşte importul din țările capitaliste dezvoltate, a căror pondere în totalul valorii importului s-a redus de la 7,5 la 6,2% în perioada analizată.

Tabelul 15

Dinamica şi repartizarea geografică a importului de covoare înnodate al Elveției

	1982		1986		1987	
	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mil. dol.	%
Total din care:	92,4	100,0	110,6	100,0	141,1	100,0
Iran	19,8	21,4	34,0	30,7	44,7	31,7
Turcia	9,4	10,2	9,4	8,7	13,1	9,3
India	15,7	17,0	16,0	15,3	19,7	14,0
Pakistan	15,7	17,0	15,9	13,3	18,6	13,2
Afganistan	10,9	11,8	7,5	6,8	9,9	7,1
Tunisia	3,7	4,0	2,7	2,5	3,9	2,8
Maroc	3,2	3,5	3,1	2,8	2,8	2,0
Egipt	0,7	0,8	0,4	0,3	0,5	0,9
Nepal	0,5	0,5	3,3	3,0	6,4	4,5
China	3,3	3,2	3,7	3,0	5,0	3,5
RFG	3,3	3,4	4,2	3,8	5,3	3,6
URSS	4,3	2,5	4,1	3,7	4,8	3,4
Albania	1,8	1,9	1,2	1,1	1,4	1,0

Sursa: Banca de date OIDCE – IEM; Commodity Trade Statistics – Switzerland 1987

5. Italia

Italia se înscrie pe locurile 5-6 între țările mari importatoare de covoare manuale cu cote părți în importul mondial de 4,4% în cazul covoarelor înnodate şi de cca. 3% în cel al covoarelor țesute manual. Importul său de covoare înnodate marchează o creştere valorică în perioada 1982-1987 de peste 60% realizată îndeosebi în ultimii ani, iar cel de covoare țesute de peste 5 ori.

Volumul cantitativ al importului de covoare înnodate se situa în 1987 la peste 1,6 mil. m^2 comparativ cu 0,84 mil. m^2 în 1982.

Italia este o țară net importatoare de covoare înnodate volumul valoric al exportului reprezentând mai puțin de 10% din cel al importului.

Tabelul 16

Dinamica importului italian de covoare manuale

- mil. dol. -

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
- Covoare înnodate	51,3	51,0	47,1	42,6	57,9	82,5
- Covoare țesute manual	0,3	0,3	0,4	0,7	1,8	3,5
Total covoare manuale	51,6	51,3	47,5	43,3	59,5	86,0

Sursa: UN International Trade Statistics 1989 – Vol. II

Ca şi alte ţări mari importatoare Italia are drept principală sursă de aprovizionare ţările în curs de dezvoltare. În 1987 acestea acopereau prin livrările lor aproape 80% din valoare şi peste 74% din cantitatea totală de covoare înnodate, marcând creşteri deosebit de dinamice în ultimii 2 ani. Ţările socialiste a doua mare sursă furnizoare deşi au marcat o dublare aproape a volumului lor au pierdut poziţia ca furnizori în totalul importului, fiind depăşite ca ritm de ţările în curs de dezvoltare.

Tendinţe similare sunt conturate şi în importul de covoare ţesute: ţările în curs de dezvoltare furnizează aproximativ 80% din totalul importului italian de astfel de covoare, cu un volum de livrări în creştere rapidă (5,5 ori în perioada 1982-1987), restul de 20% fiind împărţit în proporţii aproximativ egale între ţările capitaliste dezvoltate şi ţările socialiste.

Tabelul 17

Sursele de aprovizionare pentru covoare manuale ale Italiei în 1987

	Covoare înnodate		**Covoare ţesute**
	mii m^2	**mil. dol.**	**mil. dol.**
Total din care din:	1.621,6	82,5	3,5
- Ţări capitaliste dezvoltate	199,9	9,3	0,4
- Ţări în curs de dezvoltare	1.202,2	57,4	2,8
- Ţări socialiste	219,5	15,8	0,4

Sursa: NIMEXE – imports Vol. F 1987

Principala ţară furnizoare a Italiei este Iranul care în 1987 acoperea prin livrările sale aproape 45% din totalul cantităţii importate şi aproape 36% din valoarea exportului italian de covoare înnodate. Între 1982-1987 valoarea exportului iranian de covoare înnodate în Italia a crescut de peste 4 ori. Majorări simţitoare au înregistrat, de asemenea, importurile din Afganistan şi RP Chineză, în timp ce livrările Indiei şi Pakistanului s-au redus. Împreună cele 5 ţări menţionate furnizează în 1987 aproape 72% din totalul importului valoric şi peste 81% din cel cantitativ de covoare înnodate.

Dintre ţările socialiste europene România este principalul furnizor, urmată de URSS şi Albania.

Tabelul 18

Repartizarea geografică pe principalele țări furnizoare a importului italian de covoare înnodate

	1982		1986		1987		1987	
	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mii m^2	%
Total din care din:	51,3	100	57,9	100	82,5	100	1620,6	100
Iran	8,0	15,6	19,5	33,7	33,2	35,9	728,7	44,9
Pakistan	14,2	27,7	10,8	18,7	12,4	15,0	124,2	7,7
Afganistan	0,6	0,2	1,3	2,2	1,5	1,8	256,5	15,8
India	9,7	18,9	3,6	6,1	5,6	6,8	39,4	2,4
RP Chineză	2,4	4,7	2,7	4,7	6,3	7,6	94,7	5,9
Tunisia	0,6	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	2,3	0,2
Marea Britanie	1,6	3,1	2,5	4,3	2,3	2,8	38,7	2,4
Elveția	0,8	1,5	4,3	7,3	3,3	4,1	36,8	2,3
URSS	1,0	1,9	0,2	0,4	1,1	1,3	8,7	0,5
Albania	-	-	0,7	1,1	0,7	0,9	21,7	1,3

Sursa: Banca de date OIDCE-IEM; NIMEXE – imports vol. F 1987

Principala țară furnizoare de covoare țesute manuale pe piața Italiei este Turcia, care în perioada 1982-1987 şi-a majorat de cca. 6 ori volumul valoric al livrărilor. La finele perioadei analizate Turcia deținea o cotă parte de 56,5% din valoarea importului italian de covoare țesute manual.

Tabelul 19

Principalele țări furnizoare de covoare țesute manual ale Italiei

	1982		1986		1987	
	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mil. dol.	%
Total din care din:	0,65	100	1,77	100	3,50	100
Turcia	0,33	50,8	0,95	53,5	1,98	56,5
Iran	0,04	6,2	0,04	2,5	0,12	3,4
Afganistan	-	-	0,04	2,5	0,31	8,9
India	0,06	0,2	0,08	4,6	0,17	4,9
Pakistan	0,02	3,1	0,08	4,6	0,13	3,7
Albania	-	-	0,14	7,8	0,22	6,1

Surse: Banca de date OIDCE – IEM; Commodity Trade Statistics – Italy 1987

6. Japonia

Japonia se înscrie de asemenea printre principalele 7 țări importatoare cu o pondere de 4,3 din importul mondial de covoare înnodate. Valoarea importului japonez de covoare înnodate s-a majorat de peste 3 ori în perioada 1982-1987, depăşind la finele acestei perioade nivelul de 80 mil. dol. Importul de covoare țesute manual deşi în creştere este foarte redus nedepăşind 80 mil. dol. În expresie cantitativă, volumul importului de covoare înnodate al acestei țări s-a cifrat la 592 mii m^2, iar cel de covoare țesute manual la 6,4 mii m^2.

Tabelul 20

Dinamica importului japonez de covoare manuale

- mil. dol. -

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
- Covoare înnodate	25,1	21,9	25,1	28,4	38,3	80,6
- Covoare țesute	0,04	0,07	0,03	0,02	0,07	1,2
Total covoare manuale	25,14	21,97	25,13	28,42	38,37	81,80

Surse: Banca de date OIDCE – IEM, UN International Trade Statistics 1989 – vol. II

Spre deosebire de celelalte țări mari importatoare, mai sus analizate, pentru Japonia principala grupă de țări furnizoare o reprezintă țările socialiste (în primul rând China) şi numai pe locul 2 țările în curs de dezvoltare.

Tabelul 21

Sursele de aprovizionare cu covoare manuale înnodate ale Japoniei

	1982		1986		1987		1987	
	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mil. dol.	%	mii m^2	%
Total din care din:	25,1	100	38,3	100	80,6	100	591,7	100
- Țări capitaliste dezvolt.	0,08	0,4	0,3	0,81	1,7	2,1	12,5	2,6
- Țări în curs de dezvolt.	4,23	16,8	16,13	42,1	25,8	32,0	150,2	25,4
- Țări socialiste	20,76	83,71	21,90	57,1	53,1	65,9	429,0	72,0

Sursa: Banca de date OIDCE – IEM; Commodity Trade Statistics – Japan 1987

China s-a situat în mod constant pe primul loc între țările furnizoare, deşi cota sa parte s-a redus de la 80,4% în 1982 la 55,7% în 1987, ca urmare a diversificării surselor de aprovizionare în ultimii ani. Un al doilea mare furnizor îl reprezintă Pakistanul, deşi în 1987 livrările şi implicit ponderea sa s-au redus față de anul precedent. Iranul de asemenea şi-a majorat simțitor livrările până în 1987, pentru ca în 1987 să marcheze un regres însemnat în poziția sa ca furnizor pe piața japoneză. Turcia de asemenea a reuşit să pătrundă pe piața japoneză cu un volum de livrări în creştere.

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

CREDIT FRANCEZ DE 2 MILIARDE FRANCI PENTRU UNGARIA

Aida SARCHIZIAN

Cu ocazia vizitei de 2 zile (18-19 ianuarie) efectuată în Ungaria de preşedintele Franței, François Mitterand, a fost anunțată deblocarea în Ungaria, de către guvernul francez, a unei linii de credit de 2 miliarde de F, pe o durată de trei ani.

În timp ce Parisul deschide o asemenea linie de finanțare pentru Budapesta, o rafală de societăți mixte franco-ungare îmbogățesc în mod benefic raporturile bilaterale în afaceri încă modeste.

În acest an vor fi disponibile 800 milioane, care se adaugă celor 300 milioane creditate în 1989. În plus, 50 milioane F vor constitui un fond de încurajare a întreprinderilor maghiare mici şi mijlocii. La ora la care relațiile economice franco-ungare sunt încă insuficient cunoscute, din punct de vedere comercial, acestea au cunoscut o creştere sensibilă în 1989 – în timpul primelor două luni, livrările franceze în Ungaria (peste 1,3 miliarde F) reprezentând +28% în raport cu aceeaşi perioadă a anului 1988; iar cumpărările franceze (de aproape 1,8 miliarde) au reprezentat +28%. În ultima vreme proiectele bilaterale au cunoscut o înflorire deosebită.

Astfel, a fost semnat un protocol de intenție între Matra Transport şi Campenon Bernard, în asociere cu 5 firme ungare pentru realizarea noii linii de metrou la Budapesta.

Alcatel AFTH (rețele herțiene) şi Alcatel Sel, filiala germană a grupului francez de telecomunicații creează o societate mixtă cu societatea ungară FMV.

De asemenea, se va crea o societate mixtă în care partea franceză va fi Screg Routes & Travaux Publics a grupului Bonygues.

Schlumberger industries, primul producător mondial al calculatoarelor electronice, a fondat cu societatea ungară de distribuire a energiei electrice MVMT şi cu 2 bănci din Budapesta (în cotă parte) o societate mixtă în care Schlumberger deține 75% din capital.

Compania de Maşini Bull şi Videoton Electronic din Szekesfehervar se asociază pentru cercetarea, producția şi instalarea calculatoarelor electronice şi a sistemelor informatice ultramoderne.

În vederea promovării întreprinderilor mixte şi public relations, Realisations & Operations Industrielles din Franța (ROI) creează o întreprindere mixtă cu compania Administration de Capitaux din Budapesta.

Le Crédit Lyonnais, care va deschide un birou de reprezentanță la Budapesta, va realiza curând o societate mixtă în domeniul financiar-bancar.

Banca Paribas, Spie-Batignolles şi grupul Acoor vor încheia contracte cu întreprinderea ungară hotelieră Pannonia şi Compania de construcții publice, în vederea modernizării Centrului de conferințe şi a Hotelului Novotel din Capitala Ungariei, de asemenea în cadrul unei societăți mixte.

La sfârşitul lunii decembrie 1989, Rhône-Poulenc, care a realizat deja 300 milioane F cifră de afaceri în Ungaria şi societatea chimică ungară BVK şi-au intensificat colaborarea anunțând un contract franco-ungar (50/50) în domeniul producției şi distribuției produselor pentru protecția plantelor.

În 1989, au fost create în Ungaria 22 societăți mixte pe bază de capital francez, numărul total al acestora ajungând astfel la 26. („Le moniteur du commerce international”, Franța, 29-I-1990).

PROBLEMA SATELOR ÎN BULGARIA

Romanița GÂDINCEANU

După zeci de ani de dogmatism, conform căruia calea satelor către socialism era dinainte conturată şi urmărea aşa-numita ştergere a diferențelor dintre oraş si sat, cu timpul, această expunere de intenții a devenit un factor negativ, în dezvoltarea nivelului de trai. În prezent, satul bulgar traversează o perioadă de declin demografic, social şi economic

Dar... să vorbească faptele! Recensămintele populației din Bulgaria de după anul 1946 (când a fost înregistrat un număr real al populației în Bulgaria - 5,3 milioane persoane) confirmă concluzia, nu prea îmbucurătoare, că oamenii pleacă în număr mare din mediul rural, acolo unde sute de ani au marcat semnele unei vieți intense. În numai 40 de ani numărul locuitorilor din mediul rural s-a redus cu 2,5 milioane, astfel că în prezent în satele bulgăreşti trăiesc cu 200 de mii de oameni mai puțin decât în anul 1900, când Bulgaria avea de 2,5 ori mai puțini locuituri !

Fenomenul de urbanizare şi depopulare a mediului rural este cunoscut în toată Europa. Nicăieri însă nu se poate întâlni un ritm atât de amețitor de reducere a populației de la sate ca în Bulgaria.

În comunicările celor mai multe țări, prezentate la conferința despre problemele depopulării zonelor rurale din Europa, conferință care a avut loc în septembrie 1989 în Polonia, reducerea populației cu 10 până la 15 la sută într-o perioadă de 30-40 de ani este considerată a fi un fenomen de excepție, care impune luarea unor măsuri urgente şi efectuarea unei cercetări care să determine cauzele. Politica dusă în mediul rural, nefondată sau justificată de mântuială, lipsa aproape completă a bazei materiale, patosul demagogic şi promisiunile neîmplinite, nu au făcut decât să mărească dorința locuitorilor de la sate de a pleca la oraş.

În unele regiuni, modificările demografice sunt deosebit de mari şi de negative şi, chiar dacă nu se ia în considerare şi reducerea populației din mediul rural ca urmare a unor „transformări" administrative (în anul 1944 - 130 de sate au fost declarate oraşe), în 207 sate numărul populației s-a redus în medie la jumătate şi în 116 sate populația a ajuns numai la o treime sau la o optime din populația totală înregistrată în acelaşi an 1944.

Mal multe zone din Bulgaria, înnobilate de munca grea a zeci şi zeci de generații, se află în pragul depopulării totale şi a bejeniei. Altă dată satisfăcându-şi pe deplin nevoile de produse alimentare şi alte produse agricole, satul este acum dependent de produsele alimentare din import. Foştii producători din sate s-au aşezat la masa urbei. Oamenii, a căror legătură

proverbială față de pământ şi față de munca din agricultură era recunoscută până nu demult ca fiind cea mai mare binefacere a poporului, s-au schimbat în consumatori... Criza de locuințe din oraşe, este, într-o mare măsură, rezultatul acestei modificări.

Este momentul cel mai potrivit pentru a arăta care sunt cauzele reale ale acestei modificări.

Este momentul cel mal potrivit pentru a arăta care sunt cauzele reale ale acestei situații de neinvidiat. După părerea autorului articolului, Nikolaj Cekov, de la cotidianul „Robotnicesko delo", rădăcinile acestor cauze se află în colectivizarea stihinică a solului şi a utilizării iraționale a tehnicii agricole (şi în acelaşi timp în nu mai puțin stihinica industrializare), în socializarea forțată, care este străină tradițiilor Bulgariei. Sistemul administrativ centralizat, care refuză să țină seama de legitățile obiective, de tradițiile şi specificul național, de cultura spirituală şi de speranțele de veacuri ale tuturor popoarelor care trăiesc în Bulgaria, au provocat pagube ireparabile. Pluralismul în relația față de coexistența paşnică a tuturor celor trei forme de proprietate - particular, cooperatist şi de stat - a fost stârpit şi modificat prin dogmatismul militant şi prin intervenția forțată asupra naturii, a economiei şi societății.

Aşa-numita ştergere a diferenței dintre oraş şi sat, al cărei scop evident a fost înfrângerea unui anumit specific al aşezării rurale şi transformarea sa într-o funcționare auxiliară, a căpătat cele mai diferite forme ale mutării celor din mediul rural în oraşe. Diferența dintre condițiile de viață în cele două tipuri de aşezări nu numai că nu s-a redus, dar a căpătat astfel de dimensiuni contradictorii, care amenință însăşi existența satului. Au dispărut în 40 de ani peste 800 de sate, aşezări vechi de sute de ani, ceea ce constituie o atestare a faptului că suntem într-o situație de criză. S-a creat o stare care ar trebui să constituie un subiect nu numai pentru meditație, ci şi pentru a se trece la acțiuni concrete, a căror rezolvare trebuie găsită într-un viitor apropiat sau mai îndepărtat.

Oare care este calea prin care se poate ieşi din situația actuală de criză? Pentru a se realiza o transformare radicală, este necesar să se renunțe la metodele nefaste ale peticirii provizorii şi la o serie de măsuri „de optimizare", care azi se referă la migrația populației, mâine la creşterea oilor, poimâine Dumnezeu mai ştie la ce. Oare nu este cel mal indicat moment - o clipă înainte de ora fatală - ca acea atât de trâmbițată grijă pentru mediul rural şi pentru agricultură să fie înlocuită cu mecanisme naturale de autoreglare în domeniul economiei şi în sfera socială? Primul pas în legătură cu aceasta este elaborarea unui program, sau a mai multor programe alternative pentru reînviorarea inițiativei particulare şi pentru un conținut nou al inițiativei cooperatiste în agricultură. Aceste programe trebuie să fie elaborate de colective independente de specialişti, discutate apoi detaliat în noul parlament bulgar şi, în caz de necesitate (aşa cum arată petițiile, cererile şi interesul social mai

mare pentru aceste probleme) în cadrul unul referendum nu numai în zonale rurale, ci şi pe plan național.

Fără îndoială, numai într-o atmosferă sănătoasă de pluralism în relația față de cele trei forme de proprietate poate fi renegociată problema satului bulgar, arată autorul articolului. În acest sens trebuie să se extindă legea referitoare la formele de dare în folosință a pământului, cu posibilitatea arendării pământului moştenit şi cea de a cumpăra pământul arendat, precum şi închirierea tehnicii agricole, la prețuri avantajoase pentru producători şi pentru producție. O altă măsură de îmbunătățire a situației constă în posibilitatea de utilizare a forței de muncă sezoniere şi permanente în gospodăriile agricole particulare, legiferarea sistemului de salarizare a muncii efectuate, şi a alocării bunurilor ce se obțin în urma efectuării activităților agricole. Dependența înrobitoare față de dogmele învechite este principala piedică în calea dezvoltării inițiativei economice particulare.

Sunt necesare şi alte eforturi pentru consolidarea formelor cooperatiste, pentru descentralizarea combinatelor monopol în domeniul industriei prelucrătoare a produselor agricole şi de predare a anumitor întreprinderi firmelor, apoi a firmelor către proprietari particulari sau unor asociații.

Consolidarea infrastructurii producției şi mai ales a infrastructurii sociale în zonele rurale nu se poate realiza fără practicarea unei politici noi, elastice, în domeniul impunerii şi a vărsămintelor din beneficiul întreprinderilor. Practica greşită prin care se proclama autonomia, în realitate a rămas numai pe hârtie, pentru că lipsea orice fel de bază financiară şi nu a fost decât o încercare de sabotare a autonomiei. Fără autonomie, toate promisiunile şi asigurările privind reabilitarea şi reînnoirea satului bulgar nu sunt decât vorbe lipsite de sens, zadarnice.

Politica concentrării predominante a locurilor de muncă în oraşe, în alte ramuri decât cele agricole, a adus zona rurală într-o situație de neinvidiat, aceea de furnizor al forței de muncă (majoritatea necalificată) pentru industrie, construcții şi pentru alte ramuri de activitate din oraşe. Aceasta este şi o cauză a creşterii permanente a migrației, către locurile de muncă, a populației economic active din sate. O altă problemă: până în prezent vărsămintele întreprinderilor din mediul urban care folosesc forță de muncă domiciliată în mediul rural trec la bugetul unităților din mediul urban, în oraşe sau în casieriile întreprinderilor, în loc ca aceste sume să fie alocate şi bugetului consiliilor populare de la sate, unde aceşti lucrători îşi au locuința permanentă. Şi nu numai atât; în cele din urmă şi veniturile de acest fel din beneficiul noilor ferme agricole nu contribuie la dezvoltarea socio-economică a satelor, în care îşi au sediul, ci, de asemenea, vărsămintele lor trec tot în bugetul de stat. Apoi mijloacele sărăcăcioase, care numai cu foarte mare greutate ar fi suficiente pentru întreținerea satelor amenințate cu dispariția sunt investite pentru un nou

centru superconcentrat - aşa numitul centru comunal - rezultat al unui sistem direcțional, birocratic. Dacă însă această situație care depăşeşte posibilitățile reale nu se modifică, este greu să se petreacă transformări radicale în soarta satelor. În măsura în care nu se creează o atmosferă nouă pentru existența celor 5000 de aşezări rurale, în Bulgaria va avea loc o recidivare a trecutului nu prea îndepărtat şi deloc vesel. («Rabotnicesko delo". Sofia, ianuarie 1990).

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 9/1990

- săptămânal de informare economică -

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

SUMAR

RECONSTRUCȚIA ŞI RESTRUCTURAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Opțiuni pentru o structură economică mixtă (Emilia PUIANU) 335

INTEGRAREA ECONOMIEI ROMÂNEŞTI ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Opinii preliminare cu privire la definirea strategiei colaborării României cu țările est-europene (Georgeta MICU, Alexandrina POPA) 344

RELAȚII ECONOMICE BILATERALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Orientări privind dezvoltarea relațiilor bilaterale dintre România şi Cehoslovacia (Ana BAL) 354

Unele aspecte ale dezvoltării relațiilor economice româno-polone (Evdochia CRAIU) 356

FINANȚELE INTERNAȚIONALE – ÎNCOTRO?

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Banca Europeană pentru Reconstrucție şi Dezvoltare – o certitudine? (Aida SARCHIZIAN) 358

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Cooperarea economică şi financiară a URSS cu țările în curs de dezvoltare (Carmen ZAROFESCU) 359

DOCUMENTARE

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Din activitatea consiliului de miniştri al CEE în semestrul II 1989. Principalele hotărâri adoptate (Valeriu IOAN- FRANC, Aida SARCHIZIAN) 363

DEZBATERI ŞTIINȚIFICE

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Din activitatea grupului pentru dialog economic (IV) 369

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

OPȚIUNI PENTRU O STRUCTURĂ ECONOMICĂ MIXTĂ

Emilia PUIANU

Obiectivul strategic pe termen lung: crearea, în viitor, a unor structuri economice şi sociale care să plaseze România între țările dezvoltate din Europa, atât sub aspectul indicatorilor macroeconomici, cât şi al celor sociali.

Măsuri pe termen scurt pentru asigurarea stabilității economice şi sociale:

- cunoaşterea de urgență a situației economice, sociale la nivelul fiecărei întreprinderi industriale şi din agricultură şi adoptarea de măsuri, de urgență, corespunzătoare, pe linia aprovizionării tehnico-materiale (pentru desfăşurarea în bune condiții a producției), asigurării comenzilor pe termen scurt şi pe întregul an, sprijinirii cu mijloace financiare a întreprinderilor şi unităților agricole, îmbunătățirii condițiilor de muncă şi viață a colectivelor pentru cointeresarea participării mai eficiente la activitatea unităților respective;
- stabilirea necesarului de materii prime, materiale, piese de schimb, părți componente etc. şi centralizarea lui pe întreaga economie, prin intermediul forurilor superioare (centrale, ministere, uniuni cooperatiste şi de stat etc.). Informarea operativă a instituțiilor de sinteză (Ministerul Muncii şi Ocrotirilor Sociale, Ministerul Comerțului Exterior, Ministerul Finanțelor etc.) asupra necesarului, pentru acoperirea lui din producția proprie şi import;
- întărirea disciplinei contractuale pentru furnizorii interni, care concură pentru realizarea unui produs sau la desfăşurarea în condiții normale a activității productive în agricultură. Introducerea unei legislații adecvate pe linia disciplinei contractuale cât şi pentru stimularea activității (inclusiv pentru fiecare participant), pentru depunerea unor eforturi proprii în condițiile existente pentru creşterea productivității muncii (reducerea consumurilor de materii prime, materiale, surse energetice);
- acordarea unei atenții prioritare întreprinderilor cu contracte pentru export atât în țări est-europene cât şi în celelalte țări ale lumii, având în vedere pe de o parte faptul că o serie de contracte sunt în contrapartidă cu materii prime, materiale, maşini şi utilaje etc., iar pe

de altă parte alte contracte sunt în devize libere şi pot contribui la majorarea fondului de devize al țării;

- cunoaşterea la nivelul întregii economii a disponibilităților de export şi adoptarea unei strategii adecvate, în cadrul căreia o parte din mărfuri să fie utilizate pentru realizarea unor operațiuni de contrapartidă, cu mărfuri de extremă importanță pentru economia națională (materii prime, materiale, piese de schimb, produse agroalimentare etc.).

În cadrul strategiei, este necesar ca mărfurile de contrapartidă să constea atât din mărfuri cu cerere fermă pe piața externă, cât şi cu mărfuri aflate în stoc (mobilă, băuturi, confecții tricotaje), dar care sunt solicitate de parteneri din țări est-europene (furnizoare de materii prime). Este necesar ca în cadrul strategiei, mărfurile de devize libere să fie ținute sub controlul Ministerului Economiei, Ministerului Finanțelor, Ministerului Comerțului Exterior etc., pentru că există tendința ca unele întreprinderi să efectueze operațiuni care ar putea să producă prejudicii economiei naționale, acestea neluând în considerare interesele generale ale economiei naționale, şi fiind axate pe dorința încasării pe orice cale de devize libere[1];

- având în vedere că noul sezon agricol urmează să înceapă în curând este necesară concentrarea atenției asupra acestui sector al economiei, pentru ca lucrările de primăvară să se desfăşoare în condiții cât mai bune. Toate fondurile superioare competente de asigurare a condițiilor trebuie să urmărească operativ, prin deplasarea în zonele agricole cu pondere mare în producția țării, verificarea situațiilor existente şi adoptarea măsurilor ce rezultă în funcție de condițiile concrete din zonele respective. Dotarea tehnico-materială, asigurarea îngrăşămintelor, fondurilor financiare necesare desfăşurării normale a producțiilor, trebuie să fie însoțite de stimulente corespunzătoare pentru țăranii cooperatori sau pentru gospodăriile țărăneşti angajate în relații contractuale cu instituțiile cooperatiste şi de stat.

Apare necesară centralizarea de urgență a necesarului pentru dotarea corespunzătoare a agriculturii cu mijloace necesare în noul sezon agricol şi acolo unde producția internă nu poate asigura acoperirea necesarului să se treacă de urgență la procurarea diferențelor de necesar din import. Achiziționarea cu prioritate a mărfurilor necesare agriculturii pe cliring şi în cadrul unor operațiuni de barter cu țări în curs de dezvoltare din Asia ar asigura condițiile ca importurilor să nu influențeze negativ balanța de plăți a țării;

---

[1] Aluminiul „marfă de devize libere" poate face obiectul unor operațiuni de barter cu țări est-europene alături de mărfuri greu vandabile ale furnizorilor români, în contrapartidă cu unele materii prime (cărbune, cocs, cupru, energie electrică) sau produse alimentare (Polonia, Bulgaria, Ungaria etc.).

- pentru prevenirea unui proces inflaționist este necesar ca eforturile depuse de guvern pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale oamenilor muncii (din industria minieră, metalurgie, construcții de maşini grele etc.) prin majorarea salariilor, precum şi adoptarea unor măsuri suplimentare pentru asigurarea unor condiții normale de muncă (mai ales în subteran) să fie corelate cu situația existentă la nivelul întregii economii pentru asigurarea repartizării mai echitabile a fondurilor de salarii, în funcție de contribuția sectoarelor la valoarea nou creată pe întreaga economie. Eventual, pentru etapa actuală se poate analiza posibilitatea reducerii aparatului administrativ din sectoarele neproductive ale economiei (prin orientarea acestora către unități productive), plafonării pensiilor la un anumit nivel maxim (de cca 5000 lei), precum şi eventualitatea introducerii unor stimulente pentru conducătorii unităților economice sau din aparatul administrativ şi de stat şi renunțarea la „salariile personale", care pot să exercite presiuni asupra capitalului de cheltuieli din bugetul de stat. Eventualitatea instruirii unor funcții „onorifice" ar degreva bugetul de sumele prevăzute în prezent pentru plata lor şi ar contribui la atenuarea tendințelor „de luptă" pentru posturi de conducere, în care trebuie promovate valorile autentice;
- adoptarea de măsuri pentru acoperirea completă a capacităților de producție pe întreaga industrie prin lansarea unor cereri de comenzi în țări est-europene, care au exprimat încă din primele zile ale revoluției interesul de participare, inclusiv prin punerea la dispoziție de materii prime, materiale, piese de schimb, echipamente de completare, părți componente etc.;
- asigurarea într-o primă etapă a volumului de muncă necesar în toate întreprinderile industriale (pentru crearea de fonduri financiare proprii de retribuire a muncii pentru colectivele de muncitori şi a întregului personal din întreprinderi), poate fi efectuată şi prin trecerea acestor unități (în baza unor contracte cu unități agricole de stat şi cooperatiste din zonele în care se află amplasate întreprinderile) la producția „unor mărfuri de sezon" şi efectuarea unor lucrări de construcții pentru dotarea corespunzătoare a unităților agricole cu mijloacele necesare, inclusiv spații de depozitare pentru produsele achiziționate sau cele realizate;
- acordarea unei atenții prioritare turismului (pentru ca acesta să devină o sursă importantă de venituri în lei şi în valută) atât prin crearea condițiilor materiale, cât şi prin dotarea bazelor existente cu personal adecvat, pentru îmbunătățirea condițiilor de cazare (efectuarea de lucrări de reparații, stabilirea unor modalități eficiente de întreținere zilnică a spațiilor oferite pentru odihnă, tratament şi distracții) şi buna servire în condiții ireproşabile a turiştilor indiferent

dacă sunt autohtoni sau străini. Pregătirea unor programe complexe de odihnă, tratament şi distracţii şi trecerea la efectuarea pentru turiştii veniţi în concediu pe 2-3 săptămâni a unor excursii scurte pentru cunoaşterea împrejurimilor şi fondului istoric, muzeistic, frumuseţilor (montane, din Delta Dunării şi de pe litoralul Mării Negre), corelate cu deplasări scurte în ţări vecine (URSS, Bulgaria, Iugoslavia, Turcia etc.);

- utilizarea forţei de muncă înalt calificată din trustul „Carpaţi" pentru semnarea unor contracte de construcţii (inclusiv executarea unor lucrări artistice în construcţii) cu firme occidentale din Marea Britanie (unde există deja opinii extrem de favorabile pentru calitatea lucrărilor executate de lucrătorii şi echipele de constructori de la Carpaţi) sau alte ţări occidentale, sau ţări în curs de dezvoltare cu situaţii financiare bune şi foarte bune (ţări din Orientul Mijlociu, ţări din Asia de sud-est etc.). Stabilirea unor condiţii avantajoase de retribuire a lucrătorilor români ar putea determina în viitor ca, remiterile în devize ale lucrătorilor români din străinătate să devină o sursă principală de venituri în devize, lucrătorii români care au participat la lucrări de construcţii în străinătate şi-au stabilit un bun statut (prin pricepere, ingeniozitate profesională, seriozitate, capacitate de muncă) pe care îl putem utiliza în viitor în interesul general al întregii ţări.

Aspecte privind restructurarea în perspectivă a economiei româneşti. Promovarea treptată a mecanismelor de piaţă în paralel cu perfecţionarea activităţii de coordonare a dezvoltării economice şi sociale.

Pornind de la situaţia actuală a economiei româneşti, procesul restructurării trebuie să se desfăşoare treptat, în etape, pe măsura întăririi stabilităţii economice şi financiare, pentru evitarea apariţiei unor situaţii conflictuale în economie, care ar putea produce dereglări în lanţ în situaţia economică, cu repercusiuni asupra situaţiei sociale (înrăutăţirea condiţiilor de viaţă a populaţiei prin apariţia unui proces inflaţionist galopant şi agravarea indicatorilor privind ocuparea forţei de muncă). O trecere „brutală" la acordarea unei autonomii exagerate la nivelul întreprinderilor şi centralelor, şi respectiv renunţarea în mare parte la controlul asupra activităţilor economice şi din domeniul comerţului exterior ar putea determina o serie de contradicţii precum:

- „fuga" după producţii eficiente şi renunţarea la alte producţii, care deşi au un grad mai scăzut de eficienţă sunt necesare pentru consumul productiv sau pentru consumul populaţiei;
- apariţia unor aspecte de concurenţă „neloială" atât în ceea ce priveşte vânzarea unor produse pe piaţa internă, cât şi la export. Autonomia „necontrolată" poate conduce la vânzări externe la preţuri diferite

(care pe ansamblul economiei naționale se pot traduce în export „ascuns” de venit național) sau la practicarea unor prețuri de import diferențiate, care determină eliberarea unor fonduri valutare suplimentare de fondul de devize al țării, cu efecte negative asupra balanței comerciale şi a balanței de plăți;

- contactul direct al întreprinderilor producătoare cu furnizorii de tehnologii necesare înnoirii producțiilor poate conduce la achiziționarea unor echipamente depăşite „moral” sub aspectul tehnic şi care în viitor nu asigură recuperarea eficientă a investițiilor şi nu conduc la majorarea exporturilor de produse ale industriei prelucrătoare şi din domeniul construcțiilor de maşini.

Pe plan mondial, în ultimii ani, procesul de restructurare industrială a însemnat între altele transferul tehnologiilor mari consumatoare de materii prime, materiale, energie din țările capitaliste dezvoltate în țările în curs de dezvoltare. Pe de altă parte, țările în curs de dezvoltare importatoare au făcut eforturi investiționale puternice pentru achizițiile respective fiind nevoite să apeleze la sume importante sub formă de credite şi împrumuturi care însă nu s-au materializat în mare parte în exporturi eficiente ale producțiilor rezultate din investițiile respective, dar care au condus la majorarea excesivă a datoriilor externe şi apariția unor dificultăți financiare greu de rezolvat în viitor (țări în curs de dezvoltare din America Latină, Asia de sud, Orientul Mijlociu şi Africa);[1]

- la baza dezvoltării fiecărei întreprinderi din domeniile producției şi serviciilor trebuie să se afle un program național de restructurare şi asimilare de noi tehnologii, elaborat la nivelul economiei naționale şi ale cărui obiective (subordonate celor sociale) trebuie să aibă în vedere resursele naturale şi de forță de muncă existente, precum şi corelarea acestora cu strategiile dezvoltării: implicarea eficientă a României în diviziunea internațională a muncii şi în special în cadrul celei europene, prin păstrarea independenței economice (care atrage după sine independența politică); asigurarea unor relații eficiente între valorificarea resurselor importate şi producțiile pentru export realizate în vederea majorării fondului de devize al țării; atragerea „rațională” a surselor externe de finanțare astfel încât să se evite în viitor „scurgerea” exagerată de venit național prin intermediul vânzărilor în străinătate de eventualii parteneri occidentali (în cadrul unor societăți mixte) a unor părți din producția realizată în România sau de fonduri financiare în devize sub forma dividendelor ce le revin, în urma

[1] Țările în curs de dezvoltare din Asia de sud-est fac excepție prin faptul că alături de unele producții mari consumatoare de materii prime au promovat preponderent producții ale tehnicii de vârf.

participării la producția în comun a unor produse[1]; asigurarea unei strategii de import prin adoptarea unei politici comerciale corespunzătoare pentru achiziționarea din străinătate de maşini, utilaje, echipamente, materiale, materii prime destinate prioritar unor producții pentru export, în vederea majorării fondului de devize al țării şi plății „fără sacrificii sociale" a sumelor scadente, împrumutate pentru asimilarea sau modernizarea unor producții industriale şi din domeniul agriculturii; stabilirea unei limite optime (circa 25% din acțiunile de capital) pentru participarea firmelor (occidentale, din țările est-europene sau din țările recent industrializate deținătoare de tehnologii de vârf) la societăți mixte în țara noastră, astfel încât acestea să nu submineze independența economică şi financiară a țării.

Pe măsura întăririi situației economice şi financiare a întreprinderilor şi respectiv a întregii economii, gradul de deschidere a unităților productive către autonomie poate fi majorat treptat până la funcționarea lor relativ complet autonomă[2]. Aceste întreprinderi pot avea dreptul ca, pe măsura acumulării de fonduri proprii în lei şi în devize să-şi organizeze şi alte producții, pentru care există o cerere fermă într-o perspectivă mai îndelungată. Totodată, acestea ar putea opta pentru un program paralel flexibil de producție (pentru produse din programul național), în funcție de evoluțiile cererii interne şi externe pentru o categorie sau alta de produse.

Trecerea la aplicarea unor măsuri pentru funcționarea mecanismelor de piață (pe baza proprietății private) poate fi efectuată în paralel cu păstrarea proprietății de stat şi obşteşti, a căror activitate se poate adapta la cerințele piețelor interne şi externe[3]. Apare necesară în acest context instituirea, cu timpul, a unei legislații adecvate de organizare a firmelor, în care să existe o reglementare unitară referitoare la funcționarea firmelor în toate sferele de activitate şi pe baza tuturor formelor de proprietate (de stat, obştească şi a cetățenilor), cu respectarea cerințelor generale la nivel național şi a celor de eficiență economică şi financiară.

---

[1] Fondurile financiare deplasate din țările în curs de dezvoltare, din America Latină au depăşit de câteva ori, în ultimii ani, împrumuturile şi creditele contractate pentru dezvoltarea unor ramuri industriale cu orientare preponderentă către export.

[2] Autonomia completă nu exclude corelarea activității cu interesele generale pe întreaga economie, statul fiind în măsură să-şi stabilească treptat pârghii de politică economică flexibilă pentru atragerea şi stimularea activității în anumite domenii (producătorii din industria electronică – spre exemplu – ar putea beneficia de scutiri de taxe vamale, reduceri ale impozitelor pe beneficii, asigurarea accesului „liber" la importul de tehnologii, prime de export etc.).

[3] În acest caz pârghiile economice şi în special activitatea de creditare trebuie să controleze şi să sisteze activități economice ineficiente, prin producția unor mărfuri care nu se vând şi se acumulează în stoc.

Funcționarea mecanismelor de piață în domeniile economic, financiar, al schimburilor economice externe nu exclude însă coordonarea activității la nivel macroeconomic, prin intermediul instituțiilor de stat: Ministerul Economiei, Ministerul Comerțului Exterior, Ministerul Finanțelor, BRCE etc. Necesitatea coordonării economice, financiare, sociale etc. rezultă din următoarele:

- adoptarea unei strategii de dezvoltare se efectuează prin elaborarea unor studii de fundamentare şi de prognoză a dezvoltării atât pe baza indicatorilor de evoluții a pieței interne, cât şi a celor aferenți pieței externe;
- elaborarea unei balanțe economice, financiare presupune o activitate la nivelul întregii economii, care să asigure o corelare armonizată a resurselor existente, a celor în perspectivă, precum şi a necesităților de resurse prezente şi viitoare în funcție de evoluțiile prognozate ale cererilor pe piața internă şi din partea pieței externe;
- desfăşurarea la nivelul întregii economii a unei politici economice, financiare, sociale unitare subordonate strategiilor pe termen mediu, lung, sau a celor anuale;
- evoluția echilibrată a unor indicatori macroeconomici (structura produsului intern brut, structurile pe ramuri, intra şi interramuri, structura bugetului etc.);
- corelarea indicatorilor financiari, macroeconomici cu cei sectoriali, de ramură, de firme etc., precum şi cu cei din domeniul comerțului exterior şi cooperării economice şi financiare internaționale;
- eficientizarea participării la diviziunea internațională a muncii prin păstrarea în anumite limite a monopolului asupra comerțului exterior şi cooperării economice internaționale pentru:
  - evitarea concurenței neloiale între producătorii aceloraşi produse;
  - asigurarea unor forme de comerț şi cooperare avantajoase în funcție de stadiul de dezvoltare a economiei şi a necesarului de consum intern productiv şi al populației[1];

[1] Într-o primă etapă formele principale de cooperare (care să asigure aprovizionarea ritmică cu materii prime, materiale, semifabricate, bunuri de consum alimentar şi de consum îndelungat, maşini şi utilaje de înaltă tehnicitate etc.) sunt operațiunile de barter şi contrapartidă atât în valute naționale cât şi în devize libere, care să se încheie cu sold 0 sau cu solduri plătibile în mărfuri. Aceste forme de comerț se pretează foarte mult în relațiile cu țările în curs de dezvoltare cu dificultăți financiare importante, de la care putem importa mărfurile menționate în contrapartidă cu mărfuri solicitate de piețele țărilor respective: autovehicule, maşini agricole, utilaj petrolier, produse ale industriei uşoare, produse ale industriei chimice etc., în contrapartidă bumbac şi țesături din bumbac (India, Pakistan, Egipt, Siria), țiței (Irak, Iran), minereu de fier (India, Australia), cauciuc natural (Sri-Lanka, Thailanda, Indonezia) etc. Pentru cointeresarea țărilor menționate la realizarea operațiunilor respective este necesar ca paleta de mărfuri solicitată să includă alături de

- orientarea geografică eficientă a schimburilor către țări şi zone care asigură realizarea avantajului economic comparativ pe termen lung şi stabilitatea acțiunilor de comerț şi cooperare;
- asigurarea unei strategii optime în domeniul cooperării economice şi financiare care să asigure păstrarea unor echilibre în domeniul indicatorilor financiari din relațiile economice externe;
- asigurarea unei strategii unitare de cooperare pe termen lung care să asigure stabilitate operațiunilor de comerț exterior, aprovizionarea pe termen lung cu inputuri necesare economiei naționale, majorarea fondului de devize, participarea în perspectivă cu fonduri proprii la acțiuni de cooperare în țările în curs de dezvoltare, inclusiv cu tehnologii realizate de cercetarea românească (concentrată în sfera producției şi stimulată progresiv pe măsura întăririi situației economice şi financiare a întreprinderilor beneficiare ale cercetării).

Introducerea formelor de proprietate privată poate avea loc atât în perioada de consolidare a situației economice, cât şi în aceea de restructurare şi înnoire a structurilor economice pe întreaga țară, dar limitată într-o primă etapă la sectorul serviciilor, mica producție de mărfuri la oraşe şi sate, agricultură (în acele zone şi sectoare în care statul este interesat să transfere o parte din pământ şi activități cetățenilor sau unor grupuri de cetățeni).

Pe măsura trecerii la realizarea programelor de modernizare şi înnoire a structurilor economice ale țării şi, de la caz la caz, în funcție de interesul existent la un moment dat, precum şi odată cu aplicarea unei noi legislații privind structura organizatorică a economiei, proprietatea privată poate fi extinsă şi în unele unități economice mari, în cadrul unor structuri mixte de proprietate (de stat, particulară, şi a cetățenilor). Organizarea pe baza unor societăți mixte a unor producții trebuie să aibă în vedere necesitatea păstrării independenței economice a unității economice respective (statul român urmând să fie acționarul majoritar cca 75% din acțiuni), ridicării continue a nivelului tehnologic al producției (prin atragerea cu tehnologii a firmelor din domeniu care să răspundă pe termen lung de procesul înnoirii tehnologice) şi cointeresării nemijlocite a colectivelor de muncitori la activitatea productivă, prin dreptul acestora de a deveni acționari pentru o anumită parte din capitalul societății.

Un domeniu fezabil şi de perspectivă pentru apariția unor societăți mixte (cu cele trei forme de proprietate menționate) îl constituie agricultura. Atragerea la societăți mixte în perspectivă a unor firme din Europa Occidentală (în special din Franța, Olanda, Marea Britanie, Italia etc.) pentru finanțări prin intermediul unor organizații financiare internaționale, regionale sau din partea unor guverne occidentale (în condiții avantajoase sub aspectul dobânzilor,

materii prime şi semifabricate, produse ale industriei constructoare de maşini, bunuri de consum îndelungat (aparate video, casetofoane, televizoare color etc.).

pericolelor de grație şi rambursare) ar permite valorificarea la cote ridicate a imensului potențial agricol al României. Înființarea prin participarea firmelor respective de centre de cercetări în domeniul culturii plantelor, creşterii animalelor etc., precum şi utilizarea tehnologiilor de care dispun în diverse sectoare ale agriculturii, în cadrul unor complexe agroindustriale puternice, ar permite nu numai satisfacerea completă şi la standarde mondiale a necesarului intern de consum dar şi crearea unor imense disponibilități de export, pentru un număr însemnat de țări ale lumii, care nu dispun de condiții pedoclimatice adecvate (țări dezvoltate din zonele nordice ale globului, țări în curs de dezvoltare din Asia şi Africa, bogate în materii prime, surse energetice etc.) sau care îşi pot diversifica gama sortimentală de pe piața internă cu produse de înaltă calitate importate din România. Agricultura românească ar avea perspectiva ca alături de turism şi veniturile lucrătorilor români din străinătate să se situeze între principalele surse de devize în cadrul balanțelor comerciale şi de plăți ale țării.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

OPINII PRELIMINARE CU PRIVIRE LA DEFINIREA STRATEGIEI COLABORĂRII ROMÂNIEI CU ȚĂRILE EST-EUROPENE

Georgeta MICU,
Alexandrina POPA

Interesul pentru regândirea perspectivei relațiilor cu țările est-europene (țările actualmente membre CAER plus Iugoslavia) derivă dintr-o sumă de considerente care se preconizează să fie aşezate la baza opțiunilor pentru modelul de dezvoltare a economiei româneşti şi, implicit, la definirea noului model de încadrare în diviziunea internațională a muncii, pe criteriile valorificării depline, raționale a avantajului economic comparativ.

În calitate de țară europeană, definirea căilor de reintegrare a României în economia continentului (depăşind asimetria formată), cât şi extinderea relațiilor economice cu celelalte țări industrial dezvoltate, cu statele nou industrializate şi cu cele în curs de dezvoltare, necesită analize complexe menite să ofere jaloane ale viitoarei politici economice ca şi modalități concrete de acțiune, în vederea pregătirii economiei româneşti pentru o asemenea deschidere.

În perspectiva pregătirii ansamblului de acțiuni destinate acestui scop, cu justificată preocupare se ridică problema evaluării poziției pe care o dețin, în prezent, raporturile comerciale şi de cooperare economică cu țările membre ale CAER, în principal cu cele europene, în ansamblul relațiilor economice externe şi ce rol ar urma să li se atribuie în viitor.

În legătură cu aceasta, apreciem că se cer a fi examinate cu atenție o sumă de chestiuni între care:

1. Interesele specifice ale României pentru desfăşurarea relațiilor comerciale şi de cooperare economică cu aceste țări, în etapa actuală şi în perspectivă. Natura acestor interese pe plan bilateral şi multilateral – prin apartenența la CAER.
2. Care ar fi factorii favorizanți ai dezvoltării în continuare a relațiilor economice reciproce; particularități ale acestor factori în relația cu unele țări partenere.
3. Care ar fi factorii restrictivi, limitativi ai dezvoltării relațiilor economice, externe ale României cu țările est-europene; acțiuni care ar putea

contracara influența acestor factori, pentru a permite menținerea prezenței româneşti pe aceste piețe tradiționale.

4. Elemente ale unei strategii de durată privind dezvoltarea relațiilor de colaborare economică cu țările est-europene, în contextul colaborării pan-europene.

1. Interesele specifice ale României în colaborarea economică cu țările est-europene

În contextul politic postbelic, intern şi internațional, relațiilor de colaborare economică cu țările est-europene li s-a conferit o însemnătate prioritară în ansamblul raporturilor comerciale şi de cooperare economică ale României cu străinătatea.

Avantajele apropierii geografice față de țările din zona est şi central europeană şi cultivarea caracterului tradițional al relațiilor de colaborare economică au fost asociate cu: acțiuni concrete de statornicire şi extindere a cadrului juridic (economic, comercial şi de plăți) cu caracter bilateral cât şi multilateral prin intermediul CAER; formarea unor sisteme de consultări reciproce şi de prospectare a cererii şi ofertei, a domeniilor de interes pentru cooperare economică, tehnico-ştiințifică etc., care să fundamenteze programele de colaborare bilaterală pe termen lung, acordurile comerciale şi de cooperare pe lungă durată, precum şi inițierea unor proiecte concrete de cooperare; practicarea sistemului de plăți în cliring care, cu toate neajunsurile sale, a protejat întrucâtva interesele partenerilor, în absența valutei convertibile, permițând derularea schimburilor cu produse care, pe alte piețe, ar fi necesitat eforturi de promovare incomparabil mai costisitoare; practicarea sistemului de prețuri de comerț exterior bazate pe prețurile mondiale, calculate după o metodologie proprie (ca medii pe 5 ani, inițial în formă stabilă, apoi în formă glisantă), care, o lungă perioadă de timp, a protejat schimburile comerciale reciproce de influențele nefavorabile ale conjuncturii pieței mondiale etc.

Desfăşurarea în principal în cadru bilateral, relațiile comerciale şi de cooperare economică ale României cu cele 6 țări est-europene prezintă un grad de concentrare accentuat: în perioada 1980-1988 ponderea acestora în volumul total al comerțului nostru exterior s-a situat între 41 şi 65%; acestea reflectă interdependența formată – pe calea schimburilor reciproce – între economia românească şi economiile țărilor partenere, între care cea mai accentuată este față de URSS (ponderea sa în comerțul nostru exterior a ajuns la 34% în 1988, iar a României în comerțul său – la 4%); în relația cu celelalte 5 țări, participarea lor în comerțul nostru exterior variază de la 2,5% la 10%; pe de altă parte, interdependența accentuată față de colaborarea cu cele 6 țări est-europene reflectă asimetria diviziunii muncii în care s-a implicat țara noastră în Europa, menținându-se, ca atare, pe un segment marginal al pieței vest-europene.

Expresia gradului de concentrare a intereselor economice în zona est şi central-europeană este ilustrată de:

- **asigurarea importului de materii prime industriale, de energie şi combustibili în proporție de 55%,** din care la gaze naturale, unele materii prime minerale, energie electrică între 80-100%; în condițiile înăspririi raportului de schimb pe piața mondială, aprovizionarea cu materii prime şi purtătorii de energie din țările est-europene a fost sporită în ritmuri mai rapide decât importul în ansamblul său, reuşindu-se plasarea unei contrapartide rezonabil majorate de maşini şi utilaje, pe lângă bunuri de consum şi unele produse alimentare;
- realizarea unei proporții covârşitoare a **importului de tehnică şi tehnologie (80-85%)**, în condiții de plată în cliring şi, de cele mai multe ori, prin asigurarea unei contrapartide de produse ale construcției noastre de maşini; aşa se face că **80% din exportul nostru de maşini şi utilaje** sunt plasate pe aceste piețe, cu care avem asigurate proporții de structură relativ apropiate din punctul de vedere al prezenței grupei de maşini şi utilaje în livrările reciproce; numai în relația cu piața URSS, continuăm să înregistrăm un export net superior de maşini şi utilaje față de import, pe seama contrapartidei însemnate de maşini şi utilaje pe care o livrăm în contul barterului de țiței; totuşi, URSS reprezintă cel mai mare furnizor de tehnică al țării noastre (circa 800 milioane ruble anual) în raport cu celelalte 5 țări est-europene;
- plasarea unei proporții de 65% din oferta destinată exportului de bunuri industriale de consum şi asigurarea unei cote de 55% din importul total al acestor produse.

Sistemul de raporturi comerciale format cu cele 6 țări partenere este consolidat şi printr-un mare număr de acorduri, convenții şi înțelegeri de drept civil privind specializarea şi cooperarea în producție, încheiate în plan bilateral şi multilateral[1]. Pe baza participării la aceste convenții, țara noastră realizează în acest cincinal un export de 4,75 miliarde ruble şi un import de 2,5 miliarde ruble de produse ale construcției de maşini, ceea ce reprezintă 50% din livrările totale de maşini şi utilaje, convenite prin acordurile de lungă durată pe perioada cincinală.

Totodată, participând la construirea cu eforturi comune ale țărilor interesate şi a unui număr de 12 obiective economice, România obține anual, de exemplu, 5 miliarde kwh energie electrică, 1,4 miliarde mc gaze naturale,

[1] În ultimul deceniu au fost perfectate, extinse şi prelungite pe durate îndelungate peste 100 de convenții bilaterale de specializare şi cooperare în construcția de maşini, industria chimică, metalurgică etc. De asemenea, România este angajată în realizarea unui număr de 430 documente de colaborare multilaterală (din totalul de 742 la nivel de CAER) din care 55 înțelegeri interguvernamentale (din totalul de 97), 50 înțelegeri interdepartamentale (din totalul de 84) şi 325 convenții de drept civil, care privesc îndeosebi specializarea şi cooperarea în producție între organizații economice şi tehnico-ştiințifice (din totalul de 561).

4,2 milioane tone minereu de fier, 51,5 mii tone feroaliaje, 50 mii tone celuloză, 30 mii tone azbest.

Acest sistem amplu de acorduri şi legături economice între România şi țările est-europene a determinat şi determină o anumită configurație a diviziunii muncii, constituită în timp, conectată la modelele de dezvoltare industrială, în general la structurile economiilor naționale ale țărilor partenere. Cu toate că armonizarea intereselor de structură a schimburilor comerciale reciproce s-a dovedit un proces greoi, complicat, nu lipsit de sacrificii pentru țările mai puțin dezvoltate, se poate aprecia că stadiul actual atins poate deveni perfectibil şi trebuie preferată această alternativă, în locul abandonării colaborării statornicite (cu excepția cazurilor în care principiul echivalenței, al avantajului comparativ nu poate fi asigurat, prin nici o cale de armonizare a intereselor).

Apărarea intereselor economice formate prin ansamblul legăturilor reciproce, care se dovedesc că slujesc obiectivelor dezvoltării şi modernizării economiei noastre naționale, trebuie să prevaleze în ansamblul strategiei relațiilor economice cu țările est-europene. Aceasta trebuie să se fundamenteze pe măsuri coerente de valorificare a avantajelor dobândite până acum în segmentele cele mai receptive ale pieței est-europene pentru produsele româneşti şi prin promovarea de acțiuni fundamentate de lărgire a accesului exportului nostru în condiții de competitivitate.

Nivelul actual al schimburilor comerciale ale țării noastre cu țările est-europene se dovedeşte cu mult mai redus decât al celorlalți parteneri, atât pe ansamblu, cât şi la principalele grupe de produse. Aceasta ne îndreptățeşte să susținem că în acțiunea de reintegrare a economiei româneşti în colaborarea general europeană nu trebuie să diminuăm segmentele deținute în comerțul exterior al țărilor est-europene[1]. Eventualele modificări vor putea fi operate numai în baza unor programe de măsuri consistente de lărgire a accesului competitiv pe alte piețe, cu garantarea perspectivei lor de durată ca debuşee alternative.

În mod necesar vor trebui aduse ajustări de structură, în special în cadrul grupelor de produse industriale prelucrate, atât la exportul țării noastre, cât şi la import. Motivul principal al acestor modificări îl va constitui însuşi procesul de restructurare în țara noastră, care va determina, cu timpul, schimbări necesare în structura ofertei de export, pe baza criteriilor selectivității produselor după gradul de eficiență şi competitivitate, precum şi schimbări corespunzătoare în structura importului şi în sursele de provenienței a acestuia.

Constatările făcute în baza unei cercetări preliminare (realizată în anul 1989, în cadrul IEM) cu privire la **energointensivitatea exportului şi**

[1] De pildă, exportul de maşini şi utilaje al României în țările membre ale CAER, deşi reprezintă o cotă de 54% din volumul total al exportului nostru destinat acestor țări, reprezintă totuşi un volum valoric mai redus de 1,8-2,5 ori decât livrările celorlalte țări membre ale CAER în schimburile reciproce; şi în cazul importului de maşini, volumul achizițiilor româneşti din țările partenere este de 1,5-2,5 ori mai mic.

importului țării noastre în relația cu țările europene membre ale CAER, au pus în evidență situații foarte diferite privind gradul de valorificare prin export a unității specifice energetice încorporate în produse ale construcției de maşini, industriei chimice şi a bunurilor industriale de consum.

Întrucât creşterea exportului majorității produselor prelucrate din nomenclatorul de export al țării noastre – cunoscut ca energo şi materialo-intensiv – solicită în mod obligatoriu o aprovizionare sporită din import, devine imperios necesar ca transformările de structură ce se vor preconiza în industrie să aibă, drept criteriu fundamental, consumuri materiale raționale şi încorporarea de muncă de cercetare – dezvoltare cât mai apropiată de indicatorii țărilor avansate.

Pentru o corelare judicioasă a structurii industriale cu asigurarea necesarului de resurse proprii şi din import, să se adopte ca instrument de coordonare de politică economică, cel puțin pentru o perioadă tranzitorie, indexarea importului de materii prime, combustibili şi energie, solicitat de către unitățile economice, de capacitatea de a realiza încasări valutare acoperitoare (în totalitate sau în proporții majoritare) prin exportul de produse fabricate, mai ales în domeniul construcției de maşini şi al petrochimiei; la nivelul economiei naționale, această indexare va trebui să conducă la depăşirea situației actuale, când exportul nostru net de maşini şi utilaje în relația cu țările membre ale CAER acoperă numai circa 1/3 din factura netă de plată pentru importul de materii prime, combustibili şi energie, provenit din aceste țări.

2. Factorii de influență favorabili în dezvoltarea viitoare a relațiilor economice ale României cu țările est-europene

Evaluarea atentă a noilor oportunități oferite relațiilor de colaborare economică ale țării noastre cu țările est-europene, devine o sarcină tot mai complexă datorită proceselor de transformare social-economică extinse la scara întregii zone, imprecis până acum şi cu obiective politice de un dinamism excesiv. Constatarea **fenomenelor de criză economică globală şi sectorială, practic în toate țările**, cu grade diferite de acuitate, **este însoțită**, în programele guvernamentale adoptate până acum, **de încercări de măsuri urgente** pentru depăşirea situațiilor limită, **de unele măsuri de redresare cu caracter tranzitoriu** şi, în toate cazurile, **de revendicare a implementării unor reforme economice radicale, de amploare**.

Acest climat deosebit de complex, caracterizat de instabilitate politică şi economică, de puternicele incertitudini în acțiunile de politică internă şi externă, **face ca identificarea factorilor favorizanți** ai menținerii şi dezvoltării relațiilor economice reciproce **să se restrângă la o sferă relativ îngustă**. Între aceştia se pot menționa:

– **Păstrarea avantajelor apropierii geografice** care, de regulă, consolidează şi caracterul tradițional al raporturilor de conlucrare între țări

învecinate sau apropiate; în prezent, aceste avantaje se exprimă în ponderi **deținute** reciproc în comerțul derulat cu țările est-europene, de dimensiune inferioară celei care se regăseşte în practica internațională (care poate depăşi 10 procente); unele țări cum sunt **Ungaria, Bulgaria consideră că scăderea ponderii reciproce în schimburile derulate cu țara noastră nu corespunde nici intereselor reciproce şi nici practicii din relațiile** reciproce ale **țărilor dezvoltate** din Europa sau din alte zone; **chiar şi ponderea relativ ridicată deținută de URSS în comerțul exterior al țării noastre (de circa 34% în 1988), deşi poate fi interpretată ca expresie a unei dependențe economice relativ ridicate față de o singură piață, se cuvine a fi analizată în mod realist**:

- cu toată dublarea volumului de schimburi al României cu URSS în cursul deceniului actual, volumul anual al acestor schimburi este sensibil mai mic decât în cazul oricărui alt partener est-european;
- vecinătatea imediată cu această piață oferă avantaje unice, față de oricare alt partener limitrof, dacă luăm în considerare că preluăm direct, la frontieră, peste 1/3 din importul total al țării de materii prime, combustibili şi energie, deci de produse de mare tonaj, care, de regulă, comportă cheltuieli mari de transport în cazul unor piețe alternative de aprovizionare; în mod aparte se pot evidenția avantajele transportului prin conducte (pentru gaze, unele produse petrochimice), de energie prin linii de înaltă tensiune etc.; avantaje de transport se obțin şi în cazul importului de maşini şi utilaje din URSS – în structura acestuia (de peste 800 milioane ruble) se află utilaje grele şi instalații pentru industriile metalurgică, extractivă, de prelucrare a metalelor, mijloace de transport auto speciale, echipament de ridicat, echipament agricol etc. – care, de asemenea, ar implica cheltuieli însemnate în cazul procurării lor de pe piețe aflate la distanță de țara noastră.

– **Elementele de complementaritate** formate până acum între diferitele producții şi sectoare consumatoare din țările est-europene, **pe bază de convenții de specializare şi cooperare şi de livrări reciproce aferente** vor continua – cel puțin până la infirmarea lor de către noile politici de restructurare şi reformă – să constituie **factori de stabilitate** în derularea relațiilor economice reciproce; pe baza interesului reciproc al întreprinderilor şi al altor verigi microeconomice din țara noastră şi din celelalte țări partenere, asemenea acțiuni ar putea să se consolideze şi să devină punți de permanentizare a raporturilor actuale de conlucrare.

– **Temporar, dificultățile financiare acute pe relația devize convertibile ale unor țări pot să constituie factori de menținere a interesului pentru importul în cliring din țara noastră sau pentru operațiuni de barter cu produse de interes reciproc; aceasta, deja, s-a reflectat şi în cazul**

negocierii protocoalelor comerciale pe anul 1990, cu toate acestea, tocmai țările cu dificultățile financiare cele mai mari (Polonia, Ungaria) militează pentru trecerea la sistemul de plăți în devize convertibile în relațiile intra CAER, lăsând astfel deschisă calea presiunilor pentru manipularea volumului de schimburi şi a nomenclatorului de produse în funcție de interesele lor imediate, unilaterale.

– **Cursul reformelor economice care au demarat în ultimul timp în țările est-europene şi care tind să angajeze în măsură hotărâtoare răspunderea întreprinderilor pentru actele proprii de comerț exterior nu a deschis, deocamdată, în fața acestora, modalități reale de acțiune independentă în relația cu piețele de devize; în lipsa valutei convertibile şi a unei capacități adecvate de competitivitate externă, dimpotrivă, asistăm la rezistența întreprinderilor ungare, poloneze, bulgare în direcția plasării de oferte substanțiale pe piețele est-europene şi la consolidarea pozițiilor anterioare de aprovizionare de pe aceste piețe**.

3. Factori de acțiune restrictivă sau limitativă în calea dezvoltării relațiilor economice externe ale României cu țările est-europene

Dificultatea inventarierii acestor factori derivă din aceeaşi situație de incertitudine în care evoluează economiile naționale ale țărilor est-europene. Elaborarea unor **variante de scenarii asupra dezvoltării economiilor naționale ar putea oferi puncte de sprijin şi pentru aprecierea climatului relațiilor lor economice externe**. În lipsa acestora, rezumăm în cele ce urmează **factorii probabili cu acțiune restrictivă** asupra relațiilor economice ale țării noastre:

- posibila agravare a crizei economice în țările est-europene de dimensiuni mici, în special sub impactul complicării poverii rambursării datoriei externe; restricțiile valutare pe devize convertibile manifestate până acum se vor extinde şi asupra relațiilor de schimb în ruble transferabile (exemplul suspendării de către Ungaria, la începutul acestui an, a autorizațiilor de export şi a contractelor încheiate, cu plată în ruble transferabile, este edificator, de asemenea, Polonia, grevată de situația deosebit de grea a datoriei externe – în devize şi în ruble transferabile[1] a început să afişeze dezinteresul pentru reînnoirea acordurilor şi protocoalelor comerciale după 1990, pe motivul că aceasta nu ar mai corespunde autonomiei întreprinderilor sale);

[1] Datoria totală în devize convertibile a ajuns la începutul anului 1990 la 39 miliarde dolari, iar cea în ruble transferabile la 6,5 miliarde ruble.

- efectul trecerii treptate, reale de la desfăşurarea activității de comerț exterior prin sistemul centralizat sau semicentralizat, la sistemul de autonomie al verigilor economice de bază; aplicarea consecventă a criteriilor eficienței economice la baza deciziilor lor în sfera activității economice externe – posibilă în condițiile în care vor dispune şi de valuta necesară – va situa piețele partenere est-europene pe o poziție competitivă nouă; în această situație, penetrarea pe piețele partenere ca şi atragerea interesului partenerilor pentru oferta pieței româneşti se vor putea concretiza pe seama unor eforturi considerabil mai atente, costisitoare şi riscante din partea verigilor economice din țara noastră; cu toate că procesele de reformă se preconizează a se desfăşura în etape, cu rezultate evidente în perspectivă, devine de maximă însemnătate şi urgență pregătirea economiei noastre naționale pentru o deschidere reală spre piețele est-europene, cu o nouă configurație, cu noi cerințe şi restricții, comparativ cu mediul ce le guvernează în prezent;
- trecerea în perspectivă la convertibilitatea monedelor naționale ale țărilor est-europene şi, în perspectivă mai apropiată, la adoptarea unor valute convertibile – ca mijloc de plată în schimburile reciproce dintre țările neutre ale CAER;
- posibila angajare a unor țări partenere est-europene în relații de asociere cu grupări economice vest-europene (AELS, CEE) sau în formarea unor miniasocieri între 2-3 parteneri dintre membrii CAER (aşa cum se propune în Asociația Liberului Schimb între Ungaria, Cehoslovacia şi Polonia) care, inevitabil, va aduce unele limitări ale interesului pentru colaborarea lor cu țări terțe, inclusiv România;
- posibila schimbare radicală a organizației CAER, implicând forme şi metode noi de colaborare economică între țările membre şi între acestea şi țările terțe[1], care pot aduce modificări sensibile în modul de desfăşurare a raporturilor de colaborare multilaterală, cu influențe directe şi pe plan bilateral.

4. Elemente ale unei strategii de durată privind dezvoltarea relațiilor de colaborare economică cu țările est-europene, în contextul colaborării pan-europene

Transformarea comerțului exterior şi a cooperării economice externe, într-un factor principal al creşterii economice în perspectiva trecerii la realizarea unei economii optimale, va impune fundamentarea concepției

[1] În sintezele elaborate privind „**Propunerile României de modificare radicală a activității de colaborare în cadrul CAER",** au fost prezentate şi **considerentele celor două autoare** asupra variantelor posibile şi a impactului acestora asupra relațiilor economice ale României.

asupra modelului de dezvoltare a României, în strânsă corelare cu aceea a implicării sale active şi eficiente în circuitul economic mondial. De aceea, elementele strategiei privind dezvoltarea relațiilor economice cu țările est-europene trebuie să se subordoneze acestei concepții generale. **Din cele expuse anterior rezultă că încadrarea României în colaborarea pan-europeană nu poate fi concepută ca un proces de retragere de pe piețele potențiale în prezent, cum sunt cele est-europene, ci mai degrabă ca un proces de optimizare treptată a raporturilor de colaborare, prin pregătirea temeinică a economiei româneşti**, a producției şi a desfacerii pentru o confruntare deschisă, competitivă cu toate piețele europene.

Importanța indiscutabilă a factorului politic în asigurarea acestei deschideri largi nu trebuie să situeze pe un plan secundar activitatea economică de pregătire a subiecților pentru implicarea lor nemijlocită în relațiile cu piețele externe. De aceea, în perspectiva reformei economice şi a comerțului exterior cu țara noastră, elementele strategiei privind relațiile cu țările est-europene nu trebuie să îşi găsească o separare netă de elementele strategiei pe plan general european şi global.

Totuşi, atât pentru o perioadă de tranziție, cât şi în perspectivă îndelungată este necesar să se țină seama de unele elemente specifice angajării în relațiile cu aceste țări. Astfel:

PE TERMEN SCURT

- să se insiste pentru menținerea şi respectarea angajamentelor de bază asumate prin protocoale şi contracte comerciale, cu posibile majorări ale livrărilor reciproce de produse deficitare economiei naționale şi aprovizionării pieței interne;
- găsirea de modalități de recuperare a soldurilor active înregistrate în schimburile comerciale ale României cu unele țări socialiste, prin respectarea livrărilor de produse solicitate sau prin oferirea de alte produse necesare în etapa actuală, în condițiile menținerii prețurilor şi raporturilor de schimb valutar care au fost aşezate la baza contractelor;
- menținerea în limite convenabile a segmentelor potențiale de absorbție a produselor industriale româneşti, care, din motive de competitivitate în prezent nu au acces pe piețele de devize; paralel să se tatoneze angajarea de acțiuni reciproce, imediate de cooperare şi specializare în producția pentru modernizarea respectivelor produse şi asigurarea desfacerilor pe termen îndelungat.

PE TERMEN LUNG

Pentru optimizarea volumului de schimburi cu țările socialiste şi redefinirea structurii acestora să se întreprindă:

- analize complexe pentru fiecare țară parteneră, privind strategia dezvoltării economice şi a relațiilor sale comerciale spre a se identifica mutațiile şi oportunitățile de formare a unor fluxuri comerciale cu un grad de complementaritate reală;
- adoptarea unor strategii de producție, pe baze selective, pentru piețe specifice, în care să prevaleze criteriile de competitivitate, de aliniere la standardele mondiale, eliminându-se concepția retrogradă a producătorilor de a realiza o producție duală pentru piața socialistă şi pentru piețele de devize;
- să fie implicați în mod nemijlocit atât producătorii şi exportatorii cât şi beneficiarii şi importatorii în relațiile comerciale şi de cooperare economică cu partenerii din țările socialiste, pentru a prelua atât răspunderea producției pentru export cât şi aceea pentru valorificarea importului; în măsura permisă de cursul reformei economice în ansamblul economiei naționale, să fie adoptate reglementări corespunzătoare în acest sens, ceea ce ar acționa şi în consens cu autonomia lărgită de care vor beneficia, în celelalte țări est-europene, organizațiile, întreprinderile şi alte verigi economice de bază;
- pe măsura simplificării sistemului de acorduri comerciale şi a activității de coordonare a planurilor economice dintre țările est-europene, să fie inițiată şi desfăşurată în mod sistematic o activitate de prospectare a piețelor acestor țări, care să pună în valoare resursele de sporire a schimburilor, să ofere indicii precise pentru adaptarea cererii şi ofertei de mărfuri româneşti la specificul fiecărei piețe;
- să se treacă de la caracterul predominant comercial al relațiilor economice, bazat pe schimbul tradițional de mărfuri, la un sistem complex de relații economice, în care raporturile de specializare şi cooperare între producători să dobândească un cadru tot mai larg, alături de formele de cooperare de până acum, care s-au dovedit viabile, să fie extinsă cooperarea prin societăți mixte atât în sfera producției cât şi în domeniul comercializării, al prestărilor de servicii, financiar-bancar etc.;
- însoțirea activității comerciale de o activitate organizată de publicitate şi reclamă, special dirijată pe specificul intereselor economice pentru fiecare piață;
- prin elaborarea unor analize economice fundamentate în sprijinul eficientizării relațiilor cu țările est-europene, devine necesară **elaborarea unui instrumentar de analiză curentă, bazat pe indicatori de eficiență**, pe calcularea raportului de schimb şi alți parametri care pot defini aspectele calitative ale derulării relațiilor economice cu țările socialiste. În acest sens, ar fi oportună adoptarea unei baze statistice perfecționate, capabile să ofere posibilități de comparație uzuale în practica internațională.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

ORIENTĂRI PRIVIND DEZVOLTAREA RELAȚIILOR BILATERALE DINTRE ROMÂNIA ŞI CEHOSLOVACIA

Ana BAL

Cehoslovacia, ca de altfel şi celelalte țări est-europene, ar putea să se numere în continuare printre partenerii însemnați (obiectivul creşterii ponderii țărilor occidentale în comerțul nostru exterior ar putea fi realizat fără a modifica ponderea țărilor est-europene, pe seama diminuării ponderii țărilor în curs de dezvoltare).

Schimburile comerciale şi relațiile de cooperare dintre cele două țări se vor derula în cea mai mare parte (având în vedere şi ponderea relativ modestă a materiilor prime, combustibililor) prin desfăşurarea de relații nemijlocite între unitățile economice (avem în vedere noile reglementări ce vor fi adoptate în semestrul I 1990 în Cehoslovacia, care vizează demonopolizarea comerțului exterior, crearea de întreprinderi private etc.).

Structura schimburilor cu această țară ar trebui menținută, avându-se în vedere extinderea şi diversificarea schimburilor îndeosebi la două grupe principale de mărfuri: maşini-utilaje şi bunuri de consum (pentru ambele grupe de produse, Cehoslovacia este un producător însemnat – maşini-unelte, echipament pentru industria textilă, pentru industria poligrafică, aparatură de uz casnic etc.; de reținut de asemenea intenția şi preocupările sale de a-şi moderniza şi reutila aceste ramuri industriale, inclusiv prin antamarea de cooperări cu firme occidentale).

Identificarea posibilităților reale de cooperare cu această țară şi promovarea celor mai diverse forme de cooperare (preocupările sunt similare de partea cehoslovacă, deci circumstanțele sunt cu atât mai favorizante pentru concretizarea acestor tendințe); ar putea fi create societăți mixte româno-cehoslovace pe teritoriile ambelor țări, în industrie, dar şi în turism, sectorul bancar.

Atragerea capitalului cehoslovac în economia românească (cooperări industriale, societăți mixte), s-ar înscrie şi pe o linie de continuitate istorică, având în vedere participațiile însemnate existente înainte de război şi ar fructifica experiența unui partener cu o tradiție industrială recunoscută, dornic să-şi redobândească, la rândul său, locul deținut între puterile industriale ale Europei.

Avem în vedere, de asemenea, deschiderea expres menționată de economiştii cehoslovaci, spre extinderea relațiilor de cooperare cu România. Cooperarea cu această țară s-ar putea derula, de asemenea, în cadru trilateral (alături de un partener occidental), utilizându-se deja un culoar deschis de către partener către țările vestice.

De asemenea, având în vedere menținerea propunerii Cehoslovaciei privind crearea unei zone de comerț liberă cu Ungaria şi Polonia (potrivit informațiilor noastre până la această dată), România trebuie să studieze dacă alinierea sa la această propunere ar avantaja-o, atât din punctul de vedere al obiectivelor sale strategice economice interne, cât şi din punctul de vedere al integrării sale – în perspectivă – în Europa Occidentală.

Stimularea dezvoltării relațiilor reciproce trebuie să aibă în vedere care ar fi consecințele trecerii la decontări în valutele naționale (ambele țări exprimându-şi opinia că este necesară reconsiderarea cursurilor dintre monedele naționale) sau în valute convertibile.

Fructificarea posibilităților de colaborare, unele dintre ele neidentificate anterior, ar necesita sporirea gradului de informare reciprocă, prin organizarea la nivel de Camere de Comerț, Ministere de Comerț Exterior a diferite forme de întâlniri între comercianți, a schimbului de publicații cu acest caracter, a participării lărgite la târgurile şi expozițiile industriale şi comerciale organizate de către ambele țări.

Reconsiderarea atât sub aspectul domeniilor, cât şi al formelor, a posibilităților de colaborare în domeniul cercetării tehnice, tehnologice, ştiințifice, economice.

UNELE ASPECTE ALE DEZVOLTĂRII RELAȚIILOR ECONOMICE ROMÂNO-POLONE

Evdochia CRAIU

Polonia constituie un partener tradițional, atât ca furnizor extern de materii prime şi produse de bază (cărbune cocsificabil, cocs metalurgic, sulf, cupru), diferite categorii de maşini şi utilaje: maşini şi utilaje miniere, maşini-unelte pentru prelucrarea metalelor, maşini pentru construcții, construcții de drumuri, utilaje de ridicat şi transportat, maşini-unelte pentru prelucrarea metalelor etc., cât şi ca piață de desfacere pentru produse româneşti cum sunt: maşini şi utilaje pentru industria alimentară, utilaje şi echipamente pentru industria petrolieră, maşini-unelte pentru prelucrarea metalelor, maşini de construcții şi construcții de drumuri, rulmenți, produse ale industriei electronice, mobilă etc.

Prin urmare, relația trebuie menținută căutându-se noi căi şi posibilități de majorare a volumului de desfacere. (În cincinalul 1981-1985 volumul schimburilor reciproce a însumat circa 3,6 miliarde ruble; în 1986-1990 volumul respectiv s-a majorat la circa 4,6 miliarde ruble).

Obținerea unor cantități suplimentare de produse deficitare pentru economia românească, oferite de Polonia (cocs, sulf) ar putea fi negociată prin studierea posibilităților de participare ale României la acțiuni de cooperare industrială în domeniul industriei extractive, metalurgice, Polonia exprimându-şi interesul special pentru aceste forme (îi lipsesc posibilitățile de a realiza noi investiții).

Identificarea unor noi domenii de cooperare a României cu Polonia ar urma să ia în calcul şi faptul, făcut cunoscut de Polonia, că aceasta posedă licențe obținute din vest neutilizate până în prezent.

Polonia a militat, în ultimii ani, pentru extinderea relațiilor bilaterale cu țările membre ale CAER prin promovarea de legături directe între unități economice, de schimb şi de cooperare. Având în vedere orientarea fermă a economiei poloneze spre realizarea unei economii de piață, această tendință se va generaliza şi intensifica. Deci, rezultă necesitatea ca unitățile economice româneşti să capete (dobândească) un statut similar pentru a desfăşura relații bilaterale în acest mod, fără bariere administrative.

Promovarea unor noi forme de cooperare: societăți mixte, utilizarea zonelor de comerț liber etc.

Continuarea cooperării în domenii de interes reciproc (pe baze tradiționale) cum sunt:

- specializarea în producția unor sortimente de produse metalurgice, siderurgice;
- dezvoltarea cooperării şi specializării în producția de echipamente navale;
- cooperarea şi livrările reciproce de maşini şi utilaje pentru industria alimentară;
- specializarea în producția de medicamente;
- cooperarea în producția de autovehicule, autoturisme, tractoare şi maşini agricole.

Necesitatea informării reciproce (prin Camerele de Comerț şi Industrie) asupra noilor reglementări legislative din domenii de interes reciproc.

Dinamica comerțului exterior româno-polon în perioada 1980-1988

- în milioane ruble –

Anul	Export	Import
	România în Polonia	**România din Polonia**
1980	266,7	252,3
1981	224,9	260,0
1982	230,2	245,5
1983	333,2	416,5
1984	365,7	511,1
1985	438,6	497,0
1986	460,4	426,6
1987	441,8	412,6
1988	428,3	375,3

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

BANCA EUROPEANĂ PENTRU RECONSTRUCȚIE ŞI DEZVOLTARE – O CERTITUDINE?

Aida SARCHIZIAN

BERD – începe să avanseze

Paris – În zilele de 10-11 martie, delegațiile a 36 de țări sau instituții (24 din OCDE, din care 12 din CAEM în Europa şi Iugoslavia, Cipru şi Malta, precum şi Comisia Comunității Europene şi Banca europeană de investiții – BEI) s-au aflat pentru a doua oară la Paris, pentru a pune la punct statutul Băncii Europene pentru Reconstrucție şi Dezvoltare, proiect lansat în noiembrie 1989 de Preşedintele François Mitterand şi aprobat de cei 12 la Strasbourg, în zilele de 8-9 decembrie anul trecut.

Sub preşedinția lui Jacques Attali, consilier special al preşedintelui Republicii Franceze, delegațiile interesate au pus bazele, pentru prima oară în 15-16 ianuarie, la Centrul de conferințe internaționale din bd. Kléber, a acestei bănci viitoare, a cărei sarcină este ajustarea redresării şi reconstrucției economice a Europei de Est.

Experții s-au pus pe lucru şi, sperăm, că actul de naştere al proiectului va fi gata în primăvară, astfel ca noua instituție să demareze în practică în cel de-al doilea semestru al anului în curs.

BERD va ajuta, cu prioritate, dezvoltarea sectorului privat, fără a neglija asistența acordată proiectelor de infrastructuri publice; dar aceste sarcini nu sunt încă schițate definitiv. Capitalul acestei bănci este de 11 miliarde dolari.

Care va fi repartizarea capitalului (unde, CEE va fi majoritară) şi care va fi contribuția URSS, de exemplu? Problemă politică şi, în acelaşi timp deosebit de delicată, rămâne încă deschisă discuțiilor.

Trei grupe de muncă vor analiza sarcinile, cadrul şi repartizarea capitalului, precum şi modul de funcționare a BERD-ului.

Să reținem, că foarte multe țări şi-au exprimat dorința de a asigura sediul acestei bănci. Printre ele se numără Austria, Danemarca, Franța, Cehoslovacia şi Țările de Jos. Domnul Onno Ruding, fost ministru olandez al finanțelor, are majoritatea sufragiilor pentru a fi numit preşedinte.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

COOPERAREA ECONOMICĂ ŞI FINANCIARĂ A URSS CU ȚĂRILE ÎN CURS DE DEZVOLTARE

Carmen ZAROFESCU

Într-un material difuzat de secretariatul UNCTAD, la cererea părții sovietice se prezintă experiența URSS în ceea ce priveşte cooperarea economică cu țările în curs de dezvoltare.

Redăm din acest material părțile mai importante.

URSS depune eforturi pentru a dezvolta relații economice echitabile cu țările în curs de dezvoltare. Această cooperare se bazează pe principiile deplinei egalități, neamestecului în treburile interne şi respectului intereselor politice şi economice ale partenerilor. Pornind de la aceste principii, Uniunea Sovietică se străduieşte să contribuie la îmbunătățirea situației țărilor în curs de dezvoltare şi să le asigure în acest sens condiții externe favorabile, stabile.

Cooperarea economică a URSS cu țările în curs de dezvoltare a dobândit un caracter stabil şi de perspectivă. Ea se referă la ansamblul relațiilor economice dintre Uniunea Sovietică şi țările în curs de dezvoltare, îndeosebi în ceea ce priveşte promovarea producției, schimburilor comerciale, ştiințifice şi tehnice, formarea de personal şi sistemul de finanțare şi creditare. Această cooperare aduce o contribuție concretă la progresul economic al țărilor în curs de dezvoltare, uşurând povara datoriei lor externe.

În prezent, URSS are încheiate acorduri interguvernamentale de cooperare economică cu 73 de țări în curs de dezvoltare. Colaborarea este orientată în special spre sectoarele cheie ale economiei acestor țări şi este strâns legată de planurile de dezvoltare a industriei, agriculturii şi a altor ramuri economice, ca şi de soluționarea problemelor sociale. Aproximativ 80% din volumul investițiilor se îndreaptă spre echipamente de producție.

La mijlocul anului 1988, cooperarea URSS cu țările în curs de dezvoltare era orientată spre punerea în funcțiune a 3700 de proiecte economice naționale ale acestor țări; peste 2350 erau deja în funcțiune, dintre care circa 150 încă din 1987. Se prevede să se construiască în țările cel mai puțin avansate în jur de 550 de întreprinderi, dintre care 300 sunt deja în exploatare.

Asistența în domeniul energiei ocupă un loc de frunte în relațiile economice ale URSS cu țările în curs de dezvoltare, ridicându-se la peste un sfert din volumul total al colaborării cu aceste țări. URSS s-a angajat să sprijine

țările în curs de dezvoltare, să construiască peste 300 de unități energetice, dintre care 200 sunt deja în exploatare. În 1987, producția lor de energie electrică depăşeşte 60 de miliarde de kw/h.

Uniunea Sovietică cooperează cu țările în curs de dezvoltare în ceea ce priveşte siderurgia şi metalurgia neferoasă, ca şi industria constructoare de maşini. Astfel, s-a prevăzut să se construiască 40 de uzine siderurgice, dintre care 29 funcționează deja şi 50 de întreprinderi ale metalurgiei neferoase, dintre care în prezent au fost date în funcțiune 22. În 1987, aceste întreprinderi au produs 337.000 tone de aluminiu, adică aprox. 30% din producția tuturor țărilor în curs de dezvoltare din Asia şi Africa.

În cursul anilor de cooperare, circa 170 de întreprinderi ale industriei constructoare de maşini şi de prelucrare a metalelor au fost construite în țările în curs de dezvoltare.

URSS contribuie cu succes la dezvoltarea bazei de combustibili dintre aceste țări. Astfel, întreprinderile construite în cadrul unor asemenea acțiuni de cooperare produc 23% din producția de petrol a Indiei, 20% în Irak şi 70% în Siria.

Aproape o zecime din totalul cooperării economice a URSS cu țările în curs de dezvoltare este consacrată punerii în funcțiune a unor noi infrastructuri sau reconstrucției infrastructurii existente. Peste 5000 de kilometri de căi ferate au fost dați în funcțiune şi circa 2300 kilometri de şosea au fost construiți.

Formarea personalului național este un element important al cooperării dintre URSS şi țările în curs de dezvoltare. Încă de la începutul cooperării, circa 2,1 milioane de tehnicieni şi muncitori calificați au fost formați, în toate domeniile, de către specialiştii sovietici. Peste un milion de persoane au fost calificate direct la locul de muncă în timpul fazelor de construcție şi de exploatare a instalațiilor.

Cum problema alimentației este deosebit de importantă în țările în curs de dezvoltare, în special în Africa, Uniunea Sovietică sprijină aceste țări să-şi întărească baza alimentară şi să-şi construiască sisteme de irigații şi mari exploatări în domeniul agriculturii şi zootehniei.

Uniunea Sovietică acordă o atenție considerabilă dezvoltării agriculturii țărilor africane. În ultimii ani, cooperarea în acest domeniu se înscrie în perspectiva Programului de acțiune al ONU pentru redresarea economică şi dezvoltarea Africii în perioada 1986-1990. URSS furnizează asistența în domeniul agricol unui număr de 20 de țări africane, sub egida a 100 proiecte. Se prevede ca amploarea cooperării în domeniul agriculturii şi alimentației să crească. Ponderea cooperării în agricultură va atinge în câțiva ani 20% din volumul total al asistenței acordate țărilor din această regiune, față de 6-7% la sfârşitul anilor '70.

Între 1981 şi 1986, volumul net al asistenței sovietice în materie de creditare şi finanțare acordate țărilor în curs de dezvoltare în scopuri

economice a atins 63,1 miliarde ruble. Aceasta s-a ridicat în 1987 la 11,7 miliarde ruble (18,5 miliarde dolari), ceea ce echivalează cu 1,8% din produsul național brut al URSS. Asistența sovietică acordată țărilor cel mai puțin dezvoltate s-a ridicat în 1987 la circa 1,5 miliarde ruble (2,4 miliarde dol.) adică 0,2% din PNB.

Uniunea Sovietică acordă o deosebită atenție condițiilor financiare furnizate țărilor în curs de dezvoltare, adeseori oferind termeni mai favorabili decât alte state.

În timp ce, cea mai mare parte a creditelor acordate țărilor în curs de dezvoltare sunt însoțite de condiții comerciale destul de severe, URSS acordă majoritatea împrumuturilor sale sub formă de credite publice în condiții favorabile.

Astfel, rata dobânzii medii a creditelor sovietice acordate în scopul dezvoltării economice a fost de 1,8% în 1987-1988. Această cifră se situează cu peste cinci puncte procentuale sub rata dobânzii medii a creditelor acordate țărilor în curs de dezvoltare din alte surse.

În acelaşi timp, scadențele creditelor sovietice şi a celor din alte surse sunt în principiu comparabile. În 1986-1987, creditele sovietice au fost acordate cu o scadență medie de 15,5 ani, cu o perioadă de grație de patru ani (16,4 ani cu o perioadă de grație de cinci ani). Clementul de donație a creditelor sovietice s-a ridicat la circa 52% în 1986-1987 (19%) pentru toate tipurile de împrumuturi acordate țărilor în curs de dezvoltare.

Paralel cu creditele, Uniunea Sovietică acordă țărilor în curs de dezvoltare: donații directe, condiții de plată avantajoase pentru asistență tehnică, servicii oferite de specialişti sovietici pentru formarea de personal național şi preferințe în ceea ce priveşte prețurile de export şi import. Ponderea fondurilor nerambursate a atins în 1987, 85% din totalul resurselor financiare acordate. În consecință, gradul de donație al asistenței economice nete al URSS acordate țărilor în curs de dezvoltare a atins 91,6%.

Politica sovietică în materie de creditare urmăreşte să asigure capacitatea maximă de plată a țărilor în curs de dezvoltare şi nu creează probleme deosebite de îndatorare. În 1987, plățile efective ale țărilor în curs de dezvoltare în contul creditelor sovietice s-au ridicat la 880 milioane de ruble (1390 milioane de dolari), adică doar o şesime din volumul creditelor sovietice utilizate în acelaşi an în scopul dezvoltării economice. De asemenea, plata dobânzii nu s-a ridicat decât la 11% din suma totală a plăților (46,2% pentru toate tipurile de credit).

Uniunea Sovietică, ținând cont de situația financiară şi monetară dificilă a țărilor în curs de dezvoltare, a acordat adeseori acestor țări facilități de plată pentru rambursarea creditelor sovietice şi plata dobânzilor, ceea ce relaxează povara datoriei lor. Numai în 1986-87, au fost acordate facilități de plată unui număr de 12 țări în curs de dezvoltare pentru o sumă totală de 6,1 miliarde

ruble (8,95 miliarde dolari) şi în general fără a lua în considerare dobânda în timpul perioadei de rambursare.

Urmând practica sovietică, unul din mijloacele cele mai eficiente de a relaxa situaţia financiară şi monetară a ţărilor în curs de dezvoltare a constat în furnizarea unui ajutor specific în vederea creării unor industrii de export orientate spre livrarea pe termen lung către URSS a unor produse pentru rambursarea datoriei şi plăţii importurilor curente ale acestor ţări. Această cooperare în compensaţie contribuie în mod direct la sporirea exporturilor ţărilor în curs de dezvoltare, care constituie o condiţie indispensabilă pentru relaxarea problemei datoriei lor externe. La mijlocul anului 1988, au fost semnate acorduri de cooperare de acest tip cu 22 de ţări şi se prevede să se acorde asistenţă pentru crearea de capacităţi de producţie (sau pentru modernizarea celor existente) în 84 de întreprinderi, a căror producţie trebuie să fie exportată în totalitate sau parţial în Uniunea Sovietică. În prezent, 27 din aceste întreprinderi sunt deja în funcţiune în 14 ţări în curs de dezvoltare dintre care mai multe fac parte din ţările cele mai puţin dezvoltate (Afganistan, Republica Democratică Yemen, Etiopia, Guineea, Republica Democratică Laos, Mali, Tanzania, Yemen).

Datorită, în primul rând acestei forme, de relaţii comerciale şi economice, volumul exportului în URSS de produse ale întreprinderilor realizate în cooperare a depăşit în 1987 5 miliarde de ruble (7,9 miliarde de dolari), adică aproape jumătate din volumul total al importurilor sovietice provenind din ţările în curs de dezvoltare. Aceste produse constituie o parte deosebit de importantă din achiziţiile sovietice din Afganistan, RPD Coreeană, Cuba, Guineea, Republica Democratică Populară Laos, Mongolia şi Siria.

În prezent se prevede, cu titlul de cooperare în compensaţie să se livreze în principal materii prime (petrol, gaz natural, concentrate de metale neferoase, materii prime agricole). Totuşi, pe măsură ce se va dezvolta această formă de cooperare, vor creşte importurile sovietice de produse ale industriilor prelucrătoare ale ţărilor în curs de dezvoltare. În cursul ultimilor ani URSS a făcut numeroase achiziţii de produse de acest gen fabricate în întreprinderi realizate în cooperare, ca de exemplu fileuri, covoare, cuverturi şi tricotaje.

Sporindu-şi exporturile vizând sprijinirea ţărilor în curs de dezvoltare, Uniunea Sovietică porneşte de la faptul că mijlocul cel mai important de găsire a resurselor care să răspundă necesităţilor economice ale acestor ţări, poate consta în reducerea cheltuielilor militare în lume şi punerea în aplicare a principiului „dezarmării pentru dezvoltare”.

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

DIN ACTIVITATEA CONSILIULUI DE MINIŞTRI AL CEE ÎN SEMESTRUL II 1989. PRINCIPALELE HOTĂRÂRI ADOPTATE

Valeriu IOAN-FRANC,
Aida SARCHIZIAN

• **Aprobarea bugetului pe anul 1990**: Parlamentul european a definitivat şi aprobat bugetul comunitar al anului 1990, la nivelul sumei de 95,5 mld ECU (668,5 mld F.F.) cu o structură care cuprinde 48,8 mld ECU şi 46,7 mld ECU credite de plată.

• Reglementări economico-financiare:

– **Convocarea Conferinței interguvernamentale** (pentru sfârşitul anului 1990), convocare hotărâtă la Consiliul european de la Strasbourg (8-9 decembrie 1989), pentru studierea rundelor II – III ale problemelor Uniunii Economice şi Monetare (UEM). Faza I a negocierilor UEM a avut în vedere creşterea rolului Consiliului guvernatorilor băncilor centrale şi cea a convergenței practicilor economice.

– **Adoptarea definitivă a celei de a doua directive bancare** pentru reglementarea aprobării unitare în CE a hotărârilor asupra solvabilității băncilor şi operațiunilor bancare specializate.

– **Adoptarea,** la prima lectură, a hotărârii privind recunoaşterea mutuală a prospectelor de admitere la cote oficiale a unei burse a valorii.

• **Reglementări intercomunitare:**

– Convenția privind crearea brevetului comunitar.

– Directiva a 12-a cu privire la dreptul societăților unipersonale şi directiva a 11-a referitoare la publicitatea sucursalelor.

– Directiva „mijloace de sprijin material” pe piața publică a muncii.

– Directiva liberei prestații a serviciilor de asigurare pe viață, pentru recunoaşterea dreptului unui asigurat de a contracta o poliță de asigurare la un asigurător nestabilit în țara din care acesta provine (va intra în vigoare de la 1.I.1993).

– Directiva a 3-a cu privire la răspunderea civilă automobilistică (carte verde şi asigurare obligatorie pentru toți pasagerii).

- Directiva cu privire la constituirea unei piețe unice a aparatelor electromedicale active, (exemplu, stimulatoarele cardiace) cu respectarea legislațiilor tehnice ale fiecărei țări.
- Poziția comună a Consiliului cu privire la recunoaşterea reciprocă a testelor şi certificatelor de conformitate sau calitate.
- Directiva „TV fără frontiere”, pentru asigurarea liberei circulații a emisiunilor televizate în cadrul CEE.
- Directive pentru armonizarea tehnică a producției de aparate cu gaz, instrumente de cântărire şi măsurare, a tractoarelor agricole.
- Regulamentul privind acordarea franşizei fiscale, aplicabile la schimbările individuale de reşedință.
- Acordul de principiu cu privire la convergența progresivă a taxelor asupra valorii adăugate (TVA), până la 1.I.1993 şi la eliminarea contractelor de frontieră pentru impozite indirecte.
- Adoptarea la prima lectură a Reglementării vamale cu privire la eliminarea avizului de trecere, a Regulamentului cu privire la indicațiile autorităților vamale referitoare la clasificarea mărfurilor în nomenclator, a Directivei de eliminare a controlului veterinar la frontierele intercomunitare, a Regulamentului asupra garanțiilor ce trebuie asigurate pentru plata datoriilor vamale, a Regulamentului de eliminare a controlului tehnic la frontierele intercomunitare şi a verificărilor autorizațiilor administrative în transporturile terestre.

- **Reglementări externe:**

- Semnarea acordului de comerț şi cooperare cu Polonia şi URSS.
- Lansarea negocierilor cu R.D. Germană.
- Lansarea „Operațiunilor Far”, în valoare de 1 miliard ECU (circa 7 mld F. F.) în Ungaria.
- Adoptarea mandatului Comisiei de formulare a concluziilor cu privire la acordul de comerț şi cooperație cu Țările Golfului.
- Formularea concluziilor negocierilor asupra exporturilor europene de oțel către SUA.
- Acordul CEE-Elveția asupra asigurării directe (alta decât asigurarea pe viață) şi asupra controlului şi formalităților în transportul de mărfuri.
- Hotărârea comună a celor 12 țări membre ale CEE şi a celor 6 țări membre ale AELS cu privire la lansarea, în primul semestru al anului 1990, a negocierilor referitoare la crearea „Spațiului economic european”.
- Acordul comercial pentru crearea unității vamale a produselor industriale între CEE şi Principatul Andorei.
- Poziția comună asupra mandatului Comisiei de redactare a propunerilor celor doisprezece asupra agriculturii, în cadrul Acordului general privind comerțul şi tarifele (GATT).

- **Industrie:**
- **Televiziunea de înaltă clasă**: reuniunea de constituire a Grupului european de interes economic (GEIE) pentru promovarea normei europene TVHD şi Poziția comună pentru negocierile CEE cu CCIR.
- **Telecomunicații**: poziția comună a Consiliului asupra Directivei de liberalizare a service-ului în domeniul telecomunicațiilor prin asigurarea rețelelor deschise de telecomunicații.
- **COMETT II**: lansarea fazei a doua a programului Comett, program de cooperare producție-învățământ, cu precădere în domeniul tehnologiilor avansate, cu un buget de 200 mil ECU, pentru perioada 1990-1994.
- **Radio-transmisiuni**: adoptarea poziției comune favorabile concesionării unei bande radio exclusive pentru sistemul european de radio transmisiuni sau de tele-răspuns în 1993, în vederea controlului logisticii mărfurilor.
- **Energie:**
- **Piața energetică unică**: consens al Consiliului cu privire la transparența prețurilor la consumatorii industriali şi la creşterea schimburilor intercomunitare de energie electrică.
- Acord de principiu asupra programului **Thermie,** al cărui scop constă în dezvoltarea şi promovarea tehnicilor europene de conservare a energiei.
- **Cercetare şi tehnologie:**
- Adoptarea politicii generale a celui de-al 3-lea program cincinal de cercetare-dezvoltare, în valoare de 5,7 mld ECU; la acest volum se adaugă 3,1 mld ECU în exercițiu pe perioada 1987-1991 (programul 2) şi cel puțin 2 mld ECU pentru anumite activități specifice ce urmează a se finanța în 1993-1994. Deci, un total al bugetului pentru cercetare-dezvoltare de 10,8 mld ECU (circa 75,6 mld F.F.). Se discută un supliment bugetar de 5,1 mld ECU, neaprobat încă.
- **Mediul înconjurător:**
- **Crearea Agenției Europene a Mediului Înconjurător**, cu principal obiectiv lupta împotriva poluării în întreaga Europă; acțiunea agenției este deschisă inclusiv pentru Ungaria şi Polonia.
- Adoptarea **rezoluției asupra activităților periculoase**, a transportului substanțelor sau deşeurilor nocive şi periculoase, prevenirii riscurilor naturale.
- Adoptarea programului de gestionare şi stocare a deşeurilor radioactive, program finanțat cu 79,6 mln. ECU.
- Directivă asupra limitării emisiilor sonore a avioanelor, cu punerea în aplicare din noiembrie 1990.

- **Agricultură, pescuit:**
- **Europe blue** – controlul sever, din decembrie 1989, asupra cotelor şi contingentelor tarifare de import la peşte, pe de o parte, şi de ajutor pentru prelucrarea produselor pescuitului, pe de altă parte.
- Reforma organizării pieței comune a cărnii de ovine.
- Îmbunătățirea repartiției procentuale intercomunitare la producția de lactate şi reforme ale mijloacelor de întrajutorare în domeniu.
- La cererea Consiliului agricol, Comisia va definitiva criteriile de calitate pentru produsele alimentare şi pe zone de producție.
- **Dreptul liberului domiciliu:**
- Acordul politic asupra **dreptului de sejur** al studenților, pensionarilor şi persoanelor neactive (trei directive vor intra în vigoare în acest sens la 30.VI.1992).
- **Imigrarea şi securitatea**: adoptarea a două declarații cu privire la intervenția comunitară în materie de imigrare (armonizarea politicilor şi practicilor cu privire la obținerea vizei şi dreptului de azil), pe de o parte şi asupra colaborării celor doisprezece în ceea ce priveşte lupta împotriva terorismului şi a drogurilor, pe de altă parte.
- **Protecția consumatorilor:**
- **Tutun**: adoptarea directivei definitive asupra „etichetării produselor din tutun” şi a poziției comune asupra directivei „conținutul maxim de gudron al țigărilor”.
- **Produse cosmetice**: alinierea legislațiilor naționale.
- **Produse alimentare**: adoptarea directivei asupra informării cu privire la conținutul nutrițional al produselor şi, la prima lectură, a directivei asupra limitelor maximale de reziduuri veterinare medicamentoase în produsele alimentare; adoptarea în unanimitate a Normelor comune pentru conserve de sardele, congelarea laptelui crud şi regulile sanitare pentru produsele din ouă.
- **Călătorii forfetare**: adoptarea poziției comune a Consiliului cu privire la Directiva care defineşte responsabilitatea organizatorilor de călătorii.
- **Securitatea generală a produselor**: acordul de principiu asupra alinierii reglementărilor naționale referitoare la securitatea generală a produselor.
- **Probleme sociale, formarea cadrelor:**
- **Carta drepturilor sociale fundamentale:** cu 11 voturi pentru (Regatul Unit al Marii Britanii a votat împotrivă) s-a adoptat Carta drepturilor sociale fundamentale.
- Înființarea „Observatorului european al muncii”, cu majoritate de voturi şi cu preluarea prerogativelor începând din anul 1990.

- Acordul privind programul „Eurotecnet” (1990-1994), care are ca principal obiectiv dezvoltarea şi ameliorarea sistemelor de formare profesională prin adaptarea acestora la noile tehnologii în operă în sectoarele economice. Pentru primii trei ani, proiectul beneficiază de un buget de 7,5 milioane ECU (circa 52,5 mln. F.F.).
- Adoptarea programului „Erasmus II”, program de schimburi de studenţi şi cadre didactice universitare, asigurat pentru anii 1990-1994, cu un buget de 192 mln. ECU (1,34 mld F.F.). „Erasmus II” va fi deschis tuturor ţărilor membre ale AELS.
- Adoptarea finală a Directivei-cadru cu privire la prescripţiile minime de sănătate şi securitate aplicabile la locul de muncă şi a Directivelor tehnice asupra echipamentelor de lucru şi de protecţie individuală. S-a convenit, de asemenea, poziţia comună a Consiliului cu privire la Directivele „agenţi cancerigeni”, „ecrane de vizualizare” şi „transportul manual al încărcăturilor grele”.
- Acordul asupra coordonării sistemelor de protecţie socială şi prevederilor complementare cu privire la pensionarii la cerere (dispoziţii referitoare la libera circulaţie a persoanelor din respectiva categorie).
- Adoptarea rezoluţiei asupra luptei împotriva SIDA, a Cartei europene de îngrijire imediată şi cea a Cartei sanitare europene de urgenţă. S-a adoptat, de asemenea, al doilea program „Europa împotriva cancerului”.
- Crearea grupei de coordonare împotriva traficului de droguri şi stupefiante, adoptarea programului de prevenire a toxicomaniei şi a urmăririi toxicomanilor.

- **Concurenţă:**

- Adoptarea reglementărilor referitoare la concentrarea întreprinderilor. Se defineşte cadrul juridic, aplicabil de la 21 august 1990, cu privire la intervenţia Comisiei de autorizare când: două întreprinderi care fuzionează depăşesc cifra de afaceri de 5 miliarde ECU (circa 35 mld F.F.); când cifra totală de afaceri a cel puţin două întreprinderi ale aceluiaşi concern este mai mare de 250 mln ECU (circa 1,75 mld F.F.); când cel puţin una dintre întreprinderile unui concern realizează mai mult de două treimi din cifra de afaceri totală într-o singură ţară membră a CEE.

- **Politici regionale:**

- Implementarea, de la 1 ianuarie 1990, a programului „Poseidon”, cu privire la opţiunile specifice teritoriilor de peste mări, pentru compensarea pierderilor în încasări, ca urmare a realizării – până la 31 decembrie 1992 – a măsurilor concesionare pentru libera circulaţie pe mare a mărfurilor.

- **Transporturi:**

– Adoptarea reglementărilor referitoare la deschiderea progresivă a concurenței în transportul rutier, începând cu 1. VII.1990.
– Orientările comune ale Consiliului pentru adoptarea, la jumătatea anului 1990, de noi măsuri de realizare a pieței interne a transporturilor aeriene (repartizarea capacităților, aprobarea tarifelor, desemnarea mai multor companii pe aceleaşi domenii etc.).

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

DIN ACTIVITATEA GRUPULUI PENTRU DIALOG ECONOMIC (IV)

• Joi, 22 martie 1990 a avut loc cea de a cincea reuniune a Grupului pentru dialog economic, în cadrul căreia a fost dezbătută tema „**Transferul internațional de tehnologie într-un viitor context al economiei de piață în țara noastră**”. A fost unanim acceptată ideea stringenței unei masive infuzii de tehnologie în toate ramurile producției materiale din economia noastră. Trebuie regândite însă pârghiile economice de operare şi reconsiderate mentalitățile factorilor de decizie, astfel încât procesul de transfer să fie realizat în condiții profitabile, iar tehnologiile introduse să reprezinte cu adevărat nivelul cel mai înalt existent pe plan mondial. S-au desprins două căi majore de retehnologizare: o cale guvernamentală, pe baza unui program de priorități pe ramuri şi domenii de activitate şi o cale particulară, prin liberalizarea inițiativei particulare de import a utilajelor şi tehnologiilor. La baza ambelor variante stă, totuşi, câştigarea încrederii partenerilor străini în siguranța investițiilor în economia noastră.

• A şasea reuniune a Grupului pentru dialog economic a avut loc joi, 29 martie 1990, în şedință fiind dezbătute două referate. Din primul, **„Sistemul cibernetic al metodei de precizie şi evidență automată în rezolvarea problemelor social-economice”,** prezentat de Marc Tisal am selectat iterația metodologică, ce conține următoarele etape: selectarea şi numerotarea problemelor; separarea enunțurilor problemelor de explicațiile şi justificările lor; ierarhizarea problemelor în ordinea importanței; ataşarea explicațiilor şi justificărilor, cu acelaşi număr de ordine, la problemele enumerate; găsirea tuturor răspunsurilor posibile la problemele abordate.

Al doilea referat – **„Un model de tranziție de la economia centralizată la economia de piață”**, elaborat de Marius Halmaghi, promovează o modalitate inedită de privatizare constând în împărțirea avuției naționale. Astfel, un sfert va rămâne în proprietatea statului (principalele bogății ale solului şi subsolului, producția strategică, activitățile sociale etc.), iar restul se va împărți la populația activă ca acțiuni formale cu valoare nominală în cont. În acelaşi timp, fiecare întreprindere îşi va publica numărul de acțiuni potențiale, populația putând opta, în vederea cumpărării, pentru întreprinderile pe care le doresc (cu prioritate pentru cele în care lucrează).

• Cea de a şaptea reuniune a Grupului pentru dialog economic a avut loc joi, 5 aprilie 1990, în care a fost dezbătut referatul **„Fiabilitatea şi înnoirea în**

economia de tranziție. Strategii de punere în paranteză”, elaborat de Constanța Partenie şi Iulia Trăistaru. A fost acreditată ideea că în economia viitoare a României, caracterizată ca o economie mixtă – de stat şi particulară – vor acționa două variabile principale: concurența şi controlul statului. Între aceste două sectoare este necesar să existe atât o toleranță reciprocă, cât şi o cooperare reciproc avantajoasă. În acelaşi timp, a fost subliniat rolul deosebit pe care va trebui să-l îndeplinească instanțele publice (în special cele financiare) în exercitarea controlului asupra activității economice a întreprinderilor.

• A opta întâlnire a membrilor grupului a avut ca temă (joi, 19 aprilie 1990), referatul **„Modelul economic neoliberal vest-european”** elaborat de Ioan Cristescu, asupra căruia vom reveni.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 10-11/1990

- săptămânal de informare economică -

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

SUMAR

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE, PRIVATIZAREA ŞI TRECEREA LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Revoluția privatizării (Sorin GUGONEA) 375

Elemente ale strategiei de trecere la o economie de piață în unele țări est-europene 384

INSTITUTUL DE ECONOMIE NAȚIONALĂ

Privatizarea şi piața bursieră: unele aspecte (Cristian POPA) 392

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Privire retrospectivă asupra evoluției cadrului juridic privind reglementarea regimului societăților cu capital străin constituite în Ungaria (Emilia PUIANU) 398

LEGISLAȚIE ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

R.D. Germană – Decretul din 25.I.1990, cu privire la înființarea şi activitatea întreprinderilor cu participare străină 404

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Legislația iugoslavă cu privire la regimul capitalului străin (Emilia PUIANU) 414

CONJUNCTURA ECONOMIEI MONDIALE, TRIM. I. 1990

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

America Latină (Rodica RĂDULESCU) 421

Asia (Ecaterina PATILEA, Mihail POPA, Romulus PALADE) 425

Orientul Mijlociu (Doina DANCIU, Marta ILIESCU, Mirela SIMION) 432

MANIFESTĂRI ŞTIINȚIFICE

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Din activitatea Grupului pentru dialog economic 440

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

REVOLUȚIA PRIVATIZĂRII

Sorin GUGONEA

Conştiința pierderilor anuale de milioane de dolari înregistrate de întreprinderile de stat, apărută pe fundamentul crizelor bugetare, a declanşat revoluția paşnică a privatizării în mai mult de 50 de țări, care s-au angajat în acest proces sub diferite forme: vânzarea întreprinderilor de stat, renunțarea la reglementările ce privesc sectoarele agricol şi industrial sau renunțarea la monopolul de stat asupra unor servicii. Din 1981, tendința s-a accelerat ajungând să cuprindă guverne cu ideologii diferite şi națiuni în diferite stadii de dezvoltare.

De-a lungul timpului, s-a constatat că întreprinderile de stat impun cetățenilor cheltuieli directe şi indirecte prin subsidiile permanente care trebuie acordate pentru sprijinirea lor. Alte subsidii, acordate sub forma unor împrumuturi de la bănci străine şi din interior, elimină sectorul particular de pe principalele piețe. Simpla prezență a acestor firme de stat înăbuşă inițiativa şi inovația.

Pe măsură ce guvernele şi-au epuizat resursele financiare iar cetățenii au fost dezamăgiți de randamentul întreprinderilor de stat, pragmatismul a început să înlocuiască ideologia. Astfel, în 1984, pentru prima dată după cel de-Al Doilea Război Mondial, sectorul de stat din 19 țări occidentale europene a intrat în declin. Privatizarea s-a extins rapid în Europa deoarece proprietatea guvernamentală asupra mijloacelor de producție nu a dat rezultatele scontate: mai puțină ierarhie şi mai multă implicare din partea forței de muncă.

Britanicii preiau inițiativa

Marea Britanie a luat inițiativa în revoluția privatizării transferând aproximativ o treime a forței de muncă din sectorul naționalizat – 600.000 locuri de muncă – în sectorul privat prin vânzarea companiilor proprietate de stat. Aceste lichidări, împreună cu sumele provenite din vânzarea locuințelor din fondul de stat către chiriaşi, au adus trezoreriei britanice mai mult de 26 miliarde dolari şi au diminuat participarea statului la totalul producției interne de la 10% la 6%.

Pentru ca Marea Britanie să devină o națiune de proprietari de case şi de acționari guvernul primului ministru Margaret Thatcher a introdus o formă de

privatizare (cunoscută sub numele de capitalism popular sau muncitoresc) prin care se oferă angajaților, prin vânzare sau gratuit, acțiuni ale întreprinderilor de stat în care lucrează. De exemplu, în 1982 angajații celei mai mari companii de transporturi auto din Marea Britanie, National Freight Consortium, au achiziționat 83% din pachetul de acțiuni, fiecare contribuind cu aproximativ 500 dolari. De atunci productivitatea angajaților a crescut cu 30%, iar firma este atât de rentabilă încât valoarea acțiunilor a crescut de peste 40 ori. A urmat vânzarea companiei British Telecom, a 6-a mare companie de telefoane din lume, care avea nevoie de capital pentru modernizarea tehnologiei. În cadrul celei mai mari oferte de acțiuni din acea vreme guvernul britanic a vândut publicului 51% din acțiuni, angajații firmei având prioritate. 96% din forța de muncă s-a prelevat de acest drept. În urma privatizării, British Telecom a înregistrat o creştere cu 25% a profitului.

Când primul-ministru Margaret Thatcher şi-a început mandatul în 1979, o locuință din trei era proprietate de stat. În următorii şase ani aproape un milion de locuințe – aproximativ 17% din fondul de stat – au fost vândute chiriaşilor cu reduceri de până la 60% în funcție de numărul anilor de când plăteau chirie.

În 1986, oferta publică a acțiunilor în valoare de 8 miliarde de dolari ale firmei British Gas Corporation – monopolul național al aprovizionării cu gaze – a devenit cea mai mare vânzare în bloc a unei întreprinderi de strat efectuată de guvernul britanic. Adepții concurenței au criticat vânzarea considerând că s-a pierdut ocazia renunțării la formula monopolului şi introducerii concurenței în acest domeniu, prin separarea liniilor locale de aprovizionare din rețeaua națională. Criteriul competitivității a fost sacrificat pentru ca guvernul să obținută rapid venituri care ar fi permis acestuia să evite creşterea impozitelor, contractarea de noi împrumuturi sau emiterea de monedă pentru a menține nivelul dorit al cheltuielilor statului în sprijinul programelor sociale.

La sfârşitul anului 1987, sectorul industrial de stat din Marea Britanie era cu 40% mai mic decât în 1979. În acelaşi interval, ponderea britanicilor care posedau acțiuni a crescut de la 5% la 16%, unele păreri atribuind acestui fapt succesul politicii britanice de reducere a ratei inflației de la 24% la 4%. Chiar şi în acest sector public redus, s-a calculat că inflația cheltuielilor guvernamentale depăşea 7% în 1980, comparativ cu numai 3% în sectorul particular britanic.

În cazul SUA s-au comparat cheltuielile pentru două servicii subsidiate în mare parte de guvern – asistența medicală şi educația – cu creşterea prețurilor de consum ale unor servicii preponderent particulare, cum ar fi locuințele şi transporturile. S-a evidențiat faptul că prețurile pentru cele două servicii guvernamentale cresc cu aproximativ 8% anual comparativ cu mai puțin de 3% în cazul serviciilor din sectorul privat, ceea ce vine în sprijinul ideii că proprietatea sau controlul de stat oferă mai puține stimulente pentru diminuarea cheltuielilor şi controlul inflației.

O idee câştigă adepți

De la inițierea programului de privatizare delegații din peste 20 de țări au solicitat Trezoreriei Britanice idei privind modalitățile de privatizare a economiilor lor. Au fost identificate cel puțin 22 de metode diferite de transferare, parțială sau integrală, a unor entități şi funcțiuni guvernamentale. Aceste tehnici cuprind vânzarea sau cedarea unor întreprinderi de stat, acordarea unor contracte pentru servicii, stabilirea unor taxe de utilizare, vânzarea locuințelor din fondul de stat către ocupanții lor şi renunțarea la monopolul de stat pentru stimularea concurenței.

În luna august 1986, Adunarea Națională a Franței şi Senatul au aprobat o lege care permitea denaționalizarea a 65 companii şi grupuri bancare din proprietatea statului, într-o perioadă de cinci ani, pentru a strânge suma de 50 miliarde dolari. Participarea străină la vânzări a fost limitată la 20% pentru a menaja mândria națională. Până în iunie 1987, aproximativ 10 companii au fost vândute mărind numărul francezilor posesori de acțiuni de la două milioane la cinci milioane. Multe din stocuri au fost subevaluate intenționat pentru a amplifica ponderea deținătorilor de acțiuni în rândul unei populații care prin tradiție se ținuse departe de bursă. De asemenea, guvernul a ajuns să considere versiunea proprie a „capitalismului popular" şi ca o modalitate de a acorda firmelor franceze mai multă libertate de a concura pe piețele internaționale.

Partidul socialist de guvernământ din Austria a decis să salveze sectorul de stat – ce cuprinde 198 întreprinderi care au totalizat pierderi de 1,4 miliarde dolari într-o perioadă de trei ani, până în 1985 – prin vânzarea unor părți din acesta către investitorii particulari. Guvernul socialist din Spania a vândut mai mult de 200 corporații din societatea de holding ce îi aparținea. Accelerarea privatizării în Italia şi RF Germania a fost alimentată în parte de proasta gestionare a fondurilor publice de către autoritățile locale şi naționale, precum şi de ineficiența birocrației guvernamentale.

Vânzarea companiei naționale de telecomunicații Nippon Telegraph and Telephone (NTT), monopol în proprietate guvernamentală exclusivă, a adus statului peste 13 miliarde dolari în 1986 prin vânzarea inițială a unei optimi din pachetul de acțiuni NTT. Prin lege, sumele provenind din vânzare au fost vărsate într-un cont bugetar special destinat achitării datoriei naționale japoneze. De asemenea, Japonia a inițiat procesul de trecere a căilor ferate naționale – cu un deficit de 11 miliarde dolari înregistrat în 1985 – în mâini particulare prin împărțirea liniilor pentru transportul de călători şi marfă în rândul a şapte companii.

Un studiu efectuat în 13 țări latino-americane a evidențiat creşterea ponderii cheltuielilor guvernamentale în produsul intern brut de la 15,5% în 1970 la 20,6% în 1980, factor care a produs un dezastru economic. Costa-Rica a început să împrumute masiv în anii '70 pentru a finanța expansiunea preconizată de guvern, însă a fost obligată să renunțe în 1981, când guvernul

a suspendat plata datoriei sale externe ce depăşea 4 miliarde dolari. Guvernul a renunțat la numeroasele întreprinderi de stat şi a liberalizat economia până când produsul intern brut, care scăzuse cu 9,2% în perioada 1980-1982, a crescut din nou cu peste 10% între 1983-1985.

Guvernul Braziliei, împovărat de datoria externă de 100 miliarde dolari şi întreprinderile de stat care asigurau din performanțele economiei naționale, a vândut 12 firme de stat în 1985 şi a elaborat o listă cuprinzând încă 77 companii ce urmau a fi privatizate pentru a reduce cheltuielile de subsidiere şi a procura capitalul atât de necesar. În 1987, preşedintele José Sarney şi-a declarat intenția de a continua liberalizarea economiei braziliene, permițând conversiunea a 20% din datoria comercială a țării în participanții la capital.

Mexicul, având probleme similare a vândut 236 companii de stat în 1985 şi a oferit spre vânzare încă 80, printre care şi Compania Națională de Transporturi Aeriene Mexicana. În 1973, Chile avea 377 întreprinderi de stat care contribuiau cu 39% la formarea produsului național brut. În propria versiune a capitalismului popular, conducătorii militari din Chile au distribuit în rândul investitorilor acțiunile companiilor administrative de stat – în majoritate bănci, companii de asigurări şi servicii publice – reducând la câteva zeci numărul întreprinderilor de stat.

Primul-ministru al Turciei, Turgut Ozal, a fost ales în 1983 ca urmare a promisiunii sale de a vinde majoritatea celor 200 întreprinderi de stat. Un an mai târziu, podul suspendat peste Bosfor a fost vândut publicului, oferind investitorilor un profit de 18% în trei ani.

Pe lângă vânzarea unor certificate de coparticipare la beneficiile aduse de barajul Keban (centrala hidroelectrică), Turcia intenționează să finanțeze viitoarele centrale electrice cu ajutorul unor grupuri de investitori particulari, folosind contracte pe termen lung de cumpărare de către guvern a energiei electrice produse. În cadrul unui plan general de privatizare, elaborat în 1986 de o bancă americană, Turcia a amorsat un proces de privatizare, în două etape, a 40 întreprinderi economice de stat care realizau o treime din producția industrială a țării.

La rândul său, Bangladesh a început să pună un accent sporit pe sectorul privat. Din 1975, această țară a dezetatizat peste 600 companii de stat din industriile chimică, textilă şi prelucrarea iutei şi a privatizat domeniul distribuției îngrăşămintelor chimice, acțiune care a sporit substanțial vânzările de asemenea produse. În intervalul a doi ani de la privatizare noii proprietari ai întreprinderilor textile înregistrau profituri substanțiale, în comparație cu pierderile mari suferite de aceleaşi întreprinderi sub administrația guvernului.

Răspândirea conceptului

Pe plan internațional, întregi sectoare economice suportă transformări în sensul privatizării. Brazilia, Malaysia şi Coreea de Sud încurajează în prezent

sectorul privat al producerii energiei electrice, după ce anterior interziseseră vânzarea energiei produse de particulari. În Yemenul de Nord oamenii de la sate au pus laolaltă economiile şi au cumpărat generatoare noi pentru a-şi electrifica localitățile lor.

În transporturi ca şi în agricultură şi alte sectoare, în special în țări mai puțin dezvoltate, sistemele private existau dinainte însă funcționau neoficial, ca parte a economiei subterane. În prezent, guvernele încurajează economiile subterane să se ridice la suprafață. În Malaysia, s-a permis operarea unor linii particulare de miniautobuze. În Bankok, Thailanda şi în Singapore taxiurile altă dată ilegale, au fost recunoscute şi înregistrate. Ceea ce exista sub forme ilegale în numeroase economii este pur şi simplu legalizat. În India, oraşul Calcutta interzisese autobuzele particulare odată cu înființarea unei companii de stat de transporturi. Constatând pierderile companiei Calcutta a vândut autorizații pentru autobuze particulare, ceea ce a dus la apariția rapidă a unui parc de 3400 vehicule ce funcționează în câştig, fără subsidii guvernamentale. În acelaşi timp, parcul de autovehicule de stat trebuie să primească subsidii lunare în valoare de 1 milion dolari deşi utilizează trasee la prețuri practicate de autobuzele particulare.

În ultimii ani Africa reprezintă şi ea un mediu deosebit de stimulator pentru privatizare. După obținerea independenței, majoritatea conducătorilor africani au renunțat la capitalismul de stat şi au trecut la socialism. Companiile private au fost naționalizate şi înlocuite de întreprinderi de stat, au fost instituite controale la nivelul întregii activități economice – importuri, exporturi, chirii, prețuri – iar agricultura colectivă şi fermele de stat au eliminat majoritatea agricultorilor particulari. Totuşi, noua ideologie s-a dovedit a fi inoperantă în condițiile din Africa, unde târgurile săteşti erau prin tradiție libere, deschise, iar şefii de trib africani nu impuneau niciodată controlul prețurilor, restricții ale comerțului liber sau alte constrângeri de piață. Majoritatea fondurilor care au permis țărilor slab dezvoltate să extindă proprietatea de stat asupra industriei şi agriculturii şi, apoi, să ofere subsidii întreprinderilor ineficiente provenea de la guverne şi instituții bancare occidentale.

La o întâlnire a Organizației Unității Africane care a avut loc în iulie 1985, şefii de stat au recunoscut public că „primatul acordat statului mai degrabă a împiedicat decât a promovat progresul economic”. Politicile de împrumut ale Băncii Mondiale şi ale Fondului Monetar Internațional (FMI) începeau să exercite presiuni asupra numeroaselor țări beneficiare în sensul introducerii unor programe de austeritate, obligându-le să privatizeze întreprinderile de stat. În 1983, Togo a inițiat un program de privatizare după „consultări” cu Banca Mondială şi FMI care a dus la vânzarea sau concesionarea a cinci industrii de stat. La mijlocul anilor '70 Tanzania a stabilit stimulente pentru libera inițiativă a agricultorilor: în intervalul unui an, pentru prima dată într-un deceniu, economia Tanzaniei a avut un ritm de creştere mai rapid decât al populației, ceea ce a permis fermierilor să înceapă exportarea unei părți din recoltă.

Vântul schimbărilor aduse de privatizare a pătruns şi în marea parte a lumii comuniste. În R.P. Chineză, patru „zone economice speciale” cu impozite mai mici chiar şi decât în Hong Kong au atras investiții străine de peste 3 miliarde dolari în perioada 1979-1984, ceea ce a determinat extinderea unor stimulente similare la nivelul a încă 14 oraşe de coastă. În interiorul acestor zone, China a privatizat drumurile şi alte elemente de infrastructură proiectate şi construite de companii particulare străine. Asemenea zone libere ce oferă o combinație de impozite şi tarife scăzute precum şi stimulente pentru dereglementare au fost adoptate şi de alte guverne ce căutau să impulsioneze dezvoltarea sectorului privat. Din 1978, numărul zonelor libere pe plan internațional a crescut exploziv de la 220 la peste 800, asigurând locuri de muncă pentru circa 4,2 milioane persoane.

O lege referitoare la „munca individuală” a intrat în vigoare în URSS în luna mai 1987, legalizând 40 categorii de servicii particulare de la instalatori şi coafeze la mandatari. Prin eliberarea de autorizații şi perceperea unor impozite pe venituri, legea a scos la iveală o imensă economie subterană. Deşi noua lege impune restricții în ce priveşte dimensiunile întreprinderilor particulare şi interzice angajarea mâinii de lucru din afară, însăşi existența ei este notabilă.

Pentru toate tipurile de economii privatizarea oferă promisiunea revigorării. A restrânge însă privatizarea la eliminarea controlului prețurilor sau vânzarea câtorva proprietăți de stat înseamnă a rata ocazia revitalizării întregii economii, în special în țările mai puțin dezvoltate, prin trecerea unei game de servicii în sfera concurenței particulare. Peter Young de la Institutul Adam Smith declara că „pentru ca privatizarea să reuşească în țările în curs de dezvoltare este necesară o extindere a obiectivelor ei”. Privatizarea trebuie înțeleasă ca proces creator, de deplasare a unor întregi domenii de activitate economică din sectorul politizat, necomercial de stat în sectorul privat, receptiv la cererile consumatorilor şi orientat spre profit.

Limitarea dependenței de ajutorul extern

După cel de-Al Doilea Război Mondial, SUA au oferit altor țări ajutoare de peste 300 miliarde dolari. Anual, contribuabilii americani oferă în medie 14 miliarde dolari ca ajutor pentru mai mult de 100 țări.

Ajutorul american pentru străinătate este distribuit prin intermediul Agenției pentru Dezvoltare Internațională (AID), din subordinea Departamentului de Stat al SUA. AID consideră că rolul său este de a promova independența economică în țările beneficiare, încurajându-le în adoptarea unei politici care să permită creşterea producției de alimente şi să elibereze forțele economiei de piață prin privatizarea întreprinderilor de stat ineficiente. Aceste obiective nu sunt întotdeauna realizate cu rigiditate.

Beneficiarii ajutoarelor economice din unele țări se confruntă cu probleme puse de excesul de generozitate, prin saturarea cu ajutoare pentru dezvoltare. Pentru ca ajutoarele economice să fie eficiente, AID susține necesitatea ca beneficierii să întreprindă reforme interne eliminând subsidiile

guvernamentale, controlul preţurilor şi salariilor, întreprinderile de stat ineficiente şi alte forme similare de ingerinţă în soluţiile economiei de piaţă.

Nu ajutoarele străine, ci investiţiile străine sunt cele care garantează în mai mare măsură succesul politicii de încurajare a independenţei, creşterii economice susţinute şi responsabilităţii politice. O modalitate ar constitui-o schimburile de tip „datorie pentru participare", prin care împrumuturile sunt cedate în schimbul unor proprietăţi în ţările în curs de dezvoltare. În 1986, aceste schimburi prin care băncile îşi vindeau împrumuturile în străinătate companiilor ce doreau să investească în lumea a treia au redus datoria ţărilor mai puţin dezvoltate cu aproape 5 miliarde dolari.

Crearea de porturi şi zone comerciale libere poate fi facilitată de utilizarea conversiunii datoriei ca modalitate de atragere a capitalului pentru investiţii. Acest concept a fost creat şi implementat de un grup de consultanţi din Washington, specializat în zone libere şi reforme în domeniul privatizării aplicate cu precădere în zona Caraibilor. Costa Rica a fost cea dintâi ţară care a aprobat conversiunea datoriei în schimbul dezvoltării zonelor libere prin crearea unei zone privatizate lângă San José: iniţiative similare au fost luate în Jamaica şi Republica Dominicană. Prin diminuarea impozitelor, eliminarea taxelor vamale în mişcarea bunurilor şi a controalelor asupra schimburilor externe, zonele libere pot crea insule de prosperitate în ţări incapabile să adopte o politică de liberalizare la scară naţională din cauza unor instituţii refractare la diluarea semnificativă a controlului economic guvernamental. În interiorul acestor zone privatizarea aeroporturilor, drumurilor şi serviciilor de telecomunicaţii este un fapt comun, oferind un model ţării gazdă.

Încurajarea proprietăţii muncitoreşti

Marea Britanie a apelat adesea la cumpărarea companiilor de stat de către angajaţii acestora ca modalitate de a evita plata în continuare a unor subsidii enorme către aceste firme. Pe lângă capitalul realizat astfel, avantajele vânzării întreprinderilor de stat includ extinderea proprietăţii de capital prin acţiunile oferite angajaţilor şi acordarea unui tratament corect lucrătorilor guvernamentali care au acceptat slujbele în speranţa de a obţine beneficii şi siguranţa locului de muncă. De asemenea, calitatea de proprietar poate remodela calitatea muncii şi ambiţiile angajaţilor înclinaţi spre o înţelegere îngustă a noţiunii de „muncă".

Pentru naţiunile cu tradiţie sau mentalitate colectivistă, ori cărora le lipseşte experienţa liberei iniţiative, proprietatea muncitorească asupra industriilor de stat oferă un compromis convenabil între ideologie şi circumstanţele de natură economică. În Somalia, întreaga flotă a industriei pescuitului, formată din 700 nave, era în proprietate guvernamentală. Un fost consultant pentru Africa al Băncii Mondiale a evidenţiat faptul că „lipsa stimulentelor pentru buna întreţinere a echipamentului, preţurile oficiale scăzute şi alte politici inadecvate" menţineau inactivă marea parte a flotei. În 1982, 110 vase pescăreşti au fost vândute echipajelor lor. În doi ani, 85% din

vasele private operau în condiții de eficiență, cu o productivitate mult superioară celei înregistrate de navele rămase în proprietatea statului.

Din 1981 cel puțin 30 companii din Guatemala au intrat în proprietatea angajaților în cadrul unor planuri modelate după un program aplicat în Costa Rica la care participă peste 700 de întreprinderi şi 120.000 de angajați. Transformarea angajaților din sectorul de stat în proprietari poate promova binele comun pe două planuri: cel economic, prin scoaterea din patrimoniul statului a proprietăților care secătuiesc resursele şi prin ocazia oferită clasei muncitoare de a profita de pe urma acestei acțiuni, precum şi prin faptul că întreprinderea este scutită de multe din problemele inerente altor forme de proprietate; cel politic, prin stimularea celor lipsiți de putere în sensul apărării şi extinderii sistemului liberei inițiative.

Opoziția față de privatizare vine de obicei din partea mişcării sindicale a lucrătorilor din sectorul public, care o consideră o amenințare la adresa posturilor din schemele supraîncărcate ale întreprinderilor de stat, din partea birocraților guvernamentali a căror putere de control ar fi diminuată şi din partea foştilor politicieni şi ofițeri care fac parte din consiliile de conducere a numeroase industrii de stat. Pentru ca privatizarea să reuşească trebuie creat un curent de opinie în favoarea reformelor, ceea ce înseamnă că angajații şi conducerea trebuie să profite de pe urma transformării de tip public-privat. Dacă o țară are insuficiente piețe de capital privat pentru finanțarea cumpărării companiilor de stat, firmele ar putea fi cedate conducerii şi angajaților oferind acestora o miză în viitorul întreprinderilor şi eliminând împovărarea în continuare a contribuabililor. Acțiunile oferite angajaților îi fac pe aceştia să fie răspunzători pentru cheltuielile de funcționare şi îmbunătățirea produselor şi serviciilor, iar ele le permit în acelaşi timp, să participe direct, adesea pentru prima dată, la dinamismul şi oportunitățile unei economii de piață.

Acceptarea opțiunii şi concurenței

Pentru unii, privatizarea poate fi un domeniu cu totul nou al actului decizional în care mulți ar prefera să nu se implice. Teama de opțiune şi răspundere ar putea produce o şi mai mare dependență de stat în rândul acelei categorii de populație, în special în centrele urbane mai vechi, care s-a acomodat de mult la mediul aparent sigur al monopolului de stat.

Privatizarea parțială prin cedarea unor contracte ridică anumite pericole care ar putea submina sprijinul opiniei publice. Dacă politicienii şi birocrații apelează la utilizarea în exclusivitate a franşizei sau a contractelor cu furnizor unic ori dacă nu reuşesc să reliciteze contractele pe o lungă perioadă de timp, ar putea lua naştere monopoluri private care ar înlocui monopolurile de stat eliminând avantajele oferite de concurența consumatorilor şi contribuabililor. Tentațiile politice ar putea îndemna funcționarii să reformuleze specificațiile licitației astfel ca o singură firmă favorizată să se califice sau să permită unor firme favorizate să devină participante la contract pentru ca ulterior să

mărească preţurile. Singurul antidot pentru aceste abuzuri este licitaţia deschisă, corectă, competitivă.

Privatizarea nu restrânge nici conceptul de comunitate pentru societate, nici sensul de scop social al unui program. Urmărirea unui interes raţional nu este sinonimă cu lăcomia. Tocmai aceste forme evidente şi totuşi subtile de interes personal promovează adesea cele mai înalte virtuţi civice.

Instituţiile sociale trebuie concepute astfel încât să sincronizeze stimulentele particulare şi beneficiile sociale într-un mod eficient din punct de vedere economic care să promoveze concomitent şi imperativele morale. Răspunderea socială, ca motivaţie a comportamentului în procesul de guvernare, nu trebuie să fie diminuată de privatizare şi de accentul pe interesul personal implicat de acest termen. În măsura în care factorii de decizie şi publicul înţeleg că privatizarea este un instrument, simţul civic poate fi „înhămat" pentru a spori eficienţa serviciilor asociate scopurilor politice. Prin utilizarea mecanismelor de distribuţie particulare pentru a înlocui distribuţia guvernamentală, birocraţiile pot impune efectiv norme civice oferind factorilor de decizie opţiuni mai profunde în domeniul implementării deciziilor concepute pentru a promova binele comun. Astfel, guvernul poate avea la dispoziţie mai mult timp şi resurse pentru a se dedica sarcinii principale – elaborarea unor legi drepte ca răspuns la voinţa poporului.

Caracterul global al privatizării reprezintă recunoaşterea tacită a faptului ca etatizarea şi socialismul au dus la stagnare. Privatizarea oferă promisiunea ridicării standardului de viaţă prin introducerea concurenţei care va atrage după sine eficienţa, costuri scăzute şi servicii optimizate. Vânzarea proprietăţilor oferă guvernelor mari câştiguri rapide de capital, ceea ce ar putea fi singurul stimulent pentru unele ţări împovărate de datorii în direcţia experimentului denaţionalizării. Din acest motiv, cei care susţin rolul central al guvernului în existenţa economică a omului vor prezenta privatizarea ca o simplă metodă, o oscilaţie de moment a pendulului. Dacă într-adevăr este vorba de o oscilaţie, aceasta ar putea dura mult mai mult – poate chiar secole – decât şi-ar putea imagina un adept al etatizării.

Sursa: Randall Fitzgerald, Economic Impact, nr. 2/1989, p. 35

ELEMENTE ALE STRATEGIEI DE TRECERE LA O ECONOMIE DE PIAȚĂ ÎN UNELE ȚĂRI EST-EUROPENE

I. Simplificarea sistemului de planificare

Cehoslovacia

Statul va juca şi în continuare un rol important în economia cehoslovacă. Chiar dacă noua legislație în curs de elaborare va permite desfăşurarea activităților economice în condițiile oricăror forme de proprietate, ponderea sectorului de stat va rămâne apreciabilă. În afara bazei sale materiale, funcția economică a statului se va exercita prin politica economică a acestuia. În acest domeniu, viitorul cel mai apropiat prefigurează o serie de mutații de ordin principal care sunt menite să ridice la un nivel calitativ superior sistemul de programare economică din Cehoslovacia.

În acest context, activitatea de planificare desfăşurată de organele centrale se va limita la o serie de componente macroeconomice ce vor defini obiectivele strategice ale economiei naționale şi va renunța la caracterul definitiv, de elaborare şi coborâre a sarcinilor până la nivelul organizațiilor economice.

Obiect al programării economice centrale îl vor constitui în primul rând proporția alocării venitului național pentru acumulare şi consum, realizarea politicii de restructurare economică, balanța de plăți externe, politica bugetară, politica valutară.

Implementarea acestei programări se va face preponderent prin sistemul pârghiilor şi instrumentelor economico-financiare, a căror eficacitate a fost demonstrată în condițiile economiilor de piață (impozite, credite, dobânzi, subvenții, cursuri valutare etc.).

Având în vedere că, în ultimele două decenii, economia cehoslovacă s-a dezvoltat, conform opiniilor oficiale, în mod disproporționat şi deformat, în etapa actuală se urmăreşte restabilizarea echilibrului în economie. În acest scop, pe termen mediu (1-3 ani) planul de stat va mai include un sistem restrâns de indicatori obligatorii pentru întreprinderi, aşa-numitele „sarcini de tranziție”, care se referă la:

- reglementarea unitară a sistemului de salarizare, fiind posibilă şi adoptarea a 2-3 variante opționale, alegerea uneia sau alteia rămânând exclusiv la latitudinea întreprinderii;
- sistemul normativelor de fonduri valutare, care este elaborat diferențiat în funcție de ponderea importului şi exportului şi la care se

va renunța în viitor, odată cu satisfacerea intereselor specifice ale statului şi trecerea la convertibilitatea valutei naționale;

- sistemul sarcinilor nominalizate de producție (la produsele deficitare) şi a nivelurilor limită la unele materii prime şi materiale. În acest mod, un segment important al aprovizionării tehnico-materiale este ținut sub control, în baza balanțelor elaborate la nivel central. Cu toate acestea, numărul acestora s-a redus cu circa 1/3 şi acest proces va continua, în paralel cu generalizarea treptată a relațiilor marfă-bani din economie.

Domeniile în care incidența nemijlocită a statului în economie se va diminua sensibil în viitorul apropiat vor fi investițiile de la buget, subvenționarea unor categorii de prețuri, controlul prețurilor (având în vedere acceptarea unui anumit ritm de liberalizare a prețurilor – practicarea prețurilor liber contractuale în special în comerțul interior şi sfera serviciilor. Se va crea un organ special de supraveghere a evoluției prețurilor din economie). De asemenea, procesul demonopolizării în economie, ca premisă a bunei funcționări a mecanismelor de piață preconizate, se va desfăşura, după toate probabilitățile, fără aplicarea de metode administrative, de comandă (în Cehoslovacia gradul de concentrare a producției este dintre cele mai ridicate, mărimea medie a întreprinderilor fiind de 40-50.000 de lucrători).

Ungaria

Odată cu renunțarea, începând din anii 1984-1985, la sistemul de defalcare a sarcinilor de plan de sus în jos, întreprinderile au primit dreptul de a-şi elabora propriile planuri, stabilind de sine stătător orizontul temporal al acestor planuri.

În prezent, Oficiul Național de Planificare din Ungaria (ONP) nu a trecut la întocmirea planului cincinal pe 1991-1995 şi nu se ocupă nici de actualizarea prevederilor şi prelungirea orizontului temporal al planului (concepției) pe termen lung.

În condițiile pluralismului politic, ONP a elaborat un program economic pe anul 1990, care – după aprobare de către guvern – a fost dezbătut şi adoptat de parlament, constituind baza activității guvernului în anul curent.

În contextul trecerii ferme la economie mixtă, de piață şi având în vedere caracterul deschis al economiei ungare, se apreciază ca necesară transformarea planurilor de execuție (anuale) ale guvernului în programe de acțiune, construite în mai multe variante în raport cu căile previzibile de desfăşurare a proceselor economice şi sociale (corespunzător unei asemenea abordări şi calculațiile de plan se vor efectua în mai multe variante).

În noile condiții, organele centrale ale statului vor avea sarcina să elaboreze politica fiscală şi monetară, conducerea economică centrală, urmând să renunțe la un număr mare de reglatori economici folosiți până în prezent. Se

va lăsa un câmp larg pentru autoreglarea economiei prin mecanismele specifice pieței.

În prezent, aparatul ONP se ocupă de pregătirea şi fundamentarea deciziilor pentru rezolvarea unor probleme curente, dar de o importanță majoră pentru ansamblul economiei naționale (măsuri pentru prevenirea sau diminuarea deficitului bugetar, pentru atenuarea inflației şi altele similare). Prin concursul decisiv al ONP a fost elaborat şi un program teritorial pentru zona Ungariei de Nord, care a fost afectată serios de criza industriei metalurgice.

R.S.F. Iugoslavia

Sistemul de planificare al R.S.F. Iugoslavia s-a adaptat sistemului economiei de piață.

Din 1950, Iugoslavia a abandonat sistemul administrativ de conducere, dar unele metode centralizate de conducere şi planificare au continuat să se mențină, deşi rolul lor a marcat o tendință de descreştere treptată.

La sfârşitul anului 1988, Iugoslavia a introdus planificarea indicativă (orientativă) de tip occidental; în RFS Iugoslavia planificarea nu stabileşte obligații. Întreprinderile (care constituie structura de bază a sistemului economic iugoslav) au o mare autonomie, limitele lor de „mişcare" fiind stabilite economic şi nu administrativ.

Totuşi, în economia iugoslavă se menține planificarea centralizată pentru întreprinderile din sectorul de infrastructură (energie electrică, PTT, căi ferate), cât şi pentru unele activități sociale (ştiință, învățământ, sănătate). Toate aceste domenii sunt considerate de o importanță economică şi socială deosebită, statul asumându-şi responsabilități directe în ramurile amintite. Se apreciază că în aceste sectoare piața nu poate constitui un indicator reprezentativ pentru alocarea resurselor necesare.

Planurile adoptate la nivel federal în R.S.F. Iugoslavia se diferențiază în două mari categorii:

- planuri pe termen lung (10 ani); ele reprezintă o orientare generală de dezvoltare;
- planuri pe termen mediu (5 ani); aceste planuri reprezintă baza de planificare.

Metodologia elaborării planului pe termen mediu

- Adunarea Federală adoptă o hotărâre prin care se dispune elaborarea planului.
- Institutul Federal de Planificare Socială (IFPS) elaborează o analiză globală a dezvoltării Iugoslaviei în perioada anterioară de 5-10 ani şi analiza perspectivelor pentru următorii 5 ani. În această activitate, IFPS colaborează cu toate institutele economice din Iugoslavia, sintetizând informațiile şi opiniile primite.

- În baza analizei IFPS, Consiliul Executiv Federal (CEF-guvernul) pregăteşte direcțiile de evoluție ale planului pe termen mediu, care sunt supuse aprobării parlamentului.

Planul stabileşte direcțiile dezvoltării şi cadrul material al acestor tendințe de dezvoltare (resurse şi limite).

CEF elaborează deci anteproiectul de plan, care are două secțiuni:

I – secțiunea cu caracter de coordonare care obligă organele federale să asigure condiții pentru realizarea prevederilor respective. În mod concret:

- se stabilesc obiectivele comune în dezvoltarea economiei R.S.F. Iugoslavia;
- proporțiile economice de bază;
- politica demografică;
- proiectele de infrastructură;
- unele măsuri economice concrete.

II – secțiunea cu caracter indicativ se referă la ritmuri, proporții, alți indicatori calitativi.

Această secțiune se bazează pe cercetarea ştiințifică, reprezentând o prognoză a dezvoltării economice pe perioada la care se referă respectivul plan.

Guvernul supune parlamentului proiectul de plan spre dezbatere. În această etapă republicile, provinciile şi teritoriile îşi expun interesele proprii, pe baza cărora CEF pregăteşte propunerea finală de plan, care revine în parlament pentru discutare şi aprobare.

După aprobare, CEF urmăreşte realizarea planului şi raportează în acest sens parlamentului de două ori pe an (în lunile mai şi octombrie). CEF adoptă programe de măsuri economice în vederea realizării planului. CEF este răspunzător în fața parlamentului de realizarea obiectivelor din plan.

În elaborarea planului, CEF foloseşte ca instrumente de lucru:

- bilanțurile macroeconomice (pentru a aprecia mai real posibilitățile de dezvoltare);
- balanțele rezultatelor activităților din diverse ramuri (tip BLR);
- modele macroeconomice.

Alte elemente ale metodologiei de planificare în R.S.F. Iugoslavia

a. Toți subiecții economici înaintează bilanțuri anuale către Sistemul Contabilității Sociale.
b. Banca Națională a R.S.F. Iugoslavia elaborează proiectul balanței de plăți, pentru a cărei realizare răspunde față de parlament.
c. Raportul plan/piață în Iugoslavia:
   - piața acționează liber;
   - rolul planului nu este acela de a limita, ci de a reglementa, de a orienta prin stabilirea obiectivelor. Scopurile sunt realizate prin

mecanisme economice. Piața şi planul sunt mecanisme complementare.

d. Numai în unele ramuri şi sectoare se impun măsuri obligatorii.
e. Alocarea resurselor se efectuează, de regulă, prin mecanisme economice de piață, cu excepția infrastructurii, unde planul este mijlocul de bază în alocarea resurselor.

II. Multiplicarea formelor de proprietate (Privatizarea)

Cehoslovacia

Se preconizează ca, cel puțin pentru perioada de tranziție, economia cehoslovacă să fie o economie mixtă. Sectorul de stat se va restrânge, cel cooperatist va fi menținut într-o oarecare proporție, urmând a fi extins sectorul privat.

Se preconizează însă ca întreprinderile din toate sectoarele să beneficieze de condiții unitare pentru desfăşurarea activității lor economice.

De curând, guvernul cehoslovac a aprobat legea privind întreprinderea privată.

Ministrul de finanțe, V. Klaus a apreciat recent că o proporție de 30-40% din economia cehoslovacă ar putea fi privatizată în perioada imediat următoare.

În vederea sprijinirii acțiunilor de privatizare la Ministerul de Finanțe a fost creat un Birou pentru studiul privatizării.

Se conturează două căi principale de privatizare:

- înființarea de întreprinderi private pe baza liberei inițiative (potrivit informațiilor deținute până în prezent numărul lucrătorilor noilor întreprinderi private nu este limitat deocamdată);
- transformarea actualelor întreprinderi de stat în societăți pe acțiuni, la care participația statului ar urma să fie menținută la circa 40% din valoarea capitalului acestora. Restul acțiunilor – opinează unii economişti cehoslovaci – ar putea fi achiziționate de alte întreprinderi (private sau foste de stat), de către persoane fizice sau chiar de firme străine (deşi în Cehoslovacia există rețineri față de această posibilitate).

În ceea ce priveşte întreprinderile de stat se discută necesitatea divizării marilor întreprinderi gigant (trusturi, concerne), existente, care dețin o poziție de monopol în economia cehoslovacă.

Părerile converg însă că acest proces nu va fi realizat prin aplicarea unor măsuri cu caracter administrativ, ci deciziile de dezmembrare vor urma să fie luate de însăşi întreprinderile în discuție.

Ungaria

În economia ungară coexistă, în prezent, mai multe forme de proprietate: de stat, cooperatistă şi, într-o anumită măsură, în special în domeniul agriculturii şi proprietatea particulară.

Evoluția şi ponderea acestor forme de proprietate au fost marcate anterior, din motive ideologice, de caracterul predominant şi superioritatea proprietății de stat.

Una dintre componentele esențiale ale reformei actuale din Ungaria o constituie schimbarea radicală a caracterului relațiilor de proprietate, în sensul promovării principiului „neutralității sectoriale" (şanse egale în economia ungară pentru toate formele de proprietate) şi, totodată, crearea condițiilor necesare dezvoltării spiritului întreprinderilor, a inițiativei particulare.

În acest sens, platformele electorale ale partidelor existente, în prezent, în Ungaria promovează ideea efectuării reformei proprietății, şi în cadrul acesteia – a dezvoltării proprietății private, care condiționează realizarea unor relații autentice de piață.

Există un diapazon larg de opinii cu privire la formele şi căile de realizare a privatizării şi, pe această bază, a economiei de piață.

S-a exprimat părerea că proprietatea privată va putea fi constituită de către:

- persoane particulare care dispun de mijloace financiare (inclusiv credite acordate de bănci) pentru a întemeia o întreprindere sau pentru a cumpăra din patrimoniul statului;
- fundații:
  - case de pensii, institute de învățământ şi ale cultelor;
  - întreprinderi naționale care vor putea deține cote de participare sub formă de acțiuni;
  - firme străine.

În prezent, guvernul ungar a ridicat restricțiile impuse în anii 1988-1989 sectorului particular. Astfel, într-o primă etapă, o întreprindere particulară avea dreptul să aibă cel mult 30 de salariați, apoi limita a fost ridicată la 500 salariați, iar în prezent nu există nici o restricție în acest domeniu.

S-a apreciat unanim că procesul de privatizare trebuie demarat în agricultură – domeniu în care micile gospodării individuale (inclusiv gospodăriile auxiliare – de pe lângă casă), fără investiții prea mari, pot avea o contribuție substanțială la buna aprovizionare a populației.

În procesul transformării unor întreprinderi de stat în societăți mixte sau pe acțiuni (prin formarea şi vânzarea unor pachete de acțiuni), conducerile actuale ale unor întreprinderi au imprimat o tendință de subevaluare a patrimoniului unității respective şi, ieşind de sub controlul administrativ de stat, acestea s-au transformat în mod spontan dintr-o formă în alta, în condițiile în care statul nu a putut influența vânzarea propriei sale proprietăți.

Aceste fenomene au determinat crearea unor organisme speciale pentru administrarea, utilizarea şi evaluarea corectă a patrimoniului statului (în situația în care o parte din acestea se vinde unor persoane particulare sau se transformă în societăți pe acțiuni, inclusiv mixte) – Agenția Patrimonială Națională.

În cursul anului 1989 şi primele luni ale anului curent, s-au exprimat proceduri legislative noi în domeniul privatizării.

Legea privind transformarea proprietății, adoptată în iulie 1989, conține o procedură simplificată pentru transformarea întreprinderilor de stat şi a cooperativelor în alte forme de societăți. Premisa acestui proces o constituie dreptul dobândit de întreprindere de a-şi majora capitalul cu 20% (respectiv cu cel puțin 100 milioane forinți). O proporție de 20% din capital este deținută de stat şi va fi administrată de o organizație de administrare specială (holding), în timp ce 80% din capitalul total se poate comercializa de către întreprindere sub forma vânzării de acțiuni. Întrucât activitatea întreprinderilor de stat poate fi continuată şi sub forma de societăți mixte, legea de transformare a proprietății oferă posibilități considerabile şi pentru investitorii străini.

Polonia

Până în prezent în economia poloneză sectorul de stat era predominant, cu excepția agriculturii (unde proprietatea de stat şi cooperatistă dețin numai 16%), ponderea micii producții de mărfuri în economia poloneză este de numai 8%.

Guvernul Republicii Poloneze a adoptat la 6 februarie a.c. proiectul legii privind privatizarea întreprinderilor de stat din industrie.

Potrivit unor opinii se preconizează ca cca 60% din industrie să fie organizată pe baza proprietății particulare.

Astfel, se apreciază că Polonia dispune de peste 2500 de întreprinderi care ar putea fi privatizate.

Privatizarea se va efectua pe mai multe căi:

- prin transformarea unor întreprinderi de stat în societăți pe acțiuni, statul urmând să-şi păstreze în cazul unora dintre acestea o cotă, restul fiind vândute fie unor altor întreprinderi, fie lucrătorilor întreprinderii respective sau altor persoane fizice (în anul 1989, cea mai ieftină acțiune era în valoare de 10 milioane zloți, aceasta majorându-se în 1990, la 100 milioane zloți);
- se acceptă, de asemenea, ideea vânzării de acțiuni, inclusiv unor firme străine, dar se apreciază că întreprinderile vor trebui vândute pe bani lichizi şi nu în contul datoriei externe;
- înființarea de întreprinderi private de dimensiuni mici şi mijlocii, inclusiv de firme cu participare străină de capital în proporție de 100%.

R.S.F. Iugoslavia

În Iugoslavia, este larg acreditată ideea că nu poate exista economie de piață fără pluralismul proprietății.

În prezent, în Iugoslavia există:

- proprietatea socială (de stat);
- proprietatea mixtă;
- proprietatea cooperatistă;
- proprietatea particulară.

Conform unor aprecieri, în prezent proprietatea socială asigură 88% din produsul social realizat în R.S.F. Iugoslavia, restul de 12% fiind distribuit între celelalte trei forme de proprietate.

Noile reglementări legale asigură că, începând cu anul 1990, toate cele patru forme de proprietate vor fi tratate pe baze egale, pornind de la principiul liberei concurențe, în scopul atingerii progresului în economie şi societate.

Sectorul social (de stat) ar putea fi periclitat în această nouă situație. În condițiile de piață liberă se anticipează o scădere a proprietății sociale, datorită posibilei dezafectări a unor întreprinderi nerentabile cu pierderi financiare permanente.

Se arată că, spre deosebire de alte ramuri economice, în agricultura Iugoslaviei proprietatea particulară este net predominantă, ei revenindu-i 85% din terenul agricol şi 95% din efectivul existent în zootehnie.

Capitalul particular (privat) nu mai este supus în Iugoslavia nici unei forme de limitare. În agricultură, țăranul poate dispune în momentul actual de 30 hectare (până acum limita era de 10 ha), iar în cursul anului curent se va legifera trecerea la proprietatea agricolă nelimitată.

Şi în economia orăşenească (small business) a fost desființată orice limită preconcepută.

În domeniul locativ fiecare cetățean poate deține oricâte locuințe doreşte, cu dreptul de a le închiria persoanelor interesate. Şi în acest domeniu a fost „spartă" o dogmă ideologică, respectiv limitarea proprietății particulare care ar amenința socialismul. Conducerea Iugoslaviei este de părere că fără indivizi bogați nu poate exista o țară bogată.

Dereglementările federale pleacă de la necesitatea unei prezențe cât mai discrete a statului în raporturile economice şi patrimoniale derulate în interiorul economiei iugoslave.

Investitorul străin de capital este acum tratat identic cu investitorul național, în ideea atragerii capitalului străin. Ieşirea economiei iugoslave din criză presupune acumulări de capital pentru investiții, care sunt căutate atât în țară cât şi în străinătate.

Experții iugoslavi consideră că actuala legislație va facilita „demontarea" privilegiilor de care au beneficiat întreprinderile care au reprezentat practic proprietatea şi monopolul de stat.

INSTITUTUL DE ECONOMIE NAȚIONALĂ

PRIVATIZAREA ŞI PIAȚA BURSIERĂ: UNELE ASPECTE

Cristian POPA

În contextul configurării economiei româneşti viitoare, precum şi în cel al perspectivei – pe termen scurt şi mediu – reconstrucției acesteia, problema cea mai larg acceptată este aceea a pluralismului formelor de proprietate. Se poate vorbi chiar de existența unui consens relativ în legătură cu aceasta, noțiunea reflectând atât recunoaşterea necesității diversificării formelor de proprietate, cât şi controversele legate de proporțiile necesare între sectoarele public şi privat, precum şi de căile concrete ale diversificării formelor de proprietate.

Înlocuirea dominației formei alimentate a proprietății de stat depersonalizate, aşa cum aceasta s-a manifestat în economia românească în perioada regimului totalitar, cu coexistența unei multitudini a formelor de proprietate face necesară luarea în considerare a procesului privatizării, atât sub raportul obiectivelor urmărite, cât şi a modalităților sale de implementare.

În literatura economică occidentală, dezbaterile legate de fundamentele teoretice şi practicile concrete (experiența de până în prezent) ale privatizării sunt deosebit de complexe.

Însuşi termenul de privatizare reflectă, în încărcătura sa semantică, o multitudine de modalități distincte (teoretice şi practice) de modificare a relațiilor dintre stat şi sectorul privat. După unii economişti, acestea sunt: denaționalizarea (vânzarea unor bunuri aflate în proprietatea publică), dereglementarea („deregulation” – erodarea monopolurilor de stat prin introducerea concurenței) şi subcontractarea („contracting out”) cu sectorul privat a producerii bunurilor şi serviciilor finanțate de către stat (de obicei, aceasta realizându-se prin intermediul francizei). Dacă în Europa Occidentală (şi în primul rând în Marea Britanie), privatizarea vizează ca modalitate principală denaționalizarea, în SUA, accentul prioritar se pune – având în vedere particularitățile economiei americane, şi în primul rând ponderea relativ mai restrânsă a sectorului public, precum şi autonomia sporită a acestuia față de guvern – pe dereglementare (pornindu-se de la teza derivată din teoria piețelor contestabile – conform căreia justificarea reglementării, respectiv a intervenției statului în domeniul prețurilor şi al accesului pe piață al noilor firme, se face numai în industriile ce prezintă caracteristici de monopoluri naturale nu numai pe plan regional, ci şi la nivelul economiei naționale, toate celelalte industrii ce reprezintă monopol de stat trebuind supuse concurenței). Aspectele

de mai sus demonstrează caracterul eronat al abordării unilaterale a procesului privatizării, ca şi cel al absolutizării acesteia; chiar şi în ceea ce priveşte denaționalizarea, privatizarea nu implică desființarea oricăror legături regulatorii între stat şi firmele devenite proprietate privată, prin însăşi importanța industriilor privatizate, aceste legături fiind necesare (poate mai mult decât în cazul altor sectoare).

Denaționalizarea însăşi poate urmări o multitudine de obiective, cu o ierarhizare variabilă a priorităților, şi care, uneori, pot fi contradictorii. Printre aceste finalități, literatura occidentală enumără: îmbunătățirea performanțelor economice ale industriilor vizate: rezolvarea problemelor de management şi control care grevează relațiile dintre stat şi firmele din industriile naționalizate; echilibrarea bugetului de stat pe seama sporirii veniturilor derivate din deționalizare; modificarea raporturilor de forță în sensul diminuării puterii sindicatelor din firmele sectorului de stat, considerate a fi prea puternice în comparație cu managementul; în fine, se are în vedere şi creşterea unei forme redivive de „capitalism popular", prin lărgirea numărului de acționari în rândurile populației, deci prin difuzarea mai amplă a titlurilor de proprietate ale societăților pe acțiuni (desigur, această amploare este – aşa cum practica o demonstrează – relativă).

Una dintre modalitățile concrete ale denaționalizării este transformarea unor întreprinderi aflate în proprietatea statului în societăți pe acțiuni, deci transformarea – la acest nivel – a proprietății de stat în proprietatea privată de tip asociativ (sau colectiv). Această formă a denaționalizării prezintă deopotrivă, avantaje, cât şi dezavantaje; considerăm însă că primele oferă o contrapondere substanțială celor din urmă. Astfel, un prim avantaj îl reprezintă faptul că o partajare a proprietății într-o multitudine de titluri de valoare dă posibilitatea unui eşantion mai larg al populației de a deveni acționari, respectiv proprietari; modalitatea de privatizare „în bloc" a unor întreprinderi industriale, în special de mari dimensiuni, este nefezabilă în raport cu existența unui singur proprietar privat, sau chiar cu cea a unui grup restrâns de proprietari, dacă se exclude capitalul străin. Un corolar al acestui avantaj îl reprezintă posibilitatea ca însăşi lucrătorii din întreprinderi să poată deveni, în virtutea dreptului liberei lor opțiuni în acest sens, acționari în cadrul respectivelor întreprinderi, cu efecte pozitive asupra cointeresării lor. O serie de autori (printre care şi economişti din unele țări est-europene) susțin necesitatea calității de proprietar a individului ca premisă a implicării sale economico-politice cu adevărat eficiente şi democratice în societate.

Un al doilea avantaj al acestei modalități de denaționalizare ar fi posibilitatea ca ea să se înfăptuiască treptat, eşalonat, pe măsura punerii în circulație a unor pachete de acțiuni de dimensiuni variabile, adaptabile la cerințele concrete ale perioadei de tranziție. De asemenea, denaționalizarea prin intermediul transformării proprietății de stat în proprietate privată permite nu doar o coexistență a proprietății publice şi a celei private ca sectoare

distincte în economia națională, ci şi o coexistență efectivă a acestora în cadrul uneia şi aceleiaşi întreprinderi, în proporții ce pot diferi – în funcție de ramură, întreprindere, situații conjuncturale sau cerințe strategice etc. – de la o firmă la alta; flexibilitatea proporțiilor proprietății în aceste întreprinderi mixte ar putea da rezultate avantajoase, în primul rând la nivel macroeconomic, prin reducerea costurilor de capital (ca rezultat al participanților de stat), în timp ce asigurarea – în special ca tendință – a unor participații egale sau superioare ale capitalului privat ar crea condiții de consolidare a autonomiei în raport cu controlul statal, precum şi posibilități pentru un management eficient al acestor firme.

Imperativul ce decurge din promovarea denaționalizării prin intermediul transformării proprietății de stat în proprietate privată asociativă este crearea, la nivelul economiei naționale, a unei piețe a valorilor care să asigure circulația acestor titluri de proprietate, în speță a unei piețe (în sens mai larg) a capitalurilor.

Existența unei piețe a titlurilor de valoare – sub forma sa clasică, bursieră – este o cerință de maximă importanță a unui management eficient la nivel microeconomic. Astfel, bursa îndeplineşte atât funcțiile de facilitare a procurării fondurilor necesare firmelor, în special pe termen lung (deci fondurile necesare dezvoltării), de plasament al fondurilor disponibile ale agenților economici (în toată diversitatea lor tipologică: indivizi, gospodării, firme, instituții etc.), cât şi de evaluare a firmelor cotate, atât în privința dimensionării patrimoniului, dar mai ales în cea a evaluării eficienței utilizării acestuia. Importanța, la nivelul economiilor occidentale, a piețelor capitalurilor alocării resurselor în economie este fundamentală; obținerea de profituri, ca premisă a prezenței firmelor şi investitorilor pe piața bursieră, creează necesitatea unei evaluări complexe a întreprinderilor participante, performanțele (atât realizate, cât şi anticipate – în raport cu concurența intraramuri, de disponibilitățile din alte ramuri şi sectoare ale economiei, precum şi din alte economii naționale, pe măsura internaționalizării progresive a circulației titlurilor de valoare) acestora determinând dimensiunea şi calitatea (sub raportul costurilor şi al altor condiții aferente) fluxurilor de capital ce le stau potențial la dispoziție.

Faptul că toate piețele bursiere stipulează condiții de acces ce trebuie îndeplinite de firme pentru a putea fi cotate (condiții care diferă, desigur, de la o țară la alta) implică o preselecție a participanților pe aceste piețe, preselecție ce are drept scop garantarea unui minim de siguranță a titlurilor comercializate; în acelaşi timp, prezența unei firme pe piața bursieră, prin prestigiul şi publicitatea aferente cotării, facilitează obținerea de capitaluri suplimentare prin intermediul acestei piețe. Participarea la cotațiile bursiere atrage după sine transparența activității firmelor, în sensul obligativității acestora de a face publice datele esențiale referitoare la activitatea lor (informații de natură economică, financiară, contabilă etc.) acuratețea acestora fiind întărită de capacitatea de supraveghere şi control a autorităților bursiere (în cele mai

multe țări, este obligatorie publicarea, cel puțin trimestrială, a cifrelor de afaceri şi a profiturilor realizate; de asemenea, anual, se publică bilanțurile contabile).

Cotația bursieră în sine, ca agregare a unui număr enorm de opinii subiective, oferă o imagine relativ obiectivă asupra performanțelor comparate ale firmelor, precum şi asupra perspectivelor activității lor. Practic, bursa realizează un „referendum" automat (deci necostisitor) şi continuu în rândul agenților economici activi pe această piață în ce priveşte viabilitatea unor firme, oportunitatea unor proiecte investiționale (spre exemplu, raportul „q" al lui James Tobin), cu adaptarea rapidă, „din mers" (cel mai adesea prin oscilații mai mult sau mai puțin intense) la informațiile nou apărute, prețurile bursiere reflectând (cel puțin teoretic) toate informațiile relevante disponibile până în momentul cotării; trebuie, de asemenea, subliniată accesibilitatea tuturor celor interesați la rezultatele acestui referendum, concretizate în cotațiile bursiere, care au caracter public, oficial. Caracterul mai degrabă obiectiv al cotațiilor bursiere este reflectat şi de faptul că prețul de bursă al unei acțiuni, reprezentând suma actualizată a fluxurilor de venit aferente acestui titlu de valoare, depinde în mod esențial de dividendele ce îi corespund, ca expresie a profitului distribuit de către firmă şi, în consecință, a rentabilității – prezente şi, mai ales, de perspectivă – a acesteia, în comparație cu alte firme cotate.

Faptul că bursa, aşa cum am arătat, realizează agregarea obiectivă a unei multitudini de opinii subiective o face foarte sensibilă la impactul perturbator al factorilor politici (perspectivele de pace sau război, situația electorală etc.), macroeconomici (starea generală a economiei, evoluția ratei inflației, politica monetară, bugetară, fiscală şi impactul lor asupra ratei dobânzii, proporțiile economisire-investiții şi acumulare-consum, fluxurile internaționale de capitaluri ş.a.m.d.) şi speculativi (dorința realizării de profituri substanțiale şi rapide amplificând variațiile aleatoare ale cotațiilor şi instabilitatea bursieră generală), ceea ce evidențiază dezavantajele cotațiilor bursiere ca monitor al performanțelor firmelor. Având în vedere cele de mai sus, considerăm că realizarea unei piețe ample a titlurilor de valoare în România deşi necesară în perspectivă, nu este posibilă pe termen scurt (sau chiar mediu), datorită situației economice slabe a multora din întreprinderile româneşti supuse potențial denaționalizării, precum şi a incertitudinii – cel puțin pe termen scurt – a situației politice, în special din punctul de vedere al continuității guvernamentale. Nu în ultimul rând, funcționarea unei piețe bursiere pe care să participe ca agenți economici indivizii sau gospodăriile depinde în mod necesar atât de existența unor economii, deci a unor disponibilități monetare la nivelul acestor agenți economici, precum şi de caracterul relativ „sigur" al plasamentelor acestor disponibilități în titluri de valoare. Crearea prematură a unei piețe bursiere în economia noastră, fără existența efectivă a premiselor economice pe care funcționarea acesteia se sprijină, poate duce la un crah inițial, în speță la o incapacitate de funcționare a unei astfel de piețe, care poate echivala cu inexistența sa.

De asemenea, având în vedere că atingerea – ca deziderat – a echilibrului bursier – ceea ce ar implica autocorectarea supra sau subevaluării unui titlu de valoare, depinde esențial de accesul agenților economici la informații economice corecte şi complete, atât la nivel macroeconomic cât şi la nivel de firmă, astfel încât deciziile de tranzacție la bursă să treacă dincolo de fundamentarea lor intuitivă (şi, deci, de labilitatea temporală excesivă aferentă) reiterăm necesitatea unei analize permanente şi minuțioase, incluzând toate informațiile relevante, a situației economiei româneşti, de la nivel de întreprindere şi până la nivel global. Realizarea unui „preț de piață normalizat" al titlurilor de valoare presupune realizarea la bursă a unui volum suficient (adică mare) de tranzacții, ceea ce implică renunțarea pe cât posibil la imobilizarea în portofolii a acțiunilor cotate; în perspectiva funcționării sale eficiente în economia românească viitoare, bursa trebuie ferită de tendința acaparării „monopoliste" a unor blocuri mari de titluri de valoare, cu consecința sustragerii acestora din circulația normală.

Funcționarea pieței bursiere prezintă, de asemenea, interes prin caracterul său concurențial mai apropiat de modelul teoretic, în comparație cu alte piețe specifice; astfel, dacă se face abstracție de procedura admiterii la bursă, variațiile cererii şi ofertei (grevate de factorii perturbatori menționați) sunt cele care determină într-adevăr evoluțiile cotațiilor titlurilor de valoare pe această piață, alocarea resurselor făcându-se în consecință (desigur, cu condiția circulației nestânjenite a titlurilor).

Având în vedere toate aspectele amintite, posibilitatea creării unei piețe a titlurilor de valoare în economia românească, în condițiile transparenței firmelor, a racordării viabilității acestora la evoluția opiniei agregate a agenților economici ce activează pe această piață specifică (o slabă activitate a firmei, în special sub raportul rentabilității sale, atât pe termen scurt, dar mai ales pe termen lung, atrăgând după sine o sancționare severă a acțiunilor sale, prin scăderea cotațiilor aferente acestora) impune ca premisă asigurarea unui management corespunzător al firmelor potențial cotate, deci pune problema pregătirii complexe şi „la zi" a cadrelor de conducere necesare asigurării viabilității firmelor denaționalizate.

Desigur, pe piața bursieră nu se comercializează numai acțiuni, ci o diversitate de titluri de valoare: obligațiuni, titluri de valoare convertibile, opțiuni negociabile etc. Astfel, în perspectiva punerii în circulație a acestor titluri de valoare, importanța pieței bursiere ca sursă de fonduri, inclusiv pe termen scurt şi mediu, creşte, fără a diminua stringențele aferente cotării; un singur aspect îl reprezintă dependența inversă a cotațiilor obligațiunilor față de rata dobânzii, percepută ca prag minim al rentabilității (şi, deci, şi față de rata inflației). De asemenea, comercializarea unei varietăți de titluri de valoare, care să nu reprezinte neapărat titluri de proprietate (cazul cel mai elocvent este, din nou, cel al obligațiunilor) dă posibilitatea participării, pe de o parte, a întreprinderilor sectorului public pe această piață, iar pe de altă parte, a administrației de stat,

în diversele sale ipostaze ierarhice (obligațiunile putând fi emise de autoritățile centrale, dar şi de cele locale sau regionale: municipalități etc.), ceea ce conduce la o evaluare obiectivă, publică, după criteriile pieței, a performanțelor acestor întreprinderi, în primul caz, precum şi la intensificarea concurenței (prin intermediul diversificării posibilităților de opțiune disponibile pe această piață) între diversele titluri de valoare, cu modificarea corespunzătoare – în sens ascendent – a pragului de rentabilitate, de randament al titlurilor de valoare pe piața bursieră respectivă; perspectiva creării în România a unei piețe bursiere nu exclude prezența fie ca acționar, fie ca emitent de obligațiuni, a sectorului de stat de pe această piață, chiar şi în privința acelor întreprinderi mixte în care participațiile publice sunt majoritare.

Desigur, cele prezente, atât cu privire la privatizare, cât şi la piața bursieră, reprezintă aspecte parțiale ale acestora, impunându-se ca necesară abordarea problematicii lor complexe în cadrul unor studii de amploare.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

PRIVIRE RETROSPECTIVĂ ASUPRA EVOLUȚIEI CADRULUI JURIDIC PRIVIND REGLEMENTAREA REGIMULUI SOCIETĂȚILOR CU CAPITAL STRĂIN CONSTITUITE ÎN UNGARIA

Emilia PUIANU

Relațiile economice externe ocupă un loc important în economia ungară, prin intermediul operațiunilor comerciale şi de cooperare această țară realizând cca 50% din produsul național brut. De aceea, dezvoltarea în viitor a unor forme noi de cooperare sunt examinate de autoritățile acestei țări ca unul dintre factorii importanți pentru creşterea potențialului economic al țării.

Una dintre formele de viitor aflate între prioritățile guvernului ungar o constituie cooperarea în producție, prin înființarea unor întreprinderi mixte pe teritoriul țării la care sunt atrase să participe firmele străine. În practică, crearea întreprinderilor mixte în Ungaria a parcurs mai multe etape, în funcție de legislația existentă şi modificările intervenite, în scopul instituirii unor condiții mai atractive şi stimulative pentru investitorii potențiali străini.

Crearea întreprinderilor mixte în Ungaria a devenit posibilă odată cu emiterea **Legii nr. 28 a Ministerului de Finanțe din 3 octombrie 1972.** Această lege constituie baza juridică a reglementărilor existente în prezent pentru crearea şi funcționarea societăților mixte. Legea, printr-o serie de restricții pe care le cuprindea (interzicea activitatea în sfera productivă a economiei şi limitarea dreptului de participare la capitalul societății mixte a firmelor străine cu o cotă de până la 49%) s-a dovedit în practică ineficientă (după aprecierea autorităților maghiare), numărul societăților mixte, fiind la 5 ani după emiterea legii, de numai trei: „Siecontact" (ungaro-vest-germană), Volskom (ungaro-suedeză) şi „Radeleor" (ungaro-americană).

Adoptarea unor noi reglementări la finele anilor '70 poate fi considerată ca o a doua etapă în funcționarea societăților mixte pe teritoriul Ungariei. **Legea nr. 7 (1977) şi Legea nr. 35, precum şi Directiva nr. 5** ale Ministerului de Finanțe au asigurat condiții mai avantajoase pentru participarea atât a firmelor străine, cât şi a întreprinderilor maghiare la crearea societăților mixte. Între altele, noile reglementări permiteau crearea de societăți mixte în sfera producției. De asemenea, pentru o serie de domenii (activități bancare şi în sfera serviciilor), cu aprobarea organelor guvernamentale, ponderea la capital

a partenerilor străini poate depăşi plafonul de 49%. Noua legislație cuprindea şi o serie de stimulente pentru participarea firmelor străine, respectiv reducerea de taxe pe profit etc.

În prima parte a anilor '80, numărul societăților mixte nu s-a majorat prea mult (în 1983 funcționau numai opt societăți mixte cu capital străin), atât datorită înregistrării unui climat economic mondial deteriorat, cât şi datorită persistenței în legislația maghiară a unor reglementări restrictive. Prin **Decizia comună nr. 62 (din 16 noiembrie 1982) a Ministerului de Finanțe şi a Ministerului Comerțului Exterior** s-a permis crearea în Ungaria a unor societăți mixte cu capital străin în „zone exonerate" de la plata taxelor vamale. Ca urmare, în perioada 1983-1984 au fost create alte 22 de întreprinderi mixte, din care 18 funcționau în sfera producției şi a construcțiilor.

Anul 1985 a marcat o nouă creştere a numărului întreprinderilor mixte de pe teritoriul Ungariei. Numai în decurs de un an au fost create 17 societăți mixte, numărul total cifrându-se la 50. Capitalul străin atras prin intermediul celor 50 de societăți mixte a totalizat, în 1985, peste 50 milioane dolari. Potrivit aprecierilor apărute în presa maghiară a vremii, majoritatea întreprinderilor mixte au funcționat eficient, indicele de rentabilitate majorându-se în medie cu 20% pe an.

Experiența pozitivă înregistrată în funcționarea societăților mixte din prima jumătate a anilor '80 a determinat accentul pe care guvernul maghiar l-a pus pentru prima dată în cadrul celui de-al VII-lea cincinal, pe utilizarea societăților mixte ca modalitate importantă pentru atragerea capitalului străin şi eficientizarea activității economice pe întreaga economie.

Legea nr. 42 a Ministerului de Finanțe (din decembrie 1985, intrată în vigoare la 1 ianuarie 1986) a marcat începutul unei noi etape în dezvoltarea colaborării întreprinderilor maghiare cu firme din țări capitaliste dezvoltate şi stimularea atragerii în Ungaria de noi investitori străini. Legea a fost subordonată obiectivului de atragere a cca 150-200 milioane dolari în perioada 1986-1990, prin crearea unor societăți mixte. Noua legislație era subordonată şi obiectivului de creare de noi structuri economice în Ungaria.

Dacă până în 1986 majoritatea întreprinderilor mixte din Ungaria a fost de dimensiuni şi purtătoare de profituri modeste (dispunând de capitaluri între 2 milioane şi 20 milioane dolari), în a doua jumătate a anilor '80, în noile condiții legislative, întreprinderile mixte au devenit mai puternice, sub aspectul sumelor investite. Astfel, potrivit Legii nr. 42 din 1985, societățile mixte înființate pe teritoriul Ungariei (în sferele producției, construcțiilor şi exploatărilor hoteliere) cu un capital inițial de 25 milioane forinți, la care partenerii străini participau cu 30%, aceştia sunt supuşi unor impozite pe profit reduse de 20% pentru primii 5 ani de funcționare, pentru ca în 6-lea an de funcționare impozitul pe profit să fie majorat la 30%. Pentru formele participante la societăți mixte (cu un capital de până la 25 milioane forinți) impozitul pe profit se aplică ca şi în legislațiile anterioare, respectiv într-un

procent de 40%. **În anumite** cazuri, respectiv societățile mixte create în ramuri aflate între prioritățile de dezvoltare ale guvernului, acestea erau exonerate de la plata impozitului pe profit pentru primii ani de funcționare a societății, pentru ca după expirarea perioadei să i se perceapă un impozit de 20% din profitul anual. Lista în detaliu a ramurilor prioritare[1] a fost elaborată în comun de Ministerul Planificării, Ministerul de Finanțe şi Ministerul Comerțului Exterior.

De facilitățile de impozite mai sus menționate beneficiau şi societățile mixte care reinvestesc o parte din profituri sau întregul profit în economia maghiară. Se prevedea că acele întreprinderi care investesc 50% din profiturile realizate în anul precedent sau sumele sub forma de profituri din anii anteriori, sau suma de 5 milioane forinți au dreptul să beneficieze de restituirea a 50% din impozitele pe profit plătite autorităților maghiare. Dacă suma reinvestită este egală cu suma profiturilor şi nu mai mică de 10 milioane forinți, atunci firma poate beneficia de restituirea a 75% din impozitul pe profit plătit. **Legea nr. 42 prevedea, de asemenea, simplificarea procedurii de creare a societăților mixte, posibilitatea firmelor străine de a deține 50% din capital**, dacă celelalte condiții de colaborare sunt considerate avantajoase pentru partenerul ungar.

Specialiştii din domeniul reglementărilor privind crearea societăților mixte considerau la vremea respectivă legislația maghiară comparabilă cu practicile internaționale. Datorită cadrului legal creat, s-a intensificat procesul de înființare de noi societăți mixte şi acela de întărire a poziției economice a societăților mixte existente. Astfel, societatea mixtă ungaro-americană „Siecontact" şi-a majorat capitalul (la 1 ianuarie 1986) la 79,2 milioane forinți. La această societate mixtă a aderat Institutul de Finanțe şi Conjunctură, înființat în 1974 cu un capital de 5 milioane forinți.

În primul an după aplicarea Legii nr. 42 au fost create 20 de noi societăți mixte, din care jumătate în sfera productivă. Tot ca urmare a condițiilor favorabile instituite de legea menționată, în decembrie 1986 a apărut societatea mixtă cu răspundere limitată „Selectronic", formată din întreprinderea ungară Skalacoop şi firma vest-germană „Standard Electric Lorenz" (SEL). Firma SEL, cu un capital de 20 milioane mărci vest-germane (470 milioane forinți), este cea mai importantă întreprindere mixtă (cu capital străin) din economia maghiară. Până la înființarea societății mixte Selectronic, cea mai importantă a fost considerată întreprinderea mixtă VAEV-Bramak, pentru producția de țigle din beton, al cărei capital inițial a fost de 300 milioane forinți.

Întreprinderea „Selectronic" este angajată în asamblarea televizoarelor color şi video-magnetofoanelor. Partea ungară deține 65% din capital (clădirile, serviciile aferente şi fonduri „cash") iar participarea firmei SEL constă din utilaje

[1] Electronica, producția de piese de schimb pentru autovehicule, industria de maşini şi utilaje pentru agricultură, industria alimentară, industria farmaceutică, producția de antidăunători, industria textilă şi a confecțiilor precum şi pentru tehnologiile care duc la reducerea consumului de materii prime şi surse energetice.

moderne de producție, licențe, know-how, tehnologii etc. În prima fază, în cadrul uzinei au început să lucreze 70-80 de angajați, pentru ca în faza a doua numărul lor să ajungă la cca 200-220. Pentru primul an de funcționare, producția de televizoare a fost proiectată la 40 mii bucăți, pentru a ajunge în cel de-al 5-lea an de producție la 100 mii buc./an. În primii 5 ani, producția anuală de video-magnetofoane se preconiza să fie de 5 mii, cu posibilitatea majorării în anii următori până la 30 mii buc.

Forma de organizare în societăți mixte a fost utilizată de uniunea cooperativelor din Ungaria, respectiv de Skalacoop. Începând cu 1 februarie 1987, a început să funcționeze cea de-a 6-a societate mixtă la care participă Skalacoop sub denumirea de Dete-Skala, formată cu firma vest-germană Dete Spritz-und Lackiersystem. Societatea este angajată în producția de sisteme de vopsire electrocasnice.

Între partenerii importanți ai Ungariei la societățile mixte sunt de menționat
RF Germania, Austria, SUA, Elveția etc. Cele mai active sunt considerate firmele vest-germane, în octombrie 1987 acestea participând la un număr de 30 de societăți mixte cu întreprinderi ungare. Societatea mixtă creată cu firma Adidas (cu un capital de 30 milioane forinți) are ca scop producția şi comercializarea încălțămintei sportive în Ungaria. Participația firmei vest-germane este majoritară în cadrul capitalului de 30 milioane forinți. La societatea mixtă respectivă au aderat şi Banca Ungară de Comerț Exterior, întreprinderea de comerț exterior „Tricotext”, „Hungarcoop” şi „Artex”. La Budapesta s-a deschis un magazin al firmei Adidas în care încălțămintea sportivă a cunoscutei firme se vinde cu prețuri mai mici decât pentru produsele similare din magazinele particulare amplasate în capitala țării.

Deosebit de dinamică a devenit, în ultimii ani, colaborarea în societăți mixte cu firme austriece. În aprilie 1987, existau în Ungaria 14 societăți mixte cu firme austriece. Cea mai importantă societate mixtă Unizbank (a fost înființată în 1986), având ca fond inițial de 1 miliard de forinți. Societatea mixtă are ca obiect de activitate finanțarea investițiilor de capital, acordarea de credite, operațiunile de leasing, tranzacții cu hârtii de valoare, finanțarea exportului, arbitraj, acumularea de depozite etc.

În noiembrie 1986, cooperativa de stat „Babolna” a semnat un acord de colaborare cu firma americană „Mc-Donalds” privind crearea unei societăți mixte cu participare egală la capitalul de 120 milioane forinți. În primii 10 ani, firma americană nu participă la profiturile societății, pentru ca după expirarea perioadei profiturile să fie utilizate la dezvoltarea rețelei de producție şi comercializarea pe teritoriul Ungariei.

Odată cu intensificarea participării unui număr tot mai mare de țări, societăți mixte de pe teritoriul Ungariei şi-au extins sfera de activitate. Pentru prima dată, la Helsinki a fost semnat în 1987 un acord privind crearea societății mixte Makon cu răspundere limitată pentru servicii de consultanță. Societatea mixtă se ocupă de introducerea metodelor moderne de conducere a

întreprinderilor, de dezvoltare a activității comerciale şi de marketing, precum şi de organizarea unor societăți mixte pe teritoriul Ungariei. În octombrie 1986, a apărut o nouă societate mixtă cu capital finlandez sub denumirea Finnpak Hungaria, pentru producția în comun de maşini şi utilaje pentru industria alimentară.

În ultimii ani în Ungaria au apărut societăți mixte cu participarea unor firme din mai multe țări. Astfel, în primăvara anului 1987, la Budapesta s-a înființat societatea mixtă „Linea" la care participă, alături de două organizații maghiare, o grupă de firme vest-germane, austriece şi italiene. În primul an de funcționare se prevedea ca producția de confecții să se cifreze la 200 milioane forinți, din care 60% pentru export.

Extinderea în viitor a **acordurilor de protejare a investițiilor străine** efectuate pe teritoriul Ungariei va contribui, după părerea specialiştilor, la amplificarea utilizării în perioada următoare a societăților mixte, cu participația capitalului străin şi la atragerea în cadrul societăților respective în special a firmelor occidentale mari şi mijlocii. Încă din 1986 au fost semnate astfel de acorduri cu RF Germania, Belgia, Olanda, Luxemburg pentru ca, în 1987, acorduri similare să fie încheiate şi cu alte țări occidentale precum Franța, Italia, Marea Britanie, Suedia etc. Acordurile respective cuprind între clauze şi pe aceea a prevenirii dublei impuneri, care era inclusă anterior în acordurile de colaborare cu diversele țări ale lumii.

În fine, ultima etapă în evoluția şi perfecționarea legislației cu privire la regimul societăților cu capital străin o constituie adaptarea, la sfârşitul anului 1988, a două acte normative esențiale pentru atragerea de capital străin în economia Ungariei, respectiv „Legea asociațiilor economice" şi „Legea investițiilor externe". Rămâne de văzut ce impact vor avea aceste noi reglementări asupra procesului de constituire de societăți cu capital străin în această țară.

Evoluția ratei acumulării în principalele țări cu economie de piață

- în% din PNB (PIB)

Țara	1950	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1988
S.U.A.	21,8	18,4	20,0	17,8	16,8	18,6	18,5	17,7
Canada	23,9	23,2	26,5	21,9	25,6	24,0	20,7	22,2
Australia	21,8	29,2	28,8	27,8	24,1	25,5	25,4	25,0
Japonia	...	32,4	32,0	39,1	32,8	32,3	28,4	30,4
Austria	34,9	39,9	28,0	29,7	26,0	28,4	23,8	23,5
Belgia	...	18,9	22,3	23,8	21,5	21,5	14,8	15,9[x]
Danemarca	20,0	23,0	23,8	25,7	20,9	18,5	19,7	18,8[x]
Finlanda	23,3	29,4	28,3	30,1	34,0	28,7	24,8	24,8[x]
Franța	19,6	23,0	24,9	26,9	23,4	24,2	18,9	20,9

Țara	1950	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1988
R.F. Germania	22,7	27,3	28,6	27,6	19,8	23,5	19,5	20,5
Grecia	13,1	18,5	26,3	28,1	27,0	28,6	21,3	17,5
Italia	...	26,4	21,3	25,0	24,7	26,8	22,3	21,3
Olanda	26,4	27,0	26,7	29,4	20,6	21,6	19,8	21,0
Norvegia	29,9	26,9	29,9	30,4	35,2	27,7	24,2	28,1
Spania	...	19,0	24,7	24,5	26,5	23,3	18,8	23,8
Suedia	17,7	24,7	26,9	25,6	24,2	21,3	18,9	21,5
Elveția	17,6	29,0	30,4	32,3	23,0	27,2	24,4	29,4
Marea Britanie	11,6	18,6	19,8	19,6	18,5	16,9	17,2	19,6
Turcia	11,0	16,1	14,8	19,5	22,9	25,7	19,8	24,1

Notă: X – 1987.

Sursa: Colecție IFS şi OCDE.

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

R.D. GERMANĂ – DECRETUL DIN 25.I.1990, CU PRIVIRE LA ÎNFIINȚAREA ŞI ACTIVITATEA ÎNTREPRINDERILOR CU PARTICIPARE STRĂINĂ

Guvernul R.D. Germane sprijină şi promovează înființarea şi activitatea întreprinderilor cu participare străină pe teritoriul RDG (denumite în continuare „întreprinderi"). El garantează acestor întreprinderi, pe baza Constituției R.D. Germane, protecție juridică completă.

Întreprinderile se bazează pe avuția firmei, constituită în conformitate cu participarea pe conducerea cooperativă a întreprinderii şi pe utilizarea liberă a veniturilor provenite din activitatea economică comună, potrivit cu prevederile prezentului Decret. Activitatea întreprinderilor serveşte avantajului reciproc şi utilității părților.

În interesul stabilității şi rentabilității lor economice, întreprinderile se creează atunci când, comparativ cu alte forme de cooperare economică obişnuite în circuitul economic internațional, ele asigură o rezolvare mai eficientă a problemelor din domeniile cercetării şi dezvoltării, producției, comercializării, serviciilor, aprovizionării şi protecției mediului înconjurător.

Se tinde ca întreprinderea să se pregătească şi să se fundamenteze în continuarea unei colaborări cooperative experimentate.

Pentru înființarea şi activitatea întreprinderilor se decretează, după cum urmează:

Înființarea întreprinderilor

Par. 1

Întreprinderile pot să exercite activitate economică în R.D. Germană, în măsura în care aceasta nu contravine unei interdicții legale.

Par. 2

1. Participanți din RDG la întreprinderi pot fi combinate, întreprinderi, organizații, cooperative, meseriaşi, precum şi alți cetățeni.
2. Participanți străini la întreprinderi pot fi persoane fizice şi juridice, precum şi societăți (asociații) de persoane de drept comercial.

Par. 3

1. Participarea părții străine la capitalul inițial, respectiv la capitalul de bază al întreprinderii trebuie să fie de cel puțin 20% şi poate ajunge până la 49%.

2. Participarea părții străine poate fi mai mare de 49%, atunci când obiectivul întreprinderii justifică o participare străină mai mare în interesul economiei naționale sau când este vorba de participare la întreprinderi de dimensiuni mici sau mijlocii.

Par. 4

1. Întreprinderile sunt persoane juridice ale R.D. Germane. Crearea, statutul juridic, activitatea economică şi lichidarea lor sunt guvernate de dreptul R.D. Germane.
2. Întreprinderile au capacitate juridică şi intră în relații de afaceri în nume propriu. Ele pot chema în judecată şi pot fi date în judecată. Ele sunt răspunzătoare pentru propriile obligații cu avuția lor. Nu există o răspundere a statului pentru obligațiile întreprinderilor.
3. Întreprinderile şi participanții străini se află sub protecția Constituției şi a legilor din RDG

Par. 5

1. Întreprinderile pot fi create ca:
2. societăți cu răspundere limitată;
3. societăți pe acțiuni.
4. Întreprinderile pot fi create, de asemenea, ca societăți comerciale în nume colectiv sau ca societăți în comandită.
5. Pentru crearea şi activitatea unei societăți cu răspundere limitată este valabilă Legea societăților cu răspundere limitată; pentru societățile pe acțiuni se aplică Legea acțiunilor, iar pentru societățile comerciale în nume colectiv şi pentru societățile în comandită se aplică codul comercial, în măsura în care în prezentul decret nu sunt stipulate în alt mod reglementări speciale. Decretul se aplică, în cazul societăților comerciale în nume colectiv şi al societăților în comandită, luând în considerare particularitățile lor ca societăți (asociații) de persoane. Pentru aceste societăți nu îşi găsesc aplicare următoarele paragrafe: 4 art. 1 rând 1; 6 art. 3; 7;
   20 art. 3; 21 art. 2; 22 art. 2; 26 art. 2 precum şi par. 29.
6. Contractul de societate, respectiv Statutul stau la baza art. 3 al organizării libere a partenerilor.

Par. 6

1. În contractul de societate, respectiv în Statut se stipulează că:
   - în cazul unei societăți cu răspundere limitată, cel puțin un director trebuie să fie cetățean al RDG, cu domiciliul în RDG;
   - în cazul unei societăți pe acțiuni sunt reprezentați în direcție cetățeni ai RDG cu domiciliul în RDG, corespunzător părții din RDG la capitalul de bază;

- transmiterea către terţi a aportului este condiţionată de acordul tuturor participanţilor şi recunoaşte participantului din RDG dreptul de preempţiune.

2. Acţiunile sunt emise ca acţiuni nominale;
3. Contractul de societate şi Statutul necesită certificare de notariat.

Par. 7

Întreprinderile dobândesc capacitate juridică după acordarea autorizaţiei de stat prin înscrierea în registru.

Autorizarea şi înregistrarea

Par. 8

1. Crearea unei întreprinderi necesită o autorizaţie din partea Comitetului pentru Economie. Propunerea de înfiinţare trebuie să fie făcută în comun de către parteneri.
2. Decizia asupra propunerii se ia după dezbaterea într-o comisie de experţi formată din reprezentanţi ai organelor de stat competente şi condusă de preşedintele Comitetului pentru Economie.
3. Competenţa de autorizare poate fi delegată printr-o reglementare juridică.

Par. 9

Propunerea trebuie să cuprindă:

- indicarea formei juridice a întreprinderii, denumirea partenerilor, sediul şi filialele prevăzute;
- obiectul activităţii economice;
- cuantumul capitalului iniţial, respectiv al capitalului de bază, cuantumul participării corespunzătoare şi natura aportului, precum şi valoarea acestuia;

Par. 10

Propunerea de înfiinţare este însoţită de:

- concepţia tehnico-economică privind activitatea economică a întreprinderii,
- proiectul contractului de societate, respectiv al Statutului;
- punctul de vedere al organizaţiei sindicale de întreprindere a participantului din RDG privind constituirea întreprinderii.

Par. 11

1. Autorizarea are ca obiect datele furnizate de către participanţi conform par. 9. Modificarea acestora necesită acordul Comitetului pentru Economie.

2. Prin autorizare pot fi oferite condiții favorabile pentru activitatea economică a întreprinderii, precum şi impozite avantajoase, numai dacă sunt oferite pentru înfăptuirea prevederilor prezentului decret.
3. Decizia asupra propunerii trebuie să fie luată în decurs de 3 luni, începând de la data prezentării ei. Refuzul autorizării trebuie argumentat.

Par. 12

Se pot acorda condiții avantajoase pentru activitatea economică a întreprinderii, dacă obiectivul ei economic urmăreşte în principal:

- dezvoltarea şi introducerea de procedee şi produse de înalt nivel tehnico-ştiințific;
- îmbunătățirea aprovizionării populației cu produse moderne şi servicii de calitate superioară;
- livrări şi servicii pentru export;
- o protecție eficientă a mediului înconjurător;

Par. 13

1. Autorizarea se refuză atunci când crearea întreprinderii contravine unor interese economice naționale sau regionale, inclusiv exigențelor de protejare a mediului înconjurător. De asemenea, se refuză autorizarea când există pericolul unei dominații economice excesive a întreprinderii de către participanții străini, în dezavantajul participantului din RDG şi al ramurii economice naționale respective.
2. Autorizația poate fi abrogată, când – conform par. 9 – datele nu corespund (sau nu mai corespund) realității sau când pe parcursul activității întreprinderii intervin condiții care ar duce la refuzul autorizației conform art. 1.

Par. 14

1. Întreprinderea necesită înscrierea într-un registru. Organul registrului trebuie să verifice existența premiselor juridice pentru înscriere, precum şi concordanța dintre contractul de societate, respectiv Statut şi autorizație. El decide asupra chestiunilor prevăzute legal în legătură cu înregistrarea.
2. Registrul se ține la Instanța de Stat pentru Contracte. Este competentă Instanța pentru Contracte a districtului, pe teritoriul căruia are sediul întreprinderea. Înscrierea este obligată la taxe.
3. Realizarea prevederilor cuprinse în art.1 şi 2 este reglementată de preşedintele Instanței de Stat pentru Contracte prin ordin.

Averea întreprinderii

Par. 15

Întreprinderea are toate drepturile şi obligațiile unui proprietar. Ea exercită drepturile de proprietate, folosință şi dispoziție potrivit contractului de societate, respectiv statutului, în conformitate cu ordinea de drept din RDG

Par. 16

Capitalul inițial, respectiv capitalul de bază se constituie din capitalurile avansate de parteneri. Capitalul inițial al unei societăți cu răspundere limitată se cifrează la cel puțin 150.000 mărci RDG, capitalul de bază al unei societăți pe acțiuni la cel puțin 750.000 mărci RDG Valoarea capitalului avansat de fiecare partener trebuie să corespundă cel puțin cu valoarea nominală a participării sale la capitalul inițial, respectiv la capitalul de bază.

Par. 17

1. Capitalul avansat pentru capitalul inițial, respectiv pentru capitalul de bază poate consta în depuneri de bani şi aport în bunuri. Aportul în bunuri poate lua forma de bunuri mobile şi imobile, drepturi de folosință, valori de avere imateriale şi alte valori de avere.
2. Terenul poate fi adus de către partenerul din RDG numai pentru folosință. Dreptul de folosință asupra terenului se capitalizează la valoarea de piață.
3. Dacă partenerul din RDG aduce ca aport în bunuri clădiri şi instalații locuibile, rezultă – independent de proprietatea asupra terenului – proprietatea independentă asupra acestor clădiri şi instalații. Acelaşi lucru este valabil când pe terenul adus, ca aport, spre folosință se construiesc de către întreprindere clădiri şi instalații locuibile.
4. Aportul în bunuri al partenerului străin este scutit de taxe vamale de import.

Par. 18

Participanții din RDG pot aduce ca aport sub formă de bani sume în mărci RDG, respectiv în valută străină; participanții străini îşi pot aduce aportul în bani numai în valută străină.

Par. 19

Valoarea aportului în bunuri se stabileşte în contractul de societate, respectiv în statut. Pentru verificarea valorii aportului în bunuri în cazul unei societăți cu răspundere limitată sunt valabile dispozițiile Legii acțiunilor.

Activitatea economică

Par. 20

1. Întreprinderile îşi desfăşoară activitatea lor economică în concordanță cu contractul de societate, respectiv statutul şi cu autorizația acordată, pe răspundere proprie. Ele nu primesc sarcini de plan de stat.
2. Întreprinderile stabilesc independent relații economice necesare pentru activitatea lor în interiorul RDG Relațiile juridice dintre întreprindere şi subiecții economici interni sunt guvernate de Legea privind sistemul de contracte în economia socialistă, din 25 martie 1982. – Legea contractelor (G.B1. Nr. 14 pag. 293), cu respectarea dispozițiilor prezentului decret. Între partenerii contractuali se poate conveni aplicarea Legii privind contractele economice internaționale, din 5 februarie 1976-GIW – (G.B1. Nr. 5 pag. 61).

3. Întreprinderile hotărăsc asupra formei relațiilor lor de afaceri cu parteneri din străinătate. Ele pot încheia în mod independent contracte de comerț exterior pentru activitatea economică autorizată în cadrul reglementărilor de export şi import ale RDG sau pot însărcina o întreprindere de comerț exterior din RD G cu efectuarea exporturilor şi importurilor lor.

Par. 21

1. Prețurile pentru mărfurile şi serviciile care sunt cumpărate sau vândute pe piața internă, se convin între partenerii de contract. Aceste prețuri trebuie să promoveze o evoluție economică întemeiată pe piață şi concurență. În măsura în care sunt prescrise prețuri maxime şi prețuri fixe, sunt valabile acestea.
2. Convenirea de prețuri de export şi de import este de datoria întreprinderilor.
3. În măsura în care în prețuri sunt conținute taxe legate de produs, pe baza unor hotărâri speciale de stat, întreprinderea trebuie să le verse la bugetul de stat.

Par. 22

1. Întreprinderile decid pe propria răspundere pe baza reglementărilor juridice asupra utilizării fondurilor lor materiale şi financiare.
2. Conform dispozițiilor Legii acțiunilor, întreprinderea trebuie să constituie o rezervă de bani legală. Această rezervă reprezintă cel puțin 10% din capitalul inițial, respectiv din capitalul de bază şi poate fi constituită, integral sau parțial, în valută străină.
3. Pentru asigurarea drepturilor culturale şi sociale ale lucrătorilor se constituie la întreprindere – în conformitate cu reglementările juridice – un fond cultural şi social, precum şi un fond de premiere. Mijloacele pentru fondul cultural şi social, precum şi pentru o sumă de bază a fondului de premiere constituie o parte componentă a costurilor întreprinderii.

Par. 23

1. Contabilitatea şi darea de seamă a întreprinderii trebuie să se facă în conformitate cu reglementările juridice.
2. Pentru întocmirea bilanțului anual (bilanț, calculul profitului şi pierderilor) şi a dării de seamă, precum şi pentru schema de organizare a contabilității sunt valabile reglementările juridice emise de Administrația Centrală de Stat pentru Statistică. Pentru întreprinderile mai mici este stabilit un bilanț simplificat.
3. Bilanțul anual se întocmeşte în mărci RDG Odată cu bilanțul anual se întocmeşte o evidență a veniturilor şi cheltuielilor, precum şi a creanțelor şi datoriilor, în devize.

4. Pentru verificarea anuală a bilanțului anual sunt valabile dispoziţiunile Legii acțiunilor. Ministerul Finanțelor şi Prețurilor poate – pe baza paragrafelor 47 şi 142 din legea acțiunilor – să stabilească stipulări distincte.

Par. 24

Partea de beneficiu (profit), rămasă după deducerea taxelor şi impozitelor şi a sumei ce alimentează fondul de rezervă legal, se repartizează partenerilor în conformitate cu contractul de societate, respectiv cu statutul şi cu bilanțul întocmit pe această bază sau se utilizează la formarea altor fonduri (rezerva liberă).

Regimul devizelor

Par. 25

1. Pentru întreprindere este valabil principiul autogestiunii şi al autofinanțării în devize. Din veniturile în devize realizate din exporturi şi din diferite afaceri, o parte trebuie oferită spre cumpărare statului. Această parte se stabileşte în procedura de autorizare, ținându-se cont de condițiile economice ale fiecărei întreprinderi, ca o cotă procentuală din venitul în devize.
2. Obligațiile de plată în devize, în special cele decurgând din contracte, pentru lichidarea creditelor în devize şi plata dobânzilor la aceste credite, precum şi pentru transferul veniturilor angajaților străini se finanțează din veniturile în devize ale întreprinderii.
3. Din venitul în devize rămas participantul străin poate să-şi transfere liber în străinătate cota parte de beneficiu.
4. Întreprinderilor care îşi desfăşoară activitatea cu precădere pentru piața internă şi care, din acest motiv, nu dispun de venituri în devize sau dispun de venituri insuficiente în devize, li se poate autoriza de către preşedintele Comitetului pentru Economie, la cerere – în cazurile prevăzute în paragraful 12 – achiziționarea de devize pentru transferul beneficiilor, transferul de venituri, lichidarea creditelor, plata dobânzilor, precum şi pentru importul de mărfuri şi servicii.
5. În cazul dizolvării, participantul străin este îndreptățit să transfere în străinătate cota parte din venitul rezultat din lichidare, în măsura în care la lichidare au rezultat devize.

Par. 26

1. Întreprinderile pot să dețină conturi în valută străină la bănci RDG Dreptul de a ține conturi la bănci străine poate fi acordat la propunere de către preşedintele Băncii de Stat a RDG
2. Întreprinderile pot contracta credite în valute străine la bănci din RDG şi la bănci străine.

Par. 27

Pentru convertirea şi schimbarea valutelor străine în mărci RDG sau a mărcilor RDG în valute străine sunt valabile cursurile de schimb aplicate pentru economia de stat pentru operațiuni comerciale.

Sistemul de impozitare

Par. 28

1. Întreprinderile plătesc impozite în conformitate cu reglementările fiscale din RDG
2. Pentru evaluarea fiscală a bunurilor economice este valabilă Legea privind impozitul pe venituri sub forma redactată la 18 septembrie 1970 (extras nr. 670 din Buletinul Oficial) şi Legea evaluării sub forma redactată la 18 septembrie 1970 (extras nr. 674 din Buletinul Oficial). Pentru amortizări este valabilă Ordonanța din 3 octombrie 1984 privind amortizarea mijloacelor fixe sub forma Ordonanței nr. 2/10 apr. 1986 şi a ordonanței nr. 3/4 febr. 1987 (extras nr. 1124, 1124/1 şi 1124/2 din Buletinul Oficial). Ministrul Finanțelor şi Prețurilor poate aproba, în cazurile prevăzute la paragraful 12 din prezentul decret, amortizări speciale.

Par. 29

1. Rezervele anuale urmează să fie deduse din venituri cu prilejul determinării acestora din urmă, până în momentul în care fondul total de rezervă ajunge să reprezinte 10% din capitalul de bază, respectiv din capitalul inițial.

Relațiile de muncă

Par. 30

Pentru raporturile juridice de muncă şi pentru asigurarea socială a tuturor lucrătorilor din întreprindere este valabilă legislația muncii şi legislația asigurărilor sociale din RDG, inclusiv a contractelor colective cadru, respectiv a contractelor tarifare existente în ramurile economice corespunzătoare. Salarizarea lucrătorilor întreprinderii şi acțiunile de asigurări sociale se efectuează în mărci RDG

1. În întreprindere trebuie să se garanteze activitatea sindicatului, de protejare a intereselor lucrătorilor, pe baza normelor de drept.
2. Lucrătorii au, în toate problemele care îi privesc, drept de decizie în comun la conducerea întreprinderii, pe baza Constituției RDG şi a normelor de drept care sunt valabile în acest caz. Contractul de societate, respectiv Statutul trebuie să fie formulat corespunzător. În normele de drept nu trebuie să fie excluse drepturile de decizie în comun.
3. În cazul măsurilor de raționalizare, al modificărilor structurale, dizolvării întreprinderilor şi în cazul altor decizii profesionale care modifică fundamental relațiile de muncă ale lucrătorilor, se stabilesc de către conducerea întreprinderii măsuri sociale în conformitate cu reglementările juridice.

Par. 32

1. Se pot încheia contracte de muncă libere cu directorii şi membrii direcției care sunt cetățeni străini. Veniturile din muncă pot fi transferate în străinătate în conformitate cu prevederile paragrafului 25.
2. Participanții străini la întreprindere pot trimite la întreprindere forță de muncă de specialitate. Prin aceasta nu se creează nici un raport juridic de muncă pentru întreprindere.

Par. 33

Din suma salariilor participanților la întreprindere se preia o cotă pentru fondul social în conformitate cu reglementările juridice. Cota respectivă constituie o parte componentă a costurilor întreprinderii.

Par. 34

Litigii

1. Pentru judecarea şi pronunțarea verdictului în litigiile decurgând din raporturile juridice de societate este competentă Instanța din teritoriul pe care se află sediul întreprinderii. Pentru litigiile de drept patrimonial, decurgând din raporturile juridice de societate, poate fi convenită competența unui arbitraj.
2. Pentru judecarea şi pronunțarea verdictului în cazul litigiilor din contractele întreprinderii cu alți subiecți din RDG este competentă Instanța de Stat pentru Contracte.
3. De altfel, competența pentru judecarea şi pronunțarea verdictului în litigii şi alte probleme juridice, la care întreprinderile sunt parte, se conformează legilor şi altor norme de drept din RDG

Par. 35

Dizolvarea întreprinderii

1. Pentru dizolvarea întreprinderii sunt valabile, în momentul respectiv, dispozițiile Legii societății cu răspundere limitată, ale Legii acțiunilor, respectiv ale Codului Comercial.
2. La dizolvarea întreprinderii, în interesul păstrării locului de muncă, se acordă prioritate preluării integrale a întreprinderii.
3. În cazul unor datorii foarte mari sau al insolvabilității îşi găseşte aplicare Decretul privind executarea totală, din 18 decembrie 1975 (G.B1 1976 Nr.1 pag.5).

Par. 36

Procedura aplicată reclamației

1. Contra refuzului sau anulării autorizației conform paragrafului 13, precum şi contra impozitelor conform par. 11 art. 2 pot fi depuse reclamații. Reclamația

se depune în comun de către participanți la Comitetul pentru Economie, în decurs de patru săptămâni de la adoptarea deciziei, cu indicarea motivelor.

2. Trebuie să se ia o decizie în legătură cu reclamația în decurs de patru săptămâni de la înregistrarea ei. Dacă reclamația nu este admisă, total sau parțial, trebuie prezentată în intervalul menționat, pentru a se lua o decizie, preşedintelui Comitetului pentru Economie. Petiționarii trebuie să fie informați asupra acestui fapt. Preşedintele Comitetului pentru Economie trebuie să ia o decizie finală în următoarele trei săptămâni.

Dispoziții finale

Par. 37

Dispozițiile din contractele de drept internațional, la care RDG este parte, au precădere față de dispozițiile din prezentul Decret.

Par. 38

Dispozițiile de realizare ale prezentului decret se elaborează de către miniştrii şi conducătorii altor organe centrale de stat care au competența necesară, de comun acord cu preşedintele Comitetului pentru Economie.

Par. 39

Acest decret intră în vigoare la data publicării lui.

Berlin, 25 ianuarie 1990

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

LEGISLAȚIA IUGOSLAVĂ CU PRIVIRE LA REGIMUL CAPITALULUI STRĂIN

Emilia PUIANU

În peste 20 de ani de colaborare a organizațiilor economice iugoslave cu partenerii străini, au fost utilizate o serie de forme de cooperare în producție, s-a apelat la atragerea capitalului străin în economia iugoslavă, la achiziționarea din străinătate de patente şi licențe, precum şi la crearea unor întreprinderi comune sau de participare a organizațiilor iugoslave la activitatea unor firme în străinătate. Caracterul stabil al relațiilor economice rezultat din promovarea unor astfel de modalități de cooperare (în condițiile fluctuațiilor de conjunctură de pe piața mondială şi înrăutățirea climatului economic mondial) au conferit formelor de colaborare mai sus-menționate viabilitate şi perspectivă pentru amplificarea utilizării lor în viitor. Pe de altă parte, aceste forme au fost subordonate obiectivului de restructurare şi introducere în economia iugoslavă a celor mai noi tehnologii, aplicarea experienței mondiale în organizarea producției şi studierea eficientă a piețelor externe.

În contextul menționat, în ultimii ani a început să crească importanța cooperării, în relațiile economice externe ale Iugoslaviei, în cadrul unor investiții comune de capital efectuate în țară. **Bazele legale ale participării capitalului străin în economia iugoslavă au fost puse încă din 1967, când a fost adoptată Legea privind fondurile organizațiilor economice.** Legalitatea participării capitalului străin a fost întărită în anul 1974 prin includerea în Constituția țării a dreptului de participare a capitalurilor străine. Din anul 1967 şi până în prezent, legislația Iugoslaviei referitoare la investițiile comune de capital s-a modificat şi completat, pe măsura schimbărilor intervenite în strategia de dezvoltare a țării.

Adoptarea fiecărei noi legislații a constituit o reacție firească a tendinței de stagnare a investițiilor străine de capital în economia iugoslavă, noile măsuri vizând stimularea participării investitorilor străini, prin îmbunătățirea treptată a condițiilor de aderare la societățile mixte: lărgirea domeniilor de acces din economia iugoslavă, majorarea ponderii la capitalul inițial, reducerea impozitelor percepute firmelor investitoare străine, extinderea drepturilor de utilizare a profiturilor obținute de firmele străine. În cadrul negocierii condițiilor de înființare a societăților mixte,organizațiile şi firmele străine trebuie să clarifice aspectele referitoare la suportarea riscurilor, la modalitățile de

adoptare a deciziilor privind activitatea economică a întreprinderilor mixte, respectarea dreptului de repatriere de către firme străine a mijloacelor investite şi compensarea acestora în limitele veniturilor comune obținute.

În afara legislației amintite, înființarea şi funcționarea pe teritoriul RSF Iugoslaviei a întreprinderilor mixte (cu participarea investitorilor străini) a fost reglementată de-a lungul timpului printr-o serie de acte normative:

- Legea nr. 5 din 1985 privind investițiile străine de capital pentru organizații iugoslave din afara producției;
- Legea nr. 66 din 1985 privind activitatea valutară şi schimbul de mărfuri şi servicii cu străinătatea;
- Legea nr. 67 din 1986 privind relațiile de credit cu firmele străine.

Pentru îmbunătățirea actelor normative menționate mai sus în anul 1988 şi 1989 au fost adoptate o serie de noi acte normative, în anul 1989 au intrat în vigoare „Legea întreprinderilor" (1 ianuarie) şi „Legea investițiilor străine" (8 ianuarie). Adoptarea noii Legi a investițiilor străine s-a efectuat de autoritățile iugoslave pornind de la obiectivul de îmbunătățire a condițiilor de participare a investitorilor străini, pentru asigurarea acțiunii competitive a firmelor străine într-o economie deschisă funcționării mecanismelor de piață. Principalele modificări şi condiții noi asigurate de legea menționată pentru investitori prevăd:

- toate sectoarele economice şi sociale sunt, în principiu, „deschise" pentru accesul investitorilor străini;
- diversitatea de forme standard şi tipuri de investiții include şi întreprinderile cu capital 100% străin;
- persoanele străine care domiciliază în străinătate au posibilitatea să investească în Iugoslavia, beneficiind de acelaşi statut ca investitori străini;
- investitorii străini au dreptul să intre în legături de afaceri (întreprinderi comune mixte etc.) şi cu persoane fizice iugoslave;
- investitorii străini au dreptul să efectueze investiții şi în moneda națională (inclusiv dinari rezultați din operațiunea de conversie a datoriei externe);
- firmele investitoare străine participă la adoptarea hotărârilor în conformitate cu cota de participare la întreprinderile mixte;
- durata de funcționare a societăților mixte cu capital străin este nelimitată;
- legea prevede reglementări referitoare la drepturile de proprietate şi garanții pentru investiții;
- decontările în cadrul societăților cu participarea capitalului străin se efectuează potrivit standardelor internaționale;

- legea prevede şi instituirea unor acorduri colective de largă cuprindere;
- procedura de înfiinţare a societăţilor mixte a fost substanţial simplificată.

În legătură cu **accesul sectorial şi teritorial, legea prevede că toate sectoarele economice şi sociale să fie deschise investiţiilor străine**. În acest fel, restricţia referitoare la excluderea din sfera permisibilă de investiţii a comerţului şi sectorului de servicii, devine prin legea menţionată inoperantă. Investiţiile bancare şi operaţiunile de asigurare vor fi reglementate separat printr-o lege federală. Actuala legislaţie interzice constituirea de societăţi (cu proprietate 100%) în producţia de armament şi echipamente militare, echipamente de transport aerian şi utilaje de cale ferată, comunicaţii, asigurare, presa şi instituţiile mass-media. Întreprinderile străine cu 100% capital se pot înfiinţa pe întreg teritoriul ţării, cu excepţia unor zone, pe motive de securitate naţională.

Firmele investitoare străine pot deţine 100% din capitalul unei întreprinderi şi se pot constitui ca societăţi pe acţiuni, societăţi cu răspundere limitată, societăţi cu un număr limitat de parteneri şi societăţi cu un număr de parteneri. Cu excepţiile mai sus menţionate, societăţile străine cu 100% capital străin beneficiază de acelaşi statut ca şi societăţile iugoslave. Acestea sunt conduse de firmele fondatoare care numesc şi eliberează din funcţii directorii săi. Drepturile şi obligaţiile angajaţilor se reglementează prin acordul colectiv de muncă, pe baza unor contracte separate.

Investitorii străini pot înfiinţa întreprinderi mixte (sub aspectul proprietăţii) împreună cu o întreprindere de stat sau particulară. Asemenea asocieri se constituie ca societăţi mixte pe acţiuni, cu răspundere limitată, cu un număr limitat sau nelimitat de parteneri şi dispun de un capital minim de 150 milioane dinari (echivalent cu 7000 dolari SUA în ianuarie 1989). Plafonul minim de capital se modifică în funcţie de rata anuală a inflaţiei. Înfiinţarea unei societăţi mixte se face pe baza unui statut înregistrat. Acţiunile pot fi obişnuite sau preferenţiale, emise nominalizat sau la purtător. Instrumentul obişnuit de control şi conducere are în vedere şi prevederile referitoare la dreptul Consiliului muncitorilor de a fi reprezentat în toate organismele de conducere ale societăţii. În cazul unei societăţi cu răspundere limitată, capitalul nominal minim se ridică la 20 milioane dinari (3600 dolari SUA în ianuarie 1989). Reglementările în legătură cu mărimea capitalului, precum şi cu alte clauze sunt conform uzanţelor instituite în practică de cooperare a ţărilor dezvoltate.

Contractul privind investiţiile (încheiat, de regulă, pe bază comună şi care nu implică dreptul de proprietate a investitorului străin în întreprindere) **este guvernat de condiţiile înscrise în acordul de constituire a societăţii mixte**. Prin acord sunt reglementate şi cotele de participare a investitorului străin la profituri, pierderi, perioada de investiţii, perioada de recuperare a investiţiei, procedura de adoptare a deciziilor.

Ca o formă specifică de investiții străine Legea prevede posibilitatea concesionării de către investitorii străini a resurselor regenerabile şi neregenerabile, de resurse sau mărfuri de folosință curentă. Investitorii străini pot dobândi dreptul de construcție şi exploatare a unor echipamente sau întreprinderi pentru o anumită perioadă de timp.

Investitorii străini au dreptul să efectueze investiții în societăți de asigurare, bănci sau alte instituții financiare sau împreună cu instituții similare iugoslave să înființeze societăți mixte pe domeniile respective. Aceste investiții sunt reglementate prin legi speciale federale.

Potrivit noii legi a investițiilor, partenerii străini au dreptul să participe la investiții şi cu dinari, nu numai cu devize, echipamente, tehnologii etc. Asemenea tranzacții se realizează de la caz la caz, cu acordul Guvernului iugoslav. Legea acordă un spațiu important problemei conversiei unei părți a datoriei externe prin cumpărarea cu rabaturi de către investitorii străini a unor obligațiuni de plată şi investirea dinarilor astfel obținuți în activități bancare sau în întreprinderi iugoslave.

Legea rezolvă şi o serie de nemulțumiri ale investitorilor străini referitoare la dreptul de conducere şi administrare a societăților mixte. Investitorii străini au dreptul să participe la conducerea şi adoptarea deciziilor în funcție de cota de participare la capitalul societății. Legea investitorilor se completează cu Legea întreprinderilor (Articolul 131) în legătură cu funcționarea Consiliului muncitorilor într-o întreprindere mixtă. Consiliul muncitorilor într-o întreprindere mixtă îşi spune cuvântul asupra reglementărilor referitoare la drepturile muncitorilor, modificările esențiale în organizarea, dotarea tehnologică a întreprinderilor, reducerea sau reorientările din structura activității întreprinderilor. Toate divergențele care pot să apară între Consiliul muncitorilor şi organele de conducere a societății vor fi rezolvate de o Comisie de arbitraj în care sunt reprezentate toate părțile.

În trecut, toate acordurile de societăți mixte în Iugoslavia se încheiau pentru o perioadă definită de timp. Noua lege dă dreptul investitorilor să hotărască asupra duratei de funcționare a societății străine. În toate cazurile de investiții acordurile pot fi cu valabilitate limitată şi nelimitată.

Între drepturile investitorului străin stipulate de noua lege a investițiilor este de menționat participarea la profit care se efectuează în funcție de resursele investiției. Investitorul străin are dreptul să-şi transfere sau să reinvestească o parte din profituri (după efectuarea unor plăți în contul impozitului pe profit). De asemenea, firma investitoare străină are dreptul la o parte din acțiunile firmei, în caz de lichidare a societății mixte la care a participat. Aceste acțiuni pot fi repatriate fără nici o limită. În toate cazurile, devizele care revin investitorului străin se pot vinde pe piața valutară în dinari.

Atât Amendamentul la Constituție, cât şi noua Lege prevăd garanții pentru drepturile investitorilor străini (incluse în statutul de înființare a societății mixte) care nu pot fi anulate de nici o altă lege sau decizie.

Instituțional, întreprinderile cu participare străină sau instituite în întregime cu capital străin beneficiază de acelaşi statut național pe piața iugoslavă ca şi întreprinderile şi firmele iugoslave. Pe de altă parte, Legea investițiilor stipulează, pentru prima dată, principiul stimulentelor speciale care sunt atribuite investitorilor străini („Investitorii străini vor fi încurajați prin intermediul unor măsuri politice operative să investească şi să reinvestească în R.S.F. Iugoslavia"). Între asemenea stimulente, Legea menționează reducerile de impozite pe profit în primii ani de funcționare şi reducerile de impozite pentru acțiunile reinvestite sau depuse la băncile iugoslave.

Pe fondul modificărilor importante, aduse la noua lege în legătură cu oportunitatea de investiții în economia iugoslavă, a fost simplificată substanțial procedura de obținere a autorizațiilor de investiții pentru investitorii potențiali străini. Părțile angajate într-o tranzacție de investiții cu capital străin trebuie să prezinte Acordul de constituire cu un raport asupra rezultatelor din investiția propusă Secretariatului Federal pentru Relații Economice Externe. În decurs de 30 de zile, Secretariatul este obligat să verifice în ce măsură cererea corespunde prevederilor legale. Dacă în termenul menționat nu se fac nici un fel de aprecieri din partea Secretariatului în legătură cu cererile prezentate, acestea sunt considerate aprobate.

Acordurile de constituire a societăților mixte iugoslave cu parteneri străini pot să prevadă ca obligațiile organizațiilor iugoslave față de acestea să se compenseze cu o parte a producției realizată de societățile mixte respective. Această prevedere se aplică investițiilor efectuate în domeniile: explorării, extracției şi prelucrării primare a țițeiului şi gazelor naturale, precum şi a altor tipuri de materii prime; producției şi prelucrării produselor agricole; creşterii animalelor; economiei forestiere; pescuitului (inclusiv prelucrarea peştelui) etc.

Problemele privind activitatea curentă a întreprinderilor mixte se rezolvă de conducerea comună a întreprinderii. În statutul de înființare a societății mixte se stabilesc componența, procedura de alegeri şi atribuțiile organului comun de conducere. Reprezentarea firmelor participante la conducerea societăților mixte se efectuează pe baze egale. Potrivit proiectului legii referitoare la asociațiile de muncă există posibilitatea numirii în funcție de preşedinte al societății mixte a unei persoane fizice străine. La fel funcțiile de directori tehnici pot fi ocupate şi de partenerii străini.

Asumarea riscurilor de către firmele participante la o societate mixtă se efectuează proporțional cu valoarea investițiilor făcute de fiecare în parte. Este considerată nerentabilă activitatea unei societăți mixte ale cărei venituri anuale sunt inferioare următoarelor capitole: veniturile personale ale lucrătorilor (stabilite prin acordul de muncă cu direcția întreprinderii), precum şi sumele percepute ca impozite şi contribuții pentru crearea fondului de rezervă a întreprinderii (prevăzute de legislațiile federală şi republicană); dobânzile aferente creditelor şi serviciilor bancare de care a beneficiat societatea mixtă; sumele prevăzute pentru asigurarea lucrătorilor şi bunurilor societății;

contribuțiile societății mixte la Camera Economică a Iugoslaviei. În cazul în care persoana străină (fizică sau juridică) nu-şi acoperă cota la pierderi, valoarea investițiilor efectuate de aceasta se reduce corespunzător cu cota respectivă. Firma străină participantă la o societate mixtă pe teritoriul RSF Iugoslaviei beneficiază de următoarele drepturi:

- să transfere în străinătate fondurile ce-i revin anual din activitatea societății mixte la care participă;
- să-şi majoreze din venituri investițiile cu care participă la activitatea societății mixte;
- să semneze noi acorduri cu alte organizații economice iugoslave pentru investirea unei părți din veniturile anuale realizate;
- să transmită drepturile şi obligațiile asumate prin acordul de înființare şi funcționare a societății mixte unei alte firme străine iugoslave.

În **R.S.F. Iugoslavia se aplică un singur tip de impozit pe profit, respectiv de 10% anual**. Firma participantă străină poate fi exonerată de la plata impozitului în primii ani de funcționare a societății mixte, precum şi în cazul în care reinvesteşte în economia iugoslavă 25% din profitul realizat anual.

Divergențele, care pot să apară între organizațiile iugoslave şi firmele străine participante la societăți mixte în R.S.F. Iugoslavia **se rezolvă de Tribunalul teritorial** în care se află amplasată societatea, **dacă acordul de constituire a societății mixte nu prevede rezolvarea acestora de Arbitrajul din cadrul Camerei Economice a Iugoslaviei** sau de către o altă autoritate de arbitraj iugoslavă sau străină.

La negocierea acordului final de constituire a unei societăți mixte se stabilesc cu claritate şi obligațiile părților. În preambulul textului de acord se prevăd listele şi detaliile în legătură cu întreprinderile iugoslave şi străine participante, volumul producției şi nomenclatura de producție. Textul negociat al acordului cuprinde: valoarea aproximativă a proiectului, cotele de participare la investiții, modalitatea de calculare şi repartizare a profitului, acoperirea riscurilor, reinvestirea unei părți din veniturile societății, compensarea mijloacelor de investiții, clauze referitoare la activitatea organului de conducere comună, funcțiile şi atribuțiile preşedintelui şi vicepreşedintelui, competența părților în cazuri excepționale, precum şi clauze referitoare la denunțarea acordului, datorită nerespectării obligațiilor asumate de părți etc.

O analiză efectuată de specialiştii iugoslavi, în legătură cu eficiența investițiilor de capital ale firmelor occidentale în proiecte economice iugoslave, din perioada anilor '80, evidențiază faptul că acestea au avut rezultate inferioare obiectivelor inițiale întrucât contribuția acestora la eficientizarea structurilor economice şi industriale a fost minimă, la fel participarea acestora la dezvoltarea economică în profil teritorial a R.S.F. Iugoslavia. Cu toate măsurile de liberalizare adoptate continuu pe parcursul anilor '80 de autoritățile

iugoslave pe linia stimulării participării capitalului străin, participarea firmelor occidentale la proiecte comune cu organizații economice iugoslave nu a depăşit 25% din capitalul comun, contribuția cu fonduri valutare fiind de 50% din partea sa de capital, restul constând din maşini, utilaje, echipamente, servicii de consultanță, inginerie etc.

Analiza menționată şi unele aspecte pozitive ale participării capitalului străin, materializate în lărgirea legăturilor cu organizațiile şi întreprinderile iugoslave din domeniile producției, tehnicii, cercetării şi din sectorul financiar-bancar. Activitatea comună de producție a permis perfecționarea tehnologiilor de producție, cunoaşterea mai profundă a cerințelor pieței externe, extinderea exportului şi substituirea unor importuri costisitoare.

Pe de altă parte, publicarea în presa iugoslavă a noilor legi, precum şi a opiniilor specialiştilor iugoslavi în legătură cu problema investițiilor străine de capital a reactivat, se pare, interesul pentru utilizarea acestor forme de organizare a producției din partea unor firme din Japonia, Franța, SUA, RF Germania şi Austria.

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

CONJUNCTURA ECONOMIEI MONDIALE, TRIM. I. 1990

AMERICA LATINĂ

Rodica RĂDULESCU

În anul 1990 se estimează pentru țările latino-americane prelungirea tendințelor recesioniste manifestate în 1989, când ritmul de creştere economică a fost de numai 1,1%, iar produsul intern brut pe locuitor s-a redus cu 1%.

Principalul fenomen cu care se vor confrunta economiile acestor state va continua să-l reprezinte procesul inflaționist a cărui virulență, fără precedent, manifestată prin atingerea în 1989 a unei rate a inflației la nivel regional de aproape 1000%, a determinat majoritatea țărilor să adopte încă din primele zile ale anului severe programe antiinflaționiste.

Ca un element comun mai multor țări latino-americane se evidențiază atitudinea tot mai pozitivă față de capitalul străin, chemat să potențeze în mai mare măsură eforturile proprii de dezvoltare. Evenimentele produse într-o serie de state est-europene au provocat o anume îngrijorare în rândul țărilor latino-americane, în legătură cu reducerea, într-o oarecare măsură, a fluxurilor provenind din statele dezvoltate spre America Latină, ca urmare a noilor priorități apărute, determinate de susținerea proceselor de restructurare economică din estul Europei.

Un factor decisiv în influențarea evoluției economice îl reprezintă pentru țările latino-americane procesul de renegociere a datoriei externe. În 1990 se aşteaptă ca numeroase țări latino-americane să se vadă în situația de a declara moratorii asupra datoriilor externe, în cazul în care nu vor putea semna acorduri pentru rescadențarea acestora, în condiții care să le avantajeze.

Țările latino-americane care parcurg o etapă economică dificilă consideră că măsurile luate de comunitatea financiară internațională în vederea reducerii poverii datoriilor lor externe sunt insuficiente. Ca urmare, în cadrul Sistemului Economic Latino - American (SELA) cele 26 țări membre au pregătit un set de propuneri legate de procesul de uşurare a poverii datoriilor lor externe. Propunerile constau în esență într-o reducere cu 75% a resurselor

financiare datorate de țările debitoare latino-americane, prin scăderea valorii nominale a ratelor scadente în contul datoriei externe şi a plafonării dobânzilor.

Rezultatele economice înregistrate de țările latino-americane în primul trimestru al anului permit aprecierea că numai în câteva state, cum sunt: Chile, Mexic, Uruguay se conturează semnele unei evoluții pozitive, în timp ce în Brazilia, Peru, Argentina, Venezuela se mențin şi chiar accentuează fenomenele de criză.

În **Chile,** instalarea noului Guvern, la începutul lunii martie, a.c., a creat condițiile unei deschideri a țării spre lume, apreciată de autorități ca având efecte pozitive asupra întregii economii naționale. Imediat după instalare, preşedintele Aylwin a anunțat un pachet de măsuri menit să asigure consolidarea procesului de creştere economică (în ultimii şase ani PIB a înregistrat ritmuri pozitive de creştere, iar rata inflației s-a menținut la niveluri din cele mai reduse înregistrate în America Latină), paralel cu satisfacerea în mai mare măsură a nevoilor sociale. Prima măsură luată a fost creşterea impozitelor corporațiilor în scopul majorării veniturilor statului cu aproximativ 400 de milioane dolari anual, aceste fonduri urmând a fi destinate finanțării unor programe sociale. De asemenea, autoritățile au declarat că în curând noi fonduri financiare vor fi alocate acestor programe, ca urmare a reducerii sumelor destinate onorării serviciului datoriei externe (Chile a reuşit să-şi reducă datoria externă de la 19,4 miliarde de dolari la sfârşitul anului 1986, la 16,2 miliarde de dolari la sfârşitul lui 1989). De asemenea, se aşteaptă ca în 1990 Chile să beneficieze de o serie de împrumuturi externe.

În **Mexic**, eforturile autorităților în anul 1990 se vor îndrepta spre consolidarea creşterii economice (în 1989, PIB s-a majorat cu 3%), continuarea măsurilor severe de stăvilire a procesului inflaționist (în anul trecut rata inflației s-a redus la 52%, comparativ cu 160% în 1980, iar pentru 1990 se urmăreşte ca aceasta să nu depăşească 20%), realizarea unor programe sociale, având ca obiectiv reducerea şomajului şi îmbunătățirea condițiilor de viață în mediul urban şi rural.

De asemenea, în scopul reducerii deficitului bugetar autoritățile mexicane vor continua şi în 1990 programul de privatizare a unor întreprinderi de stat. Astfel, în primul trimestru al anului au început dezbaterile în Congres în legătură cu privatizarea principalelor uzine siderurgice ale țării „Ahmsa” şi „Sicartsa”, statul recunoscând că nu are suficiente resurse pentru continuarea investițiilor în acest sector. Un alt domeniu vizat îl constituie şantierele navale, principalul obiectiv pus în discuție spre a fi supus privatizării fiind „Astilleros Unidos” de Veracruz.

Succesul înregistrat în 1989 în cadrul procesului de restructurare a datoriei externe a Mexicului, prin semnarea acordului cu băncile comerciale, va avea un impact pozitiv asupra evoluției economiei mexicane, contribuind la creşterea încrederii comunității financiare internaționale. Ca urmare a acordului încheiat Mexicul va economisi anual din plata dobânzilor suma de 1,6 miliarde

de dolari. De asemenea, în următorii trei ani Mexicul va beneficia de noi împrumuturi în valoare de 1,5 miliarde de dolari. La aceasta se adaugă un aflux de aproximativ 3 miliarde de dolari, sub formă de investiții străine în cadrul procesului de conversiune a datoriei externe.

În ciuda obținerii în 1989 a unui ritm de creştere de 3%, **economia braziliană** a fost afectată de o serie de fenomene negative a căror proiecție s-a extins şi asupra primului trimestru din 1990. Astfel, rata inflației, care în 1989 a atins nivelul record de 1800%, în luna ianuarie s-a ridicat la 56%, în februarie la 73%, iar în martie la 80%. Deficitul bugetar ridicat, şomajul în creştere, dificultățile legate de plata serviciului datoriei externe, care se ridică la 115 miliarde de dolari, unul din cele mai ridicate niveluri înregistrate pe plan mondial, reprezintă realități îngrijorătoare cu care confruntă economia națională. Noul Guvern instalat în luna martie a.c., avându-l în frunte pe preşedintele Fernando Collor de Mello, a dat imediat publicității un program economic, menit să asaneze economia şi să permită normalizarea vieții social-politice a țării. Unul dintre obiectivele esențiale ale planului de stabilizare îl constituie reducerea deficitului bugetar a unor întreprinderi de stat – care au încă o pondere considerabilă în ansamblul economiei, desființarea subsidiilor acordate de stat, reajustarea generală a tarifelor la serviciile publice şi stabilirea unui impozit pe venitul agricol. Ca o măsură antiinflaționistă, în vederea reducerii masei monetare aflate în circulație, s-a trecut la înghețarea pentru o perioadă de 18 luni a lichidităților unor bănci, reprezentând depunerile populației şi activele unor companii. Programul amintit, în ansamblul lui, este considerat de autorități şi de unele cercuri de afaceri braziliene ca un instrument de modernizare a economiei, întrucât cuprinde şi o serie de prevederi referitoare la promovarea inițiativei particulare, reducerea barierelor tarifare la import şi a restricțiilor în ceea ce priveşte intrarea capitalului străin.

În **Argentina**, anul 1990 a debutat prin continuarea tendințelor recesioniste manifestate în 1983, când PIB a înregistrat o reducere cu 5%. Aceasta a determinat autoritățile să adopte un program economic cuprinzând măsuri severe îndreptate, în principal, în direcția reducerii deficitului bugetar şi a stopării procesului inflaționist deosebit de virulent (în 1989 rata inflației a atins nivelul fără precedent în istoria țării de 3731%). Obiectivele pe care şi le-a propus administrația argentiniană pentru 1990 se găsesc enunțate în scrisoarea de intenție adresată FMI-ului, în luna martie a.c., în vederea deblocării acordării ultimei tranşe, din împrumutul în valoare de 1,4 miliarde de dolari acordat la începutul anului 1989, tranşă a cărei remitere fusese blocată în luna noiembrie, ca urmare a neîndeplinirii obiectivelor economice stabilite cu Fondul. Pentru 1990, autoritățile argentiniene apreciază o creştere a PIB de cel puțin 1%, posibil de realizat în condițiile reactivării producției industriale şi obținerii unor rezultate pozitive în producția agricolă.

De asemenea, prin luarea unor măsuri severe de reducere a cheltuielilor sectorului public, prin eliminarea subsidiilor şi continuarea procesului de

privatizare, paralel cu creşterea veniturilor statului, ca urmare a majorării impozitelor, se apreciază că în 1990 este posibilă obținerea unui excedent fiscal reprezentând cel puțin 2% din PIB, după ce în 1989 se înregistrase un deficit bugetar de peste 10% din PIB.

Măsuri drastice s-au luat în direcția frânării procesului inflaționist, care a continuat să se manifeste cu virulență în primele luni ale anului – în ianuarie a.c. rata inflației s-a ridicat la 79%, iar în februarie a.c. la 62%. Autoritățile apreciază că măsurile luate, printre care figurează înghețarea prețurilor şi salariilor, vor contribui la reducerea ratei inflației, astfel încât aceasta în perioada aprilie-decembrie 1990 să nu depăşească 65%.

Un alt element de natură să influențeze pozitiv evoluția economiei Argentinei îl reprezintă sectorul extern, pentru anul 1990 estimându-se obținerea unui excedent al balanței comerciale de 4,8 miliarde de dolari (5,3 miliarde de dolari în 1989). Obiectivele stabilite de autoritățile argentiniene pentru 1990 sunt optimiste, realizarea lor trezeşte însă unele îndoieli legate de faptul că Argentina întâmpină serioase probleme legate de plata datoriei externe, evaluată la peste 61 miliarde de dolari. De asemenea, transpunerea în viață a măsurilor de austeritate impuse ridică serioase probleme sociale care ar putea avea un puternic impact asupra vieții economice.

O înrăutățire a situației economice a continuat să se producă în primele luni ale anului în **Peru**. Pe fondul unui climat social politic agitat, la menținerea şi agravarea căruia au contribuit desele greve din sectoarele-cheie de activitate şi intensificarea mişcării de gherilă, cererea internă a continuat să scadă, producția industrială să se contracte, iar sectorul extern să înregistreze pierderi. Procesul inflaționist, care în 1989 a înregistrat o virulență fără precedent (rata inflației a atins 2800%), a continuat să se manifeste şi în primele luni ale acestui an, rata lunară a inflației depăşind 30%, în ciuda înghețării prețurilor pentru unele alimente de bază. La agravarea situației economice a contribuit şi seceta puternică care afectează țara şi care a determinat apelarea la ajutoare externe, în vederea acoperirii consumului de produse agroalimentare. O situație limită a fost creată la începutul lunii martie a.c., când greva muncitorilor portuari a paralizat activitatea din 12 porturi ale țării, făcând imposibilă descărcarea vapoarelor venite cu ajutoare.

În acest climat social-economic puternic deteriorat alegerile prezidențiale în curs de desfăşurare aduc speranța producerii unor schimbări, şansele câştigării mandatului prezidențial părând să-i revină scriitorului Mario Vargas Llosa.

Conform declarațiilor făcute în timpul campaniei electorale, Vargas Llosa a anunțat că în cazul în care va fi ales preşedinte va adopta un program economic de urgență. Principalele obiective cuprinse în program se referă la stoparea procesului inflaționist (s-a avansat ca posibilă o reducere a ratei inflației la 10%, ceea ce pare puțin credibil în actualele condiții); continuarea procesului de privatizare, inclusiv a întreprinderilor aparținând statului din

sectorul minier; reluarea negocierilor referitoare la plata datoriei externe purtate cu institutele financiare internaționale şi băncile comerciale. Amintim că, din 1986 Peru n-a mai plătit dobânzile la datoria externă pe termen mediu şi lung contractată cu băncile comerciale, limitându-şi serviciul datoriei externe la un plafon echivalând cu 10% din veniturile din exporturi, ceea ce a atras din partea comunității financiare internaționale declararea țării ca „ineligibilă" de a mai primi noi împrumuturi.

În aceste condiții, reluarea negocierilor dintre Peru, pe de o parte, şi băncile comerciale şi instituțiile financiare internaționale, pe de altă parte, în vederea negocierii condițiilor de plată ale datoriei externe ar însemna ieşirea țării din izolare şi posibilitatea atragerii de noi resurse financiare, care ar contribui la reactivarea țării.

ASIA

Ecaterina PATILEA
Mihail POPA
Romulus PALADE

Primul trimestru al anului 1990 a consemnat, în cazul țărilor în curs de dezvoltare asiatice, o continuare a evoluției dinamice, cu diferențe însă pe zone şi țări.

Datele publicate în această primă parte a anului 1990 au scos în evidență, în mai multe cazuri, rezultatele definitive asupra evoluției acestor țări în anul 1989.

Țările sud-asiatice au continuat să fie confruntate cu probleme legate de agravarea situației balanței de plăți, de diminuarea rezervelor de devize, condițiile climaterice nefavorabile etc.

În Asia de Sud-Est au continuat să se înregistreze ritmuri înalte de creştere economică, superioare celor înregistrate în alte zone ale lumii, dar, de regulă, inferioare celor consemnate în anul precedent.

În întreaga zonă s-a marcat, în unele cazuri, o uşoară accentuare a presiunilor inflaționiste fără a se consemna însă niveluri alarmante.

Comerțul exterior a avut o evoluție pozitivă, atât în ceea ce priveşte exportul, dar mai ales în ceea ce priveşte importul, fapt care a dus, în ansamblu, la diminuarea excedentelor balanțelor comerciale.

Filipine şi Indonezia, şi într-o măsură mai mică India şi Pakistanul, sunt singurele țări din zonă care au continuat să fie confruntate cu dificultățile legate de plata datoriilor externe.

Asia de Sud

Primul trimestru al anului 1990 a coincis cu ultimul trimestru al anului financiar 1989/1990 în cazul Indiei şi Sri Lankăi şi cu trimestrul III al aceluiaşi an în Pakistan şi Bangladesh şi a consemnat în continuare o evoluție mai puțin favorabilă a economiilor naționale a țărilor din zonă.

Țările sud-asiatice au fost confruntate, în continuare, de-a lungul acestui trimestru cu dificultăți generate de rata înaltă a şomajului, deficitul bugetar, situația balanței de plăți, deteriorarea climatului politic intern etc.

Ritmul înalt de creştere a producției industriale indiene şi recolta bună înregistrată la cereale au determinat o accelerare a **creşterii economice** (creşterea PNB este estimată pentru anul 1989/1990 la 9%, față de nivelul prevăzut inițial, de 5-6% şi de cel înregistrat în anul financiar 1988/1989, de 10%).

În Pakistan, autoritățile, alarmate de nivelul ridicat al deficitului bugetar pentru anul financiar 1989/1990 (3,3 miliarde de dolari), intenționează să reducă drastic toate cheltuielile nelegate de dezvoltare.

Sri Lanka se resimte puternic după cei şase ani de război, date recente arătând o creştere economică de numai 2% în anul 1989, față de 2,7% în anul 1988.

Specialiştii apreciază că în prezent economia Bangladeshului se află în mare dificultate, ca urmare a reducerii drastice a rezervelor valutare, a nivelului ridicat al ratei serviciului datoriei externe, majorării deficitului comercial etc.

Rata inflației în țările din zonă nu a atins niveluri alarmante, constatându-se însă o uşoară accentuare a presiunilor inflaționiste, mai ales în cazul Birmaniei şi al Sri Lankăi.

În India şi în Pakistan se apreciază că rata inflației în anul 1989 s-a ridicat la cca 6% (în ambele cazuri).

Producția industrială a țărilor în curs de dezvoltare sud-asiatice a continuat să aibă în ansamblu o evoluție pozitivă, în scădere însă față de aceeaşi perioadă a anului precedent, creşteri deosebite înregistrându-se însă în unele ramuri prelucrătoare, mai ales în cele orientate către export (produse textile, alimentare, electronice etc.)

Semnificativ în acest sens este cazul Indiei unde, în întregul an financiar 1989/1990, este estimată o restrângere a activității industriale. Deja în perioada aprilie-octombrie 1989, producția industrială indiană s-a majorat cu numai 4,4% față de 9,3% în aceeaşi perioadă 1988/1989.

În Sri Lanka şi Bangladesh, ritmul de creştere a producției industriale se menține în continuare la un nivel scăzut, ca urmare a nivelului redus al investițiilor din sectorul particular şi al conflictelor sociale.

Pakistanul a reuşit în anul 1989 să mențină ritmul de creştere a producției industriale la cca 7,5%.

Producția agricolă a avut în ansamblu o evoluție bună, consemnându-se în unele cazuri recolte superioare celor din sezonul precedent, dar suferind influența unor condiții climatice nefavorabile (mai ales în cazul Bangladeshului şi al Indiei).

Astfel, recolta de cereale a Indiei este estimată la cca 175 milioane de tone, uşor peste prevederile inițiale şi comparativ cu 172 milioane de tone în 1988/1989. De asemenea, în Pakistan s-a obținut o recoltă superioară la grâu (14,4 milioane de tone) şi o recoltă aproximativ egală cu cea din anul precedent la orez (4,6 milioane de tone).

În domeniul **comerțului exterior**, țările sud-asiatice au continuat să depună eforturi pentru majorarea exporturilor, limitarea şi chiar diminuarea deficitelor din balanțele comerciale şi cele ale conturilor curente.

Astfel, în cursul acestui an financiar, exporturile indiene s-au majorat cu 38%, ajungând la cca 10,2 miliarde de dolari, iar importurile cu 20%, la cca 13 miliarde de dolari, pe ansamblul anului rezultând un deficit comercial apropiat de nivelul celui înregistrat în anul financiar precedent (3,3 miliarde de dolari).

Pentru anul financiar curent, Pakistanul estimează un volum al exporturilor de 5,1 miliarde de dolari (față de 4,7 miliarde de dolari în anul 1988/1989) şi al importurilor de 6,8 miliarde de dolari (comparativ cu 6,9 miliarde de dolari în 1988/1989).

Majorarea importurilor, plătite făcute în contul datoriilor externe, în paralel cu diminuările remiterilor lucrătorilor din străinătate, au fost factori care au contracarat efectul pozitiv al creşterii exportului, menținând deficitele **balanțelor conturilor curente şi de plăți** ale țărilor din zonă.

Semnificativ este cazul Indiei, unde Banca Mondială estimează pentru anul financiar 1989/1990, un deficit al balanței conturilor curente de 6,2 miliarde de dolari, față de 5,4 miliarde de dolari în anul 1988/1989.

Rezervele de devize ale țărilor sud-asiatice au marcat în cursul anului 1989 o vizibilă tendință de scădere.

Astfel, în India, rezervele de devize se ridicau în luna noiembrie 1989 la 2,9 miliarde de dolari față de 4,3 miliarde de dolari în luna iulie 1989 şi 4,4 miliarde de dolari în luna august 1989.

De asemenea, în Pakistan, rezervele de devize se cifrau în luna noiembrie 1989 la numai 145 milioane de dolari, față de 261 milioane în luna iulie 1989 şi 358 milioane de dolari în luna octombrie 1988 (acoperind valoarea importurilor pentru o singură săptămână).

Datoria externă a Indiei se ridica în luna noiembrie 1989 la cca 60 miliarde de dolari, comparativ cu 55 miliarde de dolari în anul anterior, ceea ce implică o pondere a serviciului datoriei externe în veniturile din export de peste 30%, în timp ce nivelul considerat „de siguranță” este de cca 20%.

În Pakistan, datoria externă se ridica la cca 17 miliarde de dolari, iar rata serviciului datoriei externe la cca 20%.

Asia de Sud-Est

În primul trimestru al anului 1990, țările în curs de dezvoltare din Asia de Sud-Est au înregistrat unele dintre cele mai ridicate niveluri de creştere economică din lume, deşi s-a manifestat o tendință uşoară de diminuare.

Thailanda cunoaşte un ritm de creştere economică mai ridicat decât celelalte țări în Asia de Sud-Est. Pentru 1990 se estimează un ritm de creştere a PIB de 8,5%, uşor inferior însă celui înregistrat în anul 1989 (10,8%).

În Malayezia, în anul 1990 se prevede o creştere a PIB de 8,3% apropiată de cea înregistrată în 1989 (8,5%).

În Filipine, PIB este prevăzut să crească în 1990 cu 5%, comparativ cu 5,6% în 1989 şi cu 6,7% în 1988.

Sunt şi cazuri în care evoluția din primul trimestru arată că pentru acest an se previzionează o creştere economică uşor superioară anului 1989, dar în continuare inferioară performanțelor din 1988.

În Taiwan, ritmul de creştere economică din primul trimestru 1990 a fost estimat la 7,41%, superior aceleiaşi perioade a anului trecut (6,79%). Pentru întreg anul 1990 PNB este prevăzut să crească cu 7%, iar PNB/locuitor se va ridica la 8.934 dolari.

În unele țări din Asia de Sud-Est, **rata inflației** prezintă uşoare tendințe de creştere, deşi nivelul acesteia rămâne în continuare scăzut față de alte țări ale lumii (Malayezia, Filipine, Thailanda, Singapore, Coreea de Sud), iar în celelalte țări rata inflației este estimată să scadă față de anul precedent (Hong Kong, Taiwan).

În Malayezia, rata inflației este prevăzută să crească în 1990 la 4%, comparativ cu 1989 (2,8%).

În perioada martie 1989 – martie 1990, rata inflației a crescut în Filipine la 13,4% (7,7% în perioada anterioară) şi s-a datorat creşterii prețurilor la produsele petroliere şi energie electrică, precum şi creşterii chiriilor. Un nivel record a fost înregistrat în perioada decembrie 1988 – decembrie 1989 (14,1%).

Rata inflației în luna ianuarie 1990 a crescut în Hong-Kong la 9,8%, comparativ cu 9,5% în ianuarie 1989, dar pe întreg anul 1990 este prevăzută a fi mai scăzută (8,5%) decât în anul 1989 (10,1%), ca urmare a estimării unei relaxări a presiunilor inflaționiste.

În Indonezia, inflația, exprimată prin indicele prețurilor de consum, se situa în februarie 1990 la 6,5%, comparativ cu 6,38% în ianuarie 1990 şi cu 5,64% în februarie 1989.

Inflația măsurată prin indicele prețurilor de consum (1986/100) s-a ridicat în martie 1990 în Thailanda la 116,6%. În perioada martie 1989 – martie 1990 IPC a crescut cu 6,4%, comparativ cu 4% în perioada anterioară.

Indicele prețurilor de consum în Singapore este previzionat să crească în anul 1990 cu 3,5-4%, comparativ cu 2,5% în 1989 şi 1,5% în 1988.

În Taiwan, indicele preţurilor de consum s-a majorat în februarie 1990 cu 3,86% faţă de februarie 1989.

În Coreea de Sud, datorită majorării preţurilor la produsele agricole, precum şi a chiriilor, rata inflaţiei exprimată tot prin indicele preţurilor de consum a crescut în februarie 1990 la 6,5%, comparativ cu februarie 1989.

Primul trimestru al anului 1990 a consemnat în toate ţările din zonă o evoluţie susţinută a producţiei industriale, cele mai ridicate ritmuri de creştere fiind înregistrate în majoritatea ramurilor cu producţie destinată exportului (industria electronică, industria de autoturisme, industria textilă, alimentară etc.). În Thailanda se înregistrează un ritm susţinut de creştere. Astfel, în perioada ianuarie 1989 – ianuarie 1990, indicele producţiei industriale s-a majorat cu 15,8%. În Taiwan, producţia industrială a crescut în februarie 1990 cu 11,9%, comparativ cu aceeaşi lună a anului trecut, majorare realizată pe seama producţiei de produse electronice, maşini electrice şi echipament de transport.

În ţări ca Indonezia şi Malayezia performanţe deosebite s-au înregistrat şi în industria extractivă, exporturile de ţiţei şi gaze lichefiate continuând să aducă cea mai mare parte a încasărilor valutare provenite din export.

Producţia industrială în Malayezia este prevăzută să crească în 1990 cu 11% (12% în 1989).

Comerţul exterior se menţine în continuare la un nivel ridicat şi cu un grad de diversificare în continuă creştere. Cu toate acestea datorită greutăţilor plasării mărfurilor pe piaţa externă, ritmurile de creştere vor fi diminuate.

În Thailanda, exportul este prevăzut să crească în 1990 cu 19,3%, comparativ cu 28,5% în 1989, iar importul cu 20,6% faţă de 28,2%. Astfel, creşterea mai rapidă a importului va aduce la un deficit al balanţei comerciale de cca 6,28 miliarde de dolari comparativ cu 5,09 miliarde de dolari în 1989. În Hong Kong comerţul exterior total s-a cifrat în ianuarie 1990 la cca 10,98 miliarde de dolari, o diminuare de 1% faţă de ianuarie 1989.

Astfel,în ianuarie 1990 Hong Kong a exportat în valoare de 2,13 miliarde de dolari, iar reexportul a fost 3,58 miliarde de dolari, totalizând un export global de 5,71 miliarde de dolari, cu 3% mai mult decât în ianuarie 1989. Importul a fost de 5,26 miliarde de dolari, o scădere de 5% faţă de ianuarie 1989.

În Malayezia importurile au crescut într-un ritm mai rapid decât exportul, realizând în ianuarie 1990 un excedent al balanţei comerciale cu 26,4% mai redus decât în ianuarie 1989.

În ianuarie 1990 importul Malayeziei s-a majorat cu 30,5%, la 1,98 miliarde de dolari, faţă de 1,51 miliarde de dolari în ianuarie 1989, iar exportul a crescut cu 20,1%, la 2,24 miliarde de dolari, de la 1,85 miliarde de dolari.

Exportul de produse manufacturate s-a ridicat în 1989 la 13,57 miliarde de dolari şi a participat la realizarea PIB cu 25,1%, iar pentru 1990 se estimează o creştere de 11%.

În Filipine importul (în principal alcătuit din maşini şi utilaje petroliere) este mai ridicat decât exportul (în special cel de confecții, produse electronice, concentrate de cupru, buşteni şi cherestea) ceea ce va duce la un deficit comercial care se speră să nu depăşească în 1990 2,66 miliarde de dolari (2,6 miliarde de dolari în 1989). În ianuarie 1990 s-a înregistrat un deficit comercial de 269,6 milioane de dolari, comparativ cu 128,11 miliarde de dolari în ianuarie 1989.

În februarie 1990, Singapore a exportat în valoare de 3,54 miliarde de dolari (2,99 miliarde de dolari în februarie 1989) şi a importat de 4,52 miliarde de dolari (3,54 miliarde de dolari în februarie 1989).

În Taiwan, în primul trimestru al anului în curs, exportul a crescut cu 2,1% la 15,25 miliarde de dolari, comparativ cu aceeaşi perioadă a anului trecut, iar importul s-a majorat cu 10,4% la 13,45% miliarde de dolari. S-au importat bunuri de investiții, atât în vederea reducerii excedentului comercial, cât şi pentru stimularea exportului pe o perioadă mai îndelungată.

În Coreea de Sud, în 1990 se înregistrează pentru prima dată, după cinci ani, un deficit al balanței comerciale. Astfel, în martie 1990, Coreea de Sud a înregistrat un deficit comercial de 604,8 milioane de dolari, comparativ cu un excedent comercial de 29 milioane de dolari în martie 1989. Exportul sud-coreean a fost în primul trimestru 1990 de 13,96 miliarde de dolari, iar importul de 15,8 miliarde de dolari.

În 1990, Malayezia previzionează un deficit al balanței costurilor curente de 1,9 miliarde de ringgiți (cca 704 milioane dolari) de la un deficit de 0,4 miliarde de ringgiți (148 milioane de dolari) în 1989 şi un excedent de 4,9 miliarde ringgiți (1,9 miliarde dolari) în 1989. În schimb pentru balanța de plăți se prevede un excedent de 3 miliarde ringgiți (1,1 miliarde dolari). Şi Coreea de Sud înregistrează în februarie 1990 un deficit al balanței conturilor curente de 329,5 milioane dolari, după un alt deficit de 316,8 milioane de dolari din ianuarie 1990 şi comparativ cu un excedent de 371,5 milioane de dolari înregistrat în februarie 1989. În întreg anul 1989 Coreea de Sud a înregistrat un excedent al balanței conturilor curente de 5,1 miliarde de dolari (14,2 miliarde de dolari în 1988).

Rezerve de aur şi devize au înregistrat creşteri în Thailanda în ianuarie 1990, la 11,26 miliarde de dolari, comparativ cu 7,51 miliarde de dolari în ianuarie 1989, Malayezia previzionează pentru sfârşitul anului în curs un volum valoric al rezervelor internaționale de 10,15 miliarde dolari (cca 8,03 miliarde de dolari la sfârşitul 1989). În Filipine, rezervele internaționale au scăzut în februarie 1990 la 1,63 miliarde de dolari, de la 1,87 miliarde de dolari în februarie 1989.

Singapore cunoaşte o creştere a rezervelor internaționale în ianuarie 1990 la 21,09 miliarde de dolari, de la 17,26 miliarde de dolari în ianuarie 1989.

Taiwanul deține unele dintre cele mai mari rezerve internaționale pe plan mondial, ajungând în martie 1990 la 74,5 miliarde de dolari. Importul de aur al Taiwanului scăzuse în februarie 1990 la 5,83 tone pentru şapte luni consecutiv, pentru ca în martie să se dubleze, ajungând la 12,374 tone (163 milioane de dolari), atât datorită cererii crescute pe piața internă, cât şi prețului internațional scăzut.

Datoria externă se situează la niveluri relativ scăzute, nealarmante pentru autoritățile locale, excepție făcând Filipine, unde sunt greutăți deosebite cu plata; în Indonezia, unde deşi se menține un ritm ridicat al ratei serviciului datoriei externe, Guvernul nu intenționează, în continuare, să solicite rescadențarea plăților în contul acesteia.

Datoria externă a Thailandei se situa în martie 1990 la 19,4 miliarde de dolari, iar cea a Malayeziei era la sfârşitul anului 1989 de 15,48 miliarde de dolari (141,86 miliarde de ringgiți); Filipine, cu o datorie externă de 27,6 miliarde dolari la sfârşitul anului trecut, înregistra în ianuarie 1990 26,6 miliarde de dolari. Datoria externă a Indoneziei se situa la sfârşitul anului 1989 la 15,8 miliarde de dolari. Pentru anul financiar care începe la 1 aprilie 1990 se prevede o reducere a ratei serviciului datoriei externe de la 33,4% la 28%. Coreea de Sud, care la sfârşitul anului 1989 mai avea o datorie netă de 3 miliarde de dolari, la sfârşitul anului 1990 va deține 30,1 miliarde de dolari active externe şi din al 4-lea debitor din lume al anilor '80 va deveni un creditor net.

Perspectivele evoluției țărilor în curs de dezvoltare asiatice în anul 1990 se mențin favorabile diferind însă pe zone şi țări, în funcție de condițiile specifice şi nivelul de dezvoltare economică.

În cazul țărilor sud-asiatice, perspectivele de dezvoltare economică vor continua să fie limitate de o serie de factori deja menționați, ca deficitele cronice ale balanțelor de plăți, deficitele bugetare, rata înaltă a şomajului, tendința de diminuare a rezervelor de devize, tulburări de natură etnică etc.

În India, actuala situație economică a țării face însă, în orice situație, dificilă o evoluție spectaculoasă a ramurilor economice de bază (mai ales în contextul unor condiții climatice incerte pentru recoltă, precum şi al unor disponibilități valutare reduse care vor afecta importurile de materii prime necesare industriei).

Planul de investiții publice, până în 1993, din Sri Lanka prevede o creştere medie anuală a PIB de 3,3%, pe baza unui fond de acumulare şi a unor investiții particulare majorate, a reducerii deficitului bugetar la 8% din PIB, în spiritul condițiilor negociate cu FMI şi Banca Mondială.

În Pakistan se aşteaptă o reechilibrare a economiei, pe măsură ce Guvernul va reuşi să elimine total finanțarea deficitului bugetar.

Pentru trimestrul II al anului 1990 şi în continuare pentru anul în curs nu se prevăd modificări importante ale evoluției economice a țărilor din sud-estul Asiei: produsul intern brut va continua să crească, în ritmuri cuprinse de regulă între 5-9%, uşor mai scăzut decât în 1989, rata inflației va marca unele creşteri în Thailanda, Malayezia, Singapore, se va diminua uşor în Hong Kong şi Taiwan, fără însă a pune probleme deosebite țărilor din zonă, comerțul exterior va continua să se dezvolte, în ritmuri mai lente însă decât în 1989, importurile cunoscând de regulă o dinamică mai accentuată decât exporturile (cu excepția Malayeziei pentru care se anticipează o uşoară reducere a volumului exportului în 1990). În consecință, excedentele comerciale şi ale balanțelor conturilor curente se vor diminua, iar deficitele se vor accentua.

ORIENTUL MIJLOCIU

Doina DANCIU
Marta ILIESCU
Mirela SIMION

Una dintre trăsăturile dominante ale situației țărilor Orientului Mijlociu conturată la debutul acestui an este tendința de consolidare a relațiilor interarabe atât pe plan politic, cât şi pe plan economic. În acest sens pot fi citate mai multe momente semnificative:

- Conştientizarea țărilor arabe asupra importanței minore pe care o deține în prezent comerțul interarab (8% din comerțul total al țărilor arabe) şi necesitatea activizării acestuia pentru a contribui într-o măsură mai mare la ameliorarea situației economice a anumitor țări arabe mai sărace.

Referitor la această problemă, miniştrii de finanțe ai celor 21 de țări membre ale Ligii arabe şi preşedinții celor cinci organisme financiare arabe s-au întrunit în zilele de 14 şi 15 martie a.c. la Abu Dhabi pentru constituirea unui fond panarab de 500 milioane de dolari, menit să stimuleze dezvoltarea schimburilor interarabe.

Date fiind decalajele apreciabile între țările arabe în ceea ce priveşte PIB pe locuitor şi datoria externă pe locuitor, principalul obiectiv al coordonării schimburilor economice interarabe este, de fapt, realizarea unui transfer de capital investibil din țările arabe bogate către cele sărace. Realizarea acestui deziderat implică, însă, şi o mai largă liberalizare a măsurilor protecționiste ale diverselor țări în cauză.

- Decizia comună a Libiei şi Sudanului de a se unifica într-un termen de patru ani şi realizarea primelor măsuri concrete în această direcție;
- Semnarea acordului de unificare între R.A. Yemen (de Nord) şi RD Yemen (de Sud), unficare ce va avea loc la 30 noiembrie a.c.
- Întrunirea reprezentanților celor patru țări membre ale Consiliului de Cooperare Arab în vederea intensificării acțiunilor de cooperare între țările membre, în prezent şi în perspectivă.

Pentru **țările petroliere** din Orientul Mijlociu – Arabia Saudită, Kuweit, Emiratele Arabe Unite, Egipt, Libia, Iran, Irak, Oman, Qatar, Bahrein – trimestrul I al anului 1990 nu a marcat modificări semnificative ale situației economice favorabile din anul 1989, apreciat ca cel mai bun după 1986. Beneficiind de majorarea semnificativă a veniturilor petroliere – principalul suport al dezvoltării economiilor acestor țări – primele luni ale anului 1990 au evidențiat tendința de reînnoire a investițiilor în domeniul infrastructurii sociale şi economice, în scopul modernizării industriei petroliere şi dezvoltării exploatării gazelor etc., de îmbunătățire a situației balanțelor comerciale şi menținerea unei situații financiare externe favorabile. S-au continuat eforturile de restructurare economică (inițiate în perioadele anterioare şi care vizează, în principal, diversificarea economiilor, majorarea implicării sectorului particular în procesul dezvoltării etc.), dar într-un ritm mai lent.

Politica promovată de autoritățile acestor țări în **domeniul petrolier** a vizat în continuare, maximizarea veniturilor petroliere, în principal, prin depăşirea cotelor convenite de OPEC pentru primul semestru 1990. În medie, producția de țiței a Arabiei Saudite, a fost, în primele trei luni ale acestui an de 5,68 milioane de barili/zi (cota alocată fiind de 5,38 milioane de barili/zi), a Kuweitului de 1,9 milioane de barili/zi (respectiv 1,5), a Emiratelor Arabe Unite de 2,01 milioane de barili/zi (1,94) şi a Libiei de 1,29 milioane barili/zi (1,23). În Iran şi Irak, producția de țiței s-a situat sub nivelul cotei OPEC, fiind de 2,87 milioane de barili/zi în primul caz (față de cota de 3,14 milioane de barili/zi) şi de 3,1 milioane de barili/zi, în cel de-al doilea (respectiv 3,14).

Politica de prețuri promovată de aceste țări în primul trimestru al anului 1990 a prezentat unele particularități. Spre exemplu, în scopul menținerii cotei pe piața mediteraneeană şi al continuării politicii de majorare a producției, Arabia Saudită a introdus un mecanism nou de prețuri (fără a fi date detalii publicității), Irakul a operat reduceri de prețuri pentru exporturile către SUA; Iranul a pierdut o serie de piețe în Orientul Îndepărtat, în schimb şi-a majorat participarea pe piața spot din Europa. În medie, se estimează că în luna martie 1990, prețul celor şapte sorturi de țiței care alcătuiesc coşul OPEC a coborât la 17,91 dolari/baril față de 18 dolari/baril, cât este prețul de referință. Această tendință se va menține şi în următoarele luni, în condițiile reducerii cererii în

perioada sezonului cald. Un rol important îl va juca însă politica referitoare la nivelul producţiei de ţiţei, pe care o vor promova ţările petroliere.

O serie de aspecte au evidenţiat unele **particularităţi** ale evoluţiei economice în ţările zonei, încă din primul trimestru al anului 1990.

Deşi beneficiază de o majorare semnificativă a veniturilor petroliere, **Arabia Saudită** a adoptat o politică bugetară şi de investiţii destul de prudentă. Prioritate au obţinut proiectele de investiţii din domeniul petrochimiei, dar mai ales cele legate de programul *offset* asociat importantelor achiziţii militare din SUA (programul Peace Shield) şi Marea Britanie (programul Yamamah). De asemenea, s-a acordat atenţie încurajării investiţiilor particulare.

În **Kuweit**, creşterea economică s-a menţinut stabilă, iar cheltuielile bugetare pentru anul financiar 1989/1990 (care se încheie la 30 iunie) au fost majorate. De asemenea, au fost reluate o serie de investiţii în domeniul creşterii energiei electrice, aprovizionării cu apă, construcţiilor de clădiri administrative şi din învăţământ. Politica de efectuare de plasamente în străinătate (tradiţională şi foarte activă în cazul acestei ţări) a înregistrat o nouă diversificare, printre ţările de destinaţie numărându-se, la începutul acestui an, Thailanda şi Ungaria (ambele în domeniul reţelei de benzinării). Important de menţionat este şi faptul că au fost intensificate preocupările vizând dezvoltarea, pe teritoriul Kuweitului, a unei pieţe internaţionale de capitaluri, pe baza unui studiu vizând restructurarea sectorului financiar, ca parte a unei lucrări economice mai ample, în curs de elaborare de către „Massachusetts Institute of Technology”.

În **Emiratele Arabe Unite**, cheltuielile bugetare nu au înregistrat modificări semnificative, faţă de perioadele de timp anterioare. Prioritate s-a acordat proiectelor de investiţii din domeniul extinderii capacităţilor de producţie şi de rafinare ale ţiţeiului, pentru GAL şi al infrastructurii. Emiratul Dubai, principalul centru comercial al ţării, a înregistrat o perioadă de expansiune a activităţii comerciale, mai ales în zona liberă Jebel Ali. De asemenea, o evoluţie favorabilă a fost realizată în domeniul producţiei de aluminiu.

În **Iran**, începutul anului 1990 a marcat adoptarea de către Parlament a planului cincinal de dezvoltare economică şi socială destinat perioadei 1990-1994. Obiectivele incluse, apreciate de unii specialişti occidentali ca fiind foarte ambiţioase, se referă la asigurarea unui ritm de creştere economică de 8% anual, reducerea inflaţiei de la 28,8% în prezent, la 8,9% în 1994, crearea unui număr de două milioane noi locuri de muncă etc. Volumul total de investiţii propus este de cca 394 miliarde de dolari, din care 119 miliarde în valută străină. Fondurile de valută străină sunt asigurate, în primul rând, din veniturile petroliere, estimate la 83 miliarde de dolari, nepetroliere, cca 9 miliarde de dolari, de asemenea fiind aprobată utilizarea unui volum de credite externe de 27 miliarde de dolari. În apelarea la asistenţa financiară externă, se va acorda prioritate proiectelor care vizează revitalizarea capacităţilor de producţie

existente în industrie (în acest caz se vor prefera aranjamentele *buy-back*), petrochimiei şi gazelor, proiectelor din ramuri industriale noi, agriculturii, mineritului, energiei electrice, irigațiilor etc.

Pe termen scurt, autoritățile iraniene au în vedere privatizarea unor întreprinderi de stat nestrategice, reînființarea şi liberalizarea utilizării fondurilor în valută străină. Banca Centrală a anunțat crearea unui fond pentru sprijinirea exportatorilor iranieni, care va garanta de fapt, importurile de utilaje şi materii prime destinate producerii mărfurilor pentru export. A fost facilitat de asemenea, accesul importatorilor iranieni particulari la fonduri în valută străină la un curs de schimb peste cel oficial, dar mult sub cel practicat pe piața neagră.

În **Irak**, autoritățile au continuat şi în primele luni ale anului 1990 eforturile pentru realizarea programului de refacerea şi restructurarea a economiei. În principal, au fost vizate capacitățile de producție şi export ale țițeiului. În acest sens, producția de țiței s-a menținut în general uşor sub cota OPEC (3,14 milioane de barili/zi).

Conform aprecierilor experților, producția de țiței a Irakului în luna ianuarie 1990 a atins 3,1 milioane de barili/zi.

În 1990 importurile se vor situa între 8,6 şi 10 miliarde de dolari (aproximativ la fel ca în anul 1989), fiind destinate acoperirii necesarului de produse de bază, dezvoltării industriei agriculturii, exploatării țițeiului şi transporturilor.

Autoritățile irakiene intenționează să reducă cheltuielile guvernamentale cu 10% în 1990 față de nivelul celor din 1989, accentuând astfel participarea sectorului particular la dezvoltarea economică a țării.

Principala problemă cu care a fost confruntată economia Irakului o constituie cea a datoriei externe, estimată de oficialități la 85 miliarde de dolari, din care cea față de țările arabe atinge 50 miliarde de dolari.

Important de menționat este faptul că Irakul va beneficia în curând de un credit din partea Japoniei în valoare de circa 300 miliarde de yeni (aproximativ 2 miliarde de dolari). Aceasta reprezintă o restanță la împrumuturile convenite în acordurile încheiate de cele două țări în 1974 şi 1977.

Linia de credit va fi utilizată pentru reluarea unor proiecte de investiții din domeniul comunicațiilor, energiei electrice şi industriei îngrăşămintelor.

În ansamblul anului 1990, evoluția economiei irakiene va fi dominată, în principal, de eforturile de redresare a economiei.

În concordanță cu acest deziderat, bugetul previzionat pentru anul 1990 prevede menținerea controlului inflației, asigurarea aprovizionării continue cu principalele bunuri de consum, reducerea datoriei externe. Bugetul anticipat pentru anul 1990 se ridică la 24,4 miliarde de dinari irakieni (77,4 miliarde de dolari), comparativ cu bugetul de 22,0 miliarde de dinari irakieni din 1989.

Consolidarea poziției **Egiptului** în cadrul țărilor arabe, prin participarea ca țară fondatoare la Consiliul de Cooperare Arab (înființat în februarie 1989), nu s-a reflectat pe plan economic printr-o ameliorare sensibilă a situației

economice a țării. În consecință, şi în trimestrul I 1990, Egiptul a continuat să caute soluții pentru ieşirea din criza economică în care se află de mai mulți ani. Deşi în cursul anului 1989 autoritățile egiptene au avut rețineri sau, în unele cazuri, au refuzat formal măsurile propuse de FMI pentru diminuarea deficitului bugetar şi deficitului cronic al balanței de plăți externe, în luna martie 1990, preşedintele Mubarak a decis reluarea negocierilor cu reprezentații FMI, declarând că va trece la aplicarea reformelor cerute de aceştia. Printre acestea cităm: majorarea ratei dobânzilor la creditele interne, la peste 20%, creşterea cursului de schimb al lirei egiptene etc.

De asemenea, Banca Mondială şi FMI şi-au reînnoit condițiile cu privire la majorarea prețului energiei şi combustibililor în Egipt, precum şi cele referitoare la reducerea subvențiilor de stat pentru unele alimente de bază: pâine, orez, ulei comestibil, condiții care în trecut au fost respinse categoric de autoritățile egiptene. Ținând cont de situația economică grea şi de faptul că Egiptul primeşte anual 2,1 miliarde de dolari ajutor din partea SUA, se pare că de această dată preşedintele Mubarak nu va avea altă alternativă, fiind obligat să accepte şi aceste condiții. De asemenea, primul ministru egiptean Atef Sedki a anunțat în martie a.c. că va intra în vigoare legea privind secretul bancar. Negarantarea secretului bancar, până în prezent, precum şi posibilitatea controlului asupra băncilor de către organele guvernamentale a făcut ca mari sume de bani să fie păstrate în bănci străine, accentuând şi mai mult lipsa de resurse valutare ale Egiptului.

Conform unor declarații oficiale, Egiptul urmează să înceapă tratativele cu creditorii săi pentru reeşalonarea datoriei externe (de 50 miliarde de dolari).De asemenea, se consideră că Egiptul contează pe suplimentarea veniturilor sale din extinderea exporturilor interarabe şi a inițierii unor acțiuni de cooperare cu celelalte țări membre ale Consiliului de Cooperare Arab (Iordania, Irak, Yemenul de Nord). În acest sens, la finele lunii martie, reprezentanți ai celor patru țări s-au întrunit la Aman pentru discutarea unor probleme concrete privind cooperarea între țările respective şi au decis ca pe data de 23 aprilie a.c. să aibă loc tot la Aman o conferință a preşedinților țărilor membre ale CCA.

O altă tendință manifestată tot mai puternic în ultimele luni este accentuarea procesului de privatizare. Astfel, în primele luni ale anului 1990 un număr mare de întreprinderi au fost declarate „experimentale" în direcția extinderii privatizării în sectorul public.

Deşi confruntată, în continuare, cu dificultăți economice interne, **Libia** a reuşit ca la finele anului 1989 să nu-şi diminueze rezervele valutare (aşa cum previzionaseră specialiştii occidentali), începând anul 1990 cu rezerve valutare în valoare de 4 miliarde de dolari. Aceasta, datorită, în principal, majorării exportului de țiței în anul precedent cu peste
1 miliard de dolari.

Una dintre problemele majore cu care este confruntată economia libiană este indicele scăzut de utilizare a instalațiilor (50% sau chiar mai puțin), datorat

atât lipsei de materii prime şi piese de schimb, cât şi insuficienței forțe de muncă cu calificare corespunzătoare. Libia are o populație activă de 1,5 milioane de locuitori, din care 900.000 lucrează în sectorul de stat. Salariile pentru sectorul de stat reprezintă 75% din cheltuielile pentru plata salariilor.

În cadrul extracției petroliere, cheltuielile cu producția şi exportul țițeiului se ridică la 1 miliard de dolari, respectiv 14% din veniturile acestei ramuri.

Alte posturi importante de cheltuieli în bugetul anual le reprezintă plata salariilor pentru forța de muncă străină (aproximativ 400 milioane de dolari anual) şi importul de alimente (peste 250 milioane de dolari anual).

Pentru întregul an 1990 se apreciază că veniturile petroliere ar putea să marcheze o uşoară creştere, ca efect al unei tendințe de consolidare a prețului țițeiului şi a uşoarei majorări a cotei de producție a Libiei în cadrul OPEC.

Un eveniment care aruncă o nouă lumină asupra perspectivelor pe termen lung ale economiei Libiei este acordul încheiat între aceasta şi Sudan pentru realizarea unei viitoare integrări a acestor țări. În cursul lunii martie a avut loc la Tripoli semnarea Pactului de Integrare între Libia şi Sudan, în următorii patru ani. În acest sens s-au format un consiliu suprem mixt, un organism ministerial mixt şi un secretariat mixt, organe care vor studia şi conduce modalitățile practice ale integrării.

Având ca obiect prioritar ieşirea din impasul economic, Iordania şi-a continuat în cursul trimestrului I 1990, negocierile cu unii creditori din cadrul Clubului de la Paris pentru reeşalonarea datoriei externe.

Deficitul bugetar previzionat pentru finele anului 1990 este de 362 milioane de dinari, reprezentând 16% din PNB, ceea ce corespunde condițiilor impuse de FMI.

Una dintre problemele actuale cu care se confruntă **Iordania** este creşterea ratei inflației; în luna ianuarie, aceasta a fost de 0,5%, iar în februarie s-a majorat la 1,7%. În ultimii doi ani rata inflației a crescut cu 46%, în condițiile în care salariile şi pensiile au fost „înghețate" pe o perioadă de cinci ani, afectând puternic nivelul de trai.

Subvențiile de stat pentru alimente de bază şi energie sunt estimate la 72 milioane de dinari pe întreg anul în curs. Conform aprecierii specialiştilor occidentali, serviciul datoriei externe pentru 1990 se ridică la 500-550 milioane de dolari, incluzând 230 milioane de dolari dobânzi la credite militare.

Ca surse de ameliorare a situației pe termen scurt se bazează pe viitoarele negocieri cu creditorii săi bancari şi pe o reeşalonare a unei sume de 45-50 milioane de dolari. De asemenea, Banca Mondială a deblocat, la începutul lunii martie, în favoarea Iordaniei o sumă de 150 milioane de dolari sub forma unui împrumut pe termen lung.

Pe lângă aceasta, oficialitățile iordaniene mai speră obținerea unui împrumut de 100 milioane de dolari anual, acordat de Japonia, în condiții avantajoase.

În luna februarie a.c., Iordania a realizat unificarea cursurilor valutare, măsură sugerată încă din 1988 din FMI. Actualmente cursul unic al Băncii Centrale din Aman este de 0,673 dinari la dolar. Deşi această măsură este menită să conducă la stabilitatea dinarului, ea poate avea totuşi, ca efect negativ o erodare a competitivității exportatorilor iordanieni. Oficialitățile financiare iordaniene îşi exprimă speranța că FMI, apreciind eforturile Iordaniei de traducere în practică a reformelor solicitate de aceasta, va debloca o tranşă de 60 milioane de dolari în cadrul unui împrumut sub forma de DST, în iulie 1990.

Cel mai important eveniment petrecut în cursul primului trimestru 1990 în **R.A. Yemen** (de nord) este decizia de unificare cu RD Yemen (de sud) şi realizarea primilor paşi în această direcție. Unificarea celor două țări, care va avea loc în noiembrie, a început prin fuzionarea băncilor centrale, ale unor instituții centrale şi a rețelei mass-media. Într-o etapă ulterioară se va realiza coordonarea comerțului exterior al ambelor țări, iar pentru 1991 se va elabora un proiect de buget unificat.

Deficitul bugetar al R.A.Yemen a fost, la sfârşitul anului 1989 de 4,7 miliarde de riali (522 milioane de dolari), estimându-se că se va majora la 600 milioane de dolari până la finele anului 1990. Veniturile estimate pentru 1990 sunt de 1,8 miliarde de dolari, iar cheltuielile de 2,77 miliarde de dolari. R.A. Yemen este una dintre țările în curs de dezvoltare cu cel mai scăzut serviciu anual al datoriei externe (apreciată de specialiştii occidentali la cca 3 miliarde de dolari).

Deşi intrată recent în rândul țărilor exportatoare de petrol, R.A. Yemen produce în prezent 9,5-10 milioane de tone țiței pe an. Se apreciază că în 1990 veniturile petroliere vor creşte ca urmare a sporirii producției. Activitatea de prospectare şi punere în valoare a noi zăcăminte este extrem de fructuoasă. Contractele încheiate în acest sens cu Japonia şi alte țări fiind din ce în ce mai numeroase.

Asemenea contracte au fost încheiate în primele luni ale anului şi de Yemenul de Sud, conducând la noi descoperiri de rezerve de țiței şi gaze naturale. De menționat, că Yemenul de Sud este una dintre țările cele mai sărace din lume, situație care ar putea afecta negativ economia zonei nordice după unificarea cu sudul.

Un studiu, dat publicității la începutul anului 1990, elaborat de „Arab Banking Corporation", şi care vizează **perspectivele** creşterii şi stabilității economice în țările arabe, subliniază că, pe termen mediu şi lung, acestea vor depinde în mod hotărâtor de majorarea gradului de implicare a sectorului particular în economia acestor țări. Aceasta va permite, în cazul țărilor exportatoare de țiței, lărgirea bazei economice, creşterea rezistenței la fluctuațiile prețului pe piața internațională a țițeiului etc. Pentru țările confruntate cu datorii externe mari, cum sunt Egiptul şi Iordania, principala problemă o va constitui menținerea politicii fiscale sub un control strict, pentru păstrarea bonității față de comunitatea financiară internațională. Reformele

economice recent inițiate de autoritățile egiptene sunt de natură să contribuie la ameliorarea situației economiei, pe termen mediu, deşi numărul mare al populației generează constrângeri severe asupra standardului de viață.

Siria se confruntă, de asemenea, cu o datorie externă destul de mare, dar perspectivele bune legate de majorarea producției de gaze, precum şi măsurile preconizate de autorități pentru rezolvarea problemelor economice, ar putea contribui la îmbunătățirea situației acestei țări.

Conform studiului menționat, pentru Arabia Saudită, dezvoltarea economică viitoare va depinde de măsura în care se vor impulsiona exporturile nepetroliere, de dezvoltarea sectorului particular şi de extinderea investițiilor externe, în principal, în obiective industriale.

Kuweitul va beneficia de o situație economică mai stabilă datorită, în principal, substanțialelor venituri din plasamentele externe ale țării şi a perspectivelor favorabile ale veniturilor petroliere.

Pentru Emiratele Arabe Unite, principala problemă o va reprezenta asigurarea unei dezvoltări economice egale pentru toate cele şapte emirate componente ale federației, şi mai concret, impulsionarea activităților economice în emiratele cel mai slab dotate cu resursele naturale şi umane. În fapt, economia EAU este susținută de emiratul Abu Dhabi, principalul producător şi exportator de țiței al federației, şi de Dubai, principalul centru comercial al țării.

Irakul şi Iranul (acesta din urmă necuprins în lucrarea menționată, nefiind țară arabă), îşi vor concentra eforturile pentru refacerea economiilor, concomitent cu continuarea măsurilor de restructurare şi modernizare.

Un factor care va juca un rol, important în configurația situației economice a țărilor Orientului Mijlociu îl reprezintă evoluția situației economice deosebit de complexă din zonă.

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

MANIFESTĂRI ŞTIINȚIFICE

Din activitatea Grupului pentru dialog economic

• A opta reuniune a „Grupului pentru dialog economic", în care a fost dezbătut referatul „Rolul pieței în formarea şi legitimitatea valorii", prezentat de Andrei Vela, a avut loc joi 12 aprilie.

Din discuții s-a desprins ideea că economiile totalitare reprezintă cel mai fertil teren de apariție şi dezvoltare a pseudovalorilor economice, neconcordante cu necesitățile reale de bunuri materiale şi servicii ale populației.

În ultimele patru decenii, în economia României s-au irosit cantități de energie creatoare datorită, pe de o parte inutilizării acesteia, iar pe de altă parte, datorită utilizării în direcția satisfacerii unor ambiții, mai degrabă, politice şi ideologice, decât economice. Cauzele acestor stări de fapt au constat în exacerbarea racilelor de fond ale economiei etatist-totalitare de către incompetența factorilor de decizie de la nivelul macroeconomic care, mai mult chiar, au înăbuşit până şi elementele pozitive din conținutul mecanismului economic dirijat. Deci, apare evident, numai o economie de piață, în care regulatorii economici vor avea rolul hotărâtor, este singura în măsură să asigure o legitimare reală a valorii.

• Reuniunea a noua a avut loc joi 19 aprilie 1990, şi a avut ca obiect dezbaterea referatului **„Modelul economic neoliberal vest european"**, prezentat de Ioan Cristescu.

Axa pe care o propune raționalității neoliberalismului economic vest-european este măsura în care mecanismele pieței libere pot asigura o reglare de durată a vieții economice şi, prin extensie, a celei sociale. Această axă se dovedeşte corespunzătoare, în fond, dar cu premise şi consecințe care pot fi numai cu greu suportate de toate grupurile semnificative ale societății. Atunci, gândirea neoliberală propune o axă complementară, de reglaj secund, care este măsura în care investițiile de orice fel, în primul rând cele public-statale, se justifică prin asigurarea premiselor desfăşurării normale a jocului liber al mecanismelor pieței libere, care definesc nivelul şi corelațiile dintre prețuri, tarife şi salarii, pe de o parte, şi atenuează decalajele, disproporțiile şi distorsiunile pe care le generează efectiv arbitrariul unor comportamente ale subiecților pieței „libere", pe de altă parte.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 12/1990

- săptămânal de informare economică -

**CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ**
BUCUREŞTI

SUMAR

TURISMUL ÎN ROMÂNIA
(dr. Petre BARON, dr. Ioan ISTRATE, dr. Vasile GLĂVAN, Stelian BORDEANU, Ion IONESCU) 445
De la regres la criză 445
O nouă strategie 446
Etapizări 447
Concluzii 448

TURISMUL MONDIAL
(dr. Ioan ISTRATE şi Maria STAN) 450
Cifre şi fapte din turismul mondial 450
Conferința internațională despre statisticile turismului 452
Dezvoltarea turismului în regiunea Potosi, Bolivia 453
Lupta contra eroziunii plajei de nisip din Malta 453
Formarea personalului în domeniul comercializării destinațiilor turistice 454
O „premieră" pentru turismul social internațional 454
Turismul alternativ 455
Institut Superior Internațional de Turism la Tanger 455
Anul european al turismului 456
Turismul în Japonia 456
Turismul în anii '90 456
Turismul şi mediul înconjurător în Europa Mediteraneeană: spre o strategie ecoturistică pentru anii '90 457

LA ORIZONT, TURISMUL VIITORULUI
(dr. Ioan ISTRATE, Marie-Jeanne STĂNESCU, Andreea Ileana DANIELESCU) 459
Statisticile turismului la orizontul anilor 2000 459
Estimări ale specialiştilor 461
Noi centre existente de turişti. Noi destinații 463
Influențe 465

Viitorul se clădeşte acum 467
Cine vor fi clienții hotelului în viitor 469
Forța de muncă 470
Noi tehnologii 472
Noi mecanisme 473

SĂ APLICĂM DIN EXPERIENȚA INTERNAȚIONALĂ
(dr. Ioan ISTRATE) 475
A cunoaşte, a gândi, a face 475

DEZBATERI ŞTIINȚIFICE. TÂRGURI. STUDII (Maria STAN) 478
Seminar privind inovațiile tehnologice şi impactul lor asupra turismului 478
Prima sesiune a comisiei de hotelărie, restaurație şi turism a Organizației Internaționale a Muncii 479
Târguri de turism 480
Studii de valorificare turistică în Venezuela 481

TURISMUL ÎN ROMÂNIA

dr. Petre BARON, dr. Ioan ISTRATE
dr. dr. Vasile GLĂVAN, Ion IONESCU
Stelian BORDEANU

Evoluția şi rezultatele cercetării ştiințifice economice în domeniul turismului au fost afectate, ca de altfel toate laturile cercetării ştiințifice din țara noastră, de dictatura de tristă amintire. Născută entuziast la începutul anilor ’70, cercetarea economică în turism s-a amplificat an de an, dovendindu-şi utilitatea, mai ales în primii ani, prin soluții, variante de soluții şi propuneri care au propulsat turismul românesc în circuitul turismului internațional. Treptat însă, legislația, unele măsuri abuzive, optica îngustă etc. au încorsetat cercetarea şi activitatea turistică, iar cele peste 35 mii de pagini, câte însumează studiile elaborate de la înființare până anul trecut, în care se regăsesc idei de o valoare deosebită, au luat calea rafturilor prăfuite.

De la regres la criză

Este binecunoscut faptul că dezvoltarea turismului într-o țară este condiționată de cel puțin două aspecte majore: unul extern, respectiv integrarea în circuitul turistic internațional, şi altul intern, gradul de valorificare în turism a potențialului turistic național.

La nivel mondial, turismul, în ultimele decenii, s-a constituit într-o activitate umană prioritară, devenind o componentă esențială a calității vieții. Amploarea fenomenului este ilustrată şi de câteva date statistice: anual, peste 1,5 miliarde de persoane, reprezentând aproape o treime din populația globului, efectuează călătorii în scopuri turistice, cheltuind circa 2000 miliarde dolari SUA, din care peste 10% pentru călătorii turistice în străinătate. Turismul internațional reprezintă 25-30% din comerțul mondial de servicii.

România, deşi dispune de un potențial turistic deosebit de valoros, la nivelul exigențelor piețelor europene şi mondiale, a înregistrat, în ultimii ani, o scădere continuă a numărului de turişti străini (de la 7,1 milioane în 1981 la 2,5 milioane în 1988 şi circa 1,8 milioane în 1989). În aceeaşi perioadă, încasările din turismul internațional s-au diminuat considerabil, ajungând la 150-180 milioane dolari SUA anual. Comparativ cu alte țări europene, România se găseşte într-o poziție total nefavorabilă, astfel: Spania înregistrează anual 40-42 milioane turişti străini şi 8-10 miliarde dolari SUA la încasări din turismul internațional, Iugoslavia – 23 milioane şi 1,8-2 miliarde dolari, Grecia-7,5

milioane şi 1-1,2 miliarde dolari, Bulgaria – 7,2 milioane şi 800 mii-1 miliard dolari.

Pe plan intern se constată mari decalaje între volumul şi calitatea potențialului turistic, pe de o parte, şi nivelul de exploatare şi dezvoltarea turismului în ansamblu şi pe forme de turism, pe de altă parte. Şi aici, exemplele sunt edificatoare: potențialul turistic montan, deşi se desfăşoară pe o treime din suprafața României, are o pondere redusă în turismul românesc (deține numai 7,2% din capacitatea totală de cazare, 10% din circulația turistică), mare parte a acestei activități, circa 70%, concentrându-se în arealul Sinaia-Predeal-Poiana Braşov; resursele balneare, de mare bogăție şi varietate, se regăsesc, cu o pondere mult mai mică, în comparație cu potențialul şi rolul tratamentului balnear în creşterea calității vieții, în activitatea de turism (19,8% din spațiile de cazare, 13% din numărul total de turişti şi 28% din totalul nopților de cazare) ; litoralul, caracterizat printr-o puternică sezonalitate, concentrează însă 45% din capacitatea de cazare a țării, numai 13% din numărul de turişti şi 29% din totalul nopților de cazare.

Neadaptarea operativă la cerințele şi mutațiile ce au avut loc în domeniul turismului pe plan mondial, instituirea unui cadru legislativ abuziv şi limitativ, contradicțiile, uneori flagrante, între turismul intern şi cel internațional al României, diminuarea exagerată a fondului valutar de promovare a ofertei turistice româneşti în lume, agravarea situației economico-sociale interne prin subminarea economiei naționale şi absolutizarea politicii dictatoriale interne şi internaționale au dus turismul la fenomenul de criză acută.

O nouă strategie

Se impune, într-adevăr, o nouă strategie, deoarece zecile de „programe minunate” la care se lucra intens în anii trecuți pentru a contura direcțiile viitoare ale dezvoltării turismului românesc erau încorsetate de decrete şi ordine ce se băteau cap în cap, iar aplicarea lor în practică rămânea la nivel de deziderat. Noua strategie vizează însă concepția noastră asupra noii economii (starea actuală, natura crizei din turism; analiza experienței internaționale, pe țări şi grupe de țări, reținând ce trebuie preluat în sens pozitiv şi ce trebuie evitat; trăsăturile generale ale economiei optimale în România), concepția asupra perioadei de tranziție (durata, strategia, mijloace de realizare), ca şi măsurile imediate, pentru perioada de tranziție sau pentru a preîntâmpina anumite fenomene negative.

În această concepție, trebuie precizat că stabilirea obiectivelor, alegerea problemelor care trebuie să fie rezolvate, a soluțiilor optime şi a mijloacelor pentru realizarea obiectivelor, pe etape (etapa I – 1990; etapa a II-a – 1991-1995; etapa a III-a 1996-2000), au în vedere calitatea vieții oamenilor, eficiența economică şi socială.

Inventarierea evantaiului de probleme structurate şi ierarhizate pe diferite criterii economice şi sociale a condus la stabilirea obiectivului strategiei globale a dezvoltării turismului: valorificarea eficientă a bogatului potențial turistic al României în vederea satisfacerii cererii turistice în continuă creştere, având ca urmare sporirea calității vieții, a resurselor valutare ale țării şi absorbirea unui volum sporit de forță de muncă.

Aşadar, în primul rând, trebuie valorificate superior, eficient, bogatele resurse turistice naturale (montane, balneare, de litoral, climatice, de floră şi faună, peisagistice etc.) şi antropice (vestigii şi locuri istorice, monumente şi muzee, etnografie şi folclor, lucrări de artă inginerească, obiective economice ş.a.). Şi această valorificare se va concretiza în noi forme de turism, în amplificarea celor existente, în strânsă corelație cu cerințe şi motivații ale „consumatorului" de turism, toate în continuă creştere şi schimbare sau chiar cu tendință de sofisticare.

În al doilea rând, efectul benefic, mai mult sau mai puțin cuantificabil, se va transpune în planurile eficienței sociale, prin creşterea calității vieții şi a celei economice, prin sporirea rezervelor valutare ale țării. De precizat însă că, acum, mai mult ca oricând, pe primul plan se va situa eficiența socială.

Şi, în al treilea rând, în această strategie, în care turismul va urca mult în ierarhia ramurilor şi sectoarelor economiei naționale (poate chiar pe locul al doilea, după agricultură), disponibilul de forță de muncă din aceste sectoare şi ramuri va fi ocupat în activitiăți turistice. Iar cointeresarea lucrătorilor va fi chezăşia asigurării unor servicii de înaltă calitate, la nivelul standardelor internaționale.

Etapizări

Din strategia globală au putut fi desprinse obiectivele strategice ale fiecărei etape, condițiile de realizare, principalele probleme şi măsurile pentru rezolvarea lor.

Sintetic, obiectivul strategic al primei etape îl constituie adaptarea întregii activități de turism la noile structuri democratice din România, în vederea sporirii aportului acesteia la dezvoltarea social-economică a țării. În scopul atingerii acestui obiectiv, ca şi a celor din etapa următoare, este necesară soluționarea unor probleme stringente cu care se confruntă activitatea de turism, prin măsuri operative şi eficiente, într-un cadru general adecvat: cadrul legislativ, stabilirea formelor de proprietate, descentralizarea, liberalizarea, renormarea muncii unor profesiuni din turism, largă cooperare internațională, o politică comercială şi tarifar-valutară fundamentată ştiințific etc.

În ierarhia problemelor ce se cer a fi soluționate în prima etapă s-a evidențiat necesitatea elaborării unui program-cadru, în care să se regăsească sarcinile şi responsabilitățile Ministerului Turismului şi ale celorlalte

departamente care concură la buna desfăşurare a activități de turism şi transpunerea lui în practică. Este o problemă cu care ani de-a rândul s-a confruntat turismul românesc, şi asta deoarece turism nu înseamnă numai cazare, masă, transport, tratament, agrement, ci şi piese de schimb, căldură, lumină, aprovizionare ritmică, produse de calitate, o rețea comercială diversificată şi bine aprovizionată etc.

Alte probleme ale primei etape vizează valorificarea imediată, prin turism, a situațiilor create de revoluție, adaptarea actualelor structuri organizatorice ale turismului românesc la noile necesități; dezvoltarea prioritară a turismului pentru tineret; reorientarea turismului spre forme cu eficiență ridicată şi sporirea încasărilor (în lei şi valută), extinderea posibilităților de petrecere a timpului liber al oamenilor muncii în condițiile reducerii duratei săptămânii de lucru; privatizarea unităților şi încurajarea inițiativei particulare sau de grup; creşterea numărului, calității şi competenței forței de muncă din turism; extinderea formelor de cooperare a României cu parteneri străini, în domeniul turismului; afilierea României la principalele organisme şi asociații internaționale de turism (guvernamentale şi neguvernamentale) etc.

Desigur că rezolvarea problemelor din prima etapă va face ca, în etapa a II-a (1991-1995), să se creeze condițiile necesare pentru realizarea obiectivului strategic propus: transformarea României dintr-o țară cu potențial turistic bogat şi variat într-o țară cu turism dezvoltat, modern şi competitiv. Se are în vedere, între altele, elaborarea legii turismului, modernizarea şi dezvoltarea bazei materiale (investiții private, de grup, de stat sau cu capital străin), asigurarea satisfacerii cererii interne pentru turism în condițiile amplificării turismului internațional în România ş.a.

Obiectivul strategic pe termen lung (până în anul 2000) este creşterea cantitativă şi calitativă a turismului românesc pentru a atinge nivelul standardelor internaționale şi a deveni o ramură de bază a economiei naționale. Să amintim doar câteva dintre aspectele avute în vedere în această etapă: introducerea progresului tehnico-ştiințific în toate sectoarele activității de turism; creşterea volumului de încasări, a aportului valutar al turismului la produsul național brut, la nivelul țărilor cu turism dezvoltat; creşterea, în continuare, a rolului turismului la ridicarea calității vieții, prin satisfacerea optimă a necesităților de odihnă, recreere, sănătate, cultură, educație.

Concluzii

În contextul strategiei globale a economiei naționale, strategia dezvoltării turismului românesc a fost elaborată într-o viziune sistemică, corespunzător căreia turismul va deveni o ramură economică de bază, în interdependență organică cu celelalte ramuri şi sectoare economico-sociale.

Etapizarea obiectivelor, problemelor şi măsurilor preconizate are un caracter orientativ, durata etapelor depinzând de mutațiile ce vor avea cu siguranță loc în viața social-politică şi economică a țării. Iar rezolvarea problemelor menționate necesită studii de specialitate pentru a se asigura fundamentarea lor ştiințifică şi pentru a preîntâmpina efectele secundare negative.

Dezvoltarea turismului românesc în etapele următoare, ca proces economico-social în continuă ascensiune şi amplificare, este necesar să fie atent urmărită în evoluția ei, în scopul eliminării discontinuităților şi factorilor restrictivi.

Evoluția viitoare a vieții economico-sociale a României, conjunctura politică şi cea economică internațională vor avea ca efect rezolvarea sau diminuarea importanței unor probleme sau măsuri, apariția unor aspecte noi ce vor necesita soluții imediate.

Din enunțul strategiei dezvoltării viitoare a turismului românesc, s-au desprins următoarele aspecte majore:

- creşterea continuă a rolului turismului în ridicarea calității vieții;
- sporirea efectelor economice şi a ponderii turismului românesc în produsul național brut şi în ansamblul economiei naționale;
- transformarea turismului într-o ramură de bază a economei naționale a României;
- necesitatea protecției şi conservării calității mediului înconjurător şi a resurselor turistice.

TURISMUL MONDIAL

dr. Ioan ISTRATE
Maria STAN

Cifre şi fapte din turismul mondial

- Voiajele, turismul național şi internațional antrenează, pe Terra, circa 2.000 miliarde dolari SUA, respectiv 7% din vânzările de bunuri şi servicii şi 15% din totalul sectorului terțiar.
- Turismul beneficiază de bunurile şi serviciile altor sectoare şi ramuri economice în valoare totală de 1000 miliarde dolari SUA.
- În 1988, statisticile Organizației Mondiale a Turismului au înregistrat **390 milioane sosiri de turişti străini,** adică cu 8,7% mai mari decât în 1987. Turiştii internaționali au cheltuit peste **195 miliarde dolari SUA.**
- După unele estimări ale Organizației Mondiale a Turismului, în anul 1989, pe glob, s-au înregistrat **400 milioane sosiri de turişti străini**, iar încasările din turismul internațional au depăşit **200 miliarde dolari SUA.** Se apreciază că un salariat din 16 persoane ocupate este angajat în activități turistice.
- Încasările turismului internațional în 1988 reprezintă mai mult de 7% din comerțul mondial de bunuri şi servicii şi au plasat **turismul printre primele trei ramuri ale comerțului mondial,** după exporturile de petrol şi de autoturisme.
- Călătoriile pentru vacanțe (concedii) reprezintă 60% din totalul sosirilor mondiale, iar călătoriile de afaceri 30%. Africa este singura regiune geografică în care motivarea vacanțelor reprezintă mai puțin din jumătatea cifrei de sosiri.
- Volumul global al încasărilor din turism depinde în foarte mare măsură de fluctuația dolarului SUA în raport cu monedele țărilor de destinație. Turismul internațional din 1988 a crescut în țările în curs de dezvoltare, grație creşterii turismului intraregional şi a numărului de sosiri provenind din regiunile industrializate.

Emergența turismului ca industrie de progres, de prim-plan, face parte din mişcarea progresivă de deplasare a industriilor manufacturiere, de poziția lor dominantă, de evoluția spre o economie axată pe servicii. În prezent, sectorul de servicii, în special în țările industrializate, antrenează, între altele,

crearea de noi locuri de muncă, veniturile, bogăţiile, veniturile publice, inovaţii şi satisfacerea nevoilor umane.

- **Industria turistică**, reţeaua complexă de antreprize, privind transportul, cazarea, restauraţia, agrementul-divertismentul turiştilor, este recunoscută, pe plan mondial, ca o importantă forţă economică, de progres, civilizaţie şi bunăstare.
- Experţii Organizaţiei Mondiale a Turismului speră că mesajul conţinut în **Declaraţia de la Haga privind turismul,** din 14 aprilie 1989, va influenţa parlamentele, guvernele, organismele internaţionale şi sectorul turistic din lumea întreagă. Conferinţa a adoptat Declaraţia de la Haga, precum şi concluziile şi recomandările în acest sens. Aceste documente constituie un apel general de a se recunoaşte importanţa turismului sub toate formele şi expune un plan de acţiune în vederea unei dezvoltări stabile şi raţionale a turismului.
- Declaraţia acordă o atenţie deosebită **conservării şi protecţiei mediului înconjurător** natural, cultural şi uman, ca o condiţie fundamentală pentru dezvoltarea turismului. În consecinţă, un mediu nepoluat, mai ales când este vorba de un peisaj frumos, de un patrimoniu natural şi cultural bine întreţinut, constituie cele mai importante atracţii pentru turişti. Dl. Jonathan Bodlender, preşedintele concernului Horwath & Horwath, membru afiliat al OMT, a remarcat că turismul în viitor „nu va mai fi constituit din simple vacanţe – ci va avea motive de ordin cultural, religios sau etnic”. Soarele, marea, plaja au pierdut din atracţia turiştilor, soarele fiind considerat chiar dăunător sănătăţii. Alternativele viitorului se vor numi „turism activ”, „turism de aventură”, „turism cultural”, turism care să respecte mediul înconjurător, turism uman care să permită contactul cu alte popoare, **un turism de calitate,** fără să se facă aluzie la turismul de 5 stele, capabil să asigure un contract uman şi un serviciu personalizat. Această nouă tendinţă este menită să fie sprijinită în favoarea unei dezvoltări continue a turismului pe termen lung şi pentru binele generaţiilor viitoare.
- Astăzi, **un rol important în turism îl joacă tinerii şi populaţia de vârsta a treia.** Pentru tineri, turismul este un mijloc de educare, pentru că le permite să intre în contact cu popoare şi culturi diferite. Pentru persoanele în vârstă, turismul este important atât ca mijloc de utilizare a timpului, cât şi de a rămâne activi. Aceste două segmente ale populaţiei dispun astăzi de mijloace financiare importante şi au o putere de cumpărare considerabilă.
- În ţările industrializate se constată o **tendinţă opţională de a trăi în afara oraşelor sau de a poseda o reşedinţă la ţară.** O evoluţie spre urbanizare nu poate fi decât în ţările în curs de dezvoltare. Până

în anul 2000, din zece mari oraşe, opt vor fi situate în ţări în curs de dezvoltare.

- O concurenţă loială în toate ramurile industriei turistice este o condiţie indispensbilă pentru a asigura un raport echitabil calitate-preţ de cost şi o **diversificare** corespunzătoare, această caracteristică fiind foarte importantă pentru a satisface gama variată de interese şi nevoi ale turiştilor aparţinând tuturor categoriilor. În acest domeniu, sectorul public îşi asumă o răspundere considerabilă în ceea ce priveşte viitorul turismului şi interesul turiştilor care călătoresc individual. De asemenea, o legislaţie antitrust, privind cazarea şi transporturile turistice, organizarea şi vânzarea cu amănuntul a voiajelor este importantă pentru garantarea libertăţii şi a dezvoltării libere a turismului. Dat fiind că turismul este un fenomen internaţional, aceste reglementări, pentru a putea fi operante, vor trebui să fie publicate şi cunoscute la nivel internaţional.

Conferinţa internaţională despre statisticile turismului

Această Conferinţă internaţională despre statisticile turismului este convocată de către OMT în cadrul programului său de lucru pentru perioada 1990-1991. Ea va avea loc între 2 şi 5 octombrie 1990, la Centrul Naţional de Conferinţe din Ottawa, sub patronajul guvernului canadian.

De comun acord cu OMT, Administraţia Naţională de Turism şi Institutul Naţional al Statisticilor din Canada, la Ottawa, a avut loc, între 12 şi 16 decembrie, o reuniune pentru a defini obiectivele programului şi organizarea Conferinţei.

Conferinţa va fi primul eveniment internaţional de importanţă în domeniul cercetării şi statisticilor turismului, de la Conferinţa Naţiunilor Unite despre turism şi voiajele internaţionale, ţinută la Roma în anul 1963. Această conferinţă va permite nu numai să completeze lucrările iniţiate la Roma, în 1963, dar şi degajarea noilor posibilităţi în ceea ce priveşte cercetările sistematice în sectorul turismului şi evaluarea incidenţei pe total economie.

Această iniţiativă a primit sprijinul unanim al statelor membre, al organizaţiilor regionale şi internaţionale, precum şi al sectorului particular.

Iată cele patru teme principale care vor constitui ordinea de zi provizorie a acestei conferinţe:

- normalizarea definiţiilor şi clasificarea turismului naţional şi internaţional;
- statististicile şi analizele economice;
- domeniul industriei turistice;
- nevoile viitoare în domeniul informaţiei.

Pregătirea şi programul de lucru actual al Conferinței vor fi efectuate în strânsă coordonare cu alte organizații internaționale şi regionale.

Dezvoltarea turismului în regiunea Potosi, Bolivia

În luna ianuarie a acestui an a fost pus în execuție un proiect de cooperare tehnică în Bolivia, organizat într-un cadru general al politicii de dezvoltare sectorială al Institutului Bolivian de Turism. Acest proiect are drept scop amplificarea dezvoltării turismului la Potosi.

Proiectul va fi finanțat de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) şi va permite stabilirea unui plan de acțiune pe termen scurt şi lung pentru a dinamiza sectorul turistic la Potosi şi în zona sa de influență, căutând măsuri şi acțiuni prioritare.

Printre aceste acțiuni va figura un program de punere în valoare a atracțiilor turistice cum sunt: muzeele şi ruinele de la Cerro Rico, vechi exploatări miniere foarte importante, dotate cu diferite instalații miniere şi având în apropiere şi alte resurse de un mare interes turistic.

Acest plan mai cuprinde un program de acțiuni destinat să întărească cadrul instituțional, echipamentele, promovarea, comercializarea şi protecția resurselor turistice, în aşa fel încât să asigure o dezvoltare echilibrată a activității turistice la Potosi.

Proiectul va fi executat de către o echipă tehnică, din care vor face parte doi experți internaționali.

Lupta contra eroziunii plajei de nisip din Malta

La cererea guvernului maltez, OMT a trimis în Malta o misiune de sprijin sectorial care a fost prima în cadrul programului pentru anul 1990.

Această misiune, care are drept scop reconstituirea plajei de nisip din insulele malteze. Nu este o problemă nouă pentru guvernul maltez; în 1984 a cerut şi a obținut sprijinul OMT pentru a întreprinde un studiu de posibilitate a programelor de reconstituire a plajelor de nisip, care vor trebui finalizate pentru obținerea unui proiect de cooperare tehnică având drept scop o ameliorare a produsului turistic în aceste insule.

Ținând cont de deteriorarea plajei malteze, precum şi de calitatea şi cantitatea nisipului, guvernul doreşte relansarea studiilor, deoarece această problemă reprezintă un foarte mare pericol potențial.

Obiectivele acestei misiuni se bazează pe studierea eroziunii plajei şi a evaluării asistenței tehnice necesare pentru reconstituirea acestor plaje.

Formarea personalului în domeniul comercializării destinațiilor turistice

În cadul proiectului PNUD/OMT pentru cooperarea regională în domeniul formării turistice în Asia de Sud, OMT a organizat, între 26 noiembrie şi 14 decembrie 1989, la Karachi (Pakistan), un curs de „Formare în domeniul comercializării destinațiilor turistice". Acest curs, care a avut loc la Centrul de formare din Pakistan, International Airlines, a fost urmat de către 15 participanți provenind din Bulgaria, Bhoutan, India, Maldive, Nepal, Pakistan şi Sri Lanka. Au mai participat şi încă 5 liberi profesionişti din Pakistan.

Obiectivul fundamental al acestui curs a fost familiarizarea cadrelor medii şi superioare ale administrațiilor naționale de turism însărcinate cu activitățile de comercializare a destinațiilor turistice cu ultimele tehnici în acest domeniu, precum şi dezvoltarea şi punerea în practică a politicilor şi strategiilor de comercializare turistică mai eficace. Acest curs este stabilit în funcție de nevoile particulare din regiunea Asiei de Sud şi tratează într-o primă parte principiile şi conceptele de comercializare turistică, urmărind un studiu de tendințe turistice actuale, tipurile de comportament al clientelei, analiza produsului şi rețelelor de distribuire, tehnicile şi practicile de comunicare în domeniul comercializării, elaborarea strategiilor şi planurilor de comercializare, a direcției comerciale şi de evaluare. A doua parte a cursului este consacrată anumitor domenii specifice de comunicare, cum sunt: reclame, publicitate, relații publice, promovare. Participanții au rapoarte privind țările lor şi au executat studii de caz.

Pentru buna desfăşurare a cursului, OMT a selecționat profesorii după criterii de calificare şi experiență, ceea ce a permis un excelent echilibru între teorie şi practică.

O „premieră" pentru turismul social internațional

La sfârşitul lunii aprilie 1989 s-a ținut la Bruxelles (Belgia) prima „Săptămână internațională a turismului social şi de tineret".

Această manifestare a reunit 258 de participanți reprezentând 115 organisme din 25 de țări din Europa (de Est şi Vest), America (de Nord şi Sud) şi Africa de Nord.

Sunt de reținut trei probleme din aceste întâlniri şi schimburi de informații:

1. **Conferința europeană de turism social,** organizată de către Comitetul European de Coordonare a Turismului Social (CECOTOS), a ridicat problema „Programului comun" supus de către asociațiile turismului social responsabililor comunității europene şi prevede participarea turismului social în cadrul Anului european al turismului din 1990.

2. Convenția internațională de turism social şi de tineret a dezbătut, pe de o parte, perspectivele generale socioeconomice şi culturale ale turismului care condiționează turismul social, iar pe de altă parte, anumite aspecte vitale pentru dezvoltarea turismului social şi a turismului de tineret, transporturile aeriene şi feroviare etc.; în final, gestiunea turismului social. O bună gestiune a turismului social, adaptată la imperativele socioeconomice, asigură dezvoltarea a tot ceea ce constituie în mod fundamental turismul social.

3. Centrul Internațional de turism Social şi de Tineret, organizat de către FIYTO (Federation of International Youth Travel Organisations) a ocupat un loc important în aceste zile internaționale, deoarece a permis conturarea a numeroase cooperări concrete între toate asociațiile participante, indiferent de specificul lor.

Turismul alternativ

În ultimii ani, termenul „turism alternativ" a fost foarte mult utilizat, fără a fi încă definit.

Centrul european de coordonare, de cercetare şi documetare în ştiințe sociale, Consiliul internațional de ştiințe sociale, cu sediul la Viena, care asigură coordonarea unui studiu comparativ despre „turismul considerat în contextul său sociocultural ca factor de alternare", a organizat, la Viena, între 8 şi 10 iulie 1989, o reuniune a unui grup de experți pentru a pregăti un document comun despre înțelegerea turismului alterntiv şi stabilirea unei linii conducătoare relativ la această formă de turism.

La reuniune, Organizația Mondială a Turismului a fost reprezentată prin dl M. Lengyel, care a făcut cunoscut că OMT are un obiectiv dublu:

- în linii generale, să asigure o dezvoltare susținută a tuturor formelor de turism, inclusiv turismul de masă, în scopul unei planificări integrate şi a unor activități însuşite în materie de legislație, de comercializare şi de formare turistică;
- să sprijine, pe de o parte, noile forme de turism responsabile de mediul înconjurător, iar pe de altă parte, turismul alternativ.

Institut Superior Internațional de Turism la Tanger

Începând cu data de 1 noiembrie 1989, a fost creat Institutul Superior Internațional la Tanger, centru de educare şi de formare al OMT. Acordul a fost semant la 14 iulie între guvernul marocan şi OMT şi a fost aprobat de adunarea generală a organizației: OMT va pune la dispoziția institutului 4 profesori şi va finanța 40 de burse de studii pentru candidații provenind din țările în curs de dezvoltare, membre ale organizației. Anul acesta, 1989-1990,

vor fi finanțate numai 20 de burse şi 2 profesori. Este vorba de un ciclu de studii superioare, cu durata de 2 ani, consacrat formării în domeniul administrației şi gestiunii în unitățile turistice.

Anul european al turismului

Consiliul Comunității Europene a decis să declare 1990 **Anul european al turismului.** Adoptând această decizie, Consiliul, principalul organ al Comunității, a ținut cont de rolul pe care-l joacă turismul pentru cetățenii europeni şi în special pentru tineret, atât ca factor de integrare, cât şi prin importanța sa de a favoriza o mai bună cunoaştere a diferitelor culturi şi moduri de viață a statelor care fac parte din comunitate; de asemenea, marea importanță pe care o are turismul ca factor economic. OMT consideră că această inițiativă va constitui o bogată experiență pentru regiunile OMT, ca, de exemplu, Americile, care vor celebra Anul turistic în 1992.

Turismul în Japonia

La sfârşitul lunii iulie 1989, Ministerul Transporturilor din Japonia a făcut o vizită secretarului general al OMT.

În cursul acestei vizite, ministrul a subliniat importanța pe care o dă guvernul japonez turismului şi în special turismului de circulație. În prezent, 8,5 milioane de turişti japonezi sunt în vizită în alte țări şi se estimează ca această cifră să atingă 10 milioane în anul 1990.

De asemenea, ministrul japonez a făcut cunoscut că guvernul său va sprijini activitățile OMT, în special cele privind facilitățile, securitatea şi protecția turiştilor şi cooperarea tehnică.

Turismul în anii '90

Între 13 şi 14 martie 1989 s-a ținut la Londra a doua Conferință internațională privind turismul în anii '90. Cu tema „Etapa viitoare", această conferință, urmare primei conferințe ținute în noiembrie 1986, a procedat la o examinare a viitorului turismului, analizând evoluția din prezent până în anul 2000, în toate sectoarele sale. A doua conferință a avut ca scop analiza stării actuale a turismului şi furnizarea informațiilor despre modul planificării etapei viitoare.

Conferința a fost organizată de către Butterworth Scientific Ltd., editorul publicației „Tourism Management", precum şi de departamentul de Studii de conducere pentru turism şi industrie hotelieră – Universitatea din Surwey, membru afiliat al OMT.

La conferință s-a insistat în special asupra proiectelor de înființare a unui centru de schimburi de informații privind turismul şi de elaborare a unui studiu asupra previziunilor de evoluție turistică în prezent şi până în anul 2000. La această conferință au luat parte circa 100 de experți din toate ramurile sectorului turistic, în principal din Marea Britanie şi încă alte 18 țări. Conferința a tratat următoarele subiecte:

- schimbări ale tendinței cererii turistice;
- schimbări ale tendinței înregistrate în evoluția ofertei asupra pieței turistice;
- limitarea dezvoltării turistice;
- evoluția actuală a transporturilor turistice;
- dezvoltarea produselor turistice;
- atracții destinate vizitatorilor – inovații şi acțiuni;
- oportunitățile financiare oferite de către turism.

Turismul şi mediul înconjurător în Europa Mediteraneeană: spre o strategie ecoturistică pentru anii '90

Între 14 şi 17 iunie 1989 s-au organizat, de către Institutul Turistic Valencia (ITVA) în colaborare cu Centrul European de Formare a Mediului Înconjurător şi Turistic (CEPET) zilele internaționale – TURAL – 89 pe tema „Turismul şi mediul în Europa Mediteraneeană a anilor '90", la Valencia (Spania); s-a analizat planificarea turistică considerată ca o aliată a prezervării mediului natural şi s-au descris diferite strategii de integrare a mediului în politica turistică.

Reprezentantul OMT, dl Patrice Tedjini, responsabilul secției de informare şi documentare, a vorbit despre două studii recent realizate împreună cu Programul Națiunilor Unite pentru Mediu (PNUE) privind capacitatea de sarcină turistică şi dezvoltatea parcurilor naționale terestre şi marine ale voiajelor şi turismului şi execuția de către OMT a unui proiect de cooperare tehnică regională a PNUD asupra gestiunii mediului şi a dezvoltării turistice în statele europene de pe malul Mediteranei; importanța acordată mediului în activitățile de educație şi de formare realizate de către organizație şi, în sfârşit, principiile care conduc legătura esențială care există între turism şi mediu, acelea care au fost reafirmate în Declarația de la Haga despre turism, adoptate de către Conferința interparlamentară despre turism care a avut loc la Haga în luna aprilie 1989. Acestea au ajuns la următoarele concluzii:

a) Turismul deceniului anilor '90 va căuta calitatea mediului. În consecință, indiferent de tipul dezvoltării turistice, va trebui să se țină cont de calitatea mediului.

b) Scena turistică a deceniului viitor va fi amplificată şi voiajele pe distanță lungă vor fi în creştere şi vor avea un caracter mai puțin sezonier. Este în curs de a evolua spre un turism mai activ şi pentru aceasta va fi important de a îmbunătăți produsele turistice şi de a crea unele noi.

c) Infrastructurile de primire a turismului de masă vor rămâne pe loc, dar nevoile de a răspunde noilor segmente ale cererii – asociate la necesitatea gestiunii resurselor naturale ale litoralului, de mare importanță –- vor obliga să frâneze creşterea acestor mari concentrări turistice spre noi zone şi va favoriza dezvoltarea unui turism mai liniştit, care va fi în acord cu capacitatea de cazare a zonei primitoare (gazdă) şi cu aglomerațiile.

LA ORIZONT, TURISMUL VIITORULUI

dr. Ioan ISTRATE
Marie-Jeanne STĂNESCU
Andreea-Ileana DANIELESCU

În prezent, circa 400 milioane de persoane se deplasează din țara de reşedință pe meridianele şi paralele Terrei în scopuri turistice. Aceste călătorii antrenează, ca rețetă a încasărilor, circa 200 miliarde de dolari SUA. Sunt cifre care, sintetic, situează turismul internațional, la scară mondială, între primele trei principale produse de export. Dacă la acestea se adaugă cheltuielile pe care le efectuează rezidenții pentru călătorii turistice în interiorul țărilor lor, încasările din turism depăşesc 2.000 miliarde de dolari SUA. Mai mult, tot la scară mondială, 20 de persoane din 100 sunt angajate într-o activitate legată de turism[1]. Iată câteva din motivele care-i determină pe specialişti să declare că, la orizontul anilor 2000, turismul va deveni una din cele mai importante industrii.

Statisticile turismului la orizontul anilor 2000

Încă de pe acum, este necesară realizarea, înaintea acestei „explozii" turistice, a unui vertabil tablou de bord al turismului; aceasta presupune ca fiecare țară să dispună de instrumente de comensurat şi de date clare, precise, cu privire la activitatea turistică, la impactul acesteia asupra economiei naționale şi asupra eaconomiei mondiale, în general.

În cazul țărilor în curs de dezvoltare, aceste deziderate antrenează câteva acțiuni pregătitoare, între care îmbunătățirea capacității lor de înregistrare şi interpretare a datelor statistice referitoare la activitatea de turism. Respectivele țări trebuie să fie în măsură să identifice şi să definească interesele lor economice, să formuleze strategii de dezvoltare economico-socială care să țină seama de contribuția turismului la dezvoltarea lor de ansamblu, să evalueze opțiunile politice în acest domeniu şi să-şi îmbunătățească capacitatea de negociere în promovarea şi comercializaea produselor lor turistice.

Pentru economia țărilor industrializate, comparativ cu cele în curs de dezvoltare, importanța turismului constă din ce în ce mai mult, pe plan internațional, în creşterea volumului de informații statistice, cât mai amănunțite,

[1] Nouvelles de l'ONT, iulie-august 1989, Madrid.

comparabile şi de mare exactitate, care să cuprindă toate laturile unei activități atât de moderne cum este turismul. Se are în vedere faptul că activitatea turistică reprezintă parte considerabilă a consumului intern din numeroase țări, iar metodele de înregistrare nu sunt unitare şi nici nu evaluează exact intensitatea acestui fenomen. De asemenea, direct sau indirect, turismul antrenează importante activități de producție industrială, dar influențate de caracterul său sezonier accentuat. Contribuția turismului la crearea de locuri de muncă şi la fixarea populației în anumite locuri, cu precădere în zone mai puțin dezvoltate economic, nu este încă suficient de bine cunoscută. Apoi, aportul real în devize libere este, de asemenea, defectuos înregistrat, prin includerea sa în comerțul cu invizibile.

Se impune, aşadar, o comensurare exactă a fenomenului turistic, pentru orientarea cât mai eficientă a investițiilor în dezvoltarea turismului în perspectivă.

Toate acestea presupun organizarea treptată, la nivel național, a unui aparat coerent de observare şi înregistrare statistică. Un asemenea aparat va permite o evaluare integrală a fenomenului turistic, a incidențelor sale în cadrul strategiei de dezvoltare şi a efectelor globale asupra economiei naționale.

Chiar Organizația Mondială a Turismului recunoaşte că, deşi în ultimii ani s-au înregistrat unele progrese în ce priveşte statisticile în turism, ca şi în elaborarea de nomenclaturi unitare, de-abia acum trebuie intensificată munca pentru uniformizarea acesteia la nivel național şi internațional.

Pe plan mondial, turismul a fost recunoscut, în mai toate țările lumii, ca ramură a economiei naționale. Specialişti ai OMT consideră deci indispensabil de a se inița acțiuni comune ale tuturor organismelor interesate în dezvoltarea turismului şi de a stabili raporturi sinergetice între diferite activități, în aşa fel încât să favorizeze cea mai bună participare a autorităților regionale şi locale la dezvoltarea turismului.

Nevoia crescândă de statistici turistice se va accentua, prin presiunile exercitate de nevoia generală de statistici asupra schimburilor internaționale de servicii, care decurg din negocierile în curs asupra comerțului de servicii sub egida GATT.

Realizarea acestor obiective presupune, în primul rând, implementarea unui sistem comun şi integrat de definiții, concepte şi clasificări aplicabile în statisticile turismului. La ora actuală, singurele definiții universal-acceptate sunt acelea care au fost recomandate cu ocazia Conferinței Națiunilor Unite asupra turismului şi călătoriilor internaționale (Roma, 1963). Însă Conferința de la Roma n-a recomandat nicio definiție pentru turismul național. Mai mult, de atunci, turismul a cunoscut schimbări importante, mai ales în ce priveşte volumul şi structura cererii şi ofertei. Iată de ce secretarul general al OMT, Wilibald Pahr, a declarat că o convocare a unei conferințe internaționale privitoare la statisticile turismului în anul 1990 s-a impus cu necesitate. O asemenea conferință, la reuşita căreia au fost chemate să participe toate țările

lumii, a permis formularea de recomandări cu valabilitate internațională privind statisticile turismului şi definirea unui program de acțiuni precise în domeniul statisticilor, răspunzând nevoilor actuale şi de perspectivă ale tuturor statelor.

Orgnizația Mondială a Turismului speră să găsească, prin această conferință, un mijloc de promovare a dezvoltării activității statistice la nivel național, de consolidare a actelor sale normative şi de sporire a activităților de asistență tehnică în favoarea tuturor statelor, dar mai ales a țărilor în curs de dezvoltare.

Estimări ale specialiştilor

Una dintre cele mai cunoscute organisme turistice de pe glob este Asociația Internațională a Hotelurilor; include peste 300 mii de hoteluri din 142 de țări din întreaga lume. Membrii săi sunt diverşi şi cuprind hotelieri, lanțuri hoteliere, asociații hoteliere naționale, companii de service, de aprovizionare şi altele. Această asociație a inițiat elaborarea, prin societatea Horwath, a unui studiu privind industria hotelieră în secolul al XXI-lea. Dar nu este singurul.

Pe plan internațional, există o preocupare manifestă în legătură cu problemele hotelăriei în secolul următor: o asemenea preocupare decurge în mod firesc din faptul că tot ce se concepe şi se realizează în prezent în acest domeniu trebuie să răspundă cerințelor caracteristice viitorului secol, cea mai mare parte din durata de funcționare a hotelurilor noi depăşind cu mult actualul mileniu.

Lumea de astăzi trece printr-o perioadă de profunde schimbări. Se spune că suntem în pragul unei a doua revoluții industriale. Chiar dacă aceasta este o exagerare sau poate o prezicere exactă, este de subliniat că noile tehnologii şi noile forme de comunicație vor avea consecințe însemnate şi ample asupra multora din sistemele economice, politce, sociale şi demografice ale lumii. Ceea ce ieri era de neconceput sau de neimaginat, astăzi a devenit un fapt obişnuit. Mutațiile în structura socioprofesională, în structura produselor şi a serviciilor antrenează, la rândul lor, o nouă revoluție în ceea ce priveşte călătoria, hotelul şi industriile aferente.

Viitorul industriei hoteliere internaționale este intim legat de locul în care este amplasat fiecare hotel. Dacă industria hotelieră intenționează să răspundă cu succes viitorului şi să-l divizeze, esențial este să anticipeze şi să înțeleagă încă de pe acum schimbările ce urmează să aibă loc.

Unitățile membre sunt de cele mai diferite categorii, începând cu hotelurile de lux până la cele cu confort modest, de la cele de afaceri din centrele urbane la cele din stațiuni, de la moteluri la complexe balneare. Unele din tendințele identificate vor afecta hotelurile din anumite țări în mod diferențiat, iar altele vor afecta hotelurile de un anumit tip mai mult decât pe altele. În multe țări, industria hotelieră este fragmentată mult, hotelurile mari şi

grupurile de hoteluri alcătuind o parte relativ mică din oferta totală. Tendințele ce se impun a fi luate în considerație vor fi cele referitoare la hotelurile din stațiunile care primesc numai vizitatorii pentru petrecerea vacanțelor. Altele vor avea efecte, în principal, asupra unităților din centrele urbane sau asupra hotelurilor destinate oamenilor de afaceri.

În lume, numărul turiştilor țărilor de reşedință a crescut rapid, iar sosirile de turişti străini sunt prevăzute să crească anual cu 4% până la sfârşitul deceniului actual, ceea ce va duce la o dublare a numărului între 1983 şi 2000. Zonele geografice la care se estimează cea mai mare creştere anuală sunt Asia de Est şi Pacific, urmate de Africa şi Asia de Sud.

În prezent, circa 80% din turişti provin din America de Nord şi Europa şi călătoresc în cadrul regiunii geogafice în care se încadrează țara de proveniență.

Întrucât, prin definiție, turist este, în general, o persoană care îşi petrece o noapte departe de casă, călătoriile turistice sunt provocate de scopuri diverse: petrecerea vacanțelor, vizitarea prietenilor, instrucție-educație, afaceri etc.

Tipurile de capacități de cazare implicate sunt diverse: hoteluri, locuințe ale prietenilor sau ale rudelor, popasuri, a doua casă etc. Între problemele ce se vor ridica pentru viitor, vor figura şi cele referitoare la cât din creşterea numărului de călătorii turistice va reveni sectorului hotelier? Şi dacă acesta îşi va diminua sau nu rolul în cadrul ofertei de cazare?

Turismul în interiorul țării cuprinde majoritatea călătoriilor (circa 90%) şi creşte mai repede decât turismul internațional.

Turismul intern împreună cu turismul de afaceri constituie majoritatea covârşitoare din cererea de înnoptări, tendință ce va continua şi în secolul viitor. De exemplu, în SUA, aproximativ 1,7 milioane de camere sunt ocupate zilnic şi numai 10% din acestea sunt ocupate de oaspeți neamericani. De asemenea, în India sau Canada, majoritatea turiştilor sunt proveniți din interior. Se estimează că, în lumea întreagă, turismul intern realizează peste 50% din înnoptări.

Factorii care determină alegerea unei vacanțe în țară influențează creşterea de călătorii în străinătate, creştere determinată de o serie de condiții, între care: veniturile reale ale turismului, costul mediu al excursiilor în străinătate în raport cu cel al excursiilor interne şi gradul de popularitate şi de interes al diverselor excursii externe.

Drepturile la concedii anuale scurte, ca, de exemplu, în SUA, pot afecta dezvoltarea vacanțelor peste ocean. Mulți americani, în ciuda relativei lor bunăstări şi a puținelor obstacole întâmpinate în cazul efectuării de călătorii transoceanice, este posibil să se orienteze spre călătorii turistice interne.

În plus, țările mari, cu atracții variate, fac posibilă satisfacerea celor mai multe activități de călătorie în cadrul propriilor lor granițe, aşa cum stau lucrurile în cazul Italiei, Franței, SUA şi al altor țări.

Oamenii de afaceri sunt principalii solicitanți ai cazării în hoteluri, după cum arată şi tabelul de mai jos.

Structura cererii turistice, pe regiuni geografice
(% în ansamblul cererii turistice)

Scopul vizitei	Pe ansamblul globului	Africa şi Orientul Mijlociu	Asia şi Australia	America de Nord	Europa	America Latină
Afaceri	55,2	57,9	47,8	58,1	57,7	48,5
Plăcere	34,4	23,8	43,2	33,6	31,6	45,9
Nedefinit	10,4	18,3	9,0	8,3	11,0	5,6

Nivelul turismului de afaceri este în funcție de rata creşterii economiei mondiale. Principalele frâne ale turismului de afaceri sunt dificultățile economice şi nivelurile înalte ale şomajului. Influențe importante au, de asemenea, reglementările guvernamentale şi cursurile de schimb.

Noi centre existente de turişti. Noi destinații

În viitor şi alte țări vor intra în rândul țărilor dezvoltate din punct de vedere economic şi, deoarece populația acestora va creşte mult mai rapid, înseamnă că tot mai mulți oameni vor fi în măsură să-şi permită să călătorească în străinătate. Unde vor merge? Câți vor călători în străinătate? Câți vor recurge la hoteluri?

În acelaşi timp, țări ca Brazilia, Mexic, Malaiezia, Filipine, Singapore sau Tunisia, care se vor industrializa, cunosc un avânt la solicitarea de călătorii în străinătate şi deci la călătorii de afaceri. Ca parte a eforturilor sale de a repune în circulație fondurile valutare, Japonia a introdus un program care urmăreşte dublarea numărului de japonezi ce vor călători în străinătate, aceştia ajungând până în 1991 la 10 milioane – toți fiind clienți potențiali ai hotelurilor.

Cererea viitoare pentru destinații noi în exterior este determinată şi structurată în funcție de o serie de factori economici şi sociali, care stau şi la baza motivațiilor şi ofertei.

Turismul peste graniță este puternic influențat de mărimea țării, de poziția sa geografică şi de costurile aferente ale vacanței în țară şi în străinătate. Turismul în străinătate poate fi îngrădit de autorități.

Şi oferta se constituie în factor de influență asupra alegerii destinației de vacantă. Furnizorii de servicii (transport, hoteluri, restaurante etc.) exercită o

influență semnificativă asupra volumului turismului către o anumită destinație, prin disponibilitatea, calitatea, prețul şi promovarea serviciilor lor.

Cum vor călători turiştii de mâine? Vor afecta în mod radical noile tehnologii structurale actuale, va deveni posibilă efectuarea pe scară mai largă a călătoriilor de afaceri într-o singură zi, evitându-se astfel cazarea peste noapte?

Viteza şi comoditatea călătoriilor continuă să se mărească, iar în ultimii ani, costurile călătoriei aeriene au continuat realmente să scadă. Se poate aştepta ca noua tehnologie aviatică să aibă un impact major asupra greutății avioanelor şi eficienței combustibilului. Va aduce aviația supersonică destinațiile situate la distanțe foarte mari în sfera excursiilor de o zi?

Japonia este pionierul noilor trenuri „maglev" (pernă magnetică) care pot atinge viteza de 260 de mile pe oră (circa 419 km/orp). Trenurile convenționale merg în mod curent cu circa 130 de mile pe oră sau circa 209 km („Glonțul japonez") până la 170 de mile pe oră sau circa 275 km (TGV francez).

Promovarea joacă un rol vital în influența folosirii timpuui liber şi în alegerea tipului de vacanță şi de destinație, iar stabilitatea politică sau, mai degrabă, instabilitatea politică poate avea efecte dramatice, dar deseori de scurtă durată asupra popularității unei destinații.

Tendința este în mod clar spre dezvoltarea atracțiilor cu efect mare, de exemplu, Disneyland şi evenimentele răsunătoare (Jocuri Olimpice – Cupe Mondiale), în vederea satisfacerii cererii determinate de venitul disponibil în creştere al consumatorului şi de timpul liber al acestuia. Cum vor afecta acestea amplasarea şi stilul hotelurilor şi, în general, industria hotelieră?

Într-un studiu[1] cu privire la structurile din trecut ale turismului din principalele şase țări emițătoare de turism din lume s-a apreciat că „în general, circa jumătate din toate schimbările care au avaut loc în ultimii şase ani în dimensiunile turismului spre destinații similare pot fi atribuite schimbărilor în costurile vacanțelor". Pe termen scurt, asemenea efecte ale prețului s-au datorat, în principal, fluctuațiilor cursului de schimb. Pe termen mai lung, ratele generale ale inflației şi descreşterea cheltuielilor pentru călătoria aeriană (în termeni reali) sunt de mai mare importanță.

Potrivit unor aprecieri, efectele schimbărilor din costul vacanțelor spre diferite destinații necesită cel puțin trei ani pentru a fi depăşite.

Unii factori, cum sunt preocupările pentru creştrea securității călătoriei sau campaniile intense de marketing, pot contribui într-o măsură mai mare la influențarea turiştilor în alegerea destinației.

---

[1] Anthony Edwards, Alegerea destinațiilor de vacanță, Impactul cursurilor de schimb şi al inflației, articol apărut în „Economist Intellligence Unit", 1987.

Influențe

Tendințele şi modificările majore cu implicații speciale **asupra hotelurilor** şi industriilor aferente şi care au o influență semnificativă asupra determinării şi formării cererii viitoare sunt: creşterea economică, programul de lucru redus, concediile plătite, veniturile, creştrea demografică.

Turismul internațional este dependent într-o măsură mare, de condițiile economice, în special de cele referitoare la resursele valutare şi la veniturile fiecărei familii.

Care este starea economică în principalele țări emitente de turişti din lume? Creşterea economică lentă şi nivelurile ridicate ale şomajului, caracteristici actuale ale multor țări europene, vor împiedica creşterea turismului şi dezvoltarea hotelăriei? Va mai exista o altă criză energetică petrolieră care să provoace haos economic şi zdruncinarea structurii turismului? Sau prețurile petrolului vor permite continuarea diminuării costurilor reale ale călătoriei?

În întreaga lume, orele de program zilnic şi săptămânal s-au micşorat. Pentru majoritatea, în prezent, săptămâna de lucru este de 5 zile în loc de 6 zile. Există încă anumite dovezi că personalul de conducere, mai ales din anumite domenii, munceşte un timp mai îndelungat.

Oricare ar fi disparitatea în drepturile la concediu plătit, sigur este faptul că numărul săptămânilor de lucru nu va creşte.

În Olanda, dreptul la concediu anual de 6-7 săptămâni este un fapt normal. În RFG, dreptul la concediu este aproape acelaşi. În Japonia, 2 săptămâni este media concediului şi situația este similară şi în SUA, unde concediile sunt de 2 sau 3 săptămâni. Dacă în SUA şi Japonia concediul ar creşte la dimenisiunile celui din RFG şi Olanda, ar avea loc o imensă creştere a vacanțelor, cu un enorm potențial pentru turismul internațional (peste 90% din cetățenii SUA nu au în prezent paşapoarte).

În țările în care veniturile populației sunt mai ridicate se manifestă o înclinație mai mare spre călătorii. În cursul ultimilor 30 de ani, în cadrul principalelor țări generatoare de turism, timpul liber suplimentar a fost oreintat spre creşterea averii.

Pentru viitor nu se poate formula o concluzie clară că oamenii vor cheltui mai mult pentru sejururi. Folosirea venitului se va afla sub presiunea mai multor tendințe. Casa va reprezenta un loc important pentru petrecerea timpului liber. Activitățile distractive de acasă vor continua să crească până la sfârşitul secolului al XX-lea şi vor fi cumpărate la prețuri ridicate de pe piață. Diferite sectoare ale industriei de agrement se vor afla în rivalitate unele cu altele pentru dolari/yeni/lire/franci etc. Consumatorul poate alege să stea într-o a doua casă sau într-o amenajare special făcută pentru petrecerea timpului liber şi mai puțin într-un hotel; el poate să-şi folosescă timul liber pentru efectuarea de excursii de o zi.

Aplicarea largă a electronicii, a microelectronicii şi a altor tehnologii noi schimbă modul în care se va lucra, unde se va lucra şi cine va executa munca. Există motive să se întrevadă o accelerare a acestor modificări. Alte zone de schimbări pot fi: dirijarea ocupației, utilizarea în mod mai flexibil a timpului şi munca la domiciliu prin computere. Mai multă elasticitate în modelele de lucru va necesita, la rândul său, flexibilitate din partea furnizorilor de servicii.

Factorii demografici care vor influența nivelurile viitoare ale vacanțelor sunt: a) o populație care îmbătrâneşte este mai puțin amatoare de călătorii în străinătate sau este o mare piață potențială pentru călătorii în străinătate, fiind bogată şi eliberată de constrângeri în privința timpului, familiei şi restricțiilor financiare? De exemplu, până în anul 2025, 1 din 4 japonezi vor avea peste 65 de ani (comparativ cu 1 din 9, acum); b) rata scăzută de creştere a populației. Căsătoria şi naşterea copilului vor fi amânate pentru vârste mai mari, permițând tinerilor şi în special grupurilor aflate la vârsta activă o mai mare libertate financiară şi de timp pentru a călători.

Stilul de viață al secolului al XX-lea devine mai divers. Numărul gospodăriilor creşte. Este de aşteptat ca mai mulți oameni să trăiască singuri şi vor exista mai mulți copii cu un singur părinte.

Specialiştii apreciază că nu numai timpul liber disponibil mai mare şi creşterea veniturilor personale vor influența turismul viitorului, utilizarea hotelului şi servirea mesei în oraş, ci şi modificările de comportament. Cum îşi vor folosi oamenii timpul liber/vacanțele? Unde vor dori să stea? Ce vor să mănânce? Segmente diferite de piață vor cere produse turistice noi şi mai variate. Standarde superioare vor fi cerute, iar calitatea va constitui elementul hotărâtor pentru a se solicita un serviciu sau un produs. Participarea, învățarea şi experiențele noi vor deveni o componentă importantă a produsului turistic viitor.

Trăim din ce în ce mai mult într-o societate în care oamenii caută (conştient sau inconştient) identitatea proprie în stilurile de viață, în modul de petrecere a timpului liber, în felul de a se îmbrăca, a mânca şi a trăi. Este la modă să identifici şi să descrii grupuri cu stiluri de viață diferite, ca, de exemplu, „yuppies”, „dincs” (venit dublu, fără copii) sau „bobos” (vârstnic, dar bogat). Pentru multe stiluri de viață, problema este ce deține omul şi nu cât, din aceasta decurgând statutul şi identitatea unei persoane.

Vacanțele şi turismul sunt un element vital al stilurilor de viață ale secolului al XX-lea. Aşa vor sta lucrurile şi în secolul al XXI-lea. Înțelegerea modificărilor prezente şi viitoare ale stilului de viață se impune cu necesitate dacă hotelurile doresc să atragă acele segmente de clientelă pe care le-au identificat.

Să nu uităm însă că şi moda se schimbă. De exemplu, medicii continuă să ne avertizeze asupra pericolelor expunerii îndelungate la soare. Până acum, aceste avertizări au avut un mic impact asupra acelora care îşi petrec vacanța pe litoral. Originile băilor de soare sunt relativ recente şi, după 30-40 de ani de

creştere constantă a popularității acestora, ar fi posibil ca ele să piardă teren în favoarea altor tipuri de vacanță? Dacă este aşa, care ar fi implicațiile pentru hotelurile unde însorierea şi băile de soare sunt concepute ca elemente? Ce va fi la modă în anul 2000? Cum vor afecta toți aceşti factori şi tendințe afacerile dvs.?

Publicul va avea, în mod inevitabil, acces crescând la sistemele de rezervare, cunoaşterea produsului şi căile simple de plată. Vor avea agenții de voiaj în cadrul acestui scenariu vreun rol de jucat? Dacă este aşa, rolul lor va fi limitat la călătoria de afaceri? De asemenea, în cadrul acestui scenariu, vor continua operatorii de tururi să domine vastele mişcări turistice dintre Europa de Nord şi bazinul mediteraneean? Influența lor se va diminua? Sau vor fi şi ei în avangarda dezvoltării fluxurilor turistice internaționale ale SUA şi Japoniei?

Vor deveni Luna sau Venus destinații turistice? Dacă da, cum vor fi construite hotelurile? Vor avea personal, cum vor funcționa, cum vor fi vândute, cum vor fi clasificate? Vor adera ele la Asociația Internațională a Hotelurilor? Dacă este aşa, în ce valută îşi vor plăti taxele? Cine va asigura paza sănătății?

Viitorul se clădeşte acum

În ultimii ani s-a înregistrat o tendință de creştere a grupurilor de hoteluri care asigură prestații hoteliere variate, corespunzătoare cerințelor şi bugetului diferitelor segmente ale clientelei.

În asigurarea competitivității prin niveluri mai ridicate de ocupare a camerelor şi prin tarife medii, avantajele produsului de marcă sunt numeroase. Exponenții conceptului inclus în Corporația Holiday: Cowne Plaza (lux), Holiday Inn (elemente de marcă), Hampton Inn (serviciu limiat), Embasay Suites (numai apartamente) şi Harrahs (hotelurile americane de cazinou) şi Gardon Court (piața afacerilor, preț mediu).

Lanțuri cu unități suficiente au dezvoltat 2-3 mărci care satisfac cererea ce se adresează ofertei, cererea din partea păturilor cu venituri medii, unități cu confort modest. Altele şi-au creat o marcă prin crearea de condiții pentru specialişti, ca, de exemplu, centre de afaceri, înregistrări de intrare/ieşire rapide etc. Segmentarea produsului se pare a fi un factor major în viitor.

Ce se poate face cu camerele de hotel care se învechesc? Vor fi ele modernizate? Este indicat să se procedeze aşa? Reprezintă ele un produs învechit? Pot fi ele transformate sau modificate în alte scopuri, ca, de exemplu: case de pensionari sau construcții de apartamente? Poate fi considerată oferirea numai pentru o perioadă din an a unor camere din anumite hoteluri o soluție bună?

Timpul şi costurile vor continua să influențeze programele de construire a hotelurilor şi este posibil ca hotelul viitorului să fie un mediu de viață, forma sa urmând a fi determinată de tehnologiile de construcție avansate şi de sistemele

computerizate. Designul integrat în mediul înconjurător este deja în actualitate. Forma hotelurilor viitoare s-ar putea să fie radical diferită de ceea ce se cunoaşte în prezent. Problemele ce se ridică pentru siguranța oaspetelui vor influența designul şi standardele, fie că este vorba de bacterii în piscine sau de armături rezistente la foc ş.a.

Va încorpora construcția de hoteluri metodele moderne de construcție şi designul modern? În ce măsură vor fi folosite prefabricatele? O mare eficiență a designului şi a construcției va reduce volumul investițiilor?

Pe această linie se manifestă preocupare crescândă atât din partea oaspeților, cât şi din partea personalului hotelier, având în vedere răspunderea pe care trebuie să şi-o asume hotelurile pentru confortul, siguranța şi securitatea oaspeților lor. Paza contra incendiilor a devenit o realitate atât în concepție, cât şi în execuție, în mai multe țări. Important este dacă elementele avute în vedere sunt adecvate. Ar trebui să fie mai viguroase? Ar trebui să fie mai eficientă intrarea în vigoare a unor reglementări?

Împotriva actelor teroriste internaționale, grupurile hoteliere mari au adoptat măsuri mai eficiente de securitate. În ultimii 10 ani, echipamentele noi de securitate (circuit închis de televiziune, sisteme cu uşi fără chei etc.) au contribuit la diminuarea crimelor. În SUA, marile hoteluri recurg la astfel de sisteme. În Europa, existența de hoteluri mai vechi face această operațiune mai dificilă. Pentru micile hoteluri, sumele necesare introducerii de sisteme de securitate limitează folosirea acestora. Numărul crescând al femeilor care se ocupă de afaceri face din asigurarea securității personale una din marile priorități. Hotelurile care au instalat sisteme de securitate şi continuă să le acorde mare atenție vor avea un avantaj asupra concurenților lor.

Asigurarea de condiții pentru satisfacerea celor mai variate necesități va deveni din ce în ce mai importantă în viitor. În trecut, deseori un standard excelent de servicii putea să compenseze lipsa anumitor condiții (de exemplu, lipsa de băi în apartament). În viitor, nu va mai fi cazul. În ciuda măririi numărului de hoteluri care oferă un număr limitat de servicii, este de aşteptat să se ridice nivelul calitativ al acestora şi să se creeze noi comodități.

Ce condiții va oferi oaspeților hotelul care se va bucura de succes? În multe cazuri vor fi create condiții noi pe linia servirii cu alimente şi băuturi. Vor restrânge hotelierii serviciile la cei ce se cazează în hotelurile proprii şi vor economisi astfel munca sau vor pune accentul pe servirea celor ce nu apelează la serviciile proprii de cazare? Tradiționala sală de mese aparține trecutului?

Unele grupuri de hoteluri nu mai manifestă interes pentru câştigarea de clienți pentru serviciile de alimentație publică; acestea sunt servicii limitate, care oferă condiții minimale pentru servirea mesei. Altele nu au restaurant deloc şi oaspeții pot folosi un restaurant independent din apropiere. Vor dezvolta hotelierii aceste condiții ca pe o afacere serioasă? Dacă da, vor analiza condițiile ce se cer a fi asigurate atât pentru cei ce recurg la cazarea în

hotelurile lor, cât şi pentru populația locală? Va fi acordată mai multă atenție învechirii şi, în consecință, inovației în hotelărie? Se va insista mai mult pe serviciile din alimentația publică? Eventual, ar putea acestea să reprezinte o parte mai importantă în cifra de afaceri a hotelului? Sau nu va mai exista restaurant deloc în cadrul acestuia? Organizarea banchetelor va reflecta aceleaşi simptome sau se va merge pe o producție de masă destinată unei piețe tradiționale?

Acolo unde se oferă condiții pentru reuniuni, se va manifesta preocupare pentru îmbunătățirea lor. O masă şi scaune într-o cameră neaerisită sau cu aerisire slabă vor înceta să mai fie acceptate. Aparatura electronică va fi solicitată tot mai mult. Condițiile pentru gimnastică, pentru recreere şi relaxare vor fi tot mai mult prezente în hotelurile din centrele urbane. Căutarea de agrement sporit, de posibilități pentru practicarea sportului, satisfacearea unor interese speciale vor conduce la dezvoltarea de hoteluri specializate, care să dispună de ce este necesar pentru ca oaspeții să-şi atingă scopul.

Marketingul tuturor produselor a devenit mai sofisticat în ultimii ani. Acum se amplifică reclama sub diverse forme şi proliferează agenții de relații cu publicul. Sunt folosite tot mai mult lansările de mărci şi licențe etc. În cadrul industriei turistice s-au experimentat fuzionările şi separările pe linie orizontală şi verticală, cu sau fără vânzare încrucişată.

Care vor fi tendințele în viitor? Cum va fi afectată industria hotelieră? Integrarea pe scară largă va avea ca rezultat preponderența uniformității şi poate şi o mediocritate în modul de lucru? Hotelurile independente vor prezenta, sub acest aspect, unele avantaje?

Cine vor fi clienții hotelului în viitor

Cunosc hotelierii suficient despre clientela lor sau datele profilului consumatoriului sunt inadecvate? S-au gândit hotelierii la unele din piețele de mai jos şi la modul de abordare al acestora?

Pensionarii au, deseori, cel mai mare volum de timp liber garantat şi, dacă lipsa banilor nu va fi o problemă, această categorie va reprezenta o cerere potențială mare pentru excursii mai lungi. Un pensionar face, în general, un număr mai mare de excursii decât călătorul mediu şi stă în fiecare excursie un timp mai îndelungat departe de casă. Potențialul pentru călătorie al oamenilor în vârstă este enorm: până în anul 2000, fiecare a patra persoană din Europa va fi în vârstă de 55 de ani sau mai mult; în Japonia, între 1975 şi 1983, totalul oamenilor din această grupă de vârstă a crescut cu 3 milioane, ajungând la 11 milioane.

Turismul de afaceri este direct legat de creşterea economiei bazate pe sisteme informaționale, iar dezvoltarea rapidă a tehnologiilor superioare va

furniza stimulenți suplimentari pentru călătorii de afaceri. Este de aşteptat să crească excursiile de afaceri combinate cu cele de vacanță. Călătorii vor fi mai mult însoțiți de partenerul lor de viață (soție sau soț). Femeile reprezintă o clientelă în creştere a turismului.

Ce efecte vor avea teleconferințele asupra pieței reuniunilor? Va continua să rămână important contactul uman? Măsura în care acesta va înlocui reuniunile mici de afaceri va trebui să fie evaluată.

Călătoria cu rol stimulativ (incentiv travel) este o formă de turism cu posibilități mari de creştere. Este recunoscută tot mai mult importanța călătoriei ca recompensă, ca mijloc de stimulare.

Minivacanțele au perspective mari de creştere, în multe țări dezvoltate. Din ce în ce mai mulți oameni îşi vor lua un al doilea, al treilea, al patrulea şi chiar al cincilea concediu într-un an. Este de aşteptat ca excursiile de o zi să crească.

Vacanțele având ca motivație un interes special şi care presupun şi mişcarea devin din ce în ce mai importante. Tot mai puțini oameni se mulțumesc cu câțiva metri pătrați de plajă în timpul sezonului de vârf. Din ce în ce mai mulți oameni doresc distracții speciale, activități speciale în cursul vacanțelor lor. Şi acest aspect este valabil, atât pentru vacanțele principale, cât şi pentru cele scurte. Cei ce nu şi-au luat niciodată o vacanță sunt greu de depistat.

Forța de muncă

Într-o industrie orientată spre servicii, caracterul produsului va fi o funcție a calității execuției din partea angajatului. Strategiile de marketing şi noile tehnologii vor necesita forță de muncă corespunzătoare. În multe țări, datorită declinului forței de muncă din categoriile persoanelor foarte tinere şi mai în vârstă, se va resimți lipsa semicalificaților pentru sectorul hotelier şi pentru restaurante. Anumiți analişti au făcut speculații în legătură cu acest fenomen, trăgând concluzia că s-ar repercuta asupra ratei de creştere a sectorului cazare din SUA, aceasta urmând să fie, în viitor, de 1,1%. Eforturile pentru reducerea cheltuielilor de muncă vor creşte în importanță pe măsură ce se va folosi un număr mai mic de muncitori calificați şi semicalificați. Eforturile pentru reducerea cheltuielilor de muncă vor consta în utilizarea de tehnologii pentru economisirea muncii, ca, de exemplu, instalații automate pentru prepararea hranei, în extinderea sistemului de autoservire, în utilizarea de roboți.

Care vor fi implicațiile asupra hotelurilor ce oferă şi alimente, şi băutură, hotelăria fiind încă o industrie a serviciilor? Există limite în ce priveşte utilizarea de maşini? Numai ființele umane pot executa anumite sarcini sau pot fi înlocuite de maşini? Este posibil ca şi industria în care conducerea se va realiza cu tehnologii ridicate să presupună menținerea meseriilor şi calificărilor tradiționale în viitor?

Personalul va trebui să fie policalificat într-o măsură tot mai mare. În prezent, în multe țări, hotelurile se bazează pe costuri scăzute, pe mână de lucru necalificată (deseori imigranți) care execută anumite operații. Ce se va întâmpla cu costurile când această ofertă nu va mai exista?

Hotelurile sunt privite deseori ca locuri nedorite, în care se munceşte timp îndelungat pentru salarii scăzute. Cum se pot debarasa hotelurile de această imagine?

Rolul sindicatelor va fi o problemă importantă pentru viitor. Vor juca sindicatele un rol constructiv în viitorul industriei hoteliere? Hotelurile vor fi domenii ale activității sindicatelor? Pentru un hotel/companie va exista un singur sindicat sau conducerea va avea de-a face cu mai multe sindicate? Vor accepta aceste sindicate inițiativele eficiente chiar dacă acestea vor avea ca rezultat o reducere a forței de muncă? Vor accepta ele sisteme de retribuție care să țină seama de profit (şi dacă da, vor înlocui acestea situația dată)?

În multe țări, disponibilul de muncă ieftină, de muncă necalificată se va epuiza. Va înlocui munca calificată pe cea necalificată? Ce pregătire va fi cerută? Pot şcolile hoteliere să corespundă acestei cerințe şi sunt ele suficient de flexibile să o facă? De unde se va asigura personalul necesar, în viitor?

Cifra de afaceri şi disponibilitățile de muncă „de calitate" se pare că vor fi două din cele mai mari probleme cu care se vor confrunta conducătorii sectoarelor de pregătire şi de asigurare a forței de muncă.

Limba este o problemă tot mai mare, atât în țările unde există mulți imigranți (SUA), cât şi în destinațiile aflate în dezvoltare, unde personalul de servire are dificultăți în comunicaea cu oaspeții străini (de exemplu, Turcia).

Ce modalități de pregătire ar trebui făcute în privința însuşirii limbilor străine? Şi cum?

Cine va conduce industria hotelieră în secolul al XXI-lea (şi cum va fi condusă această industrie)? Ce tip de structură de conducere va fi caracteristică industriei hoteliere în viitor? În condițiile în care forța de muncă va avea o calificare tot mai ridicată şi va dispune de pregătire superioară, va dispărea nevoia de conducere a unor unități de nivel inferior şi mediu? Acest nivel de conducere a fost justificat în trecut numai din calificări scăzute?

Structura organizatorică în cadrul hotelurilor se va schimba complet în viitor. Va avea un hotel numai un director de producție, un director de marketing şi un director general? Dacă este aşa, directorul de marketing va fi răspunzător pentru activitatea de la ghişeu? Pentru ce altceva va mai fi el răspunzător? Va trebui conducerea mai veche să acumuleze cunoştințe în folosirea calculatoarelor, pentru a avea posibilitatea să folosească o gamă largă de echipament de birou modern? Folosind acest echipament, va fi capabil directorul general să se ocupe mai mult de funcționarea zi de zi a

hotelului (de exemplu, de comenzi, de ordonarea stocurilor, de control şi de plăți etc.)? Pentru aceasta, de ce anume pregătire şi instruire va avea nevoie conducerea? Ce pregătire permanentă (tip şi frecvență) se impune în cazul conducerii? Va fi mai indicat directorul cu calificare de conducere şi administrativă sau cel cu calificare hotelieră? Va fi interşanjabilă conducerea unui mare hotel cu cea a altor industrii? Implică aceasta o mobilitate crescută a posturilor? Tot mai multe din cadrele de conducere nu sunt satisfăcute numai cu un salariu mare. Mulți doresc participare echitabilă. Înseamnă aceasta că persoane cu funcție înaltă vor înlocui echipele de conducere?

Noi tehnologii

În cadrul industriei hoteliere a avut loc o creştere masivă a folosirii de noi tehnologii. Nu toate hotelurile speră să fie şi nu doresc să fie complet automatizate.

În prezent, atât pentru hotelurile mari, cât şi pentru cele mici, problema care se pune este cea dacă (sau nu) să automatizeze şi ce anume să selecteze şi cum să folosească efectiv automatizarea. Ce zone se aşteaptă să beneficieze cel mai mult de schimbările şi dezvoltările viitoare din tehnologie?

Prelucrarea informației presupune următoarele: microcalculatoare; sisteme de conducere (de exemplu, efectuarea inventarului sau analiza şi planificarea meniului); sisteme de rezervare centrale (deseori rezervările se fac manual, multe sisteme, fiind depăşite şi nepotrivite, vor fi înlocuite; multe rezervări se fac încă prin telex sau telefon); adunare de informații referitoare la profilul consumatorului; punctele de vânzare; tabele de afişaj electronice.

S-a parcurs un drum îndelungat de la zilele în care NCR 42 (National Computer Reservation) era o caracteristică standard a tuturor marilor hoteluri. Astăzi există cărți de credit, debite directe, camere turistice, autorizație automată de cărți de credit etc.

Cum vor achita turiştii de mâine cheltuielile pentru călătoria (de vacanță sau de afaceri) sau tariful pentru camera de hotel? Dar serviciile hoteliere?

Evoluția sistemelor de plată cu debit direct şi perfecționate din sistemul electronic bancar vor face ca clientul de mâine să poată să aleagă o destinație sau un hotel din biroul său sau de acasă şi să plătească serviciile imediat. Evoluția sistemelor de plată şi implicațiile lor asupra operațiunilor hoteliere vor constitui probleme majore pentru următorul deceniu. Vor apărea cu siguranță noi tehnologii, ca, de exemplu, „în vid”, dar asta nu înseamnă că se va reduce importanța meseriilor.

Din ce în ce mai multe hoteluri vor considera necesar să ofere acces la servicii de secretariat, telex, maşini de multiplicat, microcalculatoare.

Noi mecanisme

În viitor va fi separată proprietatea de conducere? Va fi dreptul de proprietate de dorit în principal din cauză că starea socială este apreciată în funcție de proprietate? Va fi dreptul de proprietate de dorit din cauză că avântul unui hotel poate genera dezvoltarea în alte direcții?

În lumea întreagă, industria hotelieră este în proces de consoldiare. Vor deveni echipele mai mari şi mai operative? Industria hotelieră va fi mai puțin în atenția diverşilor antreprenori comparativ cu situația din trecut? Finanțele potențiale caută din ce în ce mai mult operatori specialişti înainte de a-şi încredința sumele de bani pentru realizarea de obiective. Ce efect va avea consolidarea? Cât de internațională va deveni această tendință?

Lanțurile hoteliere principale de pe glob continuă să se extindă. Între anii 1970 şi 1985, numărul camerelor afiliate la primele 20 de lanțuri internaționale a crescut cu 149% (hoteluri şi restaurante), ajungând la 1,4 milioane. În 1987, aceste lanțuri au adăugat alte 900 de hoteluri; lupta de concurență şi economiile mari vor determina o continuă dezvoltare a lanțurilor hoteliere. Această tendință va fi un factor major în viitor.

Expansiunea este orientată de conducere. „Megalanțurile" pot apărea ca rețele internaționale prin achiziție şi fuzionare. Grupurile de marketing hotelier îşi extind, de asemenea, componența lor. Formele reprezentative îşi au sediile în 12 țări din lumea întreagă.

Şi-a schimbat natura sa conceptul simplu, tradițional, de contract de management? Proprietarii de hoteluri cer tot mai mult din partea operatorilor ceva deosebit şi vor să vadă operatorul venind cu o anumită contribuție.

Tendințele curente estompează distincția dintre un acord de conducere şi o concesiune. De exemplu, într-un acord de conducere, uneori, angajații hotelului, angajații operatorului, adică ai directorului, conducerea „garantează" minimum de venituri unui proprietar pentru ai concesiona plățile. Este onorariul de conducere în situația de a deveni un element comun? În trecut, scutirile de taxe au fost privite ca o soluție foarte populară în SUA. În viitor, aceste venituri ar putea deveni o caracteristică internațională, grupurile mai mari manifestând un interes mai redus față de creşterea capitalului şi a proprietăților mai mici. Vor impulsiona scutirile de taxe lanțurile hoteliere? De unde vor proveni banii pentru finanțarea creşterii viitoare a industriei pe mapamond? Fără surse noi de bani nu poate exista nici o creştere. Vor proveni ei din surse obişnuite sau tot mai mult din alte surse, poate noi? Dezvoltării hoteliere, în special din Hong-Kong şi Singapore, îi este caracteristică dezvoltarea de condiții variate. Aceste condiții au început să se extindă şi în Europa Occidentală. Reprezintă modelul pentru viitor şi în alte locuri? În special în oraşele mari?

În prezent, în anumite țări există o diferență între o companie hotelieră care doreşte să conducă o unitate şi una care se dezvoltă, dorind o anumită

siguranță financiară. Această diferență poate inhiba dezvoltarea. Există oare o lipsă de aranjamente de concesiune? Acționarii de profil vor umple acest gol? Tendința de a dezvolta condițiile oferite oaspeților va fi alimentată de contractul de service sau de cel de concesionare?

Există un număr crescând de stimulente financiare guvernamentale utilizabile în întreaga lume pentru dezvoltarea hotelăriei. „Horwath & Horwath" a pregătit recent un studiu pentru Organizația Mondială a Turismului pe această temă, intitulat „O analiză a utilizării stimulentelor în cazul investițiilor turistice", una dintre sursele bibliografice fiind lucrarea „Un cod de investiții pentru a promova dezvoltarea hotelieră", elaborată de Asociația Internațională a Hotelurilor.

Pentru a obține ajutorul guvernamental, în unele țări este necesar să dovedeşti că un nou hotel va crea posibilități de angajare. În contrast cu această cerință, tendința în cadrul industriei este de reducere a personalului. Un factor îngrijorător este acela că uneori hotelurile se dezvoltă ca urmare a faptului cu sunt scutite de taxe sau pentru că statul acordă ajutor pentru că nevoile ar corespunde cererii. Aceasta a devenit o problemă majoră în SUA şi s-ar putea să apară în Marea Britanie şi în alte țări. Care ar trebui să fie atitudinea Asociației Internaționale a Hotelurilor față de dezvoltarea hotelurilor ce nu se justifică prin cerere?

*

* *

Desigur că răspunsurile la unele probleme vor apărea cu mult mai înainte de sfârşitul secolului actual şi aceasta mai ales prin prisma valului democratic ce a cuprins întreaga lume. Urmat de stabilitatea politică, care se va instaura mai ales în Europa răsăriteană, vom asista la deschiderea largă a lumii spre turism.

Şi în România, turismul va cunoaşte o amplificare deosebită, atât prin sosirea în țară a unui număr sporit de turişti străini, cât şi prin participarea a tot mai mulți români la excursii interne şi peste hotare. Se preconizează, de asemenea, creşterea rolului turismului la ridicarea calității vieții şi transformarea activității de turism în a doua ramură a economiei naționale, după agricultură.

SĂ APLICĂM DIN EXPERIENȚA INTERNAȚIONALĂ

A CUNOAŞTE, A GÂNDI, A FACE

dr. Ioan ISTRATE

• După aprecierile noului secretar general al Organizației Mondiale a Turismului, Antonio Savignac, **până la sfârşitul secolului nostru, turismul va deveni principala industrie exportatoare a lumii.** Cu alte cuvinte, încasările provenite din turism vor depăşi câştigurile obținute din petrol sau din exportul de automobile. Potrivit OMT, călătoriile turistice se vor dezvolta cu peste 40% în deceniul care urmează.

• În întreaga lume, din 16 persoane active, una are de pe acum o muncă creată sau dependentă de turism, se relevă într-un raport al Asociației de Previziuni Econometrice „Wharton", cu sediul în SUA. „Călătoriile şi turismul – se arată în raport – reprezintă principala industrie a lumii, dacă ținem seama de numărul de locuri de muncă furnizate". Referindu-se la acest aspect, Eugenio Yunis, director adjunct pentru probleme de cooperare tehnică al Organizației Mondiale a Turismului, afirmă că…."deoarece asigură folosirea intensivă a forței de muncă şi marchează o creştere semnificativă, turismul este o nouă sursă majoră de forță de muncă pentru țările în curs de dezvoltare".

• Amploare desebită cunoaşte aşa-numitul „**turism alternativ",** care, în deceniul următor, s-ar putea transforma în **principala sursă de venituri.** Iată câteva exemple: Thailanda creează „centre de cultură fizică" pentru fanaticii sănătății şi sate unde să se retragă pensionarii din Occident, bolnavi de aglomerație şi de prețurile ridicate practicate în Florida şi pe Coasta de Azur. În Bali se construiesc centre de conferințe uriaşe, în speranța că aici ar putea apărea o „Genevă a emisferei răsăritene". În numeroase țări proliferează circuitele pentru iubitorii de păsări, de teatru, de muzică, pentru vînători, alpinişti, jucători de golf, scafandri, marinari, surfişti sau pentru cei ce se interesează de animale aflate în pericol ori pe cale de dispariție. Aşa, de exemplu în Rhuanda, turiştii străini plătesc o taxă de 170 dolari/persoană pentru dreptul de a vizita timp de o oră gorilele din Parcul Național des Volcana. Toate acestea şi multe altele au determinat deschiderea primului institut din lume destinat pregătirii pentru turismul alternativ, deziderat prioritar al Organizației Mondiale a Turismului.

• Pornind de la o „dezvoltare integrală" a turismului, OMT sprijină guvernele să stabilească proporția corectă între investițiile private şi cele de

stat şi să dezvolte politici care nu duc la distrugerea mediului înconjurător. Un proiect tip al OMT pentru dezvoltarea turismului cere formarea de personal hotelier, relansarea cerințelor de viză, acțiuni promoționale în străinătate şi stimularea turismului intern pentru a oferi şanse de petrecere a timpului liber şi păturilor cu venituri mici sau mijlocii, în continuă creştere, din țările în curs de dezvoltare.

• Multe țări în curs de dezvoltare şi-au stabilit programe prioritare de pregătire a celor antrenați în activități de turism, pentru a-şi putea îndeplini propriile planuri de dezvoltare. Astfel, Cuba s-a angajat la o creştere de trei ori a turismului, în aşa fel încât acesta să devină, în anul 2000, principala industrie a țării. India, care depune eforturi pentru a dubla indicele de utilizare al hotelurilor în deceniul următor, trebuie să pregătească 250 mii de persoane pentru a pune la dispoziție forța de muncă necesară unei asemenea perspective. De altfel, Aga Khan trage un adevărat semnal de alarmă: „Ritmul accelerat în turismul internațional este atât de vertiginos, încât, pentru a se folosi de el, cei care nu ştiu cum să facă sau abia învață cum să facă treabă, pot descoperi foarte repede că şi-au compromis irevocabil potențialul”.

• **Regiunea turistică a Caraibelor** a înregistrat, în 1988, 10 milioane de turişti străini şi 7,3 miliarde dolari încasări din turismul internațional, față de 7,8 milioane de turişti străini şi 4,7 miliarde dolari în 1985. Forța de muncă ocupată în turism depăşeşte 300 mii de persoane. În ciuda importanței economice a acestei industrii, afluxul crescând de vizitatori din America de Nord şi Europa are şi influențe nefaste: corupe cultura locală, încurajează prostituția, sporeşte comerțul cu droguri, distruge mediul natural etc. „Efectele sociale ale turismului reprezintă o sferă de interese care nu a fost studiată cum trebuie – sublinia Jean Holder, secretar general al Organizației de Turism din Caraibe. La noi s-au întâmplat multe lucruri, între care şi răspândirea consumului de droguri şi SIDA, la care nu putem să închidem ochii”. Popularitatea „artei din aeroport” - adesea, produse importate din Asia şi destinate mai degrabă scopurilor religioase – a distrus piața pentru formele tradiționale de artă. Arta şi cultura sunt înlocuite de imitații ieftine. Iată de ce, pentru deceniul următor, în Caraibe, a început o atentă campanie de planificare, astfel încât **turismul să rămână o bogată sursă de venituri fără a antrena mari pagube sociale.** În cazul unei expansiuni necontrolate – se arată într-un articol reprodus după World Development şi semnat de Lloyd Garrison – turismul s-ar putea transforma într-o capcană, distrugând exact lucrurile care-i asigură proprietatea: plajele curate, serviciul atent, oamenii prietenoşi.

• **În Cipru,** turismul a produs un adevărat miracol economic; apele albastre-verzui ale Mării Mediterane şi plajele cu nisip alburiu ale insulei atrag anual peste un milion de turişti străini – aproape de două ori numărul populației cipriote greceşti (până în prezent, în sectorul cipriot turc, turismul a rămas mai puțin dezvoltat). Turismul este principala industrie şi cea mai importantă sursă de valută, oferind slujbe pentru 20% din populația activă. Partea bună este că

baza de resurse naturale a insulei este încă puternică,. Dar aproape în toate locurile unde au avut loc amenajări şi dezvoltări, mediul înconjurător riscă să fie degradat în continuare. În contextul turismului, această cale poate duce la dezastru ecologic. După cum afirmă ecologul Costas Papastravrou, „majoritatea turiştilor care vin astăzi în Cipru nu au nimic de oferit. Ei vin să ne cumpere soarele, marea, ca pe un produs expus în rafturile unui supermagazin. Apoi pleacă. Ei nu ştiu nimic despre speranțele noastre, despre problemele noastre naționale, despre luptele şi istoria noastră". Partizanii protecției mediului propun un plan de restaurare a caselor părăsite şi a altor structuri rurale, de transformare a lor în mici spații de găzduire a turiştilor care să nu agreseze mediul, în paralel cu crearea de centre artizanale, trasee de descoperire a naturii şi alte opțiuni alternative la plajele deja supraaglomerate. Această formă alternativă de turism este o modalitate de diversificare a produsului turistic şi de atragere a vizitatorilor care cheltuiesc mai mult şi sunt mai pretențioşi. După cum afirma Alecos Stamatis, de la Banca pentru Dezvoltare a Ciprului, „trebuie să recunoaştem că **mediul înconjurător ca resursă turistică este limitat** (s.n.). El are valoare de raritate. Politica noastră economică globală – şi în mod cert politica noastră în turism – trebuie să reflecte acest fapt".

DEZBATERI ŞTIINȚIFICE. TÂRGURI. STUDII

Maria STAN

Seminar privind inovațiile tehnologice şi impactul lor asupra turismului

Un seminar despre inovațiile tehnologice şi impactul lor asupra turismului a fost organizat de către OMT, între 11 şi 15 decembrie 1989, în Republica Singapore, în cooperare cu Singapore Tourist Promotion Board (STPB) (Consiliul de Promovare Turistică din Singapore), în cadrul politicii şi activităților conduse de către OMT privitoare **la educarea şi formarea turistică.**

În discursul inaugural s-a insistat asupra importanței tehnologiei pentru dezvoltarea turismului şi că aceasta nu va putea niciodată duce la contactul uman, care este fundamental într-o activitate de servicii turistice.

Principalul obiectiv al Seminarului a fost acela de a familiariza participanții cu ultimele progrese tehnologice din Europa şi America de Nord şi de a vedea cum aceste inovații sunt capabile să influențeze în viitor dezvoltarea şi promovarea turismului în Regiunea Asiei şi Pacificului. De asemenea, Seminarul a examinat urmărirea acestei evoluții tehnologice şi importanța sa pentru turism. La Seminar au participat cca 30 de profesionişti din turism, provenind din Hong Kong, India, Japonia, Nepal, Coreea de Sud şi Singapore.

Experți internaționali şi locali au tratat un număr de subiecte privitoare la tema principală a Seminarului, cum sunt: utilizarea în turism a tehnologiilor de comunicație, de informare şi informatică, precum şi inovațiile tehnologice existente la nivelul transporturilor aeriene şi alte feluri de transport, aeroporturile, agențiile (organizatoare) de voiaje, cazarea şi restaurația, precum şi activitățile recreative şi de loisir. Au mai fost examinate şi influența inovațiilor tehnologice asupra dezvoltării resurselor umane, asupra turiştilor, asupra produsului turistic şi asupra comercializării turismului.

Principalele concluzii şi recomandări ale Seminarului sunt următoarele:

- vor trebui organizate un număr mai mare de seminarii pentru personalul turistic pe teme de tehnologii, workshop specializate şi programe de formare practică, în care asociațiile sectorului operațional vor lua o parte activă;
- discuțiile vor trebui să fie organizate asupra sistemelor de informatică normalizate de rezervări de către organismele de turism corespun-

zătoare şi sectorul operațional va trebui să aibă posibilitatea de a consulta experți în sisteme informatice;
- coordonarea şi cooperarea între organismele de turism, chiar „concurente”, vor trebui să fie întărite şi la nivel local;
- formarea de grupe asupra metodelor de muncă şi grupe de utilizatori ai acestor metode vor trebui încurajate în aşa fel încât să poată da inovații tehnologice de cea mai bună calitate;
- din cauza utilizării tot mai mari a tehnologiei, nu trebuie neglijată importanța factorului uman în turism.

În timpul Seminarului, STPB a organizat un program sociocultural şi o vizită tehnică la aeroportul internațional din Changi, considerat ca unul din cele mai moderne din lume şi cel mai avansat din punct de vedere tehnologic.

Prima sesiune a comisiei de hotelărie, restaurație şi turism a Organizației Internaționale a Muncii

A avut loc la Geneva (Elveția), între 6 şi 14 decembrie 1989. La această sesiune au participat 29 de delegați ai statelor membre OIT, cuprinzând reprezentanți la nivel de guvern, precum şi mai multe organizații internaționale (de exemplu, OMT).

Au fost supuse examinării reuniunii trei rapoarte de bază: un raport general, un altul privind condițiile de muncă şi al treilea privind productivitatea şi formarea în sectorul de hotelărie, restaurație şi turism.

Două subcomitete au pregătit concluziile privitoare la condițiile de muncă în sectorul de hotelărie, restaurație şi turism, în special în ceea ce priveşte durata de lucru, modul de salarizare, siguranța angajării, precum şi productivitatea şi formarea în acest sector.

De notat concluziile şi rezoluțiile următoare:

- Sectorul este caracterizat prin fluctuația activităților – stabile sau imprevizibile –, având în vedere preponderența micilor localuri, mobilitatea mâinii de lucru şi recurgerea la ajutorul mâinii de lucru feminine. Nivelul slab de sindicalizare este, de asemenea, un fapt de reținut într-un număr de țări.
- Ameliorarea condițiilor de muncă va trebui să fie la fel cu cele ale calității serviciului clientelei; aceşti doi factori contribuie la imaginea sectorului şi permite atragerea şi păstrarea unui personal calificat care face adesea greşeli.
- În cursul ultimilor ani s-au înregistrat progrese în ceea ce priveşte adoptarea sistemelor de salarizare fixe şi abandonul sistemelor de salarizare fondate exclusiv pe bacşişurile clienților sau pe procentul

de serviciu obligatoriu. Este vorba de un punct principal – accelerarea punerii în aplicare prin toate mijloacele potrivite.

- Vor trebui depuse eforturi în aşa fel încât să se elimine progresiv diferențele pe care le cunoaşte sectorul de hotelărie, restaurație şi turism pentru ceea ce este salarizarea în raport cu alte ramuri.
- În ce priveşte durata timpului de lucru, s-a pus accentul pe diferențele care există între acest sector şi alte sectoare.
- Productivitatea, calitatea serviciului, motivarea şi formarea sunt patru concepte care convin a nu fi separate.
- Mutațiile tehnologice şi structurale fac necesară punerea la punct a sistemelor de formare aproape indispensabile, a promovării locurilor de muncă, la funcționarea eficace de antreprize şi dezvoltarea în ansamblu a sectorului.
- Guvernele, organizațiile de salariați vor trebui să participe la elaborarea şi aplicarea politicii şi programelor naționale. La nivel național, aceste acțiuni vor putea deveni antreprize prin intermediul consiliilor consultative de formare cu participarea educatorilor. La nivel de instituții de formare, consiliile tripartite vor putea fi create pentru a-şi da avizul în ceea ce priveşte eficacitatea şi interesul sistemelor de formare.
- Comisia de hotelărie, restaurație şi turism a invitat consiliul de administrație al OIT să acorde, în cadrul activităților sale, prioritate în domeniile următoare: formarea la toate nivelurile, crearea de locuri de muncă şi condiții de muncă, securitatea şi igiena, studii, cercetări şi statistici.

TĂRGURI DE TURISM

- **Fitur 1990.** La 16 ianuarie 1990, Comitetul organizatoric al Fitur a ținut o conferință de presă cu scopul de a prezenta toate informațiile necesare privind această importantă manifestare turistică cu caracter internațional.

Cifrele indicate în presă, în ceea ce priveşte progresul Fitur de la înființarea sa în anul 1981, sunt dovada succesului dobândit de acest târg, numărul țărilor participante care au prezentat produsele lor turistice sunt 134 – față de 37 în 1981, cca 3000 de experți au luat parte la acest târg, mai mult de două ori față de acum 10 ani.

La 23 ianuarie, M. Jose Barrienuevo, ministrul spaniol de transporturi, turism şi comunicații, a prezidat inaugurarea Fitur, în prezența înalților funcționari din minister, a secretarului general OMT, reprezentanții comunității şi municipalității din Madrid, numeroşi miniştri din turism, corpurile diplomatice acreditate în Spania şi alte personalități ale sectorului turistic.

Fitur a durat 5 zile, 24-28 ianuarie 1990, în timpul cărora s-au ținut numeroase activități şi o serie de concursuri cu caracter turistic, cultural, profesional şi tehnic, în cadrul programului „Madrid, capitala mondială a turismului".

- **ITB Berlin 1990**. AMK Berlin, societatea de expoziții, târguri şi congrese, membru afiliat OMT, a organizat, în perioada 3-8 marite 1990, ediția a 90-a a Bursei internaționale a turismului „ITB Berlin". Această manifestare, cea mai importantă din lume în domeniul voiajelor şi turismului, regrupează în fiecare an mai mult de 3000 de exponate venite din 150 de țări şi teritorii din lume. Cele 25 de pavilioane au adăpostit diferitele standuri cu exponate, repartizate după criterii geografice.

Circa trei mii de profesionişti din sectorul turistic au participat la această manifestare. ITB se afirmă în fiecare an cu târgul cel mai important în domeniul comunicației şi marketingului, unde se negociază contracte între profesionişti din sector; oferă, de asemenea, o ocazie de întâlniri pentru discutarea problemelor actuale ale voiajelor şi turismului.

Mai multe congrese, seminarii, ateliere de lucru, au fost organizate cu această ocazie. Ca şi în alți ani, OMT a dispus de un birou de informații şi coordonare, care i-a fost pus la dispoziție de către organizatorii Bursei.

Studii de valorificare turistică în Venezuela

- Se caută ajutor financiar pentru construcția unui hotel rezidențial de 3 stele pe malul mării, compus din 109 locuri de cazare şi dotat cu servicii corespunzând categoriei indicate, ca, de exemplu, piscine şi terenuri de sport; acest proiect face parte dintr-un ansamblu turistic care va fi construit în mai multe etape pe un teren de 312 hectare. Suma totală a investițiilor: 80 milioane de Bs (un bolivar = 23 dolari SUA). Capital propriu 50%. Finanțare: 50%.
- Investiții în asociație pentru construirea, amenajarea şi darea în folosință a unui hotel rezidențial de 3 stele, pe malul mării, compus din 216 camere, repartizate între mai multe edificii înconjurate de grădini şi spații recreative şi legate prin pasaje pietonale. Acest proiect oferă o amplă gamă de servicii complementare (corespund la categoria de mai sus), ca, de exemplu, piscine, croaziere pe mare, o şcoală sportivă acvatică şi de tenis; suma totală a investiției 163.251.160 Bs. Capital propriu 11%. Finanțare 89%.
- Se caută ajutor financiar pentru construirea şi echiparea unui complex turistic, format dintr-un teren de 312 hectare situat de-a lungul unei plaje de 1600 mp, la marginea mării, 5 parcele de zonaj hotelier, parcele pentru construirea de edificii multifamiliale şi parcele pentru construirea de ansambluri de locuințe unifamiliale. Acest

complex turistic va avea o capacitate de cazare de 5000 de camere. Servicii complementare oferite printr-un proiect: restaurant situat pe plajă, centre comerciale, piscine şi terenuri de sport. Suma totală a investiției: 900 milioane Bs. Capital propriu: 30%. Finanțare 70%.

- Se caută ajutor financiar şi consultații în materie de exploatare hotelieră, în vederea construirii, în două etape, la marginea mării, a unui hotel şi a unui hotel în coproprietate, de 271 de camere şi 41 de bungalow-uri. Descrierea proiectului din prima etapă: teren de 28.800 mp, suprafață ocupată: 2.715 mp, construcție: 10.377 mp. A doua etapă: teren de 31.200 mp, suprafață ocupată: 4.156 mp, construcție 13.162 mp. Proiectul, în ansamblul său, prevede zone de locuințe, zone recreative, zone panoramice şi zone sportive. Suma totală a investiției: 409.500.000 Bs. Capital propriu: 25%. Finanțare 75%.
- Se caută ajutor financiar pentru construcția, pe un teren de 11.500 mp suprafață brută, a două edificii de apartamente de vacanță în formă de turn, de 8 etaje fiecare, totalizând 90 de apartamente de 65 şi 82 mp. Serviciile oferite prin proiect sunt următoarele: cofetărie, spălătorie, saune, sală gimnastică, terenuri de sport şi zone recreative pentru copii. Suma totală a investiției: 82 milioane de Bs. Capital propriu: 37%. Finanțare 63%.
- Construirea pe un teren cu o suprafață de 40 mii mp a unui complex hotelier compus din 4 hoteluri de 5 stele, de 180 de camere fiecare şi dotat cu o amplă gamă de servicii, cum sunt: agenții de voiaj, organizări de excursii, sporturi acvatice, un serviciu de plajă, un centru de congrese, o sală de spectacole şi un centru comercial. Suma totală a investiției: 280.000.000 Bs. pe hoel. Capital propriu: 60%. Finanțare: 40%.
- Construcția pe o suprafață de 6800 mp (pe un teren de 16 mii mp) a unui hotel de 4 stele cu 90 de camere. Servicii furnizate prin proiect: agenție de voiaj, excursii, transporturi, club de plajă şi servicii asociate, săli de congrese, sală de spectacole şi localuri comerciale. Suma: 120 milioane Bs. Capital propriu: 60%. Finanțare: 40%.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 13-14/1990

- săptămânal de informare economică -

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

SUMAR

ECOMOND: CONJUNCTURA ECONOMIEI MONDIALE. TRIMESTRUL I 1990

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Bulgaria (Otilia NEGUȚ) 487
Cehoslovacia (Ana BAL) 492
R.D. Germană (Gabriel MUNTEANU) 498
Polonia (Evdochia CRAIU) 503
Ungaria (Nicoleta ISAR) 508
URSS (Alexandrina POPA) 512
R.S. Vietnam (Ioan Mihail STOIAN) 521
Iugoslavia (Marilena IVAN) 523
R.P. Chineză (Georgeta MICU) 528

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

Indicele sintetic IEM al prețurilor internaționale, instrument de analiză a rezultatelor activității de comerț exterior (dr. Napoleon POP) 535

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Evoluția prețurilor internaționale ale produselor de bază în luna februarie 1990 545
Prognoza Băncii Mondiale asupra evoluției prețurilor la produse de bază până în anul 1995 (Zenovia-Doina PENEA) 553

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

CONJUNCTURA ECONOMIEI MONDIALE. TRIMESTRUL I 1990

BULGARIA

Otilia NEGUȚ

Tendințele negative înregistrate în evoluția economiei bulgare pe parcursul deceniului trecut au condus, spre sfârşitul acestuia, la stagnarea dezvoltării economice de ansamblu, la rămâneri îngrijorătoare în urmă în domeniul restructurării şi modernizării tehnologice, la atingerea unui nivel critic al datoriei externe a țării şi, implicit, la scăderea nivelului de trai al populației. Aceste tendințe au dobândit accente deosebit de acute în anul 1989. Conform datelor publicate la începutul a.c. de Direcția Generală de Statistică cu privire la dezvoltarea social-economică a Bulgariei în anul 1989, **creşterea venitului național** s-a situat sub nivelul anului precedent (-0,4%), tendință observabilă şi în cazul altor indicatori economici cum sunt producția agricolă (-0,4%), investițiile (-7,7%), comerțul exterior (-8,1%).

Au apărut şi s-au adâncit o serie de disproporții în economie. S-a înrăutățit aprovizionarea tehnico-materială a producției, s-a deteriorat gradul de acoperire a necesităților de consum ale populației, atât sub raport cantitativ, cât şi calitativ.

La începutul anului 1990, pe piața bulgară erau deficitare o serie de mărfuri de primă necesitate (zahăr, unt, brânză, produse alimentare pentru copii, caşcaval, carne, salam), ca şi o serie de mărfuri de folosință îndelungată (televizoare, frigidere, corpuri de iluminat, încălțăminte etc.). Între cauzele care mențin această situație, presa bulgară evidențiază diminuări ale producțiilor respective, nerespectări ale obligațiilor contractuale, diminuări ale livrărilor către piața internă. Pentru normalizarea satisfacerii cererii interne, s-a recurs la importul unor cantități din produsele alimentare menționate.

De asemenea, se semnalează în economia bulgară o tendință reală de reducere relativă, iar uneori şi absolută a eficienței şi competitivității la scara economiei naționale, ca rezultat al unei politici eronate practicate timp îndelungat în domeniul investițiilor, al adâncirii decalajului tehnologic în majoritatea sectoarelor industriale. Politica investițională aplicată în perioadele

ultimelor cincinale s-a bazat pe majorări nejustificate ale **ratei investițiilor,** ceea ce a condus la o mare disproporție între fondurile fixe de producție, pe de o parte, şi resursele de muncă, pe de altă parte, inclusiv la un deficit al forței de muncă. Această politică investițională voluntaristă a condus în industrie la crearea de ramuri, întreprinderi şi activități care, deşi par moderne şi de mare prestigiu, sunt lipsite, în realitate, de baza de producție necesară. Alături de alte cauze, aceasta a contribuit la creşterea numărului de întreprinderi nerentabile, iar valoarea construcțiilor nefinalizate a ajuns la 14 miliarde leva. De asemenea, disproporția dintre dezvoltarea de mari capacități pentru produse finite şi producția de materiale şi alte componente a determinat creşterea dependenței de importurile în valută convertibilă în industriile electronică, chimică, farmaceutică, în industria construcțiilor de maşini. Acumularea acestor disproporții care au condus la situațiile limită de la finele anilor ’80 au la origine însăşi esența şi mecanismele sistemului administrativ de conducere, supercentralizarea deciziei economice.

Din datele prezentate de către economiştii bulgari, reiese că, în cazul acestei țări, este irațională menținerea unei rate a investițiilor peste 30% (de menționat că în perioada cincinală 1986-1990 aceasta a atins nivelul cel mai ridicat, de cca 38%), propunându-se un nivel considerat optim de 27%, întrucât peste acest nivel ar apărea un deficit de forță de muncă, iar sub acest nivel – un deficit de locuri de muncă. În acelaşi timp, se atrage atenția că aceasta trebuie însoțită de accelerarea dezvoltării producției de bunuri de consum, de reducerea drastică a ponderii relative a producțiilor materiale şi energofage, de perfecționarea mecanismului economic şi a structurilor organizatorice în acest sector.

În domeniul **agriculturii,** politica irațională din anii ’70 de creare forțată a complexelor agroindustriale a însemnat, practic, lichidarea pe cale administrativă a sectorului cooperatist din agricultura bulgară şi ruperea țăranului de pământ. Emigrarea forței de muncă din agricultură şi părăsirea unor întregi regiuni cu potențial agricol ridicat au condus la restrângerea nomenclatorului de produse. În prezent, criza economică a cuprins şi agricultura Bulgariei, reducându-se producțiile agricole, diminuându-se efectivele animaliere, ca şi suprafețele agricole lucrate. Ca urmare, la nivelul anului 1990, din exportator tradițional, Bulgaria a devenit importator constant de produse ca: fasole, cartofi, ceapă, furaje etc.

Dificultăți serioase sunt întâmpinte şi în **sfera financiară.** Bugetul de stat a suportat în ultimii ani cheltuieli nejustificat de ridicate, localizate predilect în sectoare neeficiente. Redistribuirea an de an a cca 85% din venitul național a multiplicat greşelile şi voluntarismul echipei de conducere a sistemului totalitar, creând posibilitatea finanțării unor domenii nerentabile, dar „atractive”, tolerării unor întreprinderi falimentare, creşterii decalajului dintre cantitatea de mărfuri şi cantitatea de bani. De mai mulți ani se înregistrează deficite bugetare. Conform legii privind bugetul de stat pe anul 1990, acesta se va solda, la rândul său, cu

un deficit de 1200 milioane leva, care se va acoperi prin împrumut de la Banca Populară a Bulgariei. Alături de alți factori, deficitul bugetar a alimentat tendințele inflaționiste, iar lipsa unor mijloace eficace de control a antrenat şi deprecierea puterii de cumpărare a valutei naționale, pe piața internă şi externă.

Datoria externă a țării s-a majorat, în ultimii 4 ani, cu 6 miliarde dolari, ajungând în prezent la 10,8 miliarde dolari. Rezervele valutare ale țării sunt de cca 1,3 miliarde dolari, iar din creditele acordate altor țări se aşteaptă returnarea, în următorii ani, a cca 1,5 miliarde dolari, rezultând, de aici, o datorie netă de peste 8 miliarde dolari. Acest aspect negativ este agravat de faptul că majorarea datoriei externe se suprapune cu diminuarea încasărilor în valută convertibilă şi cu menținerea unei dependențe pronunțate de importuri.

Raportul dintre serviciul datoriei externe şi încasările valutare este tensionat, pentru următorii ani aşteptându-se ca numai cumulul dobânzilor la împrumuturile actuale să reprezinte 4-4,5 miliarde dolari.

Confruntată cu acest nivel critic al datoriei externe şi al deficitului țării în valută convertibilă, Banca de Comerț Exterior a Bulgariei a anunțat în luna aprilie a.c. că este nevoită să suspende plățile scadente în acest an.

În domeniul **comerțului exterior** s-au înregistat, de asemenea, diminuări atât ale volumelor de export, cât şi de import, în special în relația cu țările socialiste.

În cursul lunii aprilie, Bulgaria a semnat în Comunitatea Europeană un acord pe 10 ani privind liberalizarea comerțului, prevăzându-se facilitări la importul de produse bulgare în țările CEE, ca şi dezvoltarea cooperării reciproce în domenii mergând de la agricultură la cel al ştiinței şi tehnologiei.

Față de situația de criză din economia națională, obiectivul principal al politicii economice avute în vedere în anul în curs îl constituie elaborarea unui „Program anticriză" menit să aşeze bazele unei reforme economice radicale pentru aplicarea unui model de creştere economică orientat spre **economia de piață.** Se apreciază că actuala situație de criză, ca şi necesitatea integrării economiei bulglare în economia mondială fac din orientarea spre economia de piață singura alternativă rațională de strategie economică a țării.

Varianta de „Program anticriză" propus recent în cadrul Adunării Populare a Bulgariei are ca scop realizarea tranziției de la economia centralizat-planificată la o economie de piață cu accent pe o politică socială. Principalele direcții luate în considerare sunt: diversitatea şi situarea pe poziții de egalitate a tuturor formelor de proprietate, reglementarea de către piață a producției, schimbului şi consumului; reglementarea de către stat a activității economice cu ajutorul pârghiilor economice; orientarea socială a dezvoltării economice; integrarea în structurile economice mondiale.

Pentru realizarea acestor obiective se preconizează introducerea unei serii de reforme, între care:

- reforme privind **proprietatea**, prin care se doreşte înlăturarea monopolului proprietății de stat şi trecerea la dezetatizare şi privatizare, pe calea reorganizării, vânzării, demonopolizării şi returnării proprietăților preluate nejustificat de la cooperatori şi diverse organizații;
- reforma **agrară.** În virtutea specificului, ca şi a importanței deosebite a proprietății asupra pământului, se prevede ca această problemă să se soluționeze pe baza unei legi separate, care să se dezbată public.

De menționat, că în cursul lunii februarie ac., printr-o Hotărâre a Consiliului de Miniştri, au fost create condițiile pentru formarea şi funcționarea gospodăriilor agricole particulare, prin acordarea către acestea de pământ în arendă spre a fi utilizat fără restricții şi cu drept de moştenire.

Hotărârea menționată prevede să se acorde acestor gospodării, pe bază contractuală, animale, semințe, material săditor, îngrăşăminte şi preparate, ca şi asigurarea de servicii legate de tehnica agricolă şi de transport, servicii agrotehnice etc. Totodată, se asigură valuta necesară pentru importul de îngrăşăminte şi preparate, care să fie achitat de către gospodăriile agricole particulare în leva;

- reforma **sistemului monetar şi de credit** prevede crearea unui sistem bancar în două trepte şi formarea unei piețe monetare;
- prin **reforma bugetară** se urmăreşte operarea de modificări în sistemul de impozite şi diminuarea funcției de redistribuire a bugetului;
- în domeniul **formării prețurilor** se prevede trecerea treptată la formarea acestora la nivelul pieței şi înlocuirea sistemului de aprovizionare tehnico-materială a pieței cu mijloace de producție cu acela al relațiilor contractuale nemijlocite.

Un prim pas în acest sens îl constituie decizia guvernului de a liberaliza, scoțând de sub controlul statului, în a doua jumătate a anului în curs, cca 40% din prețuri. Fără a se concretiza mărfurile care urmează a fi supuse liberalizării prețurilor, se precizează că vor continua să fie menținute la un nivel scăzut prețurile la carne, pâine şi produse lactate (cu subvenționarea de către stat a producătorilor).

- în domeniul **forței de muncă,** piața acesteia urmează a fi definită pe baza unei noi legislații de muncă şi sociale;
- reforme sunt preconizate, de asemenea, în domeniul valutar şi al comerțului exterior.

Un loc special urmează să fie rezervat reformei în domeniul social, ținându-se seama că, în mod inevitabil, trecerea la economia de piață va fi însoțită de anumite incertitudini şi tensiuni, de exces de forță de muncă, de dezvoltarea proceselor inflaționiste, ca şi de scăderea nivelului de trai pentru anumite categorii ale populației.

În cadrul acestui program, pentru anul în curs se prevede o anumită „înghețare” a economiei, în scopul regrupării forțelor şi mijloacelor în toate sectoarele şi la toate nivelurile economiei naționale. De pildă, comparativ cu anul 1989, pentru anul 1990 s-a prevăzut reducerea venitului național cu 3-4%, scăderea fondului de acumulare din cadrul acestuia la 17%, creşterea ponderii agriculturii în structura produsului social. Totodată, pentru anul 1990, s-a prevăzut reducerea cu 20% a investițiilor comparativ cu anul 1989. Actualele capacități de producție, în special din domeniul construcțiilor de maşini, se vor reorienta către producția destinată exportului. Se precizează că, fără a dori „exportul cu orice preț”, este necesar ca în condițiile nivelului îngrijorător al datoriei externe, deficitul balanței de plăți să fie diminuat de două ori.

CEHOSLOVACIA

Ana BAL

Aprecierile de la finele anului 1989 privind situația economiei cehoslovace recunoşteau, fără atenuările practicate în anii anteriori, că aceasta este deteriorată în mod grav, fiind practic în pragul unei crize economice. Ca semne ale acesteia, Oficiul Federal de Statistică menționa, în raportul său anual: scăderea sensibilă a ritmului de creştere economică la 1,7% (comparativ cu 2,7% în anul precedent şi peste 3% în anii anteriori), majorarea numărului de întreprinderi nerentabile, deteriorarea continuă a mediului înconjurător, creşterea numărului de oameni supuşi pauperizării.

Avertismentul lansat la începutul anului 1989 de către premierul în funcție la acea dată – L. Adamec – anume că neînfăptuirea unei reforme radicale economice poate să pericliteze însăşi situația politică, s-a dovedit îndreptățit. Restructurarea lentă a mecanismului economic, reîncepută în proporții mai ample din 1984, nu a putut stopa deteriorarea în continuare a situației economice şi, în cele din urmă, a servit ca argument, alături de revendicările de democratizare politică pentru infirmarea conducerii țării la finele anului 1989.

Cel de-al II-lea guvern provizoriu format la începutul lunii decembrie (la numai 10 zile de la formarea celui dintâi) şi-a afirmat de la început o orientare clară: de trecere la o economie de piață (de tip occidental, şi nu socialist, preciza Valter Komarek, viceprim-ministru) şi de reintegrare a Cehoslovaciei în Europa şi în economia mondială.

Se exprima totodată intenția ca, fără să se aplice o terapie de şoc, să se încerce o trecere relativ rapidă spre noul model de dezvoltare într-o perioadă cât mai scurtă (evaluările acesteia variind de la 3 la 5 ani).

În concepția avansată de cercurile oficiale se prefigurau **trei pivoți ai acestei noi reforme economice:** reforma proprietății, reforma prețurilor, utilizarea de către stat ca pârghii de control a instrumentelor financiar-valutare, planificarea transformându-se doar într-un instrument de programare la nivel macroeconomic.

Multiplicarea formelor de proprietate şi crearea unor condiții egale pentru desfăşurarea activității atât pentru întreprinderile de stat, cât şi pentru cele particulare ar urma să fie asigurate nu doar prin adoptarea unor acte legislative, ci şi prin garanții constituționale.

În ceea ce priveşte **reforma prețurilor,** potrivit opiniei cercurilor economice cehoslovace, pentru început ar trebui să se majoreze cota prețurilor

contractuale (reprezentând în prezent 8-10%) care s-ar apropia de preţurile libere (stabilite pe baza raportului cerere-ofertă) ce se practică într-o economie de piaţă.

În guvernul actual se confruntă două tabere de opinii privind modul de desfăşurare a reformei: partizanii unei treceri rapide la economia de piaţă, reprezentaţi în primul rând prin ministrul de finanţe V. Klaus, şi adepţii trecerii graduale, susţinute şi de primul-ministru Marian Calfa. Poate şi din acest motiv, dar şi datorită complexităţii problemelor ce se cer rezolvate, cu toate că au trecut mai bine de patru luni de la instalarea noului guvern, **iniţiativele legislative s-au concretizat cu greu, fiind adoptate doar două proiecte de legi:** legea privind iniţiativa privată şi legea privind societăţile mixte. Potrivit informaţiilor furnizate de Agenţia Reuter, cele două legi urmau să intre în vigoare în luna aprilie. Sursele disponibile nu oferă din păcate mai multe detalii în legătură cu prevederile celor două acte juridice.

În scopul coordonării **activităţii de privatizare,** a fost înfiinţat în cadrul Ministerului de Finanţe un Oficiu al Privatizării. Potrivit aprecierilor unor cercuri economice, cca 30-40% din economia cehoslovacă ar fi privatizabilă.

În ceea ce priveşte cea de-a II-a **lege** aprobată, **privind societăţile mixte,** sursa citată precizează câteva elemente ale conţinutului acesteia:

- fondatorii pot fi persoane fizice sau juridice (de stat sau private);
- participarea capitalului străin nu este îngrădită;
- impozitele aplicate acestora vor fi mai reduse în comparaţie cu cele impuse întreprinderilor naţionale;
- nu sunt stipulate garanţii pentru partenerii străini, acestea urmând a fi convenite prin acorduri interguvernamentale cu diferite ţări, potrivit prevederilor de drept internaţional.

Deşi respinse în forma lor iniţială de către guvern, **se află, de asemenea, în dezbatere legile privind transformarea întreprinderilor de stat,** inclusiv sub formă de societăţi pe acţiuni. Deciziile cu privire la adoptarea acestora nu pot să întârzie, deoarece, pe de o parte, **multe dintre marile întreprinderi sunt confruntate cu probleme dificile,** guvernul avertizându-le de iminenţa reducerii subvenţiilor, iar pe de altă parte, **anumite întreprinderi fac deja obiectul unor solicitări de vânzare din partea unor firme străine.**

Aceste două aspecte sunt ilustrate de următoarele informaţii. Ministrul de finanţe, V. Klaus, a avertizat conducerea uzinelor de echipament pentru centralele atomoelectrice Skoda că guvernul nu le va mai finanţa decât pentru o perioadă foarte scurtă, adăugând în plus că în viitor aceasta va trebui să renunţe la monopolul său în acest domeniu de producţie, fiind posibilă apariţia pe teritoriul Cehoslovaciei a unor firme concurente, inclusiv străine.

După cum informează surse engleze (Financial Times, ian. 1990), întregul concern Skoda (care include uzina din domeniul construcţiilor de maşini cu profiluri diferite de fabricaţie) ar putea fi transformat într-o societate

pe acțiuni, mai multe firme străine mari (General Electric, Siemens, ASEA, Brown-Boveri, Renault) exprimându-şi de pe acum dorința de a deveni acționari ai acesteia.

Ca şi celelalte țări est-europene, Cehoslovacia îşi propune ca unul dintre principalele instrumente de modernizare a economiei (decalajul tehnologic față de Vest este estimat între 5 şi 15 ani în diferite sectoare) să-l reprezinte atragerea investițiilor directe de capital, prin participații de capital, înființarea de societăți mixte, promovarea de acțiuni de cooperare cu firmele occidentale. Cu toate că datoria sa externă nu a atins proporții îngrijorătoare (fiind evaluată la 7,4 miliarde dolari la finele lui 1989), cercurile oficiale nu se arată dispuse să promoveze o politică de recurgere masivă la împrumuturi externe.

„Sacrificiile necesare pentru modernizarea economiei vor fi făcute astăzi, şi nu în viitor", preciza A. Dubcek unui diplomat francez la începutul lunii martie, reamintind decizia Cehoslovaciei de a nu practica o politică de îndatorare externă. „Ar fi mai uşor pentru noi acum, dar ar fi în detrimentul copiilor noştri", a adăugat preşedintele Parlamentului din Cehoslovacia.

Un contur mai definit a fost dat până la finele lunii martie **politicii bugetare pe anul 1990,** care, potrivit afirmațiilor ministrului de finanțe V. Klaus, trebuie să sprijinie trecerea la economia de piață.

În consecință, **a fost propus un buget cu caracter antiinflaționist** (inflația înregistrând în primele trei luni ale anului 1990 o uşoară majorare de la 2,5% la 3,5%) care se prevede să se încheie anul acesta printr-un sold excedentar de 5,4 miliarde coroane (300 mii dolari) (anul trecut deficitul bugetar s-a cifrat la 7 miliarde coroane).

Reorganizarea sistemului bancar, considerată, de asemenea, o componentă importantă a trecerii la o economie de piață, s-a definit în plan practic prin două tendințe: redefinirea funcțiilor Băncii de Stat (care rămâne doar bancă de emisie, nemaifiind şi de credit) şi multiplicarea formelor de proprietate existente în sistemul bancar, prin crearea de bănci comerciale organizate ca societăți pe acțiuni, ai căror acționari pot fi inclusiv persoane fizice sau firme private, din țară sau din străinătate. Banca Agricolă va fi prima bancă ce va lua ființă în acest mod. Până în prezent au fost vândute 6471 acțiuni în valoare de 647,1 milioane coroane. Se scontează, ca urmare a convorbirilor purtate în prezent cu bănci din Franța, Austria şi alte țări occidentale, pe o participare însemnată a capitalului străin (până la 350 milioane coroane). Banca îşi propune să finanțeze activitățile din agricultură şi din industria alimentară.

Unul dintre obstacolele care creează dificultăți suplimentare în ceea ce priveşte trecerea la economia de piață o reprezintă **lipsa de convertibilitate a coroanei cehoslovace.**

Deşi, în viziunea optimistă a anumitor economişti, acest obiectiv ar putea fi atins în trei ani, autoritățile cehoslovace evaluează realist dificultatea atingerii

acestuia. Un prim pas s-a făcut la începutul acestui an, prin unificarea cursului comercial cu cel necomercial. Astfel, după cum informa Agenția Reuter, preluând surse naționale, la începutul lunii ianuarie, în Cehoslovacia, s-a procedat la o nouă devalorizare a coroanei față de dolar şi o reevaluare a acesteia față de rublă.

Astfel, față de media înregistrată în anul 1989, coroana (atât cursul comercial, cât şi cel necomercial) a fost devalorizată cu 18,6% (la 17 coroane per dolar de la 14).

Adjunctul ministrului de finanțe, F. Pavelka, a declarat că noul nivel a fost stabilit pornind de la cursul curent de pe piața neagră din Viena şi Zürich. Ministrul de finanțe a precizat la data respectivă că modificările de curs anunțate reprezintă primele măsuri dintr-o serie de „intervenții radicale", având între altele drept scop şi crearea unor burse de valute.

Pentru început, el a anunțat intenția guvernului de a organiza săptămânal licitații valutare, fără a preciza însă când vor fi organizate primele licitații. El a promis totodată că va anula „foarte curând" restricțiile cu privire la suma de bani pe care cetățenii cehoslovaci o pot schimba în valută forte pentru a o folosi în străinătate, sugerând un nivel de 2000 coroane pe an, precizând că sumele necheltuite într-un an vor putea fi păstrate şi adăugate celor cuvenite în anul următor (până în prezent, această sumă reprezenta 1000 coroane pe an).

Desemnată între orientările politico-economice majore, reintegrarea economiei Cehoslovaciei în contextul european şi în economia mondială a început să fie pregătită încă din aceste prime luni nu doar prin măsurile interne, ci şi prin anumite demersuri sau acțiuni concrete desfăşurate în planul relațiilor sale externe, cu prioritate în relațiile cu țările occidentale.

Ca şi în alte țări est-europene, Cehoslovacia a afirmat că are nevoie de o colaborare economică şi financiară internațională pentru a izbuti să transforme structurile economice actuale, să-şi modernizeze economia, să realizeze un schimb de valori materiale şi spirituale echivalente cu Occidentul.

Demersurile avansate față de două dintre marile puteri occidentale, CEE şi SUA, au fost încununate cu un oarecare succes.

Deşi față de declarația ministrului de externe cehoslovac Diesnstbier privind intenția țării sale de a adera la CEE, exprimată la întâlnirea cu comisarul pentru comerț al CEE, F. Andriessen, cel din urmă nu a dat un răspuns încurajator pentru perspectiva apropiată, reamintind că cei 12 au anunțat că nu vor mai examina până după 1992 nici o cerere de aderare, relațiile dintre Cehoslovacia şi CEE vor cunoaşte în mod cert o extindere, începând chiar din anul acesta. Astfel, după examinarea, în cursul negocierilor purtate între cele două părți, în lunile ianuarie-martie, a posibilităților de extindere a cadrului de desfăşurare a relațiilor economice reciproce, **Consiliul ministerial al CEE a aprobat mandatul privind încheierea unui accord de**

comerț şi cooperare cu Cehoslovacia, care urmează a fi dus la îndeplinire până la finele semestrului I. În ceea ce priveşte **relațiile cu SUA,** un impact favorabil asupra dezvoltării acestora a avut vizita preşedintelui Vaclav Havel în SUA, care a avut loc la finele lunii februarie. Vorbind în fața autorităților şi a cercurilor de afaceri americane, el a menționat că nu solicită ajutor economic direct, apreciind că țara sa nu este într-o situație economică atât de gravă ca a altor țări est-europene. Cu acest prilej însă, preşedintele Bush a autorizat începerea negocierilor privind acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate pentru Cehoslovacia, arătându-se, de asemenea, favorabil față de cererea acestei țări de a deveni membră a FMI şi a Băncii Mondiale. De asemenea, preşedintele american a afirmat că va autoriza Banca de Export-Import a SUA să acționeze în această țară.

La mai puțin de două luni de la vizita preşedintelui V. Havel în SUA a fost dată publicității declarația privind semnarea acordului comercial dintre SUA şi Cehoslovacia, prin care cea dintâi îi acordă celeilalte clauza națiunii celei mai favorizate, al doilea acord de acest tip încheiat de statul american cu o țară est-europeană (după Polonia).

Prin acordul încheiat la începutul lunii aprilie între SUA şi Cehoslovacia, s-a convenit astfel aplicarea unor reduceri tarifare vamale importului de mărfuri cehoslovace, îmbunătățirea protecției acordată de Cehoslovacia patentelor, mărcilor comerciale şi a altor drepturi de proprietate intelectuală (de pildă, copyrights) de provenienţă americană, precum şi acceptarea repatrierii profiturilor firmelor americane care vor activa în Cehoslovacia.

Totodată, în cursul lunii martie, un grup de experți ai FMi au efectuat o vizită de 10 zile la Praga, în scopul examinării situației economiei cehoslovace. S-a apreciat că **FMI ar putea să accepte cererea Cehoslovaciei de a deveni membră, cu ocazia sesiunii sale din luna septembrie a.c.**

Pe linia acestor demersuri se situează şi **memorandumul pe care Cehoslovacia l-a adresat țărilor membre ale OCDE,** având drept scop atragerea atenției acestora asupra unor domenii posibile de cooperare, inclusiv în sfera învățământului, a pregătirii cadrelor şi a protecției mediului înconjurător.

Ca eveniment cu implicații profitabile asupra schimburilor sale comerciale pot fi socotite şi încheierea de relații diplomatice (secondate probabil în curând şi de cele comerciale) cu două țări care până la schimbarea guvernului reprezentau relații interzise: Israel şi Coreea de Sud.

Transformările radicale spre care se îndreaptă, atât pe plan politic, cât şi economic, Cehoslovacia şi cele similare petrecute sau în curs de desfăşurare în majoritatea țărilor membre ale CAER au determinat ca încă de la finele anului, **cu ocazia celei de-a 45-a sesiuni a CAER, Cehoslovacia să-şi exprime opinia privind necesitatea restructurării complete a acestei organizații.** Discuțiile ample purtate ulterior cu privire la criza actuală a CAER,

la forma pe care ar trebui s-o îmbrace noua organizație care-i va lua locul, obiectivele acesteia şi metodele concrete de colaborare s-au purtat în cursul lunilor ianuarie-martie, în repetate rânduri, chiar la Praga, fără ca până în prezent să se exprime o opinie unanimă definitivă.

Poziția Cehoslovaciei nefiind făcută publică în detaliu, a lăsat mai multe semne de întrebare, ca urmare şi a unor opinii preluate de diverse surse şi dezmințite ulterior de oficialitățile țării. În linii generale, această concepție ar conține elementele următoare: noua organizație ar trebui să sprijine trecerea la economia de piață şi nu ar trebui să ridice obstacole pentru doleanțele țărilor membre de a participa şi la alte organizații regionale europene (CEE, OCDE, AELS) sau în relațiile de schimb reciproce să se treacă – poate parțial pentru început – şi la utilizarea valutelor convertibile, cu toate că aceste decizii ar afecta negativ pentru început balanța comercială a Cehoslovaciei cu URSS, având în vedere, de pildă, că numai pentru plata țițeiului importat din URSS ea ar trebui să plătească cca 50% din încasările sale actuale de export în valută convertibilă.

Aceste probleme se află încă în dezbatere în prezent, soluționarea lor putând să evolueze în mod surprinzător. Nu trebuie astfel pierdut din vedere şi faptul că, la un moment dat, Cehoslovacia a informat că o interesează şi examinează posibilitatea de a crea o zonă de comerț liberă cu Polonia şi Ungaria.

Pe acest fundal, **relațiile Cehoslovaciei cu principalul său partener comercial, URSS, au fost marcate de anumite incertitudini** în aceste câteva luni ce s-au scurs din anul 1990, dacă este să amintim doar faptul că reducerea livrărilor de țiței obişnuite din URSS au determinat încheierea unor tranzacții cu Irakul şi alte țări arabe privind furnizarea de către acestea a acestei materii prime, în contul unor datorii neachitate.

R.D. GERMANĂ

Gabriel MUNTEANU

Evoluția economiei R.D. Germane în primul trimestru al anului 1990 s-a caracterizat prin menținerea cursului descendent intervenit în ultimele trei luni ale anului 1989, în condițiile diminuării forței de muncă şi ale scăderii productivității muncii în principalele ramuri economice, prin accentuarea dezechilibrului extern – cauzat şi de reducerea exporturilor –, agravarea deficitului bugetar şi creşterea presiunilor inflaționiste.

Confruntată cu continuarea exodului de forță de muncă în RF Germania[1], **producția industrială** a scăzut în primul trimestru al anului curent cu 4,7% sub nivelul celei înregistrate în aceeaşi perioadă a anului trecut. Datele oficiale est-germane indică o reducere cu 4,4%, respectiv cu 124.000 de persoane a numărului angajaților în intervalul ianuarie-martie 1990, comparativ cu trimestrul I din 1989. Această evoluție a avut loc în condițiile în care productivitatea muncii în economia R.D. Germane continuă să se mențină la un nivel sensibil inferior celui din
RF Germania. Surse vest-germane şi date ale ONU apreciază în această privință un decalaj în detrimental RDG de 45-50%[2].

Numai 39% din cele 3440 întreprinderi industriale ale RDG au reuşit în trimestrul I a.c. să-şi sporească producția față de nivelul atins în aceeaşi perioadă a anului anterior. Statisticile oficiale indică pentru lunile februarie şi martie a.c. o uşoară tendință de redresare a activității industriale, înregistrându-se sporuri față de lunile anterioare de 1,6% şi respectiv 1,2%.

În cercurile guvernamentale s-a recunoscut, pentru prima dată în istoria RDG, că există şomaj de masă, arătându-se că acesta va fi remediat prin cursuri de pregătire şi orientarea spre noi profesii.

În cazul forței de muncă din RDG există o situație paradoxală: deficit de muncă calificată (circa 170.000 de posturi vacante la începutul anului 1990) şi perspectivele amplificării şomajului, care amenință să cuprindă, în condițiiile reformei economice, până la 800.000 de persoane (10% din forța de muncă). Potrivit datelor Oficiului Național de Statistică, numărul şomerilor înregistrați în luna martie 1990 era de 38.313 persoane, dar trebuie menționat că economiştii occidentali estimau încă în luna februarie a.c. că şomajul afecta în RDG peste 100.000 de persoane.

---

[1] In ultimele 15 luni au părăsit RDG peste 500.000 persoane.

[2] Neues Deutschland, 4.03.1990.

O evoluție mai favorabilă a caracterizat **activitatea de construcții,** indicele producției în acest sector economic marcând o creştere în luna februarie a.c. de 8,6% față de februarie 1989.

În agricultură, activitatea s-a concentrat în principal în sectorul zootehnic în trim. I a.c., înregistrându-se sporuri în cazul achizițiilor de stat la animale de măcelărie, lapte şi ouă. În domeniul culturilor vegetale, activitatea desfăşurată a vizat îndeosebi efectuarea lucrărilor agricole pregătitoare şi impulsionarea producției de legume de seră.

Deşi, potrivit opiniei ministrului vest-german al agriculturii[1], RDG are un grad optim de autoaprovizionare la majoritatea produselor agroalimentare, agricultura ei se confruntă cu o serie de probleme derivând din insuficiența sortimentală, calitatea inferioară a produselor şi rețeaua de distribuție nesatisfăcătoare. În perspectiva integrării agriculturii RDG în agricultura țărilor membre ale CEE, se pune problema alinierii costurilor de producție şi a desființării sistemului de subvenții practicate de RDG. Actualmente, producătorii est-germani primesc 1,7 mărci pe 1 litru de lapte, în timp ce consumatorii îl cumpără cu 0,75 mărci. Subvenții similare există la cereale, pâine etc.

Volumul comerțului exterior al R.D. Germane a cunoscut o scădere în cursul primului trimesru al anului 1990, în condițiile în care au avut loc reduceri ale exporturilor (cu 7,9%) şi importurilor (cu 7%) comparativ cu trimestrul I 1989. Această scădere a volumului global al comerțului exterior est-german a intervenit în primele două luni ale anului curent, în luna martie constatându-se o majorare sensibilă atât a exporturilor (cu 21,2%), cât şi a importurilor (cu 21%) față de nivelul lunii februarie 1990.

Încă din luna februarie a.c., autoritățile est-germane au anunțat că va fi necesar să se apeleze în următoarele câteva luni la importuri de produse finite şi de consum în valoare de 1,5 miliarde dolari, în timp ce deficitul comercial al țării se ridică la 2 miliarde dolari, datorită reducerii exporturilor, iar datoria externă se cifrează la 18,5 miliarde dolari[2].

Pe grupe de țări, evoluția schimburilor comerciale ale RDG a fost diferențiată. Astfel, în trim. I a.c., exportul RDG în URSS – principalul partener comercial extern – s-a diminuat cu 4,6%, în timp ce importul din URSS a scăzut cu 13,1%. Aceeaşi tendință a caracterizat comerțul exterior cu alte țări est-europene membre ale CAER, exporturile destinate acestora marcând o scădere de 6,3%, iar importurile provenind din acestea reducându-se la 13,5%.

Comerțul R.D. Germane cu principalul său partener occidental – RF Germania – a înregistrat o creştere semnificativă (cu 9,3%), cu precădere în cazul importului RDG (+13%), exportul sporind cu 6,6%. În cazul schzimburilor

---

[1] Telex Reuter, 29 martie 1990.

[2] Conform unor estimări vest-germane, aceasta ar totaliza 23,5 miliarde dolari (Reuter, 29 martie 1990).

cu RFG, R.D. Germană a realizat în trim. I a.c. un excedent comercial de 1,7 miliarde mărci est-germane.

Un rol important în impulsionarea relațiilor economice externe ale R.D. Germane cu parteneri occidentali şi în primul rând cu RF Germania l-a avut adoptarea decretului din 25 ianuarie 1990 privind înființarea şi activitatea întreprinderilor cu participare străină (societăți mixte) în R.D. Germană[1].

Cota de participare a capitalului străin la capitalul de bază (inițial) al societății mixte se poate situa între minimum 20% şi maximum 49%. Cota maximă de participare poate fi depăşită în cazul în care aceasta este determinată de interesele economiei naționale sau este vorba de participarea capitalului străin la firme mici şi mijlocii. Societatea mixtă poate fi constituită sub formă de societate cu răspundere limitată, societate pe acțiuni, societate comercială în nume colectiv sau societate în comandită. Capitalul de bază este de minimum 150.000 mărci est-germane în cazul unei societăți cu răspundere limitată şi de minimum 750.000 mărci est-germane în cazul unei societăți pe acțiuni.

De la data publicării decretului şi până la 21 martie a.c., fuseseră acordate deja 386 de autorizații pentru constituirea de societăți mixte. Este vorba de societăți mici şi mijlocii, cu o cifră anuală de afaceri de maxim 20 milioane mărci şi care utilizează sub 200 de persoane fiecare. Majoritatea partenerilor externi la aceste societăți mixte sunt firme vest-germane.

O problemă de strictă actualitate pentru RDG şi RFG este aceea a procesului de formare a uniunii monetare germane, care implică introducerea în circulație în RDG a mărcii vest-germane şi suprimarea mărcii est-germane.

Ambele părți au apreciat că o uniune monetară ar pune capăt divizării economice care a durat 42 de ani şi ar netezi calea spre unitatea politică (apreciată ca posibilă în 1991). Uniunea monetară este condiționată însă de trecerea la o economie de piață în RDG, precum şi de realizarea unui acord clar privind transmiterea suveranității monetare către Bundesbank (Banca Federală).

O problemă deosebit de delicată ce urmează a fi soluționată de reprezentanții celor două state germane este aceea a cursului de schimb dintre marca RDG şi marca vest-germană (DM)[2] care urmează a fi utilizat la convertirea în DM a economiilor (cca 170 mrd. mărci), pensiilor şi salariilor

---

[1] RD Germană a constituit, de mai mulți ani, întreprinderi (firme) comune în țări cu economie de piață (peste 40 firme) şi în țări membre ale CAER (2); aceste întreprinderi reprezintă o parte componentă a rețelei externe de aprovizionare şi de comercializare, fiind create, în majoritatea cazurilor, de întreprinderile de comerț exterior din RDG în colaborare cu parteneri externi. De menționat că este vorba, aproape în exclusivitate, de societăți comerciale.

[2] Pe piața „neagră", cursul actual de schimb este de 5 mărci RDG = 1 DM; în tranzacții comerciale s-au utilizat diverse cursuri, variind între 3-4,4 mărci RDG/DM. După deschiderea zidului Berlinului, la 9 noiembrie 1989, marca vest-germană a fost cotată la bursa neagră la 20-25 mărci RDG – cursul maxim.

cetățenilor est-germani[1], precum şi a datoriilor unităților economice din RDG față de stat (cca 260 mrd. mărci).

Autoritățile din RDG se pronunță pentru paritatea de schimb (1 marcă RDG = 1 DM), care nu ar afecta standardul de viață al populației est-germane şi ar stăvili exodul populației în RFG. Pe considerente economice, mulți experți vest-germani pledează pentru un curs de 2 mărci est-germane/DM, care ar asigura competitivitatea externă a economiei RDG şi ar preveni astfel creşterea ratei şomajului în această țară.

În cercurile guvernamentale vest-germane se avansează ca dată a intrării în vigoare a uniunii monetare germane 1 iulie 1990.

Autoritățile est-germane (constituite în urma alegerilor din 18 martie a.c.) consideră ca necesară realizarea simultană la 1 iulie a.c. a uniunii monetare, economice şi sociale.

R.D. Germană este dispusă să dezvolte amplu relațiile cu CEE, atât în domeniul comercial, cât şi în alte domenii de cooperare. În cursul lunii martie 1990, RDG şi CEE au convenit textul-cadru al unui Acord comercial şi de cooperare între cele două părți, text care a fost înaintat în vederea semnării şi ratificării de către autoritățile competente.

Deşi este posibil ca problema cadrului juridic al relațiilor economice ale RDG cu CEE să fie revizuită în cazul unificării celor două state germane, la nivel comunitar se consideră acest acord ca un pas important în evoluția raporturilor bilaterale.

Acordul se referă la o perioadă de 10 ani şi prevede eliminarea completă a contingentelor comunitare la importul produselor industriale din RDG până în 1995 şi cooperarea în circa 12 domenii de activitate, incluzând protecția mediului înconjurător, siguranța nucleară şi transporturi. RDG reprezintă a patra țară din Europa de Est care încheie acest gen de acorduri cu CEE (după Ungaria în 1988, Polonia şi URSS în 1989).

Între măsurile vizând trecerea la o economie de piață se înscrie şi transformarea (în luna martie a.c.) a sistemului bancar din R.D. Germană într-un sistem cu două trepte: „Banca de Stat" – bancă independentă cu atribuții în domeniul politicii monetare şi al supervizării bancare – şi „Deutsche Kreditbank AG", prima bancă comercială a țării, care a preluat de la banca centrală rolul de finanțare a industriei şi de furnizare de servicii bancare către public. Alte două bănci, „Genossenschaftskassen fur Handwerk und Gewerbe" (Fondul cooperatist pentru meşteşuguri şi mici afaceri) şi Banca pentru Agricultură şi Industria Alimentară, urmează să devină, de asemenea, bănci comerciale.

Această măsură urmăreşte să ofere instituțiilor bancare est-germane posibilitatea de a face față concurenței puternice exercitate de băncile vest-germane după înfăptuirea uniunii monetare şi economice.

---

[1] Pensiile variază în RDG, în funcție de baza de calcul, între 450-500 mărci, iar salariul mediu net este de circa 1100 mărci/lună.

Volumul comerțului cu amănuntul a crescut în trimestrul I a.c. cu 2 miliarde mărci (+6,5%) față de aceeaşi perioadă a anului anterior. De menționat diminuarea ponderii deținute în totalul vânzărilor cu amănuntul de către producătorii autohtoni, în condițiile în care cumpărătorii est-germani s-au reorientat către produsele din import. Astfel, în trimestrul I a.c. articolele de îmbrăcăminte şi textilele din producția RDG au reprezentat doar 56,5% din totalul vânzărilor cu amănuntul față de 73,5% în trimestrul I 1989. În cazul articolelor tehnice (excluzând autovehiculele), produsele indigene au reprezentat doar 42% față de 60,4% cu un an în urmă.

Vânzările de autoturisme est-germane s-au redus în luna martie a.c. cu 9,3% față de nivelul din martie 1989, în timp ce volumul desfacerilor de echipament Hi-Fi din producția internă a scăzut cu 24,2%.

Mulți est-germani sunt în aşteptarea proiectatei uniuni monetare a celor două state germane, care ar urma să fie însoțită de scăderea prețurilor pentru bunuri industriale de consum. Totodată, cumpărătorii est-germani recurg la achiziționarea de autoturisme folosite din RFG şi din Berlinul de Vest.

*

* *

În privința evoluției economice a R.D. Germane în restul anului 1990, aceasta va fi determinată, pe de o parte, de succesul programului economic al noului guvern condus de primul-ministru Lothar de Maizière (venit la putere în luna aprilie a.c.), care vizează trecerea la o economie de piață, iar pe de altă parte, de rezultatul negocierilor intergermane în problema uniunii monetare şi economice.

Se apreciază[1] că introducerea economiei de piață în RD Germană ar putea crea 4 milioane noi locuri de muncă în această țară. Circa 2,5 milioane locuri de muncă ar putea fi generate numai în afaceri de dimensiuni mici şi mijlocii şi în sectorul serviciilor. Alte 1,5 milioane posturi ar putea apărea în comerțul cu amănuntul, restaurante şi în sectorul bancar şi al asigurărilor. Nu se face nici o mențiune în legătură cu intervalul de timp în care ar urma să se producă acest fenomen economic.

Totodată, se apreciază că, în condițiile unei economii de piață, ritmul anual de dezvoltare economică în R.D. Germană ar creşte la 8-10% față de 2% în 1989, cel mai lent ritm de creştere din cursul anilor ’80.

[1] Telex Reuter, 2 martie 1990.

POLONIA

Evdochia CRAIU

În Polonia, anul 1990 a debutat cu implementarea **Programului guvernamental de reforme economice,** care reprezintă o premieră, considerat de unii ca o „terapie de şoc" administrată unei economii socialiste conduse centralizat pentru a realiza **trecerea** treptată la **economia de piață.**

Trecerea spre o economie de piață presupune crearea unui sistem de proprietate şi de management bazat pe libertatea întreprinderii private şi pe deplina autonomie a firmelor de stat (procesul de privatizare a întreprinderilor de stat a fost demarat), a unui sistem de piață de alocare a resurselor, precum şi a pieței de capital şi a pieței forței de muncă.

În prezent, Polonia este angajată în **procesul privatizării,** iar cercurile economice poloneze recunosc reforma proprietății drept una dintre principalele, dacă nu chiar decisive sarcini ale reformei economice ce se desfăşoară în țară. Totodată, se apreciază că reforma proprietății nu poate fi implementată deodată şi nici într-un ritm foarte rapid. În cadrul ei, se acționează în două direcții: dezetatizarea sau denaționalizarea şi privatizarea.

Consiliul de Miniştri al Republicii Polone, în cadrul şedinței sale din 5 martie a.c., a aprobat proiectul de lege privind privatizarea industriei, care ulterior a fost prezentat şi dezbătut în Parlament.

Guvernul nu a decis încă ce ramuri industriale urmează să fie privatizate cu prioritate, dar s-a discutat ca din această categorie să facă parte în primul rând întreprinderile cele mai rentabile.

În concepția oficială, privatizarea este de departe forma cea mai eficientă de transformare a întreprinderilor de stat. Potrivit acesteia, întreprinderile de stat ar urma să fie transformate în societăți comerciale pe acțiuni, la început principalul acționar rămânând Trezoreria (Ministerul de Finanțe), pentru ca în final să fie deținute complet sau în majoritate de investitori particulari.

Societățile comerciale ar oferi câteva avantaje pentru realizarea obiectivului etapei actuale, opinează economiştii polonezi: facilitează privatizarea (inclusiv prin participarea capitalului străin), formarea pieței de capital şi a mecanismului de autoreglare a alocării resurselor şi a investițiilor. De asemenea, această formă de organizare a întreprinderilor permite o adaptare continuă a structurii întreprinderii la condițiile mediului economic în care aceasta evoluează.

Se preconizează ca **acțiunile să fie vândute** de către Trezorerie **atât investitorilor polonezi, cât şi străini,** prin intermediul **licitațiilor publice,** afirmându-se că vor fi vândute la licitație toate categoriile de întreprinderi de

stat (mari, mijlocii şi mici, de producție sau comercializare, prestatoare de servicii), inclusiv cele falimentare în momentul de față.

În acest scop, s-a înființat Comisia Națională a Proprietății, precum şi un organ executiv al acesteia, Agenția pentru transformarea proprietății de stat.

Proiectul de lege împuterniceşte preşedintele Agenției să decidă privatizarea unei întreprinderi fie din proprie inițiativă, fie la solicitarea lucrătorilor acesteia sau a ministrului coordonator. Pentru anul 1990 se preconizează să fie privatizate mai puțin de 10% din cele cca 7600 de întreprinderi industriale de stat.

Potrivit proiectului de lege, salariații vor putea să cumpere până la 20% din acțiunile propriei lor întreprinderi, cu un rabat de până la 50% din valoarea acestora.

De asemenea, preşedintele „Agenției" poate să autorizeze vânzarea de acțiuni investitorilor străini în proporție de 10% din numărul lor total (pentru o întreprindere). Pentru a putea vinde investitorilor străini un număr mai mare de acțiuni, în unele cazuri până la 100%, Agenția de transformare a proprietății trebuie să consulte Agenția de investiții străine, decizia urmând a fi luată împreună de cele două organe.

Se apreciază că în Polonia vor apărea, legate de acest proces, o serie de complicații rezultate din necesitatea de a soluționa unele probleme organizatorice, metodologice sau financiare, ca, de exemplu: evaluarea proprietății de stat, distribuția drepturilor de proprietate în momentul transformării întreprinderilor proprietate de stat, inexistența instituțiilor financiare proprii pieței şi a pieței de capital etc.

În opinia cercurilor economice din Polonia, scopul imediat al reorganizării sectorului de stat, care se va menține încă, ar trebui să fie acela de a îngrădi intervenția statului în organizarea activității întreprinderilor de stat, acestea urmând să-şi consolideze autonomia, prin obținerea unor drepturi reale de decizie în privința programului de fabricație, a surselor de aprovizionare, a modalităților de comercializare a produselor, a stabilirii prețurilor acestora.

Problema cea mai gravă care afectează economia poloneză este **problema inflației,** care la finele lui 1989 atinsese rata de 740% iar în perioada februarie 1989-februarie 1990 a înregistrat **nivelul record de 1266%.** Măsurile preconizate în cadrul programului de austeritate sunt subordonate combaterii inflației într-un timp cât mai scurt (un an). Se va acționa în direcția **reducerii drastice a cererii întreprinderilor şi persoanelor particulare,** care se prevede a se obține prin implementarea unei politici dure în domeniul finanțelor şi al creditelor, printr-un buget echilibrat şi ajustat, prin lichidarea aproape a tuturor reducerilor de impozite etc. Salariile au fost înghețate, dar prețurile au evoluat în continuare într-un sistem liberalizat. Deficitul bugetar uriaş din anul 1989 (7,5% din PNB) se prevede a fi redus în 1990 (la 1% din PNB).

Primele rezultate ale politicii antiinflaționiste sunt numai parțial satisfăcătoare. Pe de o parte, prețurile în ianuarie şi februarie au crescut cu peste 100% dar totuşi, pe de altă parte, rata de creştere a prețurilor s-a diminuat rapid (79% în ianuarie; în jur de 23% în februarie şi cca 5% în martie). Creşterea inflației în ianuarie a.c. poate fi atribuită diferitelor măsuri de creştere a costurilor (devalorizării valutei, creşterii prețurilor la energie, ratelor înalte ale dobânzii, impozitelor ridicate etc.). **Măsurile antiinflaționiste restrictive** aplicate începând de la 1.01.1990 **au reuşit să frâneze creşterea prețurilor,** însă restrângerea cererii a avut ca rezultat şi o **scădere considerabilă a producției industriale.** Astfel, în perioada ianuarie-februarie 1990, producția industrială s-a redus cu 23,5% comparativ cu perioada similară din anul trecut. Scăderile cele mai drastice s-au înregistrat în industria prelucrării alimentelor – 39,1% şi în industria uşoară – 32,2 %.

După cum este cunoscut, în prezent Polonia se confruntă cu o **datorie externă** totală de **peste 40 miliarde dolari,** considerându-se că aceasta constituie un obstacol major în calea realizării programului de austeritate. În acest sens, premierul T. Mazowiecki a trimis un mesaj celor 17 guverne occidentale creditoare membre ale Clubului de la Paris (Polonia având față de acestea o datorie de 27 miliarde dolari) prin care solicită găsirea unor căi adecvate de rezolvare a dificultăților pe care le întâmpină Polonia în onorarea obligațiilor sale financiare externe.

Anual, Polonia plăteşte cca 1,5 miliarde dolari sub forma serviciului datoriei externe, cel mai mare din Europa răsăriteană, ceea ce reprezintă aproape integral veniturile obținute din export, lăsând la dispoziția țării o sumă infimă pentru realizarea de investiții în domeniul modernizării industriei poloneze ruinate.

În mod concret, propunerile guvernuui polonez vizau:

- suspendarea plăților scadente şi a dobânzilor pentru anii 1989-1990 neachitate;
- acționarea pentru înghețarea creşterii datoriei externe cauzate de capitalizarea dobânzii neachitate;
- căutarea de soluții chiar pentru reducerea pe termen lung a datoriei externe.

De menționat că Polonia a obținut reeşalonarea sumei record de 9,4 miliarde dolari în urma acordului semnat cu reprezentanții Clubului de la Paris, concesie rar întâlnită în practica acestei instituții. Aceasta include arieratele de la finele anului 1989 (3,4 miliarde dolari), precum şi ratele de plată şi dobânzile scadente în perioada 1990-sfârşitul lunii martie 1991 (în proporție de 100%). Plățile amânate se reeşalonează pe o perioadă de 14 ani, după o perioadă de grație de 8 ani.

Acordul de reeşalonare a unei asemenea sume record exprimă dorința membrilor Clubului de la Paris de a sprijini implementarea şi desfăşurarea reformelor economice poloneze.

Totodată, Polonia are față de băncile comerciale creditoare vestice o datorie externă pe termen mediu de cca 9 miliarde dolari. Dobânda la plățile scadente în anul curent în contul acesteia este de 700 milioane dolari.

Confruntată cu aceleaşi probleme în rambursarea plăților scadente şi în contul acestei datorii, Polonia, după ce s-a văzut nevoită să suspende în luna ianuarie plata dobânzilor datorate pe trimestrul I față de băncile creditoare, a solicitat să poarte negocieri cu acestea, în scopul de a obține încheierea unui acord similar cu cel semnat cu guvernele creditoare. Negocierile s-au purtat în decursul primelor trei luni din 1990, fără a se ajunge încă la un acord.

Polonia a beneficiat, de asemenea, de sprijinul financiar al FMI, care i-a acordat un împrumut (credit stand by) în valoare de 723 milioane dolari, precum şi al Băncii Mondiale (un credit în valoare de 360 milioane dolari).

Alături de cele două probleme fundamentale menționate, câteva probleme sectoriale acute sunt, de asemenea, de importanță majoră pentru economia poloneză în prezent. Acestea ar fi:

a) **Problema aprovizionării cu energie.** Este cunoscut că, în acest domeniu, Polonia este dependentă în proporție de 75% de cărbune. Dar cum extracția de cărbune s-a diminuat, iar costurile acestuia s-au majorat în mod prohibitiv, ca rezultat al desființării subvențiilor la minele de cărbuni, strategia pe termen lung reclamă investiții substanțiale în direcțiile tehnologiilor moderne care economisesc energia şi ale restructurării economiei poloneze în acest scop.

b) **Problema aprovizionării cu alimente.** În contextul unei structuri în totalitate ineficiente a proprietății pământului şi, prin urmare, şi a producției fermelor particulare, prezentul declin al producției agricole poloneze amenință aprovizionarea populației cu produse alimentare. Declinul, potrivit experților polonezi, este cauzat de dificultatea de a adapta structura prețului în aşa fel încât să se creeze fermierilor o motivație convenabilă (precum ar fi măsurile de stopare a creşterii rapide a costului creditului).

c) **Problema penuriei de locuințe,** care afectează în mod deosebit tânăra generație, este dificil de soluționat pe o bază comercială, având în vedere capacitatea limitată de economisire a populației.

d) **Problema ecologică.** Aspectul său economic este acela că nivelul înalt al poluării mediului înconjurător (apa şi aerul) reclamă o creştere substanțială a cheltuielilor de investiții destinate protecției şi recondiționării acestuia.

Toate problemele sectoriale menționate necesită o politică investițională bine coordonată, bazată pe creşterea ponderii cheltuielilor investiționale în totalul cheltuielilor naționale.

Pachetul de reforme economice conține, de asemenea, un ansamblu de dispoziții privitoare la noile **instrumente financiare.**

Bugetul de stat va fi separat de sistemul bancar. Aceasta înseamnă că deficitul bugetar nu va mai fi în „mod automat" finanțat prin credite de la Banca Centrală. În anul 1989 au fost emise obligațiuni guvernamentale pentru a finanța o parte din deficitul bugetar. Acest lucru se va repeta şi în anul 1990. Dar sursa principală de economisire, în anul 1990, a cheltuielilor bugetare va fi reducerea subvențiilor (la alimente, cărbune etc.). Reforma sistemului bancar va debuta prin a implementa o nouă politică monetară.

Se apreciază că **rata dobânzii** va fi instrumentul financiar principal în combaterea inflației, în raționalizarea alocațiilor de capital şi tot ea va face mai atrăgătoare pentru populație depunerile în valută națională. Acest rol, potrivit opiniilor naționale, poate fi realizat numai dacă rata dobânzii devine pozitivă (adică mai înaltă decât rata inflației).

Politica ratei dobânzii pozitive face creditul foarte costisitor (după unii prea costisitor). Rata lunară a dobânzii în luna ianuarie a.c. a fost de cca 40%, în februarie în jur de 25%, iar în martie de 12%. Toate alocațiile administrative sub formă de credite au fost desființate. Mai există numai câteva subvenții limitate (finanțate de către bugetul de stat) pentru creditarea agriculturii, locuințelor şi protecției mediului înconjurător.

Principalul instrument financiar pentru controlul salariilor este **impozitul pe creşterea de salarii** introdus în anul 1982, dar destul de ineficient până în prezent.

Primele rezultate obținute în a.c. indică că în context politic şi economic acest lucru este pe cale de a deveni eficient (pentru prima dată salariile cresc în conformitate cu previziunile guvernului).

Câteva schimbări în domeniul instrumentelor financiare sunt luate în considerare pentru anii 1991-1992:

- un impozit unic pentru firmele de stat, particulare şi cooperatiste;
- impozitul pe valoarea adăugată va fi substituit de către impozitul pe cifra de afaceri;
- taxa globală asupra veniturilor individuale va fi introdusă în locul diferitelor contribuții existente în prezent.

Programul de stabilizare, cu severele sale politici fiscală şi monetară, a condus la **scăderea producției** şi la **creşterea şomajului.** Primele rezultate arată că şomajul poate deveni o problemă serioasă deja, în viitorul apropiat. La mijlocul lunii martie a.c., în Polonia s-au înregistrat 216.557 de şomeri (comparativ cu 152.190 în luna februarie şi 55.800 în ianuarie a.c.). La data respectivă, numărul total al persoanelor în căutare de muncă reprezintă 1,2% din forța de muncă activă (18 milioane persoane). Se menționează că oraşul cel mai puternic afectat de acest fenomen este Ludz – centrul industriei textile poloneze – unde numărul şomerilor a atins cifra de 9823 de persoane.

Pentru prima dată după mulți ani, numărul şomerilor este mai mare decât numărul locurilor de muncă vacante.

Ministrul Muncii Jacek Kuron a apreciat că, în cursul anului 1990, în Polonia şomajul ar putea atinge 10% din populația activă, respectiv 1,7 milioane de persoane.

UNGARIA

Nicoleta ISAR

Viața social-politică a Ungariei a fost marcată în ultimul timp de pregătirea şi desfăşurarea alegerilor parlamentare, al căror rezultat, încheiat după al doilea scrutin de la 8 aprilie a.c., jalonează o linie de demarcație între etapa anterioară, stând sub semnul doctrinei ideologice şi economice comuniste eliminate încă în cursul primului scrutin, şi noua etapă inaugurată prin reuşita **Forumului Democratic.**

Consacrarea de către electorat a victoriei Forumuui Democratic echivalează cu opțiunea generală pentru o politică moderată, conservatoare, platforma formațiunii politice respective fiind axată pe restrângerea rolului statului în economie şi instituirea unei economii de piață („în stil german"), printr-o „privatizare lină", moderată, a sectorului naționalizat, ca şi prin practicarea unui şomaj moderat. Această linie de politică care va aparține, implicit, viitorului guvern se defineşte în raport cu poziția celeilalte formațiuni de dreapta – care va acționa în continuare în opoziție – Uniunea Democraților Liberali, considerată mai radicală şi care potrivit platformei sale propunea o „terapie de şoc" pentru scoaterea țării din criză, concretizată pe plan intern printr-o „privatizare rapidă şi spontană a economiei".

Forumul Democratic şi viitorul guvern de coaliție în curs de constituire preiau conducerea țării într-un moment în care, după cum apreciază surse oficiale ungare, economia țării este confruntată cu o „criză structurală" prelungită şi din ce în ce mai acută, ceea ce face ca sarcinile care stau în fața noii conduceri să fie extrem de dificile.

Principalele tendințe ale vieții social-economice din anul 1989 au pus în evidență un proces continuu de înrăutățire a economiei, întârzierea aplicării unor măsuri de restructurare economică radicale şi eficiente, capabile să alimenteze o creştere economică reală. **Produsul național brut** a înregistrat o reducere cu 1-2%, iar volumul global al **producției industriale** s-a situat cu aproape 3% sub indicatorii anului precedent. Situația economică a țării în

cursul anului 1989 a fost deopotrivă perturbată de un spectru larg de **tensiuni financiare.**

Evoluția proceselor economice din sfera **relațiilor economice externe** evidențiază cel mai elocvent acest lucru, fenomenul atingând cote îngrijorătoare, generând perturbări în toate sectoarele economice şi un nivel critic al toleranței sociale.

În primul rând, **deficitul balanței de plăți curente în valută convertibilă** a atins nivelul de 1,4 miliarde dolari la sfârşitul anului 1989 (cu aproximativ 600 milioane dolari mai mare decât în 1988), situând economia țării „în pragul insolvabilității". Solvabilitatea țării este grevată, totodată, de o **datorie externă brută** de peste 20 miliarde dolari, precum şi de un deficit bugetar cumulat de 1100 miliarde forinți, supus el însuşi, după afirmațiile recente ale preşedintelui Băncii Naționale Ungare, Matyas Timar, unor distorsiuni şi camuflări asemenea datoriei externe.

În acelaşi timp, cu toate că **balanța comercială** s-a încheiat cu un excedent, acesta nu a fost în măsură să compenseze deficitul din balanța serviciilor, alimentat de cheltuielile excesive pentru turism şi de plata dobânzilor la creditele externe scadente în anul 1989.

Un factor dominant în anul 1989 şi resimțit în continuare în primele luni ale anului 1990 l-a constituit **criza exportului pe relația de decontare în ruble,** ceea ce reflectă, în principal, capacitatea limitată a partenerilor Ungariei de a satisface cererile de mărfuri ale acesteia. La sfârşitul anului 1989, acesta însuma 1,4 miliarde ruble, continuând să cumuleze încă 250 milioane ruble în luna următoare. Această creştere exponențială a activului Ungariei pe relația de decontare în ruble a stat la baza deciziei luate la 18 ianuarie 1990 de către Ministerul Comerțului, de a suspenda toate autorizațiile şi contractele de export încheiate în ruble transferabile, cu toate consecințele declanşate pe plan intern (reacția rapidă a întreprinderilor industriale din domeniul construcției de maşini care exportă două treimi din producția lor în URSS)[1].

Prin reglementarea menționată, contractele de export nominalizate în ruble au fost revizuite, noile licențe de export urmând a fi acordate de la caz la caz. După aprecierile ministrului comerțului, excedentul în ruble al Ungariei echivalează cu un „credit oferit fără dobândă" pe care țara sa „este obligată să-l plătească prin credite occidentale luate în condiții tot mai grele".

În pofida faptului că programul economic al guvernului pe anul 1990 prevede reducerea cu 20% a exportului în ruble, activul pe primele 2 luni a continuat să crească. Drept urmare, guvernul a luat, în principiu, hotărârea de

[1] La întreprinderea pentru construcții de vagoane şi maşini „Raba-Gyor" au fost concediați la începutul lunii februarie 1200 de muncitori polonezi, iar 500 de muncitori unguri au fost trimişi în concediu forțat. Măsura s-a datorat frânării exportului în ruble, ceea ce a provocat întreprinderii pierderi de 1,5 miliarde ruble.

a înființa întreprinderi sub forma unor societăți pe acțiuni, care să acorde ajutor întreprinderilor ungare afectate de reducerea exportului în ruble.

De asemenea, s-au desfăşurat în luna martie convorbiri comerciale ungaro-sovietice cu privire la reglementarea activului părții ungare în schimburile comerciale pe anul trecut şi perspectiva încheierii unui acord privind schimbul bilateral de mărfuri pe anul în curs. Partea ungară a insistat ca activul în valoare de 800 milioane ruble, format în balanța comercială externă a Ungariei pe seama livrărilor suplimentare, să fie plătite în dolari de către URSS anul acesta sau anul viitor. Delegația ungară consideră însă că raportul real al calculului rublă-dolar trebuie să fie cu 50% mai mare decât consideră parte sovietică.

Pe de altă parte, delegația sovietică a insistat asupra rambursării înainte de termen (1993-1995) a creditelor financiare primite de Ungaria după anul 1985. Datoria Ungariei față de URSS se cifrează la 625 milioane ruble.

În ceea ce priveşte aprovizionarea cu surse de energie, surse oficiale naționale informează că Ungaria ar putea fi pusă în situația de a cumpăra în anul curent 1 milion de tone de țiței pe valută convertibilă, pentru a compensa, în principal, reducerea livrărilor din URSS, care s-au situat până acum la un nivel de 6,5 milioane tone. Această perspectivă survine în urma tendinței URSS de a micşora livrările la prețuri „subvenționate" pentru a-şi reorienta oferta de export pe alte piețe cu decontare în devize convertibile. Pe de altă parte, aceasta este şi consecința diminuării cu 30-40% a modestei producții interne ungare, în urma învechirii echipamentului petrolier.

Un alt fenomen din sfera relațiilor externe cu efecte perturbatorii, căruia trebuie să-i facă față actuala conducere, îl constituie **procesul de liberalizare radicală a importurilor în valută convertibilă,** inițiat în cursul anului 1989 (aplicat în proporție de 35-40%) şi prevăzut, inițial, a continua şi în 1990, până la o proporție de 60%. **Liberalizarea importului a incitat competiția** în domeniul comerțului exterior şi al comerțului cu ridicata şi cu amănuntul, **anumite întreprinderi ungare aflându-se deja într-o „situație disperată"** datorită competiției create de importurile în valută convertibilă. Pe parcursul anului 1989, procesul de liberalizare a favorizat în principal maşinile şi aceasta a indus o creştere considerabilă a importului în aproape fiecare sferă a acestor produse. Cererea de bunuri de consum pentru populație a fost mai ridicată decât cererea producătorilor datorită unor posibilități mai libere de achiziție. Volumul de import a crescut de cca 5 ori şi pe seama acestuia oferta internă s-a îmbunătățit nesemnificativ în domeniul produselor electronice destinate consumului personal, al unei serii de aparate de uz casnic, de materiale pentru pardoseli şi acoperit pereții.

După aprecierea oficialităților ungare, eficiența măsurilor de politică menționate mai sus impune cu atât mai mult consolidarea excedentului comercial în valută convertibilă înregistrat la finele anului 1989, care face necesară aplicarea în continuare a unor măsuri radicale, cât mai curând

posibil, în sensul **stabilirii unui sistem de preferințe care să încurajeze vânzarea pe piețele cu decontare în valută convertibilă şi descurajarea vânzărilor pe piața internă şi pe piețele cu decontare în valută neconvertibilă.**

Potrivit aceloraşi opinii, aceste măsuri se impun ca singura alternativă în condițiile în care modificarea structurii producției în general şi orice îmbunătățire în consumul personal vor fi condiționate în următorii ani, în mod fundamental, de o **politică eficientă în direcția exportului.** Fără efectuarea acestor modificări, sprijinul țărilor occidentale şi al organizațiilor internaționale acordat Ungariei s-ar putea diminua rapid.

Pentru a permite realizarea de **investiții vizând extinderea exporturilor şi achiziționarea de maşini din Occident,** începând din septembrie 1989, **Unicbank** oferă credite în devize convertibile fără dobândă unor întreprinderi din țară. Creditele în devize convertibile acordate pentru importul de instalații şi echipamente productive vor trebui rambursate într-un interval între 3 şi 5 ani, în forinți, la cursul de schimb al zilei. Creditele pentru dezvoltarea exporturilor vor fi însă rambursate în devize convertibile, într-o perioadă de 5 ani. Unicbank finanțează aceste credite pornind de la un fond de 2 milioane mărci vest-germane, obținut de la Deutsche Genossen Schaftliche Bank (RFG), în scopul sprijinirii întreprinderilor particulare. Cererile de credite, adresate caselor de economii şi consemnațiuni sau direct către Unicbank sunt analizate în fiecare caz în parte. Întreprinzătorii nu plătesc dobânzi, însă trebuie să suporte cheltuielile de gestionare a creditului, care se scad din sumele acordate.

Potrivit declarațiilor autorităților ungare, țara ar avea nevoie în continuare de sprijin extern, în cursul anului 1990, în vederea revitalizării economiei (evaluat la cca 2 miliarde dolari).

Recent, FMI a acordat Ungariei un împrumut de 206 milioane dolari pentru necesitiăți urgente.

La sfârşitul lunii martie a.c., la Bruxelles, au fost semnate documentele pe baza cărora CEE acordă, de asemenea, Ungariei un credit în valoare de 1 miliard dolari (cca 870 milioane ECU), destinat reorganizării structurii economice şi lichidării dificultăților legate de transformarea acesteia. Prima tranşă (440 milioane dolari) a creditului s-a convenit să fie transferată Băncii Naționale a Ungariei în termen de două săptămâni.

În aceeaşi ordine de idei trebuie menționat faptul că, recent, a fost încheiat la Seul un aranjament privind acordarea unui împrumut în valoare de 40 milioane dolari de către un consorțiu de bănci sud-coreene în favoarea Băncii Naționale a Ungariei. Acesta este al doilea credit acordat de Coreea de Sud Ungariei, primul fiind alocat în decembrie 1988, în valoare de 125 milioane dolari.

URSS

Alexandrina POPA

Pentru anul 1990, cercurile oficiale sovietice au considerat necesară instituirea unui pachet de măsuri extraordinare vizând stoparea tendințelor negative şi contradictorii din viața economico-socială, accentuate pe tot parcursul anului precedent. Stabilizarea procesului creşterii economice ar urma să se resimtă treptat, în perioada 1991-1992.

La formularea obiectivelor politicii economice a anului curent s-au avut în vedere, în principal, următoarele evoluții nesatisfăcătoare:

- Creşterea economică generală în 1989 cu mult sub nivelul planificat şi deteriorarea, de la un trimestru la altul, a indicatorilor cantitativi şi calitativi din principalele sectoare (produsul național brut s-a majorat numai cu 3%, venitul național cu 2,4 – în prețuri constante – iar producția industrială cu 1,7%; fără includerea în calcul a vânzărilor de băuturi alcoolice şi de mărfuri provenite din import, creşterea venitului național s-a limitat la numai 1,5%; după estimările unor economişti sovietici, având în vedere dificultățile din sectorul energetic, venitul național al țării ar fi înregistat de fapt o evoluție negtivă (anexa nr. 1).
- Accentuarea proceselor inflaționiste, atât pe seama creşterii vizibile (cu 2%) şi mascate a prețurilor la bunurile de consum şi la servicii, cât şi pe seama sporirii până la cca 165 miliarde ruble a cererii interne neacoperite prin mărfuri şi servicii; rata inflației este apreciată oficial la 7,5%, dar calculele economiştilor sovietici converg către un spor de peste 15%.
- Persistența dezechilibrului financiar intern, în ciuda reducerii deficitului bugetar la 92 miliarde ruble către finele anului 1989 față de 120,8 miliarde ruble prevăzute inițial.
- Activitatea deficitară prelungită din transporturile de mărfuri, cu influențe negative asupra aprovizionării tehnico-materiale a principalelor sectoare economice (industrie, agricultură, construcții).
- Încheierea balanței comerciale cu un sold negativ în valoare de 2 miliarde ruble, ceea ce a creat noi tensiuni în situația valutară a țării, în condițiile în care dimensiunea datoriei externe era considerată, încă de la mijlocul anului 1989, drept îngrijorătoare (echivalentă cu 34 miliarde ruble, din care 28 miliarde ruble în valută convertibilă).

Față de complexitatea problemelor cu care se confruntă economia sovietică, planul de dezvoltare economico-socială pe anul 1990 şi programele speciale sectoriale adoptate către sfârşitul anului trecut îşi propun următoarele obiective esențiale:

1) **Însănătoşirea activității financiare interne –** ca factor primordial al opririi tendinței de deteriorare a evoluției economice în ansamblu, prin:

- reducerea deficitului bugetar la 60 miliarde ruble în anul 1990 şi până la 20 miliarde ruble după anul 1993;
- restrângerea cu o treime a investițiilor alimentate din fonduri centralizate de stat în toate sferele productive (exceptând cele legate de producția bunurilor de consum) şi diminuarea cheltuielilor destinate apărării, întreținerii aparatului administrativ, achiziționării din străinătate de utilaje, de materiale pentru industria grea şi pentru realizarea unor proiecte de mare anvergură;
- reducerea drastică a volumului emisiunii monetare (după majorarea cu 56% a masei monetare puse în circulație în anul 1989);
- relaxarea tensiunii dintre cererea şi oferta de bunuri de pe piața internă, prin majorarea cantităților de mărfuri alimentare şi nealimentare oferite (inclusiv pe seama unor importuri de urgență), ca şi de servicii pentru populație.

Creşterea masivă a cererilor de import întâmpină însă rezistența unui serios factor limitativ: deficitul comercial în creştere, datorat în anul 1989, în bună măsură, tocmai achizițiilor de mărfuri alimentare şi de bunuri industriale de consum; parțial, contravaloarea acestora a fost acoperită pe seama încasărilor obținute de URSS din vânzări sporite de aur şi de alte metale prețioase pe piața internațională.

În cercurile economice şi parlamentare sovietice se insistă pentru alocarea în viitor a unor fonduri valutare sensibil majorate în vederea satisfacerii cererii de pe piața internă şi a slăbirii, pe această cale, a presiunilor inflaționiste (se susține necesitatea efectuării în decurs de 2-3 ani a unor împrumuturi în valoare de 25-30 miliarde dolari, garantate cu rezervele de aur ale țării, pentru finanțarea importurilor de bunuri de consum).

2) **Slăbirea încordării sociale**, având în vedere că stările acute din ultimul timp (greve, conflicte interetnice), ca şi disciplina scăzută din unitățile economice au ca mobil şi problemele nerezolvate, legate nemijlocit de nivelul de trai.

În acest sens, se preconizează următoarele:

- ponderea investițiilor destinate obiectivelor cu caracter social se va ridica la 28,9% din volumul total al investițiilor de stat, față de 24,3% în 1985; cuantumul lor ar urma să depăşească de 3-3,5 ori sumele alocate aceluiaşi scop în anii precedenți şi să permită modificări de structură radicale în industria sovietică, în direcția promovării producției şi comercializării bunurilor de consum;
- conform programului special guvernamental adoptat la finele anului 1989, producția de bunuri industriale de consum (alimentare şi nealimentare) urmează să se majoreze cu 66 miliarde ruble, ceea ce

depăşeşte de 4 ori sporurile medii ale producţiei din anii anteriori (după părerea specialiştilor sovietici din domeniul planificării, o asemenea sarcină introduce un element de tensiune în activitatea investiţională, necesitând dublarea volumului alocaţiilor în toate sferele economice care au tangenţă cu producţia şi circulaţia acestor bunuri);

- stimularea dezvoltării producţiei de bunuri industriale de consum prin mijloace fiscale (reduceri de impozite); adaosuri la preţurile cu ridicata pentru produse destinate copiilor şi persoanelor în vârstă; reducerea vărsămintelor la buget din beneficiile realizate; stimularea producţiei unor unităţi din mijloacele aflate la dispoziţia organelor locale de conducere; alocări de fonduri valutare unităţilor care realizează producţii peste plan în cadrul nomenclatorului convenit etc.
- finalizarea, în primele luni ale anului curent, a lucrărilor de construcţii începute în anul 1989 în domeniul respectiv şi rămase neterminate, pe ansamblu, în proporţie de peste 20%.

Analiştii sovietici observă că aceste două direcţii de bază ale planului curent implică şi unele soluţii cu efecte contradictorii, în sensul că necesitatea efectuării unor investiţii masive în domeniile prioritare ale sectorului social ar contrazice principiile austerităţii pe care le statuează planul în vederea însănătoşirii situaţiei financiare interne şi externe. Se recurge totuşi la asemenea măsuri extraordinare pentru a se rupe cercul vicios în care evoluează de mai mult timp cele două importante laturi ale vieţii economice şi sociale a ţării.

3) **Realizarea condiţiilor materiale şi organizatorice pentru demararea unei creşteri economice dinamice** începând cu perioada cincinală următoare.

În acest scop, planul pe anul în curs, prevăzând ritmuri modeste pentru creşterea economică în ansamblu (vezi anexa nr. 2), pune accentul pe adâncirea unor modificări în structura producţiei sociale şi pe aspectele calitative ale creşterii. Astfel, se intenţionează:

- îmbunătăţirea sensibilă a relaţiei dintre sporul producţiei finale şi a celei intermediare încât, în 1990, ponderea producţiei finale în produsul social să atingă 35,1% comparativ cu o cotă de 32,2% prevăzută prin planul actual de cinci ani;
- majorarea până la 86,7% (faţă de 80,9% în 1985 şi 83,7% în 1989) a cotei resurselor destinate creşterii consumului curent şi construcţiilor neproductive din venitul naţional utilizat şi reducerea, în consecinţă, la 13,3% a ponderii resurselor pentru reproducţia lărgită şi pentru alte tipuri de acumulări;
- creşterea anuală a productivităţii muncii sociale cu 4,1% faţă de 2,8% în medie în anii 1986-1988 şi 2,2% în 1989;

– scăderea intensității materiale a producției sociale cu 2,1% (față de -0,3% în anul precedent) şi a intensității energetice a venitului național cu 1,8% (față de -0,6% în 1989).

4) **Accelerarea şi radicalizarea reformei economice.** Crearea premiselor pentru trecerea mai rapidă la economia de piață.

În mod oficial, se apreciază că, până în prezent, s-au făcut unele progrese în trecerea ramurilor economice pe principiile de autogestiune şi autofinanțare, în dezvoltarea mişcării cooperatiste, a lucrului în arendă etc. (Astfel, de exemplu, la începutul anului curent, în sistemul de arendă lucrau 1332 întreprinderi industriale, 731 de organizații din construcții, 4911 colhozuri şi sovhozuri, 988 de întreprinderi din sfera comerțului cu amănuntul, 1043 de întreprinderi de alimentație publică, 138 de unități pentru prestări de servicii etc.).

Cu toate acestea, se consideră necesară accelerarea şi radicalizarea reformei economice, deoarece – după cum aprecia preşedintele M. Gorbaciov la sfârşitul lunii martie a.c. – pârghiile economice de conducere nu funcționează în mod practic. El s-a referit, în primul rând, la sistemul de formare a prețurilor, la mijloacele de control bancar, la sistemul monetar-financiar.

Se insistă, în prezent, pentru introducerea unui mecanism care să permită concurența sănătoasă între unitățile economice, înlăturându-se influența negativă a „pieței negre”.

După adoptarea, în martie a.c., a Legii privind pământul (care urmează să intre în vigoare la 1 iulie a.c.), se află în pregătire un pachet de 20 de acte normative privind întreprinderea economică, reforma prețurilor, reglementarea investițiilor străine, crearea societăților pe acțiuni şi altele. În acest fel, se urmăreşte o mai bună corelare între actele normative generale şi cele specializate adoptate anterior.

*

* *

Analizele oficiale recente privind realizările din viața economică şi socială a URSS demonstrează că, **în primele trei luni ale anului curent,** programul de stabilizare a pieței şi de însănătoşire a vieții economice nu a fost realizat în măsura aşteptată.

Astfel, indicatorii economci din principalele sectoare productive s-au deteriorat de la o lună la alta. O serie de factori destabilizatori, cu acțiune prelungită şi agravată în 1989, continuă să se manifeste şi la începutul acestui an.

În industrie, pe ansamblul primului trimestru, producția a fost în scădere cu 1,2% (mai accentuată, respectiv 3%, în sectorul producător de mijloace de producție) față de perioada corespunzătoare a anului precedent, activitatea aflându-se sub următoarele influențe nefavorabile:

- situaţia politică încordată în Transcaucazia (scăderi ale producţiei globale cu 3,6% în Tadjikistan, cu 12% în Armenia şi cu 25% în Azerbaidjan);
- manifestări mai frecvente de încălcare a disciplinei contractuale; în primul trimestru a.c., pe ansamblul industriei, obligaţiile contractuale au fost realizate în proporţie de 98,7% faţă de 99,4% în trimestrul I 1989; pierderile în gestiunea economică a întreprinderilor din cauza nerespectării contractelor economice au însumat 2,5 miliarde ruble (dublul celor din trimestrul I 1989); din evidenţele centralizate ale celor 56 de producţii de mare importanţă economică, rezultă scăderi în cazul a 38 de produse, între care: sodă caustică, îngrăşăminte minerale, cauciuc sintetic, acid sulfuric, cherestea, utilaj petrochimic, motoare electrice, ţesături, încălţăminte etc.; în complexul metalurgiei, o treime din întreprinderi nu au realizat sortimentele comandate de beneficiari;
- neritmicitatea producţiei în numeroase unităţi specializate în realizarea de mijloace tehnice şi bunuri de consum, în ultima decadă a fiecărei luni înregistrându-se între 40 şi 78% din producţiile lunare planificate;
- scăderea volumului producţiei în complexul industrial militar, în legătură cu reprofilarea a peste 100 de întreprinderi pe activitate civilă; se remarcă faptul că noua producţie nu a reuşit să compenseze din punct de vedere valoric pe cea realizată anterior în unităţile militare;
- oprirea în masă a producţiilor puternic poluante, îndeosebi din industria grea.

Analizele oficiale sovietice relevă însă şi o serie de tendinţe pozitive, afirmate îndeosebi către sfârşitul trim. I a.c.

Astfel, în complexul construcţiilor de maşini se remarcă: accentuarea dezvoltării producţiilor de înalt nivel tehnic (maşini unelte tip centre de prelucrare şi maşini de forjă-presă cu comandă numerică); stoparea crizei din industria autoturismelor; dezvoltarea în ritmuri rapide a producţiei de utilaj pentru industria uşoară şi alimentară, pentru complexul agroindustrial şi pentru alimentaţie publică în unităţi reprofilate din sectorul militar etc.

În complexul producător de bunuri industriale de consum s-a realizat un spor al producţiei de 6,4% faţă de trim. I 1989, cele mai semnificative creşteri fiind înregistrate în producţiile de mijloace tehnice de uz casnic, de unelte pentru uz gospodăresc şi la unele categorii de confecţii şi articole de galanterie. Totuşi se remarcă faptul că ritmul producţiei în acest domeniu a fost de două ori mai redus decât cel preconizat prin programul special adoptat la finele anului trecut.

În complexul agroindustrial se remarcă un ritm foarte lent de activitate, datorat, în bună măsură, scăderii achizițiilor de stat la o serie de produse (animale şi păsări pentru abator, ouă etc.). Producțiile de lapte şi produse lactate s-au majorat cu 3,5%, cea de margarină cu 4%, iar producția de unt a scăzut cu 2% față de trim. I 1989. Au stagnat producțiile de făină, paste făinoase şi de produse marine.

Sub influența dificultăților din principalele sectoare productive, **venitul național** al țării a marcat o scădere de cca.1% în primele două luni ale anului curent.

Datele oficiale atestă, de asemenea, că nu s-a atenuat **disproporția dintre creşterea veniturilor băneşti ale populației şi sporul productivității muncii;** dimpotrivă, creşterea medie cu 9% a salariilor în trim. I a.c. egalând-o pe cea din întregul an 1989 față de un spor de câteva ori mai redus al productivității muncii sociale, **constituie în continuare un factor de presiune inflaționistă.** Conform calculelor economiştilor sovietici, dacă în anul 1960, la o masă monetară de 1 rublă reveneau mărfuri aflate în comerț în valoare ade 1,42 ruble, în prezent revin numai în valoare de 18 kopeici.

Preocupările din domeniul **relațiilor economice externe** se centrază în jurul necesității de a se reduce importantul deficit comercial acumulat în anul precedent şi de a se demara mult aşteptatele modificări structurale ale celor două fluxuri de mărfuri (avându-se în vedere faptul că, şi în prezent, livrările externe ale URSS continuă să fie alcătuite în proporție de cca 60% din produse de bază, iar importurile în proporție de 2/3 din produse finite).

Analizele oficiale sovietice recunosc faptul că utilizarea pe scară largă a acordurilor de barter şi implementarea noilor forme de colaborare (legături directe între întreprinderi proprii şi străine, societăți mixte etc.) au încă o contribuție infimă la rezolvarea marilor probleme ale relațiilor economice externe; ponderea schimburilor realizate prin asemenea acțiuni de colaborare este de numai 1,3% în volumul total al comerțului exterior sovietic, iar rezultatele schimburilor externe ale celor 184 de societăți mixte care desfăşoară la ora actuală o activitate concretă (din totalul de 1274 de societăți înregistrate până la începutul acestui an) sunt deficitare. De aceea, în cursul acestui an, se urmăreşte flexibilizarea mai pronunțată a economiei sovietice la formele noi şi mai eficiente de relații externe şi la reorientări ale colaborării pe regiuni economico-geografice.

Astfel, în condițiile agravării în anul 1989 a deficitului comercial în relația cu țările est-europene şi cu țările socialiste neeuropene (care dețin 60% din comerțul total sovietic), a crescut interesul partenerilor sovietici pentru încheierea unor operațiuni de barter cu decontarea în valută convertibilă şi la prețuri mondiale – ca acțiune de testare a extinderii şi generalizării noului sistem de decontare în raporturile comerciale cu țările est-europene, începând cu anul 1991 (în acordul încheiat cu Polonia privind schimburile comerciale

reciproce pe anul 1990, s-a prevăzut o asemenea formă de decontare pentru un volum de schimburi echivalând cu 15% din totalul comerțului reciproc).

Totodată, întreprinderile sovietice au trecut, mai insistent, la selecția după criterii de nivel tehnic şi calitate a ofertei țărilor est-europene şi de solvabilitate a partenerilor comerciali.

Un alt obiectiv al politicii comerciale urmărite şi în anul curent este acela al evitării unor dezechilibre mai accentuate în balanțele comerciale şi de plăți cu unii parteneri (Iugoslavia, Finalnda, RPD Coreeană, Egipt), acestora aplicându-li-se sistemul licențelor de import până la finele anului 1990 (în baza Hotărârii Consiliului de Miniştri al URSS nr. 203 din 7 martie 1989).

Extinderea şi diversificarea relațiilor economice cu SUA, ca şi negocierea unui cadru juridic mai favorabil, nediscriminatoriu, pentru desfăşurarea comerțului reciproc au constituit şi în primul trimestru a.c. o preocupare a cercurilor economice sovietice. În acest sens, în luna martie a.c. a fost încheiat acordul de principiu în baza căruia SUA vor exporta anual în URSS cel puțin 10 milioane tone grâu, porumb şi soia pe perioada următorilor 5 ani. De asemenea, se desfăşoară intense tratative în vederea încheierii unui acord comercial bilateral şi pentru acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate de către SUA partenerului sovietic.

La începutul anului curent s-au întreprins acțuni de adâncire a legăturilor de colaborare economică cu partenerii tradiționali vest-europeni, prin acțiuni bilaterale şi multilaterale.

Consolidarea prezenței URSS în colaborarea economică dintre țările bazinului Oceanului Pacific este o altă direcție a politicii economice externe a statului sovietic. În cadrul acesteia, se are în vedere şi asigurarea unei exploatări mai eficiente a însemnatului potențial economic din Extremul Orient sovietic, prin atragerea de tehnică, tehnologie şi mână de lucru din țările zonei.

În acest sens, se remarcă contactele pentru extinderea cooperării economice şi tehnice cu Japonia în valorificarea resurselor forestiere şi a zăcămintelor de purtători de energie; dezvoltarea de legături economice specifice cu China (îndeosebi legături directe între unități comerciale din zonele de frontieră, utilizarea forței de muncă din zonele chineze învecinate etc.); abordarea piețelor țărilor asiatice nou industrializate (tratative avansate cu Coreea de Sud, în vederea stabilirii de relații diplomatice şi a dublării volumului de schimburi comerciale reciproce, de la un an la altul, până în 1992; negocieri cu Taiwanul pentru stabilirea de relații comerciale directe); o prezență economică mai activă în țările în curs de dezvoltare din zonă.

Anexa nr. 1

URSS: Date privind principalii indicatori ai dezvoltării economico-sociale în anul 1989

Indicatori	Plan anual		Realizări			
	Conform legii planului	Precizat ulterior	3 luni 1989/ 3 luni 1988	6 luni 1989/ 6 luni 1988	9 luni 1989/ 9 luni 1988	12 luni 1989/ 12 luni 1988
Produsul național brut	4,5	7,0	5,0	3,5	3,6	3,0
Venit național produs	3,8	5,7	4,0	2,5	2,4	2,4
Productivitatea muncii sociale	3,8	4,5	4,5	2,8	2,2	2,3
Producția industrială	4,0	3,0	3,2	2,7	2,2	1,7
Producția globală de bunuri de consum	...	10,0	5,8	5,6	5,7	5,9
-alimentare	...	11,0	2,7	2,9	3,2	3,2
-nealimentre	...	9,3	7,7	7,3	7,3	7,7
Intrarea în producție a mijloacelor fixe (din toate sursele de finanțare)	4,7	13,0	-3,0	-0,8	-3,0	-2,0
Fondul de retribuire la nivelul economiei	...	3,2	9,0	9,5	8,5	9,0
Volumul comerțului cu amănuntul (de stat şi cooperatist)	6,1	7,6	8,9	9,4	9,9	8,1
Servicii pentru populație	11,2	10,5	11,6	10,2	8,2	8,2
Volumul comerțului exterior	-2,0	2,9	-0,6	1,3	2,8	4,7

Sursa: Legea planului de dezvoltare economico-socială pe anul 1989; Comunicatul Comitetului de Stat pentru Statistică al URSS privind evoluția social-economică a țării în anul 1989.

Anexa nr. 2

Principalii indicatori ai planului de dezvoltare economico-socială a URSS pe anul 1990

	Indici (raportați la planul pe anul 1989)
Produsul național brut	102,3
Venitul național produs	101,1
Structura venitului național utilizat (în % din total venit național)	
- resurse pentru consum curent	86,7
- resurse pentru reproducția lărgită	13,3
Productivitatea muncii sociale	102,8
Producția mijloacelor de producție în industrie	100,5
Producția bunurilor de consum în industrie	106,7
Producția de bunuri de consum (prețuri curente) din care:	113,5
- mărfuri alimentare	102,9
- mărfuri nealimentare	120,3
Servicii prestate pentru populație	111,1
Venituri reale pe locuitor	101,3

R.S. VIETNAM

Ioan Mihail STOIAN

În anul 1989, situația economică a Vietnamului a înregistrat unele îmbunătățiri comparativ cu situația din anii precedenți, îndeosebi o redresare a producției agricole, reducerea sensibilă a inflației, unificarea cursului de schimb al monedei naționale pe piața oficială şi neoficială, sporirea numărului de întreprinderi cu capital străin. Îmbunătățirile acestea s-au datorat în principal măsurilor aplicate în direcția restructurării mecanismului economic, axate pe recunoaşterea şi promovarea tuturor formelor eficiente de organizare în economie, precum şi aplicării riguroase a unei politici financiar-monetare restrictive. Au rămas nesoluționate unele probleme grave, ca: producția industrială necorespunzătoare, o datorie externă ridicată şi un şomaj cronic.

Potivit datelor comunicate la sesiunea Adunării Naționale a R.S. Vietnam, în anul 1989, produsul național brut a sporit cu 3,5%, iar venitul național cu 3,2% față de 1988.

În **agricultură** (care rămâne sectorul de bază al economiei, ocupând aprox. 70% din populația activă), planul de producție a fost depăşit, acoperindu-se aproape integral necesitățile alimentare.

Industria s-a menținut într-o situație dificilă, nefiind în măsură să satisfacă necesitățile de dezvoltare a economiei, deşi producția industrială a sporit cu 3% față de nivelul din 1988. Principalele probleme din acest sector rămân: predominarea echipamentelor şi tehnologiilor învechite, gradul redus de utilizare a capacităților (50-60%, ca urmare îndeosebi a insuficienței materiilor prime şi materialelor), slaba calitate a produselor. Investițiile au fost canalizate integral spre obiectivele economice prevăzute a fi date în funcțiune în anii 1989 şi 1990.

În activitatea de **comerț exterior,** planul pe anul 1989 a fost depăşit cu 40%. Exportul a sporit cu 50%, crescând îndeosebi livrările externe de orez, la peste 1,5 milioane tone. Raportat însă la necesitățile de import mereu crescânde, volumul exporturilor a fost insuficient. Nomenclatorul produselor de export a rămas încă foarte redus, fiind format în principal din materii prime neprelucrate. În anul l989 s-a extins **cooperarea** cu alte state, au sporit **investițiile străine** în economia țării.

În anul trecut, **deficitul bugetar** a rămas ridicat, în condițiile în care încasările la buget nu au marcat o creştere sensibilă. Măsurile întreprinse în cadrul reformei economice în direcția reducerii compensațiilor şi a subvențiilor de stat au dus la închiderea unui număr important de întreprinderi, accentuând fenomenul **şomajului.** Potrivit unei publicații est-germane, în Vietnam există

aproximativ 5 milioane de şomeri şi cca 7 milioane de lucrători cu program redus (cu diminuarea corespunzătoare a salariului). Conform aceleiaşi surse, în Vietnam – ca urmare a creşterii demografice ridicate (cu 1,2 milioane persoane pe an) – ar fi necesară crearea în fiecare an a cca 1 milion locuri de muncă, dar din acestea se creează numai 50%.

Potrivit surselor naționale, preluate de surse sovietice, în anul 1989 s-a încheiat formarea unei **piețe interne unitare,** pe care toate tranzacțiile se efectuează la „prețuri comerciale unificate" (inclusiv de achiziționare şi vânzare a bunurilor de investiții şi a materiilor prime).

În condițiile diminuării numărului de întreprinderi nerentabile, rata **inflației** a fost în decursul anului 1989 mult redusă (de la peste 100% la 2%).

Noua **politică financiară** a stimulat atragerea în circuitul bancar a unei mari părți din fondurile disponibile ale populației. În acest fel, a fost posibilă o oarecare echilibrare a masei monetare cu volumul total al mărfurilor.

Printre problemele importante pe care Vietnamul nu a reuşit să le depăşească este şi cea a **rezervelor valutare** foarte scăzute şi a datoriei externe ridicate. Astfel, încă din septembrie 1989, Vietnamul a îndeplinit condițiile impuse de Fondul Monetar Internațional (FMI) pentru acordarea de noi împrumuturi. Ultimul credit solicitat era de 140 milioane dolari, necesar achitării datoriilor pe termen scurt. Cu toate acestea, FMI, care, din motive politice, a sistat din 1985 împrumuturile către Vietnam, nu a transferat până în prezent nici această sumă. În asemenea condiții, fondurile valutare ale acestei țări asiatice au fost anul trecut insuficiente (situându-se în decembrie la numai 10 milioane dolari), nepermițând satisfacerea necesităților economiei.

Pentru anul 1990, principalele priorități ale restructurării economice a Vietnamului rămân majorarea producției de alimente, de bunuri de consum şi de produse destinate exportului, precum şi îmbunătățirea infrastructurii.

Conform declarației vicepremierului vietnamez, țara ar avea nevoie de o asistență financiară de proporții pentru a-şi îmbunătăți infrastructura şi pentru a micşora decalajul dintre nivelul său de dezvoltare şi cel al unora din vecinii săi din sud-estul Asiei.

O dezvoltare mai puternică se preconizează a avea în 1990 sectoarele tradiționale: **agricultura** (în cadrul căreia producția de cereale urmează să atingă
cca 22 miloane tone), **piscicultura** (producția de peşte şi produse marine va creşte cu 7%, la aproximativ 1 milion tone) şi **industria lemnului.** În cadrul **industriei** (a cărei producție este prevăzută să crească – în termeni valorici – cu 6-8% față de 1989), accentul se va pune pe trecerea la autogestiune, înnoirea tehnologiei şi utilajelor, creşterea productivității muncii şi reducerea pierderilor. Se preconizează sporirea investițiilor destinate infrastructurii. În producția de **bunuri de consum** se pune accentul pe utilizarea completă a capacităților existente (unități de stat şi meşteşugăreşti), pe promovarea

întreprinderilor familiale, crearea de noi întreprinderi, înnoirea gamei de produse şi creşterea calității.

Pentru anul 1990 se preconizează o puternică extindere a volumului **comerțului exterior,** a activității de **cooperare** (inclusiv în domeniul utilizării forței de muncă), precum şi atragerea în continuare a **investițiilor străine.** Astfel, exportul este prevăzut să sporească cu peste 40%, livrările către țările socialiste asiatice, URSS şi țările est-europene urmând să crească cu 61% față de anul anterior. Tendința de extindere a colaborării cu alte state se va menține (în prezent se realizează în Vietnam cca 100 de proiecte în cooperare cu firme străine, determinând efectuarea unor investiții externe ce însumează aproximaativ 800 milioane dolari).

În ceea ce priveşte **inflația,** se întreprind toate măsurile pentru eliminarea ei, în scopul stabilizării prețurilor pe piața internă.

Una din problemele importante cu care se confruntă economia vietnameză rămâne cea a **rezervelor valutare** reduse, în condițiile în care FMI (sub influența Statelor Unite) nu au reluat acordarea de împrumuturi. Dacă interdicția FMI se menține, situația Vietnamului s-ar putea agrava în anul următor, când țările membre CAER îşi vor reduce probabil substanțial împrumuturile acordate. În 1990, țările menționate urmează să acorde Vietnamului împrumuturi totalizând 1 miliard de ruble (aproximativ 1,6 miliarde dolari).

IUGOSLAVIA

Marilena IVAN

Anul 1990 a debutat cu intensificarea preocupărilor de restructurare şi relansare a sistemului economic pe fondul situației de criză a economiei Iugoslaviei. Ele s-au concretizat prin adoptarea, la 18 decembrie 1989, de Adunarea RSFI, a „Programului reformei economice” şi a „Măsurilor de implementare a acesteia în 1990” (ca parte a programului ce vizează evoluția economiei pe termen mediu şi lung) elaborate de guvernul condus de Ante Markovici, al cărui obiectiv este să „scoată economia țării din îndelungata sa letargie chiar din al doilea semestru al anului în curs”.

Vizând cu prioritate „relansarea creşterii economice, reducerea inflației şi creşterea în continuare a exporturilor”, obiectivele stabilizării economice, propuse şi adoptate în 1989, au avut în vedere crearea condițiilor materiale şi financiare pentru dinamizarea producției şi modernizarea tehnologică, potrivit cerințelor unei participări eficiente (orientate spre factori calitativi) la schimburile economice internaționale.

Între criteriile de bază ale modelului de dezvoltare economică, care „se va baza pe legitățile pieței, şi nu pe directivele statului”, figurează profitul, orientarea cu prioritate spre export, ocuparea forței de muncă şi modernizarea tehnologică (permițând un consum rațional, economisirea energiei şi materiilor prime, odată cu respectarea normelor de protecție a mediului înconjurător).

Fundamentat pe reforme constituționale şi politice, Programul reformei ecnomice are un caracter radical, este orientat ferm spre liberalizarea şi dereglementarea vieții economice şi s-a concretizat în adoptarea a peste 40 de legi.

Datele preliminare referitoare la **evoluția economiei lugoslaviei în 1989** reflectă tendințele diferențiate ale indicatorilor economici, şi anume de înviorare a schimburilor externe paralel cu înregistrarea unor ritmuri lente de creştere a producției industriale şi a productivității muncii sociale, cu declanşarea fenomenului de hiperinflație, cu majorarea îngrijorătoare a numărului de şomeri, cu creşterea sensibilă a costului vieții. În acest context, **pentru anul 1990** s-a preconizat diminuarea ratei anuale a inflației (până la un nivel de cel mult 13%), sporirea investițiilor cu 2% față de anul 1989, diminuarea producției industriale cu 2%, creşterea numărului persoanelor fără locuri de muncă, concomitent cu majorarea sensibilă a schimburilor comerciale.

Aprecierile cu privire la **rezultatele obținute în trim. I 1990 în economia iugoslavă,** prin aplicarea programului inițiat de guvernul condus de A. Markovici şi implementarea treptată a măsurilor de politică economică prevăzute pentru anul în curs, scot în evidență atât rezultatele pozitive, constând în tendința de reducere a ratei lunare a inflației, creşterea sensibilă a volumului schimburilor comerciale comparative cu cele din perioada corespunzătoare a anului 1989, sporirea rezervelor valutare, cât şi „persistența unor dificultăți serioase”[1]. De aceea, în cadrul examinării situației economiei de către Prezidiul RSFI (din februarie 1990) s-a subliniat necesitatea „combaterii acestor fenomene, cu atât mai mult cu cât urmează etapa decisivă în aplicarea reformei economice”.

În domeniul **industriei,** între obiectivele prioritare sunt profilate în continuare intensificarea eforturilor de punere în aplicare a programelor de producție şi export în curs de desfăşurare, de modernizare în principal a industriilor producătoare pentru export, între care industria de prelucrare a cuprului, industria mobilei, cea textilă, a cauciucului şi chimică, precum şi de dezvoltare a producției în industria construcțiilor de maşini, de aparate de uz

[1] În alocuțiunea sa, în cadrul sesiunii Adunării RSFI din februarie 1990, preşedintele Prezidiului RSFI Janez Drnovsek a precizat că „cei zece ani de criză economică şi politică se reflectă în menținerea tendinței de stagnare economică, incluzând încetinirea dinamicii activităților economice, persistența inflației şi în instabilitatea generală a vieții economice”.

casnic, cea de alimente destinate exportului (în special spre țări capitaliste dezvoltate).

Ținând seama de însemnătatea **agriculturii** pentru economia iugoslavă, guvernul a elaborat şi supus analizei şi adoptării Adunării RSFI (martie 1990) proiectul programului privind politica economică în acest domeniu (care trebuie să se bazeze pe creşterea eficienței economice, a competitivității pe piață şi deblocarea inițiativei particulare).

Acesta preconizează măsuri menite să creeze condițiile necesare pentru finanțarea reproducției curente, stimularea materială pentru restructurarea mai intensă a producției şi pentru majorarea exporturilor.

Se prevede, de asemenea, formarea liberă pe piață a prețurilor produselor agricole şi alimentare. În ceea ce priveşte sporirea exportului, accentul se va pune pe livrările de produse finite.

Creşterea vertiginoasă şi susținută a **inflației** până la nivelul unei rate lunare de 64% în decembrie 1989 (media anuală a ratei acesteia fiind în 1989 de 1256%) a determinat intrarea economiei în hiperinflație. În consecință, programul adoptat la 18 decembrie 1989 (şi aplicat cu începere de la 1 ianuarie 1990) are un caracter antiinflaționist.

Constituind o „terapie de şoc", măsurile antiinflaționiste sunt o componentă esențială a reformei economice şi țintesc în final spre înfăptuirea convertibilității dinarului, prin aplicarea unei politici de liberalizare a prețurilor, precum şi a unor măsuri fiscale şi monetare cu caracter restrictiv.

Dintre **măsurile concrete cu caracter antiinflaționist** aplicate începând cu 1.01.1990, putem menționa următoarele:

a) Pe baza existenței (în decembrie 1989) a unor rezerve valutare de circa 5,8 miliarde dolari (care se apreciază că vor spori la 8 miliarde dolari în 1990), precum şi a unui important sprijin financiar din exterior, cursul de schimb al dinarului a fost stabilit în raport cu marca vest-germană la 7 dinari/1 DM[1] (fără a se preconiza vreo modificare până la 30 iunie 1990).

În acest domeniu s-a luat, totodată, decizia de creare a unei piețe de capitaluri iugoslave, prin înființarea la Belgrad a primei burse de valori din Iugoslavia postbelică. Burse similare s-au prevăzut a fi deschise la Zagreb şi Ljubljana.

b) Concomitent s-a procedat la schimbarea monedei naționale iugoslave în dinari noi, într-un raport de 1:10.000.

c) În domeniul prețurilor s-a adoptat o politică de formare liberă a lor pe piață, cu excepția sectoarelor producției de energie electrică, cărbune pentru centrale termice, industria petrolului, metalurgie feroasă şi neferoasă, tarife

[1] Convertibilitatea dinarului față de marca vest-geramnă a fost calculată pe baza unor studii de specialitate care au urmărit raportul în care s-a aflat dinarul față de marcă în ultimii ani.

pentru transportul feroviar şi pentru servicii PTI, precum şi preţurile pentru medicamente ale căror niveluri sunt înghețate până la 30 iunie 1990.

d) Salariile au fost „înghețate” până la 30 iunie 1990 la nivelul salariilor din noiembrie 1989 în majoritatea sectoarelor economiei naționale; în învățământ şi sănătate publică au fost mai întâi majorate cu 20%, iar apoi „înghețate”.

Măsurile menționate au fost de natură să stopeze rata lunară de creştere a inflației şi chiar să o diminueze treptat până la nivelul de 2,6% în martie 1990 (comparativ cu 17,3% în ianuarie şi 8,4% în februarie 1990).

Apreciată ca o „problemă socială majoră”, problema **forței de muncă** în condițiile reformei economice a constituit, de asemenea, unul dintre subiectele principale ale analizelor forurilor conducătoare. Estimările făcute (în octombrie 1989) de premierul Ante Markovici, că „cel puțin 20% din forța de muncă va fi eliberată în procesul de adaptare la noul sistem bazat pe legitățile şi categoriile economiei de piață”, au fost confirmate de datele statistice ale organismelor oficiale.

Acestea semnalează că numărul persoanelor în căutare de locuri de muncă este în continuă creştere în prezent: la 1,2 milioane de persoane, se adaugă 800 mii de persoane care lucrează în străinătate şi un „surplus tehnologic” apreciat la circa 30% din forța de muncă activă.

În scopul atenuării implicațiilor atrase de escaladarea şomajului, se prevede alocarea de la bugetul federal a sumei de 150 milioane dolari, reprezentând aproximativ 1,9 miliarde dinari convertibili. Acestea reprezintă doar o parte din cheltuielile sociale totale afectate, partea majoritară fiind asigurată de republici şi provincii, în a căror competență intră şi adoptarea unor programe sociale eficiente.

O altă cale de contracarare a pericolului şomajului este considerată a fi modificarea structurii actuale[1] a calificării forței de muncă – proces dificil de realizat – care „necesită timp şi constituie totodată un important factor restrictiv în înfăptuirea reformelor”.

În legătură cu aceste probleme, premierul A. Markovici a atras atenția (în cadrul dialogului purtat la începutul anului 1990 cu cadre universitare din Iugoslavia) asupra necesității transformării sitemului de învățământ în

[1] Lucrările de analiză ale acestui fenomen, întocmite de Consiliul Uniunii Sindicatelor din Iugoslavia, scot în evidență o serie de aspecte nefavorabile: a) repartiția angajaților pe sectoare economice prezintă următoarea structură: a) 1.900.000 de persoane angajate în procesul de producție sau în activități conexe, în timp ce 4.900.000 activează în suprastructură şi administrație; b) o proporție de 42% din personalul muncitor nu posedă o calificare sau are o pregătire de specialitate necorespunzătoare, iar peste 200.000 de muncitori sunt analfabeți; c) utilizarea incompletă a cunoştințelor specialiştilor (circa 46% din cei cu pregătire superioară aplică numai jumătate din cunoştințele dobândite în timpul studiilor).

ansamblul său, în vederea asigurării unui nivel de pregătire corespunzător specialiştilor, precum şi a angajării experților străini, pentru a acoperi deficitul de cadre de înaltă specialitate necesare economiei în noua etapă de dezvoltare a țării.

Extinderea **relațiilor economice cu străinătata,** obiectiv primordial al reformei economice, urmează a fi realizată prin aplicarea unor măsuri de restructurare şi reorganizare, vizând descentralizarea schimburilor de mărfuri şi servicii cu partenerii externi, egalizarea sub aspect juridic a tuturor subiecților, indiferent de forma de proprietate. Astfel, schimbul liber de mărfuri cu străinătatea se va efectua în cadrul unei cote de 99% la export şi de 88-89% la import, iar aşa-numitul import "liber condiționat" a fost eliminat. Între mecanismele de funcționare ale sistemului de comerț exterior s-au menținut contingentarea (în prezent pentru 13% din comerțul exterior al RSFI, pentru sfârşitul anului estimându-se cel mai mult 10%), autorizarea (pentru importurile de droguri, arme, metale prețioase, obiecte de artă şi istorice), „consimțământul regional".

Crearea cadrului juridic, prin elaborarea legii privind investițiile străine, legii cu privire la activitatea de comerț exterior, legii valutare, legii privind relațiile de credit cu străinătatea, susține orientările menționate.

În sistemul de comerț exterior iugoslav, protecția vamală va avea un rol marginal, taxele vamale şi cele pentru egalizarea impozitelor urmând a fi reduse în continuare.

Dacă efectele acestor măsuri se vor situa „în limitele proiectate", forurile de decizie estimează o creştere considerabilă a exportului în 1990, şi anume de 21,3%.

Potrivit datelor publicate de surse naționale de specialitate, în primele două luni ale anului 1990, exporturile totale au sporit cu 27% comparativ cu perioada corespunzătoare a anului 1989, însumând 2,2 miliarde dolari. Exporturile spre piețele cu decontare în devize liber convertibile au crescut cu 35,5%, iar pe relația cu decontare în clearing au scăzut cu 4%.

În primele două luni ale anului curent, prin ridicarea restricțiilor din domeniul importurilor unor produse (ceea ce a antrenat scăderea prețurilor produselor indigene), importurile au sporit (față de aceeaşi perioadă din 1989) cu 45,9%, atingând nivelul de 2,7 miliarde dolari. Deficitul balanței comerciale s-a situat, în ianuarie-februarie a.c., la 523 milioane dolari, față de 385 milioane dolari în acelaşi interval al anului 1989.

Colaborarea cu RSFI cu grupările integrationiste din Europa, la cote înalte de legături funcționale şi instituționale, reprezintă o prioritate fundamentală a politicii externe a Iugoslaviei.

Surse oficiale au informat, în acest sens, despre preocupările Iugoslaviei de promovare a relațiilor de colaborare cu țările membre ale AELS şi CEE, care dețin o pondere de 50% în comerțul exterior al RSFI, precum şi de

menținere a relațiilor de colaborare economică cu țările membre ale CAER, pe baza principiilor avantajului reciproc şi ale economiei de piață.

În ianuarie 1990, Iugoslavia a făcut cunoscută intenția sa de a solicita statutul de membru cu drepturi depline în OECD, cu care colaborează de 25 de ani, având în prezent statut de observator.

În vederea înfăptuirii reformei economice din Iugoslavia şi a transformării ei într-o economie bazată pe sistemul de piață, unele țări occidentale şi organizații financiare internaționale şi-au propus să-i acorde asistență financiară. Astfel, țările membre ale AELS au instituit un fond de 100 milioane dolari destinați finanțării restructurării economiei iugoslave. De asemenea, în anul 1990, Iugoslavia a continuat colaborarea sa cu organizațiile financiare internaționale, concretizată în semnarea acordului cu Fondul Monetar Internațional şi alte instituții financiare internaționale, în vederea acordării unui credit stand-by (pe o perioadă de 18 luni) de 600 milioane dolari.

Datele oficiale disponibile referitoare la datoria externă totală a Iugoslaviei relevau la începutul anului 1989 un nivel al acesteia de 22,1 miliarde dolari. Surse oficiale apreciază că nivelul record atins de rezervele valutare, care au sporit la 7,4 miliarde dolari (la 28 februarie 1990, permite rambursarea cu regularitate a tuturor obligațiilor față de străinătate, tendință manifestată încă din cursul anului 1989 (în ianuarie-februarie 1990, prin plățile efectuate, datoriile pe termen scurt s-au redus cu 115,6 milioane dolari, situându-se la 649,3 milioane dolari).

*

* *

În declarația sa, premierul Ante Markovici a precizat – în cadrul interviului acordat ziarului spaniol „El Pais” (şi reluat de agenția Taniug în martie 1990) că „succesele economice ale guvernului său sunt deja evidente”, dar că „Iugoslaviei îi sunt necesari cinci ani pentru a-şi redresa economia”.

R.P. CHINEZĂ

Georgeta MICU

Obiectivele politicii economice a Chinei pentru anul 1990 se înscriu, pentru al doilea an consecutiv, în liniile de acțiune definite de programul din septembrie 1988, adoptat de conducerea P.C. Chinez, prin care s-au jalonat direcțiile campaniei „de îmbunătățire a situației economice, de rectificare a ordinii economice şi de adâncire a reformei”, proiectată inițial pentru o perioadă de 3 ani.

Ținând seama de acumularea unor dificultăți majore în cursul realizării programelor de dezvoltare economică şi de implementare a reformei[1], care în anul 1988 au luat forma unor dezechilibre interne şi externe de proporții, conducerea de stat chineză a procedaat **la amendarea unor obiective din planul cincinal 1986-1990, formulând o serie de orientări care vizează ajustarea şi redresarea unor laturi ale procesului de dezvoltare în cadrul unei politici de austeritate, pe mai mulți ani.** În acest sens, au fost stabilite cu prioritate **următoarele şase direcții de acțiune:**

- **reducerea graduală a ratei inflației,** îndeosebi ajustarea creşterii anuale a prețurilor cu amănuntul sub 10% (după ce în anul 1988 prețurile s-au majorat cu 18,5%, iar în 1989, în medie, cu 17,8%, cu un vârf de 28% în luna februarie);
- **reducerea volumului emisiunii de monedă în raport direct cu necesitățile creşterii economice** (în perioada 1984-1988, când creşterea economică – PNB – s-a situat la 14,5%, 13,0%, 8,3%, 10,6% şi, respectiv, 11,2%, volumul emisiunii de monedă a sporit cu 49,5%, 24,7%, 23,3%, 19,4% şi 46,8%, ceea ce a condus la accelerarea inflației şi la agravarea dezechilibrului dintre cerere şi ofertă în economia țării);
- **intensificarea eforturilor de echilibrare a veniturilor cu cheltuielile şi eliminarea treptată a deficitului financiar** (pe seama investițiilor excesive efectuate de stat, a ciclului prea lung de realizare a proiectelor şi a randamentului economic slab al întreprinderilor, deficitul bugetar al statului a necesitat contractarea unei datorii interne de peste 80 mld. yuani);
- **moderarea, pe cât posibil, a ritmului de creştere a PNB la 5-6%,** ceea ce ar corespunde situației reale a resurselor de care dispune economia în curs de dezvoltare a Chinei şi ar face să se evite problemele complexe care au apărut în ultimii ani ca efect al „supraîncălzirii" activității de producție şi de investiții;
- modificarea structurii industriale iraționale, precum şi realizarea unei creşteri graduale a producției principalelor produse agricole: reducerea deficitului de energie şi de materii prime concomitent cu ameliorarea situației capacităților de transport;
- ameliorarea în continuare a diferitelor măsuri menite să aprofundeze reforma şi stabilirea treptată a unui sistem de control macroeconomic în conformitate cu principiul combinării economiei planificate cu reglarea de către piață; descentralizarea excesivă a distribuției

[1] Natura acestor dificultăți, cauzele care le-au generat şi consecințele lor asupra cursului dezvoltării şi modernizării economiei chineze au fost prezentate în analizele trimestriale şi anuale publicate de institutul nostru.

fondurilor, a valutei şi a materialelor din ultimii câţiva ani a slăbit sensibil posibilităţile statului de control la nivel macro; acesta nu a putut stăvili inflaţia şi nici nu a fost capabil să reajusteze structura economiei în curs de deteriorare; de aceea, se prevede ca întărirea capacităţii de control la nivel macro să se bazeze pe reforme în sistemul responsabilităţii contractuale a întreprinderilor, în domeniul bancar, financiar, de comerţ exterior, al distribuţiei materialelor şi al preţurilor.

Remarcând unele rezultate economice favorabile obţinute până la finele anului 1989 în implementarea programului de îmbunătăţire a situaţiei economiei şi de aprofundare a reformei, Comunicatul anual al Biroului de Stat pentru Statistică al RPC privind dezvoltarea social-economică a ţării[1] subliniază, totodată, că, în prezent, în faţa dezvoltării economice a Chinei continuă să se menţină probleme majore, cum sunt: absenţa unor schimbări fundamentale în dezechilibrul dintre cerere şi ofertă; persistenţa problemelor complexe ale structurii economice neraţionale şi ale slabei eficienţe economice; apariţia unor probleme noi în procesul de restructurare (circulaţia neordonată a mărfurilor; funcţionarea sub capacitate a multor întreprinderi, în condiţiile extinderii penuriei de materii prime şi energie; dificultăţi în creştere cu absorbţia şomajului, care dobândeşte proporţii însemnate odată cu sistarea activităţii unor întreprinderi de stat afectate de slaba aprovizionare cu materiale sau cu falimentul numeroaselor firme particulare din mediul rural şi urban). În aceste condiţii, în formularea obiectivelor dezvoltării economice pentru **anul 1990,** este jalonată **orientarea spre realizarea unei creşteri economice moderate şi spre reducerea ratei inflaţiei sub nivelul anului 1989.**

Proiectând o creştere moderată de 6% pentru producţia industrială, se consideră necesară susţinerea cu prioritate a agriculturii – ca o premisă esenţială pentru stabilitatea întregii economii[2].

Pentru susţinerea agriculturii şi revigorarea activităţii industriale se consideră necesare, pe lângă alocarea de mijloace financiare suplimentare din bugetul de stat, sporirea volumului de credite bancare şi mobilizarea mai activă a resurselor proprii ale întreprinderilor.

Cu toate că prin **bugetul de stat** anual se scontează majorarea cu 10,9% a volumului de venituri faţă de anul precedent, totuşi resursele reale

---

[1] Publicat în Beijing Review, 26.02.-4.03.1980.

[2] Conform noului sistem de conducere economică, prin planul de stat sunt stabilite numai **nivelurile producţiei anuale** la câteva producţii-cheie din agricultură şi industrie; astfel, în 1990, producţia de **cereale** ar urma să atingă 412,5 mil. tone (+5,05 milioane tone), de **bumbac** 4,4 milioane tone (+610 mii tone), de **carne** 25,5 milioane tone (+400 mii tone), de **cărbune** 1,06 miliarde tone (+20 milioane tone), de **ţiţei** 138 milioane tone (+350 mii tone), **de energie electrică** 605 miliarde kWh (+23 miliarde kWh), de oţel 60-61 milioane tone etc.

pentru scopuri de dezvoltare sunt limitate, în anul 1990, şi de faptul că bugetul **trebuie să facă faţă amortizării unei datorii interne scadente de 12,4 mld. yuani şi serviciului datoriei externe de 7 miliarde yuani;** în condiţiile în care s-ar realiza proiectatele capitole de venituri şi cheltuieli, bugetul ar urma să se încheie şi în acest an cu un **deficit apreciabil, de 8,89 miliarde yuani,** apropiat de cel al anului precedent.

Acumularea succesivă, timp de aproape 10 ani, a unor deficite bugetare considerabile restricţionează posibilităţile de alocaţii mai substanţiale pentru scopuri de educaţie, pentru dezvoltarea mai intensă a agriculturii, pentru prevenirea poluării mediului şi alte cerinţe ale societăţii chineze. De aceea, guvernul consideră că este de importanţă esenţială ca, prin aprofundrea reformei economice şi ameliorarea sistemului legislativ financiar, să se îmbunătăţească performanţele economico-financiare ale unităţilor economice, care să îşi finanţeze propria dezvoltare şi, totodată, să se exercite un control sever asupra procedurii de impozitare pentru alimentarea bugetului de stat.

Evoluţia activităţii economice în trim.I al anului 1990 prezintă o serie de rezultate corespunzătoare obiectivelor de temperare a stării de supraîncălzire în domeniul producţiei industriale, al activităţii de investiţii, precum şi în sfera frânării procesului inflaţionist.

Sub influenţa slăbirii cererii investiţionale şi de consum şi a persistenţei dificultăţilor în aprovizionarea cu materiale şi energie, producţia industrială, aflată în declin încă din octombrie 1989, a înregistrat în luna ianuarie a.c. primul său recul însemnat (de -6,1%) din ultimii 10 ani. Uşoara redresare care a urmat în lunile februarie şi martie a condus, pe ansamblul trimestrului, la atingerea nivelului producţiei industriale din trimestrul I al anului precedent.

În continuarea aprecierilor, care au început să se lanseze încă din trimestrul IV, se extinde părerea că aplicarea măsurilor de austeritate se apropie de un punct critic, care ar putea genera o stare de stagflaţie, dificil de depăşit dacă nu se va interveni la timp cu măsuri de redresare. Slaba utilizare a capacităţilor de producţie, numeroasele falimente în industrie şi creşterea şomajului, asociate cu sistarea activităţii unui mare număr de firme private şi eliberarea de mari contingente de forţă de muncă, au determinat guvernul să aprobe majorarea plafonului de credite bancare ce pot fi acordate industriei de către Banca Chinei, în semestrul I a.c., la 55 mld. yuani, de la nivelul planificat iniţial de 30 miliarde yuani.

Concomitent, se proiectează reducerea nivelului actual al dobânzilor percepute la creditele bancare (de 11,34% pentru creditele pe un an şi de 14,4% pe cinci ani).

Prin injectarea de capitaluri suplimentare în producţie, se speră să se ajungă la realizarea unui ritm de creştere pe ansamblul industriei de 6% încă din primul semestru al anului.

În economia agricolă, însemnătatea obiectivelor majorării producţiei de cereale, de bumbac, de carne şi de alte produse vegetale şi animale, care se

află în atenția politicii agrare a statului chinez, este amplificată în prezent de evoluția nefavorabilă a activității multora din întreprinderile şi firmele din mediul rural, care, conform aprecierilor, absorb circa 100 milioane de persoane.

Surse oficiale chineze au făcut cunoscut că în urma închiderii sau transferării, în alte sfere, a unui mare număr de întreprinderi rurale şi urbane, câteva milioane de persoane s-au reîntors în agricultură, fără să dispună de suprafețele necesare de lucru. Celor 400 milioane de persoane apte de muncă din mediul rural le revin mai puțin de 4mų/agricultor (15 mų= 1 hectar); după cum s-a calculat, pentru satisfacerea nevoilor de consum ale populației țării, în ipoteza menținerii sale la 1,25 miliarde de locuitori până în anul 2000, devine necesară o creştere minimă anuală a producției de cereale de 2,5%.

Pentru asigurarea acestui spor, pe lângă eforturile producătorilor individuali, statul chinez prevede alocații sporite din buget. De pildă, pentru 1990, autoritățile financiare centrale vor aloca suplimentar fonduri de 1 miliard yuani pentru amenajări ale unor mari râuri, construirea de noi baze de producție pentru cereale, bumbac şi alte produse importante.

În strânsă legătură cu temperarea activității industriale şi cu eforturile de reducere a masei monetare în circulație (între altele, şi prin încurajarea depunerilor de economii ale populației), **în trimestrul I s-a obținut şi o moderare sensibilă a creşterii prețurilor interne;** pentru un număr de 35 de oraşe chineze, indicele prețurilor cu amănuntul a sporit cu numai 3,3% față de luna martie 1989, iar indicele costului vieții s-a situat peste nivelul de comparație cu numai 4,4%, ambele fiind considerate ca punctele cele mai joase atinse de aceşti indicatori din anul 1988 până în prezent.

Deşi este de aşteptat ca în trim. II a.c., odată cu relansarea acivității industriale, să se înregistreze şi unele creşteri de prețuri, se prevede ca, pe ansamblul sem. I, creşterea prețurilor să nu depăşească nivelul proiectat de 10%, iar pe întregul an, indicele prețurilor să arate o creştere inferioară celei din 1989.

În scopul realizării unei stabilități a pieței interne, între altele, şi prin orientarea mai judicioasă a procesului de restructurare industrială şi a măsurilor de reglare a cererii şi ofertei de materii prime, materiale, energie, forță de muncă, guvernul chinez are în vedere **aplicarea de noi reglementări juridice în privința implantării firmelor particulare chineze în domenii şi sectoare de interes prioritar pentru economia țării.** Aceasta şi ca urmare a faptului că falimentul marelui număr de firme particulare înregistrat în anii 1988-1989 nu numai că a condus la irosirea de resurse importante necesare economiei, dar a şi creat o serie de distorsiuni în alocarea forței de muncă, a spațiilor, a echipamentelor etc.

În prezent, se are în vedere stimularea întreprinzătorilor particulari spre activități productive (mica industrie, producția alimentară, întreprinderi cu nivel tehnologic avansat, producții orientate spre export, precum şi în sfera serviciilor).

Pentru reorientarea iniţiativei particulare spre aceste domenii, în perioada următoare se va proceda şi la o nouă înregistrare a autorizaţiilor firmelor existente.

Activitatea în domeniul promovării **schimburilor comerciale şi a cooperării economice şi financiare cu străinătatea** a fost marcată, în trim. I 1990, de eforturile îndreptate prioritar spre însănătoşirea balanţei comerciale şi spre atragerea, în volume sporite, de investiţii şi tehnologie străină în avantajul programelor de modernizare a economiei chineze.

Astfel, sub presiunea deficitelor comerciale considerabile din precedenta perioadă şi a poverii rambursării datoriei externe (majorate la 40 mld. dolari la 31 decembrie 1989), în cursul trim. I **s-a acţionat pentru reducerea volumului absolut al importului concomitent cu stimularea creşterii exportului.** Pe seama slăbirii cererii interne şi a controlului introdus încă din vara anului 1989 asupra solicitării de autorizaţii de import pentru bunuri de consum de folosinţă îndelungată, cum sunt autoturisme, motociclete, frigidere, maşini de spălat, receptoare TV etc., volumul valoric al importului total chinez de 7,32 miliarde dolari a fost mai redus cu peste 20% faţă de trimestrul I 1989.

Concomitent, volumul valoric al exportului, de 8,95 miliarde dolari, a depăşit cu 13,4% pe acela din trimestrul I 1989. La realizarea performanţei exportului, o contribuţie însemnată aduc în continuare **eforturile intense de promovare a produselor chineze prelucrate,** pe care le depun atât firmele naţionale, cât şi societăţile mixte cu participare chineză şi străină.

Principalul furnizor de produse industriale la export, industria textilă, a realizat în anul 1989 un volum de livrări externe de 13,1 miliarde dolari, superior cu 16% celui din anul precedent; din acesta, livrările de confecţii au reprezentat 5 miliarde dolari, depăşind cu 27 la sută rezultatele anului anterior. Aşa cum semnalează sursele naţionale, pentru a-şi onora comenzile externe, în condiţiile penuriei de materii prime locale, firmele textile chineze au importat în 1989 circa
1 milion tone de fibre sintetice, bumbac şi lână.

Situată pe locul secund după industria textilă, ca furnizor de produse prelucrate la export, construcţia de maşini şi de produse electronice a sporit exportul cu 35% în 1989 faţă de anul precedent (totalizând 8,31 miliarde dolari). În prezent, în China se numără 1280 de întreprinderi producătoare de maşini şi produse electrice pentru export, multe dintre acestea având relaţii directe cu pieţele externe. Deosebit de rapid se dezvoltă exportul chinez de tehnologie; în 1989 au fost încheiate 168 de contracte de export, în valoare totală de 879 mil. dolari, reprezentând o creştere de 26% faţă de 1988 şi de 405% faţă de anul 1987. Aceste contracte au vizat în principal livrări de seturi complete de echipamente tehnologice pentru industriile constructoare de maşini, electronică, chimică şi textilă, precum şi pentru agricultură.

Semnificativă a devenit în ultimul timp şi **contribuţia exportului societăţilor mixte şi al celor cu capital integral străin constituite în China;** în anul 1989, exportul acestora s-a dublat faţă de anul 1988, totalizând 3,59 mld. dolari.

La rândul lor, provinciile şi oraşele de coastă, care au trecut la formarea de zone economice speciale, au dobândit un rol însemnat în promovarea exportului. De exemplu, numai trei provincii din sudul Chinei – Guangdong, Fujian şi Hainan – au realizat în 1989 un export de 13 miliarde dolari, echivalent cu 30% din exportul total al țării. În cazul provinciei Guangdong se semnalează că a absorbit peste 50% din totalul investițiilor străine plasate în China.

În mod consecvent, este promovată politica de atragere a investițiilor străine în China în vederea accelerării programelor de modernizare a economiei şi de facilitare a includerii sale în diviziunea internațională a muncii. După datele Ministerului Relațiilor Economice şi Comerțului Exterior al Chinei, în anul 1989, au fost aprobate cereri pentru constituirea şi derularea în China a 5784 de întreprinderi şi acțiuni de cooperare cu capital străin, din care 3663 de societăți mixte, 1179 de acțiuni de cooperare, 932 de întreprinderi cu capital integral străin şi 10 acțiuni de cooperare în domeniul exploatării resurselor. Volumul total al fondurilor negociate prin aceste contracte s-a situat la 5,6 miliarde dolari, din care 3,3 miliarde dolari au fost efectiv plasate; o proporție de 90% din aceste fonduri este contractată în vederea realizării de proiecte în sfera producției. Se remarcă, de asemenea, că numărul proiectelor noi, de valoare care depăşeşte 100 milioane dolari, este considerabil mai mare decât în trecut, după cum şi numărul întreprinderilor noi cu capital integral străin depăşeşte pe acela înregistrat anterior.

În scopul creării unui mediu mai atractiv pentru investitorii străini, la începutul lunii aprilie a.c., guvernul chinez a adus unele amendamente la Legea societăților mixte în vigoare din 1979; astfel, prin noile reglementări, se precizează că, în cazul exproprierii partenerilor străini, statul chinez va achita compensații, ceea ce asigură intrersele partenerilor în cazul naționalizării unor proprietăți cu capital mixt sau integral străin. De asemenea, prevederea potrivit căreia preşedintele societății mixte trebuie să fie chinez a fost înlocuită cu aceea care permite ca această funcție să poată fi îndeplinită şi de reprezentantul partenerilor străini.

În afară de investiții directe străine, **China a mobilizat în 1989 credite externe în sumă de 4,8 miliarde dolari,** care reprezintă o reducere de 51% față de creditele contractate în anul 1988.

După introducerea de restricții la creditele solicitate de China, ca urmare a tulburărilor politice petrecute la Beijing în anul 1989, guvernele occidentale nu au acordat noi credite, cu excepția unora pentru scopuri umanitare. Insistențe deosebite sunt depuse de China pe lângă guvernul Japoniei spre a debloca pachetul de credite de 810 miliarde yeni, intenționat a fi acordat pentru finanțarea unui număr de 42 de proiecte din domeniul infrastructurii (porturi, căi ferate, amenajări urbane); sub interdicție se află şi creditele din partea Băncii Mondiale (din primăvara anului trecut, au fost acordate Chinei doar două credite, de 40 şi, respectiv, 60 milioane dolari pentru proiecte individuale în sfera agriculturii).

CENTRUL DE INFORMARE ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ

INDICELE SINTETIC IEM AL PREȚURILOR INTERNAȚIONALE, INSTRUMENT DE ANALIZĂ A REZULTATELOR ACTIVITĂȚII DE COMERȚ EXTERIOR

dr. Napoleon POP

1. Necesitatea analizei evoluției prețurilor internaționale

Evoluția prețurilor internaționale reprezintă un fenomen de mare mobilitate, sub influența unui complex de factori endogeni, exogeni şi aleatori. Fiind expresia rezultantei acțiunii combinate a acestora, prețurile internaționale – prin nivelul lor absolut şi sensul mişcării acestora – reflectă în egală măsură factorii economici generatori şi impactul celorlalți factori de ajustare, în rândul cărora un rol din ce în ce mai important îl joacă factorii politici, militari şi întregul raport de forțe din sistemul de relații economice şi financiar-valutare dintre parteneri. Ca urmare, un nivel de preț reprezintă în condițiile actuale una din cele mai sintetice informații nu numai conjuncturale, cum se afirma cu două decenii în urmă, ci şi structurale a mecanismelor economiilor naționale şi a piețelor internaționale de mărfuri.

Dezvoltarea diviziunii internaționale a muncii, a comerțului internațional a pus în evidență şi rolul de feed-back al informației de preț asupra dezvoltării economice. Există numeroase exemple tot în ultimele două decenii, când evoluția extrem de zbuciumată a prețurilor la unele categorii de produse (combustibili, minerale, metale, produse aagricole) a avut efecte nefaste asupra rezultatelor dezvoltării a numeroase state, opțiunile şi deciziile inițiale bazate pe un anumit nivel de preț dovedindu-se efemere la termenele scadente.

Analiza mişcării prețurilor internaționale este mai mult decât o necesitate în complexitatea lumii de azi, când interdependențele economice dintre state cresc zi de zi. În ceea ce priveşte România, comerțul ei exterior, necesitatea acestei analize este deplin justificată prin prisma principiilor fundamentale care stau la baza dezvoltării relațiilor economice externe, respectiv participarea activă şi eficientă la diviziunea internațională a muncii, la circuitul internațional de valori, ca unul din factorii dezvoltării economice.

Observând necesitatea analizei evoluției prețurilor internaționale, trebuie să remarcăm de la bun început că ea trebuie să fie un exercițiu permanent atât teoretic, cât şi practic. Teoretic, în sensul cunoaşterii mecanismului formării

acestora, în funcție de natura produselor şi pieţelor de comercializare; practic, în sensul evaluării eficienței utilizării şi valorificării resurselor naționale şi atrase, asigurării unei competitivități pe pieţele internaționale în condițiile recuperării costurilor şi realizării unui beneficiu, aprovizionării optime, în termeni de costuri, a economiei naționale cu materii prime, semifabricate şi produse finite din import.

2. Rolul şi funcțiile indicilor prețurilor internaționale

Indicii prețurilor internaționale cu caracter agregat de export sau de import îndeplinesc rolul unui instrument de cunoaştere şi prospectare în modul cel mai sintetic a condițiilor de realizare a tranzacțiilor şi de facilitare a comparațiilor privind competitivitatea pe pieţele internaționale de mărfuri, a eficienței relațiilor economice externe în termeni de venituri în valută, aport valutar şi putere de cumpărare.

Ca o categorie aparte a mărimilor relative, indicii prețurilor internaționale au funcția de a măsura schimbarea medie în timp a prețurilor practicate fie pe piața mondială, fie în comerțul exterior al unei țări pentru un produs, grupă de produse sau pe ansamblul unui nomenclator de produse, sub influența diferiților factori generatori sau de ajustare a nivelului efectiv al acestora. Tendința măsurării mişcării prețurilor internaționale prin indici agregați, dotați prin construcție cu o structură pe mărfuri, şi factori de ponderare a fost impusă în practica economică modernă de faptul că nu întotdeauna este posibilă şi mai ales satisfăcătoare cunoaşterea prețurilor unitare pe produse în analizele macroeconomice ale eficienței comerțului exterior. În plus, dacă ne referim la necesitatea elaborării tacticii de vânzare-cumpărare, a politicii de prețuri externe, a căilor şi mijloacelor de îmbunătățire a raportului de schimb în relațiile economice externe, cunoaşterea tendințelor de ansamblu caracteristice evoluției prețurilor internaționale este imposibilă fără utilizarea instrumentarului de analiză oferit de indicii agregați de prețuri.

În practica internațională se calculează şi se utilizează în mod curent următoarele tipuri principale de indici de prețuri:

- indici de prețuri internaționale la produsele de bază;
- indici de valori medii unitare la exportul mondial de produse manufacturate;
- indici de valori medii unitare la exportul/importul diferitelor țări, calculați pe produse, grupe de produse şi aceiaşi indici agregați la nivelul exportului/importului total.

Fiecare din aceste tipuri de indici se caracterizează printr-o metodologie riguroasă, convingătoare, în special în ceea ce priveşte comparabilitatea interna-
țională. Analizele pot folosi fiecare tip de indice independent sau îl poate utiliza în combinație sau totalitate coroborând concluziile individuale.

De cea mai largă răspândire în practica internațională beneficiază indicii prețurilor internaționale pentru produse de bază, deci cei care reflectă schimbarea nivelului mediu al prețurilor concrete, efective pe piețele externe reprezentative ale produselor de bază. Este normal să fie aşa, întrucât, la produsele de bază, prețurile internaționale sunt în general cel mai uşor de cunoscut, ele fiind disponibile din cotațiile de bursă, prețurile de licitație şi prețurile de tranzacție încheiate în centre recunoscute ca reprezentative pentru piața mondială a produselor respective.

În acest domeniu există indici consacrați, din rândul cărora amintim: indicii ONU, Reuter, Financial Times, Moody, HWWA, Economists etc.

3. Indicele IEM al produselor de bază; probleme metodologice

Implicarea din ce în ce mai crescândă a țării noastre în comerțul internațional a făcut nu numai posibilă, dar şi necesară elaborarea unui indice agregat propriu al prețurilor internaționale la produsele de bază, care să permită decizii de tranzacții şi analize de eficiență specifice structurii comerțului exterior românesc la produsele de bază în mod direct, la sfârşitul deceniului 7 acestea deținând o pondere de cca 40% în comerțul exterior românesc, iar la produsele cu grade de prelucrare ridicate în mod indirect, prin efectele propagate ale evoluției prețurilor la produsele de bază în costurile de producție ale produselor manufacturate.

MCECEI a însărcinat cu elaborarea unui astfel de indice Institutul de Economie Mondială, care, pe parcursul unei cercetări şi simulări de un an de zile, a creat indicele IEM al prețurilor internaționale la produse de bază.

În elaborarea indicelui IEM, principalele probleme cu caracter metodologic şi de conținut care au fost luate în considerare şi soluționate în mod adecvat şi chiar original au fost următoarele:

a) determinarea structurii pe mărfuri a nomenclatorului de produse de bază, în scopul asigurării unui grad cât mai ridicat de reprezentativitate pentru grupa de produse specifice comerțului exterior românesc;

b) posibilitatea actualizării periodice a nomenclatorului în funcție de modificările structurale intervenite;

c) stabilirea tipurilor de prețuri externe utilizate în calcule şi a piețelor reprezentative;

d) alegerea şi argumentarea metodei de calcul;

e) organizarea sistemului informațional;

f) stabilirea metodei de reprezentare şi valorificare a rezultatelor obținute.

Momentul elaborării indicelui IEM, precum şi analizele de structură a comerțului exterior românesc, comparativ cu structura şi evoluția comerțului internațional şi a prețurilor internaționale, au permis fixarea următoarelor jaloane: alegerea perioadei de bază a indicelui 1970-1972; alcătuirea structurii indicelui IEM din 55 de produse de bază, grupate în 13 subgrupe şi 3 grupe

(anexa nr. 1); identificarea documentației reprezentative constituite în principal din informații Reuter, buletinele statistice ONU, publicația PREISE (RF Germania); utilizarea, ca metodă de calcul a indicelui IEM, a formulei Laspeyres cu avantaje de calcul operativ şi derivate din sistemul de ponderare cu bază fixă; calcularea lunară a indicelui IEM şi actualizarea lui pentru informațiile de preț întârziate; valorificarea indicelui IEM prin publicarea de serii continue – medii lunare şi anuale şi grafice în următoarele publicații: **Piața internațională, buletin zilnic de informare al IEM; Caietul de prețuri**, cu apariție semestrială, supliment la buletinul **Piața internațională**.

4. Indicele IEM ca instrument de analiză a prețurilor în comerțul exterior al țării noastre

Indicele IEM şi-a dovedit utilitatea practică din momentul creării acestuia, calculul început în 1975 lună de lună şi retroactiv pentru anul 1974 demonstrând o bună şi convingătoare încadrare a evoluției acestuia în tendințele evidențiate de alți indici similari consacrați pe plan internațional, dar nereflectând adecvat structura comerțului exterior românesc cu produse de bază.

Indicele de prețuri internaționale IEM îşi găseşte o aplicabilitate de deosebit interes în analiza tendinței prețurilor internaționale atât de către organele economice de sinteză, cât şi de întreprinderile şi organizațiile economice interesate în cunoaşterea acestei evoluții. O aplicare directă, cu efect sporit, o constituie şi aceea de fundamentare a prețurilor de plan pentru produse de bază, facilitând determinarea trendului prețurilor pe termen mijlociu şi pe termen lung a unei serii largi de produse de bază ce fac obiectul exportului şi importului românesc, ca şi a produselor derivate din respectivele produse de bază.

În acelaşi timp, elaborarea indicelui de prețuri internaționale pe specificul structurii comerțului exterior românesc cu materii prime industriale şi produse alimentare oferă comparații utile între evoluția prețurilor pe piața mondială pentru aceste produse şi evoluția prețurilor medii (valorilor unitare) realizate la exportul şi importul țării noastre. Aceasta din urmă poate fi evidențiată prin calcularea unor indici de profil – indicii prețurilor de export şi ai prețurilor de import pentru toate produsele – dar care, printr-o grupare corespunzătoare, să permită comparabilitatea tendinței prețurilor medii (de export şi de import) realizate în comerțul exterior al țării noastre cu tendința prețurilor pe piețele internaționale reprezentative.

5. Organizarea sistemului informațional pentru calculul indicelui IEM

Elaborarea, dar mai ales calculul indicelui IEM a fost facilitată de existența unei evidențe a prețurilor internaționale la nivelul Institutului de

Economie Mondială bine puse la punct, preluată, actualizată şi dezvoltată de la Camera de Comerț şi Industrie şi de la fosta Direcție de Conjunctură a Ministerului Comerțului Exterior (1967). Calculul indicelui IEM face apel în majoritatea cazurilor la prețuri internaționale pe piețe reprezentative cu modificare zilnică, fapt care presupune alimentarea zi cu zi a fişierelor de prețuri pe baza informațiilor intrate şi determinarea mediilor lunare. Indicele IEM utilizează numai o parte din capacitatea sistemului informațional în domeniul prețurilor internaționale, în prezent fiind ținute evidențe de prețuri pentru circa 1000 de produse.

În perioada 1975-1981, indicele IEM a fost calculat manual în cadrul sectorului de specialitate al IEM. Începând cu anul 1982, odată cu crearea băncii de date asistate de calculator în administrarea Oficiului de Informare Documentară pentru Comerț Exterior (OIDCE), acesta se calculează printr-o facilitate automată a băncii amintite. De asemenea, lunar, trimestrial sau la cerere, sunt elaborate grafice cu ajutorul calculatorului, care preia datele privind indicele IEM (general, grupe şi subgrupe) direct din fişierele băncii de date unde sunt stocate. Actuala organizare a sistemului informațional imprimă indicelui IEM nu numai operativitate în calcul şi valorificare sau o reprezentare – tabele şi grafice – după ultimele posibilități ale tehnicii (anexa 2 şi 3), ci şi caracterul unui instrument modern, de actualitate în analizele economice de comerț exterior, pe care trebuie să le argumenteze în fundamentarea unor decizii de politică de prețuri externe.

Anexa nr. 1

Structura indicelui IEM

- în procente -

	Ponderea în indicele de grup	**Ponderea în indicele general**
INDICE GENERAL	-	100,0
1. Produse alimentare	100,0	21,5
- cereale	26,1	
semințe oleaginoase, produse derivate, grăsimi animale şi vegetale	21,7	
animale, carne şi produse animaliere	38,2	
zahăr şi produse tropicale	14,0	
2. Combustibili	100,0	17,5
- cărbuni şi cocs	39,2	
- țiței	15,7	
- produse petroliere	45,1	
3. Materii prime industriale	100,0	61,0
- minereuri	8,4,	
- metale	53,9	
- cauciuc	1,9	
- lemn şi produse din lemn	21,6	
- fibre animale şi vegetale	11,6	
- piei	2,6	

INDICELE IEM AL PREȚURILOR INTERNAȚIONALE (1970-1972=100)

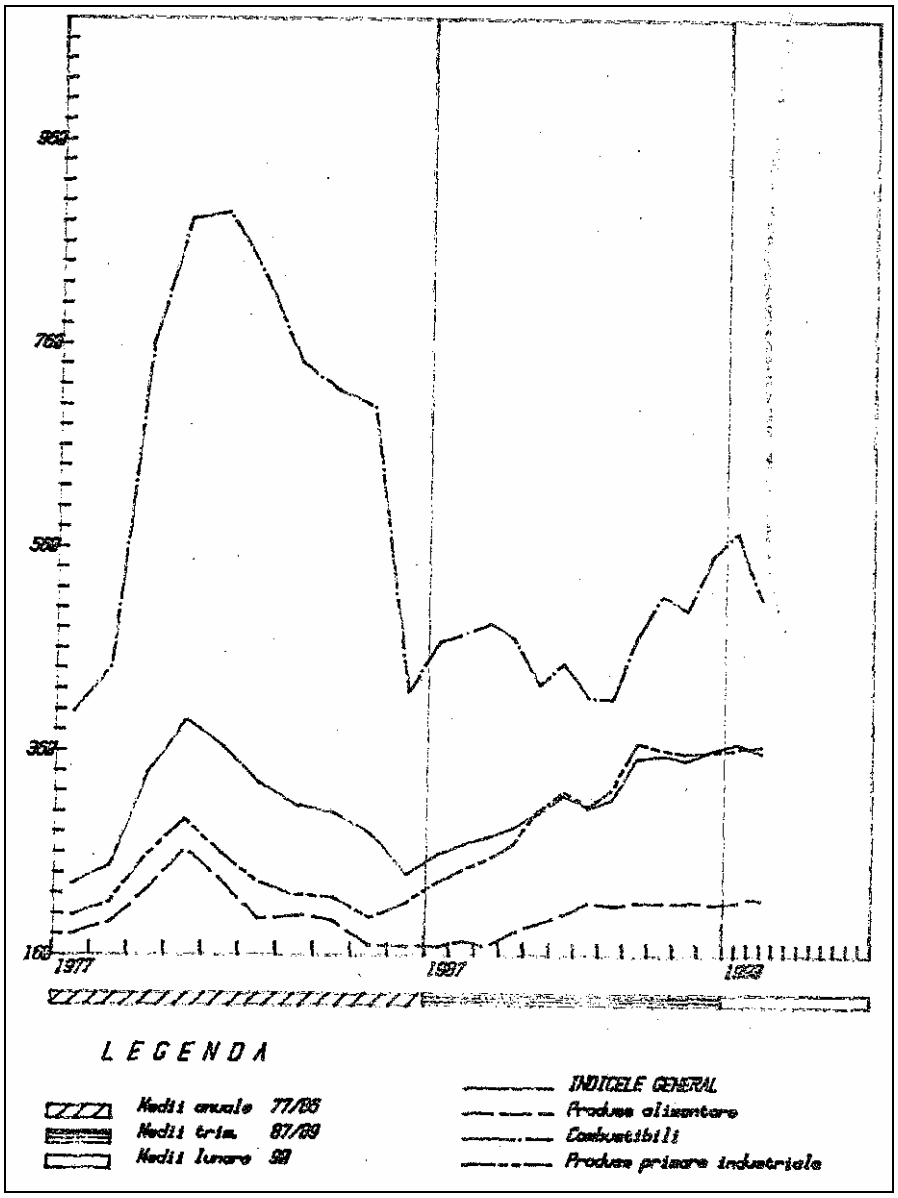

INDICELE IEM (1970-1972=100)
GRUPA PRODUSE ALIMENTARE

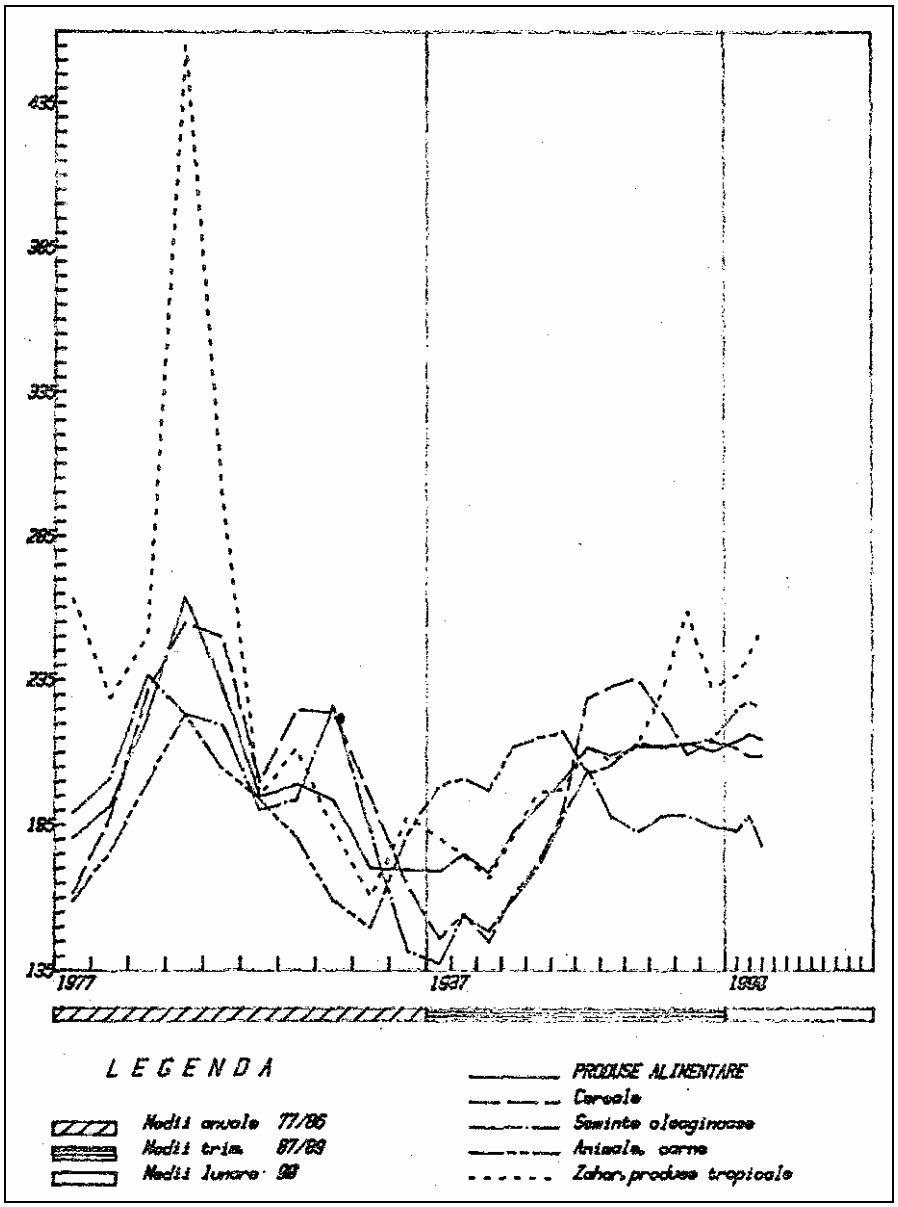

INDICELE IEM (1970-1972=100)
GRUPA COMBUSTIBILI

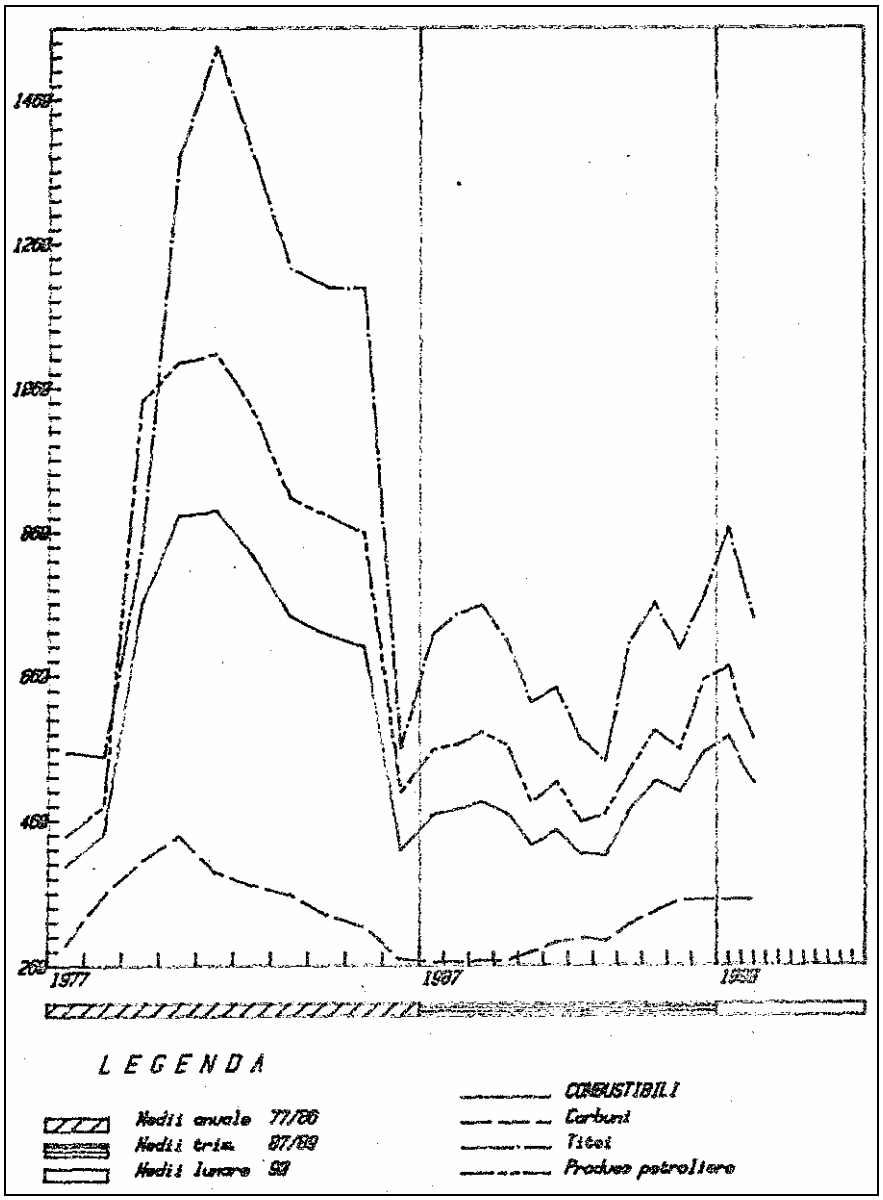

INDICELE IEM (1970-1972=100)
GRUPA PRODUSE PRIMARE INDUSTRIALE

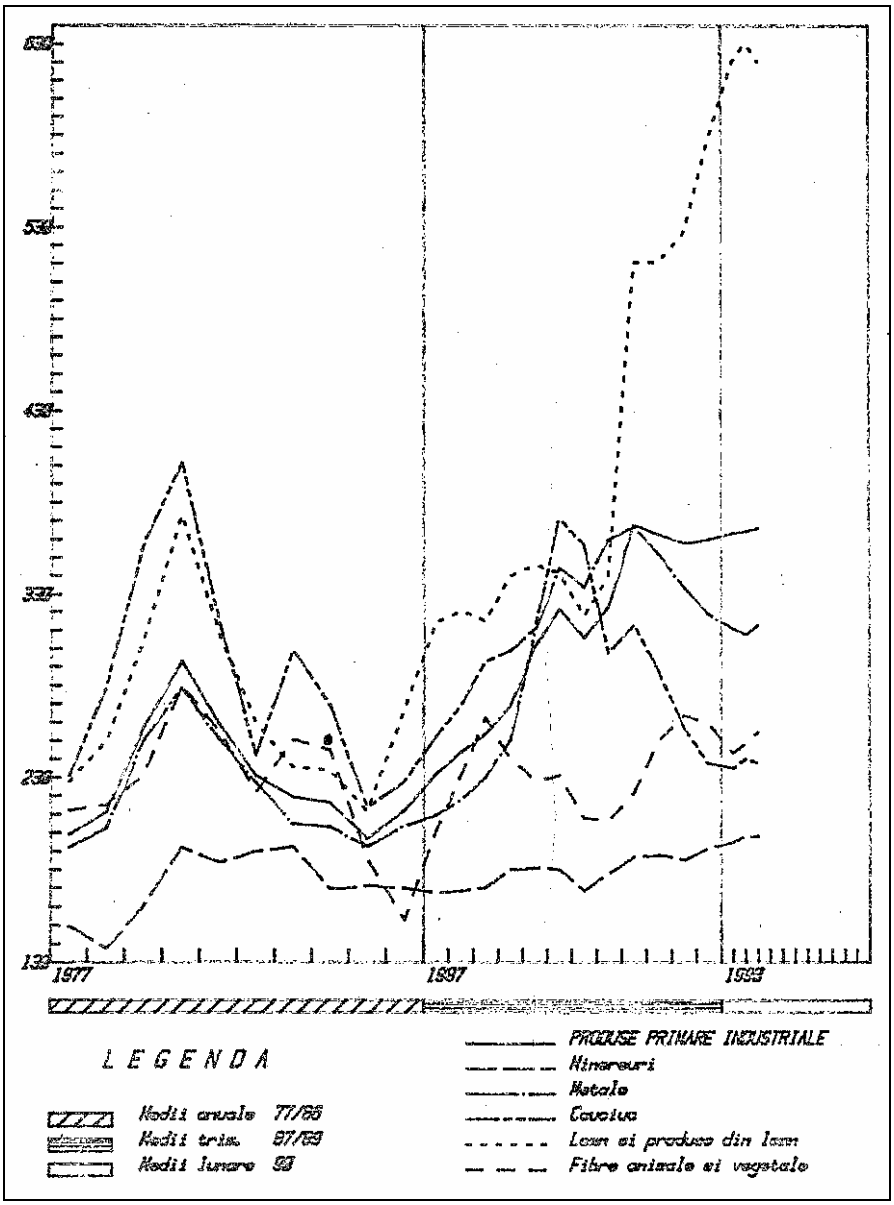

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

EVOLUȚIA PREȚURILOR INTERNAȚIONALE ALE PRODUSELOR DE BAZĂ ÎN LUNA FEBRUARIE 1990

În luna februarie a.c., prețurile internaționale ale produselor de bază au scăzut față de luna anterioară pe ansamblu, conform indicelui IEM, cu 1,6%, înregistrând o evoluție diferențiată pe grupe de produse, respectiv scăderi la combustibili (-6,7%), creşteri la produse agroalimentare (+1,25%) şi produse primare industriale (+0,14%).

Prețurile au înregistrat modificări mai semnificative, după cum urmează:

- creşteri la plumb (+10%), zinc (+8%), ulei de floarea-soarelui (+6%) şi zahăr rafinat (+3,6%);
- scăderi la păcură (-15%), motorină (-10%), țiței (-7,5%), aluminiu (-6%) şi grâu (-3%).

În luna februarie, cursul mediu de schimb al dolarului american s-a apreciat în raport cu celelalte monede occidentale, exceptând lira sterlină şi yenul japonez, față de care a scăzut.

Față de aceeaşi lună a anului precedent, nivelul mediu de preț din februarie a.c. este mai mare la combustibili (+16,1%), la produse agroalimentare (+3,1%) şi uşor mai mic la produse primare industriale (-0,6%).

1. Produse-primare industriale

În luna februarie 1990, grupa produselor primare industriale au continuat tendința de creştere (0,14%), începută încă din luna ianuarie a.c.

Creşteri de prețuri semnificative au înregistrat următoarele subgrupe de mărfuri: cauciucul natural (2,3%), fibrele de origine animală şi vegetală (+2,2%), minereurile (+1,7%) şi lemnul şi produsele din lemn (1,03%) şi uşoare scăderi: pieile (-1,7%) şi metalele (-0,99%).

Creşterea prețurilor la cauciuc natural cu 2,3% în luna februarie față de ianuarie s-a datorat scăderii sezoniere a ofertei țărilor producătoare din sud-estul Asiei (Malaiezia, Thailanda, Singapore), cât şi unor achiziții efectuate la 31 ianuarie 1990 de către Organizația Internațională a Cauciucului Natural (INRO).

În cadrul subgrupei fibrelor de origine animală şi vegetală, lâna a înregistrat scăderi de prețuri între 1-2%, în condițiile existenței unei supraoferte de lână şi a previziunilor privind o nouă majorare a producției în sezonul cald.

Menținerea la un nivel ridicat al prețurilor la bumbacul cu fibră medie în februarie față de ianuarie (+3,03%), consecință a interesului activ de cumpărare a prelucrătorilor, a determinat o creştere pe ansamblul acestei subgrupe de 2,21 %.

La subgrupa de minereuri, tendința de creştere înregistrată în ianuarie a continuat şi în februarie (+1,7%), cu menținerea aceluiaşi nivel de preț la minereul de mangan şi uşoare majorări de prețuri la minereul de fier.

Pe piața lemnului şi a produselor lemnoase, creşterile de prețuri (+1,03%) au fost consecința majorării prețurilor la cheresteaua de răşinoase şi de foioase şi a cererii active din partea principalelor sectoare utilizatoare (construcții, ambalaje, mobilă).

La subgrupa metale s-au înregistrat pe ansamblu în luna februarie scăderi de prețuri nesemnificative (-0,99%), deşi la unele produse modificările de preț au fost însemnate.

Diminuări de prețuri importante au cunoscut cositorul, aluminiul, apoi nichelul, cuprul şi laminatele plate. Creşteri de prețuri importante au cunoscut în cadrul acestei subgrupe plumbul şi zincul.

Stocurile relativ reduse pentru plumb, reducerea ofertei de metal ca urmare a întârzierii repunerii în funcțiune a unor capacități productive în țările vest-europene au determinat creşterea accentuată a cotațiilor plumbului în luna februarie cu 10% peste nivelul din luna anterioară. La zinc (+7,69%), un alt factor de majorare a prețurilor l-a constituit dinamica susținută a cererii din partea firmelor producătoare de tablă galvanizată.

Tot în luna februarie, prețurile cositorului au continuat să scadă (-5,92%) atât la Bursa de metale de la Londra, cât şi la cea de la Kuala Lumpur, ca urmare a cererii slabe în condițiile unei oferte majorate.

La aluminiu, diminuarea prețului (-4,85%) în luna februarie față de ianuarie a fost determinată în condiții de supraofertă de o creştere relativ lentă a consumului, care a menținut cererea pentru acest metal la niveluri scăzute.

La cupru, scăderea de preț a continuat în luna februarie la un nivel nesemnificativ (-0,25%).

Tendința de scădere a prețurilor la laminatele plate: tabla groasă (-1,42%) şi tabla subțire (-1,27%) a continuat datorită stocurilor existente şi consumului relativ scăzut.

Pe ansamblul subgrupei de piei s-a înregistrat în luna februarie comparativ cu ianuarie o scădere de preț de -1,96%, deşi numărul sacrificărilor a fost scăzut, dar interesul de cumpărare nu a fost suficient de susținut ca să mențină fermă piața internațională a pieilor brute de bovine. La pieile de bovine de 26,3 kg şi peste, scăderea de preț a fost de -2,1% iar la pieile de vaci de -1,1%.

2. Produse agroalimentare

Pe piața internațională a principalelor produse agroalimentare, activitatea tranzacțională a fost diferențiată, manifestându-se o creştere a prețurilor la

semințe oleaginoase (+2,96%), zahăr şi produse tropicale (+2,88%), carne (+1,44%), concomitant cu scăderi survenite în cazul cerealelor (-1,26%):

- cotațiile cerealelor au marcat tendința de scădere în special la grâu (-2,59%), datorată activității reduse a tranzacțiilor, achizițiilor minore ale URSS, principalul importator mondial, precum şi influenței ştirilor privind condițiile meteorologice normale din SUA ce favorizează zonele de cultură a cerealelor;
- o evoluție ascendentă a prețurilor a fost înregistrată la uleiul de floarea-soarelui, care a marcat o creştere de +5,77%, principalele motive fiind estimarea unor publicații de specialitate care indică o reducere fără precedent (de 15%) a producției de semințe de floarea-soarelui din sezonul 1989/1990 în țările Pieței Comune, cel mai potent exportator din Europa, precum şi reducerea disponibilităților pe termen scurt ale Argentinei, în prezent principalul furnizor de semințe de floarea-soarelui pe piața internațională;
- prețurile cărnii au marcat majorări minore care au oscilat între 1-2%, în condițiile unei cereri de import excedentare în raport cu oferta, care s-a diminuat în ultimul an ca urmare a procesului de refacere a şeptelului în principalele țări producătoare;
- pe piața internațională a zahărului s-a înregistrat o tendință de majorare a cotațiilor (+3,58%), datorită condițiilor meteorologice nefavorabile care au afectat producția de zahăr într-o serie de țări tradițional exportatoare (Brazilia, Cuba, Thailanda), urmarea fiind o scădere considerabilă a disponibilităților de pe piață;
- cotațiile la cafea au marcat o tendință de creştere (+3,41%), determinată de disponibilitățile de export scăzute pe termen apropiat, în special din partea unor țări vest-africane producătoare şi a unor țări din America Latină ce-şi restrâng livrările pentru a susține prețurile.

3. Combustibili

La tendința generală de scădere a indicelui IEM al prețurilor internaționale ale produselor de bază în luna februarie 1990 față de luna ianuarie a aceluiaşi an, a contribuit scăderea prețurilor la combustibili de 6,7%.

Această tendință a fost imprimată de declinul mai accentuat al prețurilor produselor petroliere, de 9,5%, şi țițeiului, de 7,5%, prețurile cărbunilor rămânând constante în acest interval.

În cadrul grupei combustibililor, prețurile produselor componente au evoluat diferențiat. Astfel, cauza principală a declinului prețurilor la țiței a fost determinată de deteriorarea raportului cerere-ofertă, sub influența următorilor factori:

1) reducerea cererii de produse petroliere de încălzire, cu mult sub normele de consum uzuale, ca urmare a condițiilor meteorologice mai favorabile. Acest fapt a determinat rafinăriile vest-europene să procedeze la o reducere artificială a ofertei prin declanşarea anticipată a reviziilor tehnice;

2) existența unor stocuri comerciale importante la companiile petroliere din țările industrializate;

3) oferta abundentă de țiței pe piață (constituită în special din sortimente medii şi grele), alimentată şi de o rată ridicată a extracției de țiței în țările OPEC.

În cadrul grupei produselor petroliere, prețurile benzinei au rămas practic constante (înregistrându-se totuşi o creştere nesemnificativă de 0,26%). Această modificare minoră a fost determinată de specificitatea perioadei de tranziție de la sortimentul de iarnă la cel de vară. În schimb, la celelalte produse (motorină şi păcură) s-au înregistrat scăderi de 10% şi, respectiv, 14,5%, datorate terminării mai devreme a sezonului de consum pentru produse de încălzire în condițiile menținerii la niveluri normale a stocurilor.

Evoluția indicelui IEM al prețurilor internaționale
(1970-1972 = 100)

	Denumire produs	Ian.1990	Febr.1990	Variație %
1100	General	368,27	362,38	-1,60
Indicele sintetic al prețurilor internaționale				
1110	Produse alimentare	213,58	216,26	+1,25
1111	Cereale	211,18	208,53	-1,26
1112	Semințe oleaginoase	182,62	188,04	+2,96
1113	Animale, carne	224,47	227,72	+1,44
1114	Zahăr, produse tropicale	236,34	243,17	+2,88
1120	Combustibili	575,74	536,95	-6,74
1121	Cărbuni	349,66	349,66	+0,00
1122	Țiței	863,23	799,79	-7,47
1123	Produse petroliere	671,77	608,28	-9,46
1130	Produse primare industriale	363,22	363,76	+0,14
1131	Minereuri	194,85	198,15	+1,69
1132	Metale	310,03	306,99	-0,99
1133	Cauciuc	234,60	240,05	+2,28
1134	Lemn şi produse din lemn	620,48	626,92	+1,03
1135	Fibre animale şi vegetale	243,05	248,47	+2,22
1136	Piei	502,52	494,04	-1,69

Indicele sintetic IEM al prețurilor internaționale ale produselor de bază cuprinse în nomenclatorul de export-import al R.S. România, în perioada 1985-1988

1970-1972 = 100

Categorie produse	*Anul*	*Indice anual*	*Ianuarie*	*Februarie*	*Martie*	*Aprilie*	*Mai*	*Iunie*	*Iulie*	*August*	*Septembrie*	*Octombrie*	*Noiembrie*	*Decembrie*
1100	GENERAL INDICELE SINTETIC AL PREȚURILOR INTERNAȚIONALE ALE PRODUSELOR DE BAZĂ													
	1986	238,98	264,09	252,27	245,11	236,77	238,29	227,26	217,87	229,31	235,95	237,22	240,16	243,71
	1987	272,51	262,71	256,65	259,23	264,69	271,77	271,92	275,86	276,50	275,49	280,62	284,61	291,26
	1988	308,29	300,22	293,86	302,67	314,45	317,41	319,10	305,31	305,87	300,13	301,93	312,68	326,12
	1989		352,16	349,22	356,18	363,88	357,82	346,42	352,58	349,30	350,77	358,38	359,00	368,07
	1990		368,27	362,38										
1110	PRODUSE ALIMENTARE													
	1986	169,12	176,34	174,53	174,64	173,60	178,03	168,63	163,68	162,06	162,73	165,18	166,66	163,35
	1987	173,36	168,40	167,65	170,45	172,18	178,06	173,39	168,59	165,75	170,79	177,34	181,61	189,85
	1988	203,15	195,75	189,18	189,48	192,76	194,92	214,50	218,32	209,62	207,34	207,68	208,16	210,72
	1989		212,66	209,70	213,90	212,88	213,76	210,40	216,37	212,14	210,22	210,27	211,54	209,41
	1990		213,58	216,26										
1111	CEREALE													
	1986	163,00	191,40	189,75	188,69	174,89	184,25	161,66	151,13	138,55	139,48	148,88	151,10	145,82
	1987	151,30	145,79	142,79	146,75	149,79	160,06	151,30	140,99	141,47	151,11	160,67	157,94	164,23
	1988	205,76	173,65	174,76	167,18	171,77	175,46	222,31	229,66	225,14	231,29	237,01	228,59	232,38
	1989		239,30	231,61	235,82	224,56	228,24	218,10	213,75	206,14	207,63	213,97	213,40	214,54
	1990		211,18	208,53										
1112	SEMINȚE OLEAGINOASE													
	1986	141,22	162,57	147,10	144,21	144,87	147,31	143,63	138,34	131,28	131,97	135,04	136,03	133,12
	1987	148,53	137,25	136,24	137,75	146,23	157,82	156,32	152,22	146,07	146,58	152,29	156,91	169,52
	1988	187,08	175,99	165,74	169,34	174,83	179,42	208,17	216,60	200,68	194,15	189,68	184,99	187,48
	1989		181,75	177,92	186,93	186,64	189,20	188,58	194,03	185,69	184,91	186,51	184,70	182,12
	1990		182,62	188,04										

Catego-rie produse	Anul	Indice anual	Ianuarie	Februarie	Martie	Aprilie	Mai	Iunie	Iulie	August	Septembrie	Octombrie	Noiembrie	Decembrie
1113	ANIMALE, CARNE													
	1986	181,79	168,49	173,53	171,67	175,17	184,63	184,46	183,31	189,96	187,65	186,79	183,27	188,55
	1987	201,79	198,43	196,93	200,01	201,31	201,89	199,23	196,88	194,09	199,33	204,40	212,67	218,85
	1988	210,31	218,04	211,07	216,18	218,31	217,24	215,36	204,60	202,99	201,03	201,76	207,72	207,26
	1989		215,15	212,22	211,58	215,47	212,25	207,39	214,32	211,21	212,85	211,94	215,59	216,94
	1990		224,47	227,72										
1114	ZAHĂR, PRODUSE TROPICALE													
	1986	187,63	191,04	191,79	203,78	211,42	196,04	177,21	172,76	180,23	185,80	183,34	184,17	174,13
	1987	175,38	176,86	182,77	180,91	174,67	176,56	170,50	168,23	164,18	167,04	173,39	179,28	189,97
	1988	203,06	206,73	192,66	189,43	189,99	194,30	207,41	237,35	205,47	193,45	197,05	207,22	215,84
	1989		204,11	211,23	221,18	224,69	228,92	238,11	261,49	266,84	247,10	235,64	238,61	221,63
	1990		236,34	243,17										
1120	COMBUSTIBILI													
	1986	417,28	589,54	507,64	460,69	415,48	410,55	362,26	312,54	371,63	396,13	379,42	391,51	409,87
	1987	473,86	492,04	450,26	458,86	468,25	476,25	475,48	498,76	486,60	468,09	483,08	470,16	454,01
	1988	423,02	442,34	419,20	411,26	452,05	451,11	434,18	420,68	418,91	395,66	379,76	404,18	447,01
	1989		463,31	462,15	493,48	538,27	514,33	485,51	492,72	487,16	511,42	536,85	536,25	584,47
	1990		575,74	536,95										
1121	CĂRBUNI													
	1986	268,00	269,95	269,00	268,05	268,05	268,05	268,05	268,05	269,05	268,05	268,05	268,05	264,41
	1987	265,08	264,41	264,41	264,41	264,26	264,26	264,26	265,84	265,84	265,84	265,84	265,84	265,84
	1988	289,49	276,76	276,76	277,71	277,71	297,93	297,93	297,05	297,05	297,05	292,68	292,68	292,68
	1989		293,95	327,81	327,81	327,81	336,55	336,55	349,66	349,66	349,66	349,66	349,66	349,66
	1990		349,66	349,66										
1122	ȚIȚEI													
	1986	557,70	931,45	706,25	555,67	478,14	509,04	437,81	364,55	469,26	547,07	529,37	557,15	606,68
	1987	729,90	733,37	696,88	713,32	731,40	745,52	754,74	783,12	762,41	722,53	736,16	706,79	672,22
	1988	592,67	664,38	620,88	579,40	659,07	647,45	616,99	591,12	592,66	523,56	491,56	514,79	610,25

Catego-rie produse	Anul	Indice anual	Ianuarie	Februarie	Martie	Aprilie	Mai	Iunie	Iulie	August	Septembrie	Octombrie	Noiembrie	Decembrie
	1989		683,62	678,85	756,33	816,00	754,25	705,92	701,75	666,96	712,88	760,93	747,67	795,07
	1990		863,23	798,79										
1123	PRODUSE PETROLIERE													
	1986	497,89	747,76	645,53	594,76	521,57	499,90	417,70	333,04	427,49	454,69	423,83	440,96	467,54
	1987	566,07	605,49	525,63	530,95	553,61	567,39	570,30	601,82	584,90	554,96	583,44	565,04	541,28
	1988	479,79	508,67	472,55	468,58	531,22	515,65	488,73	468,59	464,13	436,68	416,38	462,40	524,05
	1989		533,54	503,25	545,69	624,16	585,03	538,00	544,04	543,85	581,62	621,22	624,52	714,86
	1990		671,77	608,28										
1130	PRODUSE PRIMARE INDUSTRIALE													
	1986	212,37	201,47	206,25	207,98	207,68	210,02	209,04	209,77	212,12	215,73	221,75	222,58	224,29
	1987	249,57	230,05	232,39	233,15	230,81	245,90	247,01	249,66	254,82	257,06	258,86	267,61	280,25
	1988	312,44	296,23	294,77	311,39	317,91	322,20	322,93	302,04	307,70	305,76	312,82	323,26	332,10
	1989		369,45	365,99	366,92	367,03	363,67	354,44	360,36	358,07	354,18	359,34	358,44	361,85
	1990		363,22	363,76										
1131	MINEREURI													
	1986	169,21	170,65	169,30	159,18	164,57	163,66	163,99	172,39	171,60	171,56	175,72	173,91	176,13
	1987	171,89	168,27	169,34	163,79	167,42	169,88	167,74	168,77	170,29	171,27	174,28	180,74	185,06
	1988	176,79	180,86	182,84	179,69	181,41	181,42	176,15	168,58	169,95	166,82	177,11	171,64	185,05
	1989		187,30	184,78	189,14	191,19	189,67	182,35	182,35	185,31	187,31	190,95	190,25	194,75
	1990		194,85	198,15										
1132	METALE													
	1986	203,50	195,84	198,69	202,19	202,21	203,24	203,86	202,43	202,95	204,87	207,79	210,11	207,82
	1987	226,79	207,89	208,62	211,71	214,03	218,29	220,61	225,03	231,49	233,09	238,73	246,41	265,59
	1988	336,29	298,62	300,09	327,06	336,08	345,15	349,86	324,43	338,23	336,83	345,07	361,15	372,91
	1989		370,55	365,04	364,35	357,94	354,80	341,05	337,09	334,08	328,94	325,10	316,15	313,41
	1990		310,03	306,99										

Catego-rie produse	*Anul*	*Indice anual*	*Ianuarie*	*Februarie*	*Martie*	*Aprilie*	*Mai*	*Iunie*	*Iulie*	*August*	*Septembrie*	*Octombrie*	*Noiembrie*	*Decembrie*
1133	CAUCIUC													
	1986	227,42	209,16	224,92	220,27	211,32	217,04	221,48	227,80	237,22	243,16	248,97	237,57	236,08
	1987	278,11	249,34	254,66	253,23	261,18	267,71	277,23	288,02	290,36	299,62	297,03	293,41	305,61
	1988	333,78	310,13	306,90	314,22	334,31	369,47	408,49	373,29	363,92	333,51	299,14	289,65	302,39
	1989		314,61	316,61	307,09	309,81	285,34	265,89	266,48	255,00	247,63	240,30	235,58	234,93
	1990		234,68	240,05										
1134	LEMN ŞI PRODUSE DIN LEMN													
	1986	265,85	234,81	244,32	251,16	251,15	259,62	259,38	269,53	280,16	283,43	289,37	287,10	291,71
	1987	321,77	310,89	317,21	314,35	319,25	323,38	318,00	312,66	311,17	319,22	322,50	344,08	353,78
	1988	335,93	349,97	341,28	345,37	346,45	342,87	334,47	321,51	313,39	317,06	330,82	344,45	345,79
	1989		512,26	510,99	508,36	517,87	510,22	503,32	530,27	527,60	522,08	555,33	575,87	603,84
	1990		620,48	626,92										
1135	FIBRE ANIMALE ŞI VEGETALE													
	1986	151,14	162,97	170,72	165,39	154,40	146,88	134,82	123,63	121,54	139,27	160,69	164,97	184,76
	1987	233,42	201,81	203,06	197,95	208,61	236,23	247,85	256,92	270,09	259,28	239,36	240,63	239,26
	1988	218,36	234,01	225,97	224,62	227,79	229,04	235,89	221,27	202,78	198,99	204,54	204,39	211,06
	1989		222,50	218,36	223,49	244,59	251,35	253,98	264,52	264,79	261,75	263,25	262,67	250,30
	1990		243,05	248,47										
1136	P I E I													
	1986	342,00	306,82	310,86	308,07	334,40	364,89	365,77	365,69	353,50	342,28	350,48	348,69	328,87
	1987	424,36	329,31	338,61	369,56	433,24	447,16	434,94	437,67	449,24	473,50	479,85	454,06	445,29
	1988	463,93	440,32	457,53	514,94	535,31	510,77	468,95	446,37	499,51	457,00	426,17	406,51	409,09
	1989		444,20	461,34	503,31	458,69	450,56	463,99	486,09	496,69	511,93	500,66	489,40	486,08
	1990		502,52	494,04										

Notă: Valoarea indicelui IEM pentru ultimele luni este orientativ, având în vedere că, la unele produse cuprinse în structura de calcul, ultimele preţuri disponibile se referă la următoarele perioade: minereu de fier Itabira – oct.1989; cherestea de răşinoase, foioase, celuloză, hârtie – oct.1989; ouă, iunie 1985.

Sursa: Calculat IEM

PROGNOZA BĂNCII MONDIALE ASUPRA EVOLUȚIEI PREȚURILOR LA PRODUSE DE BAZĂ PÂNĂ ÎN ANUL 1995

Zenovia-Doina PENEA

Recent, Departamentul de analize economice şi previziuni, secția studii de produse de bază din cadrul Băncii Mondiale a revizuit prognozele sale privind evoluția prețurilor internaționale până în anul 2000, la un număr de 44 de produse de bază. Aceste prognoze sunt făcute atât în termeni reali[1] (prezentate în tabelul nr. 1), cât şi în termeni nominali[2] (prezentate în tabelul nr. 2).

Din analiza datelor cuprinse în tabele, rezultă următoarele concluzii principale:

- prognoza indică în anul 1995 comparativ cu anul 1989 scăderi mai accentuate ale prețurilor reale la următoarele produse: nichel, cupru, zinc, grâu, orez, aluminiu, iută, sorg, porumb, aur, produse la care prețurile au înregistrat în anii 1988-1989 creşteri deosebit de accentuate. În cazul majorității celorlalte produse, se apreciază creşteri moderate ale prețurilor. Creşterile de preț vor fi mai accentuate în cazul îngrăşămintelor. Cu toate acestea, prețurile nu se vor situa în anul 1995 la nivelurile ridicate ale anilor ’80, atinse în cazul majorității produselor la începutul deceniului 9, exceptând unele metale neferoase ale căror recorduri s-au atins în 1988-1989;
- prețurile exprimate în termeni nominali se vor situa în 1995 în general peste nivelul atins în 1989. Creşterile vor fi mai accentuate la îngrăşăminte, cherestea şi o serie de produse tropicale. Se apreciază însă că prețurile vor scădea la nichel, cupru, zinc, grâu şi orez.

Prognoza prețurilor în termeni reali a luat în calcul următoarele ritmuri medii anuale de creştere a inflației mondiale: 4,93% în perioada 1990-1995 şi 3,68% în perioada 1996-2000.

Subliniem faptul că, datorită schimbării – uneori frecvente şi substanțiale – a premiselor care stau la baza prognozelor sale, Banca Mondială reactualizează periodic (uneori şi de 2 ori pe an) aceste prognoze.

Descrierea caracteristicilor produselor, piețelor şi condițiilor de livrare la care se referă prețurile sunt prezentate în continuare.

---

[1] La puterea de cumpărare constantă a dolarului din 1985.

[2] La puterea de cumpărare curentă a dolarului.

Prognoza preţurilor realex) ale produselor de bază

	1980	1985	1988	1989	1990	1991	1992	1995
Energie								
Ţiţei (dolari/baril)	29,2	26,7	9,8	11,9	11,3	11,3	11,3	12,0
Cărbune	41	47	27	29	29	28	27	26
Alimente								
Cafea	3300	3210	2200	1730	1280	1490	1640	1860
Cacao	2500	2250	1150	900	690	690	710	760
Ceai	2140	1980	1300	1470	1660	1650	1600	1580
Zahăr	606	90	163	205	271	340	314	216
Carne de vită	1650	2150	1820	1870	1800	1700	1610	1890
Banane	363	378	323	352	319	297	296	291
Portocale	374	398	328	324	312	311	311	310
Orez	416	216	218	233	197	181	162	168
Grâu	183	173	130	146	128	117	108	104
Porumb	120	112	77	81	70	65	61	65
Seminţe de sorg	124	103	71	77	64	60	57	61
Grăsimi şi uleiuri								
Ulei de palmier	559	501	317	255	245	260	275	319
Ulei de cocos	646	590	409	376	346	357	368	401
Ulei de arahide	824	905	428	563	471	467	463	452
Ulei de soia	572	572	336	314	298	300	308	333
Soia boabe	284	224	220	200	187	184	185	181
Copra	434	386	288	253	239	249	258	287
Miez de palmier	331	291	193	182	173	180	186	205
Făină de arahide	230	143	152	146	135	134	133	130
Făină de soia	251	157	194	179	166	164	163	156
Nealimentare								
Bumbac	1960	1320	1010	1220	1250	1190	1190	1160
Iută	295	583	268	271	270	248	233	208
Cauciuc	1560	920	930	810	640	690	790	950
Tutun	2205	1950	1501	1551	1608	1562	1516	1377
Lemn								
Buşteni Meranti (dol/mc)	187	136	169	163	159	158	157	168
Buşteni Sapelli (dol/mc)	241	174	196	199	194	195	197	198
Cherestea (dol/mc)	350	276	222	307	307	304	302	299
Metale şi minereuri								
Cupru	2092	1417	1884	2070	1454	1188	1101	1252
Cositor	15760	11540	5110	6200	4500	4620	5030	5440
Nichel	6249	4899	9978	9672	5312	5065	4830	4187
Aluminiu	1659	1110	1843	1483	1247	1212	1194	1185

	1980	1985	1988	1989	1990	1991	1992	1995
Plumb	869	391	475	489	402	343	352	381
Zinc	730	783	899	1205	831	726	723	735
Minereu de fier	25,6	22,7	16,7	19,1	19,7	19,1	18,5	16,9
Bauxită	30,7	35,7	22,0	20,7	20,8	21,8	22,0	23,7
Aur (dol/uncie troy)[xx)]	583	318	316	277	270	260	250	222
Argint (dol/uncie troy)[xx)]	19,8	6,1	4,7	4,0	3,9	4,0	4,0	4,1
Îngrăşăminte								
Rocă fosfatică	45	34	26	30	30	31	31	32
Uree	213	136	112	96	87	89	97	135
Triplu superfosfat	173	121	115	105	97	102	107	131
Fosfat biamoniacal	213	169	142	125	111	119	126	180
Clorură de potasiu	111	84	63	72	69	70	72	72

x) La puterea de cumpărare a dolarului din 1985.
xx) 1 uncie troy = 31,103 g Economics.

Prognoza preţurilor nominale ale produselor de bază

- dolari/tonă, dacă nu se specifică altfel -

	1980	1985	1988	1989	1990	1991	1992	1995
Energie								
Ţiţei (dolari/baril)	30,5	26,7	13,6	16,4	16,3	17,1	18,9	22,0
Cărbune	43	47	37	41	42	42	43	48
Alimente								
Cafea	3440	3210	3030	2390	1850	2250	2600	3420
Cacao	2600	2250	1590	1240	1000	1050	1130	1390
Ceai	2230	1980	1790	2020	2400	2500	2550	2900
Zahăr	632	90	225	282	391	515	499	397
Carne de vită	2760	2150	2520	2570	2600	2580	2560	3470
Banane	379	378	446	484	460	450	470	535
Portocale	391	398	453	445	450	471	494	569
Orez	434	216	301	320	285	274	258	309
Grâu	191	173	180	201	184	178	171	191
Porumb	125	112	107	112	100	98	97	120
Seminţe de sorg	129	103	99	106	93	91	90	111
Grăsimi şi uleiuri								
Ulei de palmier	584	501	437	350	354	394	437	586
Ulei de cocos	674	590	565	517	500	541	585	737
Ulei de arahide	859	905	590	775	680	708	737	830
Ulei de soia	597	572	463	432	430	454	490	612
Soia boabe	296	224	304	275	270	279	294	332
Copra	453	386	398	348	345	377	410	527

	1980	1985	1988	1989	1990	1991	1992	1995
Miez de palmier	345	291	267	251	250	272	296	377
Făină de arahide	240	143	210	201	195	203	211	239
Făină de soia	262	157	268	246	240	249	258	287
Nealimentare								
Bumbac	2050	1320	1400	1670	1800	1800	1890	2130
Iută	308	583	370	373	390	375	370	382
Cauciuc	1620	920	1290	1120	930	1040	1260	1750
Tutun	2300	1950	2072	2134	2322	2367	2410	2529
Lemn								
Buşteni Meranti (dol/mc)	195	136	233	225	229	240	250	308
Buşteni Sapelli (dol/mc)	252	174	271	274	280	296	313	363
Cherestea (dol/mc)	365	276	307	422	443	460	480	550
Metale şi minereuri								
Cupru	2182	1417	2602	2848	2100	1800	1750	2300
Cositor	16440	11540	7050	8530	6500	7000	8000	10000
Nichel	6519	4899	13778	13308	7670	7674	7678	7691
Aluminiu	1730	1110	2545	2041	1800	1836	1899	2177
Plumb	906	391	656	673	580	520	560	700
Zinc	761	783	1242	1658	1200	1100	1150	1350
Minereu de fier	26,7	22,7	23,1	26,3	28,4	28,9	29,4	31,0
Bauxită	32,0	35,7	30,3	28,5	30,0	33,0	35,0	43,6
Aur (dol/uncie troy)[x)]	608	318	437	381	390	394	397	408
Argint (dol/uncie troy)[x)]	20,6	6,1	6,5	5,5	5,7	6,0	6,4	7,5
Îngrăşăminte								
Rocă fosfatică	47	34	36	41	44	47	50	58
Uree	222	136	155	132	125	135	155	248
Triplu superfosfat	180	121	158	144	140	155	170	240
Fosfat biamoniacal	222	169	197	172	160	180	200	330
Clorură de potasiu	116	84	88	99	100	106	114	132

x) 1 uncie troy = 31,103 g.

Sursa: World Bank, International Economics Department, International Comodity Markets Division, February 8, 1990.

ANEXA

Caracteristicile produselor, pieţele şi condiţiile de livrare

ENERGIE

- Ţiţei, preţ mediu ponderat la exportul ţărilor membre OPEC.
- Cărbune energetic (12,000 BTU/libră sub 1,0% sulf, 12% cenuşă), FOB Hampton Roads, Norfolk, SUA.

PRODUSE ALIMENTARE

- Cafea (Organizaţia Internaţională a Cafelei), preţ indicativ, sort Arabica din America Centrală, ex-dock New York.
- Cacao (Organizaţia Internaţională a Boabelor de Cacao), preţ mediu zilnic, New York şi Londra, termen de comercializare în următoarele trei luni.
- Ceai (licitaţie la Londra), preţ mediu obţinut pentru toate sorturile de ceai.
- Zahăr, preţul zilnic al Acordului Internaţional al Zahărului, FOB, stivuit, în principalele porturi din Marea Caraibelor.
- Carne de vită (SUA), preţ de import pentru carne vizibil slabă (85%), congelată, fără oase, FOB porturi SUA.
- Banane (din America Centrală şi de Sud), pachete tropicale de calitate superioară, FOB porturi SUA.
- Portocale (exportatori mediteraneeni), preţ de import indicativ al Pieţei Comune, CIF Paris.

CEREALE

- Orez (thailandez), alb, decorticat, 5% spărturi, standard guvernamental, preţ de export, FOB Bangkok.
- Grâu (Canadian) nr.1 Roşu de Primăvară (CWRS), umiditate 13,5% până în aprilie 1985 preţ intern în depozitul Thunder Bay; începând din aprilie 1985, preţ de export St. Lawrence.
- Porumb (SUA), nr. 1, galben, FOB porturi Golf SUA.
- Seminţe de sorg (SUA), nr. 2, galben Milo, FOB porturi Golf SUA.

GRĂSIMI ŞI ULEIURI

- Ulei de palmier (malaiezian), vrac, CIF Europa de Nord-Vest.
- Ulei de cocos (filipinez/indonezian), vrac, CIF Rotterdam.
- Ulei de arahide (nigerian/vest-african), vrac, CIF Marea Britanie începând cu ianuarie 1977 (orice origine), CIF Rotterdam.
- Ulei de soia (olandez), brut, FOB ex-fabrică.
- Seminţe de soia (SUA), CIF Rotterdam.
- Copra (Filipine/Indonezia), vrac, CIF Europa de Nord-Vest.
- Miez de palmier (nigerian), CIF Marea Britanie.

- Făină de arahide (India), conținut proteic 48%, CIF Rotterdam, din 1982, Argentina, conținut proteic 48/50%.
- Făină de soia (SUA), 44% conținut proteic, CIF Rotterdam.

MATERII PRIME NEALIMENTARE

- Bumbac (Index "A"), Middling (1-3/32 inch), CIF Europa.
- Iută (Bangladesh), albă D., FOB Chittagong/China.
- Cauciuc (RSS nr. 1) , în baloți, New York – la disponibil.
- Tutun (indian), valoare medie unitară la export.

LEMN

- Buşteni (Malaiezia) Meranti, calitate Sabah S.Q., preț mediu vânzare în Japonia.
- Buşteni (Africa de Vest), Sapelli, calitate superioară, FOB Camerun.
- Cherestea (Malaiezia), Meranti roşu închis, calitate bună şi foarte bună, densitate standard, CIF porturi franceze.

METALE ŞI MINERALE

- Cupru (Bursa din Londra), bare pentru sârmă (la disponibil), până în nov.1981; ulterior, catozi calitate superioară, preț stabilit la bursă.
- Cositor (malaiezian), franco-uzină, preț stabilit la bursa din Penang.
- Nichel (canadian), obținut electrolitic, catozi, Ni 99,9%; din 1980, catozi, puritate minimum 99,8%, preț stabilit la Bursa din Londra.
- Aluminiu (preț reprezentativ pe piața liberă), lingouri, puritate 99,7%, preț de tranzacții, în Piața Comună inclusiv taxa vamală.
- Plumb, preț stabilit la Bursa din Londra, plumb rafinat, puritate 99,97%.
- Zinc, preț stabilit la Bursa din Londra, calitate obişnuită; din septembrie 1984, calitate superioară.
- Minereu de fier (brazilian), 65%, CIF porturi Marea Nordului.
- Bauxită, preț de referință la importul SUA din Jamaica.
- Minereu de mangan (indian), 46-48% Mn, CIF porturi SUA.

ÎNGRĂŞĂMINTE

- Rocă fosfatică (Maroc), FAS Casablanca.
- Uree (orice origine), în saci, FOB Europa de Nord-Vest.
- TSP (triplu superfosfat), vrac, FOB Golf, SUA.
- DAP (fosfat diamoniacal), vrac, FOB Golf, SUA.
- Clorură de potasiu, vrac, FOB Vancouver, Canada.

Statistici comparative ale unor indicatori sintetici în țările europene

	Populația (mil. loc. 1987)	PNB/loc.		Rata inflației 1980-1987	Speranța de viață 1987
		Dolari 1987	Ritm 1965-1987		
I. Țări cu economie de piață					
Austria	7,6	11980	3,1	4,3	74
Belgia	9,9	11480	2,6	5,1	75
Danemarca	5,1	14930	1,9	6,8	75
Elveția	6,5	21330	1,4	3,9	77
Finlanda	4,9	14470	3,2	7,2	76
Franța	55,6	12790	2,7	7,7	77
Grecia	10	4020	3,1	19,7	76
Italia	57,4	10350	2,7	11,5	77
Marea Britanie	56,9	10420	1,7	5,7	75
Portugalia	10,2	2830	3,2	20,8	73
RFG	61,2	14400	2,5	2,9	75
Spania	38,8	6010	2,3	10,7	77
II. Țări est-europene					
Bulgaria	9,1[a)x]	2806[g)]	3,5[a)]	3,6[d)x]	73[a)]
Cehoslovacia	15,6[a)x]	8300[g)]	1,8[a)]	1,8[d)]	72[a)]
Iugoslavia	23,4	2480	3,7	57,2[e)]	71
Polonia	37,4[a)x]	1973[a)]	0,8[a)]	30,9[d)f]	73[a)]
RDG	16,8[a)x]	10000[g)]	4,4[a)]	…	73[a)]
România	22,9	2020[g)]	4,4[a)]	4,2[d)x]	70
Ungaria	10,6	2240	3,8	5,7	70
URSS	281,3	3000[g)]	2,5[a]	1,3[d)]	72[a)]

Creşterea şi structura producției

	Ritm de creştere al PIB 1980-1987	Structura PIB în 1987 (%)			Cheltuieli bugetare în PNB (1987 %)
		Agricultură	Industrie	Servicii	
I. Țări cu economie de piață					
Austria	1,6	3	37	60	40,3
Belgia	1,3	2	31	67	52,9
Danemarca	2,5	5	29	66	39,8
Elveția	1,7	…	…	…	…
Finlanda	2,8	7	35	58	31,9
Franța	1,6	4	31	66	45,1
Grecia	1,4	16	29	56	50,9
Italia	2,1	4	34	61	52,0
Marea Britanie	2,6	2	38	60	38,9
Portugalia	1,4	9	40	51	…
RFG.	1,6	2	38	60	30,1
Spania	2,1	6	37	57	34,8
II. Țări est-europene					
Bulgaria	3,9[a)]	14[c)]	61[c)]	24[c)]	…
Cehoslovacia	2,2[a)]	7[c)]	61[c)]	32[c)]	…
Iugoslavia	1,5	11	43	45	8,0
Polonia	1,7[a)]	16[c)]	49[c)]	35[c)]	40,1
RDG.	4,5[a)]	12[C)]	64[C)]	24[C)]	…
România	5,2[A)]	16[C)]	63[C)]	20[C)X]	…
Ungaria	1,7	15	40	44	59,6
URSS	3,5[a)]	19[c)]	46[c)]	35[c)]	…

Structura cheltuielilor bugetare ale administrației centrale (în procente din total, 1987)

	Apărare	Educație	Sănătate	Habitat şi securitate socială	Servicii economice
I. Țări cu economie de piață					
Austria	2,8	9,7	12,5	46,7	12,0
Belgia	5,3	13,2	1,7	42,0	12,1
Danemarca	5,2	8,6	1,3	40,3	7,7
Elveția	…	…	…	…	…
Finlanda	5,3	13,6	10,5	36,7	20,6
Franța	6,3	7,8	20,8	38,5	…
Grecia[b)]	14,9	9,1	7,4	30,6	26,4
Italia	3,2	7,4	9,6	36,3	12,1
Marea Britanie	12,9	2,2	13,1	31,6	7,5
Portugalia	…	…	…	…	…
RFG	…	…	…	…	…
Spania	5,6	5,5	12,7	40,4	11,8
II. Țări est-europene					
Bulgaria	…	…	…	…	…
Cehoslovacia	...	.....	...	...	....
Iugoslavia	55,1	0,0	0,0	11,2	16,3
Polonia	...	...	...	...	...
RDG	...	...	...	…	...
România	4,7	1,8	0,8	21,9	55,5
Ungaria	4,0	2,3	3,6	26,2	37,7
URSS	…	…	…	…	…

Indicatori demografici şi ai calității vieții

	Rata natalității ‰ 1987	Rata mortalității ‰ 1987	Mortalitate infantilă ‰	Populație urbană % 1987	Număr de locuitori la un medic 1984	Procent studenți la grupa de vârstă relevantă
I. Țări cu economie de piață						
Austria	11	12	10[a)]	57	390	28
Belgia	12	12	10[a)]	97	330	32
Danemarca	11	12	7[a)]	86	400	29
Elveția	12	10	7[a)]	61	700	23
Finlanda	12	10	6[a)]	60	440	35
Franța	14	10	8[a)]	74	320	30
Grecia	12	10	14[a)]	61	350	24
Italia	10	10	11[a)]	68	230	25
Marea Britanie	13	12	9[a)]	92	...	22
Portugalia	12	10	17[a)]	32	410	13
RFG	10	12	9[a)]	86	380	30
Spania	12	9	8[a)]	77	320	32
II. Țări est-europene						
Bulgaria[a)]	15	11	15	69	394	...
Cehoslovacia[a)]	15	11	14	67	345	...
Iugoslavia	15	9	25[a)]	48	550	19
Polonia	16	10	17[a)]	61	490	17
RDG[a)]	14	13	10	77	472	...
România	15	11	23[a)]	49	614[a)]	11
Ungaria	12	14	17[a)]	59	310	15
URSS[a)]	18	9	22	67	267	...

Sursa: Banca Mondială, Rapport sur le développement dans le monde 1989, Banque Mondiale, Washington D.C., 1989.

Nota: a) Handbook of International Trade and Development Statistics, 1988; x) PIB 1986; b) 1972; c) Trade and Development Report 1988, Unctad, New York, 1988. Pondere în venitul național, 1985; Sunt incluse activitățile de construcții, transporturi şi telecomunicații, comerțul. Această clasificare tinde să subestimeze ponderea serviciilor; x) După alte estimări (Comisia Economică ONU pentru Europa), procentul este de 32%; d) Commission Economique pour l'Europe, Etude sur la situation économique de l'Europe, New York, 1989; x) 1980-1986; e) Pentru 1989, unele surse estimează inflația la 1765% /an; f) Pentru 1989, unele surse estimează inflația la 740%/an; g) World Almanac 1990, Washington 1989. Valorile sunt în general supraestimate.

INSTITUTUL NAȚIONAL
DE
CERCETĂRI ECONOMICE

PROBLEME ECONOMICE
NR. 15-16/1990

- săptămânal de informare economică -

CENTRUL DE INFORMARE
ŞI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
BUCUREŞTI

SUMAR

ECOMOND: CONJUNCTURA ECONOMIEI MONDIALE. TRIMESTRUL I 1990

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Produse siderurgice, metale neferoase, metale prețioase (Octavian RĂDULESCU (coordonator), Liviu TIMIŞ, Cristina BUMBAC, Marian PETRESCU, Ştefan NICOLAE, Mariana PREDA, Dinu DINULESCU, Doina SĂVOIU, Eugen CURTAŞU) 567

1. Laminate din oțel 569

2. Feroaliaje 573

3. Metale neferoase 580

4. Metale prețioase 594

Produse agroalimentare şi materii prime agricole (Monica BĂLȚATU, Virginia CÂMPEANU, Ane-Maria DIMA, Lucia IORDACHE, Ioana MASU, Cornelia PĂUNESCU, Ovidiu MĂLUREANU, Ileana POPA) 597

1. Cereale 598

2. Carne 601

3. Zahăr 604

4. Uleiuri vegetale comestibile 606

5. Bumbac 609

6. Lână 611

7. Piei brute de bovine 614

8. Cherestea de răşinoase 616

Țiței, produse petroliere, cauciuc natural, uree (Petre PRISECARU (coordonator), Mariana PAPATULICĂ, Cornel CIOBANU, Laurențiu BĂLȚATU) 619

INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

PRODUSE SIDERURGICE, METALE NEFEROASE, METALE PREȚIOASE

Octavian RĂDULESCU (coordonator),
Liviu TIMIŞ, Cristina BUMBAC,
Marian PETRESCU, Ştefan NICOLAE,
Mariana PREDA, Dinu DINULESCU,
Doina SĂVOIU, Eugen CURTAŞU

Ca o caracterizare generală a conjuncturii pieței produselor siderurgice şi a metalelor neferoase, se poate arăta, că, în trimestrul I a.c., prețurile au înregistrat o tendință de scădere comparativ cu ultimul trimestru al anului trecut când acestea s-au situat la niveluri deosebit de ridicate.

În cazul conjuncturii **produselor siderurgice,** după o evoluție deosebit de susținută a acesteia în anul 1989, când producția mondială de oțel a atins nivelul record de 783,5 milioane tone, în primele luni ale anului 1990 se constată o scădere a producției în majoritatea țărilor ca urmare a reducerii cererii din partea ramurilor mari consumatoare de oțel. Această tendință a determinat în trimestrul I a.c. o diminuare uşoară a prețurilor la cea mai mare parte a produselor laminate din oțel.

În următoarele luni se poate estima că prețurile de comercializare ale laminatelor din oțel se vor situa în jurul actualelor niveluri relativ ridicate fără să înregistreaze însă scăderi semnificative. Aceste aprecieri se bazează pe faptul că principalele firme producătoare de oțel au adoptat deja măsuri de reducere a producției în vederea echilibrării raportului cerere-ofertă.

La **feroaliaje şi aliaje siderurgice** prețurile au înregistrat în general scăderi în primele 3 luni ale anului curent comparativ cu valorile foarte înalte din anul 1989. Dacă ne referim însă la evoluția prețurilor de la începutul anului 1990 şi până în prezent, se constată că la feroaliajele speciale prețurile şi-au reluat tendința de creştere accentuată în a 2-a parte a lunii martie, în principal la ferovanadiu, feromolibden, ferotitan şi ferowolfram.

În legătură cu **metalele neferoase de bursă** se constată că în perioada ianuarie-martie 1990 cotațiile au înregistrat de asemenea scăderi la majoritatea metalelor, în special în primele 2 luni, principalii factori de influență fiind evoluția moderată a cererii în condițiile menținerii ofertei la un nivel relativ ridicat. Cele mai mari scăderi ale prețurilor au înregistrat nichelul, aluminiul şi cositorul iar plumbul s-a situat la adevărate valori record, mai ales în luna martie a.c.

De altfel, preţurile în luna martie au înregistrat creşteri accentuate şi la zinc şi cupru, depăşind chiar nivelurile medii din trimestrul IV anul trecut.

Pentru următoarele 3 luni, se apreciază că preţurile metalelor neferoase vor înregistra uşoare scăderi, menţinându-se însă ridicate în special la cupru, plumb şi zinc.

Evoluţia preţurilor orientative la exportul de laminate din oţel către ţări ţerţe, practicate de uzinele CECO-FOB Anvers (preţuri medii)

- dolari /tonă –

	Anul 1989	Trim.IV 1989	Ianuarie 1990	Februarie 1990	Martie 1990	Trim.I 1990	±% Trim.I 1990/ Trim.IV 1989
Oţel beton	325,96	294,95	297,37	297,37	302,25	299,00	+1,37
Oţel comercial	390,95	346,56	346,12	346,12	346,12	346,12	-0,13
Sârmă laminată	334,57	304,69	304,69	304,69	304,69	304,69	-
Profile IPN şi UPN	426,30	399,20	394,87	386,52	385,13	388,84	-2,60
Tablă groasă	447,09	435,64	428,45	424,12	416,81	423,13	-2,87
Tablă medie	446,26	424,61	414,37	414,37	414,37	414,37	-2,41
Tablă subţire laminată la rece	522,04	494,46	482,08	477,75	473,31	477,71	-3,39
Bandă în rulouri laminată la cald	414,91	380,40	365,62	365,62	362,30	365,51	-4,18
Tablă zincată	701,71	640,95	625,56	630,00	625,45	627,00	-2,18

Metale preţioase – preţuri medii

- dolari/kg -

	Anul 1989	Trim.IV 1989	Ianuarie 1990	Februarie 1990	Martie 1990	Trim.I 1990	±% Trim.I 1990 / Trim.IV 1989
Aur[1)]	12262,42	12540,97	13184,51	13400,86	12637,24	13074,20	+4,25
Argint[2)]	176,67	173,56	168,72]	170,06	163,23	167,34	-3,58
Platină[3)]	16402,73	16103,75	15964,43	16599,57	15998,05	16187,35	+0,52
Paladiu[3)]	4662,76	4450,99	4346,23	4367,72	4192,05	4302,00	-3,35

preţuri medii pe piaţa londoneză; cotaţii L.M.E.; preţuri pe piaţa vest europeană.

Metale neferoase – cotații la Bursa de Metale din Londra (L.M.E.)
(prețuri medii)

- dolari/tonă -

	Anul 1989	Trim. IV 1989	Ianuarie 1990	Februarie 1990	Martie 1990	Trim.I 1990	±% Trim.I 1990 / Trim.IV 1989
Cupru	2846,68	2622,07	2366,25	2360,53	2624,01	2450,26	-6,55
Aluminiu	1952,77	1730,86	15278,91	1454,85	1567,95	1517,24	-12,34
Plumb	673,05	718,15	707,80	780,05	1060,86	849,57	+18,30
Zinc	1713,49	1528,87	1294,18	1395,75	1667,23	1452,39	-5,00
Cositor	8406,10	7310,53	6648,23	6262,85	6424,68	6445,25	-11,84
Nichel	13336,96	9694,59	7068,64	6988,25	9282,05	7779,65	-19,75

1. LAMINATE DIN OȚEL

Piața internațională a laminatelor din oțel în primele luni ale anului 1990 s-a caracterizat prin existența unei supraoferte de metal, determinată de nivelul ridicat al producției, de tendința de reducere a stocurilor la consumatori precum şi de uşoara scădere a consumului în unele ramuri. Este de menționat faptul că, în anul 1989, producția mondială de oțel a atins un nivel record, de 783,5 milioane tone, cu circa 0,5% peste cel din anul 1988.

Specialiştii occidentali au calculat că legătura tradițională dintre creşterea economică şi creşterea consumului de oțel tinde să se rupă, urmare a ponderii ridicate cu care intervin serviciile şi electronica în produsul intern brut; a modificării caracteristicilor oțelurilor folosite în industrie şi a concurenței exercitate de materialele de înlocuire a oțelului. Astfel, dacă în perioada postbelică există o evoluție paralelă între cei doi indicatori, în prezent, în țările dezvoltate, la o creştere a PIB de până la 2,5% consumul de oțel înregistrează o stagnare sau chiar o reducere; abia la o creştere a PIB de peste 2,5% are loc o creştere a consumului de oțel.

Prognozele actuale privind economia țărilor OCDE indică o creştere de sub 2,5% a PIB în anul 1990, astfel că ne aşteptăm la o stagnare sau chiar la o scădere a consumului de oțel în acest an. O scădere a consumului de oțel în anul 1990 se aşteaptă şi pentru țările est-europene, angajate într-un vast proces de restructurare economică. Prognozele elaborate de specialiştii occidentali au estimat că o majorare a consumului de oțel în anul 1990 va avea loc în țările în curs de dezvoltare, dintre acestea detaşându-se țările din Asia de Sud-Est (în principal grupul țărilor nou industrializate).

Tendința de scădere a consumului de oțel a antrenat o evoluție similară în dinamica prețurilor din oțel. Se menționează însă că nivelul reducerilor de preț a

fost relativ limitat, companiile siderurgice continuând să lucreze profitabil. Este posibil ca tendința de reducere a prețurilor să continue şi în trimestrul II 1990, mai ales că fenomenul de destocare la consumatori se generalizează.

Este totuşi de semnalat că firmele siderurgice, anticipând aceste tendințe, iau măsuri de limitare a producției, încercând în acest fel să echilibreze raportul cerere/ofertă. Astfel, conform datelor publicate de Institutul Internațional al Oțelului, producția de oțel a țărilor membre, în primele două luni ale anului 1990, a scăzut cu 3,6% comparativ cu perioada similară din anul trecut. În cifre absolute, producția de oțel brut a țărilor IISI, în perioada ianuarie-februarie 1990, a fost de 77,57 milioane tone comparativ cu 80,46 milioane tone în ianuarie-februarie 1989. Evoluția producției pe țările membre IISI este redată în tabelul de mai jos.

Producția de oțel a țărilor membre IISI
în perioada ianuarie-februarie 1990

- mii tone -

	Ianuarie – februarie 1989	**Ianuarie-februarie 1990**	**±%**
TOTAL	80466	77575	-3,6
Belgia	1844	1994	+8,1
Franța	3330	3208	-3,7
RFGermania	6863	6329	-7,8
Italia	4300	4334	+0,8
Luxemburg	619	585	-5,5
Olanda	939	867	-7,7
Spania	2211	2210	0,0
Regatul Unit	3297	2959	-10,3
Austria	759	710	-6,5
Suedia	909	870	-4,3
Turcia	1387	1580	+13,9
Iugoslavia	777	690	-11,2
Canada	2638	2285	-13,4
SUA	15197	14151	-6,9
Brazilia	4134	3702	-10,4
Mexic	1364	1220	-10,6
Venezuela	622	516	-17,0
India	2532	2554	+0,9
Taiwan	1376	1315	-4,4
Coreea de Sud	3227	3650	+13,1
Japonia	17399	17444	+0,3
Australia	1053	1032	-2,0
Africa de Sud	1451	1297	-10,6

Sursa: *Metal Bulletin*, 22 martie 1990.

Scăderea producției de oțel s-a accentuat în luna februarie 1990. Pe ansamblul țărilor membre IISI, producția de oțel din luna februarie 1990 a fost de 38,88 milioane tone, cu 4,2% sub cea din februarie 1989, din care 11,3 milioane tone Piața Comună (2,5%); 6,7 milioane tone, SUA (-7,9%), 8,27 milioane tone Japonia (-0,9%).

Procesul de restructurare şi modernizare din industria siderurgică, în mod practic terminat în Piața comună şi Japonia continuă în celelalte țări dezvoltate şi în mod special în țările est-europene. În acest grup de țări au fost anunțate numeroase proiecte care vizează închiderea unor capacități învechite şi construirea de instalații moderne, la care participă firme de renume din RF Germania, Franța, Italia, Austria, Japonia. Se poate astfel estima că producția de oțel a țărilor est-europene va înregistra o scădere în anul 1990 față de 1989. Comisia economică ONU pentru Europa a prognozat recent că, în anul 1990, consumul de oțel a țărilor din Europa de Est, inclusiv URSS, va marca o uşoară scădere față de anul 1989. Printre cauze sunt menționate eforturile pentru modernizare şi restructurare şi valul de reforme politice şi economice, care au ca rezultat o reducere a consumului şi importurilor.

O altă tendință manifestată recent în industria siderurgică este cea privind privatizarea. British Steel Corporation a fost denaționalizată în anul 1989, dând un exemplu care ar putea fi urmat şi de alte țări vest-europene (Franța, Italia). Problema privatizării industriei siderurgice este analizată şi de unele țări în curs de dezvoltare, din care menționăm Mexicul. Guvernul mexican, la inițiativa preşedintelui Salinas de Gontori, a cerut deputaților şi senatorilor să ia în dezbaterea congresului posibilitatea privatizării celor două mari uzine siderurgice Ahmsa şi Sicartsa, cu o producție de peste 5 milioane tone oțel brut/an. Problema privatizării industriei siderurgice se află în discuție şi în unele țări est-europene (Ungaria, RD Germania, Polonia).

Evoluția consumului de oțel, după scăderile din primul trimestru al anului 1990, tinde să se stabilizeze. Comisia executivă a Pieței Comune a apreciat, la începutul lunii aprilie a.c., că nivelul consumului de oțel în țările membre va înregistra o uşoară tendință de creştere în majoritatea sectoarelor consumatoare. Comisia a estimat că, în trimestrul II 1990, producția de oțel brut va creşte la 34,5 milioane tone cu 560 mii tone peste cea din trimestrul I 1990 dar cu 1,8 milioane tone sub cea din perioada similară a anului precedent. Sintetic, previziunile Comisiei Pieței Comune pentru trimestrul II 1990 sunt următoarele:

- milioane tone -

	Trimestrul IV 1989	Trimestrul I 1990	Trimestrul II 1990
Consumul real	31,71	32,50	32,80
Modificarea stocurilor	-0,70	-1,70	-0,50
Consumul aparent	31,01	31,10	32,30
Importuri	2,80	2,80	3,30
Exporturi	5,30	5,70	5,50
Producția	33,51	34,00	34,50

Sursa: *Metal Bulletin*, 2 aprilie 1990.

Dintre principalele sectoare consumatoare de oțel creşteri ale consumului se aşteaptă a avea loc în industria constructoare de maşini, prelucrarea metalelor, industria auto şi construcțiile civile. Există însă diferențieri de la țară la țară; de exemplu, în Regatul Unit, nivelul ridicat al dobânzilor începe să afecteze cererea pentru bunuri de folosință îndelungată şi locuințe, în timp ce în RF Germania, datorită numărului mare de imigranți, aceste sectoare prezintă perspective foarte favorabile.

În ceea ce priveşte comerțul internațional cu laminate din oțel se remarcă o tendință de scădere a cantităților comercializate. Brazilia şi-a redus cu circa 10% producția de oțel în primul trimestru 1990 datorită scăderii exporturilor de laminate, afectate de cursul de schimb nefavorabil. SUA şi China, principalele țări importatoare, şi-au redus substanțial importurile în 1989, tendința continuând şi în 1990.

Tendința de scădere uşoară a cererii pentru laminatele din oțel a determinat o evoluție similară a prețurilor pe piața internațională. Astfel, la tablă groasă din oțel, prețurile orientative CECO la exportul spre țări terțe au scăzut de la circa 445 dolari /tonă în ianuarie 1990 la 420 dolari/tonă la finele lunii martie. La tabla subțire laminată la rece prețurile orientative CECO au scăzut în acelaşi interval de la 500 la 450 dolari/tona. La oțel beton şi profile uşoare, prețurile orientative CECO s-au menținut nemodificate.

Pentru trimestrul II 1990, estimăm că piața internațională a laminatelor din oțel va tinde spre o stabilizare. Eventualele scăderi de preț vor fi de mică amploare. În sprijinul acestor afirmații avem în vedere faptul că marile firme siderurgice şi-au redus voit producția de oțel, contribuind în acest fel la realizarea unui echilibru între cerere şi ofertă. De asemenea, activitatea din unele sectoare mari consumatoare de oțel se desfăşoară la cote înalte, ceea ce creează premise favorabile pentru evoluția cererii. Un factor depresiv în ceea ce priveşte evoluția prețurilor continuă să-l aibă tendința de a consuma din stocurile acumulate anterior.

2. FEROALIAJE

În cursul trimestrului I 1990 piața feroaliajelor de bază şi speciale s-a caracterizat în general prin tendința de majorare a prețurilor comparativ cu cele înregistrate în ultimele luni ale anului 1989, pe fondul menținerii unui echilibru relativ al balanței cerere-ofertă. Media primului trimestru al anului curent s-a situat însă, în majoritatea cazurilor, sub media anului 1989, datorită scăderii drastice a prețurilor din ultimele luni ale anului trecut care s-au menținut şi în primele săptămâni ale anului curent.

Cele mai recente date statistice publicate arată că, în anul 1989, producția de feroaliaje a Braziliei a atins nivelul de 1031 milioane tone, cu 6% mai mult decât în anul 1988. Creşteri substanțiale s-au înregistrat la feromanganul cu conținut mediu şi scăzut de carbon, la siliciu metalic şi mangan metalic, principala cauză a majorării producției fiind darea în funcțiune de noi capacități. Exporturile de feroaliaje ale Braziliei au scăzut în anul 1989 cu 1,41% comparativ cu anul 1988, totalizând 451089 tone, în timp ce valoarea FOB a acestora a crescut cu 12,3%, atingând nivelul de 508,9 milioane dolari. Vânzările pe piața internă au crescut în anul 1989 cu 3,4% față de 1988, respectiv 437.231 tone față de 422.854 tone.

Un alt eveniment semnificativ pentru piața internațională a feroaliajelor, îl reprezintă nivelul importului de feroaliaje al Japoniei: 1.274.963 tone în anul 1989. Cea mai mare pondere a deținut-o importul de ferocrom cu 37,4% din total, urmat de ferosiliciu cu 31,9% şi silicomangan cu 21,5%. Principalele surse de aprovizionare ale consumatorilor niponi au fost Africa de Sud cu 291.268 tone (22,8% din importul total), China cu 164.583 tone (12,9%) şi Brazilia cu 142.983 tone (11,2%).

1. **Piața feroaliajelor de bază** s-a caracterizat în primele luni ale anului curent prin tendința de majorare constantă a prețurilor comparativ cu cele înregistrate în decembrie 1989; singura excepție în acest sens a constituit-o evoluția prețului silicomanganului, care a înregistrat o uşoară tendință descendentă.

Prețul feromanganului a crescut substanțial la toate sortimentele comercializate, pe fondul majorării cererii din partea siderurgiei.

Un segment de piață cu impact determinant îl constituie piața minereului de mangan, care, în ultimele luni ale anului 1989, a cunoscut de asemenea majorări de preț. Nivelurile ridicate de 3,80-4,00 dolari/tonă 1% mangan stabilite în noiembrie-decembrie 1989 s-au menținut şi în primele trei luni ale anului 1990, piața minereului de mangan fiind caracterizată în continuare printr-o cerere fermă.

Majoritatea observatorilor occidentali apreciază că şi în următoarele luni piața feromanganului şi a minereului de mangan va cunoaşte prețuri ridicate de comercializare, ca urmare a menținerii cererii la niveluri ridicate, pe fondul unei

oferte relativ limitate. Pentru a doua jumătate a anului 1990, se apreciază însă că este posibilă o uşoară scădere a preţurilor, ca urmare a majorării ofertei din partea unor producători africani şi a Indiei. Astfel, compania sud-africană Associated Manganese Mines Ltd (Assmang) a anunţat că va da în funcţiune un nou cuptor pentru producţia de feromangan, cu o capacitate de 50000 tone/an, care va începe producţia în a doua parte a anului 1990. Investiţia este apreciată la 50,7 milioane ranzi. Firma Ghana National Manganese Ore Corporation intenţionează de asemenea să-şi majoreze producţia de minereu de mangan de la 200.000 tone în 1989 la 300.0000 tone în 1990, fiind încurajată în luarea acestei decizii de majorarea continuă a preţurilor internaţionale ale minereului de mangan în cursul anului 1989.

Oferta de minereu de mangan se va majora şi din partea Indiei. Guvernul indian a hotărât la începutul lunii februarie a.c. să centralizeze exporturile de minereuri provenind de la diverşi producători interni prin agenţia de stat MMTC. Se apreciază că această decizie a fost luată ca urmare a faptului că în sistemul descentralizat (instituit în luna octombrie 1989) livrările la export s-au redus simţitor comparativ cu perioadele anterioare; o altă cauză ar fi creşterea necesarului intern, care impune controlul strict al cantităţilor de minereuri exportate. În condiţiile noului sistem centralizat, pentru perioada 1990/1991 (an financiar) a fost stabilit pentru minereul de mangan un plafon de 500.000 tone, cu 100.000 tone mai mult decât în anul financiar 1989/1990. Minereul de mangan de calitate standard a fost redefinit la un conţinut de 38-46% mangan.

Evoluţia preţurilor la feroaliaje de bază pe piaţa vest-europeană, condiţii de livrare franco-uzina consumatoare

- dolari/tona -

Feroaliajul	Medie 1989	1 9 9 0				±% Trim. I 1989
		Ianuarie	Februarie	Martie	Trim. I	
Feromangan bază 78% Mn standard 7,5% C	616,0	668,75	685	685	679,83	+10,3
Feromangan rafinat 1,5%C	829,75	1012,50	1012,50	1012,50	1012,50	+22,0
Feromangan 0,10%C	1313,33	1475	1475	1475	1475	+12,3
Ferosiliciu bază 75% Si bulgări	962	686,87	729,37	740	718,75	-25,3
Ferosiliciu 75% Si furnizat FESIL, RFG, DM/tona	1870,36	1287,50	1275	1275	1279,17	-31,6
Silicomangan 65-75% Mn 14-25% Si	765,46	735	733,12	732,50	733,54	-4,2

Ca urmare a acțiunii conjugate a factorilor de influență prezentați, se poate aprecia că în următoarele luni (perioada aprilie-iunie 1990), prețul feromanganului se va menține la nivelurile ridicate stabilite în primele luni ale anului, urmând ca abia în a doua jumătate a anului să se înregistreaze eventual unele scăderi de preț.

Prețul ferosiliciului a început din nou să crească din luna februarie a.c., atât ca urmare a majorării cererii din partea siderurgiei, cât şi ca urmare a reducerii ofertei din partea unor producători cu pondere pe piața internațională. Astfel, în Brazilia au fost închise în ultimele luni ale anului 1989 şase cuptoare producătoae de ferosiliciu 75%, cu o capacitate totală anuală de circa 25.000 tone; principala cauză a încetării producției în această țară o constituie majorarea costului energiei electrice (35 dolari/Mwh) la niveluri considerate de unii producători ca „prohibitive". Măsuri de reducere a consumurilor energetice au fost luate şi în India, principalii consumatori afectați fiind producătorii de feroaliaje. Guvernul statului indian Andhra Pradesh a impus consumatorilor interni o reducere cu 35% a energiei electrice furnizate în perioada 1 ianuarie-30 iunie 1990, fiind vizați cu precădere consumatorii care utilizează instalații de peste 1000 Kwh. Statul Andhra Pradesh dispune de o capacitate de producție totală de 50.000 tone ferosiliciu, iar producția anului 1990 este estimată în condițiile reducerii consumurilor energetice la circa 25-30000 tone. În statul Karnataka au fost luate măsuri similare de reducere a energiei furnizate; ca urmare, uzinele VISL vor obține în anul 1990 numai 11000 tone ferosiliciu față de o capacitate totală anuală de 20000 tone. Reducerea ofertei la export a Indiei se apreciază că va fi accentuată în următoarele luni şi de majorarea necesarului intern pentru ferosiliciu.

Observatorii occidentali au evidențiat faptul că oferta de ferosiliciu a scăzut în primele luni ale anului curent şi din partea producătorilor norvegieni, care în general întâmpină dificultăți în menținerea ritmului producției în perioada lunilor de iarnă, când aprovizionarea cu energie electrică poate fi întârziată datorită condițiilor obiective naturale. În aceste condiții, apreciem că, în perioada trimestrului II 1990, prețul ferosiliciului va creşte în continuare pe piața liberă, fiind posibile chiar majorări substanțiale de preț pe anumite segmente de piață (țările vet-europene, Japonia).

2. **Piața ferocromului** s-a caracterizat în general prin menținerea prețurilor la nivelurile stabilite în ultimele luni ale anului 1989, cu excepția ferocromului charge 52%Cr şi a sortimentului cu 6-8% C, unde s-a înregistrat o nouă scădere de preț, destul de accentuată (respectiv 12,3% şi 12,8%) în lunile februarie-martie, comparativ cu ianuarie a.c.).

Pentru trimestrul II 1990, producătorii sud-africani au cerut consumatorilor vest-europeni un preț de 1036,17 dolari/tonă pentru ferocrom charge, cu 110 dolari/tonă mai puțin decât prețul de contractare din trimestrul I a.c. Ferocromul albanez, de slabă calitate, se pare că s-a comercializat la prețul de 880 dolari/tonă în contractele cu termen de livrare lunile aprilie-mai 1990. În

aceste condiții, se apreciază că unii producători vest europeni îşi vor închide în următoarele luni capacitățile de producție, ca urmare a situării prețului de vânzare a ferocromului la niveluri apropiate de (sau chiar sub) costul de producție obtenabil.

Evoluția prețurilor la ferocrom pe piața vest-europeană, condiții de livrare franco-uzina consumatoare

- dolari /tonă 100% Cr -

Feroaliajul	Medie 1989	1 9 9 0				±% Trim. I 1989
		Ianuarie	Februarie	Martie	Trim. I	
Ferocrom „charge" preț de producător MB	1707,06	1168,45	1168,45	1168,45	1168,45	-31,6
FeCr charge, bază 52% Cr bulgări	1853,81	1118,85	970,03	970,03	1019,64	-45,0
FeCr 6-8%, bază 60%Cr, max.1,5% Si	1989,85	1226,32	1069,24	1069,24	1121,60	-43,7
FeCr 4-6%C, bază 60%Cr, max.1,5%Si	2128,19	1620,39	1620,39	1620,39	1620,39	-23,9
FeCr 0,10%C 68-70%Cr	2395,22	2204,62	2204,62	2204,62	2204,62	-8,0
FeCr 0,03%C 68-70%Cr	2601,68	2590,43	2590,43	2590,43	2590,43	-0,5

Astfel, compania Swedechrome (Suedia) a decis să închidă uzinele Molmö, care produc anual 80000 tone ferocrom charge. Principalii factori de influență care au condus la renunțarea la unul din cele mai eficiente proiecte din lume, au fost următorii:

- scăderea prețului pe piața internațională a ferocromului;
- prețul ridicat al minereului de crom pe care îl utilizează compania, datorat embargoului pe care l-a impus Suedia la mărfurile provenind din Africa de Sud;
- costul ridicat al energiei electrice;
- posibilitatea impunerii de către guvernul suedez a unor taxe foarte ridicate pentru emanațiile de bioxid de sulf în cadrul unui program mai amplu de protecție a mediului.

Se apreciază că aceleaşi probleme se pun în prezent în legătură cu firma Norsk Ferrokrom, care s-ar putea ca în curând să-şi închidă parțial sau total uzinele.

Pe de altă parte, oferta de ferocrom se apreciază că va creşte în perspectivă, atât din partea Africii de Sud, care dispune la ora actuală de o capacitate totală de producție de peste 1 milion tone ferocrom, cât şi din partea Indiei. Compania indiană producătoare de oțel şi feroaliaje Tata Iron Steel (TISCO) a anunțat că a început operațiunile de extindere a minei Sukinda (statul Orissa) în scopul majorării producției de minereu de crom. Uzina nou construită va dispune de o capacitate de îmbogățire a minereului de crom de la 300.000 tone minereu cu 20-30% Cr_2O_3 la 150000 tone/an concentrate cu peste 50% conținut de Cr_2O_3. Compania TISCO preconizează majorarea producției de minereu de crom de slabă calitate în următorii ani astfel: 505.000 tone în perioada 1990-1991, 605.000 tone în 1991-1992 şi 650000 tone în 1992-1993. Compania indiană intenționează de asemenea să-şi majoreze producția de ferocrom prin transformarea unui cuptor de 9,5 MVA la uzinele Joda de la producția de feromangan la producția de ferocrom, cu o capacitate anuală de 15000 tone şi prin construirea unei noi uzine producătoare de ferocrom charge cu o capacitate anuală de 80000 tone.

În condițiile complexe care caracterizează în prezent piața internațională a ferocromului, se poate aprecia că în următoarele luni prețul diferitelor sortimente de ferocrom va evolua în limite strânse, oscilând în jurul valorilor stabilite în luna martie a.c. Unii observatori consideră că sunt posibile noi diminuări de preț, dar majoritatea experților consideră că actualele niveluri reflectă atât evoluția balanței cerere-ofertă cât şi deosebirile calitative dintre diferitele sortimente comercializate pe piața internațională.

3. **Piața feroaliajelor speciale** s-a caracterizat în primele trei luni ale anului curent prin tendința de majorare a prețurilor comparativ cu media lunii decembrie 1989, dar media trimestrială se situează sub nivelul mediu al anului trecut, reflectând în continuare fenomenul de depresiune de pe această piață, care a caracterizat a doua jumătate a anului 1989.

Prețul feromolibdenului a crescut constant în perioada ianuarie-martie 1990 ca urmare a majorării cererii în Europa şi sporirii treptate a prețului oxidului de molibden.

Cererea pentru feromolibden este apreciată ca fermă în prezent, situându-se la niveluri sporite față de cele preconizate de observatorii occidentali la începutul anului curent. Un factor de influență în acest sens este şi refacerea stocurilor consumatorilor, care, în ultimele luni ale anului 1989, au renunțat la aprovizionarea cu cantități mari de feromolibden în speranța scăderii prețurilor în continuare. Pe de altă parte, prețul oxidului de molibden s-a majorat simțitor, pe piața SUA înregistrându-se tranzacții la nivelul de 3,65 dolari/lv (8050 dolari/tonă).

Menținerea prețurilor la niveluri ridicate este însă incertă la ora actuală. Previziunile experților occidentali referitoare la nivelul consumului anului 1990 variază în limite destul de largi, dar majoritatea acestora estimează o scădere a consumului sub nivelul anului 1989, respectiv 95300 tone. Compania nord-

americană Cyprus Minerals prevede un consum de 92.100 tone, iar compania Climax Amax Inc. de 86.200 tone. Institutul de Cercetări Internaționale din Chile prevede, pe de altă parte, un consum de 79.900 tone față de o producție de 98.000 – 104.360 tone. În SUA, care deține peste 50% din piața internațională a molibdenului, se prevede o producție de 56.715 tone față de un consum de 20.420 tone.

Ca urmare a factorilor de influență prezentați se apreciază că în perioada aprilie-iunie 1990 este posibil ca prețul feromolibdenului să crească în continuare ca o consecință a majorării cererii în principalele zone consumatoare (SUA, Japonia, țările vest-europene). Ritmul de creştere preconizat este destul de moderat, dar este posibilă depăşirea barierei de 9000 dolari/tonă.

Prețul ferotitanului continuă să evolueze la cote ridicate pe baza unei cereri ferme şi a unei oferte limitate. Piața titanului se caracterizează de altfel prin prețuri mari la toate nivelurile de consum: minereu, burete, deşeuri, feroaliaje, produse din titan.

Datele fundamentale ale pieței ferotitanului, care au definit evoluția acesteia în ultimele luni ale anului 1989 şi-au continuat influența şi în primele luni ale anului 1990. Producătorii din URSS au livrat unele cantități de deşeuri din titan (în loc de ferotitan) pe piața vest-europeană şi a SUA. Prețul buretelui de titan s-a stabilizat pe piața SUA la nivelul mediu de 8543 dolari/tonă, fără să mai înregistreze scăderi din luna februarie a.c. Pe de altă parte, cererea pentru titan continuă să fie ridicată, atât în SUA cât şi în Japonia şi țările vest-europene. Unii observatori occidentali apreciază chiar că, în cursul anului 1990, consumul de titan va creşte comparativ cu nivelul înregistrat în 1989.

În aceste condiții, se poate aprecia că, în perioada aprilie-iunie 1990, prețul ferotitanului se va menține la niveluri de peste 4000 lire sterline/tonă, cu posibile majorări uşoare în funcție de evoluția concretă a balanței cerere-ofertă.

Piața ferowolframului se caracterizează în prezent printr-o majorare uşoară a prețurilor, după ce a cunoscut o depresiune accentuată în ultimele luni ale anului 1990.

Creşterea prețurilor se datorează în principal informațiilor privind reducerea ofertei din partea Chinei, care obține circa 45% din producția mondială de wolfram. Observatorii pieței ferowolframului apreciază că în prezent oferta provenind din depozitele şi de la producătorii din țară este foarte redusă.

Guvernul chinez a anunțat de curând că intenționează să recentralizeze exportul de mărfuri, fapt ce ar putea antrena o diminuare în continuare a ofertei. Se apreciază, de asemenea, că majorarea prețului intern la minereul de wolfram va acționa tot în sensul reducerii exportului de ferowolfram contracarând efectul favorabil pe care l-ar fi putut avea deprecierea monedei chineze (renmimbi).

Un alt factor de influență în acest sens este decizia unor producători chinezi de a oferi mai mult ferowolfram cu ocazia viitorului târg de la Canton din luna aprilie a.c., reducând până atunci oferta la export.

Evoluția prețurilor la feroaliaje speciale pe piața vest-europeană, condiții de livrare franco-uzina consumatoare

- dolari/tonă 100% metalul de aliere -

Feroaliajul	Medie 1989	1990				±% Trim. I 1989
		Ianuarie	Februarie	Martie[e]	Trim. I[e]	
Feromolibden bază 65-70% Mo	9077,78	7240,63	7393,75	8564,28	7732,88	-14,8
Ferotitan 70%Ti Max.4,5%Al[1]	5328,90	3887,50	4200	4228,57	4105,35	-23,0
Ferowolfram bază 80-85%W	5295,11	5319,37	5595	5685,71	5533,36	+4,5
Ferovanadiu 70-80%V	31888,88	13450	14193,75	19,250	15631,25	-52,5

e) estimări.

1) prețul ferotitanului este în lire sterline/tonă 100% Ti pe piața Angliei, piață caracteristică tranzacțiilor de titan.

Pe de altă parte, cererea pentru ferowolfram a înregistrat în ultimele săptămâni o creştere uşoară, mai ales din partea consumatorilor vest-europeni. În general, în lunile ianuarie-martie ale fiecărui an majoritatea consumatorilor încheie contracte pentru a-şi acoperi necesarul trimestrelor II şi III. Ca urmare, se poate aprecia că prețul ferowolframului va creşte în continuare pe piața vest-europeană, prin acțiunea conjugată a reducerii ofertei şi a majorării cererii.

Prețul ferovanadiului a înregistrat creşteri semnificative începând cu a doua jumătate a lunii februarie a.c., pe fondul unei diminuări relative a ofertei corelată cu majorarea cererii din partea principalilor consumatori. În general, contractele pentru furnizarea ferovanadiului sunt încheiate cu termene de livrare până în luna aprilie, pe piața liberă nefiind disponibile decât cantități mici la prețuri care în prezent se situează peste 20.000 dolari/tonă. Un factor de influență, în acest sens, este evoluția prețului pe piața pentaoxidului de vanadiu. Pentru livrări în perioada martie-aprilie a.c., prețul V_2O_5 condiții CIF porturi vest-europene este cuprins între 3,80-4,05 dolari/lv (8377-8818 dolari/tonă). Oferta de pentaoxid de vanadiu este redusă în prezent: China livrează puțină materie primă, iar Highveld Steel and Vanadium din Africa de Sud a menținut producția în primele două luni ale anului curent la niveluri minimale. În aceste condiții, prețul de listă pentru trimestrul II 1990 pe care îl va stabili Highveld se poate încadra în limite destul de largi: de la 2,50 la 5,00 dolari/lv (5511-11023 dolari/tonă). Majoritatea experților occidentali precizează că nivelul probabil va fi de 3,50 dolari/lv (7716 dolari/tonă).

Producătorii sud-africani consideră că în următoarele luni preţul ferovanadiului se va stabiliza la niveluri ridicate, de peste 20000 dolari/tonă, chiar şi în condiţiile în care vor apărea pe piaţă noi producători, deoarece în acest domeniu se pune cu stringenţă problema competitivităţii prin costuri de producţie reduse şi a existenţei unor capacităţi de producţie care să permită satisfacerea cererii în evoluţia sa ciclică.

3. METALE NEFEROASE

3.1. Aluminiu

Piaţa internaţională a aluminiului a fost caracterizată în trimestrul I 1990 printr-o conjunctură nefavorabilă firmelor producătoare şi exportatoare de metal. Cotaţiile aluminiului la Bursa de metale din Londra s-au situat în intervalul 2 ianuarie-30 martie 1990 la nivelul mediu de 1519 dolari/tonă franco depozit bursă (operaţiuni la disponibil), comparativ cu o medie de 1952 dolari/tonă în anul 1989, respectiv 1730 dolari/tonă în trimestrul IV 1989.

Experţii occidentali arată că pe piaţa ţărilor cu economie dezvoltată în cursul trimestrului I 1990 interesul pentru tranzacţii fizice cu aluminiu a fost relativ scăzut. Multe firme consumatoare şi-au limitat drastic volumul achiziţiilor, întrucât s-a mizat pe o scădere în continuare a preţurilor, respectiv a cotaţiilor de bursă la aluminiu.

Costurile de producţie în industria aluminiului din ţările cu economie de piaţă se situau, la sfârşitul semestrului I 1989, la un nivel mediu de 1336 dolari/tona aluminiu primar neprelucrat. Referitor la acest aspect, cele mai recente informaţii arată că în prezent uzinele producătoare de aluminiu primar sunt aprovizionate cu energie electrică la preţuri medii cuprinse între 20-30 dolari/1000 Kwh (faţă de un tarif mediu de 17,30-18,30 dolari/1000 Kwh în semestrul I 1987), ceea ce revine un cost cu energia electrică de 320-480 dolari/tonă la un consum specific mediu de energie de 16000 Kwh/tona de aluminiu primar blocuri.

Pe de altă parte, marea firmă producătoare de aluminiu ALCOA (SUA) apreciază că în anul 1990 preţurile la contractele sale pe termen lung de aprovizionare cu alumină se vor situa la valori cuprinse între 300-330 dolari /tonă. Trebuie subliniat faptul că în comerţul internaţional cu alumină este foarte importantă încheierea unor contracte pe termen lung între furnizor şi consumator, cu clauze de renegociere periodică a preţurilor, pentru a se preîntâmpina pe cât posibil situaţiile în care consumatorii de alumină sunt nevoiţi să încheie contracte de aprovizionare la preţuri „spot”, care reflectă în anumite perioade fluctuaţii conjuncturale de mare amploare de pe piaţa internaţională a aluminiului, cu efecte excesive asupra nivelului preţurilor la materii prime pentru industria aluminiului primar. Se arată în acest sens că, în 1988-1989, preţurile „spot” la alumină au atins pe piaţa mondială valori chiar de 600 dolari/tona, ceea ce la un consum specific de 1,95 tone alumină pentru o

tonă de aluminiu primar revine o cheltuială de producție de aproximativ 1200 dolari/tonă numai pentru acest element.

În condițiile scăderii prețurilor la aluminiu primar, unii experți consideră că în cursul anului 1990 prețurile aluminei la tranzacții „spot" ar putea înregistra unele reduceri semnificative, până la valori de aproximativ 300 dolari/tona, fără a fi exclusă posibilitatea unor „căderi" spectaculoase până la nivelul de 200 dolari/tonă. Se estimează că producătorii de alumină îşi pot desfăşura activitatea în condiții de rentabilitate la prețuri de comercializare de minimum 155 dolari/tonă, în timp ce pentru repunerea în activitate a unor fabrici de alumină care au fost dezafectate la începutul anilor '80 ar fi necesar să se asigure producătorilor respectivi prețuri de minimum 200 dolari/tonă.

Specialiştii occidentali apreciază că în intervalul aprilie-decembrie 1990 prețurile aluminiului vor înregistra o tendință de creştere comparativ cu valorile relativ scăzute din trimestrul I a.c.

Compania producătoare „Amax" (SUA) consideră că în trimestrul I 1990 prețurile aluminiului s-au situat la cel mai scăzut nivel din acest an, urmând ca până la sfârşitul lunii decembrie a.c. că se manifeste o creştere a valorilor respective de tranzacție, fără a indica însă un nivel concret în acet sens.

La rândul său, firma „Ord Minett Securities" (Marea Britanie) este de părere că prețurile aluminiului vor marca o anumită tendință de creştere până la sfârşitul acestui an în raport cu valorile din trimestrul I, fără a depăşi însă nivelul mediu de 1952 dolari/tonă înregistrat de cotațiile aluminiului la Bursa de metale din Londra în 1989. Sursa la care ne referim consideră că în trimestrul II 1990 consumul de aluminiu va creşte pe plan mondial față de realizările din intervalul ianuarie-martie a.c. Există, de asemenea, unele indicii care arată că supraoferta de metal de pe piața internațională a aluminiului începe să-şi diminueze amploarea. Pe aceste considerente, firma Ord Minett Securities estimează că pe ansamblul anului 1990 media cotațiilor aluminiului la Bursa de metale din Londra va fi de 1698 dolari/tonă, diminuându-se cu 13% față de media înregistrată în anul anterior.

Societatea „Rudolf Wolff" (Marea Britanie) consideră că pe piața internațională a aluminiului se manifestă un proces de ameliorare conjuncturală, atât datorită unor măsuri de limitare a producției, cât şi a menținerii cererii la un nivel relativ ridicat. Sursa amintită este de părere că în 1990 producția de aluminiu primar neprelucrat a țărilor cu economie de piață se va cifra la 14,8 milioane tone (-1,5% față de 1989), în timp ce consumul va fi de 14,9 milioane tone (+1,5% în raport cu anul precedent). Pentru America de Nord se prelimină o intensificare a cererii pentru aluminiu începând cu sem. II 1990, odată cu micşorarea ratei dobânzilor şi stimularea pe această cale a procesului investițional.

Firma Wolff notează că stocurile de aluminiu la producători (1,411 milioane tone la 30 noiembrie 1988) asigură consumul pentru o perioadă de numai şase săptămâni, nivel care este considerat drept relativ scăzut. Se apreciază că până la sfârşitul acestui an este necesar ca stocurile respective

să se majoreze cu aproximativ 200.000 tone pentru a preîntâmpina orice posibilitate de dezechilibrare a raportului cerere-ofertă de pe piața internațională a aluminiului, în cazul apariției unor probleme în afara ofertei de metal. Sintetizând aceste aprecieri, firma Wolff este de părre că stabilizarea cotațiilor aluminiului la Bursa de metale din Londra la valori de aproximativ 1550-1600 dolari/tonă, în luna martie 1990, constituie un element pozitiv, care va favoriza apariția unui proces de creştere a acestor cotații în perioada aprilie-decembrie a.c. până la valori de aproximativ 1800 dolari/tonă.

Compania W.I. Carr (Marea Britanie) este de părere că prețurile aluminiului se află în prezent în faza căutării unui „interval de echilibru" după scăderile sensibile care s-au manifestat în primul trimestru al acestui an. Pentru perioada aprilie-decembrie 1990 sursa la care ne referim prognozează o tendință de creştere a prețurilor pe piața internațională a aluminiului primar, apreciind că raportul cerere/ofertă este relativ echilibrat, în condițiile creşterii consumului de aluminiu în raport cu anul anterior. Specialiştii firmei W. I. Carr consideră că producția industrială mondială va fi în 1990 cu 3% mai mare decât în 1989, factor care va antrena şi o majorare a cererii pentru aluminiu. De altfel, se estimează că, pentru al optulea an consecutiv, consumul de aluminiu al țărilor cu economie de piață va înregistra în 1990 un nivel record. În domeniul producției de metal compania W.I. Carr notează posibilitatea apariției unor probleme, generate atât de unele incertitudini privind aprovizionarea cu alumină şi energie electrică a uzinelor de electroliză a aluminiului amplasate în diverse zone ale globului, cât şi de posibilitatea apariției unui conflict de muncă în industria aluminiului primar din SUA legat de renegocierea unor contracte de muncă în cadrul unor capacități de producție cu un potențial total de 1,3 milioane tone aluminiu anual.

Pentru 1990, compania W. I. Carr estimează că producția de aluminiu primar neprelucrat a țărilor cu economie de piață va fi de 14,700 milioane tone, în timp ce consumul se va cifra la 15,000 milioane tone. În acest context, deficitul va fi acoperit prin importuri nete de aluminiu din țările est-europene de 0,300 milioane tone. Eventuala indisponibilizare (chiar şi parțială) a acestor cantități datorită creşterii consumului intern de aluminiu în economiile țărilor din Europa Răsăriteană ar putea perturba echilibrul fragil al raportului cerere/ofertă la care ne-am referit anterior, favorizând în consecință creşteri mai accentuate ale prețurilor, respectiv ale cotațiilor de bursă la aluminiu primar neprelucrat.Vorbind despre consumul de aluminiu, trebuie să arătăm că un studiu întocmit de experții firmei producătoare Alcoa (SUA) arată că în 1989 Japonia şi RF Germania au depăşit SUA în ceea ce priveşte consumul de aluminiu pe locuitor, fiecare din cele trei țări pe care le-am amintit înregistrând în acest domeniu un nivel al consumului de peste 27 kg aluminiu/locuitor anual. În această ierarhie următoarele locuri sunt ocupate de Australia (20 kg/locuitor), Olanda (17 kg), Franța (16 kg), Marea Britanie (11 kg) şi Spania (7 kg). În Brazilia şi Mexic consumul se cifrează la 3 kg aluminiu/locuitor anual. În Japonia, consumul de aluminiu este stimulat cu precădere de utilizarea pe scară largă a acestui metal în sectorul construcțiilor civile şi industriale, în timp

ce în RF Germania se consumă mari cantităţi de aluminiu în industria producătoare de mijloace de transport. În SUA producţia de ambalaje pentru băuturi (bere şi sucuri carbonatate) reprezintă un sector de bază în consumul de aluminiu (ritm mediu de creştere a cererii de peste 5% anual), dar există premise favorabile şi pentru majorarea cererii pentru aluminiu din partea industriei producătoare de mijloace de transport.

Firma „Anthony Bird Associates" (Marea Britanie) apreciază că în anul 1990 producţia de aluminiu primar blocuri a ţărilor cu economie de piaţă va atinge nivelul de 14,386 milioane tone, în timp ce consumul ar urma să fie de 14,639 milioane tone. Ţinând cont şi de unele mişcări ale stocurilor, firma Bird estimează că în 1990 ţările cu economie de piaţă vor efectua din ţările est-europene un import net de aluminiu de 0,430 milioane tone. În domeniul pieţei semifabricatelor din aluminiu, experţii de la Asociaţia Europeană a Aluminiului (EAA) consideră că în prezent se manifestă o intensificare a cererii pentru produse plate din aluminiu, mai ales pentru tablă subţire din aluminiu destinată confecţionării cutiilor metalice pentru îmbutelierea berii şi băuturilor răcoritoare. Se manifestă, de asemenea, o cerere notabilă şi pentru alte produse plate din aluminiu, în special table din aliaje de aluminiu pentru industria aeronautică şi folii din aluminiu pentru industria alimentară. Pe de altă parte, revista *Metal Bulletin* (Marea Britanie) din 2.04.1990 apreciază pe piaţa produselor extrudate din aluminiu (bare, profile) conjunctura se menţine nefavorabilă firmelor producătoare şi exportatoare de metal.

Compania producătoare „Alcan Australia Ltd." este de părere că semifabricatele din aluminiu (în special produsele plate) vor beneficia în acest an de o cerere activă pe piaţa internaţională. Pentru a satisface în condiţiuni bune această creştere prognozată a cererii, firma Alcan Australia a investit o sumă de 41 milioane dolari pentru creşterea capacităţii sale de producţie în sfera semifabricatelor din aluminiu primar.

În contextul datelor prezentate apreciem că în trimestrul II 1990 cotaţiile aluminiului la Bursa de metale din Londra (operaţiuni la disponibil) se vor situa la valori cuprinse între 1550-1700 dolari/tonă franco depozit bursă.

Ţinând cont de unele particularităţi ale pieţei internaţionale a aluminiului primar, inclusiv de însemnătatea utilizării adecvate şi cu maximum de profit a mecanismelor specifice Bursei de metale din Londra (LME), apreciem că activitatea de comercializare la export a acestui produs trebuie corelată cu practicile manifestate pe plan internaţional. În acest sens, considerăm necesar să se treacă la utilizarea unor tehnici moderne de comercializare, inclusiv stabilirea unor preţuri fixe de export (flat prices) bazate pe nivelul cotaţiei LME dintr-o anumită zi la alegerea părţii române, cât şi negocierea unor certificate de depozit (pentru loturi de câte 25 tone) dobândite de partea română prin livrarea eşalonată în depozitele bursei a unei cantităţi de 1000-3000 tone aluminiu primar neprelucrat. În vederea implementării acestor strategii active de comercializare considerăm absolut necesar să se dispună înfiinţarea la Londra a unui colectiv format din cel puţin 2 specialişti români care să coordoneze toate activităţile de export şi import realizate de România la Bursa

de metale din Londra (volum minim de afaceri de 200 milioane dolari anual), inclusiv probleme legate de cercetarea permanentă a conjuncturii pieței şi prețurilor la metale neferoase de bază, cât şi alte probleme cu caracter economic general.

3.2. Cupru

În cursul primului trimestru al anului 1990, piața internațională a cuprului s-a caracterizat în general printr-o cerere susținută de metal din partea sectoarelor economice mari consumatoare în condițiile unei oferte relativ limitate. Tendința de reducere a ofertei de cupru de pe piața internațională este ilustrată şi de modul în care au evoluat cotațiile cuprului la cele două burse reprezentative: Bursa de metale din Londra (LME) şi Bursa de mărfuri din New York (COMEX). Nivelul mediu al cotațiilor „la disponibil" ale cuprului din luna martie a.c. la LME a fost cu circa 11% mai mare față de cel înregistrat în luna ianuarie 1990. De asemenea, trebuie subliniat faptul că dacă în luna ianuarie a.c. din diferența efectuată între nivelul mediu al cotațiilor „la disponibil" şi cel al cotațiilor „la termen" rezultă o valoare negativă (-13,23 dolari/tonă), în luna martie, aceasta avea o valoare pozitivă (+55,20/tonă). Acest fenomen pune în evidență o creştere sensibilă a cererii de cupru rafinat în condițiile unei oferte diminuate uşor.

Evoluția cotațiilor cuprului rafinat la Bursa de metale din Londra
- franco depozit bursă -

- dolari/tonă -

Anul (trimestrul/luna)	Cotația „la disponibil"	Cotația „la termen"	Diferența I – II
1989	2846,68	2778,66	+68,02
Trimestrul IV	2622,06	2620,20	+1,86
1990, din care:			
Trimestrul I, din care:	2450,26	2435,23	+15,03
Ianuarie	2366,25	2379,48	-13,23
Februarie	2360,53	2357,40	+3,13
Martie	2624,01	2568,81	+55,20

Referitor la nivelul mediu al cotațiilor cuprului rafinat, acesta s-a situat deasupra valorii medii a cheltuielilor de producție din industria cuprului pe plan internațional. De asemenea, față de alte metale neferoase de bursă (plumb, zinc, aluminiu) se pare că nivelul cotațiilor cuprului a suferit diminuări mai mici comparativ cu acestea în raport cu perioada anului 1989, respectiv a ultimului trimestru din anul precedent.

Dintre principalele tendințe care s-au manifestat pe piața internațională a cuprului în primul trimestru al anului 1990 se pot aminti:

- stocurile de cupru rafinat au înregistrat diminuări continue şi substanțiale, atât la LME cât şi la COMEX, după cum se poate observa mai jos:

- tone cupru -

Data	Stocuri LME	Stocuri COMEX	Total stocuri
29.12 1989	108000	14768	122768
5.01.1990	108975	6216	115191
2.02.1990	99950	5733	105683
5.03.1990	78875	3857	82732
16.03.1990	75000	2441	77441

Scăderea stocurilor atât la LME (cu 32% în perioada 5.01.1990-16.03.1990), cât şi la COMEX (cu 61%) a avut ca efect creşterea nivelului cotațiilor metalului la cele două burse. Spre sfârşitul perioadei analizate, pe piața internațională s-a manifestat o scădere a ofertei la minereuri, concentrate, blister, cupru anozi şi catozi. Această tendință a ofertei a fost determintă de scăderi ale producției într-o serie de țări mari producătoare. Astfel, în Peru, datorită declanşării, pe termen nelimitat, a grevei salariaților de la minele Cuajone (cu o pondere de 37% în producția totală de cupru – circa 364.000 tone conținut cupru în 1989) şi Toquepala la 12 martie a.c., producția de minereuri şi concentrate de cupru, precum şi cea de blister a scăzut sensibil comparativ cu cea obținută în perioada corespunzătoare a anului 1989. Aşa după cum apreciau specialiştii americani greva de la cele două mine, precum şi cea de la topitoria Ilos (care are o capacitate de 300.0000 tone cupru anozi/an) – unități aparținând companiei „Southern Peru Cooper Corp" – au afectat serios livrările de cupru blister şi rafinat către piața SUA, fapt ce a contribuit la o creştere bruscă a prețurilor de comercializare.

Diminuări ale producției de cupru au fost înregistrate, de asemenea, şi în industria zaireză. Conform aprecierilor oficialităților zaireze de la compania „Generale de Carrieres des Mines" (GECMINES), industria zaireză a cuprului continuă să traverseze o perioadă încă dificilă, datorită unor dificultăți legate de existența unei infrastructuri necorespunzătoare, lipsa cadrelor specializate şi a pieselor de schimb etc., fapt ce a făcut ca în prezent nivelul mediu al cheltuielilor de producție să fie dublu față de cel din industria cuprului din Chile.

Referitor la nivelul consumului de cupru de pe piața internațională, domnul Bernard Savaico de la firma americană Paine Webber Ine, aprecia în cursul lunii martie a.c. că acesta a înregistrat creşteri sensibile într-o serie de țări din Orient (Japonia, Coreea de Sud, Taiwan), precum şi într-o serie de țări vest-europene, în timp ce în SUA, acesta a crescut într-un ritm mai lent decât cel previzionat. Pe toată durata trimestrului I 1990 pe piața internațională a cuprului au avut loc preocupări privind optimizarea proceselor de producție în vederea reducerii în continuare a nivelului mediu al cheltuielilor de producție

într-o serie de țări mari producătoare de cupru rafinat (Japonia, SUA, Canada, Australia, Spania). Efectuând unele aprecieri privind piața internațională a cuprului în anul 1990, experții americani de la W.I. Carr apreciau că producția de cupru minier a țărilor cu economie de piață se va situa la un nivel de 7,1 milioane tone (înregistrând o creştere cu 3,6% față de 1989), în timp ce producția de cupru rafinat va totaliza 8,45 milioane tone (cu 2,9% mai mare față de 1989). Față de cei doi indicatori menționați mai sus, specialiştii estimau pentru anul în curs un nivel al consumului de cupru rafinat de 8,75 milioane tone. Din aceste date ar rezulta un deficit de cupru rafinat de circa 300.000 tone (8,75 milioane tone consum şi 8,45 milioane tone producție), fapt care ar putea contribui la menținerea pentru o perioadă a unui nivel ridicat al prețurilor şi cotațiilor de bursă pentru metalul analizat.

Aşa cum apreciază o serie de specialişti de la diferite institute, agenții internaționale, firme şi companii de specialitate ca: Metal Bulletin şi Reuter (Marea Britanie), Paine Webber Ine şi Cargil Investor Services, W. I. Carr (SUA), M. G. Commodity Corp (Japonia), în cursul trimestrului II a.c. prețurile cuprului rafinat vor avea o tendință de creştere, comparativ cu cele din perioada trimestrului I 1990. Această creştere va fi determinată de nivelul redus al stocurilor de metal la consumatori, comercianți şi cele două burse – LME şi COMEX; existența grevei nelimitate în timp a minerilor peruani de la Southern Peru Copper Corp; creşterea consumului de cupru în Extemul Orient şi Europa Occidentală. Toate acestea, după părerea celor de la W. I. Carr şi Cargill Investor Services, vor face ca prețurile cuprului să oscileze între 2500-2800 dolari per tonă.

3.3. Plumb

Problemele cu care se confruntă în prezent producătorii de plumb (închiderea temporară a unor capacități, reduceri de stocuri etc.) au condus la diminuarea ofertei pe plan mondial. Această situație corelată cu cererea ridicată şi stocurile scăzute a determinat creşterea prețurilor. Astfel, în trimestrul I 1990 cotațiile plumbului la bursa din Londra (London Metal Exchange-LME) au evolulat între un minim de 682 dolari/tonă (411 lire sterline/t) în luna martie a.c., cel mai ridicat nivel înregistrat în deceniul actual. Pe ansamblul trimestrului I 1990 media cotațiilor plumbului la LME a fost de 859 dolari/tonă, situându-se cu 20% peste media din trimestrul IV 1989 şi cu 28% peste media anului 1989.

Reducerea ofertei a fost mai evidentă în Europa; în luna august 1989 producția de la uzina Porto-Vesme (Italia) a fost întreruptă din cauza unor defecțiuni tehnice, iar ulterior compania a trecut la implementarea unui program de modernizare destinat să majoreze capacitatea de producție de la 84.000 tone până la 100.000 tone. Deşi, repunerea în funcțiune a uzinei era prevăzută pentru luna ianuarie 1990 compania nu întrevede posibilitatea reluării producției înainte de luna iunie a.c.

Suplimentar s-au înregistrat probleme şi la uzina de plumb secundar a companiei din Sardinia. Toate acestea au influenţat evoluţia livrărilor în sensul diminuării lor şi au condus la reducerea stocurilor. În perioada ianuarie-martie, s-a semnalat o scădere importantă a stocurilor în depozitele LME de la 23275 tone la începutul anului 1990 la 16475 tone la mijlocul lunii martie. De exemplu, reducerea livrărilor italiene a determinat o diminuare însemnată a stocurilor în depozitele de la Geneva şi Trieste ale bursei de metale (LME).

Experţii apreciază că există puţine şanse de refacere a stocurilor în următoarele câteva luni având în vedere că au apărut dereglări în livrări şi în alte zone cum ar fi Australia, America, Maroc.

În Australia, în luna ianuarie a.c. compania Pasminco Ltd a închis pentru reparaţii rafinăria de 225000 tone/an de la Port Pirie iar în Peru acţiunile de guerilă şi grevele minerilor produc perturbaţii dese în procesul de producţie a plumbului.

În Canada, compania Cominco a închis mina Sullivan şi ca urmare onorarea contractelor încheiate se va face din stocurile de concentrate ale companiei până la începerea livrărilor de la mina Red Dog. Tot în Canada, compania Noranda a închis recent pentru două săptămâni rafinăria Brunswick ca urmare a lipsei de materie primă (concentrate). În continuare, ar putea apare noi probleme la rafinăria Trail dacă negocierile pentru încheierea noilor contracte de muncă ce urmează să aibă loc în aprilie a.c., nu vor fi încununate de succes.

De asemenea, ştirile privind închiderea pentru reparaţii de rutină pe termen de o lună a unei rafinării din Maroc cu o capacitate de 60.000 tone/an şi menţinerea greutăţilor în aprovizionarea cu materie primă ale rafinăriei de 180.000 tone de la Nortfleet a companiei Britania-Anglia, ca urmare a calităţii slabe a minereului, au amplificat factorii care conduc la reducerea ofertei.

De asemenea, se menţionează că majoritatea comercianţilor au apreciat greşit la începutul anului 1990 evoluţia cererii pentru plumb. Consumul de plumb depinde de cererea în sectorul de baterii în proporţie de peste 60%, iar pe de altă parte producţia de baterii este dependentă de producţia de autoturisme. Previziunile privind o recesiune economică în SUA şi nivelul ridicat al dobânzilor au condus la concluzia că va avea loc o scădere a vânzării de automobile. Această previziune, cuplată şi cu o tendinţă de reducere a preţurilor metalelor de bază (cupru, nichel, aluminiu) din luna ianuarie a.c. au determinat pe consumatori să adopte o atitudine de expectativă, mizând pe reducerea ulterioară a preţurilor plumbului. Dar, o cerere mai bună decât să preconizase, manifestată pe piaţa SUA precum şi menţinerea fermă a consumului pe pieţele europeană şi japoneză au reactivat achiziţiile de plumb, stimulând în final majorarea preţurilor.

Datele publicate de Grupul Internaţional de Studii pentru Plumb şi Zinc ilustrează că, pentru al şaptelea an consecutiv, consumul de plumb a

înregistrat creşteri atingând nivelul record de 4,406 milioane tone în 1989 față de 4,353 milioane tone în 1988.

Producția de metal primar şi secundar a fost de 4,386 milioane tone în 1989 cu 13.000 tone sub nivelul din 1988 iar producția de plumb minier de 2,326 milioane tone cu 12.000 tone mai redusă față de anul anterior. Cantitatea de plumb recuperată din deşeuri (metal secundar) a fost în anul 1989 de 2,15 milioane tone, reprezentând 49% din producția de metal.

Producția de minereu de plumb a Canadei s-a diminuat în anul 1989 cu circa 94.000 tone la 273.000 tone ca urmare a întreruperilor în procesul de producție, iar în SUA producția minieră s-a majorat cu 40.000 tone la 434.000 tone ca o consecință a redeschiderii unor mine.

Producția de minereu de plumb a Perului a crescut în 1989 la 180.000 tone de la 149.000 tone cât ajunsese în 1988, ca urmare a grevelor ce au paralizat activitatea în industria minieră, dar s-a situat totuşi sub nivelul din anii anteriori.

Completarea lucrărilor de extindere la minele Helleyer a contribuit la majorarea producției miniere a Australiei până la cifra record de 492.000 tone (metal conținut).

Producția minieră în Europa s-a diminuat în continuare la 357.000 tone în 1989, cu 24.000 tone față de 1988.

În legătură cu producția de metal, aceasta s-a diminuat cu 56.000 tone în Europa la 1,627 milioane tone iar în Canada cu 22.000 tone la 246.000 tone – în timp ce în SUA producția s-a majorat cu 55.000 tone la 1,146 milioane tone. Majorarea producției în SUA a avut la bază contribuția sectorului de plumb secundar care a livrat în 1989 circa 750.000 tone metal (65% din total).

Consumul de plumb metal a fost stimulat de creşterea continuă a cererii pentru baterii auto ca şi pentru baterii industriale utilizate ca sisteme auxiliare pentru livrarea de energie în cazuri de urgență.

Consumul de plumb în Europa s-a majorat la 1,713 milioane tone (cu 12.000 tone) iar în SUA cu 9.000 tone la 1,245 milioane tone, în 1989.

Grupul Internațional de Studii pentru Plumb şi Zinc a prelimint că stocurile la producători, consumatori şi LME se situau la 390.000 tone la sfârşitul anului 1989, cu 48.000 tone sub nivelul de la începutul anului.

Evoluția până la finele anului 1990 a producției şi consumului de plumb va fi influențată şi de măsurile privind protecția mediului înconjurător, dat fiind faptul că plumbul este un metal nociv, afectând sănătatea omului. Aceste măsuri cunosc în ultima perioadă o extindere considerabilă. De exemplu, în luna martie, un grup de ecologişti americani de la „Fondul de protecție a mediului înconjurător” cu sediul la Washington a propus aplicarea unui impozit de 27 dolari pe fiecare tonă de metal produs sau importat, urmând ca fondurile realizate să fie utilizate pentru încurajarea utilizării substituenților plumbului, în special pentru renunțarea la utilizarea vopselelor pe bază de plumb.

Specialiştii de la compania „Billiton Einthoven Metals Ltd” sunt de părere că, în anul 1990, producția de plumb se va majora de la 4.430 mii tone (din care 2.125 mii tone plumb secundar) iar consumul se va situa la 4.330 mii tone (aproximativ neschimbat față de anul precedent).

Experții apreciază că echilibrul încă labil între ofertă şi cerere şi nivelul scăzut al stocurilor vor determina ca în trimestrul II a.c. prețurile plumbului pe piața internațională să se mențină ridicate (oscilând între 700-800 dolari/tonă), deşi se vor reduce față de nivelurile record înregistrate în luna martie a.c. Se apreciază că începând din semestrul II prețurile se vor încadra pe un trend descendent odată cu reglementarea livrărilor.

3.4. Zinc

Desele întreruperi ale activității miniere şi de rafinare din industria zincului au condus la diminuarea ofertei şi la dereglări în livrarea metalului pe piață. Acestea, corelate cu cererea ridicată de metal din partea principalului sector consumator – tabla galvanizată – au determinat înregistrarea unei tendințe de creştere a prețurilor zincului în cursul trimestrului I 1990. Astfel, cotațiile zincului la bursa din Londra (LME) în trimestrul I 1990 s-au majorat de la 1.294 dolari/tonă în ianuarie la 1.667 dolari/tonă în luna martie. De asemenea, şi producătorii de zinc japonezi şi australieni au procedat la creşterea prețului zincului, cu începere de la 1 martie 1990. Astfel, compania japoneză „Mitsui Mining and Smelting” a majorat prețul de livrare cu 10.000 yeni/tonă (circa 60 dolari/tonă) la 263.000 yeni/tonă (circa 1.655 dolari/tonă), iar compania „ E Z Metals” – Australia a anunțat de asemenea majorări ale prețurilor de livrare.

Producția de zinc metal a țărilor capitaliste dezvoltate şi în curs de dezvoltare este preliminată de către specialiştii de la Grupul Internațional de Studii pentru Plumb şi Zinc la 5,205 milioane tone în anul 1989 înregistrând o scădere cu 31.000 tone față de anul anterior. Reduceri mai importante ale producției sunt semnalate în Europa (cu 43.000 tone la 2,104 milioane tone) şi în Canada (cu 33.000 tone la 670.000 tone) în timp ce în SUA producția s-a majorat cu 35.000 tone la 365.000 tone.

Problemele legate de aprovizionarea cu materii prime (concentrate de zinc) au făcut ca producția să înregistreze fluctuații importante, fapt ce a perturbat livrările şi a influențat şi evoluția prețurilor în ultimă instanță.

Incertitudinile ce există în continuare privind începerea livrărilor de concentrate de la mina Red Dog a companiei Cominco (ce ar putea avea loc în vara anului 1990) vor determina în continuare greutăți în aprovizionarea cu concentrate a unor rafinării de zinc. De asemenea, există incertitudini în privința funcționării la capacitate a uzinei Trail (cea mai mare uzină producătoare de zinc metal din țările dezvoltate), ca urmare atât a unor probleme de producție cât şi sociale. Totodată, Bulgaria este una din principalele producătoare de zinc din estul Europei a cărei producție s-a

menținut în ultimii ani la circa 70-80 mii tone, a anunțat hotărârea guvernului de a reduce producția de plumb şi zinc cu circa 28% până în anul 1994. Cu începere de la 1 martie 1990, se va reduce cu 28% producția uzinei de la Plovdiv (ce produce anual circa 60.000 tone zinc electrolitic), iar până în anul 1994 va fi oprită complet producția la uzina Kurdjali ca urmare a protestelor locuitorilor din zonă privind poluarea mediului înconjurător.

Consumul de zinc în anul 1989 este preliminat la 5,257 milioane tone, aproximativ la nivelul din anul 1988 şi reflectă cererea susținută pentru oțel galvanizat atât din partea industriei construcțiilor cât şi a industriei auto. În Europa, consumul s-a majorat în 1989 cu 11.000 tone la 1,842 milioane tone dar în SUA şi Japonia s-a diminuat cu câte 19.000 tone la 1,07 milioane tone şi respectiv 755.000 tone.

Principalul domeniu consumator de zinc îl reprezintă siderurgia, unde zincul se utilizează la protecția anticorozivă a tablelor, sârmelor, țevilor etc. În ultimii ani, producția de tablă galvanizată a traversat o perioadă favorabilă urmare a activității investiționale susținute în țările dezvoltate în paralel cu extinderea utilizării acesteia în industria auto. În acest sens, se menționează că majoritatea producătorilor auto vor trece la realizarea completă a caroseriilor din tablă galvanizată şi în unele cazuri acoperită chiar pe ambele fețe. Apreciind că pentru obținerea unei tone de oțel zincat se folosesc în medie 38 kg zinc, experții estimează o majorare a cererii de zinc în sectorul de galvanizare (care preia circa 50% din consumul total de zinc) cu 105 mii tone în 1990.

Capacitatea mondială de producție a tablei galvanizate (zincate) este în prezent de 40 milioane tone/an. Noile capacități de producție a tablei zincate anunțate în diverse țări asigură o tendință de creştere a cererii de zinc în viitor (apreciată la circa 25% până în 1992), motiv pentru care se poate aprecia că prețurile zincului se vor menține în continuare la un nivel ridicat.

Pentru anul 1990, specialiştii de la Grupul Internațional de Studii pentru Plumb şi Zinc apreciază că cererea pentru zinc se va majora uşor cu 1-2% peste nivelul ridicat din anul precedent. Cele mai importante creşteri ale cererii se vor înregistra din partea țărilor nou industrializate din Asia (de exemplu Coreea de Sud) şi din America de Sud (Brazilia), unde se apreciază că producția de automobile (pentru a căror caroserie se extinde utilizarea de tablă galvanizată) se va menține ridicată. De asemenea, se prevede şi o majorare uşoară a producției de zinc metal determinată în principal de creşterea producției în Canada.

Ca urmare a diminuării orfertei, a stocurilor scăzute şi a unei cereri susținute, prețurile zincului se vor menține la nivel ridicat şi în trimestrul II al acestui an. În a doua parte a anului 1990 însă sub influența unei echilibrări a balanței cerere-ofertă şi chiar a apariției unei uşoare supraoferte, tendința de creştere a prețurilor va fi frânată, aceasta stabilizându-se în jurul unor niveluri apreciate ca relativ ridicate (1400-1500 dolari/tonă).

3.5. Nichel

În cursul trimestrului I a.c., cotațiile nichelului la Bursa de Metale din Londra (LME) au înregistrat fluctuații, dar nu de amploarea celor din 1988 şi 1989. În cursul lunii ianuarie, pe fondul aprecierilor privind o recesiune economică în țările occidentale industrializate, recesiune care nu s-a materializat însă, cotațiile au înregistrat o tendință de scădere. Astfel, cotațiile la disponibil au coborât de la 7.860 dolari pe tonă la numai 6.000 dolari/tonă, menținându-se tot timpul superior celor la termen (3 luni) care au ajuns de la 7.690 dolari/tonă la 1 ianuarie a.c. la numai 5.870 dolari/tonă la 31 ianuarie a.c.

Ulterior, în condițiile accentuării temerilor privind apariția unui deficit în raportul cerere-ofertă, cotațiile acestui metal la LME au crescut constant pe parcursul lunilor februarie şi martie, ajungând până la 10.275 dolari/tonă la disponibil şi 9.850 dolari/tonă la termen la 31 martie.

De menționat în acest context că, în cazul nichelului, cotațiile la LME sunt folosite, în covârşitoarea majoritate a cazurilor, ca element de referință în stabilirea prețurilor contractuale, ceea ce justifică urmărirea atentă a evoluției acestora.

Tot legat de tendințele cotațiilor de bursă se impune analizată şi evoluția prețurilor internaționale la feronichel şi deşeuri din oțel inoxidabil conținând nichel. Pe măsura creşterii cotațiilor nichelului la LME au crescut şi prețurile feronichelului. Pentru trimestrul II a.c. prețurile contractuale au fost stabilite în jurul a 4 dolari pe libră, respectiv 8.818 dolari/tonă. La deşeurile de oțel inox, pe măsura creşterii cererii pentru astfel de oțeluri în SUA oferta şi livrările au scăzut, astfel încât unele societăți comerciale au ajuns la un nivel de doar 60% din nivelul normal al stocurilor. Creşterea neaşteptată a cererii pentru oțeluri inox din SUA a agravat deficitul de deşeuri din inox pe această piață. Ca urmare prețurile la deşeurile inox 18-8 au crescut rapid cu 25% la peste 900 dolari/tonă pentru livrările din luna martie. Prețurile la exportul de deşeuri ale SUA au ajuns, în martie la 1000 dolari/tonă față de doar 800 dolari în februarie.

Cu toate că, la ora elaborării acestei prognoze, cotațiile şi prețurile nichelului sunt ridicate, în cercurile de specialitate occidentale nu există un consens în legătură cu cauzele acestei situații şi nici cu durata de timp pe care vor rămâne astfel.

Consumatorii au fost surprinşi de faptul că nu s-a materializat criza prognozată, de creştere accelerată a cotațiilor nichelului din ultimele două luni şi de deficitul de deşeuri de pe piața americană. Operațiunea de reducere a stocurilor de nichel fiind pe terminate în SUA şi majoritatea Europei, iar în Orientul Îndepărtat cererea fiind în creştere, producătorii de oțeluri inox se află în situația să-şi sigure necesarul de nichel prin achiziții urgente, de la o zi la alta.

La LME stocurile au scăzut de la circa 7.000 tone, la sfârşitul lunii ianuarie, la 4.866 tone la 10 martie, crescând uşor, la 5.760 tone, la finele trimestrului I a.c.

Această reducere a stocurilor a susținut creşterea cotațiilor la LME.

Un alt factor care menține o situație încordată pe piață îl constituie întreruperile de producție şi reducerile de producție anunțate de unele firme producătoare. La acestea se adaugă şi unele zvonuri conform cărora în a doua decadă a lunii martie un întreg transport de nichel din URSS, sosit la Rotterdam, ar fi fost livrat direct caselor comerciale care îşi constituie stocuri pentru trimestrul II a.c.

Unii specialişti sunt de părere că unele cantități de nichel, feronichel şi deşeuri inox sunt reținute în stoc pentru a se crea impresia de deficit pe piață.

În ultimele săptămâni, la LME s-a manifestat din nou interes, din partea deținătorilor de fonduri investiționale, pentru metalele de bază. Ca urmare se poate aprecia că operațiunile speculative au contribuit şi ele la creşterea cotațiilor LME.

Mulți experți sunt de părere că, la ora actuală, nichelul este supraevaluat şi că prețurile acestuia vor înregistra o corecție în viitorul nu prea îndepărtat. Este dificil însă de apreciat dacă aceasta se va petrece peste o săptămână sau peste o lună.

Păstrând un necesar echilibru, se poate aprecia că este posibil ca, la LME, cotațiile nichelului să urce chiar la 11 mii dolari/tonă pentru ca, începând cu luna mai, sau către mijlocul anului, să se înregistreze un declin al cotațiilor. Oricare ar fi situația, aceste aprecieri nu au decât un caracter orientativ, având în vedere experiențele din ultimii doi ani, când evoluțiile cotațiilor au fost atât de imprevizibile încât toată lumea a devenit foarte circumspectă în a se angaja în prognoze concrete, chiar şi pe termen scurt.

De aceeaşi părere par să fie şi unii specialişti care afirmau recent că evoluția cotațiilor este determinată de factorii psihologici, comercianților fiindu-le teamă de un deficit când de fapt nichelul ar trebui să fie în surplus, în întreg anul curent, apreciere susținută şi de faptul că toate marile firme producătoare sunt decise să intre în vacanța de vară aşa cum era planificat.

3.6. Cositor

În primul trimestru al anului 1990 evoluția prețurilor cositorului pe piața mondială a continuat să fie nefavorabilă producătorilor de cositor.

Astfel, prețurile care au început să scadă încă din cea de-a 2-a jumătate a anului 1989 au avut aceeaşi evoluție şi în primele 2 luni ale anului curent aşa încât, în februarie 1990, acestea au atins cel mai scăzut nivel din ultimii 2 ani şi jumătate de 6.150 dolari/tonă.

Atât la bursa de la Londra cât şi la cea de la Kuala Lumpur, Malayezia, în primele 2 luni prețurile au înregistrat o tendință de scădere de la aproximativ 6.900 dolari/tonă la începutul lunii ianuarie 1990 la 6150 dolari/tonă în februarie a.c. pentru ca în martie acestea să crească din nou ajungând la finele trimestrului la circa 6700 dolari/tonă (nivel inferior celui de la începutul anului

cu circa 3%). Această situație, care a determinat reînchiderea unor mine de cositor cu costuri de exploatare ridicate (numai în Malayezia după ce în anul 1989 numărul minelor aflate în exploatare se majorase la 253 față de 219 în 1988, la finele lunii ianuarie 1990 se redusese din nou la 238 prin închiderea a 15 mine) s-a datorat mai multor factori de influență:

- majorarea ofertei de cositor, ca urmare a creşterii acesteia în cea de-a 2-a jumătate a anului 1989 şi implicit a stocurilor în condițiile unei cereri stagnante.

După cum se ştie, Asociația Țărilor Producătoare de Cositor (ATPC) care grupează: Malayezia, Thailanda, Indonezia, Zair, Nigeria, Australia şi Bolivia, a instituit încă din 1987 în colaborare cu Brazilia (principalul producător pe plan mondial) şi China un program de autolimitare a exporturilor având drept scop reducerea stocurilor mondiale la nivelul considerat optim de 20.000 tone, de la 73.000 tone la cât se situau acestea la începutul anului respectiv, 1987. Acest sistem al cotelor de export şi-a demonstrat eficiența, astfel încât la sfârşitul primului trimestru al anului 1989 stocurile mondiale scăzuseră la 25.000 tone iar prețurile crescuseră la circa 11.000 dolari/tonă.

Crearea acestei situații favorabile producătorilor de cositor a determinat însă abandonarea de către aceştia, în cea de-a doua parte a anului 1989, a măsurilor restrictive, fapt ce a condus la majorarea producției şi a stocurilor de cositor şi implicit la scăderea prețurilor;

- majorarea ofertei de cositor pe piața mondială şi pe calea contrabandei. Se apreciază că în 1989 numai din Brazilia au ieşit pe canalele contrabandei circa 9.000 tone de cositor;
- stingerea la finele lunii martie 1990 a litigiului între Consiliul Internațional al Cositorului (IIC) şi creditorii acestuia (bănci şi brokeri) determină de asemenea majorarea ofertei de cositor cu alte 7000 tone.

Această cantitate, deținută de creditori, nu a putut fi vândută până la această dată fiind implicată în acest litigiu.

Trebuie reamintit că „procesul cositorului" a început în 1986 în urma declanşării la sfârşitul anului 1985 a crizei acestui metal. La acea dată administratorul stocului tampon al IIC (care avea rolul de a susține prețul cositorului prin achiziționarea de metal de pe piață în momentul în care acesta atingea nivelul stabilit drept minim) nu a mai dispus de fondurile necesare pentru a opera achiziții de cositor. Ca urmare, prețurile au scăzut puternic (de la 12.000 dolari/tonă la cca 6.000 dolari/tonă) aducând prejudicii brokerilor, care cumpăraseră cositor pentru a ajuta IIC-ul în acțiunea de susținere a prețurilor (aceştia deținând metal care valora mult mai puțin decât prețul pe care îl plătiseră), precum şi băncilor creditoare ale Consiliului care dețineau cositor drept garanție pentru împrumuturile acordate acestuia (falimentul IIC-ului punându-i în situația de a nu-şi putea recupera sumele cu care creditaseră acest for, metalul garant valorând mult mai puțin decât sumele implicate).

După 4 ani de eforturi pentru rezolvarea acestui litigiu, atât în justiție cât şi pe calea concilierilor, acesta s-a stins prin plata de către guvernele celor 22 țări membre ale IIC a unei despăgubiri de 182,5 milioane lire sterline în contul creditorilor;

- operațiuni speculative de bursă.

Având în vedere supraoferta de metal şi pentru a evita o eventuală scădere şi mai accentuată a prețurilor, ATPC a convenit reducerea cotelor alocate în cadrul programului de autolimitare a exporturilor pe anul 1990 cu 5% față de anul anterior la 101080 tone față de 106400 tone în 1989 (respectiv 84233 tone pentru perioada martie-decembrie 1990).

Brazilia (principalul producător pe plan mondial) şi China, țări care nu fac parte din ATPC dar care au colaborat în ultimii 3 ani în scopul reducerii stocurilor mondiale şi a echilibrării raportului cerere-ofertă, şi-au dat acordul de principiu la limitarea exporturilor proprii dar nu au stabilit nivelul cotelor lor.

Pentru trimestrul II 1990, se estimează o uşoară creştere a prețurilor datorată atât acestor măsuri de reducere a ofertei cât şi majorării sensibile a cererii mai cu seamă din partea industriei chimice.

4. METALE PREȚIOASE

Piața internațională a metalelor prețioase a cunoscut în trimestrul I a.c. o conjunctură mai puțin favorabilă producătorilor. Astfel, situarea consumului de metale prețioase sub nivelul din trimestrul IV 1989 – la care s-a adăugat efectul depresiv al creşterii cursului dolarului SUA în raport cu alte valute occidentale – precum şi majorarea ratei dobânzilor în multe țări puternic dezvoltate, au contribuit la scăderea prețurilor metalelor prețioase, mai ales începând din a treia decadă a lunii februarie a.c.

În aceste condiții, s-a observat o reducere a numărului operațiunilor speculative cu metale prețioase derulate la bursele din principalele centre financiare ale lunii, datorită faptului că operatorii de bursă şi oamenii de afaceri au preferat să-şi plaseze capitalurile disponibile în activități financiare şi valutare profitabile.

Conjunctura pieței internaționale a **aurului** a înregistrat în trimestrul I a.c. o evoluție descendentă, atingându-se, în perioada 26-30 martie 1990, cele mai mici niveluri ale prețurilor din ultimele 5 luni. La factorii generali care au influențat negativ în cursul trimestrului I 1990 evoluția prețurilor metalelor prețioase s-au adăugat şi vânzările masive de aur (circa 93 tone) efectuate la sfârşitul lunii martie a.c. de către unii investitori arabi, care au determinat o diminuare importantă a prețurilor metalului galben, respectiv sub pragul psihologic de 370 dolari/uncie (1 uncie fină = 31,1035 g).

În condițiile unor evoluții deosebit de incerte la unele burse de valori (reducerea masivă a indicelui Nikkei la bursa din Tokyo), investitorii au găsit

profitabil să cumpere masiv dolari SUA, mărci vest-germane sau să depună capitalurile disponibile în conturi bancare purtătoare de dobânzi ridicate (9-10%) şi să abandoneze tranzacţiile cu aur ca mijloc de asigurare contra riscurilor.

Evoluţia preţurilor internaţionale ale metalelor prețioase în trimestrul I 1990

- dolari/uncie -

	Aur[a]	Argint[a]	Platină		Paladiu	
			b	c	b	c
Ianuarie 1990	410,11	5,25	497,84	498,18	135,46	135,67
Februarie 1990	416,81	5,29	515,87	515,82	135,35	134,80
Martie 1990	393,06	5,07	496,81	496,76	130,25	130,99
Trim. I 1990	406,66	5,20	503,51	503,59	133,69	133,82
Trim. I 1989	393,89	5,94	532,46	532,58	141,04	141,83
Medie anuală 1989	381,47	5,51	509,66	510,05	144,60	144,99

Notă: a) cotaţie fixing stabilită de „London Bullion Market Association";
b) cotaţii fixing stabilite de „London Platinum and Paladium Market";
c) cotaţii la New York Mercantile Exchange (NYMEX).

Majoritatea specialiştilor occidentali apreciază că nivelul scăzut al preţurilor aurului existente în prezent nu se poate menţine prea mult deoarece pe termen mediu se prevede acţiunea unor factori care vor putea favoriza creşterea preţurilor şi anume: majorarea consumului de aur în industria bijuteriilor din principalele ţări consumatoare (SUA, Japonia, Franţa, RF Germania, Italia, Marea Britanie), creşterea înceată a producţiei miniere în anul 1990; scăderea apreciabilă a presiunilor exercitate de diminuarea fluxurilor generate de „gold loans", menţinerea unor importuri ridicate efectuate de unele ţări din Extremul Orient (Japonia, Taiwan); scăderea livrărilor de aur efectuate de URSS.

Ca urmare, este posibil ca începând din a doua decadă a lunii aprilie a.c. să se producă o revenire graduală a nivelului preţurilor aurului parcurgându-se următoarele plafoane: 375 dolari/uncie, 380 dolari/uncie, 385 dolari/uncie. Conform opiniei specialistului american B.Savaiko de la firma Paine Webber Inc., în cursul acestui an preţul aurului ar putea evolua între 380-420 dolari/uncie.

Piaţa internaţională a **argintului** continuă să suporte efectele negative generate de supraoferta de metal şi de o stabilizare a consumului industrial cu tendinţe de uşoară diminuare a acestuia. În aceste condiţii, factorii generali care acţionează negativ asupra nivelului preţurilor metalelor prețioase au o influenţă imediată şi asupra evoluţiei unei pieţe vulnerabile cum este cea a argintului. Ca urmare, preţurile argintului au ajuns în luna martie a.c. până la

4,75 dolari/uncie, unul din cele mai scăzute din ultimele 14 luni, care pune sub semnul întrebării oportunitatea unor exploatări miniere din Peru, Mexic şi chiar Canada.

Unii specialişti occidentali sunt de părere că o îmbunătățire a conjuncturii metalelor prețioase ar putea antrena majorarea uşoară a prețurilor argintului dar se consideră că cel mai probabil interval de variație în următoarea perioadă ar putea fi cuprins între 4,85-5,5 dolari/uncie (150-180 dolari/kg).

În trimestrul I 1990, în ciuda faptului că cererea pentru metale din grupa **platinei** nu a înregistrat modificări deosebite comparativ cu trimestrul IV 1989, sub influența scăderii prețului aurului, prețurile platinei au înregistrat la începutul lunii aprilie a.c. diminuări până la cele mai joase niveluri din ultimele 20 de luni (februarie 1988).

După părerea experților de la firma americană Shearson Lehman Hutton, cererea pentru platină a țărilor cu economie de piață va fi în 1990 cu 9% mai mare decât în 1989, principalele sectoare consumatoare fiind industria bijuteriilor şi fabricația de convertoare catalitice pentru autoturisme. În aceste condiții este posibilă o majorare a prețurilor astfel încât acestea să se situeze, în anul 1990, la nivelul mediu de 535 dolari/uncie, cu 5% mai mare decât media anului trecut (509,66 dolari/uncie).

PRODUSE AGROALIMENTARE
ŞI MATERII PRIME AGRICOLE

Monica BĂLŢATU, Virginia CÂMPEANU,
Ane-Maria DIMA, Lucia IORDACHE,
Ioana MASU, Cornelia PĂUNESCU,
Ovidiu MĂLUREANU, Ileana POPA

Piața internațională a principalelor produse agroalimentare şi a unor materii prime agricole destinate prelucrării în industria uşoară s-a caracterizat în primul trimestru al anului în curs printr-o conjunctură relativ favorabilă producătorilor, reflectată în creşterea diferențiată a prețurilor în limitele a 1-10% comparativ cu trimestrul anterior şi care a fost determinată în principal de activitatea cererii. Efectul acestui factor a fost amplificat de lipsa disponibilităților pe piață în cazul unor produse cum sunt: porumbul, carnea de vită, zahărul rafinat, uleiurile comestibile, bumbacul brut. Excepție de la tendința cvasigenerală de creştere a prețurilor au făcut numai prețurile grâului la care activitatea tranzacțională redusă a antrenat scăderea cu cca 5% a prețurilor.

Evoluția cotațiilor medii în trimestrul I 1990 comparativ cu trimestrul IV 1989

Produs	Piața reprezentativă	Media cotațiilor dolari /tonă		Modificări trim. I a.c. trim. IV 1989 ±%
		Ianuarie-martie 1990	Octombrie-decembrie 1989	
Grâu american moale nr.2	Chicago	143,0	149,7	-5,0
Porumb american nr.2	Chicago	95,7	93,6	+2,0
Zahăr brut	Londra	357,2	349,2	+2,3
Zahăr rafinat	Londra	430,0	390,1	+10,2
Ulei de floarea-soarelui	Rotterdam	488,4	480,1	+1,2
Ulei de soia	Rotterdam	438,5	425,9	+3,0
Carne				
- bovine vii de măcelărie	Anglia[1)]	1841,0	1808,2	+2,2
- porcine vii de măcelărie	Anglia[1)]	1569,0	1592,6	-1,5

Produs	Piața reprezentativă	Media cotațiilor dolari /tonă		Modificări trim. I a.c. trim. IV 1989 ±%
		Ianuarie-martie 1990	Octombrie-decembrie 1989	
Bumbac fibră medie	Liverpool	1746	1812	-4,5
Lână brută spălată				
-fină 19 microni	Sidney[2)]	13207	13084	+0,9
-grosieră 15 microni	Sidney[2)]	5581	5643	-1,1
Piei brute bovine grele				
- juncani 26,3 kg	Chicago	2064	2042	+1,5
- vaci 24 kg şi peste	Chicago	2038	1942	+5,0

Notă: 1) prețuri cu ridicata; 2) prețuri medii obținute la licitații.

Cheresteaua de răşinoase s-a caracterizat, de asemenea, printr-o conjunctură favorabilă, reflectând anunțarea de oferte cu prețuri majorate cu 10-30% din partea URSS şi Suediei pe principalele piețe importatoare.

În cele ce urmează se analizează evoluția conjuncturală a produselor menționate în trim. I 1990 cu factorii de influență specifici pe produs şi se fac aprecieri cu privire la evoluția probabilă a prețurilor în următoarele 3 luni - aprilie-iunie a.c.

1. Cereale

În primul trimestru al anului 1990 s-a înregistrat o activizare a schimburilor comerciale internaționale cu porumb, ceea ce a condus la creşterea cotațiilor acestui produs la bursa din Chicago (cu peste 2% față de media trimestrului IV 1989), astfel, încât, spre sfârşitul lunii martie a.c. s-a depăşit nivelul de 100 dolari/tonă. Un asemenea nivel nu a mai fost atins din luna iunie 1989.

Achizițiile mari ale URSS, Chinei şi ale unor țări est-europene care au avut recolte relativ mici în sezonul 1988/1989 şi nivelul scăzut al stocurilor mondiale au imprimat tendința ascendentă a cotațiilor.

Pe piața grâului activitatea tranzacțională a fost mai lentă, firmele comerciale aşteptând reducerea prețurilor pe piața mondială, ca urmare a redresării balanței producție/consum. În aceste condiții, cotația medie a grâului american la bursa din Chicago a marcat, în trim. I 1990, o scădere de 4,5% la nivelul de circa 143 dolari/tonă. La sfârşitul lunii martie a.c., cotația grâului a continuat să scadă până la circa 130 dolari/tonă; un asemenea nivel scăzut nu

s-a mai înregistrat din luna iunie 1988. În trimestrul I 1990, evoluția prețurilor pe piața cerealelor va continua să fie influențată de raportul cerere/ofertă, dar şi de evoluția evenimentelor politice din URSS, care, potrivit aprecierilor experților occidentali ar putea să conducă, în anumite condiții, chiar la impunerea unui embargou asupra comerțului cu cereale americane în URSS. În privința raportului cerere/ofertă, evoluția pe piața grâului şi porumbului va fi diferențiată.

Potrivit ultimelor estimări ale Departamentului Agriculturii din SUA, din martie a.c., în sezonul 1989/1990 vom asista la o îmbunătățire a acestui raport, în sensul diminuării deficitului față de sezonul anterior. Cu toate acestea, nivelul stocurilor mondiale continuă să fie în scădere, după nivelul şi aşa destul de scăzut al sezonului anterior.

La grâu: producția mondială a sezonului 1989/1990 este estimată la nivelul de circa 535 milioane tone (+6,8% față de 1988/1989).

Balanța mondială a grâului

- milioane tone -

	1988/1989	1989/1990	Modificări ±%
Producție	501,3	535,2	+6,8
China	86,4	91,0	+5,3
URSS	84,4	90,5	+7,2
CEE 12	74,7	78,8	+5,5
SUA	49,3	55,4	+12,4
India	46,2	54,0	+16,9
Țările est-europene	44,8	42,3	-5,6
Export	97,5	98,3	+0,8
SUA	37,8	35,5	+6,1
CEE 12	21,0	21,0	-
Canada	13,5	16,5	+22,2
Import	97,5	98,3	+0,8
URSS	15,5	14,0	-9,7
China	15,5	14,0	-9,7
Țările est-europene	2,8	2,3	-18,0
Consum	530,5	538,8	+1,6
Stocuri finale	118,1	114,6	-4,0
Soldul balanței producție/consum	-29,2	-3,6	

Sursa: estimări USDA, 12 martie 1990.

Condițiile meteorologice normale până în prezent în principalele zone cultivatoare vor favoriza înregistrarea unor sporuri importante de recoltă. Excepție vor face țările est-europene confruntate cu seceta din timpul iernii şi a acestei primăveri.

Schimburile internaționale cu grâu vor stagna practic la nivelul sezonului trecut, reducându-se cererea de import a unor țări mari importatoare – URSS, China, țările est-europene – fie datorită îmbunătățirii recoltelor, fie lipsei de devize sau a reorientării cu precădere spre importul de cereale furajere.

Consumul mondial de grâu va spori într-un ritm mai lent decât producția, astfel încât soldul balanței mondiale producție/consum va fi încă negativ, dar nivelul absolut al deficitului nu va depăşi 3,6-4 milioane tone (29 milioane tone în 1989/1990).

Stocurile mondiale la sfârşitul sezonului 1989/1990 vor continua să se reducă (-3%), acoperind o parte mai mică a consumului (21%) decât în sezonul anterior (peste 22%).

Creşterea producției mondiale de grâu, îmbunătățirea raportului cerere/ ofertă în sensul diminuării deficitului şi activitatea tranzacțională cvasistagnantă sunt principalii factori ce vor imprima o tendință de scădere a prețurilor pe piața internațională a grâului. Reducerea în continuare a stocurilor mondiale şi aşa destul de scăzute, ar putea frâna însă această tendință, astfel încât, în trim. II 1990, prețurile grâului vor oscila în jurul valorilor actuale.

Cereale furajere: producția mondială a sezonului 1989/1990 va marca o creştere accelerată, de aproape 10%, situându-se la nivelul de 798 milioane tone.

Recoltele din SUA ar putea atinge niveluri normale, după ce, în sezonul 1988/1989 s-au redus drastic, fiind afectate de seceta ce s-a prelungit timp de 2 ani (creşterea preliminată pentru sezonul actual este de 48%).

Sporuri apreciabile sunt anticipate şi pentru URSS, țările est-europene, Argentina. Condițiile meteorologice mai puțin favorabile din CEE şi China vor avea un impact negativ asupra producției de cereale furajere.

Consumul mondial se va majora cu 7% la nivelul de 824 milioane tone, dar acest ritm de creştere va fi mai lent comparativ cu cel al producției mondiale, ceea ce va permite o reducere a deficitului balanței producție/consum, de la 41,6 milioane tone la 26 milioane tone.

Balanța mondială a cerealelor furajere

- milioane tone -

	1988/1989	**1989/1990**	**Modificări ±%**
Producție	728,3	798,2	+9,6
SUA	149,7	221,4	+48,0
URSS	97,5	107,0	+9,7
China	94,3	91,3	-3,2
CEE 12	88,5	81,4	-8,0
Țările est-europene	59,5	66,5	+11,8
Argentina	7,2	8,6	+19,4
Export	94,5	100,1	+5,9
SUA	61,3	66,5	+8,5

	1988/1989	1989/1990	Modificări ±%
CEE 12	10,8	11,8	+9,3
Argentina	3,5	3,7	+5,7
China	4,9	3,0	-38,8
Import	95,6	100,1	+5,9
URSS	22,5	23,0	+2,2
Japonia	21,5	21,5	-
Țările est-europene	5,0	6,2	+24,0
Consum	769,9	824,3	+7,0
Stocuri finale	144,7	118,6	-18,0
Soldul balanței producție/consum	-41,6	-26,1	

Sursa: estimări USDA, 12 martie 1990.

Ceea ce va caracteriza comerțul cu cereale furajere în sezonul actual este activizarea (într-un ritm accelerat) schimburilor: toate țările principale exportatoare – SUA, CEE, Argentina, Africa de Sud, Australia, Thailanda – vor avea disponibilități sporite de export: URSS şi țările est-europene vor majora importul de cereale furajere pentru a dezvolta sectorul zootehnic; Japonia deşi este al doilea mare importator mondial de cereale furajere, nu exercită influențe asupra fluctuațiilor prețurilor, întrucât cantitățile preluate sunt cvasistabile în timp.

La finele sezonului 1989/1990, stocurile mondiale vor marca o reducere drastică (-18% la nivelul de 118,6 milioane tone, în condițiile în care, din sporurile de producție realizate, țările principale producătoare-exportatoare vor disponibiliza mai mult pentru export şi destul de puțin pentru refacerea stocurilor.

Ca urmare, activizarea schimburilor comerciale internaționale, reducerea stocurilor mondiale la sfârşitul actualului sezon şi deficitul încă accentuat al balanței mondiale producție/consum sunt factorii principali ce vor influența tendința prețurilor în trim.II a.c. , imprimându-le o tendință de creştere.

2. Carne

În primul trimestru 1990, prețurile cărnii de bovine au înregistrat o tendință de creştere reflectând oferta limitată de pe piața internațională în raport cu cererea. Pe piața engleză, media prețurilor de desfacere cu ridicata pentru bovine vii (500 kg) de măcelărie s-a situat în trim. I a.c. la 1841 dolari/tonă, cu 2,2% peste media trimestrului IV 1989.

În ciuda procesului de refacere a şeptelului în SUA şi Argentina, producția mondială de carne bovine se preconizează să-şi revină uşor după scăderea din 1989. În acest an, producția mondială de carne bovine este

estimată de Departamentul Agriculturii din SUA la 45,28 milioane tone, creşterea față de anul trecut fiind subunitară. Producția de carne bovine a Statelor Unite va înregistra o creştere de cca 1% ca urmare a măririi greutății medii pe carcasă. Diminuări ale producției sunt anticipate în țările CEE (-0,8%), Argentina (-3,2%), Noua Zeelandă (-13%), Mexic (-11%).

Evoluția producției de carne bovine

- mii tone -

	1988	**1989**	**1990[1)]**
Total mondial	45304	45188	45284
SUA	10879	10577	10688
Mexic	1754	2140	1904
Argentina	2610	2520	2440
Brazilia	2500	2400	2500
CEE:	6445	6335	6285
Franța	1780	1655	1580
RFG	1609	1585	1585
Italia	1130	1125	1125
China	945	1025	1126
Japonia	569	550	565
Australia	1533	1445	1545
Noua Zeelandă	562	559	487

Notă: 1) Prognoze.
Sursa: Biki, nr.13, 1990.

În țările comunitare va continua tendința de scădere a producției de carne bovine din ultimii ani. Scăderea producției în Argentina s-a realizat pe fondul înrăutățirii situației economice în general: nivelul ridicat al inflației şi creşterea ratei dobânzilor la credite, ceea ce a îngreunat investițiile de capital. Aceeaşi situație va fi caracteristică şi anul acesta generând o nouă diminuare a producției de carne.

Şeptelul de bovine al Australiei se estimează că va spori de la 24,3 milioane capete la începutul lui 1989 la 25,3 milioane capete la începutul lui 1991. La această situație vor contribui următorii factori: starea favorabilă a păşunilor şi perspectivele favorabile ale exportului în Japonia, Coreea de Sud şi America de Nord.

Exportul mondial de carne bovine va marca o uşoară creştere anul acesta de cca 200 mii tone. Livrările americane se vor majora la 508 mii tone ca urmare a cantităților sporite destinate Japoniei care a mărit cotele de import. Acelaşi motiv stă şi la baza sporirii exporturilor de carne bovine din Australia.

Diminuări ale exportului vor înregistra țările Pieței Comune, Noua Zeelandă, Uruguay.

Cererea de import se va menține ridicată în CEE, Japonia, Orientul Mijlociu, țările est-europene.

Evoluția exportului principalelor țări

- mii tone -

	1988	**1989**	**1990[1)]**
Argentina	320	360	420
Australia	902	832	920
Brazilia	529	280	450
Canada	89	111	120
CEE	752	670	480
Noua Zeelandă	462	430	350
SUA	313	450	508
Uruguay	131	175	120

Notă: 1) Prognoze.
Sursa: GATT, Situation et perspectives des marchés internationaux de la viande, 1989.

În aceste condiții se estimează menținerea la nivel ridicat a prețurilor cărnii de bovine sub influența cererii de import ridicate şi a disponibilităților limitate de export.

*

* *

Prețurile cărnii de porc au marcat o tendință de scădere în primul trimestru a.c., după evoluția ascendentă din anul trecut. Pe piața engleză, media trimestrului I 1990 a prețurilor de desfacere cu ridicata pentru porci vii (40-60 kg) de măcelărie s-a situat la 1569 dolari/tonă cu 1,5% sub media ultimului trimestru 1989.

Producția mondială de carne de porc va marca o uşoară creştere anul acesta, de cca 1% la un nivel apreciat la cca 63 milioane tone. Creşteri ale producției vor avea loc în China, principalul producător mondial, URSS, Brazilia. În Canada şi Mexic producția va scade.

Evoluția producției de carne de porc

- mii tone -

	1988	**1989**	**1990[1)]**
Mondial	62164	62336	62964
SUA	7114	7208	7285
Canada	1183	1150	1115
Mexic	964	948	773
Brazilia	1100	1100	1150
CEE	12504	12292	12339

	1988	1989	1990[1)]
- RFG	2836	2700	2720
- Spania	1722	1733	1740
- Franța	1599	1610	1610
- Olanda	1623	1575	1530
China	20170	20530	21160
Japonia	1578	1570	1575

Notă: 1) Prognoze.
Sursa: Biki, nr.13, 1990.

Cererea de import pentru carnea de porc se va majora în SUA, CEE şi țările est-europene.

Într-un studiu întocmit de guvernul francez se apreciază că în următorii ani va avea loc o creştere spectaculoasă a importului de carne şi alte produse alimentare în special în 6 țări est-europene – Bulgaria, Cehoslovacia, RDG, Ungaria, Polonia şi România. URSS se menține ca importator net de carne. Având în vedere capacitatea actuală de export restrânsă a CEE ca urmare a politicii de reducere a producției, de pe urma acestei situații va profita mai mult SUA. Se apreciază că, în ceea ce priveşte carnea, țările est-europene şi URSS reprezintă o piață cu 22% mai mare decât cea a CEE. În aceste condiții, nu se întrevede posibilitatea unei scăderi sensibile a prețurilor cărnii de porc chiar în situația creşterii producției în unele țări, cel puțin în trimestrul II a.c.

3. Zahăr

În cursul trimestrului I 1990 pe piața internațională a zahărului s-a înregistrat o înviorare a conjuncturii concretizată în tendința de majorare a cotațiilor în special la zahăr rafinat. Astfel, media cotațiilor în trimestrul I 1990 la bursa din Londra, de 357,2 dolari/tonă la zahăr brut şi de 430,0 dolari/tonă la zahăr rafinat s-a situat cu 2,3% şi respectiv 10,2% peste nivelul cotațiilor medii din trimestrul IV 1989. Principala cauză care a determinat această tendință de creştere a fost dezechilibrul între cerere şi ofertă.

La mijlocul lunii februarie a.c. firma londoneză Czarnikow a apreciat că deşi în actualul sezon 1989/1990 se aşteaptă o majorare atât a producției mondiale de zahăr la nivelul de 106,3 milioane tone (față de 105,7 milioane tone în 1988/1989), cât şi a consumului la nivel de 109,3 milioane tone (față de 107,9 milioane tone în 1988/1989), pe ansamblu, în sezonul actual deficitul balanței producție/consum se va accentua la nivelul de 3,0 milioane tone (față de 2,2 milioane tone în 1988/1989).

Majorările de producție estimate pentru Piața Comună şi URSS nu vor putea compensa scăderile mari de producție din unele zone ale continentului american (SUA, Cuba, America de Sud) şi Thailanda. În SUA, vremea deosebit

de rece a afectat în sezonul 1989-1990 plantațiile de trestie de zahăr iar aceasta a redus producția de sfeclă de zahăr, ceea ce a determinat guvernul să majoreze cotele de import.

Condițiile meteorologice nefavorabile au afectat producția de zahăr şi în alte state, de pe continentul american: Mexic, Guatemala, Republica Dominicană şi mai ales Cuba şi Brazilia. Astfel, Cuba, principalul exportator din America Centrală, datorită secetei şi dificultăților de recoltare şi-a diminuat substanțial disponibilul de export, sistând livrările către o serie de țări est-europene (inclusiv România).

În vederea achitării obligațiilor sale de export către URSS (de peste 4,4 milioane tone/an), Cuba a importat de pe piața liberă o cantitate de cca 2 milioane tone zahăr.

În Brazilia, producția a fost afectată de problemele interne incluzând escaladarea inflației, privatizarea exporturilor de zahăr şi majorarea cererii interne. Dacă se vor confirma ultimele estimări privind scăderea producției de zahăr a Braziliei sub nivelul de 7 milioane tone, înseamnă că în 1990 această țară va rămâne cu disponibilități reduse de export pe piața liberă după îndeplinirea obligațiilor de export către SUA.

URSS care este al doilea producător mondial de zahăr, deşi în 1989 a obținut o producție record de 9,7 milioane tone, aceasta a fost sub nivelul aşteptărilor, deoarece problemele legate de livrare şi prelucrare au dus la obținerea unor randamente scăzute de zahăr la tona de sfeclă.

La mijlocul lunii martie au apărut noi estimări privind piața zahărului. Astfel, Organizația Internațională a Zahărului (ISO) a apreciat că, în sezonul actual 1989-1990, producția mondială de zahăr se va majora la nivelul de 107,77 milioane tone (față de 104,65 milioane tone în sezonul 1988-1989).

Producția de zahăr în principalele țări producătoare

- mil.tone (echivalent zahăr brut) -

	1988/1989	**1989/1990**	**Modificări 1989/1990 față de 1988/1980 (±%)**
Piața Comună	15,25	15,40	+0,98
India	9,40	10,55	+12,23
URSS	9,00	9,80	+8,88
Brazilia	7,10	8,00	+12,68
Cuba	8,10	7,90	-2,47
SUA	6,40	6,20	-3,12
China	5,30	5,30	-
Australia	4,00	3,95	-1,25
Thailanda	4,10	3,75	-8,54

Sursa: aprecieri ISO redate în telegrama Reuter, 13 martie 1990.

Aceeaşi sursă apreciază o tendință de creştere a consumului, dar mai lentă decât în cazul producției, dat fiind restricțiile determinate de creşterea prețurilor. Nivelul consumului este apreciat la 108,11 milioane tone, în 1989-1990, față de 106,8 milioane tone în 1988-1989, ceea ce ar însemna o diminuare a deficitului balanței producție/consum în sezonul actual la 0,34 milioane tone, față de 2,15 milioane tone în sezonul anterior.

Tot la mijlocul lunii martie Departamentul Agriculturii din SUA a făcut unele apecieri mai puțin optimiste în ceea ce priveşte nivelul producției mondiale de zahăr, considerând că acesta se va situa la 105,2 milioane tone în sezonul actual 1989/1990 (uşor peste nivelul record al sezonului precedent). În ceea ce priveşte nivelul consumului estimat la 108,5 milioane tone, aprecierea se apropie de cea făcută de către ISO.

Scăderea disponibilităților a determinat în continuare o scădere accentuată a stocurilor mondiale. Astfel, potrivit opiniilor specialiştilor, până la finele actualului sezon, nivelul stocurilor mondiale de zahăr s-ar putea situa la 28,9 milioane tone, ceea ce reprezintă cel mai scăzut nivel începând cu 1981.

Pe lângă diminuarea stocurilor, creşterea cotațiilor care s-a accelerat spre sfârşitul lunii martie a fost influențată şi de ştirile privind noi dificultăți de producție în unele țări mari exportatoare. Astfel, Cuba a anunțat o întârziere deosebită în recoltare atât datorită condițiilor meteorologice nefavorabile cât şi a lipsei de mijloace mecanizate şi de piese de schimb pentru acestea, ceea ce ar putea determina o scădere a producției de zahăr a Cubei la 7,2-7,9 milioane tone față de 8,1 milioane tone cât se preconiza.

Pe de altă parte, scăderea suprafețelor cultivate cu sfeclă de zahăr în țările est-europene şi URSS au constituit un nou motiv de îngrijorare pentru viitor, favorizând accelerarea prețurilor.

Achizițiile importante din partea unor țări est-europene (inclusiv România) cărora Cuba le-a sistat livrările au dat un nou impuls creşterii cotațiilor. La acestea s-au adăugat şi achizițiile masive din partea Mexicului, Pakistanului cât şi majorarea cotei de import a SUA.

În condițiile scăderii disponibilităților pe piață şi a imposibilității stocurilor de satisfacere a necesarului de consum în trimestrul II 1990 este posibilă continuarea tendinței de uşoară majorare a prețurilor. Amplitudinea majorărilor va depinde însă în mare măsură de cuantumul viitoarelor achiziții ale țărilor mari importatoare (URSS, China, India, Pakistan), cât şi de evoluția în viitor a relațiilor comerciale ale Cubei cu țările est-europene. Pe de altă parte, trebuie avut în vedere faptul că majorarea prețurilor ar putea determina după o perioadă descurajarea achizițiilor şi redresarea ambianței pieței.

4. Uleiuri vegetale comestibile

În perioada ianuarie-martie 1990 prețurile internaționale ale principalelor uleiuri vegetale comestibile au avut o evoluție constant ascendentă. Această tendință de creştere a fost uşor mai pronunțată în cazul prețului mediu al

uleiului de soia care s-a situat la nivelul de 438,48 dolari/tonă, superior cu cca 3% preţului mediu înregistrat în trimestrul IV 1989. Preţul mediu al uleiului de floarea-soarelui, de 488,41 dolari/tonă, a marcat o creştere de 1,2% faţă de media trimestrului anterior.

Creşterea preţurilor internaţionale ale uleiului de floarea-soarelui a fost generată în principal de reţinerea de pe piaţă a Argentinei, în prezent principalul furnizor de seminţe de floarea-soarelui pe piaţa internaţională, ceea ce a antrenat reducerea disponibilităţilor pe termen scurt la acest produs. Un alt factor cu influenţă stimulativă asupra preţurilor analizate l-a constituit majorarea substanţială a importului de seminţe de floarea-soarelui al CEE estimat pentru prima jumătate a sezonului 1989/1990 (octombrie-martie), justificat şi de nivelul redus al stocurilor de seminţe de floarea-soarelui la începutul anului curent în ţările comunitare.

Evoluţia ascendentă a preţurilor internaţionale ale uleiului de soia corelată cu cea a boabelor de soia şi a celorlalte produse din soia este dependentă de evoluţia balanţei producţie/consum în principalele trei ţări producătoare şi exportatoare – SUA, Brazilia şi Argentina. Astfel, estimarea privind reducerea cu 11% a producţiei de soia boabe a Braziliei în sezonul 1988/1989, la 20,5 milioane tone, ca urmare a precipitaţiilor excesive din februarie a.c., reducerea stocurilor de ulei de soia ale acestei ţări în trimestrul I a.c. precum şi absenţa de pe piaţă a Braziliei după anunţarea de către guvernul brazilian la 16 martie a.c. a măsurilor antiinflaţioniste ce au blocat pe termen scurt exporturile de soia boabe ale acestei ţări, au concurat la sporirea preţurilor internaţioanle ale uleiului de soia. Un alt factor stimulativ l-a constituit creşterea în prima jumătate a sezonului curent (octombrie-martie) a importului de soia boabe al Pieţei Comune cu 1 milion tone la 6,9 milioane tone, corelată cu cererea sporită de făină de soia pe piaţa comunitară.

*

* *

Conform estimărilor USDA, producţia mondială de uleiuri comestibile va marca în sezonul 1989-1990 o creştere de 4,7% la nivelul de 56,19 milioane tone, reflectată în sporurile accentuate ale producţiei de ulei de soia (+7,9%) la nivelul de 15,81% milioane tone al producţiei de ulei de floarea-soarelui (+7,4%) la nivelul de 7,73 milioane tone şi cel al producţiei de ulei de palmier (+7%) la nivelul record de 10,19 milioane tone. Consumul mondial de uleiuri comestibile va înregistra în sezonul curent o creştere mai mică de 3,3% la nivelul de 55,76 milioane tone, concretizată în creşterea mai pronunţată a consumului de ulei de floarea-soarelui (+5,2%) şi în cea a consumului de ulei de soia (+3,8%). În condiţiile în care sunt anticipate creşteri substanţiale ale exportului mondial de ulei de floarea-soarelui (+12,7%) şi ulei de soia (+8,9%), stocurile mondiale ale acestor produse vor înregistra la finele sezonului curent scăderi de 17% şi respectiv 1,2%, reflectate în reducerea stocurilor mondiale finale cu 2,6%. În acest context de ansamblu ale balanţei mondiale a uleiurilor

comestibile, în sezonul 1989/1990, evoluția prețurilor acestor produse va fi marcată în lunile următoare de acțiunea stimulativă a unui complex de factori:

- Disponibilitățile mai reduse la celelalte uleiuri vegetale vor genera, în cursul acestui sezon, o creştere a consumului mondial de ulei de soia şi de palmier la nivelul record de 16,4 milioane tone. Tendința de reducere a stocurilor mondiale de ulei de soia până la finele sezonului curent la nivelul cel mai scăzut din ultimii cinci ani se va datora în principal SUA – principalul producător de ulei de soia pe plan mondial şi va fi mai accentuată în cursul trimestrului II 1990.

Balanța mondială a uleiurilor vegetale[a)] şi a uleiului de peşte, în sezoanele 1988/1989 şi 1989/1990

- milioane tone -

	Sezon 1 octombrie – 1 septembrie		Modificări 1989/1990: 1988/1980 ±%
	1988/1989	1989/1990	
TOTAL			
Producție	53,68	56,19	+4,7
Consum	53,99	55,76	+3,3
Export	17,58	18,68	+6,2
Import	17,19	18,08	+5,2
Stoc final	6,06	5,90	-2,6
Sold balanță producție / consum	-0,31	+0,43	
A. Ulei de soia			
Producție	14,65	15,81	+7,9
Consum	15,13	15,70	+3,8
Export	3,69	4,02	+8,9
Import	3,73	3,88	+4,0
Stoc final	1,68	1,66	-1,2
Sold balanță producție/consum	-0,48	+0,11	
B.Ulei de floarea-soarelui			
Producție	7,20	7,73	+7,4
Consum	7,26	7,64	+5,2
Export	2,04	2,30	+12,7
Import	2,03	2,12	+4,4
Stoc final	0,53	0,44	-17,0
Sold balanță producție/consum	-0,06	+0,09	

Notă: a) sunt incluse uleiurile de soia, de floarea-soarelui, de palmier, de rapiță, de bumbac, de arahide, de cocos, de măsline, de in.

Sursa**:** întocmit pe baza datelor din USDA-World Oilseed Situation and Market Highlights, decembrie 1989.

- Cercurile comerciale apreciază că lipsa de precipitații din principalele zone de cultură a soiei din Brazilia în cursul lunii martie a.c. ar putea avea efecte nefavorabile asupra producției de soia boabe a acestei țări.

- Evoluția prețurilor internaționale ale uleiului de floarea-soarelui va fi susținută în cursul lunilor următoare de perspectiva reducerii fără precedent (-15%) în acest sezon a producției de semințe de floarea-soarelui a țărilor Pieței Comune – net exportatoare de ulei de floarea-soarelui, la nivelul cel mai scăzut din ultimele teri sezoane (3,4 milioane tone). Această tendință de creştere ar putea fi atenuată de disponibilizarea pe piața internațională, probabil începând din mai a.c., a boabelor de soia şi semințelor de floarea-soarelui din recolta Argentinei şi Braziliei şi în cazul uleiului de floarea-soarelui de orientarea consumatorilor finali către alte uleiuri vegetale mai ieftine şi disponibile în cantități mai mari (ulei de soia şi de palmier).

- Reducerea în 1990 a producției de semințe de rapiță a țărilor Pieței Comune, conturează perspectiva diminuării producției de ulei de rapiță a țărilor comunitare.

- Stocurile mondiale de ulei de palmier sunt prevăzute să se reducă în sezonul 1989/1990 cu 9% la 2 milioane tone, ca urmare în principal a reducerii stocurilor în principalele două țări producătoare – Malayezia şi Indonezia, iar India – principalul importator de ulei de palmier – îşi va dubla importurile de uleiuri vegetale şi grăsimi în 1990 la 900.000 tone.

- Un factor important de care va depinde evoluția ascendentă a prețurilor uleiurilor vegetale în cursul următoarelor luni îl constituie perspectiva creşterii cererii pentru făinuri proteice şi uleiuri vegetale a URSS şi a țărilor est-europene.

5. Bumbac

În cursul trimestrului I 1990, prețurile la bumbacul cu fibră medie au marcat fluctuații repetate, înscriindu-se totuşi, pe ansamblu, într-o tendință ascendentă. Media lunii martie a.c. a indicelui CIF Liverpool de l746 dolari/tonă depăşeşte cu 6% pe cea din luna ianuarie a.c. de 1.648 dolari/tonă. Totuşi, media trimestrială a trimestrului I 1990 se situează cu 4,5% la 1.697 dolari/tonă sub media trimestrului IV 1989, dar cu 20% peste nivelul trimestrului I 1989. Tendința de scădere a prețurilor manifestată la finele anului 1989 şi continuată în luna ianuarie 1990 nu reflectă dezechilibrul balanței cerere/ofertă în sezonul 1989/1990 determinat de nivelul de 17,4 milioane tone al producției mondiale în raport cu consumul mondial preliminat de 18,7 milioane tone. Această tendință de scădere a prețurilor a fost mai degrabă rezultatul reținerii cercurilor comerciale de a cumpăra bumbac în perspectiva unei producții record prevăzută a fi obținută în sezonul 1990/1991. Totuşi, apriția unei insuficiențe de bumbac pe piață din partea SUA, care a tins să se extindă de la calitățile

superioare la calitățile medii au determinat apariția de creşteri succesive ale prețurilor de la sfârşitul lunii ianuarie 1990.

Potrivit ultimelor estimări din luna martie 1990 ale Departamentului Agriculturii al SUA, producția mondială de bumbac a sezonului 1989/1990 este apreciată la 17.440 mii tone, cu 5% sub producția sezonului precedent. Cea mai însemnată reducere a avut loc în SUA şi anume de peste 20%, fapt care s-a reflectat în apariția insuficienței ofertei de bumbac pe piața internațională, având în vedere că SUA sunt principalul exportator de bumbac pe plan mondial.

În estimarea din martie a.c., Departamentul Agriculturii al SUA prefigura următoarele niveluri ale producției în principalele țări producătoare.

Producția mondială de bumbac

- mii tone -

	1988/1989	**1989/1990**	**Modificări în ±% 1989/1990; 1988/1980**
Total mondial, din care:	18376	17440	-5,1
RPChineză	4158	4246	+2,1
SUA	3353	2635	-21,4
URSS	2765	2503	-9,4
India	1807	1894	+4,8
Pakistan	1437	1546	+7,6
Brazilia	719	784	+9,0
Turcia	609	653	+6,7
Egipt	304	269	-14,1
Sudan	152	130	-14,4
Mexic	304	174	-42,7
Argentina	174	195	+12,0
Alte țări	2594	2419	-6,7

Sursa: Telex Reuters, 12 martie 1990.

RP Chineză – principalul producător de bumbac pe plan mondial cu o pondere de 25% în producția mondială constituie în prezent un factor de incertitudine pe piața internațională a bumbacului. Cercurile de specialitate consideră că de fapt producția realizată de RP Chineză este mai redusă decât cea anunțată oficial, unele surse o situează chiar la 3788 mii tone față de 4266 mii tone estimate de Departamentul Agriculturii. Acest nivel coroborat cu estimarea consumului intern de bumbac de 4.550 mii tone indică un necesar de import de cel puțin 300-400 mii tone.

Uniunea Sovietică şi-a diminuat producția de bumbac cu 9% ca urmare a condițiilor meteo-climatice nefavorabile.

Dintre țările care au contribuit la crearea stării de insuficiență pe piața internațională a bumbacului, în special de calitate bună se numără şi Egipt şi Sudan – țări producătoare de bumbac cu fibră lungă şi extralungă – ale căror producții s-au restrâns în sezonul 1989/1990 cu 14%.

Prețurile la bumbacul cu fibră medie se vor înscrie în continuare într-o tendință ascendentă, cu mențiunea că aceasta va fi de mică amploare, iar odată cu apropierea sfârşitului sezonului de comercializare 1989/1990 este posibilă apariția unor reduceri ale prețurilor la bumbacul cu fibră medie. Principalul factor care pledează în favoarea afirmației de scădere, în perspectivă, a prețurilor este estimarea unei producții mondiale record absolut de 19 milioane tone în sezonul 1990/1991.

6. Lână

Pe parcursul trimestrului I 1990, prețurile lânii au evoluat diferențiat în funcție de sorturi şi de condițiile concrete existente pe fiecare dintre principalele piețe de desfacere. Un factor important a cărui influență s-a regăsit pregnant în evoluția prețurilor lânii pe piața internațională a fost reprezentat de modificările cursurilor de schimb ale valutelor principalelor țări producătoare şi exportatoare de lână.

Pe ansamblu, luând în considerare doar mediile trimestriale ale prețurilor diferitelor sorturi de lână (medii care uneori acoperă evoluții diferențiate şi contradictorii chiar de la o săptămână la alta) tendința generală pe parcursul trimestrului analizat a fost de relativă stabilitate a prețurilor. Astfel, comparativ cu trimestrul IV 1989, modificările prețurilor exprimate în dolari SUA ale principalelor sorturi de lână nu au depăşit în general amplitudini de 1-2%: +0,9% pentru lână fină merinos de 19 microni şi -1,1% pentru lână grosieră de 25 microni (ambele sorturi comercializate la licitațiile din Australia), +1,4% pentru lâna merinos 70's super şi +2,1% pentru lâna crossbred 59's super (ambele sorturi comercializate pe piața topsurilor din Marea Britanie). Exprimate în monedă națională (cenți australieni /kg şi, respectiv, pence/kg) prețurile lânii spălate australiene au crescut cu 2,9% şi 0,7% pentru lâna fină merinos de 19 microni şi, respectiv, lâna grosieră cameback de 25 microni, în vreme ce prețurile topsurilor britanice s-au redus cu 3,1% şi 2,5% în cazul lânii merinos 70's super şi, respectiv, a lânii corssbred 58's super.

Pe piața Australiei – principalul producător mondial – este de consemnat îndeosebi sporirea destul de importantă, în luna martie a.c., a cererii pentru sorturile de lână fină şi superfină ceea ce a dus, în cazul lânii fine merinos de 19 microni, la revenirea prețului exprimat în monedă națională la nivelul înregistrat în perioada decembrie 1988-ianuarie 1989 (peste 1.820 cenți

austral/kg). Înviorări sporadice ale cererii s-au înregistrat şi pentru alte sorturi de lână, principalii clienţi externi ale căror achiziţii au contribuit la această conjunctură relativ mai favorabilă producătorilor fiind Japonia, ţările vest-europene, Taiwan şi unele ţări est-europene. Experţii australieni apreciază că actuala tendinţă de uşoară revigorare a cererii este determinată în principal de faptul că stocurile de lână brută şi semiprelucrată, acumulate în sezonul anterior la firme comerciale şi la producători din segmentele primare ale industriei textile, au început să scadă. Cu toate acestea, multe fabrici din ţările prelucrătoare se abţin încă de la achiziţii masive de lână în aşteptarea unei reduceri mai semnificative a cursului monedei australiene (care a cunoscut deja pe parcursul trimestrului I a.c. o scădere de 4-5% în raport cu dolarul SUA) ceea ce ar face mai atractive importurile de lână australiană.

Tendinţa de stabilizare sau chiar de uşoară revenire care se manifestă pe piaţa australiană este ilustrată şi de scăderea ponderii achiziţiilor efectuate de Corporaţia Australiană a Lânii (AWC) la licitaţiile din această ţară (în cadrul schemei de sprijinie a preţurilor) de la 50-55% în ianuarie a.c. la 30-35% în martie a.c. Cu toate acestea, AWC a solicitat şi a obţinut aprobarea guvernului de a contracta împrumuturi de până la 2,5 milioane dolari australieni (cca 1,9 milioane dolari SUA), peste limita statutară de 1 milion dolari australieni (cca 0,75 milioane dolari SUA), în scopul continuării politicii de susţinere a preţului lânii australiene în sezonul viitor. Stocurile de lână acumulate la dispoziţia AWC la sfârşitul lunii martie a.c. atingeau nivelul de 405,4 mii tone (23% faţă de începutul anului 1990). Conform previziunilor AWC, în condiţiile unei cote de 25% a achiziţiilor efectuate de Corporaţie la licitaţiile australiene, stocurile organizaţiei vor creşte la sfârşitul sezonului 1990/1991 la nivelul de 730,8 mii tone. Aceste previziuni se bazează pe o uşoară sporire a cererii în sezonul viitor, pe o reducere cu 5% a cursului dolarului australian şi pe o creştere cu 3% a disponibilităţilor de lână pe piaţa australiană.

Pe piaţa britanică a topsurilor de la Bradford, cererea şi implicit activitatea tranzacţională s-au menţinut pe parcursul trim.I 1990 la un nivel relativ scăzut, reflectând concurenţa destul de accentuată între producătorii locali şi cei din America de Sud şi Africa Australă, ultimii practicând pentru sorturi similare preţuri mai reduse. În aceste condiţii între ofertele de achiziţii ale clienţilor şi preţurile solicitate de producători există deseori diferenţe apreciabile. Unele firme prelucrătoare achiziţionează în unele perioade doar atât cât să menţină în stare de funcţionare utilajele, în vreme ce altele preferă chiar să oprească temporar (pentru câteva zile) procesul de producţie aşteptând reducerea preţurilor. Pe de altă parte, chiar în perioadele în care preţurile exprimate în monedă naţională au prezentat tendinţe de creştere (de exemplu în luna martie a.c.) evoluţia cursului lirei sterline faţă de dolarul SUA a anulat aceste tendinţe.

Conform ultimelor estimări ale Secretariatului Commonwealth disponibilitățile mondiale totale de lână vor atinge în acest sezon nivelul-record de 2.067 mii tone, cu 5,5% mai mult decât în sezonul anterior. Această creştere se datorează în principal sporirii producției de lână în țările mari producătoare, îndeosebi în Australia şi Argentina, care împreună acoperă 85% din exportul mondial de lână brută.

Comitetul de prognoză al AWC a estimat recent producția totală de lână tunsă a Australiei în sezonul 1989/1990 la 1,0-1,04 milioane tone (cea mai probabilă cifră fiind 1,02 milioane tone), cu 11,2% mai mult decât în sezonul precedent. Adăugând la aceasta producția de lână obținută de pe animalele moarte şi sacrificate plus cea de pe pieile exportate se ajunge la un total de 1,09 milioane tone (+5% față de 1988/1989). Şeptelul australian de oi şi miei este apreciat la 213,2 milioane capete, iar cantitatea de lână tunsă de pe o oaie la 4,78 kg (nivel record).

Disponibilitățile de lână australiană, în perioada ianuarie-iunie 1990, sunt apreciate la 731,1 mii tone bază nespălată, cu 62% superioare celor din aceeaşi perioadă a anului trecut.

În Noua Zeelandă – țară care asigură 27% din producția şi 70% din exportul mondial de lână grosieră folosită îndeosebi în industria covoarelor – se aşteaptă ca producția de lână să crească în acest sezon cu 5% după reducerea de 10% înregistrată în 1988/1989.

Se poate aprecia că în următoarele luni, până la sfârşitul sezonului actual (30 iunie a.c.), oferta de lână va rămâne pe plan internațional sensibil mai ridicată decât nivelul cererii, deşi unii experți consideră că este de aşteptat ca tendința de uşoară înviorare a acesteia din urmă să se mențină cel puțin în perioada imediat următoare.

În sensul descurajării unei eventuale creşteri a prețului lânii vor mai acționa o serie de factori cum ar fi: sporirea în continuare a producției în principalele țări producătoare, stocul mare acumulat la dispoziția AWC şi al altor organisme similare din alte țări, absența în continuare de pe piață a Chinei – până la urmă cu un sezon, principalul importator mondial, lipsa de devize cu care se confruntă URSS şi unele țări est-europene, posibilitatea substituirii lânii în industria îmbrăcămintei cu fibre chimice fine în cazul creşterii prețurilor.

Cu toate acestea, pe perioade limitate, sunt posibile creşteri ale prețului la unele sorturi de lână sub influența unor factori conjuncturali temporari. Amplitudinea modificărilor de preț va depinde în măsură însemnată de modul în care organismele care sprijină interesele producătorilor vor reuşi să continue politica de susținere a prețurilor, precum şi de evoluția cursului valutelor țărilor mari producătoare şi exportatoare.

7. Piei brute de bovine

Piața internațională a pieilor brute de bovine a fost caracterizată în primele trei luni ale anului curent printr-o tendință uşor ascendentă a prețurilor, ca urmare a existenței unei oferte reduse de piei.

Analizând evoluția cotațiilor la pieile brute de bovine la bursa din Chicago se constată că la pieile grele de bovine (26,3 kg şi peste) cotațiile din trim.I 1990 s-au cifrat la 2064 dolari/tonă cu 1,1% peste media trimestrului anterior. La pieile de vaci (24 kg şi peste) cotațiile au înregistrat creşteri de cca 5% atingând nivelul de 2038 dolari/tonă.

Conform estimărilor cercurilor de specialitate, şeptelul mondial de bovine se cifra la începutul anului 1990 la cca 1030 milioane capete. Şeptelul a crescut ori a rămas relativ neschimbat în SUA, Canada, Brazilia, Australia, Japonia, Polonia şi CEE. Trei mari țări producătoare de piei – Argentina, Noua Zeelandă şi Uruguay au înregistrat excepții de la tendința de creştere ca urmare a secetelor grave care au afectat aceste țări în 1988 şi în prima jumătate a anului 1989.

Principalii producători de piei bovine – SUA, Brazilia, Australia şi țările CEE se găsesc în plină fază de refacere a şeptelului sau la începutul acestei faze, alți mari producători ca: Argentina, Noua Zeelandă şi Uruguay urmând să li se alăture atât în acest an cât şi în 1991. Ultimele estimări ale Departamentului American al Agriculturii din ianuarie 1990, indică estimativ un şeptel de bovine al SUA de cca 100 milioane capete.

Deşi modestă, creşterea (cca 0,6% față de anul anterior) este semnificativă nu numai că intervine după 6 ani de reducere constantă dar şi pentru că apare după un an de secetă serioasă, sugerând că interesele producătorilor în creşterea bovinelor rămân atractive în ciuda costurilor de producție mai mari. Cu toate că în SUA perioada de refacere a şeptelului a fost depăşită, o creştere a sacrificărilor nu este aşteptată în viitorul apropiat. În Canada, pentru anul 1990, şeptelul se prognozează a rămâne practic neschimbat (11,207 milioane capete), sacrificările urmând să crească cu cca 2%.

Crescătorii de bovine din Australia sunt stimulați să-şi refacă şeptelul ca urmare a ameliorării situației pieței internaționale a cărnii de bovine şi a condițiilor bune de furajare. Astfel, se estimează o creştere a şeptelului de 5,1% față de anul anterior (21,100 milioane capete). După ce în anul 1989 şeptelul de bovine al Noii Zeelande nu a depăşit 7,7 milioane capete, înregistrând pentru a doua oară nivelul cel mai scăzut din 1966, pentru 1990 se prevede un început de expansiune a şeptelului, însă într-un ritm foarte lent, şi vor trebui 3-4 ani pentru ca şeptelul să-şi regăsească nivelul din 1988.

Conform estimărilor, Brazilia va cunoaşte, în anul 1990, o creştere a efectivelor de bovine (cca 2%), după o fază de stagnare datorită în mare parte instabilității economice a țării.

În Uruguay, şeptelul de bovine care a intrat în fază de refacere la jumătatea anului 1986 s-a diminuat în 1989. Conform previziunilor, diminuarea va continua şi în anul 1990 urmând ca efectivul să nu depăşească 8,6 milioane capete.

În țările CEE, şeptelul de bovine se cifra în anul 1989 la cca 79,125 milioane capete, urmând să nu sufere modificări spectaculoase în cursul anilor viitori (79,200 milioane capete în a.c.). Situația actuală a şeptelului de bovine pare a fi legată de o ameliorare netă a condițiilor de creştere a bovinelor în CEE (prețul bovinelor a crescut şi prețul cerealelor furajere a scăzut). Remarcăm extinderea sistemului la cota de lapte până în 1992, ceea ce va conduce la continuarea declinului de vaci de lapte până la mijlocul anilor 1990.

O uşoară tendință de creştere, cu excepția SUA şi Noii Zeelande, în prima jumătate a anului curent, o vom regăsi şi pe planul sacrificărilor.

Dinamica şeptelului şi sacrificărilor de bovine în principalele țări

	Şeptel – mil.capete		**Mil.capete sacrificări**			
	1988	**1989**	**1990$^{x)}$**	**1988**	**1989**	**1990^{x})**
SUA	99,5	99,5	99,9	34,9	34,0	35,0
Argentina	50,8	50,3	50,0	11,3	12,0	...
Australia	23,5	24,3	25,2	6,6	6,4	7,4
Brazilia	98,3	98,3	100,3	11,9	10,9	...
Canada	10,8	11,0	11,1	2,9	2,9	3,0
CEE 12	78,3	78,5	78,7	23,0	22,3	28,6
Noua Zeelandă	8,0	7,7	7,8	2,3	2,1	2,1
Urugauy	10,3	9,5	8,6	1,4	1,7	1,8

Notă: x) previziuni

Sursa: World Agricultural Production, FAO sept.1989; The international Markets for Meat, ian.1990.

Conform aprecierii specialiştilor, în anul 1990, producția mondială de piei bovine va continua să scadă pentru al treilea an consecutiv (432,4 mii tone în 1989). În multe din țările mari producătoare de piei bovine, stadiul de refacere a şeptelului este încă în curs de desfăşurare. În anul 1990, practic, numai URSS şi Brazilia vor marca o creştere a producției lor de piei brute bovine. Producția americană de piei brute în anul 1990 ca şi în anii anteriori se va menține încă la un nivel scăzut, probabil chiar sub nivelul din ultimii doi ani (1039 mii tone în 1989). Menținerea unei oferte limitate de piei face să se întrevadă perspectiva că şi în 1990 oferta de piei va fi depăşită de cerere.

Pentru trim.II a.c. se estimează că preţurile medii ale pieilor brute de bovine nu vor cunoaşte modificări esenţiale, oscilând în jurul nivelurilor înregistrate în trim. I a.c.

8. Cherestea de răşinoase

Piaţa cherestelei de răşinoase s-a caracterizat în trim. I 1990 printr-o conjunctură favorabilă exportatorilor, continuându-se astfel tendinţa înregistrată încă de la începutul anului trecut. În perioada analizată, în Europa s-a înregistrat o **cerere activă** din partea principalelor sectoare utilizatoare: construcţiile de locuinţe (inclusiv modernizări, extinderi), industria mobilei şi a ambalajelor.

Dobânzile la creditele pe termen lung, indispensabile activităţilor mai sus menţionate, s-au situat între 4-5% în RF Germania şi Elveţia, 10% în Franţa şi Belgia şi 12-15% în Italia şi respectiv Anglia. Situaţia cea mai puţin favorabilă se înregistrează în Anglia, pentru care se prevede o anumită diminuare a consumului de cherestea de răşinoase pe ansamblul anului în curs. În primele 2 luni a.c., importatorii britanici au contractat numai 1/3 din cantitatea pe care o achiziţionau în mod obişnuit până la această dată. Cumpărările masive din anii precedenţi au dus la acumularea de stocuri la importatori. În ceea ce priveşte **oferta de cherestea** pe piaţa europeană, trebuie remarcate două tendinţe:

a) evoluţia controlată a producţiei din partea principalilor producători;

b) supraoferta provenind de pe continentul american (Canada şi Chile) este compensată de restrângerea ofertei din partea unor furnizori tradiţionali ca URSS, Cehoslovacia, Polonia.

Ponderea Canadei în importul britanic a sporit în ultimii ani de la 19% la 31%, existând aprecieri că ar putea ajunge la 35% în 1990, pe seama diminuării ponderii altor furnizori cum ar fi cei sovietici sau scandinavi. Oferta canadiană se caracterizează prin preţuri stabile, la niveluri competitive (în raport cu ale concurenţei europene) fără însă să poată oferi întreaga gamă de specificaţii solicitată de importatorii europeni. Chile oferă, de asemenea, pe piaţa europeană cherestea de răşinoase de calitate medie şi la preţuri corespunzător mai scăzute.

Pe de altă parte, există aprecieri conform cărora URSS, Cehoslovacia şi Polonia îşi vor diminua oferta în 1990 ca urmare, în principal, a creşterii necesarului de consum pe piaţa internă.

Acţiunea conjugată a acestor doi factori mai sus amintiţi face ca pe continentul european să nu se poată vorbi despre o supraofertă de cherestea, ci mai degrabă, de o echilibrare între cerere şi ofertă, fapt ce a permis de altfel şi practicarea unor preţuri majorate comparativ cu nivelurile din 1989.

Prima listă de preţuri a URSS pe piaţa britanică pentru prima parte a anului 1990

	Oferta II 1989	Oferta I 1990	Modificări %
Cherestea de brad/molid			
Nesortată	126	167	+33,0
Calitatea a IV-a	118	159	+35,0
Calitatea a V-a	101	123	+22,0
Cherestea de pin			
Nesortată	183	203	+11,0
Calitatea a IV-a	135	167	+24,0
Calitatea a V-a	104	125	+20,0

Sursa: *Eildienst* nr.28, 8 febr.1990.

Prima listă de preţuri a URSS pe piaţa britanică pentru 1990 a apărut la sfârşitul lunii ianuarie a.c. şi s-a referit la cantitatea de 280 mii mc, din care 78 mii mc brad/molid.

Această listă s-a caracterizat prin creşteri de preţuri exprimate în valută naţională (lire sterline), mai mari la cheresteaua de brad/molid şi mai mici la pin.

În aceste condiţii, unii importatori britanici au început să caute unele surse alternative, mai ieftine, respectiv din ţările Europei Centrale sau de pe continentul american.

Pe piaţa vest-germană, URSS a oferit brad/molid 44 x 100 mm nesortată la 475 mărci/mc şi cal. a IV-a la 425 mărci/mc, ceea ce reprezintă o creştere de preţuri cu circa 10% faţă de lista anterioară.

Cehoslovacia livrează în prezent în Anglia cherestea de răşinoase în baza ofertei III/1989, la preţuri cu 8% mai mari comparativ cu cele practicate anul trecut.

Preţuri orientative ale exportatorilor suedezi, valabile pentru semestrul I 1990

	Semestrul I 1989	Semestrul II 1989	Semestrul I 1990	Modificări 1990/1989 (%)
Cherestea de brad/molid				
Nesortată	1390	1450	1660	+14,5
Calitatea a V-a	1120-1190	1240-1290	1455-1510	+17,3
Calitatea a VI-a	1035	1150	1355-1375	+18,7

Notă: x) 1 dol.SUA = 6,1067 SKr.

Sursa: *Echo des bois* nr.3, 19 ianuarie 1990.

Majorări de preţuri cuprinse între 15% şi 19% şi exprimate în monedă naţională s-au semnalat în primele luni ale acestui an şi pe piaţa scandinavă. Creşterile cele mai importante s-au înregistrat la cheresteaua de brad/molid, de calităţi inferioare (V,VI).

*

* *

Pentru trimestrul II 1990 este de prevăzut menţinerea unei conjuncturi favorabile pe piaţa cherestelei de răşinoase, în contextul unei înviorări sezoniere a cererii în lunile de primăvară, care va permite, probabil, noi majorări uşoare de preţuri.

Pentru a doua parte a anului, este posibil însă, ca tendinţa ascendentă a ratei dobânzii în unele ţări vest-europene să afecteze, într-o oarecare măsură, dinamica cererii în principalele sectoare utilizatoare de cherestea.

ȚIȚEI, PRODUSE PETROLIERE, CAUCIUC NATURAL, UREE

Petre PRISECARU (coordonator),
Mariana PAPATULICĂ, Cornel CIOBANU,
Laurențiu BĂLȚATU

După un debut deosebit de susținut în prima parte a lunii ianuarie, prețurile țițeiului pe piețele spot (inclusiv cea din Rotterdam) au înregistrat, în cea mai mare parte a trim.I 1990, o tendință de declin care s-a accentuat începând cu a III-a decadă a lunii februarie. Astfel, prețul mediu ponderat al principalelor țițeiuri ce fac obiectul tranzacțiilor spot pe piața internațională (calculat pe baza unei metode pusă la punct de o echipă de cercetare de la National Westminster Bank-Anglia, ce utilizează 27 de țițeiuri reprezentative OPEC şi ne-OPEC) a evoluat după cum urmează: de la o medie de 18,70 dolari/baril în luna decembrie 1989, la peste 21 dolari/baril în luna ianuarie 1990, 18,8 dolari/baril în februarie şi respectiv 17 dolari/baril în martie a.c., ceea ce înseamnă, pe ansamblul trim. I a.c. o scădere în medie cu 4 dolari/baril.

Prețul de referință al OPEC, calculat ca o medie ponderată a prețurilor pentru şapte țițeiuri reprezentative a înregistrat un declin ceva mai lent, de la un nivel mediu de peste 20 dolari/baril în ianuarie la 17,91 dolari/baril la sfârşitul lunii martie.

Tendința de consolidare a prețurilor de la începutul lunii ianuarie a.c. a constituit rezultatul, în principal, al procesului de refacere a stocurilor de țiței în țările OCDE (îndeosebi pe piața SUA), după reducerea masivă a acestora (cu cca 2,9 milioane barili/zi) în luna decembrie 1989 – cauzată de creşterea puternică a cererii de produse petroliere de încălzire.

Astfel, condițiile meteorologice deosebit de severe cu care a fost confruntată SUA în luna decembrie a anului trecut au determinat o reducere cu 2,70 milioane barili/zi a stocurilor de țiței, concomitent cu o diminuare şi a stocurilor de produse petroliere.

Astfel, pe lângă reducerea sezonieră uzuală a stocurilor la motorina de încălzire şi la păcură, în SUA s-a înregistrat şi o scădere neaşteptată (cu cca 300.000 barili/zi) a stocurilor de benzină – afectate de dereglările survenite în fluxurile de producție ale unor rafinării, tot din cauza condițiilor meteorologice nefavorabile. La data de 1 ian.1990, stocurile petroliere ale SUA se situau cu cca 1,6 milioane barili/zi sub nivelul celor din anul precedent (1.01.1989).

În schimb, stocurile petroliere ale Europei de Vest au înregistrat o scădere netă de numai 145.000 barili/zi, deoarece conform datelor firmei

EUROILSTOCK, declinul stocurilor de țiței a fost parțial compensat printr-o creştere a stocurilor de produse petroliere. Astfel, în luna decembrie 1989, creşterea cu cca 500.000 barili/zi a producției rafinăriilor vest-europene s-a efectuat, în principal, pe seama stocurilor existente de țiței care au fost diminuate, în consecință, cu aproximativ 450.000 barili/zi. Dar, condițiile meteorologice favorabile din această regiune au determinat creşterea stocurilor de motorină cu cca 240.000 barili/zi şi a celor de păcură cu 65.000 barili/zi.

Specialiştii au mai menționat între factorii de susținere a tendinței ascendente a prețurilor din cursul lunii ianuarie şi ştirile referitoare la perspectiva unei reduceri substanțiale a producției şi, implicit, a disponibilului de export al URSS, ştiri care şi-au găsit ulterior concretizarea în măsurile de reducere a livrărilor externe către țările est-europene cu 20-30% în trimestrul I a.c. Deşi reacția acestor țări a fost aceea de a apela la achiziții în compensație de pe piața internațională, impactul asupra prețurilor spot a fost nesemnificativ, întrucât completarea necesarului s-a realizat, în principal, pe baza unor contracte la termen (Polonia, Cehoslovacia), în contul unor creanțe mai vechi (Ungaria) sau prin reînnoirea unor acorduri de barter (România, Cehoslovacia) şi doar, în mică măsură, prin achiziții de pe piața spot.

Tendința de declin a prețurilor care s-a instalat, practic, încă din cursul lunii ianuarie, accentuându-se însă din a II-a decadă a lunii februarie, a avut drept cauză accentuarea dezechilibrului raportului cerere-ofertă sub influența următorilor factori:

1. Tendința accentuată de încălzire a vremii în Europa care a determinat restrângerea consumului şi, implicit, a cererii de produse sezoniere (motorină, păcură) la niveluri cu mult sub normele uzuale de consum din această perioadă a anului.

Acest fapt a încurajat pe rafinorii vest-europeni să devanseze operațiile de revizie tehnică bianuală, măsură care a antrenat reducerea capacității productive şi, implicit, a cererii pentru țiței.

2. Acumularea unor stocuri comerciale importante atât în rețeaua comercială cât şi la consumatorii finali din țările OCDE. După aprecierile Agenției Internaționale a Energiei, stocurile de țiței ale OCDE înregistrau, la 1 aprilie 1990, un nivel de 450 milioane tone cu 13 milioane tone mai mult decât în urmă cu 1 an.

3. Creşterea supraofertei pe piața internațională, în special de țițeiuri medii şi grele, cu randamente mari în motorină şi păcură. Sursa principală ce a alimentat supraoferta a fost producția de țiței a OPEC care, în intervalul ianuarie-martie a.c. a înregistrat un proces neîntrerupt de escaladare de la 23,2 milioane barili/zi în ianuarie la 23,59 milioane barili/zi în februarie şi respectiv 23,8 milioane barili/zi în martie. Estimările cu privire la nivelul producției au fost efectuate de serviciul de specialitate al agenției de ştiri Reuter pe baza informațiilor furnizate de oficialități OPEC şi cercuri comerciale din zona Golfului, Africa, Europa, SUA.

Dacă în primele două luni, situația raportului cerere-ofertă a fost mai echilibrată deoarece surplusul producției OPEC în raport cu nivelul cererii pentru acest țiței – estimat la cca 1 milion barili/zi – a fost parțial absorbit în consum, parțial reținut (temporar) în rezervă la terminalele de export din țările OPEC sau în spații de depozitare-cheie – ca de exemplu Caraibe – în luna martie, creşterea producției OPEC a survenit pe fondul unui declin mai accentuat al cererii, fapt ce a amplificat excedentul şi a sporit presiunea depresivă asupra prețurilor.

Motivată, în general, prin considerente de ordin economic şi politic, cum sunt deficitele bugetare ce se cer acoperite prin exporturi majorate sau divergențele politice de fond care adesea s-au opus unei viziuni concertate în domeniul producției, politica de escaladare a producției OPEC în trim.I a.c., a fost infuzată prin creşteri accentuate ale producției într-un număr relativ redus de țări. În primul rând, este vorba de Kuweit (+63% față de trim.I 1989) şi Emiratele Arabe Unite (+35%) care, concomitent cu mărirea volumului producției, au sporit şi exportul în detrimentul cotei de piață a altor țări exportatoare; în al doilea rând, de Venezuela (+23%) şi Arabia Saudită (+15,5%) al căror surplus a fost dirijat în mare parte către spațiile de stocare din zona Caraibelor, având ca atare un impact limitat asupra pieței.

Accentuarea ofertei de țițeiuri medii şi grele (la maniera că din totalul cantităților comercializate, la ora actuală, pe plan mondial o cotă de 70% este deținută de această categorie) în contextul unei diminuări a cererii şi, implicit, a prețurilor pentru fracții medii şi grele a antrenat o depreciere mai accentuată a prețurilor pentru aceste țițeiuri în raport cu cele uşoare adâncind, practic, ecartul de preț dintre acestea. Astfel, diferența de preț dintre țițeiurile Brent (38°API) şi Dubai (32°API) s-a mărit de la 1,5 dolari/baril, în 1989, la 3 dolari/baril, în prezent, iar cea dintre țițeiul nigerian uşor (37°API) şi iranian greu (27°API) de la 2,30 dolari/baril în 1989 la 4,50 dolari/baril la sfârşitul lunii martie.

Tendința prețurilor pe piața spot a fost reflectată, cu o oarecare inerție, şi de evoluția prețurilor din **contractele la termen.** Astfel, în pofida încercărilor de a temporiza presiunile cumpărătorilor în direcția unor ajustări ale prețurilor din contractele la termen – corespunzător tendinței prețurilor pe piața spot – perspectiva unei rezilieri a contractelor sau, cel puțin, a reducerii cantităților prelevate de clienți (cu efecte nefavorabile asupra cotei de piață) a obligat, în cele din urmă, o serie de exportatori să acorde rabaturile solicitate. În consecință, la începutul lunii februarie a.c., constrâns de concurența puternică din partea livrărilor spot iraniene şi sovietice, Irakul a operat reduceri de prețuri de ordinul a 10-20 cenți/baril în contractele încheiate cu clienții vest-europeni pe trim.I a.c. Noile prețuri FOB Mediterana au fost stabilite printr-o formulă având la bază media pe 10 zile a prețului spot al țițeiului Brent, la 10-15 zile de la data încărcării țițeiului, minus o marjă de 1,25-1,35 dolari/baril pentru țițeiul Kirkuk şi respectiv de 1,45-1,55 dolari/baril, pentru țițeiul Basrah. Ulterior, Irakul

a extins rabaturile şi asupra unor contracte cu parteneri din SUA, care au ameninţat cu amânarea achiziţiilor din luna februarie. Pentru a-şi putea menţine livrările pe unele pieţe vest-europene supraaglomerate cu ţiţei greu, Iranul a consimţit la rabaturi de cca.40-45 cenţi/baril în contractele pentru trim. I, atât pentru sorturile grele cât şi pentru sorturile uşoare. Firma NIOC a oferit concesii suplimentare de cca 20 cenţi/baril unor clienţi tradiţionali, sub forma prelungirii perioadei de creditare.

Pentru a face faţă concurenţei din partea Iranului şi Kuweitului, Arabia Saudită a acceptat să acorde unele rabaturi de preţ atât la ţiţeiurile grele (de cca 20 cenţi/baril) cât şi la cele uşoare (de 10 cenţi/baril). Spre deosebire de alte ţări din zona Golfului, rabaturile nu au fost acordate pentru întreg trim. I, ci doar pentru luna martie a.c., fiind destinate cu predilecţie companiilor petroliere americane asociate din cadrul consorţiului ARAMCO.

Strategia flexibilă de adaptare a preţurilor contractuale la tendinţa preţurilor spot, combinată cu perspectiva intens vehiculată a unui deficit de ţiţei în bazinul Atlantic în cursul acestei veri – pe fondul declinului producţiei de ţiţei a SUA şi a prelungirii dificultăţilor tehnice la extracţia offshore a ţiţeiului în Anglia – au stimulat propensiunea clienţilor pentru încheierea de acorduri la termen, în detrimentul achiziţiilor spot.

Alături de marii exportatori de ţiţei pentru care contractele la termen constituie deja principala modalitate de comercializare a ţiţeiului, în cursul lunii februarie a.c. s-au implicat în acest gen de tranzacţii şi Nigeria, Tunisia şi Gabonul iar din martie şi Siria; reuşita acesteia din urmă este legată, în principal, de ameliorarea calităţii ofertei de export, prin creşterea ponderii ţiţeiurilor uşoare. Drept urmare, compania siriană de stat „Sytrol” va putea comercializa pe baza unor contracte la termen, o cantitate de cca 4 milioane tone ţiţei (preponderent uşor), cu posibilitatea suplimentării acesteia cu încă 2 milioane tone în cursul verii. Firmele Mobil Oil, Voest Alpine, Cameli, Marimpex au încheiat deja contracte cu compania Sytrol, iar alte 4 firme se află în stadiul de negociere a unor contracte similare. Rezistenţa iniţială a cumpărătorilor la contractele la termen – datorată calităţii variabile a ţiţeiului în oferta de export din anul 1989 – a fost depăşită graţie inserării în contract a unor clauze speciale ce prevăd corecţia preţului cu ±1,5 cenţi/baril pentru fiecare variaţie de 0,1^{o}API faţă de nivelul de bază de 37°API (până la un plafon de 39°API).

Libia şi Algeria au făcut precizarea că doar partenerii tradiţionali vor beneficia de oferte suplimentare la preţurile contractuale, în timp ce partenerii terţi vor trebui să plătească prime pentru livrări suplimentare. Chiar şi Tunisia pare să fi renunţat la sistemul tradiţional de vânzare tip spot, reuşind să încheie 2 contracte pe o durată de 6 luni.

Aproximativ 50% din exportul Algeriei (estimat la cca 20 milioane tone/an) se realizează pe baza unor contracte la termen, stabilite pe durata de 1 an, cu clauza revizuirii lunare a preţurilor şi cu adresabilitate relativ limitată la un număr redus de clienţi. Preocupată de menţinerea clienţilor tradiţionali,

Algeria promovează criterii de severă selectare a noilor parteneri comerciali. Restul exporturilor de țiței este realizat în baza unor acorduri de barter. Practicând o politică similară celei a Algeriei, Libia a reuşit să-şi consolideze exporturile pe bază de contracte la termen, astfel că, în prezent, doar o cantitate de 7,5 milioane tone de țiței mai face obiectul unor tranzacții spot.

Tot pe linia prefacerilor structurale în comerțul internațional cu țiței se înscriu demersurile întreprinse în cursul primului trimestru al anului de către Arabia Saudită în legătură cu promovarea contractelor directe la termen cu rafinorii japonezi prin eliminarea verigilor intermediare de distribuție ale companiilor petroliere transnaționale. Acest gen de contracte sunt apreciate de către Arabia Saudită ca un prim pas deosebit de important către o politică cuprinzătoare de vânzări şi investiții în sfera operațiilor petroliere în aval (rafinare, distribuție). Deschiderea sectorului în aval japonez, pentru investiții saudite, a devenit deci scopul fundamental al Arabiei Saudite (acordurile propuse până în prezent de partea japoneză excludeau posibilitatea achiziționării unor active în sectorul rafinării). Dintre companiiile japoneze de rafinare implicate în cooperarea cu Arabia Saudită se remarcă Nippon, Idemitsu, filialele lui Exxon, Esso Sekiyu şi General Sekiyu şi Mitsubishi Oil. În scurt timp, urmează să fie constituit un comitet nipono-saudit pentru investiții în aval care, după unii observatori, va facilita încheierea unui acord cadru până la sfârşitul anului. Condițiile stipulate anterior de MITI condiționau o eventuală integrare în aval a țărilor exportatoare de dobândirea de cote de participație de către firmele japoneze în sfera operațiilor în amonte în Arabia Saudită. O soluție de compromis (până în momentul în care legislația nipună ar putea permite integrarea în industria sa petrolieră a firmelor din țările OPEC) ar putea-o constitui realizarea unor societăți mixte care să asigure livrări de țiței pe termen lung în vederea prelucrării pe piața japoneză.

*

* *

Deşi, în mod tradițional, trimestrul II este considerat cel mai slab sezon spot al anului, fapt datorat unei reduceri uzuale a cererii de ordinul a 1-2 milioane barili/zi față de nivelul mediu din primul trimestru, specialiştii occidentali apreciază că piața şi prețurile spot ale țițeiului vor înregistra doar o uşoară deteriorare care se va concretiza într-un declin al prețului de referință al OPEC în medie cu 1-1,50 dolari/baril față de nivelul mediu din luna martie (cu un „risc” mai redus de scădere a prețurilor țițeiurilor uşoare de numai 0,50-1 dolari/baril şi, mai accentuat, la sorturile grele). Această prognoză a fost compilată de specialiştii revistei americane „Petroleum Intelligence Weekly” pe baza opiniilor furnizate de 7 firme petroliere occidentale (între care 4 „majori”) precum şi a unor specialişti independenți (S.Knapp de la firma „Brown Brothers” New York, W. Miller de la firma „Purvin & Gertz – Houston etc.

Sursele menționate consideră că impactul depresiv pe care ar urma să-l exercite asupra prețurilor spot, reducerea previzibilă a cererii pentru țițeiul

OPEC cu 0,8-1 milion barili/zi față de trim.I a.c. şi stocurile importante de țiței acumulate, în special în luna martie, va fi parțial contracarat sub influența următorilor factori:

a) probabilitatea (destul de ridicată după opinia specialiştilor citați) ca țările din Orientul Mijlociu, care dispun de capacități productive importante şi care, în primul trimestru, au fost răspunzătoare de creşterea ofertei de țiței (Arabia Saudită, Kuweit, Emiratele Arabe Unite) să-şi reducă volumul producției în trim.II, în consens cu tendința cererii. Surse din zona Golfului au indicat că se aşteaptă la o reducere cu min. 200.000 barili/zi a producției Kuweitului. Pe de altă parte, majoritatea celorlalte țări OPEC – între care Iranul, Irakul, Libia acuză nevoi acute de devize – nu dispun de capacitatea de a-şi spori extracția, nivelul producției lor actuale solicitând deja la maximum capacitatea existentă;

b) perspectivele incerte ale ofertei de țiței a țărilor ne-OPEC, cu posibilitatea apariției, către mijlocul anului, a unui deficit datorat declinului producției SUA şi, respectiv, al producției şi exporturilor de țiței ale URSS;

c) perspectiva unei consolidări mai puternice a pieței în sem.II a.c., factor ce va tinde să încurajeze în continuare activitatea de stocare (estimată la o rată medie zilnică de 500.000 barili la nivelul OCDE).

Un indiciu care vine în sprijinul aprecierii de mai sus îl constituie faptul că, chiar în condițiile unui cost al stocării la Rotterdam relativ ridicat (de cca 25 cenți/baril/lună) companiile nu par a fi interesate să-şi lichideze stocurile ci dimpotrivă să le mențină în viitorul apropiat.

Produse petroliere

În cursul primului trimestru al anului 1990, prețurile produselor petroliere pe piețele spot vest-europene au înregistrat evoluții diferențiate, atipice pentru sezonul rece: astfel, prețurile fracțiilor uşoare (benzină, naftă) au înregistrat o tendință de consolidare în cea mai mare parte a intervalului (respectiv lunile ianuarie-februarie) în timp ce prețurile produselor de încălzire – motorină şi păcură – au înregistrat scăderi neaşteptat de ample. O comparație a mediei prețurilor înregistrate în luna martie a.c. pe piața din Rotterdam cu cele din luna decembrie a anului trecut pune în evidență creşteri de ordinul a 17 dolari/tona la benzina premium (98/99 CO) şi de 7 dolari/tona la naftă, concomitent cu scăderi de 50 dolari/tonă la motorină, 33 dolari /tonă la păcură cu 1% sulf şi 21% dolari/tonă la păcură cu 3,5% sulf.

Evoluția fermă a prețurilor fracțiilor uşoare pe fondul unei tendințe de declin constant a prețurilor țițeiului a asigurat, practic, premisele obținerii unor marje de profit pentru rafinorii care dispun de capacități de conversie a țițeiului (cracare, reformare catalitică) capabile să asigure un indice ridicat de transformare a țițeiului în produse albe şi, respectiv, să maximizeze producția de benzină.

Profitul net al rafinorilor a atins valorile cele mai ridicate în prima decadă a lunii ianuarie pe piața SUA (cca 3 dolari/baril) în cazul prelucrării unor țițeiuri uşoare de tipul West Texas Intermediate, Bonny light-Nigeria şi Osenberg-Norvegia, fapt datorat unei creşteri generale şi accentuate a prețurilor produselor pe această piață. Deşi creşterea prețurilor în SUA a indus o tendință similară şi pe piețele vest-europene, nivelul mediu al profiturilor (rezultat din prelucrarea unor țițeiuri de calitate similară) a fost, în aceeaşi perioadă, de maxim 1-1,20 dolari/baril, fapt ce se explică prin performanțele tehnologice mai scăzute ale rafinăriilor din Europa de Vest comparativ cu cele din SUA.

Situația profiturilor a cunoscut o deteriorare în a doua parte a lunii ianuarie – în condițiile declinului brusc al prețurilor – pentru a înregistra din nou o redresare lentă în luna februarie, odată cu reluarea tendinței de creştere a prețurilor benzinei. De remarcat faptul că, în luna martie, pe fondul unui declin concomitent al prețurilor produselor şi al țițeiului, erodarea mai accentuată a prețurilor materiei prime de bază a asigurat rafinorilor un profit mediu de 40 cenți/baril în Europa şi 80-90 cenți/baril în SUA.

Consolidarea extrasezonieră a prețurilor benzinei – suportul de bază al profitabilității proceselor de rafinare şi de comercializare a produselor pe piața spot din Rotterdam – a avut la origine următorii factori:

1) îngustarea relativă a ofertei de benzină pe piața SUA, ca rezultat al maximizării în cursul lunii decembrie a producției de motorină a rafinăriilor autohtone în vederea satisfacerii cererii majorate de produse de încălzire;

2) diminuarea (cu cca 300.000 barili/zi) tot în luna decembrie, a stocurilor de benzină ale SUA cu scopul de a compensa un declin accidental al producției la o serie de rafinării ale firmelor Chevron, Exxon, Sun Corp, care au fost nevoite să-şi întrerupă temporar activitatea din cauza condițiilor meteorologice adverse;

3) diminuarea ofertei de export pe piețele vest-europene a unor exportatori terți tradiționali ca URSS şi România, ca urmare a dificultăților din industria de extracție a țițeiului şi, respectiv, a majorării consumului intern;

4) diminuarea cu cca 75.000 barili/zi a livrărilor tradiționale de benzină ale unor țări latino-americane pe piața SUA. Astfel, Brazilia se află, în prezent, în imposibilitatea de a-şi onora exporturile globale de benzină la cota uzuală (de cca 90.000 barili/zi) din cauza diminuării producției de carburant pe bază de alcool din trestie de zahăr – situație care a obligat-o să rețină o cantitate sporită de benzină pentru consumul propriu. Venezuela este confruntată cu o serie de probleme tehnice la rafinării – fapt ce a obligat-o să-şi reducă exporturile. Pe de altă parte, s-a înregistrat o creştere a concurenței pentru atragerea unor cantități sporite în consumul regional. De pildă, Mexicul a devenit importator de benzină fără plumb (cca 20.000 barili/zi) în cadrul unui program ce vizează atenuarea poluării în capitala țării, iar Columbia şi Ecuadorul au recurs, la rândul lor, într-o proporție sporită la importuri de benzină;

5) declanşarea cu anticipație – încă de la mijlocul lunii februarie a operațiunilor de revizie tehnică (care, în mod uzual, se desfăşoară în intervalul

15 martie-15 aprilie) atât la rafinăriile din SUA, cât şi la cele din Europa de Vest, ceea ce a antrenat restrângerea temporară a capacității productive şi implicit a producției. Cauza devansării operațiilor de revizie a constituit-o deteriorarea marjelor de profit ale rafinorilor în condițiile sezonului slab pentru produse de încălzire.

Efectul factorilor sus-menționați s-a tradus, în cazul SUA, într-o intensificare a procesului de refacere a stocurilor de benzină soldat cu o creştere cu 11% (24 milioane barili) a acestora în perioada 1.01-16.02.1990.

Începând cu luna martie, tendința prețurilor benzinei s-a inversat ca urmare a diminuării interesului pentru achiziții din partea cumpărătorilor din SUA, pe măsura refacerii stocurilor şi, respectiv, a reducerii cererii din partea comercianților vest-europeni, în condițiile acumulării unor stocuri relativ importante pe această piață. Conform firmei „Euroilstock", iarna blândă din Europa a favorizat, în condițiile menținerii unei producții relativ ridicate a rafinăriilor (în primele 2 luni ale anului), o creştere a stocurilor, practic, la toate produsele petroliere (cu cca 320.000 barili/zi).

În contrast cu consolidarea extrasezonieră a prețurilor benzinei, distilatele medii şi grele – produse specifice consumului în sezonul de iarnă – au înregistrat un declin neaşteptat de amplu al prețurilor, rezultat al dezechilibrului raportului cerere-ofertă sub influența următorilor factori:

a) apariția unei oferte excedentare de motorină ca urmare a maximizării randamentului în acest produs din partea rafinăriilor în luna decembrie, în vederea satisfacerii solicitărilor din partea pieței SUA. În a doua parte a lunii februarie şi începutul lunii martie, piețele din Rotterdam şi Mediterana au beneficiat şi de un aflux important de produs din Libia şi Algeria şi, în mică măsură, din URSS;

b) condițiile meteorologice blânde din iarna anului 1990 (atât în SUA cât şi mai ales în Europa de Vest) care au determinat o evoluție a cererii de motorină cu mult sub normele uzuale specifice sezonului şi, ca atare, un nivel redus al achizițiilor pe piața spot. Cumpărătorii vest-germani (în mod tradițional cei mai mari importatori de motorină din Europa – pe care o procură, în general, pe bază de achiziții pe piața spot din Rotterdam, au avut o prezență sporadică pe această piață în primul trimestru a.c. deşi, după aprecierile Agenției Internaționale a Energiei, cererea de motorină de încălzire în RFG (pentru refacerea stocurilor comerciale) a crescut cu 3-4% față de perioada corespunzătoare anului precedent (trim.I 1989 a prezentat o perioadă de cerere redusă pentru achiziții de motorină din partea RF Germania, deoarece activitățile de refacere a stocurilor au fost concentrate în luna decembrie 1988). În aceste condiții, completarea necesarului de produs s-a efectuat pe piața internă prin maximizarea producției rafinăriilor proprii, optiunea fiind dictată de faptul că, deşi în declin, nivelul absolut al prețurilor motorinei la Rotterdam a înregistrat, în perioada ianuarie-februarie a.c., valori cu 30-40 dolari/tonă superioare celor din perioada corespunzătoare a anului precedent. Sistemul de prețuri interne cu amănuntul în vigoare în RF Germania, nesupus controlului

guvernamental, favorizează flexibilitatea de opțiune a cumpărătorilor între piața liberă spot şi cea internă. Achizițiile de pe piața spot au fost descurajate în primul trimestru şi de tendința de consolidare a cursului dolarului SUA în raport cu marca vest-germană (în condițiile în care prețurile motorinei la Rotterdam sunt nominalizate în dolari, iar decontarea plății se efectuează în valută națională-DM).

O tendință similară a evoluției prețurilor motorinei s-a înregistrat şi la păcură, cu precizarea că declinul prețurilor a fost de proporții mai reduse – îndeosebi la sortimentul cu 3,5% sulf. Factorii care au contribuit la declinul prețurilor păcurei au fost cererea foarte slabă din partea SUA şi supraoferta de pe piața vest-europeană.

Spre deosebire de perioada corespunzătoare a anului precedent, producția de hidroenergie în țările din sudul Europei a fost în măsură să completeze necesarul de consum pentru electricitate, iar vremea relativ caldă a redus considerabil consumul casnic.

Conform aprecierilor specialiştilor occidentali, în trim.II a.c., prețul mediu ponderat al produselor petroliere pe piața din Rotterdam va înregistra o tendință de creştere uşoară comparativ cu media lunii martie. Rezultată din interacțiunea unor factori cu influență contradictorie, tendința menționată va reflecta influența preponderentă a procesului de înviorare sezonieră a cererii şi prețurilor benzinei – generată de necesitatea completării stocurilor pentru sezonul automobilistic. Acest proces va fi încurajat şi de declinul previzibil al prețurilor țițeiului (care va acționa în sensul rentabilizării proceselor de conversie a țițeiului în benzină) precum şi de deficitul relativ al pieței SUA.

După unii specialişti, cererea din partea SUA ar putea juca un rol-cheie în procesul de înviorare a prețurilor la Rotterdam, din următoarele considerente: nivelul stocurilor de benzină în SUA, la 1 aprilie 1990, se situa cu cca 9 milioane barili sub cel înregistrat la 1.01.1990; perspectiva unei reduceri, cu cca 80.000 barili/zi a exporturilor de benzină ale unor furnizori tradiționali ai SUA din America Latină.

Tendința de consolidare a prețului barilului de țiței prelucrat va fi parțial contracarată de declinul previzibil al prețurilor motorinei şi păcurii, deşi, la motorină specialiştii prevăd, pentru prima parte a intervalului, o relativă fermitate a prețurilor determinată de cererea pentru campania agricolă de primăvară.

Cauciuc natural

Stabilitatea pronunțată a prețurilor internaționale ale cauciucului natural manifestată în trim.IV 1990 a continuat să caracterizeze această piață şi în trim. I 1990. Mediile trimestriale ale cotațiilor s-au situat în trim.I a.c. practic la aceleaşi niveluri ca în trimestrul anterior iar variațiile mediilor lunare au fost minime, după cum rezultă din anexele alăturate. Unele creşteri de prețuri s-au înregistrat doar la latex concentrat, sub influența epuizării stocurilor, îndeosebi în Malayezia. Este demn de reținut însă faptul că în comparație cu mediile înregistrate în trim.I al anului trecut, în trim.I a.c. mediile cotațiilor la bursa de la

Kuala Lumpur au fost mai scăzute cu cca 24% la sortul RSS nr.1 şi cu cca 22% la sortul SMR 20, ceea ce subliniază menținerea situației conjuncturale favorabile importatorilor sau, altfel spus, persistența unei piețe a cumpărătorului.

Principalul factor care a influențat piața internațională a cauciucului natural în trim. I 1990, l-a constituit continuarea echilibrului raportului cerere-ofertă, în condițiile în care ambii termeni ai raportului au manifestat o tendință de încetinire. Astfel, producția de cauciuc natural al Malayeziei, cel mai mare producător mondial, care scăzuse substanțial în 1989 (cu 14,4%, de la 1,66 milioane tone în 1988 la 1,42 milioane tone în 1989) a continuat să scadă, diminuându-se în luna ianuarie a.c. cu 5,8% față de luna decembrie 1989.

În Thailanda (locul 3), seceta din primele 2 luni ale anului a afectat, de asemenea, nivelul producției de cauciuc natural. La aceasta se adaugă intrarea, începând cu luna februarie, în sezonul de „wintering", când producția scade, de regulă, în toate țările mari producătoare din Asia de sud-est. Restrângerea ofertei a fost contrabalansată de încetinirea creşterii cererii în țările industrializate, în special în industria anvelopelor dar şi în sectorul articolelor tehnice din cauciuc precum şi de cererea scăzută din partea a doi importatori majori, China şi URSS.

O contribuție însemnată la stabilitatea prețurilor a avut-o şi politica de neintervenție pe piață, practicată de administratorul stocului tampon al Organizației Internaționale a Cauciucului Natural (INRO), în pofida mai multor solicitări făcute de unele țări producătoare de a interveni prin cumpărări în scopul susținerii prețurilor.

Deşi în cea mai mare parte a trimestrului I media glisantă pe 5 zile calculate de INRO s-a situat sub 185 cenți malayezieni/singaporezi per kg, deci sub prețul de vânzare facultativă (la care administratorul stocului tampon are dreptul să facă cumpărări, acesta nu a efectuat achiziții decât de trei ori) pe 31 ianuarie pe piețele din Singapore şi Thailanda, când a cumpărat unele cantități de RSS nr.1 şi RSS nr.3 şi, respectiv, pe 19 şi 20 martie, când a cumpărat cca 5000 tone cauciuc RSS nr.3 şi SMR 20 la Kuala Lumpur şi Singapore, precum şi unele cantități pe piețele de la Londra şi New York. Aceste achiziții sporadice nu au reuşit să impulsioneze decât în măsură limitată activitatea tranzacțională şi, în consecință, impactul lor asupra prețurilor cauciucului natural a fost minim.

Specialiştii apreciază, în general, că stabilitatea prețurilor cauciucului natural se va menține şi în trim. II a.c. Astfel, conform aprecierii experților de la Malaysian Rubber Exchange and Licesing Board, prețurile majorității sorturilor solide de cauciuc natural (RSS şi SMR) nu vor marca probabil creşteri în următoarele câteva luni, în principal datorită cererii slabe din partea Chinei şi URSS, care contrabalansează reducerea sezonieră a producției în țările mari producătoare sud-est asiatice.

Este posibilă însă continuarea tendinței ascendente a prețurilor latexului concentrat, manifestată, după cum s-a arătat, începând cu luna ianuarie a.c. ca urmare a nivelului redus la care se situează stocurile.

O apreciere mai optimistă a fost formulată de Ahmed Farouk, preşedinte al Consiliului malayezian pentru cercetarea şi dezvoltarea cauciucului, care consideră că diminuarea accentuată a stocurilor mondiale şi o posibilă înviorare a cererii ar putea avea ca efect, în a doua parte a trim. II o tendință de uşoară redresare a prețurilor cauciucului natural. Menționăm, în context, că Farouk a anunțat, totodată, că Malayezia va adopta o strategie de export mult mai agresivă pentru a face față concurenței crescânde din partea celorlalți doi mari producători din zonă, Indonezia şi Thailanda (ponderea Malayeziei în producția mondială s-a diminuat de la 33,4% în 1988 la 28% în 1989).

În acelaşi timp, Malayezia intenționează să-şi restructureze producția de sorturi convenționale (RSS) în concordanță cu tendințele cererii mondiale în sensul creşterii proporției sortului RSS nr. 3 foarte solicitat (realizat în prezent în special de Thailanda şi Indonezia) în detrimentul sortului RSS nr. 1, care deşi este superior calitativ este mai puțin cerut în ultimul timp.

Cu titlu informativ, prezentăm prognoza Băncii Centrale din Malayezia care estimează pentru sortul de referință RSS nr. 1 un preț mediu, pe ansamblul anului 1990, de 240 cenți malayezieni/singaporezi per kg, cu 10% mai mic decât în 1989 (262 cenți/kg) şi cu peste 20% inferior celui din 1988 (310 cenți/kg).

Uree

În trimestrul I 1990 a continuat să se manifeste tendința de redresare a poziției exportatorilor de uree (proces demarat în luna septembrie 1989), fiind destul de pregnantă caracteristica de piață a vânzătorului. Ilustrativ, în acest sens, este faptul că, în intervalul ianuarie-începutul lunii martie a.c., s-a înregistrat o tendință generală de creştere a prețurilor de export pe piața spot, barometru extrem de sensibil al situației conjuncturale.

Evoluția prețurilor de export ale ureei[1)]
pe piața livrărilor la disponibil

- dolari/tonă fob țări est-europene vrac -

Data publicației	Prețul	Data publicației	Prețul
1989		31 ianurie	95-100
6 septembrie	68-70	7 februarie	100-105
4 octombrie	75-80	14 februarie	100-105
25 octombrie	75-80	21 februarie	100-105
8 noiembrie	75-82	28 februarie	100-105
29 noiembrie	75-82	7 martie	105-115
1990		14 martie	105-115
17 ianuarie	90-95	21 martie	105-110
24 ianuarie	90-95		

Notă: 1) niveluri orientative ale prețurilor bazate pe informații comunicate de vânzători şi cumpărători referitoare, de multe ori, la prețuri de ofertă superioare prețurilor efective de tranzacție.

De remarcat că, încă la sfârşitul anului 1989 şi începutul anului 1990, în rândul exportatorilor era preponderentă o notă de optimism, bazat pe luarea în considerare, pe de-o parte, a unor factori care limitau oferta pe piața internațională şi, pe de altă parte, a evoluției favorabile a cererii de import provenite din diverse țări (China în primul rând, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka, SUA etc.).

Este evident că sistarea exportului de uree al României (la începutul lunii ianuarie 1990) a exercitat o influență însemnată asupra evoluției balanței cererii şi ofertei pe piața internațională, în condițiile în care, în ultimii ani, România a ocupat unul din primele locuri în ierarhia mondială a exportatorilor. Măsura menționată reflectă scăderea cotei de gaze naturale alocate industriei îngrăşămintelor (în favoarea încălzirii locuințelor) şi respectiv prioritatea absolută acordată satisfacerii cererii interne de îngrăşăminte.

La începutul lunii ianuarie a.c., URSS (locul întâi în exportul mondial) era foarte bine acoperită cu contracte pentru întreg trimestrul I. Mai mult, această țară întâmpina dificultăți serioase pe linia onorării la termen a obligațiilor contractuale, vasele trebuind să aştepte uneori 4 săptămâni pentru a fi încărcate. După unele opinii, aceste întârzieri se datorau necorelării corecte a termenelor contractuale cu posibilitățile industriei de livrare a produselor.

În aceeaşi perioadă, se înregistrau mari întârzieri şi la încărcarea vaselor în Irak (până la două luni) printre cauzele acestei situații negative figurând închiderea pentru două luni (28.09.-28.11.1989) a unei fabrici din cadrul complexului de la Khor al Zubair şi neintrarea în funcțiune (prevăzută inițial pentru sem.I 1989) a unei unități de mare capacitate la Baiji (578 mii tone/an).

La începutul anului 1990, disponibilul la export al Indoneziei era, de asemenea, limitat, datorită priorității acordate livrărilor pe piața internă.

Pe piața SUA, cererea a evoluat favorabil în cursul lunii ianuarie 1990, în vreme ce oferta locală a fost afectată de închiderea unor capacități din cauza iernii grele. În consecință, prețurile obtenabile pe piața internă au manifestat o tendință de creştere, ceea ce a dus la scăderea interesului pentru export în rândul producătorilor americani.

Libia a continuat să absenteze de pe lista țărilor exportatoare de uree, deoarece la ambele fabrici de amoniac (materie primă pentru fabricarea acestui îngrăşământ) nu fuseseră terminate reparațiile. Una din fabricile de uree ale companiei Pequiven (Peru), scoasă din funcțiune la începutul lunii decembrie 1989, nu fusese reactivată până la mijlocul lunii februarie 1990, ceea ce a afectat disponibilul la export al acestei țări.

În ceea ce priveşte piețele de desfacere, China a continuat să polarizeze interesul exportatorilor, grație poziției de excepție pe care o ocupă în ierarhia mondială a importatorilor, cu o pondere de peste 1/3. La sfârşitul anului 1989, compania SINOCHEM a contractat importul unor mari cantități de uree din câteva țări din Orientul Mijlociu: Kuweit (firma PIC) – 225 mii tone, Arabia Saudită (firma SAFCO) – 150 mii tone cu o opțiune de 45 mii tone, Emiratele

Arabe Unite (firma FERTIL) – 115 mii tone şi Irak – 200 mii tone. În contractele încheiate cu firmele PIC, SAFCO şi FERTIL au fost stipulate preţurile de 91 dolari/tonă fob vrac şi 105 dolari/tonă fob saci, livrarea fiind prevăzută pentru perioada ianuarie-iunie 1990. Livrările Irakului urmau să se efectueze în intervalul martie-iunie a.c., la preţul de 102 dolari/tonă fob saci.

În ianuarie a.c. a fost încheiat un acord cu URSS, prevăzându-se pentru trim.I 1990 importul unei cantităţi de 250 mii tone la preţul de 83,50 dolari/tonă fob vrac. Gama furnizorilor Chinei a fost mai largă, atât compania SINOCHEM cât şi cumpărătorii din provincii manifestând interes pentru import şi în luna februarie şi la începutul lunii martie a.c. De asemenea, trebuie subliniat faptul că au fost încheiate contracte nu numai direct cu producătorii, dar şi cu firmele comerciale.

La începutul lunii martie a.c. de exemplu, au fost încheiate contracte cu firmele comerciale Conagra Cargill, Phibro (toate din SUA), Helm (RFG), Transamonia (Elveţia) şi Quad (Anglia), cantităţile stipulate totalizând 700-800 mii tone. Profitând de situaţia favorabilă în care se afla sub aspectul acoperirii necesarului de import, compania SINOCHEM a reuşit să impună firmelor comerciale uşoare reduceri de preţuri. Astfel, primele contracte din seria menţionată au fost încheiate la preţurile de 150 dolari/tonă c & f vrac şi 162 dolari/tonă c & f saci, iar următoarele la preţurile de 146-147 dolari/tonă c & f vrac şi 158-159 dolari/tonă c & f saci. La mijlocul lunii martie a.c. s-a anunţat că fusese contractat, practic, întregul necesar de import pentru sem. I 1990. Compania SINOCHEM ar mai fi fost dispusă să încheie unele contracte dar la preţuri mai scăzute şi anume de 137-138 dolari/tonă c & f vrac şi 150 dolari/tonă c & f saci.

Dintre celelalte ţări care au fost prezente pe piaţă ca importatoare de uree, menţionăm SUA, Columbia, Filipine, Turcia, Sri Lanka ş.a.

În trimestrul I a.c., în pofida existenţei unor stocuri considerate suficiente, companiile filipineze au contractat totuşi importul unor cantităţi însemnate, ceea ce s-ar explica prin temerea că majorarea preţurilor internaţionale ar fi putut deveni o tendinţă de durată (dacă temerea ar fi fost confirmată de realitate, cumpărările în avans ar fi permis realizarea unor economii de valută). Compania Isabela a reînnoit acordul cu firma PIC, care prevede importul unei cantităţi de 200 mii tone/an, preţurile şi cantităţile urmând să fie renegociate trimestrial. Pentru intervalul martie-mai a.c. a fost convenit importul a 60 mii tone la preţul de 117 dolari/tonă fob vrac.

India, până nu demult o piaţă de referinţă pentru exportatorii de uree, a continuat să absenteze de pe lista importatorilor, explicaţia fiind că producţia proprie şi stocurile sunt suficiente pentru acoperirea cererii interne.

În trimestrul II 1990, se va înregistra o diminuare a cererii pe piaţa internaţională sub influenţa, în principal, a următorilor factori:

- prezența Chinei va fi mai puțin activă decât în trim.I a.c., deoarece necesarul de import pentru trimestrul II a.c. fusese contractat, practic, până la mijlocul lunii martie a.c.; este posibilă o reactivare a interesului pentru import spre sfârşitul trim. II a.c., când vor începe negocierile pentru livrările din sem. II a.c.
- odată cu apropierea extrasezonului se va diminua interesul pentru import a două mari regiuni consumatoare, SUA şi respectiv Europa Occidentală.

India va absenta de pe piață şi în trim. II a.c., Asociația producătorilor de îngrăşăminte din această țară, Ministerul Agriculturii şi compania Minerals and Metals Irading Corp, exprimând opinia că producția proprie şi stocurile vor fi suficiente pentru acoperirea cererii interne, chiar şi în ipoteza în care vremea va fi foarte favorabilă pentru lucrările agricole.

La sfârşitul trim. I a.c., mulți producători erau deja bine acoperiți cu contracte pentru trimestrul următor. Libia va continua să absenteze şi în trim.II a.c. de pe lista exportatorilor iar România nu îşi va reocupa locul de mare exportatoare. Alți factori ar putea contribui însă la exercitarea unei anumite presiuni a ofertei asupra cererii. Dintre aceştia, menționăm intrarea în funcțiune în luna martie a.c. a unei fabrici de mare capacitate (570 mii tone/an) în Arabia Saudită şi posibila reactivare a unor unități în Ungaria.

Pe baza luării în considerare a tuturor factorilor care vor influența evoluția cererii şi a ofertei, opinăm că, în trim. II a.c., prețurile de export ale ureei vor manifesta o tendință de stabilizare relativă în jurul nivelurilor înregistrate în a II-a decadă a lunii martie a.c., fiind posibile însă şi unele diminuări.

INDEX DE AUTORI

ALDEA Emilia, 293, 309 ***(IV)***
ALEXANDRU Lucreția, 57, 62 ***(IV)***
BAL Ana, 333, 354, 485, 492 ***(IV)***
BĂLȚATU Laurențiu, 565, 619 ***(IV)***
BĂLȚATU Monica, 565, 597 ***(IV)***
BARON Petre, 105, 119, 443, 445 ***(IV)***
BIJI Miron, 57 ***(IV)***
BOB Roxana, 3, 41 ***(IV)***
BONCIU Florin, 3, 17, 151, 164, 191, 208 ***(IV)***
BORDEANU Stelian, 443, 445 ***(IV)***
BUMBAC Cristina, 57, 89, 565, 567 ***(IV)***
CALMUSCHI Vladimir, 57, 64 ***(IV)***
CÂMPEANU Virginia, 565, 597 ***(IV)***
CARAGEA Silvia, 151, 153 ***(IV)***
COMŞA Marin, 57, 83 ***(IV)***
CRAIU Evdochia, 333, 356, 485, 503 ***(IV)***
CURTAŞU Eugen, 565, 567 ***(IV)***
DANCIU Doina, 373, 432 ***(IV)***
DANIELESCU Andreea Ileana, 443 ***(IV)***
DESMIREANU Ionel, 3, 31 ***(IV)***
DIMA Maria, 293, 309, 565, 597 ***(IV)***
DINULESCU Dinu, 565, 567 ***(IV)***
DOGARU Mădălina, 57, 83 ***(IV)***
DUMITRESCU Ileana, 151, 153 ***(IV)***
EPURE Şerban, 151, 153 ***(IV)***
EVANGHELIU Constantin, 191 ***(IV)***
EVANGHELIU Marilena, 4, 52 ***(IV)***
FLORESCU Ionel, 57, 83 ***(IV)***
FRENȚ Gabriela, 105 ***(IV)***
GÂDINCEANU Romanița, 57, 99, 105, 135, 293, 327 ***(IV)***
GLĂVAN Vasile, 443, 445 ***(IV)***
GUGONEA Sorin, 373, 375 ***(IV)***
ILIESCU Marta, 373, 432 ***(IV)***
IOAN-FRANC Valeriu, 2, 105, 135, 152, 186, 363 ***(IV)***
IONESCU Eufrosina, 265, 267 ***(IV)***
IONESCU Ion, 151, 161, 443, 445 ***(IV)***
IONESCU Mihaela Otilia, 3, 5 ***(IV)***
IORDACHE Lucia, 565, 597 ***(IV)***
IORDAN Marioara, 57, 69 ***(IV)***
ISAR Nicoleta, 485, 508 ***(IV)***
ISTRATE Ioan, 151, 161, 443, 444, 445, 450, 459, 475 ***(IV)***
IVAN Marilena, 485, 523 ***(IV)***
JULA Dorin, 105, 121 ***(IV)***
JULEAN Mihaela, 152, 184 ***(IV)***
LUNGU Adina, 105, 107 ***(IV)***
LUPU Pompilia, 151, 153 ***(IV)***
MĂLUREANU Ovidiu, 293, 565, 597 ***(IV)***
MĂRGUŞ Daniel, 144, 191 ***(IV)***
MASU Ioana, 565, 597 ***(IV)***
MAZILU Anda, 151, 173 ***(IV)***
MICU Georgeta, 333, 344, 485, 528 ***(IV)***
MISU Ioana, 293 ***(IV)***
MOLDOVEANU Marcel, 191, 205 ***(IV)***
MUNTEANU Gabriel, 485, 498 ***(IV)***
MURARIU Benone, 151 ***(IV)***
NĂSTASE Julieta, 3, 35 ***(IV)***
NEGUȚ Otilia, 485, 487 ***(IV)***
NICA Narciza, 105 ***(IV)***
NICOLAE Ştefan, 565, 567 ***(IV)***
NICOLAE Valentina, 3, 15 ***(IV)***
OS Nicolae, 57, 91 ***(IV)***
PALADE Romulus, 373, 425 ***(IV)***
PANAITESCU Constantin, 151, 177 ***(IV)***
PAPATULICĂ Mariana, 565, 619 ***(IV)***
PATILEA Ecaterina, 373, 425 ***(IV)***
PĂUNESCU Cornelia, 565, 597 ***(IV)***
PELINESCU Elena, 3, 41 ***(IV)***
PENEA Zenovia-Doina, 485, 553 ***(IV)***
PETRESCU Marian, 565, 567 ***(IV)***
POENARU Maria, 3, 41 ***(IV)***
POP Napoleon, 3, 27, 106, 137, 485,

535 ***(IV)***
POP Valeria, 3, 35 ***(IV)***
POPA Alexandrina, 333, 344, 485, 512 ***(IV)***
POPA Cristian, 373, 392 ***(IV)***
POPA Ileana, 565, 597 ***(IV)***
POPA Mihail, 373, 425 ***(IV)***
POPESCU Teodor, 3, 41 ***(IV)***
PREDA Mariana, 565, 567 ***(IV)***
PRISECARU Petre, 565, 619 ***(IV)***
PUIANU Emilia, 333, 335, 373, 398, 414 ***(IV)***
RĂDULESCU Octavian, 565, 567 ***(IV)***
RĂDULESCU Rodica Maria, 105, 127 ***(IV)***
RĂDULESCU Rodica, 373, 421 ***(IV)***
SARCHIZIAN Aida, 2, 293, 325, 333, 334, 358, 363 ***(IV)***
SAVA Sorica, 265, 267 ***(IV)***
SĂVOIU Doina, 565, 567 ***(IV)***
SCARLAT Maria, 105, 121 ***(IV)***
SIDOROV Veronica, 105, 107 ***(IV)***
SIMION Mirela, 373, 432 ***(IV)***
STAN Maria, 443, 444, 450, 478 ***(IV)***
STĂNESCU Marie-Jeanne, 443, 459 ***(IV)***
ŞTEFU Doina, 105 ***(IV)***
STOIAN Ioan Mihail, 485, 521 ***(IV)***
STOICA Victor, 105, 107 ***(IV)***
TIMIŞ Liviu, 565, 567 ***(IV)***
TITIRCĂ Radu, 151, 164 ***(IV)***
TODIRAŞCU Florica, 293, 301 ***(IV)***
TRIFĂNESCU Ştefan, 3 ***(IV)***
UIFALEAN Vasile, 151 ***(IV)***
VASLAN Călin, 151 ***(IV)***
ZAROFESCU Carmen, 333, 359 ***(IV)***